

LENIN

OPERE COMPLETE

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LENIN

OPERE
COMPLETE

26

TRADUCEREA ÎN LIMBA ROMÂNĂ
APARE ÎN URMA HOTĂRÎRII C.C.
AL P.M.R. EA A FOST ÎNTOCMITĂ
DUPĂ ORIGINALUL ÎN LIMBA RUSĂ,
ED. A V-A

INSTITUTUL DE MARXISM-LENINISM
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.U.S.

V. I. LENIN

OPERE
COMPLETE

EDITIA A DOUA

EDITURA POLITICĂ
BUCUREȘTI — 1964

INSTITUTUL DE MARXISM-LENINISM
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.U.S.

V. I. LENIN

VOL.

26

Iulie 1914 — august 1915

EDITURA POLITICA
BUCUREȘTI — 1964

PREFAȚĂ

Volumul al douăzeci și șaselea al Operelor complete ale lui V. I. Lenin și un număr de volume care urmează cuprind lucrări din perioada războiului imperialist mondial. În acest volum sînt incluse lucrări scrise de Lenin în primul an al războiului — începînd din iulie 1914 pînă în august 1915.

Războiul imperialist mondial a început la 19 iulie (1 august) 1914 și a durat peste patru ani. A fost un război între două grupuri de puteri imperialiste pentru împărțirea coloniilor și a sferelor de influență, pentru jefuirea și înrobirea altor popoare. Imperialismul german se afla în fruntea grupului din care făceau parte Austro-Ungaria, Turcia și Bulgaria. Din celălalt grup (Antanta), condus de imperialiștii englezi și francezi, făcea parte și Rusia țaristă. Mai tîrziu au aderat la Antantă Italia, Japonia, Statele Unite ale Americii și alte state. În război au fost antrenate 28 de țări cu o populație de peste un miliard și jumătate de locuitori.

Clasele dominante, burghezia și moșierii, au folosit toate mijloacele de influențare ideologică pentru a justifica războiul în ochii popoarelor, pentru a învenina masele cu otrava șovinismului, pentru a-i dezbină pe muncitorii din țările beligerante, pentru a-i ațîța pe unii împotriva altora. Partidele burgheze și mic-burgheze din fiecare țară înșelau masele populare, ascunzînd adevăratele scopuri ale războiului, declarînd că războiul are un caracter defensiv, că este dus în numele „salvării națiunii“, și chemau la „apărarea patriei“.

În fața partidelor socialiste din toate țările se pune sarcina de a dezvălui adevărata esență și scopurile războiului, de a demasca minciunile, sofismele și frazele patriotarde răspândite de clasele dominante în scopul de a justifica războiul, sarcina de a apăra unitatea internațională a clasei muncitoare, de a ridica masele de oameni ai muncii la luptă împotriva războiului, împotriva imperialismului. Hotărârile Congreselor socialiste internaționale — de la Stuttgart (1907), Copenhaga (1910), Basel (1912) — au stabilit tactica socialiștilor în condițiile războiului, arătând că războiul care se apropia va fi un război imperialist mondial, și le cereau socialiștilor să folosească în scopurile revoluției, ale răsturnării orânduirii capitaliste, criza economică și politică provocată de război.

Dar când a izbucnit războiul, majoritatea liderilor partidelor socialiste și ai Internaționalei a II-a au dat uitării hotărârile pe care le-au adoptat chiar ei, au trădat clasa muncitoare, au trecut de partea burgheziei din țările lor, s-au pronunțat în favoarea războiului. Social-democrații din Germania și din multe alte țări au votat pentru credite de război, socialiștii din Belgia și Franța au intrat în guvernele imperialiste din țările lor. Menșevicii din Rusia s-au pronunțat și ei în favoarea războiului dus de țarism. Conducătorii partidelor socialiste repetau lozincile șoviniste ale burgheziei, justificau războiul, promovau politica „păcii civile”, îndemnau masele să înceteze în timpul războiului lupta de clasă împotriva asupritorilor. După cum arăta Lenin, răspunderea pentru această poziție trădătoare, rușinoasă pe care s-au situat socialiștii din majoritatea țărilor europene revenea în primul rând social-democrației germane — partidul cel mai puternic și mai influent din Internaționala a II-a, care dădea tonul în mișcarea socialistă internațională. Dezorganizate ca urmare a trădării săvârșite de conducătorii lor, partidele socialiste din cele mai mari țări s-au dovedit incapabile să se situeze pe o poziție justă față de război, să se opună asaltului naționalismului burghez și șovinismului. Internaționala a II-a a dat faliment și s-a destrămat. Socialismul internațional trecea printr-o criză gravă.

În acest moment de o importanță istorică mondială deosebită, numai bolșevicii, în frunte cu Lenin, s-au situat pe o poziție justă, revoluționară față de război. Cu mult timp înainte de război, partidul bolșevic a dus o luptă consecventă împotriva militarismului, pentru prăcătîmpinarea războiului. La propunerea lui Lenin, în rezoluția Congresului socialist de la Stuttgart în problema referitoare la militarism și conflictele internaționale a fost introdusă teza deosebit de importantă cu privire la necesitatea ca, în cazul izbucnirii unui război imperialist, criza provocată de război să fie folosită în interesul revoluției socialiste. Iar cînd a izbucnit primul război mondial, partidul bolșevic, sub conducerea lui Lenin, și-a îndeplinit cu cinste datoria, a ținut sus steagul internaționalismului proletar, a dat un exemplu de fidelitate față de socialism, a condus lupta clasei muncitoare din Rusia împotriva războiului, împotriva imperialismului.

Războiul imperialist mondial din 1914—1918 a însemnat o cotitură bruscă în viața popoarelor, punînd în joc destinele statelor, agravînd la maximum toate contradicțiile capitalismului. În legătură cu războiul se ridicau o serie întreagă de probleme noi cu privire la căile și perspectivele mișcării muncitorești internaționale, cu privire la strategia și tactica partidelor proletare în noile condiții istorice. Dezvoltînd în mod creator teoria marxistă, Lenin a elucidat aceste probleme, a elaborat multilateral poziția partidului bolșevic și a întregii social-democrații revoluționare internaționale în problemele războiului, păcii și revoluției, a arătat clasei muncitoare și tuturor maselor de oameni ai muncii calea revoluționară, singura posibilă, de ieșire din război.

Lucrările din acest volum au fost scrise de Lenin în Elveția, unde s-a mutat de la Poronino, la scurt timp după începerea războiului. Majoritatea acestor lucrări au fost publicate în ziarul „Soțial-Demokrat“, Organul Central al P.M.S.D.R., reînființat de Lenin după o întrerupere de un an. Volumul începe cu remarcabilele teze ale lui Lenin „Sarcinile social-democrației revoluționare în războiul european“ și Manifestul C. C. al P.M.S.D.R. „Războiul și

social-democrația din Rusia“, scris de Lenin pe baza lor, întrucât aceste teze au fost primele documente care au definit și au exprimat poziția partidului bolșevic față de război. Cele mai importante teze formulate în aceste documente au fost dezvoltate în rezoluțiile, scrise de Lenin, ale Conferinței de la Berna a bolșevicilor, care a avut importanța unei conferințe generale (vezi „Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.“). În broșura lui Lenin „Socialismul și războiul (Atitudinea P.M.S.D.R. față de război)“, care se publică în acest volum și care a fost scrisă cu ocazia primei conferințe socialiste internaționale, linia partidului bolșevic în timpul războiului este explicată pe larg și fundamentată.

În lucrările sale, Lenin a dezvăluit în profunzime esența și cauzele războiului mondial, arătând că numai pe această bază poate fi stabilită linia justă a partidului în condițiile războiului. Totodată, Lenin sublinia că dialectica materialistă „cere ca fiecare fenomen social să fie cercetat sub toate aspectele în dezvoltarea lui și ca tot ceea ce este exterior, aparent, să fie redus la forțele motrice fundamentale, la dezvoltarea forțelor de producție și la lupta de clasă“ (volumul de față, p. 222). Lenin a arătat că primul război mondial a fost generat de condițiile epocii imperialismului și a apărut ca urmare a dezvoltării inegale a capitalismului, a schimbării raportului de forțe între puterile imperialiste. Războiul imperialist a constituit o continuare a politicii imperialiste de jaf duse de țările capitaliste înainte de război. „Acapararea de noi teritorii și subjugarea altor națiuni, ruinarea națiunii concurente, jefuirea bogățiilor ei, distragerea atenției maselor celor ce muncesc de la crizele politice interne din Rusia, Germania, Anglia și alte țări, dezbinarea muncitorilor prin înșelăciunea naționalistă, precum și nimicirea avangărzii lor cu scopul de a slăbi mișcarea revoluționară a proletariatului — iată — scria Lenin — unicul conținut real al războiului actual, iată sensul și semnificația lui“ (p. 15).

Pornind de la caracterul imperialist al războiului, Lenin a definit poziția partidului față de război. El a lansat lozinca : să transformăm războiul imperialist în război

civil. „În timpul războiului, revoluție înseamnă război civil“, arăta Lenin. De aceea, în condițiile războiului imperialist mondial bolșevicii luptau pentru revoluție sub lozinca transformării lui în război civil. Această lozincă rezulta din toate condițiile războiului, precum și din faptul că războiul a creat o situație revoluționară în majoritatea țărilor din Europa. Nici unul din guverne nu era sigur de viitor. Războiul accentuase extraordinar de mult starea de mizerie a maselor, ceea ce a provocat nemulțumirea, protestul lor, o stare de spirit revoluționară, care pe o anumită treaptă de dezvoltare poate să se transforme în acțiune. O dovadă a maturizării crizei revoluționare o constituia, așa cum arăta Lenin, și faptul că încă în 1915 se constata în toate țările un proces de scindare a partidelor socialiste, un proces de îndepărtare a maselor proletariatului de conducătorii social-șoviniști și de trecere a lor la ideile și stările de spirit revoluționare, de apropiere a lor de conducătorii revoluționari. Desigur, scria Lenin, nu se poate ști dinainte dacă această situație revoluționară va duce sau nu la revoluție și când anume va avea loc revoluția. Dar nu încapă îndoială că toți socialiștii sînt datori să muncească sistematic, neabătut în această direcție, să dezvăluie în fața maselor existența situației revoluționare, să trezească conștiința revoluționară și hotărîrea revoluționară a proletariatului, să-l ajute să treacă la acțiuni revoluționare. Lozinca prin care această activitate era sintetizată și îndrumată era tocmai lozinca transformării războiului imperialist în război civil.

Războiul civil la care chema social-democrația revoluționară în acel timp însemna, după cum arăta Lenin, lupta cu arma în mîna a proletariatului pentru răsturnarea puterii burgheziei în țările capitaliste dezvoltate, pentru revoluția democratică în Rusia, pentru republică în țările monarhice rămase în urmă etc. Ca primi pași pe calea transformării războiului imperialist în război civil, Lenin indica următoarele măsuri : refuzul absolut de a vota credite de război și ieșirea din ministerele burgheze, ruptura definitivă cu politica „păcii naționale“ ; crearea unei organizații ilegale ; sprijinirea fraternizării soldaților țărilor beligerante ;

sprijinirea oricăror acțiuni revoluționare de masă ale proletariatului.

Paralel cu lozinca războiului civil, Lenin a formulat, în opoziție cu politica burgheză și social-șovină a sprijinirii „propriului” guvern și „apărării patriei”, lozinca înfrîngerii „propriului” guvern în războiul imperialist. „În nici o țară — scria Lenin — lupta împotriva propriului guvern care duce un război imperialist nu trebuie să se oprească în fața eventualității înfrîngerii acestei țări ca urmare a agitației revoluționare. Înfrîngerea armatei guvernamentale slăbește guvernul respectiv, contribuie la eliberarea naționalităților subjugate de el și înlesnește războiul civil împotriva claselor guvernante” (p. 165). Explicării importanței acestei lozinci Lenin i-a consacrat articolul „Despre înfrîngerea propriului guvern în războiul imperialist”. În acest articol, Lenin a formulat importanta teză principială că „o clasă revoluționară nu poate să nu dorească înfrîngerea propriului guvern într-un război reacționar”. El a subliniat că, în condițiile războiului imperialist mondial, proletariatul din toate țările imperialiste trebuie să dorească înfrîngerea „propriului” guvern și să contribuie la această înfrîngere — fără aceasta, transformarea războiului imperialist în război civil nu este cu putință. Lenin a criticat vehement lozinca lui Troțki „nici victorie, nici înfrîngere”; adepții acestei lozinci, scria el, sprijină de fapt „propriul” guvern, se situează pe poziția burgheziei și a social-șoviniștilor, nu cred în posibilitatea acțiunilor revoluționare internaționale ale clasei muncitoare împotriva „propriilor” guverne, nu vor să contribuie la dezvoltarea acestor acțiuni.

Burghezia și social-șoviniștii le aduceau bolșevicilor învinuirea că nu sînt patrioți, că nu-și iubesc patria. Ca răspuns la aceste atacuri calomnioase, Lenin a scris articolul „Mîndria națională a velicorușilor”, în care arăta cum trebuie înțeles patriotismul și cum trebuie el îmbinat cu internaționalismul. „Oare nouă, proletarilor velicoruși conștienți, ne e străin sentimentul mîndriei naționale? Firește că nu! — scria Lenin — Noi ne iubim limba și patria”, sîntem mîndri de faptul că națiunea rusă a dat luptători eroici

împotriva asupritorilor, că clasa muncitoare rusă a creat un puternic partid revoluționar, că poporul rus a dat omenirii „mari pilde de luptă pentru libertate și socialism“. Luptând pentru înfrângerea guvernului țarist în războiul imperialist, bolșevicii au acționat ca niște patrioți adevărați, deoarece această politică înlesnea răsturnarea pe cale revoluționară a țarismului, ducea la eliberarea oamenilor muncii, adică a $\frac{9}{10}$ din populație, de sub jugul moșierilor și capitaliștilor, la crearea unei Velicorusii „libere și independente, de sine stătătoare, democratice, republicane, mândre, care să-și întemeieze relațiile cu vecinii ei pe principiul uman al egalității, și nu pe principiul feudal al privilegiilor, înjositor pentru o națiune mare“ (p. 107).

Lenin sublinia cu toată tăria importanța educării muncitorilor și a tuturor oamenilor muncii în spiritul internaționalismului, al apărării consecvente a celei mai depline egalități în drepturi a națiunilor, a dreptului tuturor popoarelor la autodeterminare. Adevăratele interese naționale, just înțelese, lupta pentru fericirea propriului popor coincid cu interesele socialiste ale clasei muncitoare din toate țările. De la aceste indicații ale lui Lenin pornesc comuniștii din lumea întreagă atunci când consideră că îndatorirea lor primordială este de a educa oamenii muncii în spiritul internaționalismului și patriotismului socialist, al intransigenței față de orice manifestări de naționalism și șovinism.

Tactica revoluționară consecventă a bolșevicilor în anii războiului imperialist mondial a fost, după cum releva Lenin, continuarea și dezvoltarea organică a liniei urmate de partid în anii premergători, a reprezentat „un rezultat inevitabil al dezvoltării timp de trei decenii a social-democrației în Rusia“. Traducând în viață această tactică, partidul bolșevic, sub conducerea lui Lenin, a desfășurat în anii războiului o uriașă activitate revoluționară. În timp ce se afla în Elveția, Lenin a unit grupurile bolșevice din străinătate, a stabilit legătura cu organizațiile de partid din Rusia, a reușit să refacă acolo Biroul C.C. și a îndrumat activitatea lor. Lenin releva cu satisfacție că chiar în primele luni după începerea războiului „avangarda conștientă

a muncitorilor din Rusia s-a unit *în fapt* în jurul C.C. și al O.C.", că, în pofida greutăților de necrezut din perioada războiului, partidul își continuă munca revoluționară ilegală. El arăta cu mândrie că în general și în ansamblu clasa muncitoare s-a dovedit singura clasă din Rusia care nu a permis să i se inoculeze otrava șovinismului.

Lenin aprecia foarte mult activitatea curajoasă desfășurată de deputații bolșevici din Duma a IV-a de stat, întrucât aceștia, promovînd linia politică a partidului, nu numai că au refuzat să voteze creditele de război, dar au și făcut ca protestul împotriva războiului să pătrundă pînă în adîncurile clasei muncitoare, fapt pentru care au fost deferiți justiției și deportați în Siberia. În articolul „Ce a dovedit procesul Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia?”, Lenin scria: „Muncitorii conștienți din Rusia au creat un partid și au dat un detașament înaintat, care în timpul războiului mondial și al prăbușirii mondiale a oportunismului internațional au dovedit mai mult ca oricine că sînt în stare să-și facă datoria, datoria de social-democrați revoluționari internaționaliști” (p. 171).

Lenin considera unirea internațională a muncitorilor și ruptura hotărîtă cu oportunismul drept cea mai importantă sarcină în lupta împotriva războiului imperialist. „Sarcina social-democraților din fiecare țară — scria el — trebuie să fie în primul rînd lupta împotriva șovinismului din propria lor țară” (p. 20).

În articolele „Südekumii ruși”, „Ce fel de «unitate» a proclamat Larin la Congresul din Suedia?”, „Cum se îmbină servilismul față de reacțiune cu jocul de-a democrația?”, „Sub pavilion străin”, „Sofismele social-șoviniștilor”, Lenin demască social-șovinismul menșevicilor — poziția lui Plehanov, Akselrod, Potresov, Cerevanin și a altora. Lenin a criticat necruțător poziția centristilor ruși, în frunte cu Troțki și Martov, care se grupaseră în jurul revistei „Nașe Slovo”, arătînd că ei încearcă să îmbine apărarea platonice, în vorbe, a internaționalismului și cerința unei unități cu social-șoviniștii fățiși.

Totodată, Lenin a dus o luptă hotărîtă împotriva oportunismului din cadrul social-democrației internaționale.

„Sarcina noastră în momentul de față — scria el — este să ducem o luptă deschisă și neîmpăcată împotriva oportunismului internațional și împotriva celor care îl camuflează... Aceasta este o sarcină internațională. Ea ne revine nouă, și nimănui altcuiva. Nu ne putem da în lături de la îndeplinirea ei“ (Opere, vol. 35, E.S.P.L.P. 1958, p. 137). În articolele „Falimentul Internaționalei a II-a“, „Situația din Internaționala socialistă și sarcinile ei“, „Șovinism mort și socialism viu (Cum să restabilim Internaționala)“, „Și acum? (Sarcinile partidelor muncitorești în legătură cu oportunismul și social-șovinismul)“ etc., Lenin îi înfierează pe social-șoviniștii și centriștii din rîndurile social-democrației germane, franceze, belgiene, engleze, dezvăluie cauzele falimentului Internaționalei a II-a, caracterizează sarcinile socialiștilor de stînga. Aceste lucrări sînt pătrunse de ideea apărării internaționalismului proletar, de o ură puternică împotriva dușmanilor clasei muncitoare, de năzuința spre purificarea mișcării muncitorești internaționale de șovinismul și oportunismul care o rodeau.

După cum arăta Lenin, principala cauză a falimentului Internaționalei a II-a era predominarea în cadrul ei a oportuniștilor, care promovau o politică de subordonare a mișcării muncitorești față de interesele burgheziei. Social-șovinismul reprezenta o continuare firească, o dezvoltare a oportunismului. „Prin social-șovinism înțelegem — scria Lenin — recunoașterea ideii de apărare a patriei în actualul război imperialist, justificarea alianței, în acest război, între socialiști și burghezia și guvernul din propria țară, renunțarea la propagarea și sprijinirea acțiunilor revoluționare ale proletariatului împotriva «propriei» burghezii etc. E absolut evident că conținutul ideologic și politic esențial al social-șovinismului coincide întru totul cu bazele oportunismului. E vorba de *unul și același* curent“ (vezi volumul de față, p. 247).

Lenin a arătat că în partidele socialiste s-au conturat două nuanțe principale ale șovinismului: una — fățișă, cinică, și alta — camuflată, fățarnică și, de aceea, mai periculoasă. Divergența dintre aceste două genuri de oportunism și de social-șovinism nu este o divergență profundă,

principială ; în problemele principale nu există nici o divergență între ele. Lenin sublinia în mod deosebit importanța luptei împotriva oportunismului camuflat — centrismul, kautskismul. Numai acela care luptă împotriva kautskismului, care înțelege că din punct de vedere principal „centrul“ rămîne un aliat al șovinistilor și oportuniștilor, scria el, este cu adevărat internaționalist.

În lucrările sale, Lenin a dezvăluit rădăcinile sociale ale social-șovinismului, legătura lui cu imperialismul. Apariția, creșterea și intensificarea oportunismului în mișcarea muncitorească sînt indisolubil legate de procesul de transformare a capitalismului în imperialism. Pentru a-și menține dominația în condițiile imperialismului, ale agravării tuturor contradicțiilor capitalismului, burghezia caută să descompună mișcarea muncitorească dinăuntru ei. Lenin a arătat că burghezia, corupînd vîrfurile clasei muncitoare pe seama supraprofiturilor, creînd acestor vîrfuri condiții economice și politice privilegiate, acordînd posturi rentabile, liniștite în ministere, parlamente, în redacțiile ziarelor, atrage aceste vîrfuri de partea sa, face din ele promotorii influenței sale în mișcarea muncitorească. A fost creată o întreagă pătură, așa-numita „aristocrație muncitorească“, care, treptat, s-a despărțit de masa proletariatului și a trecut de partea burgheziei, a devenit apărătoarea intereselor ei. „Baza economică a șovinismului și a oportunismului din mișcarea muncitorească — scria Lenin — este identică : alianța dintre păturile de sus, puțin numeroase, ale proletariatului și micii burghezii, care beneficiază din firimiturile provenite din privilegiile capitalului național «propriu», alianță îndreptată împotriva masei proletare, împotriva maselor muncitoare și tuturor celor asupriți“ (p. 249).

Oportunismul, arăta Lenin, fiind instrumentul organizat al burgheziei în mișcarea muncitorească, a devenit principalul dușman al proletariatului. Oportuniștii sînt dușmani burghezi ai clasei muncitoare, care în timp de pace își desfășoară pe ascuns munca lor burgheză, aciuîndu-se în partide muncitorești, iar în epocile de criză se dovedesc a fi aliați fățiși ai întregii burghezii unite. Lenin a pus cu

toată tăria sarcina unei sciziuni organizatorice cu social-șoviniștii și oportuniștii, a formării unor partide marxiste cu adevărat revoluționare în celelalte țări și a creării unei noi Internaționale, Internaționala a III-a. Partidul bolșevic, arăta Lenin, a rupt de mult din punct de vedere organizatoric cu grupurile și elementele oportuniste, și tocmai datorită acestui lucru a putut să-și îndeplinească datoria revoluționară în perioada războiului imperialist. Pentru bolșevici nu se pune problema oportunității unei rupturi cu social-șoviniștii. Pentru ei această problemă este definitiv rezolvată. Pentru bolșevici se pune doar problema săvârșirii în cel mai scurt timp a unei rupturi pe plan internațional.

Partidele socialiste din epoca Internaționalei a II-a reprezentau tipul de partid care-i tolera pe oportuniști în rândurile sale, în care oportunismul, deși era considerat o „abatere“, constituia totuși o parte componentă legitimă a partidului social-democrat. Acest tip de partid era perimat. Noile condiții de luptă, epoca revoluțiilor socialiste cereau trecerea la partide proletare de tip nou, eliberate de oportunism. De aici necesitatea de a rupe complet cu oportuniștii și cu social-șoviniștii, necesitatea ca partidele proletare revoluționare să se separe necondiționat de partidele mic-burgheze — oportuniste. Noua Internațională, a III-a, trebuia să fie creată, arăta Lenin, tocmai pe o astfel de bază, revoluționară. Dar „pentru crearea unei organizații marxiste *internaționale* trebuie ca în *mai multe* țări să existe hotărârea de a se crea partide marxiste de sine stătătoare“ (p. 345).

În multe partide socialiste existau elemente de stînga, revoluționare. Lenin urmărea cu atenție poziția și activitatea lor, cu multe dintre aceste elemente purta corespondență, le ajuta cu sfaturi, le arăta lipsurile într-o serie de probleme, le explica de ce și cum trebuie dusă lupta împotriva oportuniștilor. Internaționaliștii ruși, scria Lenin, nu au, bineînțeles, cîtuși de puțin pretenția de a se amesteca în treburile interne ale tovarășilor lor de stînga. „Noi considerăm numai că avem dreptul și datoria să ne spunem deschis părerea despre starea de lucruri de la ei“

(p. 342). Lenin considera unirea pe plan internațional a elementelor marxiste, de stînga, ca fiind o sarcină imediată și lupta cu perseverență pentru înfăptuirea acestui lucru. El a depus mari eforturi pentru ca la conferința socialistă internațională care urma să aibă loc, prima din perioada războiului, elementele de stînga să acționeze ca o forță unită. În volum este publicat proiectul de rezoluție al elementelor de stînga, scris de Lenin, la această conferință, care a avut loc la Zimmerwald în septembrie 1915.

Lenin arăta că este greu de spus în ce ritm și în ce forme se va desfășura procesul de despărțire a partidelor revoluționar-proletare de partidele mic-burgeze oportuniste în diferite țări. Dar de aici decurge necesitatea, scria el, „de a ne da seama limpede că separarea este inevitabilă, precum și de a îndruma, acționînd în virtutea acestui fapt, întreaga politică a partidelor muncitorești în această direcție“ (p. 254). Dezvoltarea mișcării muncitorești internaționale a confirmat această concluzie a lui Lenin. Însuflețiți de exemplul bolșevicilor, de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, socialiștii de stînga din Germania, Franța, Anglia, Statele Unite ale Americii și dintr-o serie de alte țări au rupt curînd cu oportuniștii și au format partide proletare de tip nou, partide comuniste. Ulterior, procesul de formare a partidelor revoluționare marxiste a cuprins aproape toate țările capitaliste, dependente și coloniale. În prezent, aproape în toate țările lumii activează partide comuniste, unind în rîndurile lor zeci de milioane de oameni. Aceasta este o victorie importantă a marxism-leninismului, o uriașă cucerire a clasei muncitoare.

Lucrările lui Lenin care intră în acest volum reprezintă un exemplu strălucit de îmbinare organică a teoriei marxiste cu practica revoluționară, de dezvoltare creatoare a marxismului pe baza sintetizării experienței luptei clasei muncitoare în noile condiții istorice, un exemplu de profundă fundamentare teoretică a politicii partidului. În anii războiului, Lenin studiază din nou literatura filozofică, acordînd cea mai mare atenție elaborării dialecticii materialiste, studiază literatura în problema agrară și națională, cu privire la războaie și îndeosebi lucrări cu privire la im-

perialism. Lucrările scrise de Lenin în anii războiului sînt neobișnuit de bogate în conținut teoretic și constituie o foarte mare contribuție la tezaurul ideologic al marxismului.

În lucrările sale din această perioadă, și în primul rînd aici trebuie să amintim de broșura „Socialismul și războiul“, care face parte din acest volum, Lenin dezvoltă învățătura marxistă cu privire la război și la atitudinea socialiștilor față de războaie.

Lenin a arătat că războaiele sînt de două tipuri :

În primul rînd, războaie nedrepte, imperialiste, care au ca scop cotropirea și înrobirea unor țări și popoare străine, lichidarea statelor socialiste, reprimarea mișcărilor socialiste, democratice și de eliberare națională. În aceste războaie, lozinca „apărarea patriei“ este o lozincă falsă, lansată de burghezie pentru a înșela masele, pentru a-și camufla interesele de jaf și cotropire. Clasa muncitoare și toate forțele progresiste nu pot sprijini lozinca „apărarea patriei“ în aceste războaie, ci, dimpotrivă, trebuie să demaște caracterul imperialist al acestei lozinci. Împotriva războaielor nedrepte, imperialiste, trebuie dusă o luptă hotărîtă, folosind toate mijloacele, mergînd pînă la revoluție și răsturnarea guvernului imperialist din propria țară.

În al doilea rînd, sînt războaie drepte, care au ca scop apărarea poporului de o agresiune din afară și de încercările de a-l înrobi, eliberarea oamenilor muncii de asuprirea feudală și capitalistă, izbăvirea coloniilor și a țărilor dependente de jugul imperialismului, apărarea statului socialist de agresiunea imperialiștilor. Aceste războaie trebuie să fie sprijinite de clasa muncitoare și de toate forțele progresiste. În mișcările de eliberare națională, în războaiele pentru apărarea independenței naționale, lozinca „apărarea patriei“ este o lozincă justă și necesară și corespunde întru totul spiritului marxismului.

Lenin a dat un răspuns și la întrebarea cum trebuie definit caracterul războiului. Războiul, arăta el, este continuarea prin mijloace violente a politicii promovate înainte de război de statele respective și de diferitele clase din cadrul lor, iar caracterul războiului — drept sau nedrept — depinde de clasa care duce războiul, de politica pe care o continuă războiul respectiv. Partidele comuniste și munci-

torești marxist-leniniste se călăuzesc neabătut după indicațiile de bază date de Lenin cu privire la atitudinea socialiştilor față de războaie.

Războiul imperialist mondial, care a cauzat uriașe suferințe popoarelor, a secerat milioane de vieți, a provocat mari distrugereri, a pus în mod deosebit de acut în fața omenirii problema modalității de a se pune capăt războaielor. În rîndurile maselor s-a accentuat starea de spirit în favoarea păcii. Speculînd acest lucru, imperialiștii au sugerat popoarelor ideea că războiul mondial este ultimul război, că și guvernele doresc pace, trecînd sub tăcere faptul că ei vor o pace prădalnică, imperialistă, în favoarea „propriei” lor națiuni. Pacifiștii burghezi și oportuniștii pretindeau că în aceste condiții s-ar putea obține o pace dreaptă, democratică fără lupta revoluționară a maselor împotriva guvernelor imperialiste.

În broșura „Socialismul și războiul”, în articolele „Filantropii burghezi și social-democrația revoluționară”, „Cu privire la aprecierea lozincii «pace»”, „Problema păcii” și în alte lucrări, Lenin arăta că în aceste condiții, în condițiile războiului imperialist mondial, lozincă păcii, opusă lozincii transformării războiului imperialist în război civil, luată izolat de revendicarea acordării dreptului la autodeterminare tuturor națiunilor, era o lozincă nejustă, care sădea în mințile oamenilor iluzia că imperialiștii ar putea da pacea dreaptă, democratică, pe care o doreau masele. După Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, Statul sovietic s-a adresat tuturor popoarelor și guvernelor țărilor beligerante, propunîndu-le să înceapă imediat tratative cu privire la o pace dreaptă, democratică, o pace fără anexiuni și contribuții. În același timp, în scopul încetării în cel mai scurt timp a războiului, guvernul sovietic a fost de acord să examineze și celelalte condiții ale păcii. Lupta pentru instaurarea păcii, iar apoi pentru menținerea unei păci trainice a devenit linia generală a politicii externe a partidului comunist și a Statului sovietic.

În legătură cu războiul imperialist mondial, Lenin a formulat o serie de teze deosebit de importante în pro-

blema perspectivelor excluderii războaielor din viața societății.

Lenin sublinia în primul rînd că, prin natura lui, socialismului, ca orînduire socială, îi este proprie tendința spre lichidarea războaielor, spre o pace trainică pe pămînt, că „idealul nostru este tocmai curmarea războiului, pacea între popoare, încetarea jafurilor și a violenței“ (p. 306). Totodată, el scria că războaiele sînt un însoțitor al capitalismului, îndeosebi în stadiul său imperialist, și arăta „imposibilitatea de a se pune capăt războaielor atîta timp cît nu au fost desființate clasele și nu a fost instaurat socialismul“ (p. 313). Formulînd teza referitoare la războaie în condițiile imperialismului, Lenin avea în vedere două împrejurări. În primul rînd, faptul că, prin natura sa, imperialismul este o sursă de războaie, că atîta timp cît există imperialismul, baza economică a războaielor agresive se menține. Această teză a lui Lenin este valabilă și în condițiile actuale, cînd alături de sistemul capitalist există sistemul mondial socialist. Atîta timp cît în lume se menține capitalismul, burghezia imperialistă va continua să tindă spre aventuri militare și spre agresivitate. Iată de ce toate forțele iubitoare de pace trebuie să manifeste cea mai mare vigilență față de uneltirile agresive ale imperialiștilor.

În al doilea rînd, vorbind despre inevitabilitatea războaielor în imperialism, Lenin pornea de la faptul că în acea perioadă imperialismul era sistemul unic, atotcuprinzător; nu clasa muncitoare, ci burghezia imperialistă determina pretutindeni politica de stat, domina în mod absolut pe arena internațională, în timp ce forțele iubitoare de pace erau slabe și nu erau capabile să preîntîmpine războaiele de cotropire. Dar Lenin a prevăzut și a arătat că victoria revoluției într-o serie de țări va schimba situația internațională și va crea condiții care vor da posibilitatea de a se pune capăt războaielor mondiale. Aceasta este concluzia care decurge din teza lui Lenin că, „dacă nu vor izbucni o serie de revoluții victorioase, după actualul război vor urma în curînd alte războaie“ (p. 40).

S-a confirmat previziunea lui Lenin că, în urma venirii la putere a proletariatului într-o serie de țări, problema posibilității preîntîmpinării războaielor se va pune într-un

mod nou. După formarea sistemului mondial socialist, după crearea puternicei mișcări a partizanilor păcii, războiul a încetat să mai fie o inevitabilitate fatală. Pornind de la noile condiții istorice și dezvoltând creator învățătura marxist-leninistă, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice a tras deosebit de importanta concluzie că, încă înainte de victoria deplină a socialismului pe pământ, există posibilitatea reală de a exclude războiul din viața societății, că războiul mondial poate fi preîntâmpinat prin eforturile unite ale puternicului lagăr socialist, ale statelor nesocialiste iubitoare de pace, ale clasei muncitoare internațională și ale tuturor forțelor care apără cauza păcii. Victoria socialismului în lumea întreagă va lichida cauzele sociale și naționale ale izbucnirii oricăror războaie.

„Metoda lui Marx — scria Lenin — constă, în primul rând, în a ține seama de conținutul *obiectiv* al procesului istoric într-un anumit moment, în condiții concrete, în a înțelege, în primul rând, mișcarea *cărei* clase este resortul principal al unui eventual progres în aceste condiții concrete“ (p. 139). Numai pe această bază, numai cunoscând trăsăturile principale ale epocii respective „ne putem construi just tactica“. Lenin arăta că trăsătura caracteristică a epocii de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea era transformarea capitalismului în imperialism, crearea condițiilor obiective ale prăbușirii capitalismului, ale luptei proletariatului internațional împotriva imperialismului internațional. Lenin a definit acea epocă „epocă a imperialismului, a războaielor și revoluțiilor“. Definiția era absolut justă pentru acea perioadă. Dar când a învins Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, Lenin a arătat că principalul conținut al epocii a devenit trecerea de la capitalism la socialism, „lichidarea capitalismului și a rămășițelor lui, punerea bazelor ordinii comuniste“ (Opere, vol. 31, București, E.S.P.L.P. 1956, p. 376).

Chiar în primele lucrări scrise în anii războiului imperialist, Lenin a făcut caracterizarea științifică a imperialismului, a arătat că imperialismul este capitalism monopolist, stadiul cel mai înalt și ultimul stadiu al capitalismului, a prezentat principalele trăsături ale im-

perialismului. Războiul imperialist mondial, scria Lenin, „a fost generat de condițiile epocii în care capitalismul a atins cel mai înalt stadiu de dezvoltare ; în care o importanță deosebit de mare are nu numai exportul de mărfuri, ci și exportul de capital ; în care cartelarea producției și internaționalizarea vieții economice au atins proporții considerabile ; în care politica colonială a dus la împărțirea aproape a întregului glob ; — în care forțele de producție ale capitalismului mondial au depășit cadrul limitat al împărțirii în state naționale ; — în care condițiile obiective ale înfăptuirii socialismului s-au maturizat pe deplin“ (volumul de față, p. 161).

Bazându-se pe studierea profundă a epocii imperialismului, Lenin a descoperit legea dezvoltării economice și politice inegale a capitalismului în epoca imperialismului. Această lege constă în faptul că țările capitaliste se dezvoltă în mod inegal, în salturi, și acest lucru are drept consecință schimbarea raportului de forțe și intensificarea luptei dintre puterile imperialiste pentru împărțirea coloniilor și a sferelor de influență. Lenin a arătat că inegalitatea dezvoltării economice în epoca imperialismului are drept rezultat că premisele politice ale victoriei revoluției socialiste nu se maturizează în același timp în diferitele țări, iar agravarea contradicțiilor și a conflictelor dintre țările capitaliste slăbește sistemul imperialismului și face mai ușoară ruperea lui în veriga cea mai slabă. Pornind de la aceasta, Lenin a ajuns la concluzia că teza lui Marx și Engels potrivit căreia revoluția socialistă poate învinge numai simultan în toate sau în principalele țări capitaliste nu mai corespunde noilor condiții istorice. Formularea respectivă trebuia înlocuită cu o teză nouă — teza cu privire la imposibilitatea victoriei simultane a revoluției socialiste în toate țările și cu privire la posibilitatea victoriei socialismului la început în una sau în câteva țări.

Lenin a formulat pentru prima oară această genială descoperire a sa în august 1915, în articolul „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei“, care se publică în acest volum. „Inegalitatea dezvoltării economice și politice — scria Lenin — este o lege absolută a capitalismului. Rezultă deci că victoria socialismului este posibilă la

început într-un mic număr de țări capitaliste sau chiar într-o singură țară capitalistă" (p. 358).

Concluzia lui Lenin cu privire la posibilitatea victoriei socialismului la început într-o singură țară, concluzie care constituie un model de dezvoltare creatoare a marxismului, a constituit o descoperire foarte importantă. Aceasta a fost teoria nouă a revoluției socialiste, care a dat clasei muncitoare internațională perspectiva clară a luptei, a descătușat energia și inițiativa proletarilor din fiecare țară în vederea asaltului împotriva propriei burghezii naționale, i-a înarmat cu o încredere fundamentată din punct de vedere științific în victorie. Învățătura lui Lenin cu privire la posibilitatea victoriei socialismului într-o singură țară a devenit principiul călăuzitor al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice în lupta lui pentru victoria revoluției socialiste și construirea socialismului în această țară.

În anii războiului imperialist, Lenin a elaborat sub toate aspectele teza marxistă cu privire la situația revoluționară, care are o uriașă însemnătate pentru activitatea practică a partidelor marxiste. După cum a subliniat în repetate rânduri Lenin, revoluția nu poate fi „importată” din afară într-o țară sau alta, nu poate fi provocată la dorința sau din ordinul cuiva. Ea este rezultatul dezvoltării interne a fiecărei țări, este generată de cauze obiective, de agravarea la maximum a contradicțiilor sociale și ia naștere din crize acute, numite situații revoluționare.

Lenin arăta că situația revoluționară se caracterizează prin trei trăsături principale : „1) Neputința claselor stăpînitoare de a-și menține neschimbată dominația ; o criză a «vîrfurilor», o criză a politicii clasei guvernante, care provoacă o spărtură pe unde răbufnesc nemulțumirea și revolta claselor asuprite. De regulă, pentru ca revoluția să izbucnească, nu e suficient ca «păturile de jos să nu mai vrea» să trăiască ca înainte, ci e necesar ca și «vîrfurile să nu mai poată» trăi ca înainte. 2) O agravare mai pronunțată decît cea obișnuită a sărăciei și a mizeriei claselor asuprite. 3) O creștere însemnată, în virtutea cauzelor menționate, a spiritului combativ al maselor, care în epoca «pașnică» se lasă jefuite în liniște, iar în perioadele furtunoase sînt împinse de întreaga conjunctură a crizei *cît și de*

«*vîrfurile*» înseși, să acționeze independent pe arena istoriei.

De regulă, fără aceste schimbări obiective, independente de voința nu numai a unor anumite grupări și partide, ci și de voința unor anumite clase, revoluția nu e posibilă“ (p. 218). Dar nu orice situație revoluționară duce la revoluție. Pentru ca situația revoluționară să se transforme în revoluție, este necesar, arăta Lenin, ca la factorii obiectivi enumerați mai sus să se alăture un factor subiectiv: capacitatea clasei revoluționare de a organiza acțiuni revoluționare de masă îndeajuns de puternice și energice pentru a răsturna vechea putere și a-și instaura propria sa putere. Lenin considera că conducerea de către partidul marxist a luptei revoluționare a clasei muncitoare este condiția hotărâtoare a victoriei revoluției socialiste.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, victoria deplină și definitivă a socialismului în U.R.S.S., revoluțiile și construirea socialismului în țările de democrație populară, întreaga desfășurare a mișcării de eliberare internațională a oamenilor muncii au confirmat justetea și marea forță a teoriei revoluției socialiste, enunțată de Lenin.

Un loc deosebit ocupă în volum articolul lui Lenin „Karl Marx (Scurtă schiță biografică și expunere a marxismului)“, scris de el pentru Dicționarul enciclopedic al Editurii „Granat“. În acest articol se face o periodizare cu adevărat științifică a vieții și activității lui Marx, sînt marcate principalele etape în dezvoltarea concepțiilor lui, se face o caracterizare concisă și, în același timp, profundă a marxismului, a tuturor părților lui componente. Lenin arată că marxismul a înfăptuit o adevărată revoluție în dezvoltarea gândirii sociale. El subliniază trăsăturile principale ale materialismului filozofic marxist și ale dialecticii lui Marx, explică marea însemnătate a concepției materialiste a istoriei, descoperită de Marx, caracterizează esența teoriei economice a lui Marx, a socialismului științific, principiile marxiste ale luptei de clasă a proletariatului. Lenin relevă remarcabila consecvență și unitate a concepțiilor lui Marx, care în totalitatea lor constituie „materialismul modern și socialismul științific modern, ca teorie și program al mișcării muncitorești din toate țările civilizate

ale lumii“ (p. 50). Lenin subliniază caracterul creator al marxismului ca o călăuză în acțiune, incompatibilitatea lui cu revizionismul și dogmatismul, arată că viața, desfășurarea istoriei confirmă pe deplin justetea doctrinei marxiste. Lucrarea lui Lenin „Karl Marx“ reprezintă o contribuție remarcabilă la teoria și istoria marxismului.

În volumul al douăzeci și șaselea intră 9 documente noi ale lui Lenin, incluse pentru prima oară în Opere. Printre acestea se numără trei lucrări: nota „Către autorul «Cîntecului șoimului»“, „Notă «Din partea redacției» la articolul «Ucraina și războiul»“ și „Proiectul de rezoluție a Conferinței socialiste internaționale a femeilor“; anterior au apărut nesemnate în ziarul „Soțial-Demokrat“; ca documente ale lui Lenin, se publică pentru prima oară.

Nota „Către autorul «Cîntecului șoimului»“ a fost scrisă de Lenin în legătură cu apariția în presă a unui apel scris în spiritul patriotismului burghez și semnat de reprezentanți de seamă ai intelectualității ruse, printre care și de M. Gorki. Prin caracterul său, această notă este un fel de scrisoare deschisă către Gorki, în care Lenin, condamnînd cu asprime și dezaprobînd fapta lui Gorki, explică în același timp pe un ton prietenos în ce constă greșeala acțiunilor acestuia, de natură să aducă prejudicii clasei muncitoare, care are față de Gorki o atitudine plină de dragoste și încredere. „Încrederea pe care o au în el muncitorii îl obligă pe Gorki — subliniază Lenin — să-și păstreze neîntinat bunul său nume și să nu-și pună semnătura pe tot felul de proteste șovine și ieftine care pot induce în eroare pe muncitorii mai puțin conștienți... Numele lui Struve nu poate deruta pe nici un muncitor, numele lui Gorki da“ (volumul de față, p. 95).

Articolul inclus în acest volum „Notă «Din partea redacției» la articolul «Ucraina și războiul»“, care a fost publicat în nr. 38 al ziarului „Soțial-Demokrat“, caracterizează politica internaționalismului proletar, promovată de

Lenin, sprijinirea de către el a elementelor internaționaliste, care au luptat împotriva naționalismului și șovinismului.

„Proiectul de rezoluție a Conferinței socialiste internaționale a femeilor“ reflectă activitatea lui Lenin în direcția unirii elementelor de stînga din mișcarea muncitorească internațională. Aceeași rezoluție a fost propusă de delegația C.C. al P.M.S.D.R. și la Conferința socialistă internațională a tineretului.

În capitolul „Materiale pregătitoare“ se publică 7 documente ale lui Lenin: varianta proiectului de rezoluție a social-democraților de stînga la prima Conferință socialistă internațională, planul broșurii „Războiul european și socialismul european“, planul articolului „Karl Marx“, planul articolului despre înfrîngerea propriei țări în războiul imperialist, „Lozinca transformării războiului imperialist în război civil“ (se publică pentru prima oară), planul referatului „Întîi Mai și războiul“ (publicat și în ediția a 4-a a Operei) și proiectul punctului trei din rezoluția „O.C. și crearea unui nou ziar“, adoptată de Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. la Berna, în 1915. Acest proiect reflectă lupta lui Lenin pentru unirea secțiilor din străinătate ale bolșevicilor, pentru întărirea ziarului „Soșial-Demokrat“, Organul Central al partidului.

*Institutul de marxism-leninism
de pe lângă C.C. al P.C.U.S.*

SARCINILE SOCIAL-DEMOCRAȚIEI REVOLUȚIONARE ÎN RĂZBOIUL EUROPEAN ¹

SOCIAL-DEMOCRAȚIA DIN RUSIA DESPRE RĂZBOIUL EUROPEAN

Ni se comunică din sursele cele mai demne de încredere că recent a avut loc o consfătuire a unor cadre de conducere ale Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia în legătură cu problema războiului european. Această consfătuire n-a avut un caracter absolut oficial, deoarece, din cauza arestărilor în masă și a nemaipomenitei prigoane dezlănțuite de guvernul țarist, Comitetul Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia n-a putut încă să se întrunească. Știm însă absolut sigur că consfătuirea despre care e vorba a exprimat într-adevăr părerile celor mai influente cercuri din Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia.

Consfătuirea a adoptat următoarea rezoluție, al cărei text îl reproducem integral, ca document :

REZOLUȚIA UNUI GRUP DE SOCIAL-DEMOCRAȚI

1) Războiul european și mondial are un caracter net și evident de război burghez, imperialist, dinastic. Lupta pentru piețe și jefuirea altor țări, tendința de a sugruma mișcarea revoluționară a proletariatului și a democrației înăuntrul țărilor, tendința de a prosti, dezbină și măcelări pe proletarii din toate țările prin asmuțirea sclavilor salariați ai unei națiuni împotriva sclavilor salariați ai altei națiuni în folosul burgheziei — iată care este unicul conținut real al războiului și unica lui semnificație reală.

2) Comportarea conducătorilor Partidului social-democrat german, cel mai puternic și mai influent partid al Internaționalei a II-a (1889—1914), partid care a votat pentru creditele de război și care repetă frazeologia burgheză șovină a iuncherilor și burgheziei prusace, este o trădare fățișă a socialismului². Presupunând chiar că acest partid este extrem de slab și că s-a văzut silit să se supună pentru moment voinței majorității burgheze a națiunii, comportarea conducătorilor Partidului social-democrat german nu poate fi în nici un caz justificată. De fapt acest partid duce astăzi o politică național-liberală.

3) Tot așa trebuie condamnată și comportarea conducătorilor partidelor social-democrate din Belgia și Franța, care, intrând în guverne burgheze, au trădat socialismul³.

4) Trădarea socialismului de către majoritatea conducătorilor Internaționalei a II-a (1889—1914) înseamnă falimentul ideologic și politic al acestei Internaționale. Principala cauză a acestui faliment este că în Internaționala a II-a predomină de fapt oportunismul mic-burghez. Caracterul lui burghez și primejdia pe care o prezintă au fost semnalate de multă vreme de cei mai buni reprezentanți ai proletariatului revoluționar din toate țările. Oportuniștii au pregătit de mult falimentul Internaționalei a II-a, negând revoluția socialistă și substituindu-i reformismul burghez ; negând lupta de clasă și necesitatea transformării ei, în anumite momente, în război civil și propovăduind colaborarea între clase ; propagând șovinismul burghez sub masca patriotismului și apărării patriei și ignorând sau negând adevărul fundamental al socialismului, expus încă în „Manifestul Comunist“, că muncitorii nu au patrie⁴ ; limitându-se, în lupta împotriva militarismului, la un punct de vedere sentimental mic-burghez, în loc să recunoască necesitatea unui război revoluționar al proletarilor din toate țările împotriva burgheziei din toate țările ; transformând ideea necesității de a folosi parlamentarismul burghez și legalitatea burgheză într-o fetișizare a acestei legalități și uitând că în perioadele de criză se impune folosirea formelor ilegale de organizare și de agitație. Unul dintre organele de presă internaționale ale oportunismului, revista germană „Sozialistische Monatshefte“⁵, care s-a situat de

Российская социал-демократия
о европейской войне.

Нам сообщают из самых достоверных источников, что недавно состоялось совещание руководящих деятелей Российской Социал-демократической Работы Нарнии по вопросу о европейской войне. Известно авторитетного характера это совещание не носило, ибо Центральный Комитет Р.С.Д.Р. Нарнии не имеет ^{судя} никакого влияния среди и крестьянских преследований со стороны царского правительства. Но свои взгляды высказало ясно, что совещание, о котором идет речь, действительно выражает взгляды видных деятелей Р.С.Д.Р. Нарнии.

Совещание приняло следующее решение, полный текст которого мы приводим, как документ :

Manuscrisul introducerii lui V. I. Lenin la tezele
„Sarcinile social-democrației revoluționare
in războiul european” — 1914.

mult pe o poziție național-liberală, are toate motivele să-și sărbătorească astăzi triumful asupra socialismului european. În realitate, așa-numitul „centru“ din Partidul social-democrat german și din celelalte partide social-democrate a capitulat în mod laș în fața oportuniștilor. Sarcina viitoare a Internaționalei va trebui să fie lichidarea totală și definitivă a acestui curent burghez din cadrul socialismului.

5) Printre sofismele burgheze și șoviniste cu care partidele și guvernele burgheze ale celor două principale națiuni rivale de pe continent — germană și franceză — caută în special să prostească masele și pe care le repetă socialiștii oportuniști atît cei declarați cît și cei camuflați, care se tîrăsc servil în coada burgheziei, trebuie relevate și înfierate îndeosebi următoarele :

burghezii germani mint atunci cînd invocă apărarea patriei, lupta împotriva țarismului, pentru libera dezvoltare națională și culturală, deoarece iuncherii prusieni, în frunte cu Wilhelm, și marea burghezie din Germania au dus întotdeauna o politică de apărare a monarhiei țariste și, oricare ar fi rezultatul războiului, nu vor pregeta să depună toate eforturile pentru a o sprijini ; ei mint, căci în realitate burghezia austriacă a întreprins o campanie de jaf împotriva Serbiei, burghezia germană asuprește pe danezi, polonezi și pe francezii din Alsacia și Lorena, iar în războiul de agresiune pe care-l duce împotriva Belgiei și Franței, pentru a prăda țări mai bogate și mai libere, a pornit atacul în momentul care i s-a părut cel mai prielnic pentru folosirea ultimelor perfecționări la care a ajuns ea în domeniul tehnicii de război și în preajma înfăptuirii de către Rusia a așa-numitului mare program militar.

Burghezii francezi mint și ei atunci cînd invocă apărarea patriei etc., deoarece în realitate ei apără țările mai înapoiate în ceea ce privește tehnica capitalistă și care se dezvoltă mai lent, tocmai cu miliardele lor bandele pogromiste ale țarismului rus pentru un război de agresiune, adică pentru cotropirea unor teritorii austriece și germane.

Nici unul dintre cele două grupuri de națiuni beligerante nu se lasă mai prejos în ceea ce privește atrocitățile și barbariile războiului.

6) Sarcina primordială și esențială a social-democrației din Rusia este aceea de a duce o luptă necruțătoare și intransigentă împotriva șovinismului velicorus și monarho-țarist și împotriva sofisticii la care recurg pentru a-l apăra liberalii și cadeții ⁶ ruși, o parte din narodnici ⁷ și celelalte partide burgheze. Din punctul de vedere al clasei muncitoare și al maselor muncitoare ale tuturor popoarelor din Rusia, răul cel mai mic ar fi înfrîngerea monarhiei țariste și a armatelor ei, care asupresc Polonia, Ucraina și o serie de popoare din Rusia și care ațîță vrajba națională spre a mări asuprirea celorlalte naționalități de către velicoruși și spre a întări regimul reacționar și barbar al monarhiei țariste.

7) Lozincile social-democrației în momentul de față trebuie să fie următoarele :

în primul rînd, o vastă propagandă, care să cuprindă atît armata cît și teatrul de acțiuni militare, în favoarea revoluției socialiste și a necesității de a îndrepta armele nu împotriva propriilor frați, sclavii salariați din celelalte țări, ci împotriva guvernelor și partidelor reacționare și burgheze din toate țările. Necesitatea imperioasă de a organiza celule și grupe ilegale în cadrul armatelor tuturor națiunilor pentru a putea desfășura această propagandă în toate limbile. Luptă necruțătoare împotriva șovinismului și „patriotismului“ micilor burghezi și al burghezilor din toate țările fără excepție. Împotriva conducătorilor actualei Internaționale, care au trădat socialismul, să se facă neapărat apel la conștiința revoluționară a maselor muncitorești, pe umerii cărora apasă întreaga povară a războiului și care în majoritatea cazurilor sînt ostile oportunismului și șovinismului ;

în al doilea rînd, propagarea ca lozincă imediată a ideii de republică germană, poloneză, rusă etc., precum și a transformării tuturor statelor Europei în State Unite republicane ale Europei ⁸ ;

în al treilea rînd, îndeosebi lupta împotriva monarhiei țariste și a șovinismului velicorus, panslavist, și propaganda

În favoarea unei revoluții în Rusia, precum și a eliberării și autodeterminării popoarelor asuprite de Rusia, cu lozincile imediate : republică democratică, confiscarea pământurilor moșierești și ziua de muncă de 8 ore.

Un grup de social-democrați, membri ai P.M.S.D.R.

Scris în jurul datei de 24 august
(6 septembrie) 1914

Publicat pentru prima oară în întregime în 1929, în edițiile a 2-a și a 3-a ale Operei lui V. I. Lenin, vol. XVIII ; introducerea — în 1948, în ediția a 4-a a Operei lui V. I. Lenin, vol. 21

Se tipărește după o copie scrisă de N. K. Krupskaja, revăzută și corectată de V. I. Lenin ; introducerea — după manuscris

RĂZBOIUL EUROPEAN ȘI SOCIALISMUL INTERNAȚIONAL

Ceea ce-l îndurerează cel mai mult pe socialist nu sînt ororile războiului — noi am fost întotdeauna pentru „santa guerra di tutti gli oppressi per la conquista delle loro patrie!” * —, ci oroarea trădării comise de conducătorii socialismului de astăzi, oroarea falimentului Internaționalei de astăzi.

Oare nu constituie o trădare pentru social-democrații uluitoarea schimbare de poziție (după declararea războiului de către Germania) pe care o vedem astăzi la socialiștii germani ? frazele mincinoase pe tema unui război de eliberare împotriva țarismului ? faptul că uită de existența imperialismului german ? că uită de cotropirea Serbiei ? interesele burgheze care au determinat războiul cu Anglia ? etc. etc. Patrioti, șoviniști, ei votează bugetul !!

Dar nu constatăm oare aceeași trădare și în cazul socialiștilor francezi și belgieni ? Ei demască cum nu se poate mai bine imperialismul german, dar, din păcate, sînt cu desăvîrșire miopi atunci cînd e vorba de imperialismul englez, francez și mai ales de barbarul imperialism rus ! Nu văd ei oare faptul revoltător că timp de decenii burghezia franceză a tocmit cu sume de miliarde bandele de pogromiști ale țarismului rus, că acest țarism oprimă naționalitățile neruse, care formează majoritatea populației în Rusia, că jefuiește Polonia, că asuprește pe muncitorii și pe țărani velicoruși etc. ?

* — „războiul sfînt al tuturor asupriților pentru cucerirea propriilor lor patrii !”. — Nota trad

În vremuri ca cele de astăzi, socialistului îi crește inima de bucurie când citește cum „*Avanti!*”⁹ a spus cu curaj, verde în față lui *Südekum* și socialiștilor germani adevărul amar că sînt *imperialiști*, adică șoviniști. Și mai mult îi crește inima de bucurie când citești articolul lui *Zibordi* („*Avanti!*” din 2 septembrie), care demască nu numai șovinismul german și austriac (ceea ce convine burgheziei *italiene*), dar și pe cel *francez*, și caracterizează războiul ca fiind un război al burgheziei din *toate* țările !!

Poziția ziarului „*Avanti!*” și articolul lui *Zibordi* — [ca și rezoluția grupului de social-democrați revoluționari (adoptată la consfătuirea care a avut loc de curînd într-una din țările scandinave) *] — ne arată ce e și ce nu-i adevărat în obișnuita frază despre falimentul Internaționalei, frază pe care burghezii și oportuniștii („*riformisti di destra*” **) o repetă jubilînd, iar socialiștii („*Volksrecht*”¹⁰ la Zürich, „*Bremer Bürger-Zeitung*”¹¹) cu amărăciune. Această frază conține o mare doză de adevăr !! Falimentul *conducătorilor* și al majorității partidelor Internaționalei *de astăzi* e un *fapt*. (Cf. „*Vorwärts*”¹², wiener „*Arbeiter-Zeitung*”¹³, „*Hamburger Echo*”¹⁴ versus *** „*L’Humanité*”¹⁵, și apelul socialiștilor belgieni și francezi versus „*răspunsul*” Vorstand-ului german¹⁶). Masele *încă* nu și-au spus cuvîntul !!!

Zibordi are însă de o mie de ori dreptate când spune că nu „*dottrina e sbagliata*”, nu „*rimedia*” socialismului „*errato*”, — „*semplicemente non erano in dose bastante*”, „*gli altri socialisti non sono «abbastanza socialisti»*” ****.

Falimentul Internaționalei *europene de astăzi* nu înseamnă falimentul socialismului, ci falimentul socialismului trunchiat, adică al *oportunismului* și *reformismului*. Tocmai această „*tendință*”, care se manifestă *pretutindeni*, în toate țările, și care e exprimată atît de elocvent de Bissolati & Co. în Italia, a dat faliment; tocmai ea a

* Vezi volumul de față, p. 1—7. *Nota red.*

** — „*riformiștii de dreapta*”. — *Nota trad.*

*** — față de. — *Nota trad.*

**** — nu „*teoria e greșită*”, nu „*leacul*” socialismului „*nu e un leac bun*”, ci „*pur și simplu doza administrată n-a fost suficientă*”, „*și unii socialiști nu sînt «destul de socialiști»*”. — *Nota trad.*

susținut ani de-a rândul că lupta de clasă trebuie dată uitării *etc. etc.* — *din rezoluție*¹⁷.

Zibordi are dreptate considerînd drept cea mai mare vină a socialiștilor europeni faptul că ei „cercano nobilitare con postumi motivi la loro incapacità a prevenire, la loro necessità di partecipare al macello“, că ei „preferisce fingere di fare per amore ciò ch'è (socialismul european) costretto a fare per forza“, că socialiștii „*solidarizzano* ciascuno con la propria nazione, col Governo *borghese* della propria nazione... in una misura da formare una delusione per noi“ (și tuturor socialiștilor *neoportuniști*) „e un compiacimento per tutti i non socialisti d'Italia“ * (și nu numai din Italia, ci din toate țările : vezi, de pildă, liberalismul rus).

Da, chiar și în cazul unei totale incapacități, incapacități, neputințe a socialiștilor europeni, atitudinea conducătorilor lor e o trădare și o mîrșăvie : muncitorii au plecat la măcel, dar conducătorii ? aceștia votează *pentru*, intră în *guvern!!!* Chiar și în cazul unei neputințe totale, ei ar fi trebuit să voteze *contra*, *să nu intre* în guvern, să nu profere ticăloșii șoviniste, să *nu* se solidarizeze cu „națiunea“ proprie, să *nu* apere burghezia „proprie“, ci să-i demaște ticăloșiile.

Căci burghezie și imperialiști există *pretutindeni*, și pretutindeni se fac mîrșave pregătiri de măcel : dacã țarismul rus, *nespus* de mîrșav și barbar (este cel mai reacționar), imperialismul german e și el monarhic — urmește scopuri feudale-dinastice, are o burghezie brutală, mai puțin liberă ca în Franța. Social-democrații ruși aveau dreptate cînd spuneau că *pentru ei* înfrîngerea țarismului ar fi un rău mai mic, că dușmanul lor direct este șovinismul *velicorus*, însă socialiștii (*neoportuniști*) din fiecare țară trebuiau să considere drept principalul lor dușman șovinismul din „propria“ lor țară („autohton“).

* — „încearcă să justifice post-factum cu argumente plauzibile atît incapacitatea lor de a preîntîmpina măcelul, cît și necesitatea de a participa la acest „măcel“, că ei „preferă să dea impresia că fac numai și numai de bunavoie ceea ce“ (socialismul european) „sînt siliți să facă de nevoie“, că socialiștii „s-au solidarizat fiecare cu propria sa națiune, cu guvernul burghez al propriei sale națiuni... într-o asemenea măsură încît sa ne provoace o deziluzie nouă“ (și tuturor socialiștilor *neoportuniști*) „și să facă plăcere tuturor nesocialiștilor din Italia“. — *Nota trad.*

Dar să fie oare într-adevăr absolută această „incapacitate”? Fucilare? Heldenod * și moarte lipsită de glorie?? in vantaggio di *un'altra patria*?? *** Nu întotdeauna!! S-ar fi putut *porni la acțiune*, era chiar obligatoriu să se pornească. Propaganda ilegală și războiul civil ar fi însemnat o luare de poziție *mai cinstită*, obligatorie pentru socialiști (socialiștii ruși fac propagandă în acest sens).

Unii se consolează, de pildă, cu iluzia: să se termine războiul, și totul se va aranja... Nu!! Pentru ca falimentul Internaționalei de astăzi (1889—1914) să nu fie un faliment al socialismului, pentru ca *masele* să nu-i întoarcă acestuia spatele, pentru ca să nu se ajungă la o domnie a anarhismului și a sindicalismului (tot atât de rușinoasă, ca și în Franța), trebuie să privim adevărul în față. Oricine ar fi învingătorul, *înțelegerea* șovinismului, „*revanșa*” etc. amenință Europa. Militarismul german sau velicorus provoacă un contrașovinism etc. etc.

E de datoria noastră să tragem concluzia că oportunistul, reformismul, care fusese proclamat atât de solemn în Italia (și care a fost tăiat din rădăcini cu atîta fermitate de tovarășii din Italia¹⁸), a dat un faliment total și... ***

N. B. de intercalat: atitudinea disprețuitoare, de desconsiderare a lui „*Neue Zeit*”¹⁸ față de socialiștii italieni și față de „*Avanti!*”: mici concesii făcute oportunistului!!! „Calea de mijloc e o cale de aur”.

[Așa-numitul „centru” = lachei ai oportuniștilor.]

Scris la sfîrșitul lunii
august-septembrie 1914

Se tipărește după manuscris

Publicat pentru prima oară
la 1 august 1929,
în ziarul „*Pravda*” nr. 174

* — a împușca? moarte eroică. — *Nota trad.*

** — de dragul unei alte patrii?? — *Nota trad.*

*** — Aici manuscrisul se intrerupe. Cele două fraze care urmează sînt scrise pe margine. — *Nota red.*

RĂZBOIUL ȘI SOCIAL-DEMOCRAȚIA DIN RUSIA ²⁰

*Scris în jurul datei de 28
septembrie (11 octombrie) 1914,*

*Publicat la 1 noiembrie 1914,
în ziarul „Soțial-Demokrat”
nr. 33*

*Se tipărește după textul apărut
în ziar, confruntat cu o copie
scrisă de N. K. Krupskaja,
revăzută și corectată de
V. I. Lenin*

Războiul european, pe care guvernele și partidele burgheze din toate țările l-au pregătit în decurs de zeci de ani, a izbucnit. Creșterea înarmărilor, ascuțirea la extrem a luptei pentru piețe în stadiul imperialist, stadiul cel mai nou de dezvoltare a capitalismului în țările înaintate, interesele dinastice ale celor mai înapoiate monarhii din Europa răsăriteană trebuiau, în mod inevitabil, să ducă și au dus la acest război. Acapararea de noi teritorii și subjugarea altor națiuni, ruinarea națiunii concurente, jefuirea bogățiilor ei, distragerea atenției maselor celor ce muncesc de la crizele politice interne din Rusia, Germania, Anglia și alte țări, dezbinarea muncitorilor prin înșelăciunea naționalistă, precum și nimicirea avangărzii lor cu scopul de a slăbi mișcarea revoluționară a proletariatului — iată unicul conținut real al războiului actual, iată sensul și semnificația lui.

Social-democrația are în primul rând datoria de a dezvălui adevăratul sens al războiului și de a demasca fără cruțare minciunile, sofismele și frazele „patriotice”, răspîndite de clasele dominante, moșierii și burghezia, care face apologia războiului.

În fruntea unuia din grupurile de națiuni beligerante se află burghezia germană. Ea înșală clasa muncitoare și masele celor ce muncesc, afirmînd că poartă un război pentru apărarea patriei, a libertății și a culturii, pentru eliberarea popoarelor asuprite de țarism, pentru nimicirea țarismului reacționar. În realitate însă, tocmai această bur-

ghezie, atît de slugarnică față de iuncherii prusieni în frunte cu Wilhelm al II-lea, a fost întotdeauna cel mai credincios aliat al țarismului și dușmanul mișcării revoluționare a muncitorilor și țăranilor din Rusia. În realitate, oricare va fi rezultatul final al războiului, această burghezie, împreună cu iuncherii, va depune toate eforturile pentru a sprijini monarhia țaristă împotriva revoluției din Rusia.

În realitate, burghezia germană a pornit o campanie de jaf împotriva Serbiei, urmărind supunerea acesteia și înăbușirea revoluției naționale a slavilor din sud, îndreptîndu-și în același timp grosul forțelor armate împotriva unor țări mai libere, ca Belgia și Franța, spre a jefui un concurent mai bogat. Răspîndind basmul că duce un război defensiv, burghezia germană a ales momentul cel mai prielnic, din punctul ei de vedere, pentru dezlănțuirea războiului, folosind ultimele ei perfecționări în domeniul tehnicii de război și anticipînd noile înarmări care fuseseră prevăzute în Rusia și în Franța.

În fruntea celui de-al doilea grup de națiuni beligerante se află burghezia engleză și franceză, care înșală clasa muncitoare și masele de oameni ai muncii afirmînd că duce un război pentru patrie, pentru libertate și cultură, împotriva militarismului și despotismului Germaniei. În realitate însă, această burghezie tocmise de mult cu miliardele ei și pregătise, în vederea unui atac asupra Germaniei, trupele țarismului rus, cea mai reacționară și mai barbară monarhie din Europa.

Scopul luptei duse de burghezia engleză și franceză este de fapt acapararea coloniilor germane și ruinarea unei națiuni concurente, care cunoaște o dezvoltare economică mai rapidă. Și în vederea atingerii acestui nobil scop națiunile „înaintate”, „democratice” ajută sălbaticul țarism să sugrume și mai vîrtos Polonia, Ucraina etc., să înăbușe și mai tare revoluția din Rusia.

Nici unul dintre cele două grupuri de țări beligerante nu se lasă mai prejos în ceea ce privește jafurile, bestialitățile și cruzimile nesfîrșite ale războiului, dar pentru a înșela proletariatul și pentru a-i distra atenția de la singurul război cu adevărat eliberator, și anume de la războiul civil

împotriva burgheziei atît din „propria“ țară, cît și din țările „străine“, pentru a-și atinge acest scop înalt, burghezia din fiecare țară proslăvește în gura mare, prin fraze mincinoase pe tema patriotismului, importanța „propriului“ său război național, asigurînd că ea urmărește înfrîngerea adversarului nu pentru a jefui și a acapara teritoriile străine, ci pentru „a elibera“ toate celelalte popoare, în afară de al ei propriu.

Dar cu cît guvernele și burghezia din toate țările se străduiesc din răzputeri să-i dezbine pe muncitori și să-i asmută pe unii împotriva altora, cu cît mai feroce sînt aplicate în acest înalt scop starea excepțională și cenzura militară (care chiar și acum, în timp de război, persecută mult mai tare pe dușmanul „dinăuntru“ decît pe cel din afară), — cu atît mai imperioasă este datoria proletariatului conștient de a-și apăra unitatea de clasă, internaționalismul, convingerile socialiste împotriva dezmățului șovinist al clicii burgheze „patriotice“ din toate țările. A renunța la această sarcină ar însemna ca muncitorii conștienți să renunțe la toate aspirațiile lor spre eliberare, la toate aspirațiile democratice, fără a mai vorbi de cele socialiste.

Cu un sentiment de adîncă mîhnire trebuie să constatăm că partidele socialiste din principalele țări europene nu și-au îndeplinit această misiune, iar comportarea conducătorilor acestor partide, mai ales ai celui german, este vecină cu trădarea directă a cauzei socialismului. Într-un moment de importanță crucială în istoria mondială, majoritatea conducătorilor actualei Internaționale, Internaționala a II-a socialistă (1889—1914), încearcă să substituie socialismului naționalismul. Datorită atitudinii lor, partidele muncitorești din aceste țări nu s-au opus comportării criminale a guvernelor, ci au îndemnat clasa muncitoare să-și identifice poziția cu cea a guvernelor imperialiste. Conducătorii Internaționalei au trădat socialismul votînd creditele de război, repetînd lozincile șoviniiste („patriotice“) ale burgheziei din „propriile“ lor țări, susținînd și justificînd războiul, intrînd în guvernele burgheze ale țărilor beligerante etc. etc. Cei mai influenți conducători și cele mai influente organe de presă socialiste din Europa de astăzi împărtășesc un punct de vedere șovinist burghez și

liberal, și nicidecum unul socialist. Răspunderea pentru această compromitere a socialismului cade în primul rând asupra social-democraților germani, cel mai puternic și mai influent partid din Internaționala a II-a. Dar nici socialiștii francezi, care acceptă posturi ministeriale în guvernul burgheziei care și-a trădat patria, unindu-se cu Bismarck spre a sugruma Comuna, nu au nici o justificare.

Social-democrații germani și austrieci încearcă să justifice sprijinul pe care îl acordă războiului susținând că luptă împotriva țarismului rus. Noi, social-democrații ruși, declarăm că, din punctul nostru de vedere, o asemenea justificare este un simplu sofism. În ultimii ani, mișcarea revoluționară împotriva țarismului a luat din nou proporții uriașe în țara noastră. În fruntea acestei mișcări s-a aflat tot timpul clasa muncitoare din Rusia. Grevele politice din ultimii ani, care au cuprins milioane de oameni, s-au desfășurat sub lozincă răsturnării țarismului și a revindicării republicii democratice. Chiar în ajunul războiului, în timpul vizitei pe care i-a făcut-o lui Nicolaie al II-lea, Poincaré, președintele Republicii Franceze, a putut să vadă cu propriii săi ochi pe străzile Petersburgului baricadele ridicate de muncitorii ruși. Proletariatul din Rusia nu s-a dat înapoi de la nici o jertfă pentru a scăpa întreaga omenire de rușinea monarhiei țariste. Dar noi trebuie să spunem că, dacă există ceva care să poată, în anumite condiții, amîna pieirea țarismului, dacă există ceva care să poată ajuta țarismul în lupta lui împotriva întregii democrații din Rusia, acesta este tocmai războiul actual, care a pus sacul cu bani al burgheziei engleze, franceze și ruse în slujba scopurilor reacționare ale țarismului. Și dacă există ceva care să poată îngreui lupta revoluționară a clasei muncitoare din Rusia împotriva țarismului, aceasta este tocmai atitudinea conducătorilor social-democrației germane și austriece, atitudine pe care presa șovinistă din Rusia nu conținește să ne-o dea ca exemplu.

Chiar admitînd că social-democrația germană era în așa măsură lipsită de forțe încît a fost silită să renunțe la orice acțiuni revoluționare, nici în acest caz nu-i era permis să se alăture taberei șoviniste, nu-i era permis să facă pașii pe care i-a făcut și care i-au determinat pe socialiștii ita-

lieni să declare, pe bună dreptate, că conducătorii social-democrației germane dezonorează steagul Internaționalei proletare.

Partidul nostru, Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia, a suferit și mai are de suferit enorm de mult de pe urma războiului. Toată presa noastră muncitorească legală a fost desființată. Majoritatea asociațiilor au fost interzise, o mulțime dintre tovarășii noștri au fost arestați și deportați. Reprezentanța noastră parlamentară însă, Frațiunea muncitorească social-democrată din Duma de stat, a considerat că datoria ei socialistă incontestabilă este să nu voteze creditele de război, ci să părăsească sala de ședințe a Dumei spre a-și exprima în mod și mai energic protestul, a considerat că e de datoria ei să înfieraze politica guvernelor europene ca pe o politică imperialistă²¹. Și, în ciuda înzecitei opresiuni a guvernului țarist, muncitorii social-democrați din Rusia editează primele manifeste ilegale împotriva războiului²², îndeplinindu-și datoria față de democrație și de Internațională.

Dacă reprezentanții social-democrației revoluționare, adică minoritatea social-democraților germani și cei mai buni social-democrați din țările neutre, încearcă un penibil sentiment de rușine pentru acest faliment al Internaționalei a II-a ; dacă atît în Anglia cît și în Franța socialiștii își ridică glasul împotriva șovinismului majorității partidelor social-democrate ; dacă oportuniștii, reprezentați, de pildă, prin revista germană „Sozialistische Monatshefte“, care se situează de multă vreme pe poziții național-liberale, au toate motivele să-și sărbătorească triumful asupra socialismului european, — cel mai rău serviciu îl fac proletariatului aceia care oscilează între oportunism și social-democrația revoluționară (cum face, de pildă, „centrul“ din Partidul social-democrat german) și încearcă să treacă sub tăcere sau să camufleze prin fraze diplomatice falimentul Internaționalei a II-a.

Dimpotrivă, noi trebuie să recunoaștem deschis acest faliment și să-i pătrundem cauzele spre a putea făuri o nouă și mai trainică unire socialistă a muncitorilor din toate țările.

Oportuniștii au zădărnicit aplicarea hotărîrilor Congreselor de la Stuttgart²³, Copenhaga²⁴ și Basel²⁵, care

obligau pe socialiștii din toate țările să lupte împotriva șovinismului în orice condiții, îi obligau să răspundă la orice război declanșat de burghezie și de guvernele ei printr-o intensă propagandă în favoarea războiului civil și a revoluției sociale. Falimentul Internaționalei a II-a este falimentul oportunismului care a fost cultivat pe terenul particularităților epocii istorice anterioare (așa-zis „pașnice”) și care în ultimii ani a ajuns să domine de fapt în Internațională. Oportuniștii au pregătit de mult acest faliment, negînd revoluția socialistă și substituindu-i reformismul burghez ; — negînd lupta de clasă și necesitatea transformării ei, în anumite momente, în război civil și propovăduind colaborarea între clase ; — propagînd șovinismul burghez sub masca patriotismului și apărării patriei și ignorînd sau negînd adevărul fundamental al socialismului, expus încă în „Manifestul Comunist”, că muncitorii nu au patrie ; — limitîndu-se în lupta împotriva militarismului la un punct de vedere sentimental mic-burghez, în loc să recunoască necesitatea unui război revoluționar al proletarilor din toate țările împotriva burgheziei din toate țările ; — transformînd ideea necesității de a folosi parlamentarismul burghez și legalitatea burgheză într-o fetișizare a acestei legalități și uitînd că în perioadele de criză se impune folosirea formelor ilegale de organizare și agitație. Curentul anarho-sindicalist, „completare” firească a oportunismului — tot atît de burghez și ostil punctului de vedere proletar, adică marxist —, s-a manifestat și el în mod tot atît de rușinos, repetînd plin de sine lozincile șovinismului în timpul actualei crize.

În momentul de față nu se pot realiza sarcinile socialismului și adevărata unire internațională a muncitorilor fără a rupe în mod categoric cu oportunismul și fără a arăta maselor că eșecul lui este inevitabil.

Sarcina social-democrațiilor din fiecare țară trebuie să fie în primul rînd lupta împotriva șovinismului din propria țară. În Rusia, acest șovinism a cuprins în întregime liberalismul burghez (pe „cadeți”) și în parte pe narodnici, inclusiv pe socialiștii-revoluționari și pe social-democrații „de dreapta”. (Este mai ales neapărat necesar să înfierăm manifestările șoviniste, de pildă ale lui E. Smirnov, P. Mas-

lov și G. Plehanov, pe care presa burgheză-„patriotică“ le reproduce cu deosebită satisfacție și le exploatează din plin.)

În situația actuală nu se poate preciza, din punctul de vedere al proletariatului internațional, înfrângerea căruia din cele două grupuri de națiuni beligerante ar fi un rău mai mic pentru socialism. Pentru noi, social-democrații ruși, însă nu încapе îndoială că, din punctul de vedere al clasei muncitoare și al maselor muncitoare ale tuturor popoarelor din Rusia, înfrângerea monarhiei țariste, cel mai reacționar și barbar regim, care asuprește cel mai mare număr de națiuni și cele mai numeroase mase de locuitori din Europa și din Asia, ar fi răul cel mai mic.

Formarea Statelor Unite republicane ale Europei trebuie să devină o lozincă politică imediată a social-democrației din Europa. Totodată, spre deosebire de burghezie, care e în stare „să promită“ marea cu sarea numai să atragă proletariatul în torentul general al șovinismului, social-democrații vor explica cât de falsă și absurdă este această lozincă fără răsturnarea pe calc revoluționară a monarhiilor germană, austriacă și rusă.

În Rusia, dată fiind starea de înapoiere extremă a acestei țări în care revoluția burgheză n-a fost încă desăvârșită, sarcina social-democrației trebuie să fie, ca și pînă acum, realizarea celor trei condiții fundamentale în vederea unei transformări democratice consecvente: republică democratică (cu recunoașterea deplinei egalități în drepturi și a auto-determinării tuturor națiunilor), confiscarea pămînturilor moșierești și ziua de muncă de 8 ore. În toate țările înaintate însă, războiul pune la ordinea zilei lozincă revoluției socialiste, lozincă ce devine cu atît mai actuală cu cît povara războiului apasă mai tare pe umerii proletariatului, cu cît mai activ va trebui să devină rolul acestuia în refacerea Europei de pe urma grozăviilor barbariei „patriotice“ moderne săvîrșite în condițiile uriașelor realizări tehnice ale marelui capitalism. Faptul că burghezia folosește legile din timp de război pentru a astupa gura proletariatului îi impune acestuia sarcina indiscutabilă de a crea forme ilegale de agitație și organizare. Oportuniștii n-au decît să-și „păzească“ organizațiile legale cu prețul trădării convingerilor lor, — social-democrații revoluționari

vor folosi deprinderile și legăturile organizatorice ale clasei muncitoare pentru a crea forme ilegale, corespunzătoare perioadei de criză, de luptă pentru socialism și de solidarizare a muncitorilor nu cu burghezia șovinistă din propriile lor țări, ci cu muncitorii din toate țările. Internaționala proletară n-a pierit și nici nu va pieri. Trecînd peste toate obstacolele ce le stau în cale, masele muncitorești vor crea o nouă Internațională. Triumful de astăzi al oportunistului nu va fi de lungă durată. Cu cît mai numeroase vor fi jertfele războiului, cu atît mai limpede vor deveni pentru masele muncitorești trădarea cauzei muncitorești de către oportuniști și necesitatea de a întoarce armele împotriva guvernelor și burgheziei din fiecare țară.

Transformarea actualului război imperialist în război civil este singura lozincă proletară justă, indicată de experiența Comunei, trasată de rezoluția de la Basel (1912) și care decurge din toate condițiile acestui război imperialist dintre țările burgheze cu un înalt nivel de dezvoltare. Oricît de mare ar părea la un moment dat greutatea unei asemenea transformări, de vreme ce războiul a devenit o realitate socialistii, nu vor renunța niciodată să ducă o muncă de pregătire sistematică, perseverentă și consecventă în această direcție.

Numai astfel se va putea smulge proletariatul din starea de dependență față de burghezia șovinistă, pentru ca într-o formă sau alta, mai mult sau mai puțin rapid, să pășească cu hotărîre pe calea adevăratei libertăți a popoarelor și pe calea socialismului.

Trăiască frăția internațională a muncitorilor împotriva șovinismului și patriotismului burgheziei din toate țările!

Trăiască Internaționala proletară, eliberată de oportunism!

*Comitetul Central al Partidului
muncitoresc social-democrat din Rusia*

CUVÎNTARE ROSTITĂ ÎN LEGĂTURĂ
 CU REFERATUL
 „ATTITUDINEA SOCIALIȘTILOR FAȚĂ DE RĂZBOI“,
 ȚINUT DE G. V. PLEHANOV LA 28 SEPTEMBRIE
 (11 OCTOMBRIE) 1914 ²⁶

SCURTĂ RELATARE APĂRUTĂ ÎN PRESĂ

„Tezele noastre, elaborate de C.C. al partidului — declară tov. Lenin la începutul cuvîntării sale, — au fost trimise italienilor, și multe din ele, din păcate nu toate, au fost incluse în rezoluția de la Lugano“ ²⁷.

Prima parte a referatului lui Plehanov, în care vorbitorul s-a ocupat de caracterizarea trădării comise de social-democrații germani, i-a plăcut foarte mult oponentului, dar nu poate afirma același lucru și despre partea a doua, în care referentul a încercat să justifice întru totul poziția socialiștilor francezi.

Cum poate lua cineva apărarea socialismului francez, care a chemat pe italieni la război? Nici măcar în rezoluțiile extrem de elastice ale Internaționalei nu se poate găsi un pasaj care să justifice această chemare.

Actualul război a arătat ce val uriaș de oportunism s-a ridicat din străfundurile socialismului european. Pentru a se reabilita, oportuniștii europeni au încercat să recurgă la un vechi și banal argument, acela al „integrității organizației“. Ortodocșii germani au renunțat la poziția lor pentru a menține unitatea formală a partidului. El, tov. Lenin, a pus întotdeauna în gardă împotriva oportunismului, pe care îl reprezintă o asemenea abordare a problemei, și a luptat întotdeauna împotriva împăciuatorismului, care renunță la principii. Toate rezoluțiile lui Vandervelde și Kautsky au păcăuit prin această tendință oportunistă de a estompa contradicții evidente. Kautsky a mers pînă acolo, încît în articolul său „Despre război“ ²⁸ dă dreptate

tuturor, afirmînd că fiecare are dreptate din punctul lui de vedere, întrucît, *subiectiv*, fiecare se consideră în primăjdie și, tot *subiectiv*, consideră călcat în picioare dreptul său la existență. Firește că la francezi o asemenea stare de spirit era mai lesne de înțeles, dacă ținem seama de psihologia momentului, de omenesc, și de aceea a inspirat mai multă simpatie; totuși, socialismul nu poate judeca ținînd cont numai de frica în fața agresiunii, și trebuie să spunem deschis că francezii au arătat în comportarea lor mai mult șovinism decît socialism.

Plehanov, spune mai departe Lenin, critică pe tovarășii care afirmă că nu se poate stabili cine a atacat întîi. După părerea oponentului, actualul război nu este în nici un caz un fenomen *întîmplător*, provocat de un act de agresiune sau altul; el a fost pregătit de toate condițiile de dezvoltare ale societății burgheze. Războiul a fost prezis de multă vreme, și anume în actuala combinație, anume pe această linie. La Congresul de la Basel s-a vorbit clar despre război și s-a prevăzut chiar că Serbia va servi drept pretext de conflict.

Tov. Lenin arată apoi care este datoria socialiștilor în timp de război. *Social-democrații își îndeplinesc datoria numai dacă luptă împotriva beției șovine din țara lor.* Cel mai bun exemplu în acest sens ni-l oferă social-democrații sîrbi²⁹.

Proletariatul, avînd bine întipărite în minte cuvintele lui Marx, care a arătat că „muncitorii nu au patrie“, trebuie să ia parte nu la apărarea vechilor hotare ale statelor burgheze, ci la crearea noilor hotare ale republicilor socialiste. Și nu se poate ca masele largi ale proletariatului, cu instinctul lor care nu dă greș, să nu înțeleagă asta. Tot ceea ce se petrece acum în Europa nu este decît o speculare a prejudecăților celor mai odioase, dar, totodată, cele mai adînc înrădăcinate. „Sarcina noastră — arată Lenin — este să nu ne lăsăm duși de curent, ci să transformăm războiul național, pseudonațional într-o ciocnire decisivă a proletariatului cu clasele guvernante“.

Țriticînd apoi intrarea socialiștilor în guvern, Lenin arată ce răspundere își asumă ei solidarizîndu-se cu toate acțiunile guvernului.

„Mai bine să te refugiezi într-o țară neutră, de unde să spui adevărul, mai bine să adresezi proletariatului cuvîntul tău liber și independent decît să devii ministru“, arată oponentul în încheierea scurtei sale cuvîntări.

„Golos“ nr. 33 din 21 octombrie 1914

Se tipărește după textul
apărut în ziar

REFERAT PE TEMA : „PROLETARIATUL ȘI RĂZBOIUL“

1 (14) OCTOMBRIE 1914 ³⁰

RELATARE APĂRUTĂ ÎN PRESĂ

Referentul și-a împărțit expunerea în două părți : elucidarea caracterului pe care-l are actualul război și atitudinea socialiștilor față de el.

Elucidarea caracterului războiului constituie pentru marxist premisa necesară pentru a-și preciza atitudinea față de el. Or, pentru a ne lămuri ce caracter are actualul război, trebuie să stabilim, în primul rând, condițiile obiective și situația concretă în care se desfășoară. Războiul trebuie fixat în cadrul condițiilor istorice în care are loc, și numai după aceea ne putem preciza atitudinea față de el. Altfel vom ajunge la o tratare eclectică, și nu materialistă a problemei.

În funcție de condițiile istorice, de raportul dintre clase etc., atitudinea față de război este diferită în epoci diferite. Ar fi absurd să renunți în principiu, o dată pentru totdeauna, să participi la război. Și ar fi tot atât de absurd să împărțim războaiele în războaie de apărare și războaie de agresiune. În 1848, Marx ura Rusia pentru că pe vremea aceea în Germania democrația nu putea să învingă și să se dezvolte, să realizeze unirea țării într-un stat național atîta timp cît asupra ei plana amenințător mîna reacționară a înapoiatei Rusii.

Spre a ne putea preciza atitudinea față de actualul război, trebuie să vedem care sînt particularitățile lui și prin ce se deosebește el de războaiele anterioare.

A dat oare burghezia vreo explicație în această privință ? Nu. Ea nu a dat și nici nu va da vreodată asemenea

explicații. Judecând după cele ce se petrec în rîndurile socialiștilor, am putea presupune că nici ei nu-și dau seama de caracterul distinctiv al războiului actual.

Socialiștii însă au explicat foarte bine războiul și l-au prevăzut. Mai mult decît atît : nu există cuvîntare rostită de un deputat socialist sau articol scris de un publicist socialist în care să nu găsim această explicație. Ea este atît de simplă, încît rămîne oarecum neremarcată, în realitate însă ea ne oferă cheia unei atitudini juste față de acest război.

Actualul război este un război imperialist, iată caracterul lui fundamental.

Pentru a înțelege acest caracter, trebuie să știm ce deosebire este între războaiele anterioare și războiul imperialist.

Lenin se oprește destul de amănunțit asupra caracterului războaielor de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și din tot cursul secolului al XIX-lea. Ele au fost toate *războaie naționale* care au însoțit crearea statelor naționale și au contribuit la formarea lor.

Aceste războaie au marcat distrugerea feudalismului, au fost expresia luptei noii societăți, burgheze, împotriva societății feudale. Statul național era o fază necesară în dezvoltarea capitalismului. Lupta pentru autodeterminarea națiunii, pentru independența ei, pentru libertatea limbii, pentru o reprezentanță națională a servit acestui scop al creării statelor naționale —, această bază necesară, într-un anumit stadiu al capitalismului, pentru dezvoltarea forțelor de producție.

Iată caracterul războaielor care au avut loc de la marea revoluție franceză și pînă la războaiele din Italia și cele purtate de Prusia.

Această sarcină a războaielor naționale a fost îndeplinită fie de către însăși democrația, fie cu ajutorul lui Bismarck, independent de voința și de conștiința participanților. Războaiele naționale, războaiele de la începuturile capitalismului, au contribuit la triumful civilizației moderne, la înflorirea deplină a capitalismului, la atragerea întregului popor, a tuturor națiunilor pe făgașul capitalismului.

Cu totul altul este războiul imperialist. În această privință nu au existat divergențe între socialiștii din toate țările, indiferent de curentele din care făceau parte. La toate congresele, atunci când au fost dezbătute rezoluții cu privire la atitudinea față de un eventual război, toți socialiștii au considerat că acest război va fi un război *imperialist*. Toate țările din Europa au atins aceeași treaptă de dezvoltare a capitalismului, în toate capitalismul a dat tot ce putea da. Capitalismul a ajuns la cea mai înaltă formă de dezvoltare, el nu mai exportă mărfuri, ci capital. Cadrul național devine din ce în ce mai strîmt pentru el, și astăzi se duce lupta pentru ultimele rămășițe de teritorii disponibile pe glob. Dacă războaiele naționale din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea au marcat începuturile capitalismului, războaiele imperialiste reprezintă un indiciu al sfîrșitului lui.

Ceea ce caracterizează întreaga epocă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea este afirmarea politicii imperialiste.

Imperialismul imprimă războiului actual o pecete cu totul aparte, făcîndu-l să se deosebească de toate războaiele anterioare.

Numai analizînd acest război în condițiile istorice specifice care l-au generat, așa cum trebuie să facă neapărat un marxist, ne putem preciza atitudinea față de el. Altfel vom opera cu noțiuni și argumente vechi, valabile în alte condiții, în condițiile vechi. Printre aceste noțiuni învechite se numără și noțiunea de patrie, precum și împărțirea războaielor în războaie de apărare și războaie de agresiune, de care vorbeam mai înainte.

Firește, tabloul viu al realității mai păstrează pete din vechea culoare. Astfel, dintre toate țările beligerante, numai sîrbii luptă pentru existență națională. Proletarii conștienți din India și China nu ar putea pași nici ei pe altă cale decît cea națională, deoarece țările lor încă nu s-au constituit ca state naționale. Dacă China ar fi nevoită să ducă în acest scop un război ofensiv, toate simpatiile noastre ar fi de partea ei, deoarece în mod obiectiv acesta ar fi un război progresist. În sensul acesta a propagat și Marx în 1848 ideea unui război ofensiv împotriva Rusiei.

Așadar, ceea ce caracterizează sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea este politica imperialistă.

Imperialismul este stadiul în care capitalismul, după ce a realizat tot ce putea realiza, intră în declin. Imperialismul există ca epocă nu în conștiința socialiștilor, ci în relațiile reale. Lupta se dă pentru împărțirea bucăților rămase. Este ultima sarcină istorică a capitalismului. Cît va dura această epocă, nu putem spune. Poate vor fi cîteva războaie de acest fel, dar trebuie să ne dăm limpede seama că e vorba de cu totul alte războaie decît acelea care s-au purtat în trecut și că, de aceea, și sarcinile care se pun în fața socialiștilor se schimbă.

S-ar putea ca partidul proletar să aibă nevoie pentru rezolvarea noilor sarcini de organizații de cu totul alt tip decît cele existente astăzi.

În broșura sa „Weg zur Macht” *, Kautsky, analizînd amănunțit și atent fenomenele economice și trăgînd extrem de prudent concluziile care decurg din ele, arăta că pășim într-o fază care nu se aseamănă de loc cu vechea evoluție treptată și pașnică...

Ar fi greu să precizăm acum care va fi noua formă de organizare, corespunzătoare acestei faze. Dar un lucru este limpede : pus în fața noilor sarcini, proletariatul va trebui să-și creeze noi organizații sau să le transforme pe cele vechi. Cu atît mai absurdă este teama de a nu-și dezorganiza organizația, teamă pe care o manifestă extrem de vizibil social-democrații germani, cu atît mai absurd este acest legalism cu orice preț. Știm că Comitetul din Petersburg a tipărit un manifest ilegal împotriva războiului. Tot astfel a procedat și organizația din Caucaz și alte cîteva organizații din Rusia. Nu încape îndoială că și cei din străinătate pot să facă la fel și să nu rupă legăturile.

Legalitatea este, fără îndoială, un lucru de preț. Iată de ce spunea Engels : „Domnilor burghezi, încălcați primii propria voastră legalitate !” ³¹. Cele ce se petrec astăzi vor servi, poate, drept învățătură de minte pentru social-democrații germani, deoarece guvernul, care a făcut întot-

* „Drumul spre putere”. — *Nota trad.*

deauna paradă de legalitatea sa, a încălcat-o pe toată linia fără nici o jenă. În această privință, ordinul brutal dat de comandantul militar al orașului Berlin, silind ziarul „Vorwärts“³² să-l publice pe prima pagină, s-ar putea dovedi util. Ziarul „Vorwärts“ însă s-a sinucis în fond atunci când, de teama de a nu fi interzis, s-a dezis de lupta de clasă și s-a angajat să nu vorbească despre ea pînă la sfîrșitul războiului. El a sucombat, după cum remarca pe bună dreptate ziarul „Golos“ de la Paris, care în momentul de față este cel mai bun ziar socialist din Europa. Cu cît divergențele dintre mine și Martov au fost mai frecvente și mai adînci, cu atît mai categoric trebuie să declar acum că acest publicist face în prezent ceea ce trebuie să facă fiecare social-democrat. El critică guvernul din propria sa țară, demască burghezia și ocărăște pe miniștrii din propria sa țară, pe cîtă vreme socialiștii, care, depunînd armele în fața guvernelor din țările lor, demască și defăimează miniștrii și clasele guvernante din alte țări, își asumă rolul unor publiciști burghezi. Și însuși Südekum joacă, obiectiv, rolul de agent al guvernului german, după cum alții joacă rolul de agenți ai aliaților franco-ruși.

Socialiștii care nu și-au dat seama că actualul război este un război imperialist și care nu-l judecă din punct de vedere istoric, nu vor înțelege nimic din acest război; ei nu sînt în stare să și-l imagineze decît într-un mod naiv și pueril, de parcă cineva ar fi înșfăcat de gît în toiul nopții pe un altul, iar vecinii s-au văzut siliți fie să sară în ajutorul victimei agresiunii, fie „să se încuie în casă“ (după expresia lui Plehanov), ca niște lași, ca să nu intre în încăierare.

Să nu ne lăsăm înșelați, să nu permitem sfetnicilor burghezi să dea războiului o explicație atît de simplistă: lumea trăia în pace, cînd deodată unul a atacat, iar celălalt se apără.

Tov. Lenin dă citire unui pasaj dintr-un articol al lui Luzzatti apărut într-un ziar italian. Acest om politic italian își exprimă în articol satisfacția că marele învingător în acest război s-a dovedit a fi... patria, noțiunea de patrie, și repetă: trebuie să ne întipărim bine în minte cuvintele

Женевская секція
 РОССІЙСКОЙ СОЦІАЛЪДЕМОКРАТИЧ. РАБОЧ. ПАРТІИ.

ЧЕТВЕРГЪ 15

ВЪ СРЕДУ ~~14~~ ОКТЯБРЯ 1914 Г. ВЪ 8 $\frac{1}{2}$ Ч. В.

Въ помѣщеніи „MAISON DU PEUPLE“,
 N° 4, DUBOIS-MELLY N° 4.

Тов. Н. ЛЕНИНЪ

ПРОЧТЕТЬ ПУБЛИЧНЫЙ РЕФЕРАТЪ
 НА ТЕМУ.

Европейская война и социализмъ

Плата за входъ: 30 сент.

Типографія

M. Gabriel.

Goetz-Monin № 27

Afișul prin care se anunța referatul lui V. I. Lenin
 „Războiul european și socialismul“. — 2 (15) octombrie 1914.

Micsorot

lui Cicero că „cea mai mare calamitate este războiul civil”.

Iată ce a izbutit să obțină burghezia, iată ce o frământă și o bucură cel mai mult, iată pentru ce a cheltuit ea fonduri imense, pentru ce a depus nenumărate strădăni. Ea caută să ne convingă că și războiul de astăzi e tot un vechi și obișnuit război național.

Dar nu e așa. Epoca războaielor naționale a trecut. Avem de-a face cu un război imperialist, și sarcina socialiștilor este de a transforma războiul „național” în război civil.

Acest război imperialist l-am așteptat cu toții și ne-am pregătit în vederea lui. Dacă așa stau lucrurile, nu are nici o importanță cine a atacat ; pregătiri de război au făcut cu toții, iar de atacat a atacat acela care în momentul respectiv a considerat mai avantajos să atace.

Tov. Lenin trece apoi la definirea noțiunii de „patrie” din punct de vedere socialist.

Această noțiune este definită clar și precis de „Manifestul Comunist” în pagini admirabile, al căror conținut a fost verificat și confirmat întru totul de experiență. Lenin citește un pasaj din „Manifestul Comunist” ; în acest pasaj noțiunea de patrie este definită ca o categorie istorică care corespunde unui anumit stadiu de dezvoltare a societății, pentru ca după aceea să devină superfluă. Proletariatul nu poate iubi ceea ce nu are. Și el nu are patrie.

Care sînt sarcinile socialiștilor în actualul război ?

Tov. Lenin dă citire rezoluției de la Stuttgart, rezoluție confirmată și completată ulterior la Copenhaga și la Basel. În această rezoluție sînt indicate precis metodele de luptă pe care socialiștii trebuie să le folosească împotriva curentelor care împing la război, precum și îndatoririle lor în cazul izbucnirii războiului. El definește aceste îndatoriri invocînd exemplul revoluției ruse și pe acela al Comunei din Paris. Rezoluția de la Stuttgart a fost întocmită în termeni precauți, ținîndu-se seama de tot felul de legi penale, dar sarcina este indicată acolo în mod clar. Comuna din Paris înseamnă război civil. Sub ce formă, cînd și unde anume — asta este altă problemă ; orientarea activității noastre este însă precis stabilită.

Tovarășul Lenin analizează apoi sub acest aspect pozițiile pe care s-au situat în realitate socialiștii din diferite țări. În afară de sârbi, singurii care și-au făcut datoria sînt rușii, așa cum relevă ziarul italian „Avanti!”, și Keir-Hardie care demască politica lui Edward Grey.

Din moment ce războiul a început, nu ne putem descotorosi de el. Trebuie să mergem și să ne facem datoria de socialiști. La război oamenii cugetă mai mult decît „acasă”. Trebuie să mergem acolo și să organizăm proletariatul în vederea țelului final, căci ar fi o utopie să credem că proletariatul își va atinge acest țel pe cale pașnică. Nu se poate trece de la capitalism la socialism fără a distruge barierele naționale, după cum nu s-a putut trece de la feudalism la capitalism fără ideile naționale.

„Golos” nr. 37 și 38
din 25 și 27 octombrie 1914

Se tipărește după textul
apărut în ziar

SITUAȚIA DIN INTERNAȚIONALA SOCIALISTĂ ȘI SARCINILE EI ³³

Faptul cel mai grav în criza actuală este triumful reperutat de naționalismul burghez, de șovinism asupra majorității reprezentanților oficiali ai socialismului european. Nu degeaba ziarele burgheze din toate țările când îi ridiculizează, când le aduc laude condescendente. Nu există sarcină mai importantă pentru cine vrea să rămână socialist decît aceea de a explica cauzele crizei din cadrul socialismului și de a analiza sarcinile Internaționalei.

Există oameni care se tem să recunoască adevărul că criza sau, mai exact, falimentul Internaționalei a II-a înseamnă falimentul oportunismului.

Este invocată, de pildă, unanimitatea socialiștilor francezi, totala schimbare de poziții care s-ar fi produs în vechile fracțiuni din cadrul socialismului în problema atitudinii față de război. Toate aceste referiri sînt inexacte.

Preconizarea colaborării între clase, renunțarea la ideea revoluției socialiste și la metodele revoluționare de luptă, adaptarea la naționalismul burghez, ignorarea caracterului istoricește limitat al ideii de naționalitate sau de patrie, fetișizarea legalității burgheze, renunțarea la punctul de vedere de clasă și la lupta de clasă de teama de a nu îndepărta „masele largi ale populației“ (citește : mica burghezie) — iată bazele ideologice indiscutabile ale oportunismului. Iată terenul pe care a germinat mentalitatea șovină, patriotardă de astăzi a majorității conducătorilor Internaționalei a II-a. Faptul că printre ei predomină oportunismul a fost semnalat de mult de către tot felul de ob-

servatori din diferite părți. Războiul n-a făcut decît să dezvăluie brusc și deosebit de pregnant proporțiile reale ale acestei predominanțe. Că nemaipomenita agravare a crizei a determinat unele schimbări de poziții în cadrul vechilor fracțiuni, nu e de mirare. Dar, în general, de schimbări de poziții se poate vorbi numai în ceea ce privește unele personalități. Curentele din cadrul socialismului au rămas aceleași ca și înainte.

În rîndurile socialiștilor francezi nu există o unanimitate deplină. Însuși Vaillant, care promovează o linie șovină alături de Guesde, Plehanov, Hervé și alții, s-a văzut nevoit să mărturisească că primește scrisori de protest de la unii socialiști francezi, care arată că războiul este un război imperialist, că burghezia franceză nu este mai puțin vinovată decît ceilalți. Să nu uităm că aceste voci sînt înăbușite nu numai de oportunismul triumfător, ci și de cenzura militară. La englezi, grupul lui Hyndman (social-democrații englezi — „Partidul socialist britanic”) ³⁴ a alunecat total spre șovinism, ca și majoritatea liderilor semi-liberali ai trade-unionurilor. Șovinismul este combătut de MacDonald și Keir-Hardie din „Partidul laburist independent” ³⁵, partid oportunist, ceea ce constituie într-adevăr o excepție de la regulă. Dar unii social-democrați revoluționari care-l combăteau de mult pe Hyndman, au părăsit acum „Partidul socialist britanic”. La germani, tabloul e clar: oportuniștii au învins, ei jubilează și „se simt la largul lor”. „Centrul”, în frunte cu Kautsky, a alunecat spre oportunism și-l apără cu sofisme cît se poate de ipocrite, triviale și pline de suficiență. Din rîndurile social-democraților revoluționari se fac auzite protestele lui Mehring, Pannekoek, K. Liebknecht, precum și glasuri anonime din Germania și din Elveția germană. Și în Italia gruparea curentelor este clară: oportuniștii extremiști, Bissolati & Co. sînt pentru „patrie”, pentru Guesde — Vaillant — Plehanov — Hervé. Social-democrații revoluționari („partidul socialist”), în frunte cu „Avanti!”, care combat șovinismul și demască caracterul burghez și interesat al îndemnurilor la război, se bucură de sprijinul imensei majorități a muncitorilor înaintați. În Rusia, oportuniștii extremiști din tabăra lichidatorilor și-au ridicat glasul în

apărarea șovinismului prin referate și în presă. P. Maslov și E. Smirnov, sub pretextul apărării patriei (Germania, vedeți dumneavoastră, ne amenință „cu sabia scoasă“, vrînd să ne impună „nouă“ acorduri comerciale, în timp ce țarismul *nu* cu sabia scoasă, cu cnutul și cu ștreangul a sugrumat și sugrumă viața economică, politică și națională a $\frac{9}{10}$ din populația Rusiei!), apără țarismul și justifică intrarea socialiștilor în guvernele burghezo-reacționare, precum și faptul că astăzi se votează pentru credite de război, iar mâine pentru noi înarmări!! Plehanov a alunecat spre naționalism, camuflîndu-și șovinismul rus prin francofilie, ca și Aleksinski. Dacă ar fi să judecăm după ziarul „Golos“ de la Paris, în această companie cel mai cuviincios se poartă Martov, care combate atît șovinismul german, cît și pe cel francez, ridicîndu-se atît împotriva ziarului „Vorwärts“, cît și împotriva d-lui Hyndman și a lui Maslov, dar temîndu-se să declare un război necruțător în-tregului oportunism internațional și „celui mai influent“ apărător al acestuia, „centrul“ din social-democrația germană. Singurul care a susținut încercările de a prezenta înrolarea ca voluntar drept o îndeplinire a datoriei de socialist (vezi declarația unui grup de voluntari ruși, social-democrați și socialiști-revoluționari, de la Paris, precum și declarația social-democraților polonezi, cea a lui Leder etc.)³⁶ a fost Plehanov. Majoritatea secției de la Paris a partidului nostru le-a condamnat³⁷. Cititorul se poate edifica în privința poziției C.C. al partidului nostru chiar din editorialul din numărul de față*. În legătură cu istoricul formulării punctului de vedere al partidului nostru trebuie să precizăm — pentru a evita orice neînțelegere — următoarele fapte: un grup de membri ai partidului nostru, biruind imensele dificultăți pe care le presupune restabilirea legăturilor organizatorice întrerupte de război, a elaborat mai întîi „tezele“, pe care în zilele de 6—8 septembrie st.n. le-a făcut să circule printre tovarăși. După aceea le-a transmis prin intermediul unor social-democrați elvețieni la doi participanți la Conferința italo-elvețiană de la Lugano (la 27 septembrie). Abia pe la jumătatea lunii

* Vezi volumul de față, p. 13—22. — Nota red.

octombrie s-au putut restabili legăturile și formula punctul de vedere al C.C. al partidului. Editorialul din acest număr reprezintă „tezele“ în redactare definitivă.

Iată, pe scurt, care este starea de lucruri în rîndurile social-democrației din Europa și din Rusia. Falimentul Internaționalei este un fapt. Polemica care se poartă în presă între socialiștii francezi și cei germani a dovedit-o definitiv. Faptul a fost recunoscut nu numai de social-democrații de stînga (Mehring și „Bremer Bürger-Zeitung“³⁸), ci și de organele de presă moderate din Elveția („Volksrecht“). Încercările lui Kautsky de a disimula acest faliment sînt un subterfugiu laș. Și acest faliment nu înseamnă altceva decît falimentul oportunismului, care se află la remorca burgheziei.

Poziția burgheziei e clară. Tot atît de clar e și faptul că oportuniștii nu fac decît să repete orbește argumentele ei. În completarea celor expuse în editorial nu ne mai rămîne decît să semnalăm cuvintele batjocoritoare din „Neue Zeit“ că internaționalismul nu înseamnă decît că muncitorii dintr-o țară trag în cei din altă țară în numele apărării patriei!

Problema patriei — răspundem noi oportuniștilor — nu poate fi pusă ignorîndu-se caracterul istoric concret al actualului război, care este un război imperialist, adică un război al epocii capitalismului celui mai dezvoltat, al epocii de sfîrșit al capitalismului. Clasa muncitoare trebuie mai întîi „să se constituie ca națiune“, se spune în „Manifestul Comunist“, arătîndu-se, totodată, *limitele și condițiile* în care noi recunoaștem naționalitatea și patria ca forme necesare ale orînduirii burgheze, deci și ale patriei burgheze. Oportuniștii denaturează acest adevăr, aplicînd la epoca de sfîrșit al capitalismului ceea ce este valabil pentru epoca apariției capitalismului. Or, despre această epocă, despre sarcinile proletariatului în lupta pentru distrugerea nu a feudalismului, ci a capitalismului, „Manifestul Comunist“ spune clar și răspicat: „muncitorii nu au patrie“. E de la sine înțeles de ce oportuniștii se tem să recunoască acest adevăr al socialismului, de ce în majoritatea cazurilor se tem pînă și să-l combată fățiș. Mișcarea socialistă nu poate învinge în vechile limite ale patriei. Ea creează forme noi,

superioare de conviețuire umană, cînd nevoile legitime și tendințele progresiste ale maselor muncitoare de *orice* naționalitate vor fi satisfăcute pentru prima oară în cadrul unei unități internaționale, cu condiția desființării actualelor bariere naționale. La încercările burgheziei de astăzi de a scinda și dezgina pe muncitori prin referiri pline de ipocrizie la „apărarea patriei“, muncitorii conștienți vor răspunde cu încercări mereu noi și repetate de a stabili unitatea muncitorilor aparținînd diferitelor națiuni în lupta pentru răsturnarea dominației burgheziei tuturor națiunilor.

Burghezia caută să prostească masele, camuflînd jaful imperialist îndărătul vechii ideologii a „războiului național“. Proletariatul demască această înșelătorie, proclamînd lozincă transformării războiului imperialist în război civil. Aceasta este lozincă formulată de rezoluțiile de la Stuttgart și Basel, care au prevăzut nu un război în general, ci actualul război și care n-au vorbit despre „apărarea patriei“, ci au arătat că „prăbușirea capitalismului trebuie grăbită“, folosindu-se în acest scop criza pe care o creează războiul și au invocat exemplul Comunei. Comuna a fost transformarea războiului dintre popoare în război civil.

Această transformare nu este, desigur, lesne de înfăptuit și nu poate fi înfăptuită „după dorința“ unui partid sau a altuia. Dar ea rezidă în condițiile obiective ale capitalismului în general, ale epocii de sfîrșit al capitalismului în special. Iar socialiștii trebuie să-și desfășoare activitatea în această direcție și numai în această direcție. Să nu voteze credite de război, să nu încurajeze șovinismul din „propria“ lor țară (și din țările aliate), să combată în primul rînd șovinismul „propriei“ burghezii, să nu se limiteze la formele legale de luptă cînd criza a început și cînd burghezia a desființat legalitatea creată de ea însăși — iată *linia* de activitate care *duce* la război civil și va duce la el într-un moment sau altul al incendiului european.

Războiul nu este întîmplător, el nu este un „păcat“, cum susțin popii creștini (care știu să propovăduiască patriotismul, umanitarismul și pacea tot atît de bine ca și oportuniștii), ci o treaptă inevitabilă a capitalismului, o formă tot atît de firească a vieții *capitaliste* ca și pacea. Războiul în zilele noastre este un război între popoare. Din acest adevăr

nu rezultă că trebuie să ne lăsăm mânați de curentul „popular“ al șovinismului, ci că și în timp de război, și la război, și pe tărîm militar continuă să existe și se vor manifesta contradicțiile de clasă care dezbină popoarele. Refuzul de a face serviciul militar, organizarea grevelor împotriva războiului etc. — toate acestea sînt prostii, sînt visuri neputincioase și lașe de om care își închipuie că împotriva burgheziei înarmate se poate duce o luptă nearmată, toate acestea înseamnă să oftezi după desființarea capitalismului fără un înverșunat război civil sau o serie de războaie. Propaganda în favoarea luptei de clasă și în rîndurile armatei este o datorie a socialistului. Singura activitate socialistă în epoca ciocnirii armate imperialiste între burghezia tuturor națiunilor este aceea în direcția transformării războiului dintre popoare în război civil. Să se pună capăt protestelor oftări sentimentale-popești după o „pace cu orice preț“ ! Să înălțăm sus steagul războiului civil ! Imperialismul a pus în joc soarta civilizației europene : dacă nu vor izbucni o serie de revoluții victorioase, după actualul război vor urma în curînd alte războaie ; povestea cu „ultimul război“ este o poveste vană și dăunătoare, un „mit“ mic-burghez (după expresia justă a ziarului „Golos“³⁹). Steagul proletar al războiului civil va strînge în jurul său, dacă nu azi, atunci mâine, dacă nu în cursul actualului război, atunci după el, în decursul primului război ce-i va urma, nu numai sute de mii de muncitori conștienți, ci milioane de semi-proletari și mic-burghezi, care sînt prostiți astăzi de șovinism, dar pe care ororile războiului nu numai că vor reuși să-i intimideze și să-i abrutizeze, ci îi vor lumina, îi vor învăța, îi vor trezi, îi vor organiza, îi vor oțeli și îi vor pregăti pentru un război împotriva burgheziei atît din „propria“ lor țară, cît și din țările „străine“.

Internaționala a II-a a sucombat, învinsă de oportunism. Jos oportunismul și trăiască Internaționala a III-a, curățită nu numai de „transfugi“ (cum dorește „Golos“), dar și de oportunism.

Internaționala a II-a și-a făcut partea ei de muncă pregătitoare, utilă pentru organizarea prealabilă a maselor proletare în îndelungata epocă „pașnică“ de cea mai cumplită robie capitalistă și de cel mai rapid progres capi-

talist din ultima treime a secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea. Internaționala a III-a va avea de îndeplinit sarcina organizării forțelor proletariatului în vederea unui asalt revoluționar împotriva guvernelor capitaliste, în vederea unui război civil împotriva burgheziei din toate țările, pentru puterea politică, pentru victoria socialismului!

„*Social-Demokrat*“ nr. 33
din 1 noiembrie 1914

Se tipărește după textul
apărut în ziar,
confruntat cu manuscrisul

KARL MARX

(SCURȚĂ SCHIȚĂ BIOGRAFICĂ
ȘI EXPUNERE A MARXISMULUI) *

Scris în iulie — noiembrie 1914

*Publicat cu prescurtări în 1915,
în Enciclopedia „Granat”,
ediția a 7-a, vol. 28
Semnat: V. I l i n*

*Prefața a fost publicată în 1918,
în broșura: N. Lenin. „Karl Marx”.
Editura „Priboi”, Moscova*

*Se tipărește după manuscris,
confruntat cu textul broșurii*

PREFAȚĂ

Articolul despre Karl Marx, care apare acum în broșură, a fost scris de mine, după câte îmi amintesc, în 1913, pentru Enciclopedia „Granat”. La sfârșitul articolului era dată o bibliografie destul de amănunțită a literaturii despre Marx, mai ales străină. Această bibliografie nu figurează în ediția de față. Redacția enciclopediei a omis și ea, la rîndul ei, din considerente de cenzură, sfârșitul articolului despre Marx, care era consacrat expunerii tacticii sale revoluționare. Din păcate, nu am posibilitatea să reproduc acest sfârșit, deoarece ciorna a rămas printre hîrțile mele la Cracovia sau în Elveția. Îmi amintesc doar că în această parte citam, printre altele, pasajul din scrisoarea lui Marx către Engels din 16.IV. 1856 în care Marx scria : „În Germania totul va depinde de posibilitatea de a sprijini revoluția proletară printr-o a doua ediție a războiului țărănesc german. În cazul acesta, lucrurile vor merge de minune”⁴¹. Iată ce n-au înțeles, începînd din 1905, menșevicii noștri, care au ajuns acum să trădeze cu totul socialismul și să treacă de partea burgheziei.

N. Lenin

Moscova, 14.V.1918.

Marx, Karl s-a născut la 5 mai st.n. 1818, în orașul Trier (Prusia renană). Tatăl său era avocat, evreu, care a trecut în 1824 la protestantism. Familia Marx era avută, cultă, fără să fie revoluționară. După absolvirea liceului din Trier, Marx urmează cursurile întâi la Universitatea din Bonn, apoi la cea din Berlin, studiind dreptul, dar mai ales istoria și filozofia. Își termină studiile în 1841, prezentînd o teză de doctorat asupra filozofiei lui Epicur. Marx mai împărtășea încă pe atunci concepțiile idealiste ale lui Hegel. La Berlin se alătură cercului „hegelienilor de stînga” (Bruno Bauer și alții), care încercau să tragă din filozofia lui Hegel concluzii ateiste și revoluționare.

După terminarea studiilor universitare, Marx se mută la Bonn cu intenția de a îmbrățișa cariera universitară. Dar politica reacționară a guvernului — care în 1832 îi luase lui Ludwig Feuerbach catedra universitară și în 1836 refuzase încă o dată să-l reprimească la universitate, iar în 1841 interzisese tînărului profesor Bruno Bauer să țină prelegeri la Bonn — îl silește pe Marx să renunțe la cariera universitară. Dezvoltarea ideilor hegelianismului de stînga înregistra, în această perioadă, în Germania, progrese rapide. Îndeosebi Ludwig Feuerbach începe, după 1836, să critice teologia și să se orienteze spre materialism, la care aderă definitiv în 1841 („Esența creștinismului”); în 1843 apare cartea sa „Principiile de bază ale filozofiei viitorului”. „Trebuie să fi trăit singur efectul eliberator” al acestor cărți — scria mai tîrziu despre ele Engels. „Noi” (adică hegelienii de stînga, printre care și Marx) „am devenit dintr-o dată feuerbachieni”⁴². În acea vreme, bur-

Кариоллеас родился 5/14 н. 1818 г. в род. Мунст (нынеш. ст. Мунст).

Отец его был адвокатом в Мунсте, в 1824 г. унаследовал адвокатскую практику в Бонне, куда переехал, как на постоянное местожительство в Мунст, а. угодившись в Гюльденфельдскую школу в Бонне, которую в 1841 г. уездный гувернерский директор описал в философии Фихтера. Но владеем своим М. был еще года несколько в Германии. В Бонне он учился к профессору, а в 1841 г. вступил в "Общество друзей и друзей", которое представляло класс из философии Гегеля и философии и философии Гегеля.

Но окончание гувернерской школы не удовлетворило его, поэтому он переехал в Мюльхайм, где в 1842 г. поступил в университет. Но переехав в Мюльхайм, он переехал в Мюльхайм, где в 1842 г. поступил в университет.

В 1843 г. он переехал в Мюльхайм, где в 1843 г. поступил в университет. Но переехав в Мюльхайм, он переехал в Мюльхайм, где в 1843 г. поступил в университет.

В 1843 г. он переехал в Мюльхайм, где в 1843 г. поступил в университет. Но переехав в Мюльхайм, он переехал в Мюльхайм, где в 1843 г. поступил в университет.

В 1843 г. он переехал в Мюльхайм, где в 1843 г. поступил в университет. Но переехав в Мюльхайм, он переехал в Мюльхайм, где в 1843 г. поступил в университет.

Prima pagină
a manuscrisului lui V. I. Lenin
„Karl Marx”.
Iulie—noiembrie 1914.

ghezii radicali din Renania, care aveau oarecare contingentă cu hegelienii de stînga, fondează la Colonia un ziar de opoziție — „Gazeta renană“ (care începe să apară la 1 ianuarie 1842). Marx și Bruno Bauer sînt invitați ca principali colaboratori ai acestui ziar, iar în octombrie 1842 Marx devine redactor-șef și se mută de la Bonn la Colonia. Sub redacția lui Marx, orientarea democratică-revoluționară a ziarului devine tot mai netă, și guvernul, după ce supune ziarul unei duble și triple cenzuri, hotărâște, în cele din urmă, la 1 ianuarie 1843 suspendarea lui. Marx se vede silit să părăsească la această dată postul de redactor, dar nici plecarea lui nu salvează ziarul, care în martie 1843 este suprimat. Printre articolele cele mai importante publicate de Marx în „Gazeta renană“, Engels menționează, în afară de cele enumerate mai jos (vezi *Bibliografia*⁴³), și un articol despre situația țăranilor viticultori din valea Moselei⁴⁴. Întrucît în activitatea sa publicistică se lovise de faptul că nu cunoștea suficient economia politică, Marx se apucă să studieze cu rîvnă această știință.

În 1843, Marx se căsătorește, la Kreuznach, cu Jenny von Westphalen, prietena sa din copilărie, cu care era logodit încă din anii studenției. Soția sa făcea parte dintr-o familie de nobili reacționari din Prusia. Fratele ei mai mare avea să fie ministrul de interne al Prusiei într-o epocă din cele mai reacționare, 1850—1858. În toamna anului 1843, Marx se mută la Paris pentru a scoate aici, în străinătate, o revistă radicală împreună cu Arnold Ruge (1802—1880; hegelian de stînga, între 1825 și 1830 stă la închisoare; după 1848 emigrant; după 1866—1870 partizan al lui Bismarck). Dar din această revistă, intitulată „Analele germano-franceze“, nu apare decît un singur număr. Ea își încetează apariția din cauza greutăților legate de difuzarea ei clandestină în Germania și din cauza divergențelor dintre Marx și Ruge. Încă în articolele publicate în această revistă, Marx se situează pe o poziție revoluționară, proclamînd „critica necruțătoare a realității existente“, mai ales „critica armelor“⁴⁵, și făcînd apel la *mase* și la *proletariat*.

În septembrie 1844 vine pentru câteva zile la Paris Friedrich Engels, care devine de atunci prietenul cel mai apropiat al lui Marx. Amândoi participă în modul cel mai activ la viața clocotitoare a grupurilor revoluționare din Paris (o însemnătate deosebită avea atunci doctrina lui Proudhon, pe care Marx a combătut-o fără cruțare în lucrarea sa „Mizeria filozofiei“, apărută în 1847). Luptînd cu îndrîjire împotriva feluritelor doctrine ale socialismului mic-burghez, ei elaborează teoria și tactica *socialismului proletar* revoluționar sau a comunismului (marxismului). Vezi scrierile lui Marx din această perioadă, 1844—1848, în *Bibliografie*. În 1845, la cererea insistentă a guvernului prusian, Marx este expulzat din Paris ca revoluționar primejdios. El se mută la Bruxelles. În primăvara anului 1847, Marx și Engels aderă la o asociație secretă de propagandă, denumită „Liga comuniștilor“, și participă la Congresul al II-lea al acestei Ligi (Londra, noiembrie 1847), unde au un rol de seamă. Din însărcinarea acestui congres, ei scriu celebrul „Manifest al Partidului Comunist“, apărut în februarie 1848. În această operă este expusă cu o limpezime și o precizie genială o nouă concepție despre lume, materialismul consecvent, care îmbrățișează și domeniul vieții sociale, dialectica, cea mai cuprinzătoare și mai profundă teorie a dezvoltării, și teoria luptei de clasă și a rolului istoric revoluționar de importanță mondială al proletariatului, făuritor al unei societăți noi, societatea comunistă.

Cînd izbucnește revoluția din februarie 1848⁴⁶, Marx este expulzat din Belgia. El se reîntoarce la Paris, de unde pleacă, după revoluția din martie⁴⁷, în Germania, la Colonia. Aici apare, de la 1 iunie 1848 pînă la 19 mai 1849, „Noua gazetă renană“, al cărei redactor-șef este Marx. Noua teorie și-a găsit o strălucită confirmare în desfășurarea evenimentelor revoluționare din 1848—1849, ca și în toate mișcările proletare și democratice din toate țările lumii. Contrarevoluția triumfătoare îl trimite mai întîi pe Marx în judecată (este achitat la 9 februarie 1849), pentru ca apoi să-l expulzeze din Germania (la 16 mai 1849). El pleacă mai întîi la Paris, dar e expulzat și de aici, după demonstrația din 13 iunie 1849⁴⁸, și se mută la Londra, unde rămîne pînă la sfîrșitul vieții.

Condițiile vieții de emigrație, care se reliefează pregnant din corespondența dintre Marx și Engels (publicată în 1913)⁴⁹, erau deosebit de grele. Marx și familia sa erau de-a dreptul striviți de nevoi; fără sprijinul financiar permanent și devotat al lui Engels, Marx nu numai că nu ar fi putut termina „Capitalul“, dar ar fi căzut inevitabil pradă mizeriei. În afară de aceasta, teoriile și curentele socialismului mic-burghez, și în general ale socialismului neproletar, care erau predominante, îl sileau pe Marx să ducă neîncetat o luptă necruțătoare și să respingă uneori atacuri personale brutale și furibunde („Herr Vogt“⁵⁰). Ținându-se deoparte de cercurile de emigranți, Marx elaborează într-o serie de lucrări devenite istorice (vezi *Bibliografia*) teoria sa materialistă, consacându-și forțele mai ales studiului economiei politice. Marx a revoluționat această știință (vezi mai jos *doctrina* lui Marx) în lucrările sale „Contribuții la critica economiei politice“ (1859) și „Capitalul“ (vol. I, 1867).

Epoca de învioreare a mișcărilor democratice de la sfârșitul deceniului al 6-lea și din deceniul al 7-lea îl recheamă pe Marx la activitatea practică. În 1864 (la 28 septembrie) este întemeiată la Londra celebra Internațională I, „Asociația Internațională a Muncitorilor“. Marx a fost sufletul acestei asociații, autorul primei ei „Adrese“⁵¹ și al unei serii de rezoluții, declarații și manifeste. Reunind mișcarea muncitorească din diferitele țări, străduindu-se să îndrumeze pe făgașul unei activități comune diversele forme ale socialismului neproletar, premarxist (Mazzini, Proudhon, Bakunin, trade-unionismul liberal englez, oscilările lassalleene spre dreapta în Germania etc.), combătînd teoriile tuturor acestor secte și școli, Marx făurește o tactică unitară a luptei proletare a clasei muncitoare din diferitele țări. După căderea Comunei din Paris (1871), pe care Marx a analizat-o atît de pătrunzător, de precis și de strălucit, ca un *om de acțiune*, ca un revoluționar (în „Războiul civil din Franța“, 1871), și după scindarea Internaționalei de către bakuniști, existența acesteia în Europa devenise imposibilă. După Congresul de la Haga (1872) al Internaționalei, Marx obține mutarea Consiliului General al Internaționalei la New York. Internaționala I își încheiase misiunea isto-

rică, inaugurînd o epocă de dezvoltare incomparabil mai puternică a mișcării muncitorești în toate țările lumii, epocă de dezvoltare *în lărgime*, epocă în care s-au constituit partide muncitorești socialiste *de masă* în cadrul fiecărui stat național.

Activitatea intensă depusă în cadrul Internaționalei îmbinată cu preocupările și mai intense de ordin teoretic au zdruncinat definitiv sănătatea lui Marx. El continuă să se ocupe de economia politică și să lucreze la terminarea „*Capitalului*“, adunînd numeroase materiale noi și studiind o serie de limbi (de pildă limba rusă); boala l-a împiedicat însă să termine „*Capitalul*“.

La 2 decembrie 1881 îi moare soția. La 14 martie 1883 Marx adoarme pentru totdeauna în fotoliul său. Este înmormîntat, alături de soția sa, în cimitirul Highgate din Londra. Dintre copiii lui Marx, cîțiva au murit de mici la Londra, pe cînd familia se zbătea în mizerie. Cele trei fiice ale lui s-au căsătorit cu socialiști din Anglia și Franța: Eleanor cu Eduard Aveling, Laura cu Paul Lafargue și Jenny cu Charles Longuet. Fiul acesteia din urmă este membru al Partidului socialist francez.

DOCTRINA LUI MARX

Marxismul este sistemul de concepții și doctrina lui Marx. Marx a continuat și a sintetizat în mod genial cele trei curente ideologice principale din secolul al XIX-lea existente în trei dintre cele mai înaintate țări din lume: filozofia clasică germană, economia politică clasică engleză și socialismul francez, legat de doctrinele revoluționare franceze în general. Remarcabila consecvență și unitate — recunoscută chiar și de adversari — a concepțiilor sale, care constituie în totalitate materialismul modern și socialismul științific modern, ca teorie și program al mișcării muncitorești din toate țările civilizate ale lumii, ne obligă, înainte de a trece la expunerea conținutului principal al marxismului — anume doctrina economică a lui Marx —, să facem o sumară prezentare a concepției sale generale despre lume.

MATERIALISMUL FILOZOFIC

Începînd din 1844—1845, cînd concepțiile sale s-au cristalizat, Marx a devenit materialist, și anume adept al lui L. Feuerbach, considerînd și mai tîrziu că părțile slabe ale acestuia constau exclusiv în faptul că materialismul lui nu este îndeajuns de consecvent și de atotcuprinzător. Marx vedea însemnătatea istorică universală, „epocală“ a lui Feuerbach tocmai în ruptura hotărîită cu idealismul lui Hegel și în proclamarea materialismului, care încă „în secolul al XVIII-lea, în special materialismul francez, nu a fost numai o luptă împotriva instituțiilor politice existente, ca și împotriva religiei și a teologiei existente, ci, în aceeași măsură, și o luptă... împotriva oricărei metafizici“ (luată în sensul de „betie a speculațiilor“, spre deosebire de „filozofia trează“) („Sfînta familie“, în „Scrieri postume“) ⁵². „Pentru Hegel — scrie Marx —, procesul gîndirii, pe care, sub denumirea de idee, el îl transformă chiar într-un subiect de sine stătător, este demiurgul (creatorul) realului... La mine, dimpotrivă, lumea ideilor nu este nimic altceva decît lumea materială transpusă și tradusă în capul omului“ („Capitalul“, vol. I, postfață la ediția a 2-a ⁵³). Expunînd această filozofie materialistă a lui Marx, F. Engels, în deplină concordanță cu ea, scria în „Anti-Dühring“ (vezi) — operă cunoscută de Marx încă în manuscris —, „Unitatea lumii nu constă în existența ei..., ci în materialitatea ei, și aceasta este dovedită... printr-o dezvoltare lungă și anevoioasă a filozofiei și a științelor naturii... Mișcarea este modul de existență a materiei. Niciodată și nicăieri n-a existat materie fără mișcare, și nici nu poate să existe... Dacă se pune însă mai departe întrebarea ce sînt gîndirea și conștiința și care este originea lor, constatăm că ele sînt produse ale creierului omenesc și că însuși omul este un produs al naturii, care s-a dezvoltat în mediul lui înconjurător și împreună cu acesta; date fiind acestea, se înțelege de la sine că produsele creierului omenesc, care în ultimă instanță sînt și ele tot produse ale naturii, nu contrazic restul înlănțuirii din natură, ci îi corespund“. „Hegel era idealist, cu alte cuvinte, pentru el, ideile din mintea lui nu erau imagini (în original Abbilder; cîteodată En-

gels le numește „clîșee“) mai mult sau mai puțin abstracte ale obiectelor și proceselor reale, ci, invers, obiectele și dezvoltarea lor nu erau pentru el decît imaginile concretizate ale «ideii» existente undeva încă înaintea lumii⁵⁴. În „Ludwig Feuerbach“ — lucrare în care Engels expune părerile sale și ale lui Marx asupra filozofiei lui Feuerbach, și pe care n-a încredințat-o tiparului decît după ce a recitit vechiul manuscris al lucrării asupra lui Hegel, asupra lui Feuerbach și asupra concepției materialiste a istoriei, scrise împreună cu Marx în 1844—1845 — Engels scrie : „Marea problemă fundamentală a oricărei filozofii, și îndeosebi a filozofiei moderne, este problema raportului dintre gîndire și existență... dintre spirit și natură... Care este elementul primar : spiritul sau natura?... După felul cum răspundeau la această întrebare, filozofii se împărțeau în două mari tabere. Cei care susțineau că spiritul a existat înaintea naturii și care admiteau deci, în ultimă instanță, crearea lumii în vreun fel oarecare... alcătuiau tabăra idealismului. Ceilalți, care considerau natura ca element inițial, aparțineau diferitelor școli ale materialismului“. Orice altă utilizare a noțiunilor de idealism și materialism (în sens filozofic) duce numai la confuzii. Marx a respins categoric nu numai idealismul, care este întotdeauna legat într-un fel sau altul de religie, dar și punctul de vedere al lui Hume și al lui Kant, deosebit de răspîndit în zilele noastre, agnosticismul, criticismul, pozitivismul, sub diferitele lor forme, socotind acest gen de filozofie ca o concesie „reacționară“ făcută idealismului și, în cazul cel mai bun, ca „o acceptare pudică a materialismului pe ușa din dos și o negare a acestuia în fața lumii“⁵⁵. Vezi în această privință, în afară de lucrările lui Engels și Marx amintite mai sus, scrisoarea către Engels din 12 decembrie 1866, în care Marx arătînd că cunoscutul naturalist T. Huxley s-a situat pe poziții „mai materialiste“ decît de obicei și a admis că, atîta timp cît „observăm și gîndim în mod real, nu putem părăsi niciodată terenul materialismului“, îi reproșa totodată acestuia „că deschide o portiță“ agnosticismului și humeismului⁵⁶. Trebuie relevat îndeosebi modul în care concepea Marx raportul dintre libertate și necesitate : „...Libertatea este înțelegerea necesității. Oarbă e necesitatea numai în măsura

în care nu este înțeleasă“ (Engels în „Anti-Dühring“). Ceea ce înseamnă : recunoașterea dominației legilor obiective în natură și recunoașterea transformării dialectice a necesității în libertate (concomitent cu transformarea „lucrului în sine“, necunoscut, dar cognoscibil, în „lucru pentru noi“, a „esenței lucrurilor“ în „fenomen“). Marx și Engels considerau că principalele neajunsuri ale „vechiului“ materialism, inclusiv ale celui feuerbachian (și cu atât mai mult ale materialismului „vulgar“ al lui Büchner-Vogt-Moleschott), sînt următoarele : (1) acest materialism era „prin excelență mecanicist“ și nu ținea seama de dezvoltarea chimiei și biologiei moderne, iar pentru zilele noastre ar trebui să adăugăm : de teoria electrică a materiei) ; (2) vechiul materialism era neistoric, nedialectic (metafizic în sens de antidialectic), nu promova consecvent și nu considera universal punctul de vedere al evoluției ; (3) „esența umană“ era concepută ca o abstracție, și nu ca „ansamblul relațiilor sociale“ (determinate din punct de vedere istoric concret) ; de aceea, acest materialism nu făcea decît „să interpreteze“ lumea, în timp ce e vorba de „a o schimba“, cu alte cuvinte nu înțelegea însemnătatea „activității revoluționare practice“.

DIALECTICA

Marx și Engels considerau dialectica lui Hegel — cea mai cuprinzătoare, mai bogată în conținut și mai profundă teorie a dezvoltării — drept cea mai grandioasă cucerire a filozofiei clasice germane. Orice altă formulare a principiului dezvoltării, evoluției, ei o socoteau unilaterală și fără conținut, o considerau ca o deformare și o denaturare a procesului real al dezvoltării în natură și în societate (dezvoltare care decurge adesea în salturi, catastrofe și revoluții). „Se poate spune că Marx și cu mine am fost singurii care am salvat“ (de nimicirea de către idealism, inclusiv de către hegelianism) „dialectica conștientă și am transpus-o în concepția materialistă asupra naturii“. „Natura constituie verificarea dialecticii, și trebuie să spunem că științele moderne ale naturii ne-au oferit pentru această verificare un material extrem de bogat“ (acestea au fost

scrise înainte de descoperirea radiului, a electronilor, a transmutației elementelor etc. !), „care sporește zilnic, dovedind astfel că în natură lucrurile se petrec, în ultimă instanță, în mod dialectic, și nu metafizic“⁵⁷.

„Marea idee fundamentală — scrie Engels — că lumea nu trebuie înțeleasă ca un complex de lucruri definitive, ci ca un complex de procese, în care lucrurile în aparență stabile, ca și reflectarea lor mentală, în capul nostru, noțiunile, se află în neîntreruptă transformare, născându-se și pierind..., de la Hegel încoace, această mare idee fundamentală a intrat într-atât în conștiința socială, încât în forma ei generală aproape că nu mai este contrazisă. Dar între a recunoaște această idee fundamentală în cuvinte și a o aplica în realitate în fiecare domeniu al cercetării științifice în parte e o mare deosebire“. „Pentru filozofia dialectică nu există nimic definitiv, absolut, sacru ; la toate și în toate ea dezvăluie caracterul trecător ; în fața ei nu există nimic altceva decât procesul neîntrerupt de apariție și dispariție, de ridicare continuă de la inferior la superior. Ea însăși nu este altceva decât oglindirea acestui proces în creierul care gândește“. Așadar, după Marx, dialectica este „știința legilor generale ale mișcării, atât ale lumii exterioare cât și ale gândirii omenești“⁵⁸.

Această latură revoluționară a filozofiei lui Hegel a fost preluată și dezvoltată de Marx. Materialismul dialectic „nu mai are nevoie de o filozofie care să stea deasupra celorlalte științe“. Din vechea filozofie nu mai rămâne decât „știința gândirii și a legilor ei — logica formală și dialectica“⁵⁹. Iar dialectica, în concepția lui Marx, ca și în aceea lui Hegel, cuprinde ceea ce se numește astăzi teoria cunoașterii, gnoseologia, care trebuie să-și considere și ea obiectul din punct de vedere istoric, studiind și sintetizând originea și dezvoltarea cunoașterii, trecerea de la necunoaștere la cunoaștere.

Astăzi, ideea dezvoltării, a evoluției a pătruns aproape în întregime în conștiința socială, dar nu prin filozofia lui Hegel, ci pe altă cale. Dar această idee, așa cum au formulat-o Marx și Engels, sprijinindu-se pe Hegel, este mult mai cuprinzătoare, mult mai bogată în conținut decât ideea curentă de evoluție. O dezvoltare care repetă treptele stră-

bătute anterior, dar le repetă altfel, pe o bază superioară („negarea negației“), o dezvoltare, ca să spunem așa, în spirală, și nu în linie dreaptă ; — o dezvoltare prin salturi, catastrofe și revoluții ; — „întreruperi ale continuității“ ; — transformarea cantității în calitate ; — impulsuri interne spre dezvoltare, date de antagonismul, de ciocnirea forțelor și tendințelor deosebite care acționează asupra unui corp dat, în cadrul unui fenomen dat sau al unei societăți date ; — interdependență și legătură foarte strânsă, indisolubilă a *tuturor* laturilor fiecărui fenomen (istoria evidențiind în permanență laturi noi), legătură care ne dă procesul universal al mișcării, unic și legic, — iată câteva trăsături ale dialecticii, teorie a dezvoltării mai bogată în conținut decât cea curentă. (Cf. scrisoarea lui Marx către Engels din 8 ianuarie 1868, în care el ridiculizează „trihotomiile rigide“ ale lui Stein, care numai prin absurd ar putea fi confundate cu dialectica materialistă ⁶⁰.)

CONCEPȚIA MATERIALISTĂ A ISTORIEI

Dându-și seama de inconsecvența, de imperfecțiunea și de unilateralitatea vechiului materialism, Marx ajunge la convingerea că e neapărat necesar „ca știința despre societate... să fie pusă de acord cu baza materialistă și reconstruită conform acestei baze“ ⁶¹. Dacă materialismul explică în general conștiința prin existență, și nu invers, materialismul în aplicarea lui la viața socială a omenirii cere explicarea conștiinței *sociale* prin existența *socială*. „Tehnologia — spune Marx („Capitalul“, vol. I) — dezvoltă atitudinea activă a omului față de natură, procesul nemijlocit de producție a vieții sale, iar prin aceasta și pe cel al condițiilor sale sociale de viață și al reprezentărilor spirituale care izvorăsc din ele“ ⁶². O formulare completă a tezelor fundamentale ale materialismului aplicat la societatea omenească și la istoria ei a dat Marx în prefața la lucrarea sa „Contribuții la critica economiei politice“ prin următoarele cuvinte :

„În producția socială a vieții lor, oamenii intră în relații determinate, necesare, independente de voința lor — relații

de producție —, care corespund unei trepte de dezvoltare determinate a forțelor lor de producție materiale.

Totalitatea acestor relații de producție constituie structura economică a societății, baza reală pe care se înalță o suprastructură juridică și politică și căreia îi corespund forme determinate ale conștiinței sociale. Modul de producție al vieții materiale determină în genere procesul vieții sociale, politice și spirituale. Nu conștiința oamenilor le determină existența, ci, dimpotrivă, existența lor socială le determină conștiința. Pe o anumită treaptă a dezvoltării lor, forțele de producție materiale ale societății intră în contradicție cu relațiile de producție existente, sau, ceea ce nu este decît expresia juridică a acestora din urmă, cu relațiile de proprietate în cadrul cărora ele s-au dezvoltat pînă atunci. Din forme ale dezvoltării forțelor de producție, aceste relații se transformă în cătușe ale lor. Atunci începe o epocă de revoluție socială. O dată cu schimbarea bazei economice are loc, mai încet sau mai repede, o revoluționare a întregii uriașe suprastructuri. Atunci cînd cercetăm asemenea revoluționări, trebuie să facem întotdeauna o deosebire între revoluționarea materială a condițiilor economice de producție, care poate fi constatată cu precizie științifică, și formele juridice, politice, religioase, artistice sau filozofice, într-un cuvînt formele ideologice, în care oamenii devin conștienți de acest conflict și îl rezolvă prin luptă.

Așa cum un individ oarecare nu poate fi judecat după ceea ce gîndește despre sine, tot astfel o asemenea epocă de revoluție nu poate fi judecată prin prisma conștiinței sale. Dimpotrivă, această conștiință trebuie explicată prin contradicțiile vieții materiale, prin conflictul existent între forțele de producție sociale și relațiile de producție... „În linii generale, modurile de producție asiatic, antic, feudal și burghez-modern reprezentau respectiv epoci de progres ale formațiunii economice a societății“⁶³. (Cf. formularea concisă pe care o dă Marx în scrisoarea sa către Engels din 7 iulie 1866 : „Potrivit teoriei noastre organizarea muncii este determinată de mijloacele de producție“⁶⁴.)

Descoperirea concepției materialiste a istoriei, sau, mai bine zis, extinderea și aplicarea consecventă a materialismului la domeniul fenomenelor sociale, a înlăturat două neajunsuri principale ale teoriilor istorice anterioare. Într-întâi, acestea cercetau, în cazul cel mai bun, numai motivele ideologice ale activității istorice a oamenilor, și nu ce anume generează aceste motive, nu sesizau legile obiective în dezvoltarea sistemului de relații sociale, nu vedeau că aceste relații depind de gradul de dezvoltare a producției materiale; al doilea, în timp ce teoriile de pînă atunci nu țineau seama tocmai de acțiunile *maselor* populației, materialismul istoric a făcut pentru prima oară posibilă studiarea, cu o precizie proprie științelor istorice-naturale, a condițiilor sociale de viață ale maselor și a schimbării acestor condiții. „Sociologia” și istoriografia dinainte de Marx nu au făcut, în cazul cel mai bun, decît să acumuleze material factic brut, strîns fragmentar, și să evidențieze anumite aspecte ale procesului istoric. Marxismul a deschis calea spre o cercetare multilaterală, atotcuprinzătoare a procesului apariției, dezvoltării și decăderii formațiunilor social-economice, îmbrățișînd *totalitatea* tendințelor contradictorii, reducîndu-le la condițiile de existență și de producție precis determinabile ale diferitelor *clase* ale societății, înlăturînd subiectivismul și arbitrarul manifestat în alegerea ideilor „dominante” sau în interpretarea lor, arătînd că ideile și tendințele variate își au toate, fără excepție, *rădăcinile* în starea forțelor de producție materiale. Oamenii sînt făuritorii propriei lor istorii. Dar ce determină motivele oamenilor și în special ale maselor de oameni? Ce anume provoacă ciocnirile dintre ideile și tendințele contradictorii? Ce reprezintă *totalitatea* acestor conflicte din cadrul tuturor societăților omenești? Care sînt condițiile obiective ale producției vieții materiale ce alcătuiesc baza întregii activități istorice a oamenilor? Care este legea dezvoltării acestor condiții? Marx a atras atenția asupra tuturor acestor probleme, trasînd calea spre studiul științific al istoriei, pe care o concepe ca un proces unitar, guvernat de legi necesare în întreaga lui varietate de aspecte și contradicții.

LUPTA DE CLASĂ

Că într-o societate năzuințele unor membri ai ei sînt opuse năzuințelor altora, că viața socială este plină de contradicții, că istoria ne înfățișează tabloul unei lupte între popoare și între societăți, precum și în cadrul lor, că ea ne mai arată o alternanță a perioadelor de revoluție și de reacțiune, de război și de pace, de stagnare și de progres sau de decădere rapidă, — toate aceste fapte sînt îndeobște cunoscute. Marxismul a dat firul călăuzitor care permite să se descopere, în acest labirint și haos aparent, existența unor legi necesare; acest fir călăuzitor este teoria luptei de clasă. Numai studierea totalității năzuințelor care animă pe toți membrii unei societăți sau ai unui grup de societăți permite definirea științifică a rezultatelor acestor năzuințe. Iar sursa năzuințelor contradictorii o constituie deosebirea dintre situația și condițiile de viață ale *claselor* care compun o societate. „Istoria tuturor societăților de pînă azi — scrie Marx în „Manifestul Comunist“ (cu excepția istoriei comunei primitive, adaugă mai târziu Engels) — este istoria luptelor de clasă. Omul liber și sclavul, patricianul și plebeul, nobilul și iobagul, meșterul și calfa, într-un cuvînt asupritorii și asupriții se aflau într-un permanent antagonism, duceau o luptă neîntreruptă, cînd ascunsă, cînd fățișă, o luptă care de fiecare dată se sfîrșea printr-o prefacere revoluționară a întregii societăți, sau prin pieirea claselor aflate în luptă... Societatea burgheză modernă, ridicată pe ruinele societății feudale, nu a desființat antagonismele de clasă. Ea a creat doar clase noi, condiții noi de asuprire, forme noi de luptă, în locul celor vechi. Epoca noastră, epoca burgheziei, se deosebește însă prin faptul că a simplificat antagonismele de clasă. Societatea întregă se scindează din ce în ce mai mult în două mari tabere dușmane, în două mari clase direct opuse una alteia: burghezia și proletariatul“. De la marea revoluție franceză încoace, istoria Europei a scos în mod pregnant la iveală într-o serie de țări acest substrat real al evenimentelor: lupta de clasă. Încă în epoca Restaurației, au apărut în Franța o serie de istorici (Thierry, Guizot, Mignet, Thiers) care, sintetizînd evenimentele, s-au văzut siliți să recu-

noască că lupta de clasă este cheia înțelegerii întregii istorii a Franței. Iar epoca modernă, epoca victoriei depline a burgheziei, a instituțiilor reprezentative, a dreptului de vot larg (dacă nu universal), epoca presei cotidiene, ieftine, care pătrunde în mase etc., a unor uniuni muncitorești puternice și din ce în ce mai largi, ca și a uniunilor patronale etc., a dovedit și mai concret (deși uneori sub o formă cu totul unilaterală, „pașnică”, „constituțională”) că motorul evenimentelor este lupta de clasă. Pasajul de mai jos din „Manifestul Comunist” al lui Marx ne arată că Marx cerea științei sociale să facă o profundă analiză obiectivă a situației fiecărei clase în societatea modernă, o analiză a condițiilor de dezvoltare a fiecărei clase: „Dintre toate clasele care se contrapun în zilele noastre burgheziei, singur proletariatul este o clasă cu adevărat revoluționară. Celelalte clase decad și pier o dată cu dezvoltarea mării industrii; proletariatul, dimpotrivă, este propriul ei produs. Păturile de mijloc: micul industriaș, micul negustor, meșteșugarul, țăranul, toți luptă împotriva burgheziei pentru a salva de la pierire existența lor ca pături de mijloc. Așadar, ele nu sînt revoluționare, ci conservatoare. Mai mult încă, ele sînt reacționare, deoarece încearcă să întoarcă înapoi roata istoriei. Iar dacă acționează în chip revoluționar, o fac în vederea trecerii lor apropiate în rîndurile proletariatului, nu-și apără interesele actuale, ci interesele lor viitoare, și părăsesc propriul lor punct de vedere ca să și-l însușească pe acela al proletariatului”. Într-o serie de lucrări istorice (vezi *Bibliografia*), Marx a dat pilde strălucite și pline de înțeles adînc de istoriografie materialistă, de analiză a situației *fiecărei* clase în parte și adesea a diferitelor grupuri sau pături din rîndurile aceleiași clase, arătînd cît se poate de concret de ce și cum „orice luptă de clasă este o luptă politică”⁶⁵. Pasajul citat vădește limpede cît de complexă este rețeaua de relații sociale și de trepte *intermediare* între o clasă și alta, între trecut și viitor, pe care Marx o analizează pentru a stabili rezultanta întregii dezvoltări istorice.

Cea mai profundă, cea mai completă și cea mai amănunțită aplicare și confirmare a teoriei lui Marx este doctrina lui economică.

DOCTRINA ECONOMICĂ A LUI MARX

„Scopul final al acestei opere — spune Marx în prefața la „Capitalul“ — este de a dezvălui legea dezvoltării economice a societății moderne“⁶⁶, adică a societății capitaliste, a societății burgheze. Cercetarea relațiilor de producție ale unei societăți anumite, istoricește determinată, în procesul lor de apariție, dezvoltare și decădere, — iată conținutul doctrinei economice a lui Marx. În societatea capitalistă predomină producția de *mărfuri*, și de aceea analiza lui Marx începe cu analiza mărfii.

VALOAREA

Marfa este, în primul rînd, un lucru care satisface o anumită nevoie a omului; ea este, în al doilea rînd, un lucru care poate fi schimbat pe un alt lucru. Utilitatea unui lucru face din el o *valoare de întrebuințare*. Valoarea de schimb (sau valoarea) este în primul rînd un raport, proporția în care un anumit număr de valori de întrebuințare de un fel se schimbă pe un anumit număr de valori de întrebuințare de alt fel. Experiența zilnică ne arată că milioane și miliarde de astfel de schimburi consideră în permanență egale între ele tot felul de valori de întrebuințare, chiar dintre cele mai diferite și mai puțin comparabile. Ce au comun aceste lucruri diferite care, într-un anumit sistem de relații sociale, sînt considerate în permanență egale unele cu altele? Elementul lor comun este faptul că sînt *produse ale muncii*. Schimbînd produsele lor, oamenii consideră egale între ele cele mai diferite feluri de munci. Producția de mărfuri este un sistem de relații sociale în care diferiți producători creează produse diferite (diviziunea socială a muncii), iar toate aceste produse sînt considerate egale între ele prin schimb. Așadar, ceea ce este comun tuturor mărfurilor nu este munca concretă depusă într-o anumită ramură de producție, o muncă de un anumit fel, ci munca omenească *abstractă*, munca omenească în genere. Totalitatea forței de muncă a unei societăți date, reprezentată prin suma valorilor tuturor mărfurilor, este una și aceeași forță de muncă omenească; mi-

liarde de acte de schimb dovedesc acest lucru. Deci orice marfă luată ca atare nu reprezintă decît o anumită parte din timpul de muncă *socialmente necesar*. Mărimea valorii este determinată de cantitatea de muncă socialmente necesară, sau de timpul de muncă socialmente necesar pentru producerea unei anumite mărfi, a unei anumite valori de întrebuințare. „Prin faptul că în procesul schimbului ei (oamenii) consideră produsele lor diferite ca fiind egale între ele ca valori, ei consideră muncile lor diferite ca fiind egale între ele ca muncă omenească. Ei fac acest lucru fără să știe“⁶⁷. *Valoarea este un raport între două persoane, spunea unul din vechii economiști ; el ar fi trebuit însă să adauge : un raport ascuns sub un înveliș material. Numai din punctul de vedere al sistemului de relații sociale de producție din cadrul unei anumite formațiuni istorice a societății, și anume din punctul de vedere al unor relații care se manifestă în fenomenul schimbului, fenomen de masă, repetat de miliarde de ori, se poate înțelege ce este valoarea. „Ca valori de schimb, toate mărfurile sînt doar cantități determinate de timp de muncă solidificat“*⁶⁸. După o analiză amănunțită a dublului caracter al muncii încorporate în mărfuri, Marx trece la analiza *formeii valoare* și a *banilor*. Sarcina principală pe care el și-o pune aici este aceea de a studia *originea* formeii bani a valorii, de a studia *procesul istoric* al dezvoltării schimbului, începînd cu actele de schimb izolate, întîmplătoare („forma valoare simplă, singulară sau accidentală“ : o anumită cantitate dintr-o marfă este schimbată pe o anumită cantitate dintr-o altă marfă), mergînd pînă la forma valoare generală, cînd o serie de mărfuri diferite sînt schimbate pe o singură marfă determinată, și pînă la forma bani a valorii, cînd această marfă determinată, echivalentul general, este aurul. Banii, fiind cel mai înalt produs al dezvoltării schimbului și a producției de mărfuri, voalează și ascund caracterul social al muncilor particulare și legătura socială dintre diferiții producători, care sînt legați între ei prin intermediul pieței. Marx supune unei analize foarte amănunțite diferențele funcțiuni ale banilor, și este deosebit de important să subliniem că și aici (ca în general în primele capitole ale „Capitalului“) forma abstractă și, în aparență, uneori

pur deductivă, a expunerii reproduce în realitate un vast material factual privind istoria dezvoltării schimbului și a producției de mărfuri. „...Existența lor (a banilor) presupune un anumit grad de dezvoltare a schimbului de mărfuri. Formele speciale ale banilor, de simplu echivalent al mărfurilor, de mijloc de circulație, de mijloc de plată, de tezaur și de bani universali, indică, după importanța diferită și după preponderența relativă a uneia sau a altelea dintre funcțiuni, trepte foarte diferite ale procesului social de producție“ („Capitalul“, I) ⁶⁹.

PLUSVALOAREA

Pe o anumită treaptă de dezvoltare a producției de mărfuri, banii se transformă în capital. Formula circulației mărfurilor era : M (marfă) — B (bani) — M (marfă), adică vânzarea unei mărfi pentru cumpărarea alteia. Formula generală a capitalului este, dimpotrivă, B—M—B, adică cumpărare pentru vânzare (cu profit). Marx numește creșterea valorii inițiale a banilor puși în circulație plusvaloare. Faptul „creșterii“ banilor în circulația capitalistă este îndobște cunoscut. Tocmai această „creștere“ transformă banii în *capital*, care este o relație socială de producție specifică, istoricește determinată. Plusvaloarea nu poate izvorî din circulația mărfurilor, căci aceasta nu cunoaște decât schimbul de echivalente ; ea nu poate izvorî nici dintr-un spor de preț, căci pierderile și ciștigurile cumpărătorilor și ale vânzătorilor s-ar compensa reciproc ; or, aici nu este vorba de un fenomen individual, ci de un fenomen de masă, de un fenomen mediu, social. Pentru a obține plusvaloare, „posesorul... de bani ar trebui... să descopere... pe piață o marfă a cărei valoare de întrebuințare să aibă ea însăși însușirea specifică de a fi sursă de valoare“ ⁷⁰, o marfă al cărei proces de consumare să fie în același timp un proces de creare de valoare. Și o asemenea marfă există : este forța de muncă a omului. Consumarea ei este munca, iar munca creează valoarea. Posesorul de bani cumpără forța de muncă la valoarea ei, determinată, ca și valoarea oricărei alte mărfi, de timpul de muncă socialmente necesar pentru

producerea ei (adică de costul întreținerii muncitorului și a familiei sale). Cumpărînd forța de muncă, posesorul de bani este în drept s-o consume, adică să-l silească pe muncitor să muncească o zi întreagă, să zicem 12 ore. Dar în primele 6 ore (timpul de muncă „necesar“) muncitorul creează un produs care acoperă cheltuielile necesare întreținerii sale, iar în celelalte 6 ore (timpul de muncă „suplimentar“) el creează un „plusprodus“ neplătit de capitalist, adică plusvaloarea. Prin urmare, din punctul de vedere al procesului de producție trebuie deosebite două părți ale capitalului: capitalul constant, cheltuit pentru mijloacele de producție (mașini, unelte de muncă, materii prime etc.) — a cărui valoare trece neschimbată (dintr-o dată sau treptat) în produsul finit — și capitalul variabil, cheltuit pentru forța de muncă. Valoarea acestui din urmă capital nu rămîne neschimbată, ci crește în procesul de muncă prin crearea plusvalorii. Așa încît, pentru a exprima gradul de exploatare a forței de muncă de către capital, plusvaloarea nu trebuie raportată la întregul capital, ci numai la capitalul variabil. Rata plusvalorii, cum numește Marx acest raport, va fi, în exemplul nostru, de $\frac{6}{12}$, adică de 100%.

Premisa istorică a apariției capitalului o constituie, în primul rînd, acumularea unor anumite sume de bani în mâinile unor anumite persoane în condițiile unui nivel relativ ridicat al producției de mărfuri în general; în al doilea rînd, existența muncitorului „liber“ din două puncte de vedere: liber de orice constrîngerii și îngrădiri în ceea ce privește vînzarea forței sale de muncă, și liber de pămînt și de orice mijloc de producție în genere, cu alte cuvinte existența muncitorului lipsit de avere, a „proletarului“, care nu are alte mijloace de existență în afară de vînzarea forței sale de muncă.

Sporirea plusvalorii este posibilă prin două căi principale: prin prelungirea zilei de muncă („plusvaloarea absolută“) și prin reducerea zilei de muncă necesare („plusvaloarea relativă“). Analizînd prima cale, Marx ne prezintă tabloul grandios al luptei clasei muncitoare pentru reducerea zilei de muncă și al intervenției statului pentru a o prelungi (din secolul al XIV-lea pînă în secolul al XVII-lea) și pentru a o scurta (legislația pentru reglementarea muncii

în fabrici din secolul al XIX-lea). De la apariția „Capitalului” și pînă în zilele noastre, istoria mișcării muncitorești din toate țările civilizate a adus mii și mii de fapte noi, care ilustrează acest tablou.

Analizînd producerea de plusvaloare relativă, Marx cercetează cele trei faze istorice principale ale sporirii productivității muncii de către capitalism: 1) cooperarea simplă; 2) diviziunea muncii și manufactura; 3) mașinismul și marea industrie. Cît de magistral pune Marx aici în lumină trăsăturile fundamentale și tipice ale dezvoltării capitalismului se vede, între altele, din faptul că cercetările asupra așa-numitei „industrii meșteșugărești” din Rusia furnizează un material extrem de bogat pentru ilustrarea primelor două din aceste trei faze. Iar acțiunea revoluționarizatoare a mării industrii mecanizate, acțiune descrisă de Marx în 1867, s-a manifestat, în cursul jumătății de veac scurse de atunci, într-o serie întregă de țări „noi” (Rusia, Japonia etc.).

Mai departe. Nouă și extrem de importantă este la Marx analiza *acumulării capitalului*, adică analiza transformării unei părți din plusvaloare în capital și a întrebunțării ei nu pentru a satisface trebuințele personale sau capriciile capitalistului, ci pentru o nouă producție. Marx a dezvoltat greșeala întregii economii politice clasice dinaintea lui (începînd cu Adam Smith), care considera că întreaga plusvaloare transformată în capital se adaugă la capitalul variabil. În realitate însă, ea se împarte în *mijloace de producție* plus capital variabil. Deosebit de important în procesul de dezvoltare a capitalismului și în procesul de transformare a acestuia în socialism este faptul că partea care revine capitalului constant (din suma totală a capitalului) crește mai repede decît partea care revine capitalului variabil.

Acumularea capitalului, accelerînd înlăturarea muncitorilor de către mașină și creînd bogăție la un pol și mizerie la celălalt, dă naștere și așa-numitei „armate industriale de rezervă”, „excedentului relativ” de muncitori sau „suprapopulației capitaliste”, care ia forme extrem de variate și dă capitalului posibilitatea să lărgească producția într-un ritm deosebit de rapid. Această posibilitate în legătură cu

creditul și cu acumularea capitalului în mijloace de producție ne dă, între altele, cheia pentru înțelegerea *crizelor* de supraproducție, care izbucneau periodic în țările capitaliste, la început în medie la fiecare 10 ani, apoi la intervale mai lungi și mai puțin regulate. Acumularea capitalului pe baza capitalismului trebuie deosebită de așa-zisa acumulare primitivă, caracterizată prin despărțirea violentă a muncitorului de mijloacele de producție, prin alungarea țăranilor de pe pământurile lor, prin jefuirea pământurilor comunale, prin sistemul colonial, al datoriilor publice și al tarifelor vamale protecționiste etc. „Acumularea primitivă” creează la un pol pe proletarul „liber”, iar la celălalt pol pe posesorul de bani, pe capitalist.

„*Tendința istorică a acumulării capitaliste*” este caracterizată de Marx prin următoarele cuvinte celebre: „Exproprierea producătorilor nemijlociți are loc în condițiile celui mai necruțător vandalism și sub impulsul patimilor celor mai infame, mai murdare, mai meschine și mai odioase. Proprietatea privată” (a țăranului și a meșteșugarului), „cîștigată prin muncă proprie și bazată, ca să zicem așa, pe cîntopirea muncitorului individual, independent, cu condițiile sale de muncă, este înlăturată de proprietatea privată capitalistă, care se bazează pe exploatarea muncii altuia, dar formal libere... Cel ce urmează să fie expropriat acum nu mai este muncitorul care lucrează independent, ci capitalistul care exploatează un număr mare de muncitori. Această expropriere se înfăptuiește prin jocul legilor imanente ale producției capitaliste însăși, prin centralizarea capitalurilor. Cîte un capitalist răpune un număr mare de alți capitaliști. Mîină în mîină cu această centralizare, adică cu exproprierea unui număr mare de capitaliști de către un număr mic de capitaliști, se dezvoltă pe o scară mereu crescîndă forma de cooperare a procesului muncii, aplicarea tehnică conștientă a științei, exploatarea sistematică a pămîntului, transformarea mijloacelor de muncă în mijloace de muncă ce nu pot fi întrebuintate decît în comun, economisire de mijloace de producție prin întrebuintarea lor ca mijloace de producție pentru o muncă socială combinată, înglobarea tuturor popoarelor în rețeaua pieței mondiale și prin aceasta caracterul internațional al regimului capi-

talist. O dată cu micșorarea continuă a numărului magnaților capitalului, care uzurpă și monopolizează toate avantajele acestui proces de transformare, crește mizeria, asuprirea, robia, degenerarea, exploatarea, dar și revolta clasei muncitoare, al cărei număr sporește fără încetare și care este educată, unită și organizată prin însuși mecanismul procesului de producție capitalist. Monopolul capitalului devine o cătușă pentru modul de producție care a înflorit o dată cu el și prin el. Centralizarea mijloacelor de producție și socializarea muncii ajung la un punct în care ele devin incompatibile cu învelișul lor capitalist. Acesta e sfârșit. Proprietății private capitaliste i-a sunat ceasul. Expropriatorii sînt expropriați“ („Capitalul“, I) ⁷¹.

Nouă și extrem de importantă este și analiza reproducției capitalului social luat în întregime, făcută de Marx în volumul al II-lea al „Capitalului“. Și aici Marx ia nu un fenomen individual, ci fenomenul de masă, nu o părțică din economia societății, ci această economie în ansamblu. Corectînd greșeala clasicilor menționată mai sus, Marx împarte întreaga producție socială în două mari sectoare : I) producția mijloacelor de producție și II) producția obiectelor de consum și cercetează amănunțit, cu ajutorul unor exemple cifrice, circulația întregului capital social, atît în cazul reproducției în proporțiile anterioare, cît și în cazul acumulării. În volumul al III-lea al „Capitalului“ e rezolvată, pe baza legii valorii, problema formării ratei mijlocii a profitului. Un mare progres realizat pe tărîmul științei economice de către Marx este faptul că această analiză ia ca punct de plecare fenomenele economice de masă, ansamblul economiei sociale, și nu cazuri izolate sau aparența exterioară a concurenței, la care se limitează adesea economia politică vulgară sau „teoria“ modernă a „utilității finale“. Marx analizează mai întîi originea plusvalorii, apoi trece la împărțirea ei în profit, dobîndă și rentă funciară. Profitul este raportul dintre plusvaloare și întregul capital investit într-o întreprindere. Capitalul cu „o compoziție organică ridicată“ (adică în care capitalul constant întrece capitalul variabil într-o proporție superioară mediei sociale) dă o rată a profitului inferioară mediei. Capitalul cu „o compoziție organică

joasă“ dă o rată a profitului superioară mediei. Concu- rența dintre capitaluri, trecerea lor liberă dintr-o ramură în alta, reduc în ambele cazuri rata profitului la nivelul ratei mijlocii. Suma valorilor tuturor mărfurilor într-o societate dată coincide cu suma prețurilor mărfurilor, dar, în fiecare întreprindere și în fiecare ramură de producție luată în parte, mărfurile sînt vîndute, sub influența concurenței, nu la valoarea lor, ci la *prețurile de producție*, care sînt egale cu capitalul cheltuit plus profitul mijlociu.

Astfel, faptul abaterii prețurilor de la valori și al egalizării profiturilor, fapt necontestat și îndeobște cunoscut, a fost complet elucidat de Marx pe baza legii valorii, căci suma valorilor tuturor mărfurilor coincide cu suma prețurilor lor. Dar reducerea valorii (sociale) la prețuri (individuale) nu se produce pe o cale simplă și directă, ci pe una extrem de complexă: este cît se poate de firesc ca într-o societate formată din producători de mărfuri răzleți, nelegați între ei decît prin intermediul pieței, legile necesare să nu se manifeste altfel decît ca legi medii, legi sociale, legi ale unor fenomene de masă, abaterile individuale într-o direcție sau alta compensîndu-se reciproc.

Creșterea productivității muncii înseamnă o creștere mai rapidă a capitalului constant în comparație cu capitalul variabil. Plusvaloarea fiind însă în funcție numai de capitalul variabil, se înțelege că rata profitului (plusvaloarea raportată la întregul capital, iar nu numai la partea lui variabilă) manifestă o tendință de scădere. Marx analizează în amănunțime această tendință și o serie de împrejurări care o camuflează sau care acționează în sens contrar. Fără a ne opri asupra capitolelor extrem de interesante ale volumului al III-lea consacrate capitalului cămătăresc, comercial și bănesc, trecem la ceea ce e mai important: la teoria rentei funciare. Deoarece suprafața de pămînt e limitată, iar în țările capitaliste e în întregime ocupată de proprietarii individuali, prețul de producție al produselor agricole este determinat de cheltuielile de producție nu pe un teren de calitate mijlocie, ci de calitatea cea mai proastă, și nu în condițiile mijlocii de transport al produselor pînă la piață, ci în condițiile cele mai proaste. Dife-

rența dintre acest preț și prețul de producție pe terenurile de calitate superioară (sau în condiții mai bune) dă renta diferențială. Analizînd amănunțit această rentă, arătînd că ea provine din diferența de fertilitate a diferitelor terenuri și din diferența în ceea ce privește mărimea capitalurilor investite în ele, Marx a dezvăluit pînă la capăt (vezi și „Teorii asupra plusvalorii”, în care o atenție deosebită merită critica făcută lui Rodbertus) greșeala lui Ricardo, care susținea că renta diferențială rezultă numai din trecerea succesivă de la exploatarea terenurilor mai bune la exploatarea terenurilor mai proaste. Dimpotrivă, au loc și treceri contrare; se întîmplă ca terenurile de o anumită categorie să se transforme în terenuri de altă categorie (datorită progresului tehnicii agricole, dezvoltării orașelor etc.), iar faimoasa „lege a fertilității descrescînde a solului” constituie o eroare profundă, o încercare de a pune pe seama naturii limitele, tarele și contradicțiile capitalismului. Apoi egalizarea profitului în toate ramurile industriei și ale economiei naționale în general presupune o libertate deplină a concurenței, libertatea trecerii capitalului dintr-o ramură în alta. Or, proprietatea privată asupra pămîntului creează un monopol, un obstacol în calea acestei libere treceri. Din pricina acestui monopol, produsele agriculturii — care este caracterizată printr-o compoziție joasă a capitalului și, prin urmare, printr-o rată individuală a profitului mai ridicată — nu intră în procesul pe deplin liber al egalizării ratei profitului; proprietarul de pămînt, ca monopolist, are posibilitatea de a menține prețul la un nivel mai ridicat decît prețul mijlociu, iar acest preț de monopol generează renta absolută. Renta diferențială nu poate fi desființată în regimul capitalist; renta absolută, dimpotrivă, poate fi desființată — de pildă prin naționalizarea pămîntului, prin trecerea lui în proprietatea statului. Această trecere ar însemna desființarea monopolului proprietarilor particulari, ar însemna realizarea unei libere concurențe mai consecvente și mai depline în agricultură. Iată pentru ce burghezii radicali, spune Marx, au formulat nu o dată în istorie revendicarea burgheză progresistă a naționalizării pămîntului, revendicare care însă majoritatea burghezicii, pentru că „atinge”

prea de aproape un alt monopol, care astăzi este deosebit de însemnat și de „sensibil“: monopolul asupra mijloacelor de producție în general. (Marx a expus teoria sa asupra profitului mijlociu la capital și asupra rentei funciare absolute într-un limbaj deosebit de popular, deosebit de concis și de limpede în scrisoarea sa către Engels din 2 august 1862. Vezi „Corespondență“, vol. III, p. 77—81. Cf. și scrisoarea din 9 august 1862, op. cit., p. 86—87)⁷². — În legătură cu geneza rentei funciare este de asemenea important să atragem atenția asupra analizei făcute de Marx, care arată cum renta în muncă (țăranul creează plusprodusul muncind pe pământul moșierului) se transformă în rentă în produse sau rentă în natură (țăranul creează plusprodusul pe propriul său pământ și îl predă moșierului în virtutea „constrîngerii extraeconomice“), apoi în rentă în bani (aceeași rentă în natură, transformată în bani — în vechea Rusie „obrocul“ — în virtutea dezvoltării producției de mărfuri) și în cele din urmă în rentă capitalistă, când locul țăranului îl ia în agricultură întreprinzătorul, care cultivă pământul cu ajutorul muncii salariaate. În legătură cu această analiză a „genezei rentei funciare capitaliste“, trebuie să relevăm o serie de idei profunde (și de o deosebită însemnătate pentru țări înapoiate ca Rusia) ale lui Marx asupra *evoluției capitalismului în agricultură*. „Transformarea rentei în natură în rentă în bani este în mod necesar nu numai însoțită, ci și precedată de formarea unei clase de muncitori zileri lipsiți de proprietate, care se angajează pentru un salariu în bani. De aceea, în perioada de naștere, de apariție doar sporadică a acestei clase noi, s-a dezvoltat în mod necesar la țărani mai înstăriți, obligați să plătească rentă, obiceiul de a exploata în folosul lor salariați agricoli, tot așa cum încă pe timpul feudalismului țărani iobagi mai înstăriți țineau la rîndul lor alți iobagi. Ei capătă astfel treptat posibilitatea de a strînge o anumită avere și de a se transforma ei înșiși în viitori capitaliști. Chiar și atunci când vechii posesori de pământ și-au lucrat ei înșiși parcela, a apărut o pepinieră de arendași capitaliști, a cărei dezvoltare era determinată de dezvoltarea generală a producției capitaliste neagricole“ („Capitalul“, III², 332)⁷³... „Prin exproprierea și izgonirea unei

părți din populația rurală nu numai că se «eliberează» — o dată cu muncitorii — mijloacele lor de subzistență și materialul de muncă al acestora în folosul capitalului industrial, dar se și creează piața internă“ („Capitalul“, I², 778)⁷⁴. Pauperizarea și ruinarea populației rurale joacă, la rândul lor, un rol în crearea armatei industriale de rezervă pentru capital. În orice țară capitalistă, „o parte a populației rurale este deci întotdeauna pe cale de a se transforma în proletariat orășenesc, adică manufacturier (manufactură aici în sens de industrii neagricole)... Acest izvor al suprapopulației relative nu seacă deci niciodată... Muncitorul agricol primește, așadar, salariul cel mai scăzut și se află totdeauna cu un picior în mlaștina pauperismului“ („Capitalul“, I², 668)⁷⁵. Proprietatea privată a țăranului asupra pământului cultivat de el constituie baza micii producții și este condiția prosperității și a dezvoltării acesteia pînă la forma ei clasică. Dar această mică producție este compatibilă numai cu un cadru primitiv, îngust al producției și al societății. În capitalism „exploatarea țăranilor se deosebește numai prin formă de exploatarea proletariatului industrial. Exploatatorul este același : capitalul. Fiecare capitalist în parte îi exploatează pe țărani prin ipotecă și camătă, iar clasa capitalistă exploatează clasa țărănească prin impozitul de stat“ („Luptele de clasă în Franța“)⁷⁶. „Parcela țăranului nu mai e decît pretextul care-i îngăduie capitalistului să scoată profit, dobîndă și rentă din ogor, lăsînd pe seama agricultorului însuși să-și scoată, cum o putea, salariul“ („18 brumar“)⁷⁷. De obicei, țăranul cedează chiar societății capitaliste, adică clasei capitaliștilor, o parte din salariul său, decăzînd „la situația arendașului irlandez, și toate acestea sub pretextul că este proprietar privat“ („Luptele de clasă în Franța“)⁷⁸. În ce constă „una din cauzele pentru care în țările cu proprietate parcelară predominantă prețul cerealelor este mai scăzut decît în țările cu mod de producție capitalist“ ? („Capitalul“, III², 340). În faptul că țăranul cedează în mod gratuit societății (adică clasei capitaliștilor) o parte din pluspro-

„Acest preț mai scăzut (al cerealelor și al celorlalte produse agricole) este deci un rezultat al sărăciei producătorilor și în nici un caz al productivității muncii lor“ („Capitalul“, III², 340). Mica proprietate funciară, forma normală a micii producții, e degradată, distrusă și pierde în capitalism. „Prin natura ei, proprietatea parcelară exclude: dezvoltarea forței productive sociale a muncii, formele sociale ale muncii, concentrarea socială a capitalurilor, creșterea vitelor pe scară mare, aplicarea progresivă a științei. Camăta și sistemul fiscal trebuie să o ruineze pretutindeni. Cheltuirea capitalului pentru cumpărare de pământ sustrage acest capital agriculturii. Fărâmițarea excesivă a mijloacelor de producție și izolarea a înșiși producătorilor“. (Cooperativele, adică asociațiile de mici agricultori, jucînd un rol burghez progresist extraordinar de mare, nu fac decît să slăbească această tendință, fără s-o suprimă însă. De asemenea nu trebuie să uităm că aceste cooperative aduc mult folos țăranilor înstăriți, și foarte puțin, aproape de loc, masei sărace, și că aceste asociații devin apoi ele înseși exploatoare de muncă salariată.) „Risipa enormă a forței umane. În răutățirea progresivă a condițiilor de producție și scumpirea mijloacelor de producție este o lege necesară a proprietății parcelare (mici)“⁷⁹. În agricultură, ca și în industrie, capitalismul transformă procesul de producție numai cu prețul „martirajului producătorilor“. „Puterea de rezistență a muncitorilor agricoli este frîntă prin faptul că sînt împrăștiți pe mari întinderi, pe cînd cea a muncitorilor de la orașe crește datorită concentrării lor. Ca și în industria de la orașe, creșterea forței productive și a randamentului muncii se obține în agricultura modernă cu prețul distrugerii și al sleirii forței de muncă înșăși. Și orice progres al agriculturii capitaliste nu este numai un progres în arta de a-l jefui pe muncitor, ci totodată un progres în arta de a secătui pămîntul... Producția capitalistă dezvoltă deci tehnica și combinarea procesului social de producție numai subminînd în același timp izvoarele oricărei avuții: pămîntul și muncitorul“ („Capitalul“, I, sfîrșitul capitoului 13)⁸⁰.

SOCIALISMUL

Din cele spuse mai sus se poate vedea că Marx deduce inevitabilitatea transformării societății capitaliste în societate socialistă în întregime și exclusiv din legea economică de dezvoltare a societății actuale. Socializarea muncii, care, sub mii de forme, progresează cu o repeziciune crescândă și care, în jumătatea de veac scursă de la moartea lui Marx, s-a manifestat deosebit de concret în creșterea mării industrii, a cartelurilor, a sindicatelor și a trusturilor capitaliste, ca și în uriașa creștere a proporțiilor și puterii capitalului financiar, — iată baza materială principală a instaurării inevitabile a socialismului. Motorul intelectual și moral, înfăptuitorul fizic al acestei transformări este proletariatul, educat chiar de capitalism. Lupta lui împotriva burgheziei, luptă care se manifestă în forme variate, din ce în ce mai bogate în conținut, devine, în mod inevitabil, o luptă politică pentru cucerirea puterii politice de către proletariat („dictatura proletariatului“). Socializarea producției duce în mod necesar la trecerea mijloacelor de producție în proprietatea societății, la „exproprierea expropriatorilor“. Creșterea uriașă a productivității muncii, reducerea zilei de muncă, înlocuirea rămășițelor, a ruinelor micii producții primitive și răzlețite prin munca colectivă perfecționată — iată urmările directe ale acestei treceri. Capitalismul rupe definitiv legătura dintre industrie și agricultură, dar în același timp, prin gradul său înalt de dezvoltare, pregătește noi elemente ale acestei legături, ale unirii industriei cu agricultura pe baza folosirii conștiente a științei și a cooperării muncii colective, a unei noi repartizări a populației (punându-se capăt atît izolării și abrutizării satului rupt de restul lumii, cît și aglomerării nefirești a unor mase uriașe de oameni în marile orașe). Formele superioare ale capitalismului modern pregătesc o nouă formă de familie, condiții noi în ceea ce privește situația femeii și educarea noilor generații : munca femeilor și a copiilor, descompunerea familiei patriarhale de către capitalism iau, inevitabil, în societatea actuală formele cele mai oribile, mai respingătoare și mai catastrofale. Dar, cu toate acestea, „marea industrie creează, o dată cu rolul

hotărâtor pe care îl atribuie femeilor, tinerilor și copiilor de ambele sexe în procesele de producție organizate pe baze sociale în afara căminului, baza economică nouă pentru o formă superioară a familiei și a relațiilor dintre sexe. Bineînțeles că e tot atât de absurd să considerăm ca absolută forma creștină-germană a familiei, sau forma antică romană, sau cea antică elenă, sau cea orientală, care formează de altfel toate împreună o linie de evoluție istorică. E clar de asemenea că componența personalului muncitoresc combinat din indivizi de ambele sexe și de cele mai diferite vârste — deși în forma sa capitalistă, spontană și brutală, când muncitorul există pentru procesul de producție, și nu procesul de producție pentru muncitor, constituie un izvor infect de vicii și de sclavie — trebuie să se transforme, dimpotrivă, în condiții corespunzătoare, într-un izvor de dezvoltare umană („Capitalul“, I, sfârșitul capitolului 13). Sistemul de fabrică ne dă „germenul unei educații a viitorului, care va prevedea, pentru toți copiii trecuți de o anumită vârstă, îmbinarea muncii productive cu învățămîntul și gimnastica, nu numai ca metodă pentru mărirea producției sociale, ci ca singura metodă pentru formarea unor oameni dezvoltați din toate punctele de vedere“ (op. cit.)⁸¹. Socialismul lui Marx pune problema națională, ca și problema statului, pe aceeași bază istorică nu numai în sensul unei simple explicări a trecutului, ci și în sensul previziunii îndrăznețe a viitorului și al unei cutezătoare activități practice, urmărind înfăptuirea acestui viitor. Națiunile sînt produsul inevitabil și forma inevitabilă a epocii burgheze de dezvoltare socială. Iar clasa muncitoare nu putea să se întărească, să se maturizeze și să se formeze fără „să se constituie ea însăși în cadrul națiunii“, fără să fie „națională“ („deși nicidecum în înțelesul burghez“). Dar dezvoltarea capitalismului sfârșimă tot mai mult barierele naționale, desființează izolarea națională și înlocuiește antagonismele naționale cu antagonismele de clasă. De aceea, pentru țările capitaliste dezvoltate este perfect adevărat că „muncitorii nu au patrie“ și că „acțiunea unită“ a muncitorilor, cel puțin din țările civilizate, „este una din primele condiții ale dezrobirii proletariatului“ („Manifestul Comunist“) ⁸². Statul, această

violență organizată, a apărut în mod inevitabil pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății, atunci când societatea s-a scindat în clase antagoniste, când ea nu putea să mai existe fără o „autoritate“ care în aparență să fie deasupra societății și pînă la un anumit punct despărțită de ea. Luînd naștere din contradicțiile de clasă, statul devine „statul clasei cele mai puternice, al clasei dominante din punct de vedere economic, care, cu ajutorul lui, devine dominantă și din punct de vedere politic, dobîndind astfel noi mijloace pentru oprimarea și exploatarea clasei asuprite. Astfel, statul antic era înainte de toate statul proprietarilor de sclavi, pentru oprimarea sclavilor, statul feudal era organul nobilimii, pentru oprimarea țăranilor iobagi și dependenți, iar statul reprezentativ modern este instrumentul de exploatare a muncii salariate de către capital“ (Engels în „Originea familiei, a proprietății private și a statului“, unde expune concepțiile sale și pe acelea ale lui Marx)⁸³. Chiar și republica democratică, forma cea mai liberă și mai înaintată de stat burghez, nu înlătură cîtuși de puțin acest fapt, ci îi modifică doar forma (legătura dintre guvern și bursă, coruperea — directă și indirectă — a funcționarilor de stat și a presei etc.). Ducînd la desființarea claselor, socialismul duce implicit și la desființarea statului. „Primul act — scrie Engels în „Anti-Dühring“ — prin care statul se manifestă realmente ca reprezentant al societății întregi — luarea în stăpînire a mijloacelor de producție în numele societății — este, în același timp, și ultimul său act independent ca stat. Intervenția unei puteri de stat în relațiile sociale devine, rînd pe rînd, de prisos în toate domeniile și se stinge apoi de la sine. Guvernarea asupra persoanelor este înlocuită cu administrarea lucrurilor și conducerea proceselor de producție. Statul nu este «desființat», *el dispare treptat*“⁸⁴. „Societatea care va organiza în chip nou producția pe baza asocierii libere și egale a producătorilor va trimite întreaga mașină de stat acolo unde-i va fi atunci locul: la muzeul de antichități, alături de roata de tors și de toporul de bronz“ (Engels în „Originea familiei, a proprietății private și a statului“)⁸⁵.

În sfârșit, în ceea ce privește atitudinea socialismului lui Marx față de micul agricultor, care va continua să existe și în epoca expropriării expropriatorilor, este necesar să atragem atenția asupra unei declarații a lui Engels, care exprimă vederile lui Marx : „Cînd vom deține puterea de stat, nici prin gînd nu ne va trece să expropriem pe micii agricultori prin violență (indiferent cum, cu sau fără despăgubire), așa cum vom fi nevoiți să procedăm cu marii proprietari funciari. Sarcina noastră față de micul agricultor va fi, în primul rînd, aceea de a transforma gospodăria sa privată și proprietatea sa particulară într-o gospodărie și o proprietate colectivă, dar nu prin violență, ci prin puterea exemplului și prin ajutorul pe care societatea i-l va acorda în acest scop. Și atunci vom avea, desigur, destule mijloace pentru a arăta micului agricultor perspectiva unor avantaje, care ar trebui să-i fie lămurite chiar de pe acum“ (Engels : „Problema țărănească în Franța și în Germania“, ed. Alekseeva, pag. 17, traducerea rusă conține greșeli. Originalul a apărut în „Neue Zeit“) ⁸⁶.

TACTICA LUPTEI DE CLASĂ A PROLETARIATULUI

Arătînd încă din 1844—1845 că unul din principalele neajunsuri ale vechiului materialism constă în faptul că el n-a fost în stare să înțeleagă condițiile și să aprecieze însemnătatea activității practice revoluționare, Marx, pe lîngă activitatea sa teoretică, a acordat în cursul întregii sale vieți o neslăbită atenție problemelor legate de tactica luptei de clasă a proletariatului. *Toate* operele lui Marx, și în special corespondența cu Engels, publicată în 1913 în patru volume, oferă un vast material în această direcție, material care este încă departe de a fi adunat în întregime și departe de a fi clasat, studiat și prelucrat. Sîntem siliți deci să ne mărginim aici la observații din cele mai generale și mai sumare, subliniind că Marx a considerat pe bună dreptate ca înjumătățit, unilateral și fără viață materialismul căruia *această* latură îi lipsește. Marx a definit sarcina principală a tacticii proletariatului în strictă concordanță cu principiile fundamentale ale concepției sale

materialist-dialectice despre lume. Numai considerarea obiectivă a totalității relațiilor dintre absolut toate clasele unei societăți date, prin urmare și considerarea treptei obiective de dezvoltare a acestei societăți, precum și considerarea relațiilor dintre ea și celelalte societăți, poate servi drept bază pentru o tactică justă a clasei de avangardă. Toate clasele și toate țările nu sînt privite static, ci dinamic, adică nu în stare de nemișcare, ci în mișcare (ale cărei legi decurg din condițiile economice de existență ale fiecărei clase). Mișcarea, la rîndul ei, este privită nu numai din punctul de vedere al trecutului, ci și din punctul de vedere al viitorului, și, totodată, nu potrivit concepției vulgare a „evoluționiștilor“, care văd numai schimbări lente, ci în chip dialectic : „În asemenea evoluții istorice, 20 de ani echivalează cu o zi — scria Marx lui Engels —, deși după aceea pot urma zile în care să se concentreze cîte 20 de ani“ („Correspondență“, vol. III, p. 127)⁸⁷. Pe fiecare treaptă de dezvoltare, în fiecare moment, tactica proletariatului trebuie să țină seama de această dialectică obiectivă inevitabilă a istoriei omenirii : pe de o parte, folosind pentru dezvoltarea conștiinței, a forței și a capacității de luptă a clasei de avangardă epocile de stagnare politică sau cele de dezvoltare în pas de melc, dezvoltare așa-zisă „pașnică“, iar pe de altă parte orientînd întreaga muncă legată de această folosire în direcția „scopului final“ al mișcării clasei date, dezvoltînd la aceasta capacitatea necesară pentru rezolvarea practică a mărețelor sarcini în acele zile mari „în care se concentrează cîte 20 de ani“. Două raționamente ale lui Marx prezintă o deosebită însemnătate în această privință : unul, din „Mizeria filozofiei“, în legătură cu lupta economică și cu lupta organizațiilor economice ale proletariatului, și altul, din „Manifestul Comunist“, în legătură cu sarcinile politice ale proletariatului. Primul raționament sună astfel : „Marea industrie concentrează într-un singur loc o mulțime de oameni care nu se cunosc între ei. Concurența face ca interesele lor să nu coincidă ; dar pentru menținerea salariului — interesul lor comun față de patron —, îi unește aceeași idee de împotrivire : coalizare... Coalițiile, la început izolate, se grupează, și,

în lupta împotriva capitalului întotdeauna unit, menținerea asociației devine pentru ei mult mai însemnată decît menținerea salariului... În această luptă — adevărat război civil — se îmbină și se dezvoltă toate elementele pentru viitoarea bătălie. O dată ajunsă la acest punct, asociația capătă un caracter politic⁸⁸. Avem expuse aici programul și tactica luptei economice și a mișcării sindicale pentru cîteva decenii, pentru întreaga epocă îndelungată de pregătire a forțelor proletariatului „în vederea viitoarei bătălii”. Pe lângă acest program trebuie menționate și numeroasele indicații ale lui Marx și Engels bazate pe exemplul mișcării muncitorești engleze și care arată că „prosperitatea” industrială dă naștere unor încercări „de a corupe pe muncitori” („Corespondența cu Engels”, I, 136)⁸⁹, de a-i abate de la luptă ; că în general această prosperitate „demoralizează pe muncitori” (II, 218) ; că proletariatul englez „se îmburghezește” — „cea mai burgheză națiune” (cea engleză) „vrea, pare-se, ca în cele din urmă să aibă alături de burghezie o aristocrație burgheză și un proletariat burghez” (II, 290)⁹⁰ ; că „energia” lui „revoluționară” dispare (III, 124) ; că va trebui să așteptăm un timp mai mult sau mai puțin îndelungat pînă ce „muncitorii englezi vor scăpa de aparenta lor îmburghezire” (III, 127) ; că mișcării muncitorești engleze îi lipsește „înflăcărarea cartiștilor” (1866 ; III, 305)⁹¹ ; că conducătorii mișcării muncitorești engleze se formează după un tip intermediar „între burghezii radicali și muncitori” (despre Holyoake, IV, 209) ; că, datorită situației de monopol a Angliei și atîta timp cît această situație de monopol se va menține, „nu e nimic de făcut cu muncitorii englezi” (IV, 433)⁹². Tactica luptei economice în legătură cu evoluția generală (și cu rezultatele) mișcării muncitorești este tratată aici dintr-un punct de vedere remarcabil de larg, multilateral și dialectic, un punct de vedere cu adevărat revoluționar.

Cu privire la tactica luptei politice, „Manifestul Comunist” formulează teza fundamentală a marxismului : „comuniștii luptă pentru înfăptuirea scopurilor și intereselor imediate ale clasei muncitoare, dar ei reprezintă totodată viitorul mișcării”⁹³. Iată de ce Marx susține în 1848,

în Polonia, partidul „revoluției agrare“, „același partid care a organizat în 1846 răscoala de la Cracovia“⁹⁴. În Germania, el susține, în 1848 și 1849, democrația revoluționară extremistă, fără să retracteze vreodată cele spuse atunci cu privire la tactică. El privea burghezia germană ca un element „dispus din capul locului să trădeze poporul“ (numai alianța cu țărănimea ar fi putut îngădui burgheziei să-și îndeplinească în întregime sarcinile) „și să încheie un compromis cu reprezentantul încoronat al societății vechi“. Iată analiza generală pe care Marx o face situației de clasă a burgheziei germane în epoca revoluției burghezo-democratice, analiză care este, de altfel, un model de materialism ce consideră societatea în mișcare, și anume nu numai acea fațetă a mișcării legată *de trecut* : „...fără încredere în sine însăși, fără încredere în popor, mîrîind împotriva celor de sus, tremurînd în fața celor de jos ;... înspăimîntată de furtuna mondială ; lipsită de orice energie și nefiind altceva decît un plagiat ;... fără inițiativă ;... un moșneag asupra căruia apasă un blestem, osîndit să conducă și să abată, în interesul propriei sale senilități, primele impulsuri tinerești ale unui popor robust...“ („Noua gazetă renană“, 1848 ; vezi „Scrieri postume“, vol. III, p. 212)⁹⁵. Cu aproape 20 de ani mai tîrziu, Marx declară într-o scrisoare către Engels (III, 224) că revoluția de la 1848 a eșuat întrucît burghezia a preferat pacea în sclavie chiar și unei simple perspective de luptă pentru libertate. Cînd epoca revoluțiilor din 1848—1849 se încheiase, Marx ia atitudine împotriva oricărui joc de-a revoluția (Schapper-Willich și lupta împotriva lor), cerînd ca munca să fie dusă cu pricepere în noua epocă, epocă ce pregătește în chip „pașnic“ noi revoluții. Următoarea apreciere asupra situației din Germania făcută de Marx în 1856, în epoca celei mai crunte reacțiuni, arată în ce spirit concepea el această muncă : „Toată chestiunea în Germania va depinde de posibilitatea ca revoluția proletară să fie sprijinită de către o a doua ediție a războiului țărănesc german“ („Correspondența cu Engels“, II, 108)⁹⁶. Întrucît revoluția democratică (burgheză) nu fusese desăvîrșită în Germania, Marx își îndreaptă întreaga atenție în ceea ce privește

tactica proletariatului socialist asupra desfășurării energiei democratice a țărănimii. El socotea că „din punct de vedere obiectiv“ Lassalle „a dat mișcarea muncitorească pe mîna Prusiei“ (III, 210), între altele tocmai pentru că acesta manifesta prea multă îngăduință față de moșieri și față de naționalismul prusian. „Într-o țară eminentemente agrară — scria Engels în 1865, în cursul unui schimb de idei cu Marx asupra unei declarații comune pe care urmau s-o publice în presă, — nu este just să ataci în numele proletariatului industrial numai burghezia, fără a pomeni de «exploatarea» patriarhală «cu harapnicul» a muncitorilor agricoli de către nobilimea feudală“ (III, 217)⁹⁷. În perioada 1864—1870, cînd epoca desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice în Germania, epoca luptei claselor exploatoare din Prusia și din Austria pentru o metodă sau alta de desăvîrșire *de sus* a acestei revoluții se apropia de sfîrșit, Marx nu numai că l-a condamnat pe Lassalle, care cocheta cu Bismarck, dar l-a corectat și pe Liebknecht, care căzuse în „austrofilie“ și susținuse particularismul; Marx cerea să se aplice o tactică revoluționară, care să presupună o luptă necruțătoare atît împotriva lui Bismarck, cît și împotriva austrofililor, o tactică care să nu se adapteze „învingătorului“, adică iuncherului prusian, ci care să ducă la reînceperea imediată a luptei revoluționare împotriva acestuia și pe terenul creat de izbînzile militare ale prusienilor („Corespondența cu Engels“, III, p. 134, 136, 147, 179, 204, 210, 215, 418, 437, 440—441)⁹⁸. În celebra adresă a Internaționalei din 9 septembrie 1870, Marx a pus în gardă proletariatul francez împotriva unei insurecții premature⁹⁹; dar cînd insurecția a izbucnit totuși (1871), Marx a salutat cu entuziasm inițiativa revoluționară a maselor, care „au luat cerul cu asalt“ (scrisoarea lui Marx către Kugelmann)¹⁰⁰. Înfrîngerea acțiunii revoluționare în această situație, ca și în multe altele, constituia, din punctul de vedere al materialismului dialectic al lui Marx, în mersul general și în *deznodămîntul* luptei proletare un rău mai mic decît părăsirea pozițiilor, capitularea fără luptă; o astfel de capitulare ar fi demoralizat proletariatul, i-ar fi

subminat capacitatea de luptă. Știind să prețuiască pe deplin folosirea mijloacelor legale de luptă în perioadele de stagnare politică și de dominație a legalității burgheze, Marx a condamnat cu asprime, în 1877—1878, după promulgarea legii excepționale împotriva socialiștilor¹⁰¹, „frazologia revoluționară“ a lui Most; dar într-un mod tot atât de vehement, dacă nu și mai vehement încă, a combătut el oportunistul, care cuprinsese atunci vremelnicele partidul social-democrat oficial, care n-a manifestat de la bun început destulă fermitate, destulă tenacitate, destul spirit revoluționar și destulă hotărâre spre a răspunde la legea excepțională prin luptă ilegală („Scrisorile lui Marx către Engels“, IV, p. 397, 404, 418, 422, 424¹⁰². Cf. și scrisorile către Sorge).

BIBLIOGRAFIE

O ediție completă a operelor și scrisorilor lui Marx nu s-a publicat nici pînă în ziua de astăzi. În limba rusă au fost traduse din lucrările lui Marx un număr mai mare decît în oricare altă limbă. Enumerăm mai jos aceste lucrări în ordine cronologică. Din 1841 datează teza de doctorat a lui Marx asupra filozofiei lui Epicur (inclusă în ediția „Scrieri postume“, despre care vom vorbi mai jos). Aici Marx se situează încă pe pozițiile idealismului hegelian. Din 1842 avem articolele lui Marx din „Gazeta renană“ (Colonia), în special critica dezbaterilor în legătură cu libertatea presei în cel de-al șaselea landtag renan, apoi articolele în legătură cu legile privitoare la furtul de lemne, după aceea : apărarea principiului eliberării politicii de teologie etc. (unele dintre ele sînt incluse în parte în „Scrieri postume“). Aici începe să se contureze trecerea lui Marx de la idealism la materialism și de la democratism revoluționar la comunism. În 1844 apar la Paris sub îngrijirea lui Marx și Arnold Ruge „Analele germano-franceze“, în care trecerea menționată mai sus e definitivă. Remarcabile sînt articolele lui Marx : „Contribuții la critica filozofiei hegeliene a dreptului. Introducere“ (publicat în „Scrieri postume“ și în broșură) și „Contribuții la problema evreiască“ (lucr. cit. ; ca broșură în ed. „Znanie“, „Deșevaia Biblioteka“ nr. 210). În 1845 Marx și Engels publică împreună (la Frankfurt pe Main) broșura „Sfînta familie. Împotriva lui Bruno Bauer & Co.“ (inclusă în „Scrieri postume“ ; în limba rusă a apărut în broșură, în

două ediții, ed. „Novîi Golos“, Petersburg, 1906, și „Vestnik Znania“, Petersburg, 1907). În primăvara anului 1845 Marx a scris tezele asupra lui Feuerbach (tipărite în anexa la broșura lui F. Engels : „Ludwig Feuerbach“ ; există o traducere în limba rusă). În 1845—1847 a scris o serie de articole (în majoritate neadunate, needitate și ne-traduse în limba rusă) în ziarele : „Vorwärts“, care apărea la Paris, „Brüsseler Deutsche Zeitung“ (1847), „Das Westphälische Dampfboot“ (Bielefeld, 1845—1848) și „Der Gesellschaftsspiegel“ (1846, Elberfeld). În 1847 a fost editată la Bruxelles și Paris opera fundamentală a lui Marx împotriva lui Proudhon : „Mizeria filozofiei. Răspuns la «Filozofia mizeriei» a d-lui Proudhon“ (în limba rusă au apărut trei ediții „Novîi Mir“, una G. Lvovici, una Alekseeva și una „Prosvetzenie“, toate în 1905—1906). În 1848 a fost editat la Bruxelles „Discurs asupra liber-schimbismului“ (există o traducere în limba rusă) și apoi la Londra, în colaborare cu F. Engels, celebrul „Manifest al Partidului Comunist“, tradus în aproape toate limbile europene și în alte țări ale lumii (traducerea în limba rusă în vreo 8 ediții apărute în 1905—1906 : „Molot“, „Koloł kol“, Alekseeva etc., confiscate în cea mai mare parte ; aceste ediții purtau diferite denumiri : „Manifestul Comunist“, „Despre comunism“, „Clasele sociale și comunismul“, „Capitalism și comunism“, „Filozofia istoriei“ ; o traducere completă și cea mai exactă a „Manifestului“, ca și a altor opere ale lui Marx vezi în edițiile din străinătate, cele mai multe scoase de grupul „Eliberarea muncii“). De la 1 iunie 1848 pînă la 19 mai 1849 a apărut la Colonia „Noua gazetă renană“, al cărei redactor-șef a fost de fapt Marx. Numeroasele articole ale lui Marx publicate în acest ziar, care a fost organul de presă cel mai bun, neîntrecut pînă în zilele noastre, al proletariatului revoluționar, n-au fost adunate și editate în întregime. Cele mai importante dintre ele au fost publicate în „Scrieri postume“. Seria de articole publicate de Marx în „Noua gazetă renană“ sub titlul „Muncă salariată și capital“ au apărut în repetate rînduri în broșură (în limba rusă 4 ediții : Kozman, „Molot“, Meahkov și Lvovici, 1905—1906). Din același ziar : „Liberalii la putere“ (ed. „Znanie“, „Deșevaia Biblioteka“

nr. 272. Petersburg, 1906). În 1849, Marx publică la Colonia „Două procese politice“ (două pledoarii ale lui Marx, care, fiind acuzat de delict de presă și de instigare la împotrivire armată față de guvern, fusese achitat de Curtea cu juri. Traducerea în limba rusă în 5 ediții, 1905—1906 : Alekseeva, „Molot“, Meahkov, „Znanie“, „Novii Mir“). În 1850, Marx editează la Hamburg 6 numere din revista „Noua gazetă renană“. Articolele cele mai importante din acest ziar sînt cuprinse în „Scrieri postume“. Deosebit de remarcabile sînt articolele lui Marx reeditate de Engels în 1895, în broșura : „Luptele de clasă în Franța. 1848—1850“ (traducere în limba rusă, ed. M. Malîh, „Bibl.“ nr. 59—60 ; de asemenea, în „Culegere de lucrări istorice“, tradusă de Bazarov și Stepanov, ed. Skirmunt, Petersburg, 1906, cît și „Reflexii și păreri asupra vieții secolului al XX-lea“, Petersburg. 1912). În 1852 a apărut la New York broșura lui Marx : „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte“ (traducere în limba rusă în culegerile menționate mai sus). În același an apare la Londra : „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia“ (trad. în limba rusă : „Procesul comunarzilor de la Colonia“, „Populearno-Naucinaia Biblioteka“ nr. 43, Petersburg, 28 octombrie 1906). Din august 1851 pînă în 1862 * Marx a fost colaborator permanent al ziarului new-yorkez „The New York Tribune“, în care multe din articolele sale au apărut fără semnătură, ca articole redacționale. Remarcabile sînt articolele : „Revoluție și contrarevoluție în Germania“, reeditate în traducere germană după moartea lui Marx și Engels (în limba rusă au apărut în două culegeri, una în traducerea lui Bazarov, iar cealaltă în traducerea lui Stepanov, apoi în broșură, în cinci ediții, 1905—1906 : Alekseeva, „Obșcestvennaia Polza“, „Novii Mir“, „Vseobșceaia Biblioteka“ și „Molot“). Unele dintre articolele lui Marx din „The New York Tribune“ au fost publicate la Londra în broșuri, de pildă articolul despre Palmerston în 1856, „Dezvăluiri cu privire la istoria

* Engels, în articolul despre Marx din „Handwörterbuch der Staatswissenschaften“, Bd. 6 S. 603, și Bernstein în articolul despre Marx, apărut în ediția a 11-a a „Enciclopediei Britanice“, 1911, indică greșit anii 1853—1860. Vezi corespondența dintre Marx și Engels, publicată în 1913.

diplomației din secolul al XVIII-lea“ (despre permanenta și interesata dependență de Rusia a miniștrilor englezi din partidul liberal) etc. După moartea lui Marx, fiica sa Eleanor Aveling a editat o serie de articole ale lui asupra problemei orientale apărute în „The New York Tribune“ sub titlul : „The Eastern Question“. London. 1897. Aceasta este tradusă parțial în limba rusă sub titlul : „Războiul și revoluția“. Partea I. Marx și Engels : „Articole inedite (1852, 1853, 1854)“. Harkov, 1919 (Biblioteca „Nașa Mîsl“). De la sfîrșitul anului 1854 și în tot cursul anului 1855 Marx a colaborat la ziarul „Neue Oder-Zeitung“, iar în anii 1861—1862 la ziarul vienez „Presse“. Aceste articole n-au fost adunate și au apărut numai în parte, ca și numeroase scrisori ale lui Marx, în „Neue Zeit“. La fel și articolele lui Marx din ziarul „Das Volk“ (Londra 1859) cu privire la istoria diplomației din războiul italian de la 1859. În 1859 a apărut la Berlin opera lui Marx : „Contribuții la critica economiei politice“ (trad. rusă, Moscova 1896, sub îngrijirea lui Manuilov, și Petersburg 1907, trad. de Rumeanțev). În 1860 a apărut la Londra broșura lui Marx „Herr Vogt“.

În 1864 a apărut la Londra „Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor“, scris de Marx (există o traducere în limba rusă). Marx a fost autorul unui mare număr de manifeste, apeluri și rezoluții ale Consiliului General al Internaționalei. Întreg acest material e departe de a fi prelucrat, el nefiind nici măcar adunat. Primul pas în această direcție îl constituie cartea lui G. Jaeck : „Internaționala“ (trad. rusă, Petersburg, 1906, ed. „Znanie“), în care sînt publicate, printre altele, unele scrisori ale lui Marx și proiecte de hotărîri întocmite de el. Dintre documentele Internaționalei scrise de Marx face parte și Adresa Consiliului General cu privire la Comuna din Paris, apărută în 1871 la Londra în broșură sub titlul : „Războiul civil din Franța“ (trad. rusă sub îngrijirea lui Lenin, ed. „Molot“ și alte ediții). Corespondența dintre Marx și Kugelmann, membru al Internaționalei, datează din anii 1862—1874 (două ediții în traducere rusă, una tradusă de A. Goihbarg și alta sub îngrijirea lui Lenin). În 1867 a apărut la Hamburg lucrarea fundamentală a lui

Marx: „Capitalul. Critica economiei politice“, vol. I. Volumele al II-lea și al III-lea au fost editate de Engels după moartea lui Marx, în 1885 și 1894. Traducerea rusă: vol. I — cinci ediții (două în traducerea lui Danielson, în 1872 și 1898, două în traducerea lui E. A. Gurvici și L. M. Zak, sub îngrijirea lui Struve: prima — în 1899, a doua — în 1905; și una sub îngrijirea lui Bazarov și Stepanov). Vol. II și III au apărut în traducerea lui Danielson (mai puțin satisfăcătoare) și într-o traducere sub îngrijirea lui Bazarov și Stepanov (mai bună). În 1876 Marx a colaborat la cartea lui Engels „Anti-Dühring“ („Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft“), citind în manuscris întreaga operă și scriind tot capitolul consacrat istoriei economiei politice.

Apoi, după moartea lui Marx au fost editate următoarele lucrări ale sale: „Critica programului de la Gotha“ (Petersburg, 1906, în limba germană în „Neue Zeit“, 1890/91, nr. 18). „Salariu, preț și profit“ (referat ținut la 26 iunie 1865. „Neue Zeit“, XVI, 1897/98, trad. rusă, ed. „Molot“, 1906, și Lvovici, 1905). „Scrisori postume ale lui K. Marx, F. Engels și F. Lassalle“, 3 volume. Stuttgart. 1902. (Trad. rusă sub îngrijirea lui Akselrod și a altora, 2 volume. Petersburg. 1908. Volumul I a apărut și sub îngrijirea lui E. Gurvici, Moscova, 1907. Scrisorile lui Lassalle către Marx, publicate separat, sînt cuprinse în „Scrisori postume“). „Scrisori adresate lui Sorge de către K. Marx, F. Engels și alții“ (două ediții în limba rusă, una sub îngrijirea lui Akselrod, alta cu o prefață de Lenin, ed. Dauge). „Teorii asupra plusvalorii“, 3 volume în 4 părți, Stuttgart, 1905—1910, manuscrisul volumului al IV-lea din „Capitalul“ editat de Kautsky (trad. rusă numai a primului volum în 3 ediții: Petersburg, 1906, sub îngrijirea lui Plehanov; Kiev, 1906, sub îngrijirea lui Jeleznov; Kiev, 1907, sub îngrijirea lui Tuceapski). În 1913 au apărut la Stuttgart 4 volume mari din „Corespondența dintre K. Marx și F. Engels“, cuprinzînd 1 386 de scrisori din perioada septembrie 1844 — 10 ianuarie 1883 și oferind un bogat și extrem de prețios material pentru studierea biografiei și a concepțiilor lui Karl Marx. În 1917 au apărut două volume ale lui Marx și Engels: „Articole din

1852—1862“ (în limba germană). În încheiere, e necesar să adăugăm că în această enumerare a lucrărilor lui Marx n-au intrat unele din articolele mai mici și diferite scrisori, care au apărut în cea mai mare parte în „Neue Zeit“, „Vorwärts“ și alte periodice social-democrate germane : e de asemenea cert că și lista traducerilor din Marx în limba rusă e incompletă, mai cu seamă în ceea ce privește broșurile apărute în anii 1905—1906.

Literatura cu privire la Marx și la marxism este extrem de vastă. Notăm numai ceea ce este esențial, împărțind pe autori în trei categorii principale : marxiști, care împărtășesc în esență punctul de vedere al lui Marx ; publiciști burghezi, ostili în esență marxismului, și revizioniști, care pretind că recunosc unele sau altele dintre principiile fundamentale ale marxismului, dar în realitate substituie marxismului concepții burgheze. Atitudinea narodnicilor față de Marx trebuie considerată o varietate specific rusească a revizionismului. W. Sombart în al său „Ein Beitrag zur Bibliographie des Marxismus“ (Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik, XX, 2. Heft, 1905, S.S. 413—430) înșiră 300 de titluri într-o listă cu totul incompletă. Pentru completarea ei, vezi „Neue Zeit“, indexurile pe anii 1883—1907 și urm. Vezi și Josef Stammhammer : „Bibliographie des Sozialismus und Kommunismus“. Bd. I—III. Jena (1893—1909). Apoi pentru o bibliografie amănunțită a marxismului se mai poate indica : „Bibliographie der Sozialwissenschaften“. Berlin. Jahrgang 1, 1905 u. ff. Vezi, de asemenea, N. A. Rubakin : „Printre cărți“ (vol. II, ed. a 2-a). Notăm aici numai ceea ce este esențial. În ceea ce privește biografia lui Marx, trebuie menționate în primul rând articolele lui F. Engels din „Volkskalender“, editat de Bracke la Braunschweig în 1878, și din „Handwörterbuch der Staatswissenschaften“. Bd. 6, S. 600—603. W. Liebknecht : „Karl Marx zum Gedächtniss“. Nürnberg. 1896. Lafargue : „K. Marx. Persönliche Erinnerungen“. W. Liebknecht : „Karl Marx“. 2 ediții. Petersburg, 1906. P. Lafargue : „Amintirile mele despre K. Marx“. Odesa, 1905. (Vezi originalul în „Neue Zeit“ IX. I.) „In memoria lui K. Marx“. Petersburg, 1908, 410 p., o culegere de articole de I. Nevzorov, N. Rojkov, V. Bazarov, I. Steklov,

A. Finn-Enotaevski, P. Rumeantsev, K. Renner, H. Roland-Holst, V. Ilin, R. Luxemburg, G. Zinoviev, I. Kamenev, P. Orlovski și M. Taganski. *Fr. Mehring* : „Karl Marx“. O amănunțită biografie a lui Marx în limba engleză, alcătuită de socialistul american Spargo (*Spargo* : „K. Marx, his life and work“. London, 1911), nu este satisfăcătoare. Ca privire generală asupra activității lui Marx, vezi *K. Kautsky* : „Die historische Leistung von K. Marx. Zum 25. Todestag des Meisters“. Berlin, 1908. Tradusă în limba rusă sub titlul : „K. Marx și însemnătatea lui istorică“. Petersburg, 1908. Cf. de asemenea broșura populară a *Clarei Zetkin* : „K. M. und sein Lebenswerk“ (1913). Amintiri despre Marx publicate de *Annenkov* în „Vestnik Evropi“, 1880, nr. 4 (și „Amintiri“, vol. III. „Un deceniu remarcabil“, Petersburg, 1882), și de *Karl Schurz* în „Russkoe Bogatstvo“. 1906, nr. 12 ; *M. Kovalevski* în „Vestnik Evropi“, 1909, VI și urm.

În ceea ce privește filozofia marxistă și materialismul istoric, cea mai bună expunere este cea a lui G. V. Plehanov : „În douăzeci de ani“. Petersburg, 1909, ed. a 3-a ; „De la apărare la atac“. Petersburg, 1910 ; „Problemele fundamentale ale marxismului“. Petersburg, 1908 ; „Critica criticilor noștri“. Petersburg, 1906 ; „Contribuții la problema dezvoltării concepției moniste asupra istoriei“. Petersburg, 1908, și altele. *Antonio Labriola* : „Despre concepția materialistă a istoriei“. Petersburg, 1898. *De același autor* : „Materialismul istoric și filozofia“. Petersburg, 1906. *Fr. Mehring* : „Despre materialismul istoric“. Petersburg, 1906 (2 ed. : „Prosveșcenie“ și „Molot“). *De același autor* : „Legenda lui Lessing“. Petersburg, 1908 („Znanie“). Cf. de asemenea *Ch. A德勒* (nemarkist) : „Manifestul Comunist. Istoric, introducere, comentarii“. Petersburg, 1906. Vezi, de asemenea, „Materialismul istoric“. Petersburg, 1908, culegere de articole ale lui Engels, Kautsky, Lafargue și mulți alții. *L. Akselrod* : „Studii filozofice. Răspuns criticilor filozofici ai materialismului istoric“. Petersburg, 1906. Lucrarea lui *E. Untermann* : „Die logischen Mängel des engeren Marxismus“. München, 1910 (753 p. — lucrare vastă, dar lipsită de seriozitate), este consacrată în special apărării abaterilor stângace de la marxism ale lui

Dietzgen. *Hugo Riekes* : „Die philosophische Wurzel des Marxismus“, în „Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft“, 62. Jahrgang, 1906, 3. Heft, S. 407—432, o lucrare interesantă a unui adversar al concepțiilor lui Marx care arată caracterul lor filozofic unitar din punctul de vedere al materialismului. *Benno Erdmann* : „Die philosophischen Voraussetzungen der materialistischen Geschichtsauffassung“, în „Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft“ (Schmollers Jahrbuch), 1907, 3. Heft, S. 1—56, o formulare extrem de utilă a câtorva teze fundamentale ale materialismului filozofic al lui Marx și o colecție completă de obiecții din punctul de vedere curent al kantianismului și al agnosticismului în general. *R. Stammler* : „Wirtschaft und Recht nach der materialistischen Geschichtsauffassung“. 2 ediții, Lpz. 1906 (kantian). *Woltmann* : „Materialismus istoric“, trad. rusă, 1901 (de asemenea kantian). *Vorländer* : „Kant și Marx“, Petersburg, 1909 (idem). Cf. și polemica dintre *A. Bogdanov*, *V. Bazarov* și alții („Studii asupra filozofiei marxismului“. Petersburg, 1908. *A. Bogdanov* : „Căderea marelui fetișism“, Moscova, 1909, și alte lucrări) și *V. Ilin* („Materialismus și empiriocriticism“. Moscova, 1909). În ceea ce privește materialismul istoric și etica : *K. Kautsky* : „Etica și concepția materialistă a istoriei“. Petersburg, 1906 și numeroase alte lucrări ale lui Kautsky. Apoi *Boudin* : „Das theoretische System von K. Marx“. Stuttgart, 1909 (*L. B. Boudin* : „Sistemul teoretic al lui K. Marx în lumina criticii actuale“, trad. din limba engleză sub îngrijirea Verei Zasulici. Petersburg, 1908). *Hermann Gorter* : „Der historische Materialismus“, 1909. Dintre lucrările adversarilor marxismului menționăm pe cea a lui *Tugan-Baranovski* : „Bazele teoretice ale marxismului“. Petersburg, 1907. *S. Prokopovici* : „În jurul criticii lui Marx“. Petersburg, 1901. *Hammacher* : „Das philosophisch-ökonomische System des Marxismus“ (Lpz. 1910, 730 p. — culegere de citate). *W. Sombart* : „Socialismul și mișcarea socială în secolul al XIX-lea“. Petersburg. *Max Adler* (kantian) : „Kausalität und Teleologie“ (Wien, 1909 : „Marx-Studien“) și „Marx als Denker“.

Demnă de luat în seamă este cartea idealistului hegelian *Giov. Gentile* : „La philosophia di Marx“ (Pisa. 1899) — autorul subliniază unele laturi importante ale dialecticii materialiste a lui Marx, care de obicei scapă atenției kantienilor, pozitiviștilor etc. — și *Lévy* : „Feuerbach“ — despre unul din principalii predecesori ai lui Marx în filozofie. O culegere utilă de citate dintr-o serie de opere ale lui Marx a prezentat *Cernîșev* : „Agenda marxistului“. Petersburg („Delo“), 1908. În ceea ce privește doctrina economică a lui Marx : *K. Kautsky* : „Doctrina economică a lui Marx“ (numeroase ediții în limba rusă), *de același autor* : „Problema agrară“, „Programul de la Erfurt“ și numeroase broșuri. Cf., de asemenea, *Bernstein* : „Doctrina economică a lui Marx“. Vol. 3 al „Capitalului“ (trad. rusă, 1905) ; *Gabriel Deville* : „Capitalul“ (expunere a vol. I al „Capitalului“, trad. rusă, 1907). Așa-numitul revizionism în rîndurile marxiștilor în problema agrară este reprezentat prin *E. David* : „Socialismul și agricultura“ (trad. rusă, Petersburg, 1902). Critica revizionismului, vezi la *V. Ilin* : „Problema agrară“, partea I. Petersburg, 1908. Vezi, de asemenea, *V. Ilin* : „Dezvoltarea capitalismului în Rusia“. Ed. a 2-a. Petersburg, 1908, și *de același autor* : „Studii și articole economice“. Petersburg, 1899. *V. Ilin* : „Date noi despre legile dezvoltării capitalismului în agricultură“, partea I. 1917. Aplicarea concepțiilor lui Marx, cu unele abateri, la datele cele mai noi cu privire la relațiile agrare din Franța, vezi la *Compère-Morel* : „La question agraire et le socialisme en France“. Paris, 1912. (455 p.). Dezvoltarea concepțiilor economice ale lui Marx în aplicarea lor la fenomenele cele mai noi ale vieții economice, vezi la *Hilferding* : „Capitalul financiar“. Petersburg, 1911. (Îndreptarea erorilor esențiale din concepția autorului asupra teoriei valorii, vezi la Kautsky, în „Neue Zeit“ : „Gold, Papier und Ware“ — 30, I ; 1912. S. 837, 886). *V. Ilin* : „Imperialismul, stadiul cel mai nou al capitalismului“. 1917. *P. Maslov* : „Problema agrară“ (2 vol.) și „Teoria dezvoltării economiei naționale“ (Petersburg, 1910) se abate de la marxism în punctele esențiale. În ceea ce privește critica unora din aceste abateri, vezi la

Kautsky, în „Neue Zeit“, XXIX, I, 1911, articolul : „Malthusianismul și socialismul“.

Critica doctrinei economice a lui Marx din punctul de vedere al teoriei „utilității finale“, larg răspândită printre profesorii burghezi : *Böhm-Bawerk* : „Zum Abschluss des Marxschen Systems“ (Brl. 1896, în „Staatswiss. Arbeiten“, Festgabe für K. Knies). Există o traducere în limba rusă : Petersburg, 1897, „Teoria lui Marx și critica ei“, și de același autor : „Kapital und Kapitalzins“, 2 ed. Insbr. 1900—1902, 2 vol. („Capital și profit“. Petersburg, 1909). Apoi, vezi *Riekes* : „Wert und Tauschwert“ (1899); v. *Bortkiewicz* : „Wertrechnung u. Preisrechnung im Marxschen System“ (Archiv f. Sozialw., 1906—1907); *Leo v. Buch* : „Über die Elemente d. polit. Ökonomie. I. Th. Die Intensität d. Arbeit, Wert u. Preis“ (editată și în limba rusă). O analiză din punctul de vedere marxist a criticii lui Böhm-Bawerk : *Hilferding* : „Böhm-Bawerks Marx-Kritik“ („Marx-Studien“, Bd. I. Wien, 1904) și articole mai mici apărute în „Neue Zeit“.

În chestiunea celor două curente principale în interpretarea și dezvoltarea marxismului — curentul „revizionist“ și cel radical („ortodox“) — vezi *Ed. Bernstein* : „Premisele socialismului și sarcinile social-democrației“ (orig. german. Stuttg. 1899; trad. rusă : „Materialismul istoric“, Petersburg, 1901. „Probleme sociale“, Moscova, 1901), vezi de asemenea de același autor : „Studii asupra istoriei și teoriei socialismului“. Petersburg, 1902. Răspunsul dat acestuia : *K. Kautsky* : „Bernstein și programul social-democrat“ (orig. germ. Stuttg. 1899. Trad. rusă 4 ediții, 1905—1906). Din literatura marxistă franceză : *Jules Guesde* : „Quatre ans de lutte des classes“, „En garde !“, „Questions d'hier et d'aujourd'hui“ (Paris, 1911); *P. Lafargue* : „Le déterminisme économique de K. Marx“ (Paris, 1909). *Ant. Pannekoek* : „Zwei Tendenzen in der Arbeiter-Bewegung“.

În ceea ce privește teoria lui Marx, a acumulării capitalului, vezi ultima lucrare a *Rosei Luxemburg* : „Die Akkumulation des Kapitals“ (Brl. 1913) și analiza interpretării greșite pe care ea a dat-o teoriei lui Marx, făcută de *Otto Bauer* în lucrarea sa : „Die Akkumulation des Kapitals“

(„Neue Zeit“ nr. 31, 1913, I, S.S. 831 u. 862). Eckstein în „Vorwärts“, 1913, și *Pannekoek* în „Bremer Bürger Zeitung“, 1913.

Din vechea literatură rusă despre Marx : *B. Cicerin* : „Socialiștii germani“, în „Culegerea de științe politice“ a lui Bezobrazov, Petersburg, 1888, și „Istoria doctrinelor politice“, partea a 5-a. Moscova, 1902, p. 156. Răspunsul lui *Sieber* : „Economiiștii germani priviți prin ochelarii d-lui Cicerin“, în „Opere“, vol. II, Petersburg, 1900. *L. Slonimski* : „Doctrina economică a lui K. Marx“. Petersburg, 1898. *N. Sieber* : „Studiile social-economice ale lui David Ricardo și K. Marx“. Petersburg, 1885, și „Opere“, 2 volume, Petersburg, 1900. Recenzia lui *I. Kaufman* (I. K-n) asupra „Capitalului“ în „Vestnik Evropi“, 1872, nr. 5 — remarcabilă prin faptul că, în postfața la ediția a 2-a a „Capitalului“, Marx citează raționamentele lui I. K-n, considerându-le ca o expunere justă a metodei sale materialist-dialectice.

Narodnicii ruși despre marxism : *N. K. Mihailovski* în „Russkoe Bogatstvo“, 1894, nr. 10 ; 1895, nr. 1 și 2, incluse în operele acestuia în legătură cu apariția cărții „Note critice“ de P. Struve (Petersburg, 1894), analizate din punct de vedere marxist de *K. Tulin* (V. Ilin) în lucrarea „Materiale pentru caracterizarea dezvoltării noastre economice“ (Petersburg, 1895, distrusă de cenzură), retipărită în culegerea *V. Ilin* : „În 12 ani“, Petersburg, 1908. Mai departe, din literatura narodnică : *V. V.* : „Curențele de la noi“. Petersburg, 1892. *De același autor* : „De la 1870 la 1910“. Petersburg, 1907. *Nikolai-on* : „Studii asupra economiei noastre sociale de după reformă“. Petersburg, 1893. *V. Cernov* : „Marxismul și problema agrară“. Petersburg, 1906. *De același autor* : „Studii filozofice și sociologice“. Petersburg, 1907.

În afară de narodnici mai notăm pe : *N. Kareev* : „Studii vechi și noi asupra materialismului istoric“. Petersburg, 1896. Ed. a 2-a, 1913, sub titlul : „Critica materialismului economic“. *Masaryk* : „Bazele filozofice și sociologice ale marxismului“. Moscova, 1900. *Croce* : „Materialismul istoric și economia marxistă“. Petersburg, 1902.

Pentru aprecierea justă a concepțiilor lui Marx este neapărat necesară cunoașterea operelor lui *Friedrich Engels*, tovarășul de idei și colaboratorul său cel mai apropiat. Marxismul nu poate fi înțeles, și nu poate fi expus integral, fără a lua în considerare *toate* operele lui Engels.

Critica lui Marx din punctul de vedere al anarhismului, vezi la *V. Cerkezov* : „Doctrinile marxismului“. Petersburg, 1905, 2 părți ; *W. Tucker* : „În locul unei cărți“. Moscova, 1907. Sindicalistul *Sorel* : „Studii sociale asupra economiei contemporane“. Moscova, 1908.

UN GLAS DIN GERMANIA DESPRE RĂZBOI

„...Într-o singură noapte s-a schimbat fața lumii... Fiecare aruncă vina asupra vecinului. Fiecare declară că duce un război defensiv și că acționează exclusiv din necesitatea de a se apăra... Toți nu fac, vedeți dumneavoastră, decît să-și apere comorile cele mai sfinte, căminul și patria... Orgoliul național și patima națională triumfă... Pîna și marea clasă muncitoare internațională... se supune imperativului național, și muncitorii se măcelăresc unii pe alții pe cîmpurile de luptă... Civilizația noastră a dat faliment... Scriitori cu renume european se manifestă fără pic de rușine ca niște șoviniști orbi și furibunzi... Am crezut prea mult în ideea că teama de ruină economică va potoli demența imperialistă... Asistăm la o luptă cert imperialistă pentru hegemonia în lume. Nicăieri nu se întrezărește nici o idee măreață, în afară, poate, de uciderea minotaurului rus... de răsturnarea țarului și a marilor săi duci, care au dat pe mîna călăilor pe cei mai nobili oameni ai țării... Dar nobila Franță, exponenta idealurilor de libertate, n-a devenit oare sub ochii noștri aliata țarului-călău ? sau cinstita Germanie... nu-și calcă cuvîntul și nu sugrumă nefericita Belgie neutră ?... Cum se vor sfîrși toate acestea ? Cînd mizeria va deveni prea înspăimîntătoare, cînd va triumfa disperarea, cînd în haina soldățească a dușmanului se vor recunoaște frate cu frate, — poate că atunci se va întîmpla un lucru cu totul neașteptat, poate că armele vor fi întoarse împotriva acelor care ațîță la război, poate că popoarele cărora li s-a impus ura vor uita de ea, unindu-se pe neașteptate. Nu vrem să facem profeții, dar, dacă războiul european ne va aduce cu un pas mai aproape de o republică socială europeană, el nu va fi fost chiar atît de absurd cum pare acum”.

Al cui să fie glasul acesta ? Al unui social-democrat german cumva ?

Da de unde ! Ei au devenit, în frunte cu Kautsky, niște „lamentabili flecari contrarevoluționari”¹⁰³, cum caracteriza Marx pe social-democrații germani care, îndată

după promulgarea legii împotriva socialiștilor, au început să se adapteze la „spiritul vremii“, așa cum fac astăzi Haase, Kautsky, Südekum & Co.

Nu, citatul nostru este extras dintr-o revistă a democraților creștini mic-burghezi, editată la Zürich de un grup de cucernici slujitori ai domnului („Neue Wege, Blätter für religiöse Arbeit“, 1914, September). Iată la ce rușine am ajuns : niște filistini care cred în Dumnezeu ajung să afirme că n-ar fi rău de loc ca armele să fie întoarse împotriva „acelora care ațîță la război“, în timp ce social-democrați „cu prestigiu“, de felul lui Kautsky, apără „în mod științific“ cel mai mîrșav șovinism sau declară, ca Plehanov, că propagarea ideii unui război civil împotriva burgheziei este o „utopie“ dăunătoare !!

Într-adevăr, dacă asemenea „social-democrați“ vor să fie în majoritate și să alcătuiască „Internaționala“ oficială (= o ligă pentru justificarea pe plan internațional a șovinismului național), nu e mai bine oare să renunțăm la denumirea de „social-democrați“, pe care ei au pătat-o și au înjosit-o, și să ne reluăm vechea denumire marxistă de comuniști ? Kautsky amenința să facă acest lucru atunci cînd oportuniștii bernsteinieni¹⁰⁴ erau pe cale de a cuceri oficial partidul german. Ceea ce în gura lui n-a fost decît o simplă amenințare va deveni, poate, *un fapt* la alții.

„Sozial-Demokrat“ nr. 34
din 5 decembrie 1914

Se tipărește după textul
apărut în ziar

CĂTRE AUTORUL „CÎNTECULUI ȘOIMULUI“

Fiecare muncitor conștient va încerca un sentiment de grea amărăciune cînd pe protestul șovinist-popesc împotriva barbariei germane, alături de semnătura lui P. Struve, o va vedea pe cea a lui Gorki ¹⁰⁵.

Odată, într-o discuție despre căderea în genunchi a lui Șaliapin, Gorki a spus : „nu trebuie să-l judecăm prea aspru : noi, artiștii, avem o psihologie cu totul aparte“. Cu alte cuvinte : artistul acționează deseori sub imboldul unor stări afective care ating la el o asemenea intensitate, încît îl fac să treacă peste orice alte considerente.

Fie. Pe Șaliapin nu-l putem judeca prea aspru. El este un artist, și atît. El este străin de cauza proletariatului : astăzi e prietenul muncitorilor, mâine e ultrareacționar... în funcție de dispoziție.

Dar pe Gorki muncitorii s-au învățat să-l considere ca pe unul de-al lor. Ei au socotit întotdeauna că lui Gorki îi este scumpă cauza proletariatului, ca și lor, că și-a pus talentul în slujba acestei cauze.

Iată de ce-i trimit ei mesaje de salut lui Gorki, iată de ce numele lui le e scump. Încrederea pe care o au în el muncitorii îl *obligă* pe Gorki să-și păstreze neîntinat bunul său nume și să nu-și pună semnătura pe tot felul de proteste șovine și ieftine care pot induce în eroare pe muncitorii mai puțin conștienți. Ei nu sînt încă în stare să se orienteze în multe probleme, iar numele lui Gorki, figurînd pe asemenea proteste, îi poate deruta. Numele lui Struve nu poate deruta pe nici un muncitor, numele lui Gorki da.

Muncitorii conștienți, care înțeleg foarte bine cât de fals, de trivial și de fățarnic este acest protest împotriva „barbarilor de germani“, au tot dreptul să-i facă reproșuri autorului „Cîntecului șoimului“. Ei îi vor spune: „În aceste momente grele și de mare răspundere pe care le trăiește proletariatul din Rusia, noi ne-am fi așteptat ca dumneata să pășești alături de luptătorii lui de avangardă, iar nu alături de domnul Struve & Co. !“

*„Sozial-Demokrat“ nr. 34
din 5 decembrie 1914*

*Se tipărește după textul
apărut în ziar*

ȘOVINISM MORT ȘI SOCIALISM VIU

(CUM SĂ RESTABILIM INTERNAȚIONALA ?)

În ultimele decenii, social-democrația germană a constituit într-o măsură chiar mai mare decît pentru social-democrația din restul lumii un model pentru social-democrația din Rusia. Este deci de la sine înțeles că nu putem adopta o atitudine conștientă, adică critică, față de social-patriotismul sau șovinismul „socialist“, astăzi dominant, înainte de a clarifica cît se poate de precis atitudinea noastră față de social-democrația germană. Ce a fost ea ? ce este ? ce va fi ?

Răspunsul la prima întrebare ni-l poate da broșura lui Kautsky „Drumul spre putere“, editată în 1909 și tradusă în mai multe limbi europene, care conține expunerea cea mai completă și mai favorabilă pentru social-democrații germani (sub raportul speranțelor ce se puneau în ei) a poziției față de problemele epocii noastre, expunere făcută de cea mai mare autoritate din Internaționala a II-a. Vom reaminti mai amănunțit conținutul acestei broșuri ; va fi cu atît mai util, cu cît „cuvintele uitate“ sînt astăzi tot mai adesea renegate în mod rușinos.

Social-democrația este un „partid revoluționar“ (prima frază din broșură) nu numai în sensul în care este revoluționară mașina cu aburi, ci „și într-un alt sens“. Ea tinde spre cucerirea puterii politice de către proletariat, spre dictatura proletariatului. Ridiculizînd pe „cei ce se îndoiesc de succesul unei revoluții“, Kautsky scria : „Firește că în orice mișcare și răscoală importantă trebuie să ținem seama de posibilitatea unei înfrîngeri. Doar un prost se

poate socoti absolut sigur de victorie înainte de luptă". Refuzul de a ține seama de posibilitatea unei victorii ar fi „o trădare directă a cauzei noastre". O revoluție legată de război e posibilă atît în timpul războiului, cît și după aceea. Nu se poate stabili momentul în care agravarea contradicțiilor de clasă va duce la revoluție, dar „pot afirma absolut sigur că revoluția pe care războiul o aduce cu sine va izbucni sau în timpul războiului, sau imediat după el": nimic nu poate fi mai vulgar decît teoria „integrării pașnice a capitalismului în socialism". „Nimic nu poate fi mai greșit decît părerea că cunoașterea necesității economice înseamnă o slăbire a voinței". „Voința, ca dorință de luptă, este determinată: 1) de prețul luptei; 2) de sentimentul puterii și 3) de puterea efectivă". Cînd s-a făcut încercarea (în treacăt fie zis, în „Vorwärts") de a interpreta în spirit oportunist celebra prefață a lui Engels la „Luptele de clasă în Franța", Engels a fost indignat, caracterizînd drept „infamă" părerea că el ar fi „un admirator pașnic al legalității cu orice preț"¹⁰⁶. „Avem toate motivele să credem că intrăm într-o perioadă de luptă pentru puterea de stat"; lupta poate să dureze zeci de ani, este un lucru pe care nu-l putem ști, dar, „după toate probabilitățile, ea va duce într-un viitor apropiat la o importantă consolidare a pozițiilor proletariatului, dacă nu chiar la dictatura lui în Europa occidentală". Forța elementelor revoluționare crește: în 1895, din 10 000 000 de alegători din Germania, 6 000 000 erau proletari și 3 500 000 interesați în proprietatea privată. În 1907, numărul acestora din urmă a crescut cu 30 000, pe cînd al celor dinții a crescut cu 1 600 000! Și „atunci cînd survine o perioadă de frămîntări revoluționare, mersul înainte devine brusc deosebit de rapid". Contradicțiile de clasă nu se atenuază, ci se agravează, scumpetea crește, asistăm la o competiție nebunească a imperialismului și a militarismului. Se apropie o „nouă perioadă de revoluții". Creșterea nemaipomenită a impozitelor „ar fi dus de mult la război, care este unica alternativă a revoluției... dacă tocmai această alternativă a revoluției după război n-ar fi mai apropiată decît după o pace armată". „Războiul mondial devine o amenințare iminentă; or, războiul înseamnă revoluție". În 1891,

Engels mai putea să se teamă de o revoluție prematură în Germania¹⁰⁷, dar de atunci și pînă astăzi „situația s-a schimbat sensibil“. Proletariatul „nu mai poate vorbi de o revoluție prematură“ (subliniat de Kautsky). Mica burghezie e foarte nesigură și tot mai ostilă proletariatului, dar în perioada de criză ea „este în stare să treacă în masă de partea noastră“. Esențialul este ca social-democrația „să rămîină consecvent neclintită pe pozițiile sale“. E neîndoielnic că am pășit într-o perioadă revoluționară.

Iată ce scria Kautsky în vremi de mult apuse, acum cinci ani încheiați. Iată ce a fost sau, mai precis, ce promitea să fie social-democrația germană, o social-democrație care putea și trebuia să fie respectată.

Să vedem ce scrie astăzi acest Kautsky. Iată care sînt cele mai importante declarații ale sale din articolul „Social-democrația în timpul războiului“ („Neue Zeit“ nr. 1, 2/X. 1914) : „Partidul nostru a discutat mult prea des cum să împiedicăm războiul și mult prea rar cum să ne comportăm în timp de război“... „Niciodată guvernul nu e atît de puternic și partidele atît de slabe ca la începutul unui război“. „Perioada de război e cea mai puțin prielnică pentru o discuție calmă“. „Problema practică ce se pune astăzi este: victoria sau înfrîngerea propriei țări“. O înțelegere între partidele din țările beligerante în vederea unei acțiuni împotriva războiului? „Practic așa ceva nu s-a încercat încă pînă acum. Noi am contestat întotdeauna posibilitatea unor astfel de înțelegeri“... Divergențele dintre socialiștii francezi și cei germani „nu sînt principiale“ (căci și unii și alții își apără patria). Social-democrații din toate țările au în aceeași măsură dreptul și datoria de a participa la apărarea patriei : nici o națiune nu poate reproșa acest lucru altei națiuni“... „Internaționala a dat faliment?“ „Partidul a renunțat la apărarea directă a principiilor sale de partid în timp de război?“ (Cuvintele lui Mehring din același număr al ziarului¹⁰⁸.) E o părere greșită... Un asemenea pesimism e cu totul nefondat... Nu e vorba aici de o divergență principială... Unitatea de principii se păstrează... Nerespectarea legilor din timp de război ar duce „pur și simplu la interzicerea presei

noastre". Respectarea acestor legi „înseamnă tot atît de puţin o renunţare la apărarea principiilor de partid ca şi activitatea presei noastre de partid sub acea sabie a lui Damocles care a fost legea excepţională împotriva socialiştilor“.

Am reprodus anume pasaje din broşură, deoarece nu e uşor de crezut că se pot scrie asemenea lucruri. E greu să găseşti în publicistică (cu excepţia doar a „publicisticii“ renegeţilor făţişi) vulgarităţi atît de pretenţioase, o abatere atît de... ruşinoasă de la adevăr, tertipuri atît de urîte pentru a camufla renegarea cea mai făţişă atît a socialismului în general, cît şi a hotărîrilor internaţionale precise, adoptate în unanimitate (cum sînt, de pildă, cea de la Stuttgart şi mai ales cea de la Basel) tocmai în vederea unui eventual război european exact de tipul celui actual ! A lua „în serios“ argumentele lui Kautsky şi a încerca să le „analizezi“ ar fi o lipsă de consideraţie faţă de cititor : căci, dacă în multe privinţe războiul european nu seamănă cu un simplu şi „mic“ pogrom împotriva evreilor, argumentele „socialiste“ în favoarea participării la acest război seamănă *întru totul* cu argumentele „democratice“ în favoarea participării la un asemenea pogrom. Argumentele în favoarea pogromurilor nu sînt analizate : ele sînt arătate cu degetul pentru a ţintui pe autorii lor la stîlpul infamiei în faţa tuturor muncitorilor conştienţi.

Dar cum de *s-a putut*, se va întreba cititorul, ca o mare autoritate a Internaţionalei a II-a, un publicist care a susţinut concepţii de felul celor prezentate la începutul articolului de faţă, să decadă într-atît, încît să ajungă „mai rău decît un renegeat“ ? E un lucru greu de înţeles, răspundem noi, numai pentru cine crede, poate fără să-şi dea seama, că în fond nu s-a întîmplat nimic deosebit, că nu e greu „să te împaci şi să uiţi“ etc., adică tocmai ceea ce crede un renegeat. Cine a profesat însă în mod serios şi sincer convingeri socialiste şi a împărtăşit părerile expuse la începutul articolului nu se va mira de ce „a murit «Vorwärts»“ (cum se exprimă L. Martov în ziarul „Golos“ de la Paris) şi de ce „a murit“ Kautsky. În epoci de mari cotituri istorice, falimentul unor persoane nu e ceva neobişnuit. Cu toate marile sale merite, Kautsky n-a fost niciodată dintre

aceia care în perioadele de mari crize se situează din capul locului pe o poziție marxistă combativă (să ne amintim de şovăielile lui în problema millerandismului ¹⁰⁹).

Or, noi ne aflăm tocmai într-o astfel de perioadă. „Trageți voi primii, domnilor burghezi!” — scria Engels în 1891, susținând (și pe bună dreptate) ideea că, în epoca așa-numitei dezvoltări constituționale pașnice, noi, revoluționarii, trebuie să folosim legalitatea burgheză. Ideea lui Engels era cât se poate de clară: noi, muncitorii conștiinței, vom trage pe urmă; acum ne convine mai mult să folosim pentru trecerea de la buletinul de vot la „deschiderea focului” (adică la războiul civil) momentul în care burghezia va încălca baza legală creată de ea însăși. Și Kautsky *exprima în 1909 părerile indiscutabile ale tuturor social-democraților revoluționari, declarând că în Europa revoluția nu poate fi acum *prematură* și că războiul înseamnă revoluție.

Dar deceniile de epocă „pașnică” n-au trecut fără să lase urme: ele au generat în mod inevitabil oportunismul în toate țările, asigurându-i dominația în rîndurile „liderilor” parlamentari, sindicali, publiciști etc. Nu e țară în Europa în care să nu se fi dus, sub o formă sau alta, o luptă îndelungată și îndârjită împotriva oportunismului, care este sprijinit de întreaga burghezie pe milioane de căi în vederea pervertirii și slăbirii proletariatului revoluționar. Același Kautsky scria acum 15 ani, la începutul bernsteiniadei, că, dacă oportunismul s-ar transforma din stare de spirit în curent, o sciziune ar deveni la ordinea zilei. Iar la noi, în Rusia, vechea „Iskră” ¹¹⁰, care a creat partidul social-democrat al clasei muncitoare, scria la începutul anului 1901, în nr. 2, în articolul „La început de secol”, că clasa revoluționară din secolul al XX-lea are (ca și clasa revoluționară din secolul al XVIII-lea, burghezia) *Gironda* și *Muntele ei* ¹¹¹.

Războiul european marchează o uriașă criză istorică, începutul unei noi epoci. Războiul, ca orice criză, a agravat contradicțiile ascunse în profunzime și le-a adus la suprafață, sfîșiiind toate vălurile ipocrite, trecînd peste toate conveniențele, distrugînd autoritatea somităților descompuse sau care erau pe cale de descompunere. (Aceasta este,

În paranteză fie zis, acțiunea binefăcătoare și progresistă a tuturor crizelor, pe care numai admiratorii obtuzi ai „evoluciei pașnice“ n-o pot înțelege.) Internaționala a II-a, care în decursul celor 25 sau 45 de ani de existență (din 1870 sau din 1889) a reușit să desfășoare o muncă extrem de importantă și utilă de răspândire a socialismului și de organizare pregătitoare, inițială și foarte simplă a forțelor acestuia, și-a îndeplinit misiunea istorică și a murit răpusă nu atât de alde von Kluck, cât de oportunism. Lăsați pe morți să-și îngroape morții! Trepăduși și flecari (dacă nu chiar lachei intriganți ai șoviniștilor și oportuniștilor) n-au decît „să se trudească“ acum să adune laolaltă pe alde Văndervelde și Sembat cu Kautsky și Haase, de parcă l-am avea în față pe Ivan Ivanîci, care l-a făcut „gînsac“ pe Ivan Nikiforîci și care are nevoie „să fie împins“ prietenește spre adversar ¹¹². Dacă niște oameni care declară drept adevărat internaționalism justificarea de către socialiștii germani a îndemnului burgheziei germane de a trage în muncitorii francezi, și de către socialiștii francezi a îndemnului burgheziei franceze de a trage în muncitorii germani „în numele apărării patriei“, dacă acești oameni se așează la aceeași nasă și scriu o rezoluție fățarnică și plină de chițibușur; asta nu înseamnă Internațională !!! Internațională înseamnă realizarea unei apropieri (la început din punct de vedere ideologic, iar apoi, la momentul oportun, și din punct de vedere organizatoric) între oameni capabili să apere în fapt, în zilele grele prin care trecem, internaționalismul socialist, adică să-și adune forțele și „să tragă pe urmă“ în guvernele și clasele cîrmuitoare, fiecare în *propria lui* „patrie“. Asta nu e un lucru ușor; el cere multă pregătire, jertfe mari și înfrîngerile nu vor putea fi evitate. Dar tocmai pentru că nu e un lucru ușor, trebuie făcut numai de cei care *vor* să-l facă, fără a se teme de o rupătură totală cu șoviniștii și apărătorii social-șovinismului.

La restabilirea unei Internaționale sincere, și nu fățarnice, socialiste, și nu șoviniste, contribuie în cea mai mare măsură oameni ca Pannekoek, care în articolul „Falimentul Internaționalei“ scrie: „dacă conducătorii se vor întruni ca să cîrpească divergențele, asta nu va însemna nimic“ ¹¹³.

Să spunem deschis lucrurilor pe nume : războiul tot *ne va sili* s-o facem, dacă nu mâine, poimâine. În cadrul socialismului internațional există trei curente : 1) șoviniștii, care promovează în mod consecvent o politică oportunistă ; 2) dușmanii consecvenți ai oportunismului, care în toate țările au și început să se afirme (oportuniștii i-au înfrînt total în cele mai multe cazuri dar „armatele înfrînte învață bine“) și care sînt în stare să ducă o activitate revoluționară în direcția unui război civil ; 3) oamenii dezorientați și șovăielnici care se tîrăsc astăzi în coada oportuniștilor și aduc proletariatului cele mai mari prejudicii prin încercările lor ipocrite de a justifica oportunismul dintr-un punct de vedere cvasiștiințific și marxist (nu-i glumă !). O parte din adepții acestui al treilea curent, care merg spre pierzanie, pot fi salvați și readuși la socialism, dar asta numai printr-o politică de ruptură și sciziune hotărîită cu primul curent, cu toți cei care sînt în stare să justifice votarea de credite, „apărarea patriei“, „respectarea legilor din timp de război“, limitarea la legalitate, renunțarea la războiul civil. Numai cei ce duc *această* politică construiesc în fapt o Internațională socialistă. În ceea ce ne privește, după ce am stabilit legături cu Colegiul din Rusia al C.C. și cu elementele conducătoare din mișcarea muncitorească din Petersburg, după ce am avut un schimb de păreri cu aceștia și ne-am convins că în linii generale există o solidaritate, noi, ca redacție a Organului central, ne considerăm în drept să declarăm în numele partidului nostru că numai munca dusă în acest sens e o muncă social-democrată și de partid.

Sciziunea social-democrației germane pare a fi o idee atît de „neobișnuită“, încît îi sperie pe mulți. Dar situația obiectivă constituie o garanție că ori se va produce acest lucru neobișnuit (la ultima ședință a Biroului socialist internațional¹¹⁴, din iulie 1914, Adler și Kautsky au declarat doar că ei nu cred că ar fi posibil un război european așa cum nu cred în minuni !), — ori vom fi martori ai unei chinuitoare descompuneri a ceea ce s-a numit cîndva social-democrația germană. Celor care s-au obișnuit prea tare „să creadă“ în (*fosta*) social-democrație germană, le mai reamintim în încheiere cum privesc ideea unei sciziuni oa-

meni care timp de mulți ani ne-au fost adversari într-o întreagă serie de probleme ; — cum scria L. Martov în „Golos“ : „«Vorwärts» a murit“ ; „decît să fi declarat că renunță la lupta de clasă, social-democrația ar fi făcut mai bine să fi recunoscut deschis adevărata stare de lucruri, să-și fi dizolvat pentru un timp organizația și să-și fi suspendat organele de presă“ ; — cum Plehanov, după darea de seamă publicată de „Golos“, declara într-un referat : „sînt un adversar declarat al sciziunii, dar, dacă pentru a păstra integritatea organizației trebuie să sacrifici principiile, măi bine o sciziune decît o falsă unitate“. Plehanov spunea asta referitor la radicalii germani : el vede paiul din ochii germanilor și nu vede bîrna din ochiul său. Aceasta e trăsătura lui caracteristică, cu care ne-am obișnuit și răsobișnuit în ultimii 10 ani de radicalism plehanovist în teorie și oportunism în practică. Dar atunci cînd pînă și oamenii cu *astfel* de... trăsături bizare încep să vorbească de o sciziune la germani, acesta este un semn al vremii.

„Sozial-Demokrat“ nr. 35
din 12 decembrie 1914

Se tipărește după textul
apărut în ziar

MÎNDRIA NAȚIONALĂ A VELICORUȘILOR

Cît de mult se vorbește, se flecărește, se vociferează astăzi despre naționalitate, despre patrie! Miniștrii liberali și radicali din Anglia, o puzderie de publiciști „progresiști” din Franța (care s-au dovedit a fi întru totul de acord cu publiciștii reacțiunii), o sumedenie de scribi oficiali, ca-deți și progresiști din Rusia (inclusiv unii narodnici și „marxiști”), cu toții preamăresc în mii de feluri libertatea și independența „patriei”, mărețul principiu al independenței naționale. Este imposibil să-ți dai seama unde se termină aici laudătorul plătit al călăului Nicolaie Romanov sau al celor ce schingiuesc pe negri și pe locuitorii din India, și unde începe micul burghez de duzină, care din prostie sau din lipsă de caracter se lasă purtat „de curent”. Dar asta nu prezintă în fond nici o importanță. Avem de-a face cu un curent ideologic larg și profund, ale cărui rădăcini se împletesc strîns cu interesele domnilor moșieri și capitaliști ai națiunilor dominante. Zeci și sute de milioane sînt cheltuite an de an pentru propagarea ideilor ce convin acestor clase: o moară nu tocmai mică, ce se alimentează cu apă de pretutindeni, începînd de la Menșikov, șovinist din convingere, și terminînd cu Plehanov și Maslov, Rubanovici și Smirnov, Kropotkin și Burțev, șoviniști din oportunism sau din lipsă de caracter.

Să încercăm și noi, social-democrații velicoruși, să ne precizăm atitudinea față de acest curent ideologic. Nouă, reprezentanților națiunii dominante din partea cea mai de răsărit a Europei și într-o bună parte din Asia, nu ne e

permis să scăpăm din vedere uriașa importanță a problemei naționale ; — mai ales într-o țară care este denumită, pe bună dreptate, „închisoare a popoarelor“ ; — într-o vreme cînd tocmai în aceste regiuni ale lumii capitalismul trezește la viață și conștiință o serie întreagă de „noi“ națiuni, mari și mici ; — într-un moment cînd monarhia țaristă a chemat sub arme milioane de velicoruși și de „alogeni“ spre „a rezolva“ o serie întreagă de probleme naționale potrivit intereselor Consiliului nobilimii unite ¹¹⁵ și ale Gucikovilor, Krestovnikovilor, Dolgorukovilor, Kutlerilor, Rodicevilor.

Oare nouă, proletarilor velicoruși conștienți, ne e străin sentimentul mîndriei naționale ? Firește că nu ! Noi ne iubim limba și patria și muncim mai mult decît oricine pentru a ridica masele ei muncitoare (adică $\frac{9}{10}$ din populația ei) la o viață conștientă de democrați și socialiști. Și cît de mult ne doare cînd vedem și simțim cum împilează, asupra și batjocoresc minunata noastră patrie călăii țarului, nobilimea și capitaliștii. Sîntem mîndri că toate aceste violențe au stîrnit o împotrivire în mediul nostru, al velicorușilor, că acest mediu a dat pe un Radișev, pe decembriști, pe revoluționarii-raznocinți din deceniul al 8-lea al secolului trecut, că clasa muncitoare velicorusă a creat în 1905 un puternic partid revoluționar al maselor, că tot pe atunci a început și țăranul velicorus să devină democrat, să dea jos pe popă și pe moșier.

Noi nu uităm ce-a spus acum o jumătate de veac democratul velicorus Cernișevski, care și-a închinat viața cauzei revoluției : „jalnică națiune, națiune de robi ; de sus pînă jos, toți sînt niște robi“ ¹¹⁶. Robilor velicoruși, robi pe față sau într-ascuns (robi față de monarhia țaristă), nu le place să-și amintească de aceste cuvinte. Noi știm însă că aceste cuvinte erau pătrunse de o adevărată dragoste de patrie, de dragoste și durere din cauză că nu exista revoluționarism în masele populației velicoruse. Pe atunci, acest revoluționarism nu exista. Astăzi, el există în mică măsură, dar există. Sîntem pătrunși de sentimentul mîndriei naționale, căci națiunea velicorusă a creat și ea o clasă revoluționară, a dovedit și ea că este capabilă să dea omenirii mari pilde de luptă pentru libertate și socialism, și

nu numai mari pogromuri, spânzurători fără număr, camere de tortură, foamete fără sfârșit și o mare slugărnice față de popi, țari, moșieri și capitaliști.

Sîntem plini de sentimentul mîndriei naționale, și de aceea urîm *atît de tare* trecutul *nostru* de robi (cînd nobilii moșieri mînu pe țărani la război ca să sugrume libertatea Ungariei, Poloniei, Persiei, Chinei) și prezentul nostru de robi, cînd aceiași moșieri, urmați de capitaliști, ne duc la război ca să sugrumăm Polonia și Ucraina, să înăbușim mișcarea democratică din Persia și din China, să întărim banda Romanovilor, Bobrinskilor, Purișkevicilor, care întinează demnitatea noastră națională velicorusă. Nimeni nu este vinovat că s-a născut rob; dar robul care nu numai că nu aspiră la libertatea sa proprie, ci se mai apucă să și justifice robia și s-o sulemenească (spunînd, de pildă, că sugrumarea Poloniei, a Ucrainei etc. înseamnă „apărarea patriei“ velicorușilor), un asemenea rob este un slugoi și o tîrîtură, care stîrnește un sentiment legitim de repulsie, de indignare și dispreț.

„Nu poate fi liber un popor care asuprește alte popoare“¹¹⁷, spuneau cei mai de seamă reprezentanți ai democrației consecvente din secolul al XIX-lea, Marx și Engels, care au devenit dascălii proletariatului revoluționar. Iar noi, muncitorii velicoruși, plini de sentimentul mîndriei naționale, vrem cu orice preț o Velicorusie liberă și independentă, de sine stătătoare, democratică, republicană, mîndră, care să-și întemeieze relațiile cu vecinii ei pe principiul uman al egalității, și nu pe principiul feudal al privilegiilor, înjositor pentru o națiune mare. Și fiindcă vrem o astfel de Velicorusie, noi spunem: în secolul al XX-lea, în Europa (chiar și în partea cea mai de răsărit a Europei), nu-ți poți „apăra patria“ decît luptînd cu toate mijloacele revoluționare împotriva monarhiei, împotriva moșierilor și capitaliștilor din *propria ta* patrie, adică împotriva *celor mai răi* dușmani ai patriei noastre; velicorușii nu-și pot „apăra patria“ decît dorind înfrîngerea țarismului în orice război, deoarece asta ar fi răul cel mai mic pentru $\frac{9}{10}$ din populația Velicorusiei, pe care țarismul nu numai că le asuprește din punct de vedere economic și politic, dar le și demoralizează, le înjosește, le dezonorează, le prosti-

tuează, învățându-le să asuprească alte popoare, să-și camufleze necinstea prin fraze fățarnice, așa-zis patriotice.

Ni se va obiecta, poate, că pe lângă țarism și sub aripa lui ocrotitoare a apărut și s-a întărit o altă forță istorică, capitalismul velicorus, care face o operă progresistă centralizând din punct de vedere economic și unind regiuni imense. Dar această obiecție nu justifică, ci acuză și mai mult pe socialiștii noștri șoviniști, căroră ar trebui să li se zică socialiști țaristo-purișkeviciști (cum i-a denumit Marx pe lassalleeni : socialiști regalisto-prusieni) ¹¹⁸. Să admitem chiar că istoria va rezolva problema în favoarea capitalismului velicorus, a capitalismului națiunii dominante, împotriva a o sută și una de națiuni mici. Și nu e un lucru imposibil, căci întreaga istorie a capitalului este plină de violențe și jafuri, de sânge și noroi. Noi nu sîntem nicidecum partizani ai unor națiuni neapărat mici ; sîntem fără doar și poate, *în condiții egale*, pentru centralizare și împotriva idealului mic-burghez al relațiilor federative. Dar chiar și în acest caz, în primul rînd, nu-i treaba noastră, nu-i treaba democraților (ca să nu mai vorbim de socialiști) de a ajuta lui Romanov-Bobriniski-Purișkevici să sugrume Ucraina etc. Bismarck a realizat în felul său, în felul iuncherilor, o operă istorică progresistă ; bun „marxist“ ar mai fi fost însă acela căruia i-ar fi venit în minte să justifice pe acest temei sprijinirea lui Bismarck de către socialiști ! Or, în timp ce Bismarck a favorizat dezvoltarea economică, unind națiunea germană fărîmițată, care era asuprită de alte popoare, propășirea economică și dezvoltarea rapidă a Velicorusiei reclamă salvarea țării de violența exercitată de velicoruși asupra altor popoare ; această deosebire este dată uitării de admiratorii Bismarckienilor noștri neaoși ruși.

În al doilea rînd, dacă istoria va rezolva problema în favoarea capitalismului velicorus, a capitalismului națiunii dominante, cu atît mai mare va fi rolul *socialist* al proletariatului velicorus, principala forță motrice a revoluției comuniste, generată de capitalism. Revoluția proletariatului necesită însă o îndelungată educare a muncitorilor în spiritul unei *totale* egalități naționale și al fraternității. Prin urmare, interesele proletariatului velicorus cer o îndelungată

educare a maselor în sensul susținerii în modul cel mai categoric, mai consecvent, mai cutezător și mai revoluționar a deplinei egalități în drepturi și a dreptului la autodeterminare pentru toate națiunile asuprite de velicoruși. Interesele mândriei naționale (înțeleasă nu în mod slugarnic) a velicorușilor coincid cu interesele *socialiste* ale proletarilor velicoruși (și ale tuturor celorlalți proletari). Exemplu pentru noi va rămîne Marx, care, trăind zeci de ani în Anglia, a devenit pe jumătate englez și a cerut libertate și independență națională pentru Irlanda în interesele mișcării socialiste a muncitorilor englezi.

Iar șoviniștii noștri socialiști autohtoni, Plehanov etc. etc., în acest ultim caz ipotetic pe care l-am analizat, se vor dovedi că și-au trădat nu numai patria, Velicorusia liberă și democratică, ci și frăția proletară a tuturor popoarelor din Rusia, adică cauza socialismului.

„Sozial-Demokrat” nr. 35
din 12 decembrie 1914

Se tipărește după textul
apărut în ziar

ȘI ACUM ?

(SARCINILE PARTIDELOR MUNCITOREȘTI ÎN LEGĂTURA
CU OPORTUNISMUL ȘI SOCIAL-ȘOVINISMUL)

Marea criză pe care războiul mondial a provocat-o în cadrul socialismului european a generat mai întâi (cum e și firesc în asemenea momente) o mare dezorientare, apoi a făcut să se contureze o serie întregă de noi grupări printre reprezentanții diverselor curente, nuanțe și vederi, și a pus, în sfârșit, deosebit de acut și de categoric problema schimbărilor ce trebuie aduse *bazelor* politicii socialiste, schimbări care rezultă din criză și sînt impuse de ea. Și socialiștii din Rusia au cunoscut în august-decembrie 1914 în mod concret aceste trei „stadii”. După cum știm cu toții, la început dezorientarea a fost destul de mare, ea fiind accentuată de prigoana dezlănțuită de țarism, de comportarea „europenilor” și panica provocată de război. Lunile septembrie și octombrie au constituit perioada în care la Paris și în Elveția, unde se aflau cei mai mulți emigranți, unde existau cele mai multe legături cu Rusia și cele mai mari libertăți, a avut loc, în cadrul unor discuții, referate și în paginile ziarelor, o nouă delimitare, largă și totală, în legătură cu problemele ridicate de război. Se poate spune cu certitudine că n-a rămas o singură nuanță de vederi în nici un curent (sau fracțiune) a socialismului (și cvasisocialismului) din Rusia care să nu-și fi găsit o expresie și o caracterizare. Toți simt că e timpul să se tragă concluzii precise și pozitive, în stare să servească drept bază pentru o activitate practică sistematică, pentru propagandă, agitație și organizare: situația s-a precizat, toți și-au spus cuvîntul; să vedem, așadar, *cine cu cine merge și încotro?*

La 23 noiembrie st. n., a doua zi după ce la Petersburg a fost dat publicității comunicatul guvernului cu privire la arestarea membrilor Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia ¹¹⁹, la Congresul de la Stockholm al Partidului social-democrat din Suedia s-a petrecut un caz care a pus în mod definitiv și irevocabil la ordinea zilei tocmai aceste două probleme subliniate de noi ¹²⁰. Cititorii vor găsi mai jos descrierea acestui caz, și anume: traducerea integrală, după textul dării de seamă oficiale a social-democraților suedezi, atît a cuvîntărilor rostite de Belenin (reprezentantul C.C.) și Larin (reprezentantul Comitetului de organizare ¹²¹), cît și a discuțiilor purtate în problema ridicată de Branting.

Era pentru prima oară după începerea războiului cînd la un congres al socialiștilor dintr-o țară neutră se întîlneau un reprezentant al partidului nostru, al Comitetului său Central, și un reprezentant al Comitetului de organizare lichidatorist. Prin ce s-au caracterizat cuvîntările lor? Belenin s-a situat pe o poziție netă în problemele nevralgice, spinoase, problemele mari ale mișcării socialiste de astăzi și, expunînd poziția ziarului „Soțial-Demokrat“, Organul Central al partidului, a declarat categoric război oportunistului, calificînd comportarea conducătorilor social-democrați germani (și „a multor altora“) drept o trădare. Larin n-a luat nici o poziție, ci a trecut cu totul sub tăcere fondul problemei, mărgininu-se la fraze șablon, plate și lipsite de conținut, care stîrnesc oricînd aplauzele oportuniștilor și social-șoviniștilor din toate țările. În schimb, Belenin a trecut cu totul sub tăcere atitudinea noastră față de celelalte partide sau grupuri social-democrate din Rusia: poziția noastră, este, precum vedeți, aceasta, cît despre ceilalți nu spunem deocamdată nimic, ci așteptăm să vedem pe ce poziție se vor situa. Larin, dimpotrivă, a agitat steagul „unității“, a lăsat să-i cadă o lacrimă vorbind despre „tristele rezultate ale sciziunii din Rusia“, a zugrăvit cu o paletă bogată și în culori vii munca „de unificare“ a Comitetului de organizare, care a reușit să-i unească și pe Plehanov, și pe caucazieni ¹²², și pe bundiști, și pe polonezi, și așa mai departe. Despre ce anume a putut să aibă în vedere Larin aici, vom vorbi în alt loc (vezi mai jos

nota : „Ce fel de unitate a proclamat Larin ?“ *). Acum ne interesează problema principială a unității.

Avem în față două lozinci. Prima : război oportuniștilor și social-șoviniștilor, care sînt niște trădători. A doua : unitate în Rusia, în special cu Plehanov (care, în trecut fie zis, se comportă la noi întocmai ca Südekum ** la germani, Hyndman la englezi etc.). Nu e limpede că Larin, temîndu-se să spună lucrurilor pe nume, s-a pronunțat în fond în favoarea oportuniștilor și social-șoviniștilor ?

Să examinăm însă în linii generale semnificația lozincii „unitate“ în lumina evenimentelor actuale. Unitatea proletariatului este o armă foarte puternică a acestuia în lupta pentru revoluția socialistă. Din acest adevăr indiscutabil rezultă tot atît de indiscutabil că atunci cînd partidului proletar i se alătură un număr considerabil de elemente mic-burgheze, care pot să împiedice lupta pentru revoluția socialistă, unitatea cu aceste elemente este dăunătoare și funestă cauzei proletariatului. Evenimentele din zilele noastre au arătat că, pe de o parte, condițiile obiective ale unui război imperialist (adică corespunzător stadiului celui mai înalt, ultim al capitalismului) s-au creat, iar pe de altă parte că în deceniile de așa-numită epocă pașnică înăuntrul partidelor socialiste din toate țările din Europa s-a strîns o grămadă de gunoi oportunist, mic-burghez. Problema acestui element oportunist, străin, din partidele proletare s-a pus la ordinea zilei de aproape cincisprezece ani, de pe vremea faimoasei „bernsteiade“ din Germania, iar în multe țări chiar mai înainte, și nu cred să existe marxist de seamă care să nu fi recunoscut în repetate rînduri și cu prilejurile cele mai diferite că oportuniștii sînt un element neproletar, într-adevăr ostil revoluției socialiste. În ultimii ani, acest element social a înregistrat indiscutabil o creștere rapidă : funcționari ai asociațiilor muncitorești legale, parlamentari și alți intelectuali care s-au statornicit comod și în tihnă pe lîngă mișcarea legală de masă, unele pături de muncitori și de mici funcționari mai bine retri-

* Vezi volumul de față, p. 125—127. — Nota red.

** Broșurica lui Plehanov „Despre război“ (Paris, 1914), pe care am primit-o în clipa cînd scriam aceste rînduri, confirmă întru totul cele spuse în text. Vom mai reveni asupra ei ¹²³.

buiți etc. etc. Războiul a arătat în mod concret că în momente de criză (iar epoca imperialismului va fi inevitabil o epocă cu crize de tot felul) o masă considerabilă de oportuniști, sprijinită și în parte îndrumată direct de burghezie (ceea ce e deosebit de important !), trece de partea acesteia, trădează socialismul, dăunează cauzei muncitorești, o duce la pierzanie. În timp de criză, burghezia va ajuta întotdeauna pe oportuniști și va reprima — trecînd peste orice și recurgînd la cele mai nelegale și mai drastice măsuri *militare* — partea revoluționară a proletariatului. Oportuniștii sînt dușmani burghezi ai revoluției proletare, care în timp de pace își desfășoară activitatea lor burgheză pe ascuns, aciuîndu-se înăuntrul partidelor muncitorești, iar în epocile de criză devin *deodată* aliați fățiși ai *întregii* burghezii unite, de la cea conservatoare pînă la cea mai radicală și democratică, de la cea liber-cugetătoare pînă la cea religioasă și clericală. Cine n-a înțeles acest adevăr *după* toate evenimentele pe care le-am trăit se înșală amarnic și înșală și pe muncitori. În aceste condiții, cazurile individuale de dezertare sînt inevitabile, dar nu trebuie să uităm că însemnătatea lor este determinată de existența unei *pături* și a unui *curent* al oportuniștilor mic-burghezi. Social-șoviniștii Hyndman, Vandervelde, Guesde, Plehanov și Kautsky n-ar prezenta nici o importanță dacă platitudinile meschine, prin care încearcă să apere patriotismul burghez, n-ar fi repetate de întregi pături sociale de oportuniști, de o sumedenie de ziare burgheze și politicieni burghezi.

Tipul de partid socialist din epoca Internaționalei a II-a a fost un partid care a tolerat în rîndurile sale oportunismul, ce se acumula din ce în ce mai mult în deceniile de perioadă „pașnică“, dar se menținea în umbră, se adapta muncitorilor revoluționari, *împrumutînd* de la ei terminologia marxistă și eschivîndu-se de la orice delimitare principială clară. Acest tip de partid s-a perimat. Dacă războiul se va termina în 1915, se vor mai găsi oare printre socialiștii cu cap amatori să reînceapă în 1916 reconstituirea partidelor muncitorești *împreună* cu oportuniștii, *știind din experiență* că la următoarea criză — de orice natură ar fi ea — ei vor fi *absolut cu toții* (împreună cu toți cei dezorientați și lipsiți de caracter) de partea bur-

gheziei, care va găsi fără îndoială un pretext pentru a interzice să se vorbească de ura de clasă și de lupta de clasă ?

Partidul din Italia a constituit o excepție pentru epoca Internaționalei a II-a : aici, oportuniștii, în frunte cu Bissolati, au fost excluși din partid. În timpul crizei, rezultatele au fost *cît se poate de bune* : oamenii de diferite orientări n-au înșelat pe muncitori, nu s-au folosit de arta oratoriei pentru a le arunca praf în ochi pe tema „unității”, ci fiecare și-a văzut de drum. Oportuniștii (și transfugii din partidul muncitoresc ca Mussolini) s-au exersat în socialșovinism, proslăvind (asemenea lui Plehanov) „eroica Belgie” și camuflînd astfel politica nu a unei Italii eroice, ci a Italiei burgheze, care vrea să jefuiască Ucraina și Galicia... am vrut să spun Albania, Tunisia etc. etc. Socialiștii au dus *împotriva lor* război războiului, pregătind războiul civil. Nu idealizăm cîtuși de puțin Partidul socialist italian și nu garantăm că el se va dovedi destul de trainic în cazul intrării Italiei în război. Noi nu vorbim despre viitorul acestui partid ; vorbim acum numai despre prezent. Și constatăm un *fapt* indiscutabil, anume că muncitorii din majoritatea țărilor europene s-au lăsat *înșelați de unitatea fictivă* a oportuniștilor cu revoluționarii și că Italia este o fericită excepție — o țară unde în momentul de față nu există o astfel de înșelătorie. Ceea ce pentru Internaționala a II-a a fost o fericită excepție trebuie să devină și *va deveni* regulă pentru Internaționala a III-a. Cît va exista capitalismul, proletariatul se va afla întotdeauna în vecinătatea micii burghezii. Uneori nu este rațional să refuzi încheierea unei alianțe vremelnice cu ea, dar *unitatea* cu ea, unitatea cu oportuniștii o pot susține *acum* numai dușmanii proletariatului sau rutinarii prostiți ai unei epoci trecute.

Acum, după 1914, unitatea luptei proletare pentru o revoluție socialistă reclamă o separare absolută a partidelor muncitorești de partidele oportuniștilor. Ce anume înțelegem prin oportuniști, se arată clar în Manifestul C.C. (nr. 33 „Războiul și social-democrația din Rusia“)*.

* Vezi volumul de față, p. 13—22. — Nota red.

Ce se întâmplă în Rusia ? E folositoare sau dăunătoare pentru mișcarea muncitorească din țara noastră unitatea dintre cei care într-un fel sau altul, mai mult sau mai puțin consecvent, luptă împotriva șovinismului purișkevicișt și cadet, și cei care, asemenea lui Maslov, Plehanov, Smirnov, țin isonul acestui șovinism ? Între cei care se împotrivesc războiului și cei care, asemenea influenților autori ai „documentului“ (nr. 34) ¹²⁴, declară că nu se împotrivesc războiului ? Numai unor oameni care nu vor să vadă le-ar fi greu să răspundă la această întrebare.

Ni se va obiecta, poate, că Martov a polemizat în „Golos“ cu Plehanov și că, împreună cu alți prieteni și adepți ai Comitetului de organizare, el a luptat împotriva social-șovinismului. Nu tăgăduim acest lucru, și în nr. 33 al Organului Central am și salutat atitudinea lui Martov. Am fi fost foarte bucuroși dacă Martov n-ar fi fost „determinat să cotească“ (vezi nota „Cotitura lui Martov“); am dori din inimă ca linia categoric antișovină să devină linia Comitetului de organizare. Dar aici nu contează dorințele noastre și nici dorințele *altora, oricine ar fi ei*. Care sînt faptele obiective ? În primul rînd, nu știm de ce Larin, reprezentantul oficial al Comitetului de organizare, nu pomenește nimic de ziarul „Golos“, dar vorbește în schimb de social-șovinistul Plehanov, de Akselrod, care a scris un articol (în „Berner Tagwacht“) ¹²⁵, ca să nu spună nimic precis. Iar Larin, lăsînd deoparte situația sa oficială, este apropiat *nu* numai din punct de vedere geografic de nucleul influent al lichidatorilor din Rusia. În al doilea rînd, să luăm presa europeană. Ziarele din Franța și Germania nu amintesc nimic de „Golos“, dar vorbesc de Rubanovici, Plehanov și Ciheidze. („Hamburger Echo“ — unul din cele mai șovine organe ale presei „social-democrate“ șovine din Germania — declară în numărul din 8 decembrie că Ciheidze este un adept al lui Maslov și Plehanov, fapt la care au făcut aluzie și unele ziare din Rusia. Se înțelege că toți prietenii conștienți ai Südekumilor apreciază în mod deosebit sprijinul ideologic pe care Plehanov îl acordă acestora.) În Rusia milioane de exemplare ale ziarelor burgheze au răspîndit „în popor“ știrea cu privire la Maslov-Plehanov-Smirnov și nici o știre despre curentul

„golosist“. În al treilea rând, experiența presei muncitorești legale din 1912—1914 a dovedit cu prisosință că sursa unei anumite forțe sociale și influențe a curentului lichidatorist nu este clasa muncitoare, ci pătura intelectualilor burghezo-democrați care a furnizat nucleul principal al publiciștilor legali. Întreaga presă din Rusia, care este la unison cu scrisorile muncitorului din Petersburg (nr. 33, 35 ale ziarului „Soțial-Demokrat“) și cu „documentul“ (nr. 34), constituie o dovadă a stării de spirit național-șoviniste a acestei pături *ca atare*. Sînt foarte posibile mari regroupări de persoane înăuntrul acestei pături, dar este absolut neverosimil ca ea, luată ca atare, să *nu* fie „patriotică“ și oportunistă.

Iată care sînt faptele obiective. Ținînd seama de ele și avînd întipărit în minte faptul că tuturor partidelor burgheze care vor să-și exercite influența asupra muncitorilor le convine de minune să aibă de ochii lumii o aripă de stînga (mai ales dacă ea nu e oficială), trebuie să recunoaștem că ideea unității cu Comitetul de organizare e o iluzie dăunătoare cauzei muncitorești.

Politica Comitetului de organizare — care la 23/XI face în îndepărtata Suedie declarații despre unitatea cu Plehanov și ține cuvîntări ce merg la inimă tuturor social-șoviniștilor, iar la Paris și în Elveția nici de la 13/IX (ziua apariției ziarului „Golos“) pînă la 23/XI și nici de la 23 XI pînă astăzi (23/XII) nu dă nici un semn de viață — aduce prea mult a politicianism de cea mai rea speță. Iar speranțele puse în caracterul partinic oficial al publicației „Otkliki“¹²⁶ promise la Zürich sînt spulberate de declarația deschisă din „Bernner Tagwacht“ (din 12/XII) că acest ziar nu va avea un *astfel* de caracter..¹²⁷. (Apropo : redacția ziarului „Golos“ declară în nr. 52 că a merge acum mai departe în ceea ce privește sciziunea cu lichidatorii ar fi „naționalism“ de cea mai rea speță ; această frază, lipsită de sens gramatical, nu are decît sensul politic că redacția ziarului „Golos“ preferă unitatea cu social-șoviniștii în locul apropierii de aceia care au o atitudine intransigentă față de social-șovinism. Ea a făcut o proastă alegere.)

Pentru a schița un tablou complet, mai trebuie să spunem câteva cuvinte despre ziarul socialiștilor-revoluționari „Mîsl“¹²⁸ de la Paris, care aduce și el osanale „unității“, camuflează (c.f. „Soțial-Demokrat“ nr. 34) social-șovinismul lui Rubanovici, unul din liderii partidului socialist-revoluționar, apără pe oportuniștii și ministerialii belgieni și francezi, trece sub tăcere motivele patriotice ale discursului lui Kerenski, unul din trudovicii ruși cei mai de stînga, și publică banalități mic-burgheze, cu totul și cu totul răsuflete, despre revizuirea marxismului în spirit narodnicist și oportunist. Comportarea ziarului „Mîsl“ constituie o confirmare totală și categorică a celor spuse despre socialiștii-revoluționari în rezoluția Consfătuirii „din vară“ a P.M.S.D.R. din 1913¹²⁹.

Unii socialiști ruși cred, pe cît se vede, că internaționalism înseamnă a fi gata să primești cu brațele deschise rezoluția cu privire la justificarea pe scară internațională a social-naționalismului din toate țările, pe care se pregătesc s-o întocmească Plehanov și Südekum, Kautsky și Hervé, Guesde și Hyndman, Vandervelde și Bissolati etc. Noi ne permitem să credem că internaționalism înseamnă a promova o politică internaționalistă fără echivocuri în cadrul propriului tău partid. Împreună cu oportuniștii și social-șovinistii nu se poate duce o politică cu adevărat internațională a proletariatului, nu se poate propaga rezistența împotriva războiului și nu se pot aduna forțele pentru această rezistență. A trece sub tăcere sau a ocoli acest adevăr amar, dar necesar unui socialist, e dăunător și funest pentru mișcarea muncitorească.

„Soțial-Demokrat“ nr. 36
din 9 ianuarie 1915

Se tipărește după textul
apărut în ziar

SÜDEKUMII RUȘI

Cuvîntul „Südekum“ a devenit un nume comun, care desemnează tipul oportunistului și social-șovinistului plin de sine și lipsit de orice scrupule. Faptul că toată lumea vorbește de Südekumi cu dispreț e un semn bun. Dar ca să nu cazi tu însuși în șovinism, nu există decît un singur mijloc : să ajuți, pe măsura puterilor, la demascarea Südekumilor ruși.

În fruntea acestora s-a situat definitiv Plehanov cu broșurica sa „Despre război“. Raționamentele sale sînt o totală înlocuire a dialecticii cu sofistica. El acuză în mod sofistic oportunismul german ca să camufleze oportunismul francez și rus. Rezultatul este că el preconizează nu lupta împotriva oportunismului internațional, ci sprijinirea acestuia. Plehanov deplînge în mod sofistic soarta Belgiei, fără să spună un cuvînt despre Galiția. Confundă în mod sofistic epoca imperialismului (adică epoca în care, după cum recunosc toți marxștii, condițiile obiective ale prăbușirii capitalismului s-au maturizat și cînd există mase de proletariat socialist) cu epoca mișcărilor burghezo-democratice naționale ; epoca în care distrugerea patriilor burgheze printr-o revoluție internațională a proletariatului este la ordinea zilei — cu epoca nașterii și închegării lor. Acuză în mod sofistic burghezia din Germania că a violat pacea, dar trece sub tăcere pregătirea îndelungată și perseverentă a unui război împotriva acesteia efectuată de către burghezia din țările „triplei înțelegeri“¹⁸⁰. Ocolește în mod sofistic rezoluția de la Basel. Substituie în mod

sofistic social-democratismului național-liberalismul, faptul că se dorește victoria țarismului e motivat prin interesele dezvoltării economice a Rusiei, fără să fie atinsă măcar în treacăt problema naționalităților din Rusia, sau problema frînării dezvoltării ei economice de către țarism, sau cea a creșterii într-un ritm relativ mult mai rapid și mai eficient a forțelor de producție în Germania etc. etc. Pentru a analiza toate sofismele lui Plehanov, ar fi nevoie de o serie de articole, și mai rămîne de văzut dacă multe din ineptiile sale ridicole merită să fie analizate. Să ne oprim doar asupra unui singur așa-zis argument. În 1870, Engels îi scria lui Marx că W. Liebknecht greșește atunci cînd consideră că *unicul* său principiu călăuzitor trebuie să fie antibismarckismul¹³¹. Dînd peste acest pasaj, Plehanov s-a bucurat : și la noi, spune el, se întîmplă același lucru cu antițarismul ! Încercați însă să înlocuiți sofistica (adică evidențierea asemănării exterioare între diferite cazuri în afara legăturii dintre evenimente) cu dialectica (adică studierea tuturor condițiilor concrete în care s-a desfășurat un eveniment). Unificarea Germaniei a fost necesară, lucru pe care Marx l-a recunoscut atît înainte cît și după 1848. Engels încă în 1859 a chemat fățiș poporul german la un război pentru unificare¹³². Unificarea, care n-a putut fi realizată pe cale revoluționară, a făcut-o Bismarck pe cale contrarevoluționară, în maniera iuncherilor. Antibismarckismul ca principiu *unic* era o absurditate, deoarece desăvîrșirea unificării necesare devenise un fapt. Dar în Rusia ? A avut vreodată temerarul nostru Plehanov curajul să declare dinainte că pentru dezvoltarea Rusiei trebuie cucerite Galiția, Țarigradul, Armenia, Persia etc. ? Are el curajul să declare acum una ca asta ? S-a gîndit el oare că Germania trebuia să treacă de la starea de fărîmițare a germanilor (asupriți și de Franța și de Rusia în primele două treimi ale secolului al XIX-lea) la unificarea lor, pe cînd în Rusia velicorușii au strivit mai mult decît au unificat o serie de alte națiuni ? Fără să se gîndească la toate acestea, Plehanov nu face decît să-și camufleze șovinismul, denaturînd sensul celor afirmate de Engels în 1870, după cum și Südekum denaturează cele afirmate de Engels în 1891, cînd scria că germanii trebuie să lupte pe

viață și pe moarte împotriva armatelor aliate ale Franței și Rusiei.

Folosind un alt limbaj și în alte condiții apără șovinismul revista „Nașa Zarea”¹³³ în nr. 7—8—9. D-l Cerevanin prezice și dorește „înfrângerea Germaniei”, afirmând că „Europa (!!) s-a ridicat” împotriva ei. D-l A. Potresov veștejește pe social-democrații germani, care au comis o „gafă” „mai gravă decît o crimă” etc. și susține că militarismul german are „păcate speciale, de neiertat”, că „nu visurile panslaviste ale anumitor cercuri din Rusia au constituit o amenințare pentru pacea europeană” etc.

Oare a prezenta în fel și chip în presa legală vina „de neiertat” a Germaniei și necesitatea înfrîngerii ei nu înseamnă a ține isonul lui Purișkevici și social-șoviniștilor? Că militarismul din Rusia are de o sută de ori mai multe păcate „de neiertat”, despre asta n-ai cum să vorbești cînd te afli sub teroarea cenzurii țariste. Dar cine nu vrea să fie șovin n-ar fi trebuit ca, într-o asemenea situație, măcar să *nu* vorbească despre înfrîngerea Germaniei și despre păcatele ei de neiertat?

„Nașa Zarea” nu numai că urmează o linie „de neîmpotrivire războiului”, ci mai mult: ea dă apă la moară șovinismului velicorus, țarist-purișkevicit, propagînd cu argumente „social-democrate” ideea înfrîngerii Germaniei și scoțînd din cauză pe panslaviști. Or, tocmai publiciștii de la „Nașa Zarea”, și numai ei, au desfășurat în anii 1912—1914 în rîndurile muncitorilor o propagandă intensă în favoarea lichidatorismului.

Să luăm, în sfîrșit, pe Akselrod, pe care Martov, ca și pe publiciștii de la „Nașa Zarea”, îl ia sub aripa sa ocrotitoare și încearcă să-l scoată din cauză atît de mînios și de stîngaci.

Vederile lui Akselrod au fost expuse, cu consimțămîntul său, în numerele 86 și 87 din „Golos”¹³⁴. Ele sînt vederi social-șovine. Akselrod justifică intrarea socialiștilor francezi și belgieni în guverne burgheze prin următoarele argumente: 1) „Necesitatea istorică, pe care multora le place acum s-o invoce fără rost, nu însemna cîtuși de puțin pentru Marx o atitudine pasivă față de un rău concret — în așteptarea revoluției socialiste”. Ce năzbîtii mai sînt

și astea ? Ce are una cu alta ? Tot ce se întâmplă în istorie se întâmplă în mod necesar. Este un adevăr elementar. Adversarii social-șovinismului nu s-au referit la necesitatea istorică, ci la caracterul *imperialist* al războiului. Akselrod se face că nu pricepe, că nu înțelege constatarea „răului concret“ care rezultă de aici : dominația burgheză în toate țările, precum și *oportunitatea* începerii unor acțiuni revoluționare care să ducă la „revoluția socială“. „Pasivi“ sînt social-șoviștii care neagă acest lucru. 2) Nu poate fi „ignorată chestiunea cine a fost adevăratul inițiator“ al războiului, „punînd astfel toate țările care au fost obiectul unei agresiuni militare în situația de a fi nevoite să-și apere independența“. Și pe aceeași pagină el recunoaște că „imperialiștii francezi intenționau, firește, să provoace un război peste vreo doi, trei ani“ ! În acest răstimp însă, vedeți dv., proletariatul s-ar fi întărit și șansele de pace ar fi crescut !! Noi știm că în acest răstimp s-ar fi întărit oportunismul, atît de drag inimii lui Akselrod, și ar fi crescut șansele ca el să comită o și mai mîrșavă trădare a socialismului. Noi știm că trei tîlhari (burghezia și guvernele Angliei, Rusiei și Franței) s-au înarmat *timp de decenii* cu scopul de a jefui Germania. E lucru de mirare că alți doi tîlhari au atacat înainte ca *cei trei* tîlhari să fi primit noile cuțite pe care și le comandaseră ? Nu e oare sofistic ca, vorbind despre „inițiatori“, să cauți să ștergi „*vinovăția*“ egală a burgheziei din toate țările, vinovăție recunoscută în mod indiscutabil și unanim la Basel de către socialiști ? 3) „A reproșa socialiștilor belgieni faptul că își apără țara“ nu e „marxism, ci cinism“. Iată cum califica Marx atitudinea lui Proudhon față de răscoala din Polonia (1863)¹³⁵. Începînd din 1848, Marx a vorbit mereu despre caracterul istoric progresist al răscoalei din Polonia împotriva țarismului. Nimeni n-a îndrăznit să nege aceasta. Condițiile concrete consistau în faptul că în răsăritul Europei problema națională nu fusese rezolvată, cu alte cuvinte ele consistau în caracterul burghezo-democratic, și nu imperialist, al războiului împotriva țarismului. Acesta este un adevăr elementar.

În războiul concret de astăzi, dacă ai o atitudine negativă, sau de batjocură, sau de nepăsare (așa cum au unii

ca Akselrod) față de revoluția socialistă, *nu poți* veni în ajutor „țării“ belgiene decât ajutînd țarismul să sugrume Ucraina. Acesta este un fapt. A-l ocoli înseamnă din partea unui socialist rus cinism. A vorbi despre Belgia și a nu sufla nici un cuvînt despre Galiția tot cinism înseamnă.

Ce-ar fi trebuit să facă, așadar, socialiștii belgieni? Dacă n-au putut să săvîrșească o revoluție socială împreună cu francezii etc., ei trebuiau să se supună în acel moment majorității națiunii și să meargă la război. Dar, supunîndu-se voinței clasei proprietarilor de sclavi, ei trebuiau să arunce răspunderea asupra acestora, să nu voteze creditele, să-l trimită pe Vandervelde nu în vizite ministeriale la exploataatori, ci ca organizator (împreună cu social-democrații revoluționari din *toate* țările) al propagandei revoluționare ilegale în favoarea „revoluției socialiste“ și a războiului civil; această activitate trebuia dusă și în cadrul armatei (experiența ne-a arătat că e posibilă chiar „fraternizarea“ muncitorilor-soldați în tranșeele armatelor beligerante!). A flecări despre dialectică și marxism fără să știi să îmbini supunerea necesară (dacă e momentan necesară) față de majoritate cu activitatea revoluționară în orice condiții înseamnă a-ți bate joc de muncitori și de socialism. „Cetățeni ai Belgiei! O cruntă nenorocire s-a abătut asupra țării noastre; ea a fost provocată de burghezia din *toate* țările, inclusiv de cea din Belgia. Voi nu vreți să răsturnați această burghezie, nu vă încredeți într-un apel adresat socialiștilor din Germania? Noi sîntem în minoritate, mă supun vouă și mă duc la război, dar și acolo voi propaga, voi pregăti un război civil al proletarilor din toate țările, căci altă salvare nu există pentru țărani și muncitorii din Belgia și din celelalte țări!“ Pentru asemenea cuvinte, un deputat din Belgia sau din Franța etc. ar sta la închisoare, și nu într-un fotoliu ministerial; el ar fi însă socialist, și nu trădător; soldații-muncitori francezi și cei germani ar vorbi astăzi despre el în tranșee ca despre un conducător *al lor*, și nu ca despre un trădător al cauzei muncitorești. 4) „Cît timp există patrii, cît timp viața și mișcarea proletariatului vor fi limitate ca și pînă acum la cadrul acestor patrii, și el nu va simți că există în afara lor o altă bază, deosebită, internațională, atîta

timp problema patriotismului și a autoapărării va rămâne valabilă pentru clasa muncitoare“. Patriile burgheze vor continua să existe pînă ce vor fi nimicite de revoluția internațională a proletariatului. Terenul pentru această revoluție există, așa cum a recunoscut însuși Kautsky în 1909, cum s-a recunoscut în mod unanim la Basel și cum o dovedește astăzi profunda simpatie a muncitorilor din toate țările pentru cei ce nu votează creditele, nu se tem de închisoare și de alte sacrificii pe care le cere, în virtutea „necesității istorice“, orice revoluție. Fraza lui Akselrod nu e decît o *eschivare* de la activitatea revoluționară, o repetare a argumentelor burgheziei șoviniste. 5) Absolut același sens are și afirmația lui că comportarea germanilor *nu* a fost o trădare, că o asemenea comportare este motivată de „sentimentul viu, de conștiința legăturii organice cu bucata de pămînt — patria — pe care trăiește și muncеște proletariatul german“. În realitate, comportarea germanilor, ca și a lui Guesde și a altora, e o indiscutabilă trădare, pe care e nedemn s-o acoperi sau s-o aperi. În realitate, tocmai patriile burgheze distrug, desfigurează, sfarmă, mutilează „legătura vie“ a muncitorului german cu pămîntul german, creînd o „legătură“ între sclav și proprietarul de sclavi. În realitate, *numai* distrugerea patriilor burgheze poate da muncitorilor din toate țările „legătura cu pămîntul“, libertatea folosirii limbii materne, o bucată de pîine și binefacerile culturii. Akselrod e un apologet al burgheziei, și nimic mai mult. 6) A propovădui muncitorilor „prudență în ceea ce privește acuzațiile de oportunism“ aduse unor „marxiști încercați ca Guesde“ etc. înseamnă a propovădui muncitorilor să fie servili față de conducătorii lor. Învățați din exemplul întregii vieți a lui Guesde, vom spune noi muncitorilor, *în afară* de vădita trădare a socialismului săvîrșită de el în 1914. Poate că se vor găsi circumstanțe de ordin personal sau de altă natură care să-i atenueze vina, dar aici nu e vorba cîtuși de puțin de vinovăția unor *persoane*, ci de semnificația socialistă a *evenimentelor*. 7) Invocarea admisibilității „formale“ a intrării în guvern pe motiv că în rezoluție ar exista un punct cu privire la „cazuri de o importanță excepțională“¹³⁶ echivalează cu cea mai necinstită chițibușărie

avocățească, deoarece sensul acestui punctuleț este, evident, *de a contribui* la o revoluție internațională a proletariatului, și nu de a i te *împotrivi*. 8) Declarația lui Akselrod : „o înfrângere a Rusiei care să nu atingă dezvoltarea organică a țării ar ajuta la lichidarea vechiului regim“ nu e greșită ca atare, luată izolat ; legată însă de justificarea șoviniștilor germani, ea nu este decît o încercare *de a intra în grațiile* Südekumilor. A recunoaște utilitatea înfrîngerii Rusiei fără a acuza deschis de trădare pe social-democrații germani și austrieci înseamnă a-i ajuta *în fapt* să se disculpe, să iasă din încurcătură, să înșele pe muncitori. Akselrod, prin articolul lui, face o îndoită plecăciune : una în fața social-șoviniștilor germani, alta în fața celor francezi. Laolaltă, aceste plecăciuni reprezintă un social-șovinism „ruso-bundist“ tipic.

Să aprecieze acum cititorul consecvența redacției ziarului „Golos“, care publică aceste raționamente revoltătoare ale lui Akselrod și face doar o mică rezervă declarînd că nu e de acord cu „unele din tezele“ sale, pentru ca apoi, în editorialul din nr. 96, să propage ideea unei „rupturi totale cu elementele social-patriotismului activ“. Să fie ea atît de naivă sau atît de neatentă încît să nu vadă adevărul ? nu vede că raționamentele lui Akselrod sînt *de la un capăt la altul* „elemente ale unui social-patriotism activ“ (întrucît activitatea unui publicist este scrisul) ? Iar publiciștii de la „Nașa Zarea“, d-nii Cerevanin, A. Potresov & Co., nu sînt și ei elemente ale social-patriotismului activ ?

CE FEL DE „UNITATE“ A PROCLAMAT LARIN LA CONGRESUL DIN SUECIA ? ¹³⁷

În discursul său, reprodus de noi (nr. 36), Larin nu putea să aibă în vedere decât faimosul bloc „de la 3 iulie“ ¹³⁸, adică alianța încheiată la 3.VII.1914 la Bruxelles între Comitetul de organizare, Troțki, Rosa Luxemburg, Aleksinski, Plehanov, bundiști, caucazieni, lituanieni, „levița“ ¹³⁹, opoziția poloneză etc. De ce s-a limitat Larin numai la o aluzie ? Ciudat lucru... Noi credem că din moment ce Comitetul de organizare există și există alianța, e dăunător să se ascundă acest adevăr.

C.C. al partidului nostru și C.C. al social-democraților letoni *nu* au intrat în această alianță. Comitetul nostru Central a propus 14 condiții precise pentru realizarea unității, condiții pe care Comitetul de organizare și „blocul“ *nu* le-au acceptat, mărginindu-se la o rezoluție diplomatică, evazivă, care *în fapt* nu promitea și nu marca nici o cotitură hotărâtă în politica lichidatoristă de pînă atunci. Iată *esența* celor 14 §§ ale noastre : 1) Rezoluțiile din XII. 1908 și I. 1910 cu privire la lichidatorism ¹⁴⁰ se confirmă fără echivoc, și anume în sensul că se recunoaște că nu poate fi membru al partidului social-democrat cel ce se declară împotriva activității ilegale, împotriva popularizării presei ilegale, pentru un partid legal (sau lupta pentru el), împotriva mitingurilor revoluționare etc. (cum au făcut „Nașa Zarea“ și „Nașa Raboceaia Gazeta“ ¹⁴¹) ; 2) idem — în ceea ce privește atitudinea negativă față de lozinca republicii etc. ; 3) idem — împotriva blocului cu „levița“,

partid nesocial-democrat ; 4) în fiecare localitate trebuie să existe o organizație social-democrată unică și care să nu fie împărțită pe naționalități ; 5) se respinge „autonomia cultural-națională“¹⁴² ; 6) muncitorii sînt chemați să înfăptuiască „unitatea de jos“ ; nu poate fi membru de partid decît cine face parte dintr-o organizație ilegală ; pentru a vedea de partea cui este majoritatea, se iau din presa legală datele cu privire la subscripțiile grupurilor de muncitori începînd din 1913 ; 7) nu se admit ziare concurente în unul și același oraș ; „Nașa Raboceiaia Gazeta“ își încetează apariția ; se fondează o revistă de discuții ; 8) se confirmă rezoluțiile congreselor din 1903 și 1907 cu privire la caracterul burghez al partidului socialist-revoluționar¹⁴³ ; nu se admit acorduri între o parte a partidului social-democrat și socialiștii-revoluționari ; 9) grupurile din străinătate se supun C.C. din Rusia ; 10) cu privire la activitatea în sindicate se confirmă rezoluția C.C. ales la Londra (I. 1908) ; se recunoaște necesitatea celulelor ilegale ; 11) nu se admit atacuri împotriva „Consiliului asigurărilor sociale“¹⁴⁴ și a altor instituții de asigurări ; „Strahovanie Rabocih“¹⁴⁵, fiind un organ concurent, își încetează apariția ; 12) social-democrații caucazieni confirmă în mod special §§ 5 și 4 ; 13) fracțiunea lui Ciheidze¹⁴⁶ retrage lozinca „autonomiei cultural-naționale“ și recunoaște condițiile menționate mai sus ; 14) în problema „calomniilor“ (Malinovski, K. etc.), Comitetul de organizare și prietenii lui ori își retrag acuzațiile și calomniile, ori trimit la viitorul congres al partidului nostru un reprezentant, care să susțină în fața congresului toate acuzațiile aduse de ei.

Nu e greu să-ți dai seama că, fără aceste condiții, „promisiunile“ verbale de a renunța la lichidatorism s-ar face încă și încă o dată (ca și la plenara din 1910), și nu s-ar putea schimba absolut nimic ; „unitatea“ ar fi o ficțiune și ar însemna admiterea „egalității în drepturi“ a lichidatorilor.

Puternica criză a socialismului, generată de războiul mondial, a determinat o mare încordare a forțelor tuturor

grupurilor social-democrate și o tendință de a strânge pe toți cei ce *puteau* adopta o poziție apropiată în problemele fundamentale ale atitudinii față de război. Blocul „de la 3 iulie” cu care s-a lăudat Larin (temându-se să-i spună direct pe nume) s-a dovedit de la bun început o ficțiune.

Noi avertizăm din nou împotriva unei „unități” fictive atunci când în fapt există divergențe de neîmpăcat.

„Sozial-Demokrat” nr. 37
din 1 februarie 1915

Se tipărește după textul
apărut în ziar

PROIECT DE DECLARAȚIE A C.C. AL P.M.S.D.R.
PENTRU CONFERINȚA DE LA LONDRA
A SOCIALIȘTILOR DIN ȚĂRILE ANTANTEI ¹⁴⁷

Subsemnații reprezentanți ai organizațiilor social-democrate din Rusia (Anglia etc.) pornim de la convingerea că actualul război este un război imperialist nu numai din partea Germaniei și Austro-Ungariei, ci și din partea Angliei și Franței (care acționează în alianță cu țarismul), adică un război al epocii în care dezvoltarea capitalismului a atins ultimul ei stadiu, al epocii în care statele burgheze nu mai pot să se mențină în limitele granițelor naționale, un război al cărui scop exclusiv este acela de a cotropi coloniile, de a jefui țările concurente și de a slăbi mișcarea proletară incitând pe proletarii dintr-o țară împotriva proletarilor din altă țară.

De aceea datoria imperioasă a socialiștilor din toate țările beligerante este de a aplica imediat și hotărât rezoluția de la Basel, și anume :

1) să desființeze blocurile naționale și să pună capăt Burgfrieden*-ului în toate țările ;

2) să cheme pe muncitorii din toate țările beligerante la o energetică luptă de clasă, atât economică cât și politică, împotriva burgheziei din propria lor țară, burghezie care obține profituri nemaipomenite de pe urma furniturilor de război și care se bucură de sprijinul autorităților militare în acțiunea de înăbușire a glasului muncitorilor și de intensificare a asupririi acestora ;

* — păcii civile. — Nota trad.

3) să condamne categoric votarea creditelor de război ;
4) să iasă din guvernele burgheze ale Belgiei și Franței și să considere că intrarea în guvern și votarea de credite constituie o trădare a cauzei socialismului, echivalentă cu aceea pe care o comit social-democrații germani și austrieci prin întreaga lor comportare ;

5) să întindă mâna imediat elementelor internaționaliste din cadrul social-democrației germane care refuză să voteze credite de război și să formeze împreună cu ele un comitet internațional de agitație pentru încetarea războiului, agitație care să nu fie dusă în spiritul pacifiștilor, al creștinilor și democraților mic-burghezi, ci să fie strâns legată de propagarea și organizarea de acțiuni revoluționare de masă ale proletarilor din fiecare țară împotriva guvernelor și a burgheziei din propria lor țară ;

6) să sprijine toate tentativele de apropiere și de fraternizare în armată și în tranșee a socialiștilor din țările beligerante, în ciuda interdicțiilor autorităților militare din Anglia, Germania etc. ;

7) să facă apel la femeile socialiste din țările beligerante în vederea intensificării acestei agitații ;

8) să ceară întregului proletariat internațional să sprijine lupta împotriva țarismului și pe deputații social-democrați din Rusia, care, desfășurându-și activitatea socialistă în spiritul social-democrației revoluționare internaționale, nu numai că au refuzat să voteze creditele, dar nu au dat înapoi nici în fața persecuțiilor care-i amenințau.

*Scris înainte de 27 ianuarie
(9 februarie) 1915*

Se tipărește după manuscris

*Publicat pentru prima oară în 1931,
în „Culegeri din Lenin”, vol. XVII*

NOTĂ „DIN PARTEA REDACȚIEI“ LA ARTICOLUL „UCRAINA ȘI RĂZBOIUL“

Din partea redacției

Articolul de mai sus aparține unuia dintre partizanii de seamă ai curentului „Dzvin“¹⁴⁸, cu care noi am purtat nu de mult o polemică acerbă. Divergențele dintre noi și publiciștii exponenți ai acestui curent n-au fost lichidate. Noi considerăm drept o greșeală concesiile pe care ei le-au făcut naționalismului. Apreciem ideea „autonomiei cultural-naționale“ drept expresia naționalismului burghez. Nu sîntem de părere că cel mai bun mijloc de organizare a proletariatului este fărîmițarea lui pe curii naționale. Nu împărtășim părerile lor în legătură cu deosebirea între noțiunile de „anațional“, național și internațional. Ca adepți ai *internaționalismului* consecvent, noi vrem să sperăm că autorul articolului publicat și prietenii săi vor trage din evenimentele legate de războiul european concluziile necesare.

În tot cazul, relevăm cu satisfacție faptul că în aceste momente grele grupul menționat de militanți ucraineni își dă cînt se poate de bine seama de necesitatea unei apropieri de „Soțial-Demokrat“. Este un merit al lor că au reușit să se îndepărteze de faimoasa „Uniune pentru eliberarea Ucrainei“¹⁴⁹, a cărei activitate nu are nimic comun cu social-democrația.

SUB PAVILION STRĂIN ¹⁵⁰

Scris după ianuarie 1915

*Publicat pentru prima oară în 1917,
în volumul I al „Culegerii” scoase
de editura „Priliv”, Moscova
Semnat: N. Konstantinov*

*Se tipărește după textul
apărut în „Culegere”*

În nr. 1 al revistei „Naše Delo“ (Petrograd, ianuarie 1915)¹⁵¹ a apărut un articol programatic deosebit de semnificativ al d-lui A. Potresov : „La hotarul dintre două epoci“. Ca și în articolul publicat cu puțin timp în urmă de același autor într-o revistă, găsim expuse aici ideile principale ale unui întreg curent burghez al gândirii sociale din Rusia — și anume curentul lichidatorist — cu privire la problemele importante și actuale ale contemporaneității. La drept vorbind, acestea nu sînt niște articole, ci un manifest reprezentînd o anumită orientare, și oricine le va citi cu atenție și le va aprofunda conținutul va vedea că numai împrejurări accidentale, adică nelegate de interesul pur publicistic, au împiedicat ca ideile autorului (și ale prietenilor săi, căci doar el nu e un individ izolat) să fie exprimate în forma mai adecvată a unei declarații sau a unui „credo“ (profesiune de credință).

Ideea principală a lui A. Potresov este aceea că democrația contemporană se află la hotarul dintre două epoci, deosebirea radicală dintre epoca veche și cea nouă fiind trecerea de la limitarea națională la internaționalism. Prin democrație contemporană, A. Potresov înțelege democrația caracteristică pentru sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, spre deosebire de vechea democrație burgheză, caracteristică pentru sfîrșitul secolului al XVIII-lea și primele două treimi ale secolului al XIX-lea.

La prima vedere s-ar părea că ideea autorului este incontestabil justă, că avem de-a face cu un adversar al orientării

național-liberale, orientare astăzi dominantă în democrația contemporană, că autorul e un „internaționalist“, și nu un național-liberal.

Într-adevăr, a apăra internaționalismul, a considera mărginirea națională și exclusivismul național drept trăsături ale unei epoci vechi, trecute, nu înseamnă oare a rupe categoric cu molima național-liberalismului, această plagă a democrației contemporane sau, mai exact, a reprezentanților ei oficiali ?

Deși la prima vedere lucrurile par, și e inevitabil să pară, că stau așa, aici se ascunde o profundă eroare. Autorul își transportă încărcătura sub pavilion străin. El a recurs — conștient sau nu, în cazul de față n-are importanță — la o mică stratagemă, arborînd pavilionul „internaționalismului“ cu scopul de a transporta sub acest pavilion, cu mai puține primejdii, încărcătura de contrabandă a național-liberalismului. Căci A. Potresov este cel mai autentic național-liberal. Fondul articolului (și al programului, al platformei, al „credo“-ului său) constă tocmai în folosirea acestei mici și, dacă doriți, nevinovate stratageme, cu ajutorul căreia strecoară oportunistul sub pavilionul internaționalismului. Pentru a elucida fondul acestui articol, este necesar să-l analizăm în amănunțime, deoarece problema prezintă o importanță deosebită, primordială. Faptul că A. Potresov arborează un pavilion străin prezintă un pericol cu atât mai mare, cu cât el se ascunde nu numai îndărătul principiului „internaționalismului“, ci și al titulaturii de adept al „metodologiei marxiste“. Cu alte cuvinte, A. Potresov vrea să se dea drept un discipol și un exponent veritabil al marxismului, iar în realitate substituie marxismului național-liberalismul. El se apucă să-l „corecteze“ pe Kautsky, acuzîndu-l că „face pe avocatul“, adică apără liberalismul cînd de culoarea unei națiuni, cînd de a alteia, cînd de diferite culori naționale. A. Potresov vrea să dea impresia că opune internaționalismul și marxismul național-liberalismului (Kautsky a devenit astăzi, incontestabil, un național-liberal). În realitate însă, el opune național-liberalismului *pestriț*, un național-liberalism *unicolor*. Marxismul însă este ostil — și, în împrejurările istorice concrete

actuale, ostil în toate privințele — oricărui național-liberalism.

Că într-adevăr așa stau lucrurile și de ce stau așa, vom arăta în cele ce urmează.

I

Cititorul va putea pătrunde mai ușor pățaniile lui A. Potresov, la capătul cărora a ajuns să navigheze sub pavilion național-liberal, citind cu atenție următorul pasaj din articolul său :

„...Ei (Marx și tovarășii săi) se grăbeau, cu toată pasiunea ce-i caracteriza, să rezolve problemele, oricât de complexe ar fi fost ele, diagnosticau conflictele, căutau să stabilească *succesul căreia dintre părți* ar lărgi posibilitățile pe care ei le considerau de dorit, creînd astfel o anumită bază pentru a-și construi tactica“ (p. 73, sublinierile din citate ne aparțin).

„Succesul căreia dintre părți e mai de dorit“ — iată ce trebuie stabilit, și asta nu din punct de vedere național, ci internațional ; iată fondul metodologiei marxiste ; iată ce nu face Kautsky, transformîndu-se din „judecător“ (adică din marxist) în „avocat“ (adică în național-liberal). Aceasta e ideea lui A. Potresov. Cît despre el, Potresov e ferm convins că nu face nicidecum pe „avocatul“ atunci cînd susține că este de dorit succesul uneia dintre părți (și anume al propriei sale părți), ci se călăuzește după considerente cu adevărat internaționaliste în ceea ce privește păcatele „de neiertat“ ale celeilalte părți... ⁴

Și Potresov, și Maslov, și Plehanov etc. se călăuzesc după considerente cu adevărat internaționaliste, ajungînd la aceleași concluzii la care a ajuns și primul dintre ei... Asta-i o naivitate greu de calificat... Dar să nu anticipăm, ci să sfîrșim cu examinarea problemei pur teoretice.

Marx stabilea „succesul căreia dintre părți e mai de dorit“, de pildă, în 1859, în timpul războiului din Italia. A. Potresov se oprește tocmai la acest exemplu, „care, datorită unor particularități, prezintă pentru noi un interes

deosebit“. N-avem nimic împotriva să analizăm și noi exemplul ales de el.

În 1859 Napoleon al III-lea a declarat război Austriei, chipurile, pentru eliberarea Italiei, în realitate însă pentru a-și atinge scopurile dinastice.

„În spatele lui Napoleon al III-lea — scrie A. Potresov — se contura figura lui Gorceakov, care cu puțin înainte încheiase un acord secret cu împăratul francezilor“. Rezultă de aici un nod de contradicții : pe de o parte, una dintre cele mai reacționare monarhii europene care a subjugat Italia, pe de altă parte — reprezentanții Italiei revoluționare care duc lupta de eliberare, inclusiv Garibaldi, mână în mână cu arhireacționarul Napoleon al III-lea etc. „Ar fi fost simplu — scrie A. Potresov — să declari pentru a evita o greșeală : «ambii sînt la fel de răi». Dar nici Engels, nici Marx, nici Lassalle nu s-au lăsat ispitiți de o astfel de soluție «simplă», ci s-au apucat să pătrundă problema“ (A. Potresov vrea să spună : să studieze și să analizeze) „care rezultat al ciocnirii poate oferi mai multe șanse cauzei scumpe tuturor“.

Spre deosebire de Lassalle, Marx și Engels au considerat că Prusia trebuie să intervină. Printre considerentele care îi călăuzeau a fost — după cum recunoaște A. Potresov însuși — și acela al „unei eventuale mișcări naționale în Germania în urma ciocnirii cu coaliția dușmană, mișcare care să se dezvolte trecînd peste numeroșii ei conducători, precum și problema care putere din concertul european constituie pericolul cel mai mare : monarhia reacționară de la Dunăre sau alți exponenți de vază din acest concert“.

Pentru noi n-are importanță — conchide A. Potresov — cine avea dreptate, Marx sau Lassalle ; important e că toți sînt de acord că trebuie să se stabilească din punct de vedere internațional succesul căreia dintre părți e mai de dorit.

Iată exemplul pe care l-a luat autorul nostru, iată și raționamentul lui. Dacă Marx a știut atunci „să aprecieze conflictele internaționale“ (expresia lui A. Potresov), în ciuda reacționarismului extremist al guvernelor *ambelor*

părți beligerante, marxiștii sînt datori și astăzi să facă o asemenea apreciere, conchide Potresov.

Concluzia este naivă și puerilă sau plată și sofistică, întrucît se reduce la următoarele : așa cum Marx a rezolvat în 1859 problema — succesul căreia *burghezii* e mai de dorit —, și noi, după mai bine de o jumătate de secol, avem de rezolvat o problemă absolut identică.

A. Potresov *n-a remarcat* că la Marx în 1859 (și într-o serie întregă de cazuri ulterioare) problema „succesul căreia dintre părți e mai de dorit“ echivala cu problema „succesul căreia dintre *burghezii* e mai de dorit“. El *n-a remarcat* că Marx a rezolvat această problemă atunci cînd existau — și nu numai că existau, dar se și situau pe primul plan în procesul dezvoltării istorice în principalele state europene — mișcări *burgheze* indiscutabil *progresiste*. Astăzi ar fi ridicol să te gîndești la o *burghezie progresistă*, la o mișcare *burgheză progresistă* atunci cînd e vorba, bunăoară, de figuri indiscutabil centrale și importante în „concertul“ european, ca Anglia și Germania. Vechea „democrație“ *burgheză* din aceste state centrale și importante a devenit reacționară. D-l A. Potresov „a uitat“ însă acest lucru și a substituit punctul de vedere al *actualei* democrații (neburgheze) punctului de vedere al *vechii* așa-zise democrații (burgheze). Această trecere la punctul de vedere al unei alte clase, și încă al unei clase vechi, perimate, este oportunist de cea mai pură speță. Nici vorbă nu poate fi de justificarea acestei treceri prin analiza conținutului obiectiv al procesului istoric din vechea epocă și din cea nouă.

Burhezia — din Germania de pildă, ba chiar și din Anglia — este cea care încearcă să facă o substituie asemenea aceleia făcute de A. Potresov, anume să substituie epocii imperialiste epoca mișcărilor *burgheze progresiste* de eliberare, naționale și democratice. A. Potresov adoptă o atitudine necritică, tîrîndu-se în coada *burgheziei*. Și vina lui e cu atît mai gravă, cu cît el însuși, în exemplul pe care singur l-a ales, a trebuit să recunoască și să arate după

ce considerente s-au călăuzit Marx, Engels și Lassalle într-o epocă de mult apusă *.

În primul rînd, acestea erau considerente cu privire la mișcarea *națională* (din Germania și Italia), în sensul ca ea să se dezvolte trecînd peste „reprezentanții evului mediu”; în al doilea rînd, considerente cu privire la „pericolul cel mai mare”: monarhiile reacționare (austriacă, napoleoniană etc.) în concertul european.

Aceste considerente sînt absolut limpezi și indiscutabile. Marxștii n-au tăgăduit niciodată caracterul progresist al mișcărilor burgheze de eliberare națională, îndreptate împotriva forțelor feudale-absolutiste. A. Potresov nu poate să nu știe că în statele centrale, adică în principalele și cele mai importante state aflate în conflict în epoca noastră, n-a existat și nu putea exista *nimic asemănător*. Pe atunci, atît în Italia cît și în Germania au avut loc mișcări populare de tipul celor de eliberare națională, care au durat *decenii* întregi. Pe atunci nu burghezia din Occident sprijinea cu finanțele ei celelalte state mari, ci, dimpotrivă, aceste state mari constituiau *realmente* „pericolul cel mai mare”. A. Potresov nu poate să nu știe — și de altfel el însuși recunoaște în același articol — că în epoca noastră *nici unul* dintre celelalte state mari nu constituie și nu poate constitui „pericolul cel mai mare”.

Burghezia (de pildă cea germană, și nu numai ea) încurajează din interes ideologia mișcărilor naționale, încercînd s-o transplanteze în epoca imperialismului, adică într-o epocă cu totul deosebită. Ca întotdeauna, în coada burgheziei se tîrăsc oportuniștii, *renunțînd la* punctul de vedere al democrației *contemporane* și îmbrățișînd punctul de vedere al democrației *vechi* (burgheze). Iată viciul principal al tuturor articolelor și al întregii poziții, al în-

* Între altele, A. Potresov nu vrea să se pronunțe dacă Marx sau Lassalle a avut dreptate în aprecierea condițiilor războiului din 1859. Noi credem (contrar părerii exprimate de Mehring) că Marx a avut dreptate, în timp ce Lassalle a fost și atunci, ca și în cochetarile cu Bismarck, un oportunist. Lassalle s-a adaptat victoriei Prusiei și a lui Bismarck, s-a adaptat lipsei de forță a mișcărilor naționale democratice din Italia și Germania, oscilînd în direcția politicii muncitorești național-liberale. Marx însă stimula și dezvolta o politică de sine stătătoare, consecvent democratică, ostilă lașității național-liberale (intervenția Prusiei împotriva lui Napoleon în 1859 ar fi stimulat mișcarea populară din Germania). Lassalle privea mai mult în sus decît în jos, se lua după Bismarck. „Succesul” lui Bismarck nu justifică întru nimic oportunismul lui Lassalle.

tregii linii a lui A. Potresov și a tovarășilor săi de idei lichidatori. În epoca *vechii* democrații (burgheze), Marx și Engels au trebuit să stabilească succesul cărei burghezii e mai de dorit, îngrijindu-se să transforme o modestă mișcare liberală într-o mișcare democratică vijelioasă. A. Potresov propagă național-liberalismul burghez în epoca democrației *contemporane* (neburgheze), când nici în Anglia, nici în Germania, nici în Franța nu poate fi vorba nici de mișcări burgheze progresiste, nici de mișcări liberale modeste sau de mișcări democratice vijelioase. Marx și Engels *au depășit* epoca lor, epoca mișcărilor progresiste burghezo-naționale, împingând *aceste* mișcări mai departe, având grijă ca ele să se dezvolte „trecând peste” reprezentanții evului mediu.

Ca toți social-șoviniștii, A. Potresov rămîne în urma epocii *lui*, epoca democrației contemporane, întorcîndu-se la punctul de vedere al democrației vechi (burgheze), punct de vedere de mult perimat, mort și deci în esență fals.

Iată de ce el adresează democrației următorul apel, extrem de confuz și reacționar.

„...Cată să nu mergi înapoi, ci înainte. Nu spre individualism, ci spre o conștiință internaționalistă integră și viguroasă. Înainte înseamnă într-un anumit sens și înapoi : înapoi la Engels, Marx, Lassalle, la metoda lor de apreciere a conflictelor internaționale ; la ideea lor că și acțiunile internaționale ale statelor trebuie folosite în interesul democrației”.

A. Potresov trage *înapoi* democrația contemporană, spre lozincile și ideologia vechii democrații burgheze, spre dependența maselor de burghezii nu „într-un anumit sens”, ci în toate sensurile... Metoda lui Marx constă, în primul rînd, în a ține seama de conținutul *obiectiv* al procesului istoric într-un anumit moment, în condiții concrete, în a înțelege, în primul rînd, mișcarea *cărei* clase este resortul principal al unui eventual progres în aceste condiții concrete. Pe atunci, în 1859, conținutul obiectiv al procesului istoric din Europa continentală nu era imperialismul, ci mișcările burgheze de eliberare națională. Resortul principal era mișcarea burghezii împotriva forțelor feudale-absolutiste. Iar preaînțeleptul A. Potresov, astăzi, după

55 de ani, cînd locul feudalilor reacționari este luat de alți reacționari, magnați ai capitalului financiar al burgheziei decrepite, vrea să aprecieze conflictele internaționale din punctul de vedere al *burgheziei, și nu al noii clase* *.

Potresov nu s-a gîndit la semnificația adevărului exprimat prin aceste cuvinte. Să presupunem că două țări luptă între ele în epoca mișcărilor de eliberare, a mișcărilor naționale și burgheze. Căreia dintre țări să-i dorim, din punctul de vedere al democrației contemporane, succesul? Bineînțeles, aceleia al cărei succes va stimula și va contribui mai mult la desfășurarea impetuoasă a mișcării de eliberare a burgheziei, care va submina mai puternic feudalismul. Să presupunem, apoi, că momentul *determinant* al conjuncturii istorice obiective s-a schimbat și că locul capitalului care luptă pentru eliberarea sa națională a fost luat de capitalul financiar reacționar, internațional, imperialist. Prima dintre țări stăpînește, să zicem, $\frac{3}{4}$ din Africa, iar a doua $\frac{1}{4}$. Conținutul obiectiv al războiului dintre ele e reîmpărțirea Africii. Căreia dintre părți să-i dorim succes? Problema nu mai poate fi pusă ca înainte, deoarece criteriile de apreciere din trecut nu mai sînt valabile; n-avem nici o dezvoltare îndelungată a mișcării burgheze de eliberare, nici un proces îndelungat de prăbușire a feudalismului. Nu e treaba democrației contemporane nici să ajute prima din cele două țări să-și consfințească „dreptul” asupra a $\frac{3}{4}$ din Africa și nici să ajute pe a doua (chiar dacă ea se dezvoltă mai rapid decît prima din punct de vedere economic) să acapareze aceste $\frac{3}{4}$.

Democrația contemporană va rămîne credincioasă sîci numai dacă nu se va alătura nici uneia dintre burgheziile imperialiste, dacă va declara că „ambele sînt la fel de rele”, dacă va dori insuccesul burgheziei imperialiste din fiecare țară. Orice altă hotărîre nu este în realitate decît național-liberală, neavînd nimic comun cu adevăratul internaționalism.

* „În realitate — scrie A. Potresov —, tocmai în această perioadă de stagnare aparentă aveau loc în fiecare țară procese moleculare uriașe, iar situația internațională se transforma încetul cu încetul, căci momentul ei *determinant* devenea tot mai evident politica cotoptirilor coloniale, politica imperialismului agresiv”.

Cititorul nu trebuie să se lase înșelat de terminologia pretențioasă prin care A. Potresov își camuflează trecerea la punctul de vedere al burgheziei. Când exclamă : „nu spre individualism, ci spre o conștiință internaționalistă integră și viguroasă“, el intenționează să opună punctului de vedere al lui Kautsky un punct de vedere propriu. El numește concepția lui Kautsky (și a celor de teapa lui) „individualism“, pentru că acesta nu ține seama de problema — „succesul căreia dintre părți e mai de dorit“, și justifică național-liberalismul muncitorilor din fiecare țară luată „individual“. Noi însă, A. Potresov, Cerevanin, Maslov, Plehanov și alții, apelăm la „o conștiință internaționalistă integră și viguroasă“, deoarece sîntem pentru un național-liberalism unicrom, nicidecum din punct de vedere individual-statal (sau individual-național), ci din punct de vedere cu adevărat internaționalist... Raționamentul ar fi ridicol dacă n-ar fi atît de... rușinos.

Atît A. Potresov & Co., cît și Kautsky se tîrăsc în coada burgheziei, trădînd punctul de vedere al clasei pe care se sforțează să dovedească că o reprezintă.

II

A. Potresov și-a intitulat articolul : „La hotarul dintre două epoci“. Indiscutabil că ne aflăm la hotarul dintre două epoci, și evenimentele istorice de importanță capitală care se desfășoară sub ochii noștri nu pot fi înțelese decît analizînd, în primul rînd, condițiile obiective de trecere de la o epocă la alta. E vorba de epoci istorice mari ; în fiecare epocă există și vor exista mișcări parțiale, cînd progresiste, cînd retrograde, există și vor exista abateri de la tipul mijlociu și ritmul mijlociu al mișcărilor. Nu putem ști cît de rapid se vor desfășura diversele mișcări istorice ale unei epoci și nici în ce măsură vor reuși ele. În schimb, putem ști și știm *ce clasă* se află în centrul unei anumite epoci, determinînd conținutul ei principal, direcția principală în care evoluează, principalele caracteristici ale condițiilor istorice etc. Numai pe această bază, adică ținînd seama în primul rînd de trăsăturile esențiale care deosebesc diferitele „epoci“ (iar nu episoadele izolate din

istoria unor țări), ne putem elabora o tactică justă ; și numai cunoașterea trăsăturilor fundamentale ale epocii poate servi drept bază pentru înțelegerea particularităților mai de amănunt dintr-o țară sau alta.

Iată aici principalul sofism al lui A. Potresov și al lui Kautsky (care a publicat și el un articol în același număr al revistei „Nașe Delo“) ¹⁵² sau eroarea istorică fundamentală pe care o comit ei și care i-a dus pe amândoi la concluzii național-liberale, și nu marxiste.

Exemplul citat de A. Potresov și care pentru el prezenta un „interes deosebit“, cel al campaniei din Italia din 1859, precum și o serie întreagă de exemple istorice *analoge* invocate de Kautsky, se referă „*tocmai nu la epocile istorice*“, „la hotarul“ cărora ne aflăm. Să denumim epoca în care intrăm (sau în care am intrat, dar care se află încă în stadiul ei inițial) epoca contemporană (sau a treia). Să denumim epoca din care abia am ieșit epoca de ieri (sau a doua). Epoca din care își iau exemplele A. Potresov și Kautsky va trebui s-o denumim epoca de alaltăieri (sau prima). Sofismul revoltător, minciuna sfruntată cuprinsă în raționamentele lui A. Potresov și Kautsky constau tocmai în faptul că ei substituie condițiilor epocii contemporane (a treia) condițiile epocii de alaltăieri (prima).

Să ne explicăm.

Împărțirea obișnuită a epocilor istorice, așa cum e făcută adeseori în literatura marxistă, cum a repetat-o de nenumărate ori Kautsky și cum a adoptat-o A. Potresov în articolul său, e următoarea : 1) 1789—1871 ; 2) 1871—1914 ; 3) 1914—? Firește că aici, ca și pretutindeni în natură și în societate, limitele sînt convenționale și mobile, relative, și nu absolute. Noi considerăm doar cu aproximație evenimentele istorice deosebit de însemnate și care atrag atenția, ca jaloane care marchează mari mișcări istorice. Prima epocă, de la marea revoluție franceză pînă la războiul franco-prusian, este epoca de avînt a burgheziei, epoca victoriei ei depline. Este linia ascendentă a burgheziei, epoca mișcărilor burghezo-democratice în general, burghezo-naționale în particular, epoca rapidei desființări a instituțiilor feudale-absolutiste perimate. A doua este epoca dominației depline și a decăderii burghe-

ziei, epoca de trecere de la burghezia progresistă la capitalul financiar reacționar și ultrareacționar. Este epoca de pregătire și de acumulare lentă de forțe de către noua clasă, democrația contemporană. A treia epocă, care abia începe, pune burghezia în „situația” în care se aflau feudalii în prima epocă. Este epoca imperialismului și a zguduirilor imperialiste care rezultă din imperialism.

Kautsky, și nimeni altul, a fost acela care a descris cât se poate de exact într-o serie întreagă de articole, precum și în broșura sa „Drumul spre putere” (apărută în 1909) trăsăturile esențiale ale epocii a treia, care începe; care a relevat deosebirea fundamentală dintre această epocă și epoca a doua (cea de ieri) și care și-a dat seama de faptul că sarcinile directe, precum și condițiile și formele de luptă ale democrației contemporane sînt modificate — modificare rezultată din schimbarea condițiilor istorice obiective. Astăzi, Kautsky calcă în picioare ceea ce venerase pînă mai ieri, își schimbă poziția în modul cel mai neverosimil, mai indecent și mai nerușinat. În broșura menționată, el vorbește direct de simptomele războiului care se apropie, ale unui război care în 1914 a devenit realitate. O simplă confruntare a unor pasaje din această broșură cu actualele scrieri ale lui Kautsky demonstrează limpede cum și-a trădat el propriile convingeri și declarații solemne. În această privință, Kautsky nu e un caz unic (și nu e un caz german), ci este exponentul tipic al unei întregi pături, pătura de sus a democrației contemporane, care în momentul crizei a trecut de partea burgheziei.

Toate exemplele luate de A. Potresov și Kautsky din istorie se referă la prima epocă. Principalul conținut obiectiv al fenomenelor istorice nu numai în timpul războaielor din 1855, 1859, 1864, 1866, 1870, dar și în timpul războiului din 1877 (ruso-turc) și al celui din 1896—1897 (războiul dintre Turcia și Grecia și răscoalele armenilor) l-au constituit mișcările burghezo-naționale sau „spasmele” societății burgheze, care se elibera de diferitele forme de feudalism. Pe atunci nici vorbă nu putea fi de o acțiune cu adevărat independentă a democrației contemporane dintr-o serie de țări înaintate, acțiune care să corespundă unei epoci de decădere și declin a burgheziei. Principala clasă

care a participat atunci la aceste războaie și care în cursul lor s-a dezvoltat pe linie ascendentă, singura care a fost capabilă să lupte cu o forță copleșitoare împotriva instituțiilor feudale-absolutiste a fost burghezia. În diferite țări, această burghezie, reprezentată prin diferite pături de producători de mărfuri *avuți*, era progresistă într-o măsură diferită, iar uneori (de exemplu o parte din burghezia italiană în 1859) chiar revoluționară, însă trăsătura generală a epocii a fost tocmai caracterul progresist al burgheziei, *determinat de faptul* că lupta dusă de ea împotriva feudalismului nu-și atinsese încă scopul, nu era încă terminată. Era cu totul firesc ca elementele democrației contemporane — și Marx ca reprezentant al lor —, călăuzindu-se după principiul indiscutabil al sprijinirii burgheziei progresiste (al unei burghezii capabile de luptă) împotriva feudalismului, să aibă de hotărât pe atunci „succesul căreia dintre părți“, adică al *căreia* dintre burghezii e mai de dorit. Pe atunci, în principalele țări cuprinse de război, mișcarea populară a fost o mișcare general-democratică, adică burghezo-democratică prin conținutul ei economic și de clasă. E cu totul firesc ca să nu se fi putut pune o *altă* problemă decât aceea : succesul *căreia* dintre burghezii, în ce combinație, nereușita căreia dintre forțele reacționare (feudale-absolutiste care frânează dezvoltarea burgheziei) promite un „cîmp“ mai larg democrației contemporane.

Totodată, Marx, după cum e nevoit să recunoască însuși A. Potresov, atunci cînd „a apreciat“ conflictele internaționale provocate de mișcările naționale și de eliberare burgheze, s-a călăuzit după următoarele considerente : succesul căreia dintre părți poate contribui mai mult la „dezvoltarea“ (p. 74 din articolul lui A. Potresov) mișcărilor naționale și în genere a mișcărilor populare, general-democratice. Aceasta înseamnă că în conflictele militare provocate în interiorul unor națiuni de înaintarea burgheziei spre putere, Marx, ca și în 1848, s-a preocupat mai mult ca de orice de extinderea și întetirea mișcărilor burghezo-democratice prin participarea unor mase cît mai largi și mai „plebeene“, a micii burghezii în general, a țărănimii în special, în sfîrșit a claselor neavute. Tocmai aceste considerente ale lui Marx în legătură cu lărgirea

bazei sociale a mișcării, cu dezvoltarea mișcării arată deosebirea radicală dintre tactica consecvent-democratică a lui Marx și tactica inconsecventă a lui Lassalle, care înclina spre o alianță cu național-liberalii.

Conflictele internaționale din epoca a treia au rămas, în ceea ce privește *forma*, aceleași ca și în prima epocă, însă *conținutul* lor social și de clasă s-a schimbat radical. Condițiile istorice obiective au devenit cu totul altele.

De la lupta dusă de capitalul național ascendent, pe cale de eliberare, împotriva feudalismului, s-a trecut la lupta capitalului financiar ultrareacționar, care s-a perimat și urmează o linie descendentă, de declin — împotriva forțelor noi. Cadrul burghezo-național al statelor, care a constituit în prima epocă un sprijin pentru *dezvoltarea* forțelor productive ale omenirii ce se elibera de feudalism, a devenit acum, în epoca a treia, o *piedică* în dezvoltarea forțelor productive. Dintr-o clasă progresistă, care se dezvolta pe o linie ascendentă, burghezia a devenit o clasă care urmează o linie descendentă, o clasă în decădere, devitalizată, reacționară. Clasa care se ridică — pe o scară istorică largă — este cu totul alta.

A. Potresov și Kautsky au părăsit punctul de vedere al acestei clase și au mers înapoi, repetînd minciuna burgheză că conținutul obiectiv al procesului istoric l-ar forma și astăzi mișcarea progresistă a burgheziei împotriva feudalismului. În realitate însă, nici vorbă nu poate fi ca democrația *contemporană* să se tîrască în coada burgheziei *reacționare*, imperialiste, indiferent de „culoarea“ pe care ar avea-o ea.

În prima epocă, sarcina istorică care se punea în mod obiectiv a fost următoarea: cum trebuie „să folosească“ burghezia progresistă conflictele internaționale în lupta ei împotriva *principalilor* reprezentanți ai feudalismului muribund spre a obține maximum de avantaje pentru democrația burgheză pe arena mondială. Pe atunci, în prima epocă, în urmă cu peste o jumătate de secol, era firesc și inevitabil ca burghezia subjugată de feudalism să dorească insuccesul „propriului ei“ asupritor feudal, numărul acestor citadele feudale principale, centrale, cu greutate în Europa fiind destul de mic. Marx „aprecia“ în ce țară, în condițiile

(situația) concrete date, succesul mișcării de eliberare burgheze e *mai important* pentru subminarea citadelei feudale din întreaga Europă.

Acum, în epoca a treia, n-a mai rămas nici o citadelă feudală de importanță europeană. „A folosi“ condițiile existente este, desigur, sarcina democrației contemporane, dar ele trebuie folosite *pe scară internațională* — în ciuda afirmațiilor lui A. Potresov și Kautsky — nu împotriva unor anumite capitaluri financiare naționale, ci împotriva capitalului financiar internațional. Și nu clasa care acum 50—100 de ani era în ascensiune este cea chemată să le folosească. Atunci era vorba de o „acțiune internațională“ (expresie a lui A. Potresov) a celei mai progresiste democrații burgheze; acum o sarcină similară, maturizată istoricește, este pusă de situația obiectivă în fața unei cu totul alte clase.

III

A doua epocă, sau „perioada de patruzeci și cinci de ani“ (1870—1914), după expresia lui A. Potresov, a fost caracterizată de el cu totul incomplet. La fel de incompletă este caracterizarea acestei epoci și într-o lucrare a lui Troțki scrisă în limba germană, deși el nu este de acord cu A. Potresov în privința concluziilor practice (ceea ce constituie o superioritate a primului față de cel de-al doilea), și e puțin probabil ca autorilor menționați să le fie clar de ce se face o anumită apropiere între ei.

A. Potresov scrie despre epoca pe care noi am denumit-o a doua sau de ieri :

„O activitate și o luptă limitată la detalii, tendința atotcuprinzătoare spre evoluția treptată, acest specific al epocii, pe care unii l-au ridicat la rangul de principiu, a devenit pentru alții un factor obișnuit al existenței lor și, ca atare, un element integrant în psihologia lor, o nuanță în ideologia lor“ (71). „Talentul ei (al acestei epoci) de a înainta sistematic, consecvent și prudent avea ca revers, în primul rând, o pronunțată inadaptabilitate la momentele în care această tendință de evoluție treptată este încălcată, ca și la tot felul de fenomene catastrofice, iar în al doilea rând o totală închistare în sfera de acțiune națională — în mediul național“ (72)... „Nici revoluții, nici războaie“ (70)... „Democrația se naționaliza cu atât mai mult cu

cît perioada «luptei» ei «de poziții» se prelungea, cu cît întîrzia să dispară acea perioadă din istoria Europei... care n-a cunoscut conflicte internaționale în inima Europei, și, prin urmare, n-a cunoscut frământări care să treacă dincolo de teritoriile naționale ale statelor, o perioadă în care nu s-au impus interese de anvergură europeană sau mondială» (75—76).

Principala deficiență a acestei caracterizări, ca și a caracterizării făcute aceleiași epoci de Troțki, constă în nedorința de a vedea și a recunoaște profundele contradicții interne din cadrul democrației contemporane, care se dezvoltă pe bazele descrise de noi. Rezultă că democrația contemporană din epoca dată a rămas un tot întreg, care, în general vorbind, s-a pătruns de spiritul evoluției treptate, s-a naționalizat, nu mai știe ce-i încălcarea acestei evoluții treptate și catastrofa, mucegăiește și decade.

În realitate, lucrurile nu puteau sta astfel, deoarece pe lîngă tendințele menționate acționau, incontestabil, și tendințe contrarii, se internaționaliza însăși „existența” maselor muncitorești — atracția spre orașe și nivelarea (egalarea) condițiilor de trai în orașele mari din lumea întreagă, internaționalizarea capitalului, amestecul de populație orășenească și sătească, indigenă și de alte naționalități în marile fabrici etc. —, contradicțiile dintre clase deveneau tot mai acute, uniunile patronale exercitau o presiune tot mai puternică asupra asociațiilor muncitorești, apăreau forme de luptă mai acute și mai grele, ca, de pildă, grevele de masă, scumpetea creștea, jugul capitalului financiar devenea din ce în ce mai insuportabil etc. etc.

Că în realitate lucrurile *n-au stat* așa, s-a știut în mod cert. În această epocă, nici una, literalmente nici una dintre marile țări capitaliste din Europa n-a fost cruțată de lupta dintre două curente contradictorii în cadrul democrației contemporane. În fiecare din țările mari, această luptă lua uneori formele cele mai violente, ajungîndu-se chiar la sciziuni, în ciuda caracterului general „pașnic”, „de stagnare”, de somnolență al epocii. Aceste curente contradictorii au avut repercusiuni asupra tuturor domeniilor vieții, fără excepție, și asupra problemelor democrației contemporane: atitudinea față de burghezie, alianțele cu liberalii, votarea creditelor, atitudinea față de politica colonială, față de

reforme, față de caracterul luptei economice, față de neutralitatea sindicatelor etc.

„Tendința atotcuprinzătoare de evoluție treptată“ n-a fost de loc o stare de spirit care să fi dominat exclusiv în rîndurile întregii democrații contemporane, cum rezultă după Potresov și Troțki. Nu, ea s-a cristalizat, dînd naștere unei orientări care adeseori a creat în această perioadă în Europa diferite fracțiuni, uneori chiar și diferite partide ale democrației contemporane. Această orientare avea conducători, organe de presă și o politică, o influență proprie — în mod special organizată — asupra maselor populației. Mai mult decît atît. Ea se bizuia într-o măsură din ce în ce mai mare — pînă cînd, în sfîrșit, „s-a sprijinit“, dacă se poate spune așa — în mod definitiv pe interesele unei anumite pături sociale *dinăuntru* democrației contemporane.

„Tendința atotcuprinzătoare de evoluție treptată“ a adus, firește, în rîndurile democrației contemporane o serie de tovarăși de drum mic-burghezi; apoi, pentru o anumită pătură formată din parlamentari, ziaristi și funcționari ai organizațiilor sindicale, s-au creat condiții mic-burgheze de existență, prin urmare și de „orientare“ politică (curențe, aspirații); a început să se desprindă, mai mult sau mai puțin net și evident, un soi de birocrație și aristocrație a clasei muncitoare.

Să luăm, de pildă, stăpînirea de colonii, extinderea posesiunilor coloniale, care a fost fără doar și poate una din trăsăturile distinctive pentru epoca descrisă și pentru majoritatea statelor mari. Ce însemna ea din punct de vedere economic? O sumă de supraprofiteri și privilegii speciale pentru burghezie și apoi, firește, posibilitatea și pentru o infimă minoritate de mic-burghezi de a căpăta firimituri din aceste „bucăți de plăcintă“; tot astfel și pentru slujbașii mai bine situați, funcționari ai mișcării muncitorești etc. Că o minoritate infimă a clasei muncitoare „a profitat“ în Anglia, de pildă, beneficiind de unele avantaje mărunte, de pe urma coloniilor și a privilegiilor, e un fapt indiscutabil, recunoscut și arătat încă de Marx și de Engels. Dar ceea ce a fost cîndva un fenomen exclusiv englez a devenit un fenomen general pentru țările capitaliste mari din Europa, pe măsură ce toate aceste țări au început să stăpî-

nească colonii pe scară largă și în general pe măsură ce perioada imperialistă a capitalismului se dezvoltă și se statornicește.

Într-un cuvânt, „tendința atotcuprinzătoare de evoluție treptată“ din epoca a doua (sau cea de ieri) n-a creat numai o anumită „inadaptabilitate la încălcarea evoluției treptate“, cum crede A. Potresov, sau numai anumite tendințe „posibiliste“¹⁵³, cum consideră Troțki: ea a creat o întregă orientare oportunistă, care se sprijină pe o anumită pătură socială din cadrul democrației contemporane, pătură legată prin numeroase fire, prin interese economice, sociale și politice comune de burghezia din propria ei țară, — o orientare direct, pe deplin conștient și sistematic ostilă oricărei idei de „încălcarea evoluției treptate“.

Sursa unui întreg șir de greșeli tactice și organizatorice comise de Troțki (ca să nu mai vorbim de A. Potresov) rezidă în teama, sau lipsa de dorință, sau incapacitatea lui de a recunoaște deplina „maturizare“ a orientării oportuniste, precum și a legăturii strânse, indisolubile dintre aceasta și național-liberali (sau social-naționalismul) de astăzi. Negarea acestei „maturizări“ și legături indisolubile duc în practică cel puțin la o totală dezorientare și neputință în fața răului social-naționalist (sau național-liberal) care domină.

În general vorbind, și A. Potresov, și Martov, și Axelrod, și Vl. Kosovski (care a ajuns să apere votul național-liberal al democrațiilor germani pentru credite de război), și Troțki tăgăduiesc legătura dintre oportunism și social-naționalism.

„Argumentul“ lor principal este că împărțirea de ieri a democrației „după criteriul oportunismului“ nu corespunde pe deplin împărțirii ei de astăzi „după criteriul social-naționalismului“. Argumentul este, după cum vom arăta mai jos, în primul rând inexact, în fapt, iar în al doilea rând cu totul unilateral, incomplet și este principial nefondat din punct de vedere marxist. Unele persoane și grupuri pot trece dintr-o parte în alta — lucru nu numai posibil, dar chiar inevitabil în timpul oricăror „zguduiri“ sociale mari; ceea ce nu schimbă întru nimic caracterul unui anumit curent; nu schimbă nici legătura ideologică dintre

anumite curente și nici semnificația lor *de clasă*. Toate aceste considerente par atât de cunoscute și incontestabile, încât într-un fel e penibil să insiști prea mult asupra lor. Și totuși publiciștii noștri le-au dat uitării. Semnificația fundamentală de clasă sau, dacă vrei, conținutul social-economic al oportunismului constă în faptul că anumite elemente ale democrației contemporane au trecut (efectiv, cu alte cuvinte, chiar fără să fie conștienți de asta) de partea burgheziei în ceea ce privește o serie întreagă de probleme. Oportunismul e o politică muncitorească liberală. Pe aceia care se tem de „fracționismul” aparent al acestor expresii îi sfătuim să depună osteneala de a studia aprecierile pe care le fac Marx, Engels și Kautsky (o „autoritate” care le convine în mod deosebit adversarilor „fracționismului”, nu-i așa ?) fie și în legătură cu oportunismul englez. Nu încape îndoială că, procedând astfel, își vor da seama că între oportunism și politica muncitorească liberală există o identitate totală, esențială. Semnificația fundamentală de clasă a social-naționalismului din zilele noastre rămîne absolut aceeași. *Ideea* fundamentală a oportunismului e alianța sau apropierea (uneori înțelegerea, blocul etc.) dintre burghezie și antipodul ei. *Ideea* fundamentală a social-naționalismului e absolut identică. Înrudirea, legătura și chiar identitatea ideologică și politică a oportunismului cu social-naționalismul nu poate fi pusă la îndoială. Or, e de la sine înțeles că nu trebuie să pornim de la persoane sau grupuri, ci de la analiza conținutului *de clasă* al *curentelor* sociale și de la cercetarea ideologică și politică a principiilor lor fundamentale.

Abordînd același subiect dintr-un alt punct de vedere, vom pune întrebarea : *de unde* vine social-naționalismul ? Cum s-a format și cum s-a dezvoltat el ? *Ce* a făcut ca el să capete forță și importanță ? Cine n-a dat răspuns la toate aceste întrebări n-a înțeles de loc social-naționalismul și, firește, nu e de loc în stare „să se delimiteze din punct de vedere ideologic” de el, chiar dacă face tot felul de jurăminte că e gata „să se delimiteze”.

La această întrebare nu se poate da decît un singur răspuns : social-naționalismul s-a născut din oportunism, care i-a dat și forța. Cum a putut să se nască el „dintr-o dată” ?

Tot așa cum un copil se naște „dintr-o dată“ la nouă luni după conceperea sa. Fiecare din numeroasele manifestări ale oportunismului din epoca a doua (sau de ieri), în toate țările europene, au fost fire de apă care s-au unit astăzi cu toatele „dintr-o dată“ într-un rîu mare, deși puțin adînc — (în paranteză fie zis : tulbure și murdar) — social-naționalismul. La nouă luni de la concepere, fătul trebuie să se desprindă de mamă ; la multe decenii de la conceperea oportunismului, fătul său maturizat, social-naționalismul, va trebui — într-un timp mai mult sau mai puțin scurt (în comparație cu aceste decenii) — să se desprindă de democrația contemporană. Oricît ar vocifera, oricît s-ar mînia și ar face spume la gură diferiți oameni de bună-credință din cauza gîndurilor și discuțiilor pe această temă, faptul este inevitabil, căci el rezultă din întreaga dezvoltare socială a democrației contemporane și din condițiile obiective ale epocii a treia.

Faptul că între împărțirea „după criteriul oportunismului“ și aceea „după criteriul social-naționalismului“ nu există o coincidență totală nu dovedește oare că între fenomenele date nu există o legătură esențială ? Nu dovedește, în primul rînd, așa cum nici trecerea unor persoane din rîndurile burgheziei de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea cînd de partea feudalilor, cînd de partea poporului nu dovedește că „nu există o legătură“ între dezvoltarea burgheziei și marea revoluție franceză din 1789. În al doilea rînd, în linii generale — or, aici este vorba tocmai de linii generale —, o astfel de concordanță *există*. Să luăm nu o țară, ci o serie de țări, de exemplu zece țări europene : Germania, *Anglia*, *Franța*, *Belgia*, Rusia, Italia, Suedia, Elveția, Olanda și Bulgaria. Numai cele trei țări subliniate constituie într-o anumită măsură o excepție ; în toate celelalte, *curentele* adversarilor hotărîți ai oportunismului au dat naștere tocmai la *curentele* ostile social-naționalismului. Comparați cunoscuta publicație „Sozialistische Monatshefte“ cu adversarii ei din Germania ; „Nașe Delo“ cu adversarii săi din Rusia ; partidul lui Bissolati cu adversarii săi din Italia ; în Elveția, pe partizanii lui Greulich, pe de o parte, și partizanii lui Grimm, pe de altă parte ; în Suedia, pe cei ai lui Branting și pe cei ai lui

Höglund ; în Olanda, pe cei ai lui Troelstra, pe de o parte, și Pannekoek — Gorter, pe de altă parte ; în sfârșit, pe „obșcedeliști“ și „tesneaci“ în Bulgaria¹⁵⁴. Concordanța în linii generale între vechea și noua împărțire e un fapt, iar o concordanță deplină nu există nici între cele mai simple fenomene din natură, așa cum nu există o concordanță deplină între Volga de dinainte de confluența cu Kama și Volga de după această confluență, sau cum nu există o asemănare deplină între un copil și părinții săi. Anglia constituie în aparență o excepție ; în realitate, înainte de război au existat acolo două curente principale, grupate în jurul a două *cotidiane* — ceea ce constituie cel mai sigur criteriu obiectiv al caracterului de masă al curentului. Cele două ziare erau : „The Daily Citizen“¹⁵⁵, ziarul oportuniștilor, și „The Daily Herald“¹⁵⁶, publicația adversarilor oportunismului. Valul naționalismului a inundat ambele ziare ; dar în opoziție se aflau mai puțin de $\frac{1}{10}$ din partizanii primului și cam $\frac{3}{7}$ din partizanii celui alt ziar. Obșnuita metodă de comparație numai între „Partidul socialist britanic“ și „Partidul laburist independent“ e greșită, deoarece nu se ține seama de blocul *efectiv* al acestuia din urmă cu fabienii¹⁵⁷ și cu „Partidul laburist“¹⁵⁸. Prin urmare, din 10 țări, numai două constituie o excepție ; dar nici acestea nu sînt întru totul o excepție, deoarece orientările nu și-au schimbat locurile între ele, ci numai valul a înecat (din motive atît de clare, încît nu mai trebuie să insistăm asupra lor) pe aproape toți adversarii oportunismului. Asta dovedește cu toată evidența puterea valului, dar nu dezmente cîtuși de puțin faptul că în general în Europa vechea împărțire corespunde celei noi.

Ni se spune : împărțirea „după criteriul oportunismului“ s-a învechit ; numai împărțirea în partizani ai internaționalismului și partizani ai limitării naționale are sens. E o părere profund greșită. Noțiunea de „partizan al internaționalismului“ e lipsită de orice conținut și de orice sens dacă nu e dezvoltată *concret* și dacă fiecare pas al acestei dezvoltări concrete nu e decît o enumerare a semnelor de ostilitate față de oportunism. În practică, asta e încă și mai just. A fi partizan al internaționalismului fără a fi cel mai hotărît și mai consecvent adversar al oportunismului

e numai o iluzie, și atât. Poate că unele persoane care au un asemenea mod de a gândi se cred sincer „internaționaliști“, însă oamenii nu se judecă după ceea ce cred ei înșiși despre sine, ci după conduita lor politică : conduita politică a unor „internaționaliști“ care nu sînt adversari hotărîți și consecvenți ai oportunismului va constitui întotdeauna un ajutor sau un sprijin pentru curentul naționaliștilor. Pe de altă parte, naționaliștii își zic și ei „internaționaliști“ (Kautsky, Lensch, Haenisch, Vanderfelde, Hyndman și alții), și nu numai că își zic așa, dar recunosc întru totul și necesitatea unei apropieri, înțelegeri și uniri internaționale a celor ce gîndesc la fel cu ei. Oportuniștii *nu sînt împotriva* „internaționalismului“, numai că ei sînt pentru susținerea și înțelegerea pe plan internațional a oportuniștilor.

.
.
.
.

CUM PĂZESC POLIȚIA ȘI REACȚIONARIII UNITATEA SOCIAL-DEMOCRAȚIEI GERMANE

În nr. din 9 ianuarie al ziarului social-democrat german din Gotha, „Gothaer Volksblatt“, a apărut un articol intitulat : „Politica fracțiunii parlamentare social-democrate se bucură de ocrotirea poliției“.

„Primele două zile de aplicare a cenzurii preventive — scrie ziarul, pus sub această agreabilă tutelă a autorităților militare — arată cât se poate de limpede că autoritățile centrale se îngrijesc îndeosebi să închidă gura aceluia dintre noi care aduc critici politicii fracțiunii social-democrate, critici ce nu-i sînt pe plac. Scopul urmărit de cenzură este menținerea «păcii de partid» în partidul social-democrat, sau, cu alte cuvinte, menținerea unei social-democrații germane «unite», «solidare» și puternice. Social-democrația sub tutela guvernului — iată evenimentul cel mai important din politica internă a vremurilor noastre «mărețe», a epocii de renaștere a neamului german.

Sînt cîteva săptămîni de cînd politicienii din fracțiunea noastră social-democrată desfășoară o intensă agitație în favoarea concepțiilor lor. În cîteva centre importante ale partidului ei au întîmpinat o puternică opoziție. Propaganda lor n-a creat printre muncitori o stare de spirit favorabilă celor care votează creditele de război, ci, dimpotrivă, una potrivnică lor. Iată de ce autoritățile militare le-au sărit în ajutor, recurgînd fie la restricțiile cenzurii, fie la desființarea libertății întrunirilor. La noi, la Gotha, fracțiunea social-democrată este sprijinită de cenzura militară, iar la Hamburg — de interzicerea întrunirilor cunoscută tuturor“.

Citînd acest pasaj, ziarul social-democrat din Berna ¹⁵⁹ semnaleză faptul că o serie întregă de ziare social-democrate din Germania au fost supuse cenzurii preventive și adaugă din partea sa :

„Așadar, în curînd nimic nu va mai împiedica presa germană să fie unanimă. Dacă cineva se va încumeta să năruie această unanimitate, dictatura militară va interveni ferm și rapid în urma unui denunț direct sau indirect al «social-democraților» — partizani ai păcii în partid“.

Într-adevăr, ziarele social-democrate oportuniste se în-deletnicesc cu denunțuri directe și indirecte împotriva celor radicale !

Prin urmare, faptele dovedesc că noi am avut perfectă dreptate atunci cînd scriam în nr. 36 al ziarului „Sozial-Demokrat“ : „oportuniștii sînt dușmani burghezi ai revoluției proletare... în epocile de criză devin *deodată* aliați fățiși ai *întregii* burghezii unite“ *. Unitatea, ca lozincă a partidului social-democrat în zilele noastre, înseamnă unitate cu oportuniștii și subordonare față de aceștia (sau față de blocul lor cu burghezia). Această lozincă, care *în realitate* ajută pe polițiști și pe reacționari, este nefastă pentru mișcarea muncitorească.

În legătură cu aceasta trebuie să semnalăm apariția (în limba germană) a admirabilei broșuri a lui Borchardt : „Înainte și după 4 august 1914“, avînd ca subtitlu : „Să fi ajuns social-democrația germană la renegarea de sine ?“. Da, a ajuns, răspunde autorul, arătînd contradicția flagrantă dintre declarațiile făcute de partid *înainte* de 4 august și politica lui de la „patru august“. Nu ne vom da înapoi de la nici un sacrificiu pentru a duce război împotriva războiului — declarau social-democrații din Germania (și din alte țări) înainte de 4 august 1914. Iar la 28 septembrie 1914, Otto Braun, membru al Comitetului Central, vorbește despre un capital de 20 000 000 pentru ziarele legale și despre 11 000 de funcționari. Zeci de mii de conducători, de funcționari ai partidului și de muncitori privilegiați, corupți de legalism, au dezorganizat armata de milioane a proletariatului social-democrat.

Învățămintele care se trag de aici sînt cît se poate de limpezi : ruptură hotărîată cu șovinismul și cu oportunismul. Iar socialiștii revoluționari, neserioși flecari (I. Gardenin

& Co.), de la neseriosul ziar „Misl“ de la Paris, reneagă marxismul în favoarea ideilor mic-burgheze ! A.b.c-ul economiei politice și dezvoltarea mondială a capitalismului, care generează numai o singură clasă revoluționară — proletariatul, a fost dat uitării. Au fost date uitării charismul¹⁶⁰, iunie 1848¹⁶¹, Comuna din Paris, octombrie și decembrie 1905¹⁶². Muncitorii merg spre revoluția lor mondială printr-o serie de înfrângeri și greșeli, insuccese și slăbiciuni, dar merg spre ea. Trebuie să fii orb ca să nu vezi că principala cauză, izvorul rușinii și falimentului din 1914 al Internaționalei îl constituie influența burgheză și mic-burgheză asupra proletariatului. Iar flecarii Gardenini & Co. vor să tămăduiască socialismul printr-o renunțare totală la unica lui bază social-istorică — lupta de clasă a proletariatului — și prin diluarea definitivă a marxismului în apșoara filistină, intelectualistă-narodnică. Nu activitatea intensă în direcția unei complete rupturi a mișcării revoluționare proletare cu oportunismul, ci unirea acestei mișcări cu oportuniștii de tipul Ropșinilor și Cernovilor, care pînă mai ieri fuseseră liberali cu bombă, care ieri încă, ca liberali, se ocupau cu renegarea și care astăzi continuă să se îmbete cu dulcegele fraze burgheze despre principiul „muncii“ !! Gardeninii nu-s mai presus decît Südekumii, socialiștii-revoluționari nu-s mai presus decît lichidatorii : nu degeaba și unii și alții s-au îmbrățișat atît de drăgăstos la revista „Sovremennik“¹⁶³, care susține în mod deosebit programul de fuzionare a social-democrațiilor cu socialiștii-revoluționari.

„Sozial-Demokrat“ nr. 39
din 3 martie 1915

Se tipărește după textul
apărut în ziar

CONFERINȚA DE LA LONDRA

Reproducem, cu unele prescurtări, scrisoarea reprezentantului P.M.S.D.R. :

„Londra, 14 februarie 1915. Ieri noapte am primit de la secretarul Secției britanice a Internaționalei adresa de răspuns a conferinței la scrisoarea prin care, fără să insist să fiu invitat le comunicam adresa mea. Am hotărât să particip pentru a încerca să dau citire declarației. Am găsit acolo pe Rubanovici — din partea socialiștilor-revoluționari (a social-șoviniștilor), pe Cernov și Bobrov — din partea ziarului «Misl» ; din partea Comitetului de organizare — pe Maiski, delegat împreună cu Martov, care n-a venit fiindcă nu i s-a dat viza de intrare. Din partea Angliei au participat 11 delegați (Keir-Hardie, care a prezidat conferința, MacDonald și alții), din partea Franței — 16 (Sembat, Vaillant și alții), din partea Belgiei — 3 (Vandervelde și încă doi).

Președintele a deschis conferința, comunicînd că ea are ca scop realizarea unui schimb de păreri, și nu adoptarea de rezoluții. Un francez a propus un amendament : de ce să nu fie consfințită opinia *majorității* într-o rezoluție care a fost adoptată în mod tacit.

Pe ordinea de zi au figurat următoarele probleme : 1) drepturile națiunilor — Belgia, Polonia ; 2) coloniile ; 3) garanțiile de pace. A fost aleasă o comisie de validare (Rubanovici și alții). S-a hotărât ca un reprezentant din partea fiecărei țări să facă scurte comunicări cu privire la atitudinea față de război. Am luat cuvîntul și am protestat

Împotriva faptului că n-a fost invitat reprezentantul oficial al partidului nostru în Biroul socialist internațional (tov. Maksimovici, care e de un an și mai bine membru în Biroul socialist internațional din partea partidului nostru și are domiciliu stabil la Londra). Președintele m-a întrerupt, arătând că au fost invitați toți aceia «ale căror nume ne sînt cunoscute». Am protestat din nou împotriva faptului că reprezentanții oficiali n-au fost înștiințați. M-am referit apoi la Manifestul nostru (vezi «Soțial-Demokrat» nr. 33: «Războiul și social-democrația din Rusia»)*, care definește atitudinea generală față de război și care a fost trimis Biroului socialist internațional. Înainte de a vorbi despre condițiile de pace, trebuie să vedem cum vrem să ajungem la ea, iar pentru asta e necesar să se stabilească dacă există o bază social-democrată revoluționară comună, dacă ne consfătuim ca șoviniști, pacifiști sau ca social-democrați. Am început să dau citire declarației noastre, dar președintele nu m-a lăsat să termin, spunînd că situația mea de delegat nu e clarificată încă (!) și că ei nu s-au adunat «pentru a critica diferitele partide» (!!!). Am declarat că îmi voi continua cuvîntarea după raportul comisiei de validare“. (Textul declarației, pe care nu ni s-a permis să-l citim, va fi publicat în numărul viitor.)

„Vaillant, Vandervelde, MacDonald și Rubanovici au făcut declarații succinte cu privire la poziția generală. Apoi, în urma raportului comisiei de validare, s-a propus ca Maiski să hotărască singur dacă poate să reprezinte Comitetul de organizare, iar mie «mi s-a permis» să particip la conferință. Am mulțumit conferinței pentru «amabilitate» și am vrut să continui declarația pentru a stabili dacă pot rămîne. Președintele m-a întrerupt, declarînd că nu permite să se pună «condiții» conferinței. Am cerut atunci permisiunea de a arăta motivele pentru care nu voi participa la conferință. S-a respins. Atunci am cerut voie să declar că P.M.S.D.R. nu va participa la conferință, iar în ceea ce privește motivele las președintelui o declarație scrisă, după care mi-am strîns hîrțile și am părăsit sala...

* Vezi volumul de față, p. 13—22. — Nota red.

Președintelui i-a fost transmisă o declarație a președintelui C.C. al Social-democrației letone (Berzin) prin care acesta se alătură întru totul declarației noastre“.

Delegaților la conferință li s-a interzis să facă declarații în presă, dar, firește, nu în ceea ce privește plecarea tov. Maksimovici, iar „Labour Leader“¹⁰⁴, organul la care colaborează Keir-Hardie, a semnalat această plecare și, în linii generale, punctul de vedere al lui Maksimovici.

Din lipsă de spațiu sîntem nevoiți să revenim în numărul viitor asupra Conferinței de la Londra și a rezoluțiilor ei. Menționăm doar că rezoluțiile ei nu sînt bune de nimic și nu fac decît să mascheze social-șovinismul.

Reprezentanța rusă se prezintă astfel: C.C. și social-democrații letoni sînt categoric și fără rezerve împotriva social-șovinismului. Comitetul de organizare al lichidatorilor excelează prin absență sau nu face decît să încurce lumea. „Partidul“ socialiștilor-revoluționari (Rubanovici) e *pentru* social-șovinism, „Mîsl“ (Bobrov și Cernov) este în opoziție, asupra căreia vom face aprecieri atunci cînd vom cunoaște declarația lor.

„Social-Demokrat“ nr. 39
din 3 martie 1915

Se tipărește după textul
apărut în ziar

CONFERINȚA SECȚIILOR DIN STRĂINĂTATE ALE P.M.S.D.R.¹⁶⁵

Zilele acestea și-a încheiat lucrările conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R., care a avut loc în Elveția. În afară de discutarea unor probleme care priveau strict munca din străinătate și pe care le vom relata măcar succint în numerele viitoare ale Organului Central, conferința a elaborat rezoluții în problema importantă și actuală a războiului. Publicăm fără întârziere aceste rezoluții, în speranța că vor fi utile tuturor social-democraților hotărâți în mod serios să treacă la o activitate practică și să se smulgă din actualul haos de idei, care se reduce în fond la recunoașterea în vorbe a internaționalismului și la tendința de a accepta în fapt, cu orice preț, într-un fel sau altul, social-șovinismul. Vom adăuga că în ceea ce privește lozinca „Statele Unite ale Europei“ discuția a luat un caracter politic unilateral, și s-a hotărât ca discutarea acestei probleme să fie amânată pînă cînd se va analiza în presă aspectul ei *economic*.

REZOLUȚIILE CONFERINȚEI

Luînd ca bază Manifestul C.C. publicat în nr. 33 *, conferința stabilește, pentru o mai bună sistematizare a propagandei, următoarele teze :

* Vezi volumul de față, p. 13—22. — *Nota red.*

CU PRIVIRE LA CARACTERUL RĂZBOIULUI

Războiul actual are un caracter imperialist. El a fost generat de condițiile epocii în care capitalismul a atins cel mai înalt stadiu de dezvoltare ; în care o importanță deosebit de mare are nu numai exportul de mărfuri, ci și exportul de capital ; în care cartelarea producției și internaționalizarea vieții economice au atins proporții considerabile ; în care politica colonială a dus la împărțirea aproape a întregului glob ; — în care forțele de producție ale capitalismului mondial au depășit cadrul limitat al împărțirii în state naționale ; — în care condițiile obiective de înfăptuire a socialismului s-au maturizat pe deplin.

CU PRIVIRE LA LOZINCA „APĂRĂRII PATRIEI“

Esența reală a războiului actual o constituie lupta ce se duce între Anglia, Franța și Germania pentru împărțirea coloniilor și jefuirea țărilor concurente, precum și tendința țarismului și a claselor guvernante din Rusia de a cotorpi Persia, Mongolia, Turcia asiatică, Constantinopolul, Galiția etc. Elementul național din războiul austro-sârb prezintă o importanță cu totul secundară și nu schimbă caracterul general imperialist al războiului.

Întreaga istorie economică și diplomatică a ultimelor decenii arată că ambele grupuri de națiuni beligerante au pregătit în mod sistematic un astfel de război. Pentru stabilirea tacticii socialiștilor, n-are nici o importanță care grup a început primule operațiile militare sau a declarat războiul. Frazologia despre apărarea patriei, despre respingerea invaziei dușmane, despre un război de apărare etc. este de ambele părți o înșelare a poporului.

Războaiele cu adevărat naționale, de felul celor ce au avut loc în special în perioada 1789—1871, au avut la bază un proces îndelungat al mișcărilor naționale de masă, de luptă împotriva absolutismului și feudalismului, de scuturare a jugului național și de creare de state pe baze naționale, ca premise ale dezvoltării capitaliste.

Ideologia națională creată în această epocă a lăsat urme adânci în rîndurile maselor mici burghezii și ale unei părți

a proletariatului. Sofiștii burgheziei și trădătorii socialismului, care se tîrăsc în urma lor, se folosesc de acest fapt astăzi, într-o epocă cu totul diferită, epoca imperialismului, pentru a dezgina pe muncitori și a-i distra de la sarcinile lor de clasă și de la lupta revoluționară împotriva burgheziei.

Cuvintele din „Manifestul Comunist”: „muncitorii nu au patrie” sînt astăzi mai adevărate ca oricînd. Numai lupta internațională a proletariatului împotriva burgheziei poate să fie o cheazășie a cuceririlor lui și să deschidă maselor asuprite calea spre un viitor mai bun.

LOZINCILE SOCIAL-DEMOCRAȚIEI REVOLUȚIONARE

„Transformarea actualului război imperialist în război civil este singura lozincă proletară justă, indicată de experiența Comunei, trasată de rezoluția de la Basel (1912) și care decurge din toate condițiile acestui război imperialist dintre țările burgheze cu un înalt nivel de dezvoltare”^{*}.

Războiul civil la care cheamă astăzi social-democrația revoluționară înseamnă lupta proletariatului cu arma în mînă împotriva burgheziei, pentru exproprierea clasei capitaliștilor în țările capitaliste înaintate, pentru revoluție democratică în Rusia (republică democratică, ziua de muncă de 8 ore, confiscarea pămînturilor moșierești), — în general pentru republică în statele monarhice înapoiate etc.

Nenorocirile cumplite pe care războiul le aduce maselor generează în mod necesar stări de spirit și mișcări revoluționare, la a căror îndrumare și generalizare trebuie să servească lozinca războiului civil.

În momentul de față, organizația clasei muncitoare este în mare parte distrusă. Totuși criza revoluționară se maturizează. După război, clasele dominante din toate țările vor depune și mai multe eforturi pentru a împinge cu multe decenii înapoi mișcarea de eliberare a proletariatului. Atît în cazul cînd dezvoltarea revoluționară se va produce într-un ritm rapid, cît și în cazul cînd criza va fi de lungă

^{*} Vezi volumul de față, p. 22. — *Nota red.*

durată, sarcina social-democrației revoluționare va fi de a nu renunța la munca îndelungată, de zi cu zi, de a nu neglija nici una din metodele luptei de clasă folosite în trecut. Sarcina ei va fi de a îndrepta atît lupta parlamentară, cît și lupta economică împotriva oportunismului, în spiritul luptei revoluționare a maselor.

Ca prime acțiuni pe calea transformării actualului război imperialist în război civil se recomandă : 1) refuzul necondiționat de a vota credite de război și ieșirea din guvernele burgheze ; 2) renunțarea totală la politica de „pace națională“ (bloc național, Burgfrieden) ; 3) crearea de organizații ilegale pretutindeni unde guvernul și burghezia, introducînd starea de război, suprimă libertățile constituționale ; 4) sprijinirea fraternizării soldaților națiunilor beligerante în tranșee și în general pe cîmpul de luptă ; 5) sprijinirea tuturor acțiunilor revoluționare de masă ale proletariatului în general.

OPORTUNISMUL ȘI FALIMENTUL INTERNAȚIONALEI A II-A

Falimentul Internaționalei a II-a înseamnă falimentul oportunismului socialist — produs al epocii precedente, „pașnice“ de dezvoltare a mișcării muncitorești. În această epocă, clasa muncitoare a învățat să folosească un mijloc de luptă important ca parlamentarismul, precum și toate posibilitățile legale : crearea unor organizații economice și politice de masă, a presei muncitorești de largă răspîndire etc. Pe de altă parte, această epocă a generat tendința de a nega lupta de clasă și de a propaga pacea socială, de a nega revoluția socialistă, de a contesta în principiu necesitatea organizațiilor ilegale, de a accepta patriotismul burghez etc. Anumite părți ale clasei muncitoare (birocrăția din mișcarea muncitorească și aristocrația muncitorească, căreia îi revenea o părțică din profiturile obținute de pe urma exploatării coloniilor și a situației privilegiate a „patriei“ lor pe piața mondială), precum și tovarășii de drum mic-burghezi din cadrul partidelor socialiste au constituit principala bază socială a acestor tendințe și au devenit promotorii influenței burgheze asupra proletariatului.

Influența nefastă a oportunismului s-a făcut simțită deosebit de acut în politica dusă în timpul războiului de majoritatea partidelor social-democrate oficiale ale Internaționalei a II-a. Votarea creditelor, intrarea în guverne, politica „păcii civile“, renunțarea la organizațiile ilegale atunci când legalitatea a fost desființată înseamnă zădărnicierea celor mai importante hotărîri ale Internaționalei și o trădare directă a socialismului.

INTERNAȚIONALĂ A III-A

Criza provocată de război a dezvăluit esența reală a oportunismului, arătînd rolul lui de complice fățiș al burgheziei împotriva proletariatului. În realitate, așa-numitul „centru“ social-democrat, în frunte cu Kautsky, a alunecat definitiv pe panta oportunismului, camuflîndu-l cu fraze ipocrite deosebit de dăunătoare și falsificînd marxismul prin prezentarea imperialismului drept marxism. Experiența arată că în Germania, bunăoară, numai trecîndu-se hotărît peste voința majorității din conducerea partidului, s-a creat posibilitatea de a duce lupta pentru apărarea punctului de vedere socialist. A spera că restabilirea unei Internaționale cu adevărat socialiste ar fi posibilă fără o totală delimitare organizatorică de oportunism e o iluzie dăunătoare.

P.M.S.D.R. trebuie să sprijine toate acțiunile internaționale și revoluționare de masă ale proletariatului, tinzînd spre o apropiere a tuturor elementelor antișovine din Internațională.

PACIFISMUL ȘI LOZINCA PĂCII

Una din formele de înșelare a clasei muncitoare este pacifismul și propovăduirea în abstract a păcii. În condițiile capitalismului, și mai ales în stadiul lui imperialist, războaiele sînt inevitabile. Pe de altă parte însă, social-democrații nu pot tăgădui însemnătatea pozitivă a războaielor revoluționare, adică a războaielor care n-au un caracter imperialist, cum au fost, de pildă, cele purtate între 1789 și 1871 pentru lichidarea asupririi naționale și a stărilor feudale fărîmițate, pentru crearea de state naționale

capit" sau a eventualelor războaie de apărare a cuceririlor proletariului învingător în lupta împotriva burgheziei.

În momentul de față, o propagandă pentru pace care nu este însoțită de un îndemn la acțiuni revoluționare ale maselor nu poate decît să semene iluzii și să pervertească proletariatul, inspirîndu-i încredere în umanitarismul burgheziei și făcînd din el o jucărie în mîna diplomației secrete a țărilor beligerante. Profund greșită este mai ales ideea că instaurarea unei așa-zise păci democratice ar fi posibilă fără o serie de revoluții.

INFRINGEREA MONARHIEI ȚARISTE

În nici o țară lupta împotriva propriului guvern care duce un război imperialist nu trebuie să se oprească în fața eventualității înfrîngerii acestei țări ca urmare a agitației revoluționare. Înfrîngerea armatei guvernamentale slăbește guvernul respectiv, contribuie la eliberarea naționalităților subjugate de el și înlesnește războiul civil împotriva claselor guvernante.

Această teză e justă îndeosebi în ceea ce privește Rusia. Victoria Rusiei ar avea ca rezultat întărirea reacțiunii mondiale, precum și a reacțiunii din interiorul țării și o subjugare totală a popoarelor din regiunile deja cotate. Iată de ce înfrîngerea Rusiei ar fi în orice condiții răul cel mai mic.

ATITUDINEA FAȚĂ DE ALTE PARTIDE ȘI GRUPURI

Provocînd orgia șovină, războiul a arătat că șovinismul a pus stăpînire și pe intelectualii democrați (narodnici), și pe partidul socialiștilor-revoluționari, al cărui curent opoziționist de la ziarul „Mîsl“ s-a dovedit cu totul nestatornic, și pe principalul nucleu al lichidatorilor („Nașa Zarea“), sprijinit de Plehanov. De fapt, șovinismul este promovat atît de Comitetul de organizare, începînd cu Larin și Martov, care-l sprijină sub o formă voalată, și sfîrșind cu Akselrod, care susține principial ideile patriotice, cît și de Bundul, unde predomină șovinismul germanofil¹⁶⁶. Blocul

de la Bruxelles (3 iulie 1914) s-a destrămat definitiv. Elementele care se grupează în jurul ziarului „Nașe Slovo“¹⁸⁷ șovăie între a simpatiza platonice cu internaționalismul și tendința de unire cu orice preț cu „Nașa Zarea“ și Comitetul de organizare. Tot astfel șovăie și fracțiunea social-democrată a lui Ciheidze, care, pe de o parte, a exclus pe plehanovistul, adică pe șovinistul Mankov, iar pe de altă parte se străduiește să camufleze cu orice preț șovinismul lui Plehanov, șovinismul ziarului „Nașa Zarea“, al lui Akselrod, al Bundului etc.

Sarcina Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia este de a întări neconținut unitatea proletară, unitatea creată în perioada 1912—1914 în special datorită strădaniilor depuse de ziarul „Pravda“¹⁸⁸, și de a reface organizațiile de partid social-democrate ale clasei muncitoare pe baza unei delimitări organizatorice totale de social-șoviști. Sînt admisibile acorduri temporare numai cu social-democrații care se pronunță pentru o ruptură organizatorică totală cu Comitetul de organizare, cu „Nașa Zarea“ și cu Bundul.

*Scrie în februarie, nu mai târziu
de 19 (4 martie) 1915*

*Se lipăreste după textul
apărut în ziar*

*Publicat la 29 martie 1915,
în ziarul „Sozial-Demokrat“ nr. 40*

CE-A DOVEDIT PROCESUL FRAȚIUNII MUNCITOREȘTI SOCIAL-DEMOCRATE DIN RUSIA?

Procesul pe care țarismul l-a intentat celor cinci membri ai Frației muncitorești social-democrate din Rusia și altor șase social-democrați, arestați la 4 noiembrie 1914 la conferința ce avea loc în apropiere de Petersburg, a luat sfârșit¹⁶⁹. Toți acuzații au fost condamnați la deportare. Ziarele legale au publicat în timpul procesului cronici judiciare, din care cenzura a tăiat pasajele ce nu erau pe placul țarismului și patrioților. Răfuiala cu „dușmanii interni“ s-a terminat la repezeală, și acum iarăși la suprafața vieții sociale nu se vede și nu se aude nimic altceva decât urletele sălbatice ale haitei de șoviniști burghezi și ale celor câțiva social-șoviniști care le țin isonul.

Ce-a arătat procesul Frației muncitorești social-democrate din Rusia ?

În primul rînd a ieșit la iveală că acest detașament înaintat al social-democrației revoluționare din Rusia n-a avut o atitudine destul de fermă la proces. Acuzații au urmărit ca procurorul să nu descopere care dintre ei era membru în C.C. din Rusia și care reprezenta partidul în anumite relații cu organizațiile muncitorești. Acest scop a fost atins. Pentru ca el să fie atins și pe viitor, trebuie ca la procese să se folosească procedeul recomandat de mult și în mod oficial de partid : refuzul de a da declarații. A încerca însă să demonstrezi că ești solidar cu un social-patriot ca domnul Iordanski, cum a făcut tov. Rosenfeld, sau că ești în de acord cu C.C. e un procedeu greșit și inadmisibil din punctul de vedere al unui social-democrat revoluționar.

Menționăm că, potrivit relatării apărute în ziarul „Den“ (nr. 40)¹⁷⁰ — o relatare oficială și completă asupra procesului nu există —, tov. Petrovski a declarat : „În aceeași perioadă (în noiembrie) am primit rezoluția Comitetului Central... și, în afară de asta, am primit rezoluții ale muncitorilor în legătură cu atitudinea lor față de război, conținând șapte puncte, care coincid cu atitudinea Comitetului Central“.

Această declarație face cinste lui Petrovski. Șovinismul era pretutindeni în floare. Nu degeaba în însemnările lui Petrovski există o frază în care se afirmă că *pînă și Cihaidze*, cu toate tendințele lui radicale, vorbește cu entuziasm despre războiul „eliberator“. Deputaților Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia, care au combătut șovinismul atunci cînd s-au aflat în libertate, le revenea sarcina ca și la proces să se desolidarizeze de el.

Ziarul cadet „Reci“¹⁷¹ „mulțumește“ în chip slugarnic tribunalului țarist pentru că „a spulberat legenda“ potrivit căreia deputații social-democrați doreau înfrîngerea armatei țariste. Profitînd de faptul că social-democrații din Rusia sînt legați de mîini și de picioare, cadeții se fac a lua în serios pretinsul „conflict“ dintre partid și fracțiune, cău-tînd să ne convingă că nu de teama condamnării au dat acuzații declarațiile pe care le-au dat. Ce prunci nevino-vați ! Parcă n-ar ști că în prima fază a procesului deputații erau amenințați cu tribunalul militar și pedeapsa cu moartea !

Tovarășii trebuiau să refuze să dea declarații în legătură cu organizația ilegală, dar în același timp, conștienți de momentul istoric de importanță mondială, să profite de faptul că ședințele tribunalului se țineau cu ușile deschise pentru a expune în mod direct concepțiile social-democrate, ostile nu numai țarismului în genere, ci și social-șovinismului de toate nuanțele.

Presa guvernamentală și cea burgheză poate să se tot năpustească cu furie asupra Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia, socialiștii-revoluționari, lichidatorii și social-șoviniștii pot să se tot „agațe“ cu răutăcioasă bucurie (doar tot trebuie să lupte într-un fel împotriva noastră dacă nu-s în stare să ducă o luptă de principii !)

de manifestările de slăbiciune sau de un pretins „dezacord cu Comitetul Central“ ! Partidul proletariatului revoluționar este destul de puternic ca să se critice deschis pe sine, ca să spună pe nume, fără ocol, greșelilor și slăbiciunilor sale. Muncitorii conștienți din Rusia au creat un partid și au dat un detașament înaintat, care în timpul războiului mondial și al prăbușirii mondiale a oportunistului internațional au dovedit mai mult ca oricine că sînt în stare să-și facă datoria, datoria de social-democrați revoluționari internaționaliști. Calea urmată de noi a fost verificată în cursul acestei crize deosebit de acute și s-a dovedit încă o dată a fi singura cale justă : noi vom păși pe această cale mai ferm și mai hotărîți încă, vom forma noi detașamente înaintate și vom face ca acestea să-și îndeplinească misiunea cum se cuvine și pînă la capăt.

În al doilea rînd, procesul a dezvăluit un fapt fără precedent în istoria socialismului internațional, și anume felul în care folosește parlamentul social-democrația revoluționară. Exemplul folosirii parlamentului își va croi drum spre mințea și inima maselor proletare mai ușor decît orice discursuri, va combate cu mai multă putere de convingere decît orice alt argument pe oportuniștii legaliști și pe frazeologii anarhiști. Raportul asupra activității legale a lui Muranov și însemnările lui Petrovski vor rămîne pentru multă vreme un model de *astfel* de activitate desfășurată de deputați, pe care a trebuit s-o tănuim cu băgare de seamă și asupra însemnătății căreia vor reflecta acum din ce în ce mai adînc toți muncitorii conștienți din Rusia. Într-un moment cînd mai toți deputații „socialiști“ (fie-mi iertat că profanez acest cuvînt !) din Europa s-au dovedit niște șovini și slugi ale șovinilor, cînd faimosul „europenism“, care li se pare atît de ademenitor liberalilor și lichidatorilor noștri, s-a dovedit a fi o obișnuință stupidă cu legalitatea servilă, în Rusia s-a găsit un partid muncitoresc ai cărui deputați nu se distingeau printr-o elocință de suprafață sau prin faptul că „aveau acces“ în saloanele burghezilor, ale intelectualilor, și nici prin abilitatea practică a avocatului și a parlamentarului „european“, ci prin legăturile lor cu masele muncitorești, prin faptul că desfășurau o activitate plină de abnegație în rîndul acestor mase,

că îndeplineau funcția modestă, aparent neînsemnată, grea, ingrată, deosebit de periculoasă de propagandist și organizator ilegal. A ajunge mai sus — la titlul de deputat sau de ministru influent în „societate” —, iată care era *de fapt* sensul parlamentarismului „socialist” (citește: slugarnic) „european”. A coborî mai jos — a ajuta la luminarea și unirea celor exploatați și asupriți —, iată lozinca ce se desprinde din exemplul lui Muranov și Petrovski.

Și această lozincă va căpăta o însemnătate istorică universală. Acum, când legalitatea a fost desființată în toate țările înaintate dintr-o singură trăsătură de condei — ea ducînd în fapt numai la o strînsă alianță între oportuniști și burghezie —, nici un muncitor lucid din nici o țară din lume nu se va mai mulțumi, ca în trecut, cu legalitatea parlamentară burgheză. Cine mai visează la „unitatea” dintre muncitorii social-democrați revoluționari și legaliștii social-democrați „europeni” de tipul celor de ieri — și de astăzi — n-a învățat nimic și a uitat tot, este în realitate un aliat al burgheziei, un dușman al proletariatului. Cel care n-a înțeles pînă acum de ce și în ce scop s-a separat Frațiunea muncitorească social-democrată din Rusia de fracțiunea social-democrată care se împăca cu oportunismul și legalismul să învețe acum din relatarea asupra procesului, în care este înfățișată activitatea lui Muranov și Petrovski. O activitate asemănătoare au desfășurat *nu numai* cei doi deputați, și doar niște oameni prea naivi ar putea visa la îmbinarea acestei activități cu „atitudinea prietenoasă, tolerantă” față de „Nașa Zarea” sau față de „Severnaia Raboceaia Gazeta”¹⁷², de „Sovremennik”, de Comitetul de organizare sau de Bund.

Dacă guvernul își închipuie că va intimidă pe muncitori deportînd în Siberia pe membrii Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia, el se înșală. Muncitorii nu numai că nu se vor speria, ci își vor înțelege mai bine sarcinile, sarcinile partidului muncitoresc, spre deosebire de lichidatori și social-șoviniști. Muncitorii vor învăța să aleagă în Dumă numai oameni ca cei din Frațiunea muncitorească social-democrată din Rusia, care să desfășoare în rîndurile maselor aceeași activitate, ba chiar o activitate mai vastă, și totodată mai *ilegală*. Crede oare guvernul că

va sugruma „parlamentarismul ilegal“ în Rusia ? El nu va face decît să consolideze legătura *exclusivă* a proletariatu-
lui cu acest parlamentarism.

În al treilea rînd — și acesta este principalul —, procesul Fraționii muncitorești social-democrate din Rusia a oferit pentru prima oară posibilitatea difuzării în milioane de exemplare în întreaga țară a unui material legal, obiectiv, referitor la problema extrem de importantă, esențială a atitudinii *diferitelor clase* ale societății din Rusia față de război. Oare nu e timpul să se pună capăt palavragelii intelectualiste, nemaipomenit de plictisitoare despre posibilitatea de a îmbina „apărarea patriei“ cu internaționalismul „principial“ (citește : în vorbe sau fățarnic ?). N-ar fi timpul să se cerceteze *faptele* care se referă la *clase*, adică la milioanele de oameni reali, și nu la cîteva zeci de eroi ai frazelor frumoase ?

De la începutul războiului s-a scurs peste o jumătate de an. Presa legală și cea ilegală de toate orientările și-a spus cuvîntul, toate grupările de partid din Dumă și-au precizat pozițiile, ceea ce constituie un criteriu, deși cu totul incomplet — în orice caz singurul criteriu obiectiv —, în ceea ce privește grupările de clasă de la noi. Procesul Fraționii muncitorești social-democrate din Rusia și ecourile din presă au făcut un bilanț al întregului material. Procesul a dovedit că reprezentanții înaintați ai proletariatu-
lui din Rusia nu numai că sînt în genere ostili șovinismului, dar că în special împărtășesc poziția Organului nostru Central. Deputații au fost arestați la 4 noiembrie 1914. Prin urmare ei și-au desfășurat activitatea timp de peste două luni de zile. Cu cine și cum anume au dus-o ? Ce curente din rîndurile clasei muncitoare oglindeau și exprimau ei ? Răspunsul la toate acestea ni-l dă faptul că „tezele“ și ziarul „Soțial-Demokrat“ au constituit materialul pentru conferință, precum și faptul că Comitetul din Petersburg al partidului nostru a publicat în repetate rînduri materiale cu un conținut identic. La conferință alte materiale n-au existat. Deputații nu intenționau să raporteze conferinței despre alte curente din rîndurile clasei muncitoare, pentru că acestea nu existau.

Oare membrii Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia nu exprimau numai opinia unei minorități a muncitorilor? N-avem nici un motiv să facem astfel de presupuneri, deoarece în decurs de doi ani și jumătate, din primăvara anului 1912 pînă în toamna anului 1914, în jurul „Pravdei“ s-au grupat $\frac{4}{5}$ din muncitorii conștiinți din Rusia, întru totul solidari din punct de vedere ideologic cu activitatea acestor deputați. Acesta e un fapt. Dacă în rîndurile muncitorilor ar fi existat o stare de spirit protestatară puternică împotriva poziției C.C., era imposibil ca acest protest să nu-și găsească expresia în proiectul sau într-unul din proiectele de rezoluții. Procesul n-a dezvăluit nimic asemănător, deși „au fost dezvăluite“, se poate spune, numeroase fapte din activitatea Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia. Adăugirile făcute de Petrovski nu conțin nici măcar o aluzie la așa ceva.

Faptele demonstrează că avangarda conștiință a muncitorilor din Rusia s-a unit *în fapt* în jurul C.C. și al Organului Central încă din primele luni ale războiului. Oricît de neplăcut ar fi acest fapt pentru o „fracțiune“ sau alta, el este însă incontestabil. Cuvintele citate în actul de acuzare: „Trebuie să ne îndreptăm armele nu împotriva propriilor noștri frați, sclavii salariați din celelalte țări, ci împotriva guvernelor și partidelor burgheze și reacționare din toate țările“ — vor contribui, datorită procesului, și au și contribuit la răspîndirea chemării la internaționalism proletar, la revoluție proletară în întreaga Rusie. Datorită procesului, lozincă de clasă a avangărzii muncitorilor din Rusia a pătruns acum în masele cele mai largi.

Șovinizmul care a cuprins întreaga burghezie și o parte din mica burghezie, șovăielile celelalte părți a micii burghezii și această chemare a clasei muncitoare — iată tabloul real, obiectiv al grupărilor politice de la noi. „Perspectivele“, speranțele și lozincile noastre trebuie să concorde cu acest tablou real, și nu cu bunele intenții ale intelectualilor și fondatorilor de grupulețe.

Ziarele pravdiste și activitatea de „tip muranovist“ au dus la unitatea a $\frac{4}{5}$ din muncitorii conștiinți din Rusia. Aproape 40 000 de muncitori cumpărau „Pravda“; numărul celor care o citeau era însă mult mai mare. Chiar dacă

războiul, închisoarea, Siberia, ocna le va rări rîndurile, reducînd numărul lor la o cincime sau o zecime, această pătură *nu va putea* fi nimicită. Ea trăiește. Ea este pătrunsă de spirit revoluționar și de antișovinism. Este *singura* care se află în mijlocul maselor populare și în adîncurile lor, propagînd internaționalismul oamenilor muncii, al celor exploatați și asupriți. Este *singura* care a rezistat în mijlocul destrămării generale. Este *singura* care duce păturile semiproletare *de la* social-șovinismul cadeților și al trudovicilor, *de la* social-șovinismul lui Plehanov și al revistei „Nașa Zarea” *spre* socialism. Procesul Fraționii muncitorești social-democrate din Rusia a arătat în-tregii Rusii că această pătură există, a scos în evidență ideile ei, activitatea ei, chemarea ei la „înfrățirea cu sclavii salariați din celelalte țări”.

Cu această pătură trebuie să lucrăm, unitatea ei trebuie apărată împotriva social-șoviniștilor ; este *singura* cale pe care se poate dezvolta mișcarea muncitorească din Rusia spre revoluția socială, și nu spre național-liberalismul „european”.

„Sozial-Demokrat” nr. 40
din 29 martie 1915

Se tipărește după textul
apărut în ziar

ÎN LEGĂTURĂ CU CONFERINȚA DE LA LONDRA

Declarația tov. Maksimovici, reprezentantul Comitetului Central al P.M.S.D.R., publicată de noi, exprimă întru totul punctul de vedere al partidului în ceea ce privește această conferință. Presa burgheză franceză a dezvăluit de minune însemnătatea conferinței ca instrument sau mijloc de manevră a burgheziei anglo-franceze. Rolurile au fost împărțite : „Le Temps“ și „L'Écho de Paris“¹⁷³ au atacat pe socialiștii francezi pentru că ar fi făcut concesii prea mari internaționalismului. Aceste atacuri n-au fost decît o manevră care urma să pregătească terenul în vederea cunoscutului discurs în spirit patriotard și anexionist rostit în parlament de premierul Viviani. Pe de altă parte, „Journal des Débats“¹⁷⁴ a dat cărțile pe față, declarînd : esențialul era ca socialiștii englezi, cu Keir-Hardie în frunte, care pînă acum au fost împotriva războiului și împotriva recrutării de voluntari, să se pronunțe în favoarea războiului, pînă la înfrîngerea Germaniei. Scopul a fost atins, și asta e cel mai important. Iată rezultatul politic al atragerii atît a socialiștilor englezi, cît și a celor francezi de partea burgheziei anglo-franceze. Iar frazele despre internaționalism, socialism, referendum etc. nu sînt decît *simple* fraze, vorbe goale, lipsite de importanță !

Fără îndoială că reacționarii inteligenți din rîndurile burgheziei franceze au dat în vileag purul adevăr. Burghezia anglo-franceză plus cea rusă duc un război cu scopul de a ruina și prăda Germania, Austria, Turcia. Ea are nevoie de cineva care să facă recrutări, are nevoie de

consimțământul socialiștilor pentru a duce războiul pînă la înfrîngerea Germaniei, iar restul nu e decît o frazeologie goală și nedemnă, o prostituare a mărețelor cuvinte: socialism, internaționalism etc. A urma în fapt burghezia și a-i ajuta să prade alte țări, iar în vorbe a servi maselor o recunoaștere fățarnică a „socialismului și Internaționalei“ — iată principalul păcat al oportunistului, cauza fundamentală a falimentului Internaționalei a II-a.

De aceea, sarcina adversarilor social-șovinistilor la Conferința de la Londra a fost clară: aceea de a părăsi conferința în numele principiilor net antișovine, *fără a cădea* însă în germanofilie. Căci germanofilii sînt dușmani declarați ai Conferinței de la Londra *din motive șoviniste*, și nu din alte motive!! Tovarășul Maksimovici și-a îndeplinit sarcina vorbind fără înconjur despre *trădarea* socialiștilor germani.

Bundiștii și partizanii Comitetului de organizare nu pot să înțeleagă cu nici un chip un lucru atît de simplu și de limpede. Cei dintîi sînt germanofilii de felul lui Kosovski, care *justifică* fățiș faptul că social-democrații germani votează credite de război (vezi „Informaționni Listok“, organ al Bundului, nr. 7 din ianuarie 1915, p. 7, § V, la început)¹⁷⁵. Redacția acestei publicații n-a făcut nici o mențiune în sensul că n-ar fi de acord cu Kosovski (declarînd însă în mod special că nu e de acord cu Borisov, apărător al patriotismului rus). În manifestul C.C. al Bundului (ibid., p. 3) nu găsești nici un cuvînt precis împotriva social-șovinismului!

Partizanii Comitetului de organizare sînt pentru împăcarea șovinismului germanofil cu cel francofil. Așa reiese din declarația lui Akselrod („Golos“ nr. 86 și 87) și din „Izvestiia“ secretariatului din străinătate al Comitetului de organizare¹⁷⁶ nr. 1 (22 februarie 1915). Cînd redacția ziarului „Nașe Slovo“ ne-a propus să acționăm împreună împotriva „social-șovinismului oficial“, noi i-am răspuns *deschis*, anexînd proiectul nostru de declarație și aducînd ca argument cuvîntul hotărîtor al tov. Maksimovici, după care Comitetul de organizare și Bundul se situează ele înseși de partea social-patriotismului oficial¹⁷⁷.

De ce „Nașe Slovo“ se înșală pe sine și înșală și pe alții *trecînd sub tăcere* acest fapt în editorialul din nr. 32? De ce trece sub tăcere faptul că și în proiectul nostru de declarație se vorbea despre *trădarea* comisă de social-democrații germani? În declarația ziarului „Nașe Slovo“, acest foarte important punct „principal“ *a fost omis*; de aceea, nici noi, nici tov. Maksimovici n-am acceptat și nu puteam accepta această declarație. De aceea *nu s-a ajuns* la o unitate de acțiune între noi și Comitetul de organizare. De ce oare se înșală atunci „Nașe Slovo“ pe sine și înșală și pe alții susținînd că ar exista o bază pentru unitatea noastră de acțiune??

„Social-patriotismul oficial“ este principalul rău de care suferă socialismul contemporan. Pentru combaterea răului (și nu pentru o împăcare cu el, nu pentru o „amnistie“ reciprocă pe plan internațional în ceea ce privește acest punct) trebuie să fie adunate și pregătite toate forțele. Kautsky și alții au venit cu un program precis de „amnistie“ și de pace cu social-șovinismul. Noi ne-am străduit să prezentăm un program precis de luptă împotriva acestuia — vezi îndeosebi nr. 33 al ziarului „Soțial-Demokrat“ și rezoluțiile date publicității. Nu ne rămîne decît să ne exprimăm dorința ca, de la șovăielile între „simpatia platonică cu internaționalismul“ și pacea cu social-șovinismul, „Nașe Slovo“ să treacă la fapte mai precise.

„Soțial-Demokrat“ nr. 40
din 29 martie 1915

Se tipărește după textul
apărut în ziar

ILUSTRAREA LOZINCII RĂZBOIULUI CIVIL

Ziarele elvețiene au publicat următoarea informație primită de la Berlin, cu data de 8 ianuarie st.n. :

„În ultimul timp, ziarele au publicat în repetate rânduri știri despre unele încercări pașnice de apropiere între soldații din tranșeele germanilor și ale francezilor. După cum comunică «Tägliche Rundschau»¹⁷⁸, ordinul de zi pe armată din 29 decembrie interzice fraternizarea și, în general, orice act de apropiere de inamic în tranșee ; călcarea acestui ordin va fi considerată act de înaltă trădare“.

Așadar, fraternizarea și încercările de apropiere sînt un fapt real. Autoritățile militare germane s-au alarmat de acest fapt, ceea ce dovedește că ele îi acordă o importanță deosebită. În numărul din 7 ianuarie 1915 al ziarului laburist englez „Labour Leader“ se dau o serie întregă de citate din ziarele burgheze engleze, confirmînd cazurile de fraternizare între soldații englezi și germani, care încheiau „armistițiu de 48 de ore“ (de crăciun) și se întîlneau prietenește la jumătatea distanței dintre tranșee etc. Autoritățile militare engleze *au interzis* fraternizarea printr-un *ordin special*. Iar socialiștii oportuniști și apărătorii (sau lacheii ?) lor asigurau în presă pe muncitori (cum făcea Kautsky) — cu un aer de totală automulțumire și știind că cenzura militară îi va pune la adăpost de dezmințiri — că înțelegerile dintre socialiștii țărilor beligerante cu privire la acțiunile împotriva războiului *sînt imposibile* (expresia textuală a lui Kautsky în „Neue Zeit“¹⁷⁹) !!

Inchipuți-vă că Hyndman, Guesde, Vandervelde, Plehanov, Kautsky și alții, în loc să ajute — așa cum fac

astăzi — burghezia, ar alcătui un comitet internațional de agitație în favoarea „fraternizării și a încercărilor de apropiere” între socialiștii țărilor beligerante, atât „în tranșee”, ca și în genere în armată. Care ar fi fost rezultatele după câteva luni dacă acum, la numai 6 luni de la începerea războiului, *în ciuda* tuturor conducătorilor, șefilor și stelelor de mărimea întâi care au trădat socialismul, crește pretutindeni opoziția împotriva acelor care au votat creditele, precum și împotriva ministerialilor, iar comandamentul militar amenință cu pedeapsa cu moartea pentru „fraternizare”?

„Problema practică care se pune este una singură : victoria sau înfrângerea propriei țări”, scria Kautsky, sluga oportuniștilor, la unison cu Guesde, Plehanov & Co. Da, așa ar fi, cu condiția să dăm uitării socialismul și lupta de clasă. Dar, cum noi nu dăm uitării socialismul, lucrurile nu mai stau așa : problema *practică* se pune la noi altfel. Să-ți pierzi viața în războiul dintre proprietarii de sclavi, rămânând pînă la sfîrșit un sclav orb și neputincios, sau să ți-o pierzi pentru „fraternizarea” sclavilor în scopul răsturnării sclaviei ?

Iată care este *în realitate* problema „practică”.

*Se tipărește după textul
apărut în ziar*

SOFISMELE SOCIAL-ȘOVINIȘTILOR

Revista „Nașe Delo“ (1915, nr. 1), editată la Petersburg de lichidatori, a publicat o traducere a broșurii lui Kautsky : „Internaționalismul și războiul“¹⁸⁰. Cu acest prilej, d-l A. Potresov a declarat că nu e de acord cu Kautsky, care, după părerea lui, este cînd „avocat“ (adică apărător al social-șovinismului german, care nu recunoaște justetea variantei franco-ruse a acestei orientări), cînd „judecător“ (adică un marxist care se străduiește să aplice fără părtinire metoda lui Marx).

În realitate, atît d-l A. Potresov, cît și Kautsky nu fac decît să trădeze marxismul, apărînd prin sofisme bătătoare la ochi politica muncitorească național-liberală. D-l A. Potresov, polemizînd cu Kautsky în chestiuni de amănunt, distrage atenția cititorilor de la ceea ce este esențial. După părerea sa, felul în care „democrația“ anglo-franceză (el are în vedere democrația muncitorească) „a rezolvat“ problema atitudinii față de război constituie „în general o rezolvare bună“ (p. 69) ; „ele (aceste democrații) au acționat în mod just“, deși felul în care au rezolvat problema „coincide“ — nu atît pentru că acest lucru a fost făcut în mod conștient, cît „datorită unei fericite întîmplări... — cu rezolvarea ei națională“.

Sensul acestor cuvinte e limpede : sub paravanul anglo-francezilor, d-l A. Potresov apără șovinismul rus, cău-tînd să justifice tactica patriotică a socialiștilor din țările Triplei Alianțe. D-l A. Potresov nu discută cu Kautsky ca un marxist cu un șovinist, ci ca un șovinist rus cu un șo-

vinist german. Procedul e penibil de răsuflat și nu merită să fie relevat decât faptul că d-l A. Potresov ascunde și încâlcește sensul simplu și limpede al celor afirmate de el însuși.

Esențial este în ce anume *sînt de acord* d-l A. Potresov și Kautsky. Ei sînt de acord, de pildă, asupra faptului că „internaționalismul proletariatului contemporan e compatibil cu apărarea patriei“ (K. Kautsky, p. 34, ediția germană a broșurii). D-l A. Potresov scrie despre situația specială în care se află un stat atunci cînd este „expus nimicirii“. Kautsky scrie : „Poporul nu se teme de nimic ca de o invazie dușmană... Dacă populația va socoti că nu propriul ei guvern a provocat războiul, ci că el a fost provocat de uneltirile mîrșave ale statului vecin — și care guvern nu va căuta să sugereze cu ajutorul presci etc. masei populației acest fel de a vedea lucrurile ! —, atunci... se va naște în rîndurile întregii populații o năzuință unanimă de a apăra hotarele țării împotriva dușmanului... Mulțimea întăritată ar omorî chiar ea pe cei ce s-ar ridica împotriva trimiterii armatelor la hotare“ (K. Kautsky, p. 33, dintr-un articol din 1911) ¹⁸¹.

Iată o apărare cvasimarxistă a ideii fundamentale a tuturor social-șoviniștilor.

Kautsky încă în 1911 își dădea perfect de bine seama că guvernul (și burghezia) va căuta să înșele „poporul, populația, mulțimea“, aruncînd vina asupra „mîrșavelor uneltiri“ ale unei alte țări. Problema e dacă sprijinirea unei asemenea înșelătorii — fie prin votare de credite, fie prin discursuri, articole etc. — este compatibilă cu internaționalismul și socialismul sau dacă ea nu se identifică cumva cu politica muncitorească național-liberală. Kautsky procedează ca cel mai nerușinat „avocat“, ca cel de pe urmă sofist, substituind acestei probleme problema dacă e rațional ca „unii oameni izolați“ „să împiedice“, împotriva voinței majorității populației înșelate de propriul lor guvern, „trimiterea armatelor“. Nu acesta e obiectul discuției. Nu acesta e esențialul. Mic-burghezilor înșelați trebuie să li se deschidă ochii, trebuie să li se arate înșelătoria : uneori, mergînd cu ei la război, ești nevoit să aștepți ca experiența războiului să le schimbe felul de a gîndi. Nu despre asta e

vorba, ci dacă socialiștilor le e permis să participe la înșelarea „poporului“ de către burghezie. Kautsky și A. Potresov justifică această înșelare. Căci ei știu prea bine că tocmai guvernele și burghezia tuturor „marilor“ puteri, ale Angliei și ale Franței, ale Germaniei și ale Rusiei, poartă aceeași vină pentru izbucnirea războiului imperialist din 1914, provocat de „mârșavele lor uneltiri“, fapt ce rezultă limpede din rezoluția de la Basel din 1912, de pildă.

Firește că „poporul“, adică masa micilor burghezi și o parte dintre muncitorii prostiți, crede în basmul burghez despre „mârșavele uneltiri“ ale inamicului. Sarcina social-democrației este să lupte împotriva înșelătoriei, și nicidecum să o susțină. Social-democrații din toate țările au afirmat cu mult înainte de începerea războiului, iar la Basel au și confirmat, că *fiecare* dintre marile puteri tinde în fapt să-și consolideze și să-și extindă dominația asupra coloniilor, să subjuge micile națiuni etc. Războiul se duce pentru împărțirea coloniilor și prădarea de teritorii străine; tâlharii s-au încăierat între ei — iar a invoca motivul că cutare hoț suferă o înfrângere în momentul de față pentru a prezenta interesele hoților drept interesele poporului și ale patriei este o minciună burgheză sfruntată. Trebuie să spunem „poporului“, greu încercat de război, *adevărul*, și anume că nu se pot evita vitregiile războiului fără a răsturna guvernele și burghezia din fiecare dintre țările beligerante. A apăra Belgia *sugrumînd* Galiția sau Ungaria nu înseamnă „apărarea patriei“.

Dar pînă și Marx, înfierînd războaiele, din 1854—1876 bunăoară, s-a situat pe poziția uneia dintre puterile beligerante atunci cînd, împotriva voinței socialiștilor, războiul devenise fapt. Iată principalul conținut și principalul „atu“ al broșurii lui Kautsky. Pe aceeași poziție se situează și d-l A. Potresov, pentru care „internaționalism“ înseamnă a stabili *al cui succes* în război e mai de dorit sau mai puțin dăunător nu din punctul de vedere al intereselor proletariatului național, ci din punctul de vedere al intereselor *întregului* proletariat *mondial*. Războiul este dezlănțuit de guverne și de burghezie; proletariatul trebuie să stabilească victoria *cărui* guvern e mai puțin periculoasă pentru muncitorii din întreaga lume.

Sofistica acestor raționamente constă în faptul că epocii actuale i se substituie o epocă istorică trecută, de mult apusă. Trăsătura fundamentală a războaielor din trecut, la care se referă Kautsky, a fost următoarea : 1) războaiele din trecut rezolvau problema prefacerilor burghezo-democratice și a răsturnării absolutismului sau a jugului unei națiuni străine ; 2) pe atunci, condițiile obiective ale revoluției socialiste încă nu erau maturizate, și nici un socialist nu putea vorbi, *înaintea unui război*, de folosirea lui „în scopul grăbirii prăbușirii capitalismului“, așa cum se proclamă în rezoluția de la Stuttgart (1907) și în cea de la Basel (1912) ; 3) pe atunci nu existau în statele *nici uneia din cele două* părți beligerante partide socialiste puternice, de masă, călite într-o serie de bătălii.

Mai pe scurt : e oare de mirare că Marx și marxiștii se mărgineau la a stabili victoria *cărei* burghezii e mai puțin dăunătoare (sau mai utilă) proletariatului mondial, într-o perioadă când nici nu putea fi vorba de o mișcare proletară generală împotriva guvernelor și burgheziei din toate țările beligerante ?

E pentru prima oară în istoria mondială când socialiștii din toate țările beligerante se întrunesc cu mult înainte de a fi început războiul și declară : noi vom folosi războiul „în scopul grăbirii prăbușirii capitalismului“ (1907, rezoluția de la Stuttgart). Prin urmare, ei recunosc că condițiile obiective pentru o asemenea „grăbire a prăbușirii“, adică pentru revoluția socialistă, sînt maturizate. Prin urmare, ei amenință guvernele cu revoluția. Ei au spus asta și mai limpede la Basel (1912), referindu-se la Comună și la perioada octombrie-decembrie 1905, adică la războiul civil.

Cînd s-a dezlănțuit războiul, socialiștii care amenințaseră guvernele cu revoluția și chemaseră proletariatul la revoluție încep să invoce, pentru a justifica sprijinul pe care-l acordă guvernelor și burgheziei, fapte petrecute în urmă cu o jumătate de secol ! Marxistul Górtter are de o mie de ori dreptate să compare, în broșura sa în limba olandeză : „Imperialismul, războiul mondial și social-democrația“ (p. 84), pe „radicali“ de tipul lui Kautsky cu liberalii din 1848, temerari în vorbe și trădători în fapte.

În cadrul socialismului european s-a dezvoltat decenii de-a rîndul contradicția dintre elementele social-democrate revoluționare și cele oportuniste. Criza s-a copt. Războiul a spart abcesul. În majoritatea partidelor oficiale au ieșit biruitori adepții politicii muncitorești național-liberale, care apărau privilegiile burgheziei „naționale”, dreptul ei preferențial de a stăpîni colonii, de a asupra națiunile mici etc. Atît Kautsky, cît și A. Potresov, în loc să demaște în fața proletariatului politica muncitorească național-liberală, o acoperă, o apără și o justifică. Iată esența sofismelor național-șovinismului.

D-l A. Potresov s-a trădat însă fără să vrea recunoscînd „inconsistența principială a formulei de la Stuttgart” (p. 79). Prea bine ! Renegații declarați sînt mai folositori proletariatului decît cei camuflați. Continuați, d-le A. Potresov, renegeți într-un mod mai cinstit Stuttgartul și Baselul !

Diplomatul Kautsky e mai abil decît d-l A. Potresov : el nu reneagă Stuttgartul și Baselul, el nu face decît... „decît“ !... să citeze Manifestul de la Basel, *omîțînd* toate indicațiile cu privire la revoluție !! Probabil că pe amîndoi i-a împiedicat cenzura să dea aceste indicații. Și probabil că ei intenționează să vorbească despre revoluție atunci cînd le va permite cenzura...

Să sperăm că A. Potresov, Kautsky sau adepții lor le vor propune ca în locul rezoluției de la Stuttgart și al celei de la Basel să se adopte o rezoluție cam de felul acesta : „dacă, în ciuda eforturilor noastre, războiul va izbucni totuși, va trebui să stabilim, din punctul de vedere al proletariatului mondial ce ar fi mai avantajos : India să fie jefuită de Anglia sau de Germania, negrii din Africa să fie îmbătați și jupuiți de francezi sau de germani ? Turcia să fie asuprită de austro-germani sau de anglo-franco-ruși ? Belgia să fie sugrumată de germani sau Galiția de ruși ? China să fie împărțită de japonezi sau de americani ?” etc.

PROBLEMA UNIRII INTERNAȚIONALIȘTILOR

Războiul a generat o criză profundă în întreaga mișcare socialistă internațională. Ca orice criză, actuala criză a socialismului a dezvăluit cu mai multă profunzime și claritate contradicțiile lui interne, a smuls multe văluri convenționale și false, a arătat într-o formă cât se poate de pregnantă și accentuată ce anume e putred și perimat în socialism și care este chezașia dezvoltării și înaintării spre victorie.

Nu credem să existe social-democrat în Rusia care să nu simtă că vechile împărțiri și grupări — n-am spune că s-au învechit, dar — iau alte forme. Pe primul plan se află problema grupării în „internaționaliști” și „social-patrioți”, problemă fundamentală pusă de război. Luăm acești termeni din editorialul ziarului „Nașe Slovo” nr. 42, fără să ne oprim acum asupra problemei dacă ei n-ar trebui completați contrapunând pe social-democrații revoluționari adeptilor politiciii muncitorești național-liberale.

Termenii n-au, firește, prea multă importanță. „Nașe Slovo” a arătat în mod just esența grupării fundamentale de astăzi. Internaționaliștii, scrie ziarul, „sînt solidari în atitudinea lor negativă față de social-patriotismul reprezentat de Plehanov”... Și redacția cheamă „grupurile astăzi fărîmitate” „să se înțeleagă și să se unească cel puțin în vederea unui singur act — acela de a exprima atitudinea social-democrației din Rusia față de actualul război și față de social-patriotismul rus”.

Nelimitîndu-se la publicarea de articole, redacția ziarului „Nașe Slovo” a adresat nouă și Comitetului de orga-

nizare o scrisoare în care propunea convocarea unei consfătuiri unde să se 'dezbată această chestiune și la care să participe și ea. Am răspuns arătând necesitatea „de a lămuri în prealabil unele probleme, pentru a ști dacă între noi există în fond solidaritate“. Am insistat în special asupra a două probleme prealabile : 1) nici o declarație nu va ajuta la demascarea „social-patrioților“ (redacția i-a menționat pe Plehanov, Aleksinski și cunoscutul grup al publiciștilor lichidatori din Petersburg, partizani ai revistei X.Y.Z.¹⁸²), „care falsifică voința proletariatului înaintat din Rusia“ (expresia aparține redacției ziarului „Nașe Slovo“). E necesară pentru asta o luptă îndelungată. 2) Pe ce temei Comitetul de organizare este inclus printre „internaționaliști“ ?

Pe de altă parte, secretariatul din străinătate al Comitetului de organizare ne-a trimis copia răspunsului adresat de el redacției ziarului „Nașe Slovo“. Răspunsul se reduce la aceea că selecționarea „prealabilă“ a unor grupuri și „excluderea altora“ este inadmisibilă și că „la consfătuire trebuie să fie invitați reprezentanții din străinătate ai tuturor centrelor și grupurilor de partid care au participat... la Conferința de pe lângă Biroul socialist internațional de la Bruxelles, care a avut loc înainte de începerea războiului“ (scrisoarea din 25 martie 1915).

Prin urmare, Comitetul de organizare respinge în principiu ideea convocării unei consfătuiri a *internaționaliștilor*, dorind o consfătuire la care să participe și social-patrioții (precum se știe, la Bruxelles au fost reprezentate și curente-lui Plehanov și Aleksinski). Exact în același spirit a fost elaborată și rezoluția social-democraților de la Nervi („Nașe Slovo“ nr. 53), adoptată în urma raportului lui Ionov (și care exprimă evident vederile acestui reprezentant al celor mai de stînga și mai internaționaliste elemente din Bund)¹⁸³.

Această rezoluție, în genere deosebit de caracteristică și de prețioasă, în măsura în care conturează „linia de mijloc“, căutată de atîția din străinătate, exprimă simpatie pentru „principiile“ redacției ziarului „Nașe Slovo“, dar în același timp vorbește și despre un dezacord cu poziția ei, „poziție care constă în delimitarea organizatorică, în unirea exclu-

sivă a socialiștilor-internaționaliști și în susținerea necesității unor scizii în rîndurile partidelor proletare, socialiste istoricește constituite“. Adunarea consideră „tratarea“ „unilaterală“ (a acestor probleme) „de către ziarul «Nașe Slovo»“ ca fiind „extrem de dăunătoare pentru lămurirea problemelor legate de reconstituirea Internaționalei“.

Noi am arătat că concepțiile lui Akselrod, reprezentantul oficial al Comitetului de organizare, sînt concepții social-șovine. „Nașe Slovo“ n-a răspuns la aceasta nici în presă, nici în corespondența sa. Noi am arătat că Bundul adoptă o poziție similară, cu o deosebire de nuanță, și anume că aici predomină șovinismul germanofil. Rezoluția de la Nervi a constituit o confirmare concretă extrem de importantă, deși indirectă, în acest sens : unirea *numai* a internaționaliștilor e declarată ca dăunătoare și avînd un caracter scizionist ; problema e pusă pe tapet cu o limpezime vrednică de toată lauda.

Și mai limpede e răspunsul Comitetului de organizare, care nu se exprimă pe ocolite, ci ia cea mai directă și mai formală atitudine față de problemă : consfătuirea trebuie să aibă loc nu *fără* social-patrioți, ci *cu ei*.

Trebuie să mulțumim Comitetului de organizare pentru faptul că a confirmat în fața ziarului „Nașe Slovo“ justetea părerilor noastre despre Comitetul de organizare. Înseamnă oare că *ideea* ziarului „Nașe Slovo“ cu privire la unirea internaționaliștilor a dat *întru totul* greș ? Nicidecum. Nici un fel de eșecuri la nici un fel de consfătuiri nu pot opri unirea internaționaliștilor atîta timp cît există solidaritate pe plan ideologic și dorința sinceră de a lupta împotriva social-patriotismului. Redacția ziarului „Nașe Slovo“ dispune de un cotidian care este o armă puternică. Ea poate realiza un lucru mult mai practic și mai important decît consfătuirile și declarațiile, și anume : să invite *toate* grupurile și să pornească neîntîrziat ea în-săși 1) să formuleze răspunsuri complete, precise, fără echivoc, pe deplin limpezi la problemele legate de conținutul internaționalismului (căci și Vandervelde, și Kautsky, și Plehanov, și Lensch, și Haenisch nu-și zic oare și ei internaționaliști ?), de oportunism, de falimentul Internaționalei a II-a, de sarcinile și mijloacele de luptă împotriva

social-patriotismului etc. ; 2) să strângă forțe în vederea unei lupte serioase pentru anumite principii nu numai în străinătate, ci mai ales în Rusia.

Cine va cuteza oare să nege că pentru victoria internaționalismului asupra social-patriotismului nu există și nu poate exista *altă* cale ? N-a dovedit oare istoria de o jumătate de secol a emigrației ruse (și istoria de trei decenii a emigrației *social-democrate*) că toate declarațiile, consfătuirile etc. în străinătate sînt neputincioase, lipsite de seriozitate, fictive *atunci cînd* nu sînt sprijinite de o mișcare de *lungă durată* a cutărei sau cutărei păături sociale din țară ? Nu ne învață oare și actualul război că tot ceea ce nu e maturizat sau ceea ce e putred, convențional sau diplomatic se va preface în praf și pulbere la prima lovitură ?

În cursul celor opt luni de război, *toate* centrele, grupurile, curente, nuanțele de concepții social-democrate au ținut tot felul de consfătuiri cu cine au putut și cu cine au vrut, au făcut „declarații“, adică și-au exprimat părerea în auzul tuturor. Acum sarcina e alta, *mai concretă*. Mai multă circumspecție în ceea ce privește declarațiile și consfătuirile de *paradă*. Mai multă energie în elaborarea de răspunsuri și sfaturi pentru publiciști, propagandiști, agitatori, pentru toți muncitorii care gîndesc ; aceste răspunsuri trebuie să fie atît de precise, încît să fie *imposibil* să nu fie înțelese. Mai multă claritate și precizie în strîngerea de forțe pentru munca îndelungată de transpunere în fapt a acestor sfaturi.

Repetăm : redacția ziarului „Nașe Slovo“ dispune de mari posibilități, ea dispune de un cotidian ! — și va avea de dat socoteală dacă nu va îndeplini cel puțin acest „program-minimum“.

Și mai avem o observație : acum exact 5 ani, în mai 1910, am semnalat în presa din străinătate un fapt politic extrem de important, un fapt mai „puternic“ decît consfătuirile și declarațiile multora dintre centrele social-democrate *foarte* „puternice“, și anume : închegarea în Rusia a grupului de publiciști-legaliști ai *faimoasei* reviste X.Y.Z. Ce-au arătat *faptele* din acești 5 ani, destul de bogați în evenimente în istoria mișcării muncitorești din Rusia și din în-

treaga lume? N-au arătat oare că avem de-a face cu un anumit nucleu *social* destinat să grupeze elementele unui *partid muncitoresc național-liberal* (de tip „european“ !) în Rusia? Ce concluzii se impun pentru toți social-democrații de pe urma faptului că astăzi în Rusia, cu excepția revistei „Voprosî Strahovaniia“¹⁸⁴, nu se manifestă *decît* acest curent, decît „Nașe Delo“, „Strahovanie Rabocih“, „Severnîi Golos“¹⁸⁵, decît curentul lui Maslov și Plehanov?

Încă o dată : mai multă circumspecție în ceea ce privește manifestările de paradă, mai mult curaj în a înfrunta deschis realitățile politice importante.

„Sozial-Demokrat“ nr. 41
din 1 mai 1915

Se tipărește după textul
apărut în ziar

FILANTROPII BURGHEZI ȘI SOCIAL-DEMOCRAȚIA REVOLUȚIONARĂ

„The Economist“¹⁸⁶, revista milionarilor englezi, promovează o linie cât se poate de instructivă în privința războiului. Reprezentanții capitalului cel mai avansat din cea mai veche și cea mai bogată țară capitalistă deplîng amarnic războiul și-și exprimă neconținut dorința de pace. Citind revista „The Economist“, social-democrații care, urmîndu-i pe oportuniști și pe Kautsky, consideră că programul socialist constă în propagarea păcii se pot convinge cu ochii lor că greșesc. Programul lor nu este socialist, ci pacifist-burghez. Visurile de pace fără propagarea de acțiuni revoluționare exprimă teama de război și nu au nimic comun cu socialismul.

Dar nu numai atît. „The Economist“ e pentru pace fiindcă se teme de revoluție. Așa, de pildă, în numărul din 13 februarie 1915 citim :

„Filantropii își exprimă speranța că pacea va aduce o limitare a înarmărilor pe scară internațională... Dar aceia care cunosc forțele ce determină de fapt diplomația europeană nu se lasă furajați de nici o utopie. Perspectiva pe care o deschide războiul e perspectiva unor revoluții sîngeroase, a unor războaie pe viață și pe moarte între muncă și capital sau între masele populare și clasele dominante din Europa continentală“.

Iar în numărul din 27 martie 1915 citim iarăși despre dorința de pace care ar asigura libertatea naționalităților,

promisă de Edward Grey, etc. Dacă această speranță nu se va realiza, atunci... „războiul va provoca un haos revoluționar. Nimeni nu poate spune unde va începe acest haos și care îi va fi sfârșitul“...

Milionarii-pacifiști din Anglia înțeleg mult mai just politica contemporană decît oportuniștii, decît partizanii lui Kautsky sau alți socialiști de teapa lor care suspină după pace. În primul rînd, domnii burghezi știu că atîta timp cît „diplomația este dirijată de fapt de forțele“ trecutului, adică atîta timp cît clasa capitaliștilor nu e expropriată, frazele cu privire la o pace democratică nu sînt decît o utopie naivă și deșartă. În al doilea rînd, domnii burghezi apreciază lucid perspectiva : „revoluții sîngeroase“, „haos revoluționar“. Burghezia își înfățișează întotdeauna revoluția socialistă ca un „haos revoluționar“.

În politica reală a țărilor capitaliste simpatia pentru pace se manifestă în trei feluri :

1) Milionarii conștienți vor să grăbească încheierea păcii de teama revoluțiilor. Ei declară în mod sincer și lucid că în condițiile capitalismului o pace „democratică“ (fără anejiuni, cu limitarea înarmărilor etc.) este o utopie.

Această utopie mic-burgheză e propagată de oportuniști, de partizanii lui Kautsky etc.

2) Masele populare inconștiente (micii burghezi, semiproletarii, o parte din muncitori etc.) prin dorința de pace își exprimă, într-o formă cît se poate de imprecisă, protestul tot mai puternic împotriva războiului și o vagă stare de spirit revoluționară, în creștere.

3) Elementele înaintate și conștiente din rîndurile proletariatului, social-democrații revoluționari, urmăresc cu atenție starea de spirit a maselor, folosesc năzuința lor tot mai puternică de pace nu pentru a sprijini banala utopie a păcii „democratice“ în condițiile capitalismului, nu pentru a întări speranțele în filantropi, în autorități, în burghezie, ci pentru a face ca starea de spirit revoluționară vagă să devină clară ; — pentru ca în mod sistematic și perseverent,

bizuindu-se pe experiența și pe starea de spirit a maselor și lămurindu-le prin miile de fapte ale politicii dinainte de război, —

— să *dovedească* necesitatea unor acțiuni revoluționare de masă împotriva burgheziei și guvernelor din propriile lor țări, ca *unicul* drum spre democrație și socialism.

„Sozial-Demokrat“ nr. 41
din 1 mai 1915

Se tipărește după textul
apărut în ziar

FALIMENTUL INTERNAȚIONALISMULUI PLATONIC

După cum am mai arătat (vezi „Soțial-Demokrat“ nr. 41), dacă „Nașe Slovo“ vrea ca internaționalismul său să fie luat în serios, trebuie cel puțin să-și expună cu precizie platforma *. În „Nașe Slovo“ nr. 85 (9/V) a apărut, ca un fel de răspuns dat nouă, rezoluția adoptată de adunarea redacției și a colectivului de colaboratori ai ziarului din Paris, adunare la care „2 membri ai redacției, declarându-se în linii generale de acord cu conținutul rezoluției, au menționat că fac opinie separată în chestiunea metodelor organizatorice ale politicii interne de partid din Rusia“¹⁸⁷. Această rezoluție este un remarcabil document de dezorientare și de neputință politică.

De câte ori nu se repetă cuvântul internaționalism, de câte ori nu se proclamă „o delimitare ideologică totală de toate varietățile naționalismului socialist“, de câte ori nu sînt citate rezoluțiile de la Stuttgart și Basel ! Intenții bune, nimic de zis. Numai că..., numai că miroase a frazeologie, deoarece o delimitare într-adevăr „totală“ de „toate“ varietățile social-naționalismului nu poate și nu trebuie să fie făcută, după cum pentru a deveni un dușman al capitalismului nu trebuie și nu poți să enumeri complet varietatea de forme ale exploatării capitaliste. Se poate însă și trebuie să se ajungă la o delimitare precisă de principalele varietăți ale social-naționalismului, cum ar fi, de pildă : varietatea plehanovistă, potresovistă („Nașe Delo“), bundistă, akselrodistă, kautskistă. Rezoluția promite multe, dar nu oferă nimic ;

* Vezi volumul de față, p. 186—190. — *Nota red.*

ea amenință să se delimiteze complet de toate varietățile, dar se teme să numească măcar pe cele mai importante dintre ele.

...În parlamentul englez a spune cuiva pe nume e considerat ca fiind o lipsă de politeță ; acolo se obișnuiește să se vorbească numai cu „nobil lord“ sau cu „preanonoratul deputat al cutărei circumscripții“. Ce anglomani excelenți, ce diplomați fini și rafinați sînt cei de la „Nașe Slovo“ ! Cu cît tact ocolesc ei esența problemei, cu cîtă amabilitate oferă ei cititorilor formule menite să le ascundă gîndurile. Ei proclamă „relații de prietenie“ (curat Guizot ! — ar spune unul dintre eroii lui Turgheniev ¹⁸⁹) cu toate organizațiile „în măsura în care acestea aplică... principiile internaționalismului revoluționar“... și mențin „relații de prietenie“ tocmai cu aceia care nu aplică aceste principii.

„Delimitarea ideologică“ pe care cei de la „Nașe Slovo“ o proclamă cu atît mai solemn, cu cît vor și pot s-o realizeze mai puțin, constă în a clarifica chestiunea care este izvorul social-naționalismului, *de unde* își trage el forța, *cum* trebuie dusă lupta împotriva lui. Social-naționaliștii nu-și zic și nici nu se consideră social-naționaliști. Ei depun și sînt siliți să depună toate eforturile pentru a se ascunde îndărătul unui nume de împrumut, pentru a arunca praf în ochii maselor muncitoare, pentru a șterge urmele legăturilor lor cu oportunismul, pentru a-și ascunde trădarea, adică trecerea lor efectivă de partea burgheziei, alianța lor cu guvernele și statele-majore. Sprijinindu-se pe această alianță și socotindu-se tari pe poziții, social-naționaliștii vociferează acum mai mult decît oricine pe tema „unității“ partidelor social-democrate și acuză de scizionism pe dușmanii oportunismului — vezi ultima circulară oficială a conducerii („Vorstand“-ul) Partidului social-democrat german împotriva revistelor „Lichtstrahlen“ ¹⁸⁹ și „Die Internationale“ ¹⁹⁰, reviste *cu adevărat* internaționaliste. Ele n-au avut nevoie să proclame nici „relații de prietenie“ cu revoluționarii, nici „delimitarea ideologică totală de toate varietățile social-naționalismului“ ; ele au pornit la acțiunea de delimitare fățișă, și au făcut-o în așa fel, încît într-adevăr „toate varietățile“ de oportuniști au început să urle de furie, ceea ce a dovedit că săgețile și-au atins ținta.

Dar „Nașe Slovo“ ?

El pornește împotriva social-naționalismului o revoltă în genunchi, căci „Nașe Slovo“ nu demască pe cei mai periculoși susținători ai acestui curent burghez (cum este Kautsky), nu declară război oportunistului, ci, dimpotrivă, trece lucrul acesta sub tăcere, nu întreprinde și nu indică nici un fel de măsuri concrete pentru eliberarea socialismului din rușinoasa captivitate a patriotismului. Declarînd că nu e obligatorie unitatea cu cei care au trecut de partea burgheziei, dar nici sciziunea, „Nașe Slovo“ capitulează de fapt în fața oportuniștilor, făcînd însă, totodată, un gest frumos, care poate fi interpretat ca o amenințare teribilă la adresa oportuniștilor, dar care poate fi interpretat tot atît de bine și ca o cochetare cu ei. Cel mai probabil este că oportuniștii cu adevărat abili, care știu să aprecieze îmbinarea frazelor de stînga cu moderația în practică, ar fi răspuns la rezoluția ziarului „Nașe Slovo“ (în cazul cînd ar fi fost siliți s-o facă) cam tot în felul în care au răspuns cei doi membri ai redacției : ne declarăm, în genere, de acord cu conținutul (căci doar nu sîntem social-naționaliști, ferit-a sfîntul !), cît privește însă „metodele organizatorice ale politicii interne de partid“, vom face, cînd va veni timpul, „opinie separată“. Și lupul sătul, și oile tefere.

Dar cînd a venit vorba despre Rusia, n-a mai rămas nimic din subtila diplomație a ziarului „Nașe Slovo“.

„Unirea într-un partid în condițiile epocii precedente s-a dovedit imposibilă în Rusia“, se declară în rezoluție. Citește : unificarea partidului muncitoresc cu grupul legalistilor-lichidatori s-a dovedit imposibilă. Aceasta echivalează cu o recunoaștere indirectă a falimentului blocului de la Bruxelles pentru salvarea lichidatorilor. De ce s-o fi temînd „Nașe Slovo“ să recunoască deschis acest faliment. De ce s-o fi temînd să explice deschis muncitorilor cauzele lui ? Nu cumva pentru că falimentul acestui bloc a dovedit în fapt falsitatea politicii tuturor participanților la el ? Nu cumva pentru că „Nașe Slovo“ vrea să mențină „relații de prietenie“ cu două (numai cu două) „varietăți“ ale social-naționalismului, și anume : cu bundiștii și cu Comitetul de organizare (Akselrod), ale căror declarații în presă le do-

vedesc intențiile și speranțele în reînvierea blocului de la Bruxelles ?

„Noile condiții... surpă terenul de sub picioare vechilor fracțiuni...”

Oare nu cumva se întâmplă invers ? Noile condiții n-au înlăturat cîtuși de puțin lichidatorismul, nici măcar nu i-au zdruncinat nucleul de bază („Nașa Zarea“), cu toate șovăielile și dezertările unor persoane ; dimpotrivă, ele au adîncit și au agravat divergențele cu acest nucleu, care, pe lîngă lichidatorist, a mai devenit și social-naționalist ? „Nașe Slovo“ ocolește problema — neplăcută pentru el — a lichidatorismului, spunînd că ceea ce era vechi a fost subminat de ceea ce e nou, și trece sub tăcere faptul că *sub picioarele vechiului...* lichidatorism se află *noul teren*, social-naționalist ! Interesantă stratagemă. Nu spunem nimic despre „Nașa Zarea“, deoarece ea nu mai există, și nici despre „Nașe Delo“, probabil din cauză că Potresov, Cerevanin, Maslov & Co. pot fi considerați niște naivi în politică.

Redactorii de la „Nașe Slovo“ ar vrea însă ca nu numai Potresov & Co., ci și ei înșiși să fie socotiți niște naivi. Ascultați :

„Avînd în vedere că grupările fracționiste și interfracționiste create în trecut sînt și acum, într-un moment de tranziție, singurele“ (notați bine !) „puncte ale unei uniri organizate, fie și imperfecte, a muncitorilor înaintați, «Nașe Slovo» consideră că interesele activității sale de bază duse în vederea unificării internaționaliștilor exclud deopotrivă atît subordonarea organizatorică directă sau indirectă a ziarului față de una dintre vechile grupări de partid, cît și gruparea artificială a adeptilor săi într-o fracțiune aparte, opusă politicește vechilor grupări“.

Cum vine asta ? *Intrucît* noile condiții subminează vechile grupări, noi le recunoaștem pe acestea din urmă ca fiind *singurele* reale ! *Intrucît* noile condiții cer crearea unei noi grupări, nu pe baza lichidatorismului, ci pe baza internaționalismului, respingem unirea internaționaliștilor ca fiind „artificială“ ! O adevărată apoteoză a neputinței politice.

După 200 de zile de propagare a internaționalismului, „Nașe Slovo“ își declară falimentul lui politic total : să nu

ne „subordonăm“ vechilor grupări (de ce acest cuvânt teribil? și nu „să aderăm“, „să susținem“, „să ne solidarizăm“?), să nu creăm grupări noi. Să trăim ca și în trecut, în grupări create pe baza lichidatorismului, „să ne subordonăm“ acestora, iar „Nașe Slovo“ să rămână un fel de firmă țipătoare sau o promenadă festivă prin grădinile literaturii internaționaliste. Cei de la „Nașe Slovo“ o să scrie ce-or vrea, iar cititorii o să citească...

Am vorbit timp de 200 de zile despre unirea internaționaliștilor și am ajuns la concluzia că nu putem uni pe nimeni, nu ne putem uni nici măcar noi înșine, redactorii și colaboratorii ziarului „Nașe Slovo“, și declarăm că o astfel de unire este „artificială“. Ce triumf pentru Potresov, pentru bundiști, pentru Akselrod! Și ce abilă înșelare a muncitorilor: fațada e compusă din frazele internaționaliste și de efect ale ziarului „Nașe Slovo“, cu adevărat nefracționist, eliberat de vechile grupări perimate; reversul — „singurele“ puncte de unire sînt vechile grupări...

Falimentul politic și ideologic pe care îl declară acum „Nașe Slovo“ nu e întâmplător; el este rezultatul inevitabil al eforturilor depuse cu scopul de a ocoli prin vorbe raportul de forțe real. Acest raport se reduce, în mișcarea muncitorească din Rusia, la lupta dusă de curentul lichidatorilor și al social-patrioților („Nașe Delo“) împotriva partidului muncitoresc social-democrat marxist, partid restabilit la Conferința din ianuarie 1912¹⁹¹, consolidat prin alegerile pentru Duma a IV-a de stat în cadrul curiei muncitorești¹⁹², consacrat de ziarele pravdiste în perioada 1912—1914, reprezentat de Frațiunea muncitorească social-democrată din Rusia. Acest partid și-a *continuat* lupta împotriva curentului burghez al lichidatorismului prin lupta împotriva curentului tot atît de burghez al social-patriotismului. Justețea liniei urmate de acest partid, de partidul nostru, e confirmată de măreața experiență istorică universală a războiului european și de minuscula, miniaturala experiență a noii încercări nefracționiste de unificare, făcută pentru a o mie și una oară de ziarul „Nașe Slovo“; această încercare a suferit un eșec, confirmînd rezoluția Consfătuirii

de la Berna („Sozial-Demokrat“ nr. 40) cu privire la internaționaliștii „platonici” *.

Adevărații internaționaliști nu vor accepta nici să facă parte (ascunzînd acest lucru muncitorilor) din vechile grupări lichidatoriste, nici să rămîna în afara grupărilor. Ei vor veni la partidul nostru.

„Sozial-Demokrat“ nr. 42
din 21 mai 1915

Se tipărește după textul
apărut în star

* Vezi volumul de față, p. 165—166. — Nota red.

DESPRE LUPTA ÎMPOTRIVA SOCIAL-ȘOVINISMULUI

Cel mai nou și mai interesant material referitor la această problemă actuală îl furnizează Conferința socialistă internațională a femeilor¹⁹³, care și-a încheiat de curînd lucrările la Berna. Publicăm mai jos pentru cititorii noștri o relatare asupra conferinței, precum și textele celor două rezoluții — cea adoptată și cea respinsă. În articolul de față intenționăm să ne oprim asupra unui singur aspect al problemei.

Reprezentantele organizațiilor de femei de pe lîngă Comitetul de organizare, olandezele din partidul lui Troelstra, elvețienele din organizațiile care duc o luptă înverșunată împotriva ziarului „Bernener Tagwacht“, acuzîndu-l că este prea de stînga, reprezentanta Franței, care în toate chestiunile mai importante n-a vrut să fie în divergență cu partidul oficial, care, după cum se știe, a adoptat punctul de vedere social-șovinist, englezoaicele, ostile ideii unei delimitări nete între pacifism și tactica proletară revoluționară, toate au căzut de acord cu social-democratele germane „de stînga“ în ceea ce privește adoptarea rezoluției. Reprezentantele organizațiilor de femei de pe lîngă Comitetul Central al partidului nostru au făcut opinie separată, preferînd să rămîină izolate pentru un timp decît să participe la un *astfel* de bloc.

Care a fost fondul divergenței? Care este însemnătatea principială și politică a acestei divergențe?

La prima vedere, rezoluția „de mijloc“, care a unit pe oportuniști și pe o parte dintre cei de stînga, pare plauzibilă și principial justă. Războiul este caracterizat ca fiind

un război imperialist, este înfierată ideea „apărării patriei“, muncitorii sînt chemați la demonstrații de masă etc. etc. S-ar părea că rezoluția noastră se deosebește *doar* prin cîteva *expresii* mai tăioase, ca de pildă „trădare“, „oportunism“, „ieșire din guvernele burgheze“ și altele.

Fără îndoială că separarea delegatelor organizațiilor de femei de pe lîngă Comitetul Central al partidului nostru va fi criticată tocmai sub acest aspect.

E suficient însă să nu te limitezi la o recunoaștere „formală“ a unui adevăr sau a altuia, ci să privești lucrurile cu mai multă atenție, ca să-ți dai seama de totala inconsistență a unei astfel de critici.

La conferință s-au înfruntat două concepții despre lume, două aprecieri asupra războiului și sarcinilor Internaționalei, două tactici ale partidelor proletare. O concepție: Internaționala nu a dat faliment, nu există impedimente mari și reale pentru reîntoarcerea de la șovinism la socialism, oportunismul nu e un puternic „dușman intern“, el n-a comis o trădare fățișă și incontestabilă a socialismului. De aici concluzia: să nu condamnăm pe nimeni, „să amnistiem“ pe cei ce încalcă rezoluțiile de la Stuttgart și Basel, să ne mărginim la a cere o orientare ceva mai de stînga, la a chema masele la demonstrații.

Cealaltă concepție referitoare la toate punctele enumerate aici e cu totul opusă primei. Nimic nu este mai dăunător și mai nefast pentru cauza proletariatului decît continuarea unei politici de *diplomație* cu oportuniștii și cu social-șoviniștii în cadrul partidului. Rezoluția majorității s-a dovedit acceptabilă pentru oportunistele și adeptele partidelor oficiale de astăzi tocmai datorită faptului că este străbătută de la un capăt la altul de spiritul diplomației. Prin această diplomație se aruncă praf în ochii maselor muncitoare, care *acum* sînt conduse de social-patrioții oficiali. Maselor muncitoare li se sugerează ideea, indiscutabil eronată și dăunătoare, că actualele partide social-democrate, cu actualele lor conduceri, *sînt în stare* să schimbe orientarea și să adopte o linie justă în locul celei greșite.

Lucrurile nu stau astfel. Aceasta este una dintre cele mai profunde și nefaste erori. Partidele social-democrate și

conducerile lor de astăzi *nu sînt în stare* să schimbe în mod serios orientarea. *În realitate*, totul va rămîne neschimbat, și dezideratele „de stînga” exprimate în rezoluția majorității vor rămîne deziderate pioase — fapt de care și-au dat seama, datorită instinctului lor politic sigur, partizanele partidului lui Troelstra sau ale actualei conduceri a partidului francez, votînd pentru această rezoluție. Chemarea maselor la demonstrații ar putea să capete în fapt o mare însemnătate practică dacă ar fi sprijinită în modul cel mai activ de actualele conduceri ale partidelor social-democrate.

Ne putem oare aștepta la așa ceva? Evident că nu. Se știe că această chemare va întîmpina o împotrivire îndîrjită (și, în majoritatea cazurilor, *camuflată*) din partea conducerilor, că ea nu va fi nicidecum sprijinită.

Dacă asta li s-ar fi spus deschis muncitorilor, ei ar fi știut care este *adevărul*. Ei ar fi știut că, pentru ca dezideratele „de stînga” să fie transpuse *în fapt*, e necesar ca partidele social-democrate să-și schimbe în mod radical orientarea, că e necesară o luptă dîrză împotriva oportuniștilor și prietenilor lor „centriști”. Acum însă muncitorii au fost *adormiți* cu deziderate de stînga, *refuzîndu-se* să se arate deschis și fără sfială răul fără combaterea căruia aceste deziderate nu se vor putea realiza.

Promotorii politicii șoviniste în actualele partide social-democrate, conducătorii diplomați ai acestor partide vor ști să se folosească de slăbiciunea, nehotărîrea, lipsa de precizie din rezoluția majorității. Ca niște parlamentari abili ce sînt, ei își vor împărți rolurile; unii vor spune: argumentele „serioase” ale lui Kautsky & Co. n-au fost apreciate, n-au fost analizate, să le discutăm într-un cadru mai larg; alți vor spune: oare n-am avut dreptate susținînd că nu există divergențe profunde, acum cînd adeptele partidului lui Troelstra și ale partidului Guesde-Sembar au ajuns la o înțelegere cu reprezentantele stîngii din Germania?

Conferința femeilor nu trebuia să ajute pe Scheidemann, Haase, Kautsky, Vandervelde, Hyndman, Guesde și Sembar, Plehanov etc. să adoarmă masele muncitorești, ci, dimpotrivă, trebuia să le trezească, să declare un război ne-

cruțător oportunismului. Numai atunci rezultatul practic ar fi fost nu speranța în „îndreptarea” „conducătorilor” menționați, ci strângerea forțelor în vederea unei lupte importante și grele.

Să luăm încălcarea de către oportuniști și „centriști” a rezoluțiilor de la Stuttgart și Basel : doar aici e *miezul* problemei ! Să examinăm deschis și limpede, fără diplomație, felul în care au decurs lucrurile.

Prevăzînd războiul, Internaționala se întrunește și hotărăște în unanimitate ca, în caz de izbucnire a războiului, să acționeze pentru „*grăbirea prăbușirii capitalismului*”, să lupte în spiritul *Comunei*, în spiritul *lui octombrie și decembrie 1905* (cităm exact rezoluția de la Basel !!!), să lupte pentru a se considera o „*crimă*” ca „*muncitorii dintr-o țară*” să tragă „*în muncitorii din altă țară*”.

Linia de activitate în spiritul internaționalist, proletar, revoluționar este indicată aici limpede, cum nu s-ar fi putut mai limpede în limitele legalității.

Izbucnește războiul — un război cum se prevăzuse la Basel și care se desfășoară în direcția prevăzută la Basel. Partidele oficiale acționează într-un spirit diametral opus : nu ca internaționaliști, ci ca naționaliști ; nu în spirit proletar, ci în spirit burghez ; nu în spirit revoluționar, ci într-un spirit arhioportunist. Cînd spunem muncitorilor : s-a comis o *trădare* fățișă a cauzei socialismului, prin aceste cuvinte înlăturăm dintr-o dată toate pretextele și eschivările, toate sofismele à la Kautsky și Akselrod, arătăm limpede întreaga adîncime, precum și proporțiile răului, chemăm fățiș la lupta împotriva lui, iar nu la împăcare cu el.

Dar rezoluția majorității ? Ea nu conține nici un cuvînt de blam la adresa trădătorilor, nici un singur cuvînt la adresa oportunismului și nu face decît să *repete* ideile rezoluției de la Basel !!! Ca și cum nimic de seamă nu s-ar fi întîmplat : n-a fost decît o mică eroare accidentală, e suficient să *repetăm* vechea hotărîre, — divergența este neprincipială, lipsită de importanță, *lipim* la loc cioburile, și asta-i suficient !!!

Asta înseamnă însă *a-ți bate joc* de hotărârile Internaționalei, *a-ți bate joc* de muncitori. În fond, social-șoviniștii nici nu caută să obțină altceva decît o simplă *repetare* a vechilor hotărâri, și asta numai ca să nu schimbe nimic în fapt. În fond, nu este altceva decît o ipocrizie camuflată și o *amnistie* acordată în mod tacit partizanilor social-șovinismului din majoritatea partidelor actuale. Știm că există o „sumedenie de amatori” care să pornească pe această cale, care să se limiteze doar la cîteva fraze de stînga. Drumurile noastre se despart. Noi am mers și vom continua să mergem pe *alt* drum, noi vrem ca, în spiritul intransigenței față de oportunism și social-șovinism, să ajutăm *în fapt* mișcarea muncitorească, să ajutăm la construirea partidului muncitoresc.

O parte a delegației germane se teme, pe cît se pare, că se va adopta o rezoluție precisă, și aceasta din considerente care se refereau exclusiv la *ritmul* de dezvoltare a luptei împotriva șovinismului în cadrul unui singur partid, și anume în cadrul propriului lor partid. Dar aceste considerente erau, evident, greșite și deplasate, deoarece rezoluția internațională în genere nu s-a referit și nici nu se putea referi nici la problema ritmului, nici la condițiile concrete de luptă împotriva social-șovinismului în *diferite* țări; în această privință, autonomia diferitelor partide este indiscutabilă. De la tribuna internațională trebuia proclamată o ruptură definitivă cu social-șovinismul în ceea ce privește întreaga orientare, întregul caracter al muncii social-democrate; dar, în loc s-o facă, rezoluția majorității a repetat vechea greșală, greșeala Internaționalei a II-a, care a mascat în mod diplomatic oportunismul și nepotrivirea dintre vorbe și fapte. Repetăm încă odată: noi nu mergem pe *această* cale.

PROIECT DE REZOLUȚIE A CONFERINȚEI SOCIALISTE INTERNAȚIONALE A FEMEILOR

Rezoluție propusă de delegația C.C.

Actualul război mondial, care a pricinuit, pretutindeni unde a izbucnit, atâtea nenorociri, care a pustiit și a ruinat Belgia și Galiția, care a distrus viețile a mii și mii de muncitori, este un război imperialist provocat de lupta claselor guvernante din diferite țări pentru împărțirea coloniilor, pentru dominație pe piața mondială și interese dinastice. El este continuarea firească a politicii duse de clasa capitaliștilor și de guvernele tuturor țărilor, și de aceea problema cine a atacat primul nu prezintă din punctul de vedere socialist nici o importanță.

Acest război nu numai că nu servește cîtuși de puțin interesele muncitorilor, dar este o armă în mâinile claselor guvernante menită să distrugă solidaritatea internațională a muncitorilor, iar în interiorul fiecărei țări să slăbească lupta de clasă și mișcarea muncitorească. Tot așa cum lozinca „apărării patriei“, lozincă lansată de burghezie și sprijinită de oportuniști, nu este decît o momeală cu ajutorul căreia burghezia caută să convingă proletariatul să-și verse sîngele și să-și dea viața pentru interesele ei.

Luînd în considerație toate acestea, Conferința internațională extraordinară a femeilor socialiste, bazîndu-se pe rezoluția de la Stuttgart, care recomandă folosirea crizei economice și politice provocate de război pentru a ridica poporul în scopul de a grăbi prăbușirea orînduirii capitaliste, bazîndu-se pe rezoluția de la Copenhaga, în care se arată că deputații sînt obligați să voteze împotriva creditelor de război, și pe rezoluția de la Basel, în care se

spune că muncitorii consideră o crimă să tragă unul într-altul, — declară că reprezentanții majorității partidelor socialiste din țările beligerante au acționat într-un total dezacord cu aceste rezoluții și, cedînd presiunii evenimentelor, au trădat socialismul, substituindu-i naționalismul; — conferința afirmă că proletarii din toate țările nu au decît un singur dușman, dușmanul lor de clasă — clasa capitaliștilor.

Groaznicele suferințe pe care le aduce acest război trezesc din ce în ce mai mult dorința de pace a tuturor femeilor, și în primul rînd a femeilor proletare. Declarînd război oricărui război imperialist, conferința consideră, totodată, că, pentru ca această dorință de pace să se transforme într-o forță politică conștientă, este necesar ca muncitoarele să înțeleagă bine că clasele avute tind numai spre anexiuni, cotropire și dominație, că în epoca imperialismului războaiele sînt inevitabile și că imperialismul amenință lumea cu o serie de războaie dacă *proletariatul nu va găsi în sine forțe suficiente pentru a pune capăt orînduirii capitaliste, pentru a răsturna definitiv capitalismul*. Dacă muncitoarele vor să scurteze perioada de suferințe legată de epoca războaielor imperialiste, este necesar ca năzuința lor spre pace să se transforme în *revoltă și în luptă pentru socialism*. Muncitoarele își vor atinge scopul în această luptă numai participînd la mișcarea revoluționară a masei, intensificînd lupta pentru socialism. Astfel, prima lor datorie este de a sprijini organizațiile sindicale și socialiste și de a pune capăt păcii civile, luptînd împotriva creditelor de război, a intrării în guvernele burgheze, sprijinind și propagînd fraternizarea soldaților în tranșee, înființînd, pretutindeni unde guvernul a suspendat libertățile constituționale, organizații ilegale și, în sfîrșit, antrenînd masele la manifestații și acțiuni revoluționare.

Conferința internațională a femeilor socialiste cheamă muncitoarele din toate țările să pornească imediat această luptă, organizînd-o pe scară internațională și legînd strîns activitatea lor cu activitatea acelor socialiști din toate țările, care, ca și Liebknecht, combat naționalismul și duc o luptă socialistă, revoluționară.

Totodată, conferința amintește muncitoarelor că în țările cele mai dezvoltate din Europa s-au maturizat condițiile obiective pentru producția socialistă, că întreaga mișcare intră într-o fază nouă, că actualul război mondial pune în fața lor sarcini noi și importante, că mișcarea lor poate deveni precursora a mișcării generale a maselor, care va putea să dea întregii mișcări socialiste un nou avânt, să apropie ceasul eliberării definitive. Muncitoarele, luând inițiativa organizării de demonstrații și manifestații revoluționare, pășind umăr la umăr cu proletariatul, vor reuși să deschidă o nouă eră a luptei proletare, în cursul căreia proletariatul va cuceri socialismul în țările mai înaintate și republica democratică în cele mai înapoiate.

*Supliment la ziarul
„Sozial-Demokrat”
nr. 42 din 1 iunie 1915*

*Se tipărește după textul
suplimentului*

FALIMENTUL
INTERNAȚIONALEI A II-A ¹⁹⁴

*Scris în a doua jumătate
a lunii mai — prima jumătate
a lunii iunie 1915*

*Publicat în 1915, în revista
„Kommunist” nr. 1—2, Geneva
Semnat : N. L e n i n*

*Se tipărește după textul apărut
în revistă*

Prin falimentul Internaționalei se înțelege uneori numai latura formală a problemei, și anume ruperea legăturii internaționale dintre partidele socialiste din țările beligerante, imposibilitatea de a convoca o conferință internațională, Biroul socialist internațional etc. Acest punct de vedere este împărtășit de unii socialiști din țările mici, neutre, poate chiar de majoritatea partidelor oficiale din aceste țări, apoi de oportuniști și de susținătorii lor. În presa rusă, această poziție e apărată, cu o franchețe demnă de toată recunoștința, de d-l Vl. Kosovski în nr. 8 al ziarului Bundului „Informaționnîi Listok“, iar redacția ziarului nu face nici o rezervă în sensul că n-ar fi de acord cu autorul. Să sperăm că apărarea naționalismului de către d-l Kosovski, cel ce-a ajuns să-i scuze pînă și pe social-democrații germani care au votat creditele de război, va da multor muncitori puțința să se convingă definitiv că Bundul are un caracter burghezo-naționalist.

Pentru muncitorii conștienți, socialismul este o convingere profundă, și nu un mijloc pentru camuflarea tendințelor împăciuitoare mic-burgheze și naționalist-opoziționiste. Prin falimentul Internaționalei, ei înțeleg trădarea revoltătoare de către majoritatea partidelor social-democrate oficiale a propriilor lor convingeri, a celor mai solemne declarații făcute în cuvîntările de la Congresele internaționale de la Stuttgart și Basel, precum și în rezoluțiile acestor congrese etc. Această trădare n-o văd numai aceia care *nu vor* s-o vadă, numai aceia cărora nu le con-

vine s-o vadă. Formulînd problema în mod științific, adică pornind de la raportul dintre clasele societății contemporane, trebuie să spunem că majoritatea partidelor social-democrate, în frunte cu cel mai mare și mai influent partid din Internaționala a II-a, partidul german, s-au situat de partea propriului stat-major, a propriului guvern, a propriei burghezii, împotriva proletariatului. Este un eveniment istoric de importanță mondială, care se cere analizat sub toate aspectele. E de mult recunoscut faptul că războaiele, cu toate ororile și calamitățile pe care le provoacă, aduc și un folos mai mult sau mai puțin important, dezvăluind și distrugînd fără cruțare în mare parte ceea ce e putred, ceea ce s-a perimat, ceea ce agonizează în instituțiile societății umane. Tot așa și războiul european din 1914—1915 începe să aducă omenirii un folos incontestabil, arătînd clasei înaintate din țările civilizate că în partidele ei s-a copt un dezgustător abces purulent și că prin aer plutește o miasmă insuportabilă de hoit.

I

Și-au trădat principalele partide socialiste din Europa toate convingerile și sarcinile lor? Despre așa ceva nu le place, firește, să vorbească nici trădătorilor înșiși, nici aceleora care știu precis — sau care bănuiesc vag — că vor trebui să păstreze relații de amiciție și să se împace cu ei. Dar, oricît de neplăcut ar fi pentru diversele „somități“ din Internaționala a II-a sau pentru prietenii lor fracționiști din rîndurile social-democraților din Rusia, trebuie să privim lucrurile drept în față, să le spunem pe nume, să arătăm muncitorilor adevărul.

Există date concrete cu privire la felul în care priveau partidele socialiste sarcinile și tactica lor înainte de actualul război și în perioada cînd îl prevedeau? Fără doar și poate că da. Este rezoluția Congresului socialist internațional de la Basel din 1912, pe care o reproducem împreună cu rezoluția Congresului social-democrat german de la Chemnitz¹⁹⁵ din același an, pentru a aminti „cuvintele uitate“ ale socialismului. Făcînd un bilanț al imensei literaturi de propagandă și agitație — apărută în toate țările — împo-

triva războiului, această rezoluție constituie cea mai precisă și mai completă, cea mai solemnă și formală expunere a concepțiilor socialiste asupra războiului și a tacticii care trebuie adoptată față de el. Pînă și faptul că nici una din somitățile Internaționalei de ieri și ale social-șovinismului de azi, nici Hyndman, nici Guesde, nici Kautsky și nici Plehanov, n-au curajul să amintească cititorilor lor de această rezoluție, și fie că o trec cu totul sub tăcere, fie că citează (așa cum face Kautsky) pasaje de importanță secundară din ea, ocolind tot ce e esențial, — pînă și acest simplu fapt nu poate fi calificat decît ca trădare. A adopta rezoluțiile cele mai „de stînga“, ultrarevoluționare pentru a le ignora apoi cu nerușinare sau pentru a le renege — iată una dintre cele mai concrete manifestări ale falimentului Internaționalei și, totodată, una dintre cele mai concludente dovezi că numai aceia a căror naivitate fără seamăn se învecinează cu dorința perfidă de a eterniza fățărnicia din trecut mai cred astăzi într-o „îndreptare“ a socialismului, în „îndreptarea liniei sale“ prin rezoluții.

Pînă mai ieri, Hyndman, care se orientase înainte de război spre apărarea imperialismului, era socotit de către toți socialiștii „cu scaun la cap“ drept un original smintit, și nimeni nu vorbea despre el decît cu desconsiderare. Acum însă, cei mai de vază lideri social-democrați din toate țările au ajuns și ei pe poziția lui Hyndman, deosebindu-se unii de alții numai prin nuanță și temperament. Noi nu sîntem în stare să apreciem și să caracterizăm printr-o expresie cît de cît parlamentară curajul civic al unor oameni cum sînt publiciștii de la „Nașe Slovo“, care despre „domnul“ Hyndman scriu pe un ton disprețuitor, iar despre „tovarășul“ Kautsky vorbesc — sau tac — respectuos (sau slugarnic?). Cum se împacă o astfel de atitudine cu respectul față de socialism și în genere față de propriile convingeri? Dacă sînteți convinși că șovinismul lui Hyndman e fals și nefast, n-ar trebui să vă îndreptați critica și atacurile împotriva unui apărător *mai influent* și mai periculos al unor astfel de concepții cum e Kautsky?

Guesdistul Charles Dumas a exprimat, poate, mai amănunțit decît oricine concepțiile lui Guesde din ultima vreme

într-o broșurică intitulată „Ce fel de pace vrem noi“. Acest „șef de cabinet al lui Jules Guesde“, așa cum semnează pe coperta interioară a broșurii, bineînțeles „citează“ declarații patriotice din trecut ale socialiștilor (tot așa cum citează și social-șovinistul german David în ultima lui broșură despre apărarea patriei)¹⁹⁶, fără a cita însă și Manifestul de la Basel ! Despre acest manifest, nici Plehanov nu suflă o vorbă, preferînd să debiteze cu o sublimă infatuare banalități șoviniste. Kautsky îi seamănă lui Plehanov : citînd Manifestul de la Basel, el *omite* — probabil pretextînd considerentele de cenzură — toate pasajele cu conținut revoluționar (adică tot ceea ce este esențial în el !) ... Interzicînd prin cenzură să se vorbească despre lupta de clasă și despre revoluție, poliția și autoritățile militare au venit „tocmai la țanc“ în ajutorul trădătorilor socialismului !

Dar poate că Manifestul de la Basel e un apel lipsit de conținut, care nu cuprinde nimic precis nici din punct de vedere istoric, nici din punct de vedere tactic, care să se refere în mod direct la războiul de astăzi ?

Dimpotrivă. Rezoluția de la Basel conține mai puține fraze de paradă și este mai plină de conținut concret decît celelalte rezoluții. În ea se vorbește *tocmai* despre războiul care s-a și dezlănțuit, tocmai despre conflictele *imperialiste*, care au izbucnit în perioada 1914—1915. Conflictele dintre Austria și Serbia pentru Balcani, dintre Austria și Italia pentru Albania etc., dintre Anglia și Germania pentru piețe și colonii în general, dintre Rusia și Turcia și alții pentru Armenia și Constantinopol — iată despre ce se vorbește în rezoluția de la Basel, prevăzîndu-se izbucnirea războiului actual. Tocmai în legătură cu actualul război dintre „marile puteri ale Europei“ rezoluția de la Basel spune că „*interesele poporului nu pot servi în nici un caz drept pretext pentru a-l justifica*“ !

Dacă acum Plehanov și Kautsky — am luat doi socialiști cu prestigiu, cei mai tipici și cei mai apropiați nouă, dintre care unul scrie în limba rusă, iar celălalt este tradus în limba rusă de lichidatori — se străduiesc să născocoască (cu ajutorul lui Akselrod) tot felul de justificări cum că războiul ar fi „în interesul poporului“ (în fond justificări

ieftine, culese din presa burgheză boulevardieră), atunci când ei, dându-și aere de erudiție și utilizând un număr nesfârșit de citate falsificate din Marx, invocă drept „exemple” războaiele din 1813 și 1870 (Plehanov) sau pe cele din 1854—1871, 1876—1877, 1897 (Kautsky), — apoi, cu drept cuvânt, numai oameni care n-au nici urmă de convingeri socialiste și nici pic de conștiință socialistă pot să ia „în serios” acest soi de argumente și să nu le califice drept iezuitism, fățarnicie și prostituare revoltătoare a socialismului! Conducerea partidului din Germania („Vorstand“-ul) n-are decît să blesteme noua revistă a lui Mehring și Rosa Luxemburg („International“) pentru justetea cu care l-a apreciat pe Kautsky; Vandervelde, Plehanov, Hyndman & Co. n-au decît să-și trateze tot astfel adversarii cu concursul poliției „triplei înțelegeri“, — noi vom răspunde prin simpla retipărire a Manifestului de la Basel, care demască această cotitură a conducătorilor, cotitură ce nu poate fi numită decît trădare.

În rezoluția de la Basel nu se vorbește nici despre un război național, nici despre un război popular — războaie de felul acesta au avut loc în Europa și sînt chiar tipice pentru epoca dintre 1789—1871 —, nici de războiul revoluționar, la care social-democrații n-au renunțat vreodată, ci tocmai despre războiul *actual*, care are la bază „imperialismul capitalist” și „interesele dinastice”, „politica de cotropiri” dusă de *ambele* grupuri de țări beligerante, atît de grupul austro-german cît și de cel anglo-franco-rus. Plehanov, Kautsky & Co. înșală pur și simplu pe muncitori, repetînd minciuna interesată a burgheziei din toate țările care se străduiește din răspuțeri să prezinte acest război imperialist, colonial, tîlhăresc drept un război popular, un război de apărare (indiferent pentru cine), și căuțînd să-l justifice prin exemple de războaie *neimperialiste* luate din istorie.

Problema caracterului imperialist, prădalnic, antiproletar al războiului actual a depășit de mult stadiul unei probleme pur teoretice. Nu numai că imperialismul a fost apreciat sub raport teoretic, în toate caracteristicile sale esențiale, ca o luptă a burgheziei muribunde, decrepite și putrede pentru împărțirea lumii și subjugarea națiunilor

„mici“ ; nu numai că aceste concluzii au fost repetate de mii de ori în întreaga și vasta presă a socialiștilor din toate țările ; nu numai că francezul Delaisi, de pildă, care aparține unei națiuni „aliată“ nouă, a expus într-o formă populară în broșura „Viitorul război“ (*în 1911 !*) caracterul tâlhăresc al războiului actual și din partea burgheziei franceze. Asta nu e tot. Reprezentanții partidelor proletare din toate țările și-au exprimat la Basel în mod formal și unanim convingerea fermă că se apropie un război imperialist, trăgând de aici concluzii de ordin *tactic*. De aceea, printre altele, trebuie respinse din capul locului, ca sofisme, toate afirmațiile că deosebirea dintre tactica națională și cea internațională n-a fost analizată suficient (cf. ultimul interviu al lui Akselrod în „Nașe Slovo“ nr. 87 și 90 etc. etc.). Avem de-a face cu un sofism, deoarece una e o analiză științifică, multilaterală a imperialismului — o asemenea analiză se află abia la început și în fond este nelimitată, așa cum nelimitată este știința în genere —, și altceva sînt bazele tacticii socialiste folosite împotriva capitalismului imperialist, expuse în ziarele social-democrate cu tiraje însumînd milioane de exemplare și în rezoluția Internaționalei. Partidele socialiste nu sînt cluburi de discuții, ci organizații ale proletariatului luptător, și cînd mai multe batalioane trec de partea inamicului, trebuie să se spună pe nume acestui fapt și ele să fie înfierate ca trădătoare, fără să ne lăsăm „prinși“ de fățarnica vorbărie că „nu toți“ înțeleg „la fel“ imperialismul, că șovinistul Kautsky și șovinistul Cunow pot scrie tomuri întregi pe această temă, că problema „n-a fost analizată suficient“ etc. etc. Capitalismul *niciodată* nu va fi studiat *pînă la capăt* în toate manifestările lui de capitalism prădalnic și pînă la cele mai mici ramificații ale dezvoltării sale istorice și ale particularităților sale naționale ; *niciodată* savanții (și mai ales cei pedanți) nu vor înceta să discute despre variatele lui aspecte. Ar fi ridicol ca „din aceste motive“ să renunțăm la lupta socialistă împotriva capitalismului, să renunțăm la a ne opune celor care au trădat această luptă, — și ce altceva ne propun Kautsky, Cunow, Akselrod etc. ?

Nimeni n-a încercat măcar să analizeze acum, când războiul a devenit o realitate, rezoluția de la Basel și să arate că nu e justă !

II

Poate că socialiștii sinceri, prevăzând că războiul va crea o situație revoluționară, au fost pentru rezoluția de la Basel, dar evenimentele au dezmințit previziunile lor și revoluția s-a dovedit imposibilă ?

Printr-un astfel de sofism încearcă să-și justifice Cunow (în broșura sa „Falimentul partidului ?“ și într-o serie de articole) trecerea în tabăra burgheziei ; aproape la toți ceilalți social-șoviniști, în frunte cu Kautsky, găsim sub formă de aluzii „argumente“ de felul acesta. Speranțele într-o revoluție s-au dovedit o iluzie, și nu e treaba unui marxist să susțină iluzii, raționează Cunow ; acest struvist nu spune o vorbă despre „iluzia“ tuturor acelor care au semnat Manifestul de la Basel, ci, fiind nobil din fire, încearcă să arunce totul în spinarea celor de extremă stîngă, ca Pannekoek și Radek !

Să examinăm în fond argumentul că autorii Manifestului de la Basel au crezut în mod sincer în izbucnirea revoluției, dar că evenimentele au dezmințit acest lucru. Manifestul de la Basel spune 1) că războiul va crea o criză economică și politică ; 2) că muncitorii vor considera o crimă să participe la război, că vor considera o crimă „să tragă unul într-altul pentru cîștigurile capitaliștilor, pentru ambiții dinastice, pentru aducerea la îndeplinire a tratatelor diplomatice secrete“, că războiul va trezi „indignare și revoltă“ în rîndurile muncitorilor ; 3) că socialiștii sînt datori să folosească această criză și această stare de spirit a muncitorilor pentru „a ridica poporul și a grăbi prăbușirea capitalismului“ ; 4) că absolut nici un „guvern“ nu poate începe războiul „fără a-și periclita propria situație“ ; 5) că guvernele „se tem de revoluția proletară“ ; 6) că guvernele „trebuie să-și amintească“ de Comuna din Paris (adică de războiul civil), de revoluția din 1905 din Rusia etc. Toate aceste idei sînt cît se poate de clare ; ele

nu reprezintă o *garanție* că revoluția va izbucni, accentul punându-se pe caracterizarea precisă a *faptelor și tendințelor*. Cine afirmă, pornind de la aceste idei și raționamente, că așteptata izbucnire a revoluției s-a dovedit o iluzie nu dovedește o atitudine marxistă față de revoluție, ci una struvistă, o atitudine polițistă, de renegare.

Faptul că revoluția nu e posibilă fără o situație revoluționară și că nu orice situație revoluționară duce la revoluție este indiscutabil pentru un marxist. Care sînt, în genere vorbind, simptomele unei situații revoluționare? Credem că nu greșim indicînd trei simptome principale: 1) Neputința claselor stăpînitoare de a-și menține neschimbată dominația; o criză a „vîrfurilor“, o criză a politicii clasei guvernante, care provoacă o spărtură pe unde răbufnesc nemulțumirea și revolta claselor asuprite. De regulă, pentru ca revoluția să izbucnească, nu e suficient ca „păturile de jos să nu mai vrea“ să trăiască ca înainte, ci e necesar ca și „vîrfurile să nu mai poată“ trăi ca înainte. 2) O agravare mai pronunțată decît cea obișnuită a sărăciei și a mizeriei claselor asuprite. 3) O creștere însemnată, în virtutea cauzelor menționate, a spiritului combativ al maselor, care în epoca „pașnică“ se lasă jefuite în liniște, iar în perioadele furtunoase sînt împinse de întreaga conjunctură a crizei, *cît și de „vîrfurile“ înseși*, să acționeze independent pe arena istoriei.

De regulă, fără aceste schimbări obiective, independente de voința nu numai a unor anumite grupări și partide, ci și de voința unor anumite clase, revoluția nu e posibilă. Totalitatea acestor schimbări obiective constituie ceea ce numim situație revoluționară. O atare situație a existat în 1905 în Rusia, precum și în toate epocile revoluționare în Occident; dar ea a existat și în deceniul al 7-lea al secolului trecut în Germania și în perioada 1859—1861 și 1879—1880 în Rusia, și în aceste cazuri nu a avut loc o revoluție. De ce? Pentru că nu orice situație revoluționară generează o revoluție, ci numai o situație în care schimbările de ordin obiectiv enumerate mai sus se împletesc cu schimbări de ordin subiectiv, și anume: capacitatea *clasei* revoluționare de a întreprinde acțiuni revoluționare de masă îndeajuns de *puternice* pentru a înfrînge (sau a slăbi

considerabil) vechiul guvern, care niciodată, nici chiar în epoci de criză, nu „cade“ pînă nu-l răstorni.

Acestea sînt concepțiile marxiste despre revoluție, concepții care au fost dezvoltate în nenumărate rînduri și admise de toți marxistii ca incontestabile și care, în ceea ce ne privește pe noi, rușii, au fost confirmate deosebit de concret de experiența anului 1905. Întrebarea este: ce anume prevedea în această privință Manifestul de la Basel în 1912 și ce s-a întîmplat în 1914—1915 ?

Se prevedea o situație revoluționară, caracterizată succint prin expresia „criză economică și politică“. A survenit oare o atare situație ? Incontestabil că da. Social-șovinistul Lensch (care susține șovinismul mai pe față și cu mai multă franchețe decît ipocriții de Cunow, Kautsky, Plehanov & Co.) a afirmat chiar că „trecem printr-un fel de revoluție“ (în broșura sa „Social-democrația germană și războiul“, Berlin, 1915, p. 6). Criza politică este o realitate: nici un guvern n-are siguranța zilei de mîine, nici unul nu e la adăpost de pericolul unui faliment financiar, al pierderii de teritorii, de pericolul de a fi alungat din propria lui țară (cum a fost alungat, de pildă, guvernul din Belgia). Toate guvernele stau pe un vulcan, toate apelează *ele înseși* la spiritul de inițiativă și la eroismul maselor. Întregul regim politic din Europa a fost zdruncinat, și nimeni, probabil, nu va tăgădui că am intrat (și intrăm tot mai mult — astăzi, cînd scriu aceste rînduri Italia a declarat război) în epoca unor zguduiri politice dintre cele mai puternice. Dacă la două luni după izbucnirea războiului, Kautsky scria (în „Neue Zeit“ la 2 octombrie 1914) că „niciodată guvernele nu sînt atît de puternice și partidele atît de slabe ca la începutul războiului“, asta nu este decît una din mostrele de falsificare a științei istorice de către Kautsky, pentru a fi pe placul Sudekumilor și al altor oportuniști. Niciodată guvernele n-au atîta nevoie de o înțelegere între toate partidele claselor dominante și de supunerea „pașnică“ a claselor asuprite acestei dominații ca în timpul războiului. Asta în primul rînd; în al doilea rînd, chiar dacă „la începutul războiului“, mai ales într-o țară care scontează pe o victorie rapidă, guvernul *pare* atotputernic, nimeni, niciodată și nicăieri în lume n-a legat

apariția unei situații revoluționare exclusiv de momentul de „început” al războiului, și cu atît mai mult n-a identificat „aparența” cu *realitatea*.

Că războiul european va fi mult mai greu decît celelalte războaie, e un lucru pe care toată lumea îl știa, îl simțea și îl admitea și pe care experiența războiului îl confirmă într-o măsură din ce în ce mai mare. Războiul se extinde. Temeliile politice ale Europei se zdruncină tot mai mult. Mizeria maselor e cumplită, iar eforturile depuse de guverne, de burghezie și de oportuniști pentru a trece sub tăcere această mizerie sînt cu totul zadarnice. Profiturile obținute de anumite grupuri de capitaliști de pe urma războiului sînt nemaipomenite, scandaloase. Contradicțiile s-au agravat enorm. Revolta surdă a maselor, năzuința vagă a păturilor oprimate și ignorante spre o pace echitabilă („democratică”), murmurele de nemulțumire care încep să se facă auzite „de jos” — toate acestea sînt o realitate. Iar cu cît războiul se prelungește și se agravează, cu atît caută mai vîrtos guvernele înseși — și trebuie să caute — să dezvolte spiritul combativ al maselor, chemîndu-le la o încordare a forțelor care depășește limitele obișnuite și la sacrificii. Experiența războiului, ca și experiența oricărei crize din istorie, a oricărei mari calamități și a oricărei cotituri din viața unui om, abrutizează și frînge pe unii, *luminînd și călînd în schimb pe alții*; istoria întregii lumi arată în genere că numărul și forța acestora din urmă s-au dovedit mai mari decît numărul celor dintîi, cu excepția unor cazuri izolate de decădere și pieire a unui stat sau altul.

Încheierea păcii nu numai că nu va putea pune capăt „dintr-o dată” tuturor acestor calamități și acestei agravări a contradicțiilor, ci, dimpotrivă, va face ca în multe privințe aceste calamități să fie mult mai resimțite de masele cele mai înapoiate ale populației, și să devină absolut evidente pentru ele.

Într-un cuvînt, în majoritatea țărilor înaintate și a marilor state din Europa există o situație revoluționară. Prevederile Manifestului de la Basel s-au confirmat *pe deplin* în această privință. A tăgădui direct sau indirect acest adevăr sau a-l trece sub tăcere, așa cum fac Cunow, Ple-

hanov, Kautsky & Co., înseamnă a comite cea mai mare mistificare, înseamnă a înșela clasa muncitoare și a aduce servicii burgheziei. Noi am prezentat în ziarul „Soțial-Demokrat“ (nr. 34, 40 și 41) date care atestă că oamenii *care se tem* de revoluție, popii filistini creștini, marile state-majore și ziarele milionarilor sînt nevoiți să constate simptomele unei situații revoluționare în Europa*.

Această situație se va mai menține și se va mai agrava încă multă vreme? Va duce ea la revoluție? E un lucru pe care nu-l știm, și nimeni nu-l poate ști. Ni-l va arăta numai *experiența* dezvoltării stării de spirit revoluționare și a trecerii clasei înaintate, a proletariatului, la acțiuni revoluționare. Aici nu poate fi vorba în genere de „iluzii“ sau de faptul că aceste iluzii au fost dezmințite, deoarece nici un socialist n-a garantat nicăieri și nici-cînd că tocmai actualul război (și nu altul), că tocmai situația revoluționară de astăzi (și nu de mîine) va genera revoluția. Aici este vorba de o îndatorire incontestabilă și dintre cele mai importante, pe care o au toți socialiștii: aceea de a dezvălui maselor existența unei situații revoluționare, de a explica extinderea și profunzimea ei, de a trezi conștiința și hotărîrea revoluționară a proletariatului, de a-l ajuta să treacă la acțiuni revoluționare și să creeze organizații care să activeze în această direcție, organizații corespunzătoare situației revoluționare.

Este o îndatorire a partidelor socialiste pe care nici un socialist cu influență și cu răspundere nu s-a încumetat vreodată s-o pună la îndoială, iar Manifestul de la Basel, fără a nutri și fără a răspîndi nici urmă de „iluzii“, vorbește tocmai despre această îndatorire: să ridicăm, „să trezim“ poporul (iar nu să-l adormim cu șovinism, cum fac Plehanov, Akselrod și Kautsky), „să folosim“ criza pentru „a grăbi“ prăbușirea capitalismului, să ne călăuzim după *exemplul* Comunei și al lui octombrie-decembrie 1905. Neîndeplinirea acestei îndatoriri de către partidele de astăzi înseamnă trădare, înseamnă moartea lor politică, renunțarea la rolul ce le revine, trecerea lor de partea burgheziei.

* Vezi volumul de față, p. 93—94, 179—180, 191—193. — *Nota red.*

III

Cum *a fost posibil* ca cei mai de văză reprezentanți și conducători ai Internaționalei a II-a să trădeze socialismul? E o chestiune de care ne vom ocupa în mod amănunțit mai jos, după ce vom fi examinat încercările de a justifica „teoreticește” această trădare. Vom încerca să caracterizăm principalele teorii ale social-șovinismului, ai cărui reprezentanți pot fi socotiți Plehanov (care repetă, de preferință, argumentele șoviniștilor anglo-francezi, ale lui Hyndman și ale noilor partizani ai acestuia) și Kautsky (care aduce argumente mult mai „subtile”, în aparență incomparabil mai consistente din punct de vedere teoretic).

Teoria „instigatorului” este cea mai primitivă dintre toate. Am fost atacați, ne apărăm; trebuie să dăm riposta aceluia care violează pacea europeană: interesele proletariatului o cer. Iată leitmotivul declarațiilor tuturor guvernelor și al declamațiilor întregii prese burgheze și galbene din lume. Plehanov împodobește pînă și aceste nemaipomenite banalități cu referiri iezuite la „dialectică”, referiri care nu lipsesc niciodată la el: pentru a putea ține seama de situația concretă, trebuie, vedeți dv., să-l aflăm întîi pe instigator și să ne răfuim cu el, lăsînd la o parte toate celelalte chestiuni pînă la crearea unei noi situații (vezi broșura lui Plehanov „Despre război”, Paris, 1914, și repetarea raționamentelor din această broșură de către Akselrod în „Golos” nr. 86 și 87). Plehanov a bătut recordul în nobila operă de înlocuire a dialecticii prin sofistică. Sofistul desprinde doar unul din „argumente”; de altfel, încă Hegel arăta pe bună dreptate că se pot găsi „argumente” pentru absolut tot ce există pe lume. Dialectica cere ca fiecare fenomen social să fie cercetat sub toate aspectele în dezvoltarea lui și ca tot ceea ce este exterior, aparent, să fie redus la forțele motrice fundamentale, la dezvoltarea forțelor de producție și la lupta de clasă. Plehanov extrage un citat din presa social-democrată germană: chiar germanii au recunoscut, spune el, înainte de război că instigatorii sînt Austria și Germania. — și cu

asta basta. El nu vorbește nimic despre faptul că socialiștii ruși au demască în repetate rînduri planurile țarismului de cucerire a Galiției, Armeniei etc. El nu încearcă să se atingă de istoria economică și diplomatică cel puțin din ultimele trei decenii; or, această istorie dovedește în mod incontestabil că axa principală a politicii *ambelor* grupuri de puteri beligerante de astăzi n-a fost alta decît acapararea de colonii, jefuirea de teritorii străine, înlăturarea și ruinarea concurentului cu mai multe șanse*.

Teza fundamentală a dialecticii cu privire la războaie, teză denaturată într-un mod atît de nerușinat de Plehanov pentru a fi pe placul burgheziei, constă în aceea că „*războiul este o continuare a politicii anterioare cu alte mijloace*” (și anume cu mijloace violente). Această formulare apar-

* Extrem de instructivă este cartea „Războiul oțelului și al aurului” (Londra, 1914; cartea este datată: martie 1914) a pacifistului englez Brailsford, care nu se dă în lături nici măcar să facă pe socialistul. Autorul știe perfect de bine că problemele naționale sînt în genere depășite, că ele sînt deja rezolvate (35), că nu despre asta e vorba acum, că „problema tipică a diplomației contemporane” (36) este calea ferată Bagdad, furnizarea șinelor pentru ea, minele din Maroc etc. Autorul consideră pe bună dreptate că lupta patrioților francezi și a imperialiștilor englezi împotriva încercărilor lui Caillaux (în 1911 și 1913) de a încheia un acord cu Germania în ceea ce privește împărțirea sferelor de influență în colonii, precum și admiterea titlurilor germane la bursa din Paris, constituie unul din „cele mai instructive incidente din istoria contemporană a diplomației europene”. Burghezia engleză și cea franceză au zădărnicit acest acord (38—40). Scopul imperialismului este exportul de capital în țările mai slabe (74). Profitul obținut de pe urma capitalului exportat a fost în Anglia de 90 000 000—100 000 000 l. st. în 1899 (Giffen), de 140 000 000 în 1909 (Paish), iar Lloyd George — adăugăm, noi — într-un recent discurs îl evalua la 200 000 000 l. st., adică aproape 2 miliarde de ruble. — Manopere murdare, coruperea aristocrației turcești, slujbușoare pentru odrasle în India sau Egipt — iată adevărata esență a lucrurilor (85—87). O minoritate infimă trage foloase de pe urma înarmărilor și a războaielor, dar această minoritate este susținută de societate și de magnați ai finanței, pe cînd partizanii păcii sînt susținuți de o populație fărîmițată (93). Pacifistul care vorbește astăzi de pace și de dezarmare se dovedește miine a fi membru al unui partid care depinde întru totul de furnizorii materialelor de război (161). Dacă tripla înțelegere se va dovedi mai tare, ea va acapara Marocul și va împărți Persia, — tripla alianță va acapara Tripolitania, își va întări pozițiile în Bosnia, își va supune Turcia (167). În martie 1906, Londra și Parisul au vărsat Rusiei miliarde, ajutînd țarismul să înăbușe mișcarea de eliberare (225—228). Acum Anglia ajută Rusia să sugrume Persia (229). Rusia a fost aceea care a ațîțat războiul balcanic (230). — Toate acestea nu-s lucruri noi, nu-i așa? Nu sînt oare toate acestea cunoscute tuturor și n-au fost ele repetate de mii de ori în ziarele social-democrate din lumea întreagă? În ajunul războiului, burghezul englez vede asta cit se poate de limpede. Dar ce absurditate nemaipomenită, ce prefăcătorie crasă, ce minciună dulceagă reprezintă, față de aceste fapte simple și cunoscute tuturor, teoriile lui Plehanov și Potresov despre vinovăția Germaniei sau ale lui Kautsky despre „perspectivele” unei dezarmări și ale unei păci durabile în condițiile capitalismului!

ține lui Clausewitz *, unul dintre marii specialiști în istorie militară, ale cărui idei au fost fructificate de Hegel. Tocmai acesta a fost întotdeauna punctul de vedere al lui Marx și Engels, care priveau *fiecare* război ca o *continuare* a politicii respectivelor state interesate — și a *diferitelor clase* din interiorul acestor state — în epoca respectivă.

Șovinismul rudimentar al lui Plehanov se situează pe o poziție teoretică absolut identică cu cea a șovinismului mai subtil, împăciuitorist și dulceag al lui Kautsky atunci când acesta din urmă consacră trecerea socialiștilor din toate țările de partea „propriilor” capitaliști prin următorul raționament :

Toți au dreptul și datoria de a-și apăra patria ; a recunoaște acest drept socialiștilor tuturor națiunilor, inclusiv socialiștilor aparținând națiunii care luptă împotriva națiunii mele — iată adevăratul internaționalism... (vezi „Neue Zeit” din 2 octombrie 1914 și alte lucrări ale aceluiași autor).

Acest inegalabil raționament constituie o batjocură atît de cruntă la adresa socialismului, încît cel mai bun răspuns la el ar fi să se bată o medalie avînd gravate chipurile lui Wilhelm al II-lea și Nicolaie al II-lea pe o față și ale lui Plehanov și Kautsky pe cealaltă. Adevăratul internaționalism constă în a justifica faptul că muncitorii francezi trag în cei germani, și muncitori germani în cei francezi în numele „apărării patriei” !

Examinînd însă mai atent premisele teoretice ale raționamentelor lui Kautsky, vom constata concepția pe care Clausewitz a ridiculizat-o cu 80 de ani în urmă : o dată cu începerea războiului încetează între popoare și clase să existe relații politice, istoricește formate, și se creează o situație cu totul diferită ! Există „pur și simplu” o parte care atacă și una care se apără, — „pur și simplu” respingerea „dușmanilor patriei” ! Asuprirea de către națiunile dominante, imperialiste, a unei serii de națiuni care repre-

* Karl von Clausewitz : „Vom Kriege”, Werke, I Bd., S. 28. Cf. vol. III, p. 139—140 : „Toată lumea știe că războaiele sînt provocate doar de relațiile politice dintre guverne și dintre popoare ; dar, de obicei, lumea își închipuie că, o dată cu începerea războiului, aceste relații încetează de a mai exista, creîndu-se o situație cu totul diferită, subordonată legilor ei speciale. Dimpotrivă, noi susținem că războiul nu este altceva decît continuarea relațiilor politice prin folosirea altor mijloace”.

zintă mai mult de jumătate din populația globului, concurența dintre burghezia din aceste țări pentru împărțirea prăzii, tendința capitalului de a scinda și de a înăbuși mișcarea muncitorească — toate au dispărut subit din câmpul vizual al lui Plehanov și Kautsky, deși înainte de război ei înșiși au descris vreme de zeci de ani această „politică“.

Falsele referiri la Marx și Engels constituie argumentul „atu“ al celor doi lideri ai social-șovinismului: Plehanov își amintește de războiul național al Prusiei din 1813 și de cel al Germaniei din 1870; Kautsky demonstrează cu un aer de mare erudiție că Marx punea problema — succesul cărei tabere (adică al cărei burghezii) e mai de dorit în războaiele din 1854—1855, 1859, 1870—1871, iar marxistii au pus aceeași problemă și în războaiele din 1876—1877 și 1897. E procedeul sofistilor din toate timpurile, acela de a lua exemple care se referă evident la cazuri neasemănătoare din punct de vedere principial. Războaiele din trecut menționate mai sus au fost „o continuare a politicii“ de îndelungate mișcări naționale ale burgheziei, de mișcări îndreptate împotriva jugului străin, impus de o altă națiune, precum și împotriva absolutismului (turc și rus). Pe atunci se punea o singură problemă: succesul cărei burghezii e de preferat; marxistii au putut *chema anticipat* popoarele la războaie de acest fel *ațîțînd* ura națională, cum a făcut Marx în 1848 și mai târziu, cînd a chemat la război împotriva Rusiei, cum a ațîțat în 1859 Engels ura națională a germanilor împotriva asupritorilor lor — Napoleon al III-lea și țarismul rus*.

A compara „continuarea politicii“ de luptă împotriva feudalismului și absolutismului — politica burgheziei care

* În treacăt fie zis, într-un articol publicat în „Jizn“, d-l Gardenin denu-meste „șovinism revoluționar“, dar totuși șovinism, faptul că Marx era în 1848 pentru un război revoluționar împotriva unor popoare ale Europei care de fapt erau contrarevoluționare, și anume: „împotriva popoarelor slave și împotriva rușilor în special“. Reproșul adus lui Marx dovedește încă o dată oportunismul (ori — sau, mai bine zis, și — totala lui lipsă de seriozitate) a acestui social-revoluționar „de stînga“. Noi, marxistii, am fost dintotdeauna și sintem pentru un război revoluționar împotriva popoarelor *contrarevo-luționare*. Astfel, de pildă, dacă în 1920 socialismul va învinge în America sau în Europa, iar Japonia împreună cu China, să zicem, vor trimite *atunci* împotriva noastră — la început fie și în mod diplomatic — pe Bismarckii lor, noi vom fi pentru un război ofensiv, revoluționar împotriva acestora. Vă miră asta d-le Gardenin? Sinteți revoluționar ca și Ropșin!

se eliberează — cu „continuarea politicii“ unei burghezii decrepite, *adică* imperialiste, a unei burghezii care a jefuit întreaga lume, a unei burghezii reacționare, care în alianță cu feudalii asuprește proletariatul, înseamnă a compara metri cu kilograme. E ca și cum ai compara pe „reprezentanții burgheziei“ de felul lui Robespierre, Garibaldi, Je-leabov cu „reprezentanții burgheziei“ de felul lui Millerand, Salandra, Gucikov. Nu poți fi marxist dacă nu nutrești cel mai profund respect pentru marii revoluționari burghezi, care au avut dreptul istoric universal de a vorbi în numele „patriilor“ burgheze, care în lupta împotriva feudalismului au ridicat la o viață civilizată zeci de milioane de oameni aparținând unor noi națiuni. Și nu poți fi marxist dacă nu nutrești un sentiment de dispreț față de sofistica lui Plehanov și Kautsky, care vorbesc despre „apărarea patriei“ atunci când e vorba de sugrumarea Belgiei de către imperialiștii germani sau de tranzacția dintre imperialiștii din Anglia, Franța, Rusia și Italia în vederea jefuirii Austriei și Turciei.

Încă o teorie „marxistă“ a social-șovinismului : socialismul se bazează pe dezvoltarea rapidă a capitalismului ; or, victoria țării mele, grăbind dezvoltarea ei capitalistă, va grăbi deci și venirea socialismului ; înfrângerea țării mele va întârzia dezvoltarea ei economică, deci și venirea socialismului. Asemenea teorii struviste¹⁹⁷ sînt dezvoltate la noi de Plehanov, la germani de Lensch și alții. Kautsky combate această teorie simplistă, îl combate pe Lensch, care o susține deschis, îl combate pe Cunow, care o susține camuflat, dar o face numai pentru a ajunge la o împăcare între social-șoviniștii din toate țările pe baza unei teorii șoviniste mai subtile, mai iezuite.

Nu este cazul să insistăm prea mult asupra acestei teorii simpliste. „Notele critice“ ale lui Struve au apărut în 1894, și în 20 de ani social-democrații ruși s-au familiarizat îndeajuns cu această „manieră“ a burghezilor ruși instruiți de a-și promova concepțiile și dezideratele sub masca unui „marxism“ purificat de revoluționarism. Struivismul nu e numai o tendință rusă, ci, după cum au dovedit-o deosebit de concret ultimele evenimente, o tendință internațională a teoreticienilor burghezi de a nimici marxismul „cu duhul

blîndetii“, de a-l înăbuși prin îmbrățișări, prin recunoașterea, chipurile, a „tuturor“ laturilor și a elementelor marxismului „cu adevărat științifice“, în afară de latura lui „agitatorică“, „demagogică“, „blanquisto-utopistă“. Cu alte cuvinte: să iei din marxism tot ce e acceptabil pentru burghezia liberală, inclusiv lupta pentru reforme, lupta de clasă (fără dictatura proletariatului), recunoașterea „în genere“ a „idealurilor socialiste“ și a necesității înlocuirii capitalismului printr-o „nouă orînduire“, lăsînd deoparte „numai“ spiritul viu al marxismului, „numai“ revoluționarismul lui.

Marxismul este teoria mișcării de eliberare a proletariatului. De aici reiese că muncitorii conștienți trebuie să acorde o deosebită atenție procesului de substituire a marxismului prin struivism. Forțele motrice ale acestui proces sînt numeroase și variate. Vom menționa doar principalele trei. 1) Dezvoltarea științei ne oferă din ce în ce mai mult material care dovedește justetea concepțiilor lui Marx. Cei care luptă împotriva lui Marx sînt nevoiți să ducă lupta în mod ipocrit, fără a combate fățiș bazele marxismului, ci, chipurile, recunoscîndu-l, golindu-l de conținut prin sofisme, transformîndu-l într-o „icoană“ sfîntă, inofensivă pentru burghezie. 2) Dezvoltarea oportunismului în rîndurile partidelor social-democrate ajută la această „transformare“ a marxismului, care e adaptat în vederea justificării concesiilor de tot soiul făcute oportunismului. 3) Perioada imperialismului este perioada împărțirii lumii între națiunile „mari“, privilegiate, care asupresc toate celelalte națiuni. Fără îndoială că firimituri din prada obținută prin aceste privilegii și prin asuprire ajung și în mîinile unor pături ale micii burghezii și ale aristocrației, precum și ale birocrăției clasei muncitoare. Aceste pături, care nu reprezintă decît o minoritate infimă a proletariatului și a maselor muncitoare, tind spre „struivism“, care le oferă o justificare a „alianței“ lor cu „propria“ burghezie națională împotriva maselor asuprite ale *tuturor* națiunilor. Despre asta vom mai vorbi mai jos, cînd vom analiza cauzele falimentului Internaționalei.

IV

Teoria cea mai subtilă a social-șovinismului, falsificată în chipul cel mai abil pentru a i se da o aparență științifică și internaționalistă, e teoria „ultraimperialismului”, enunțată de Kautsky. Iată cea mai clară, mai precisă și mai nouă expunere a ei, făcută chiar de autor :

„Slăbirea mișcării protecționiste în Anglia, reducerea taxelor vamale în America, tendința spre dezarmare, scăderea rapidă în ultimii ani antebelici a exportului de capital din Franța și Germania și, în sfârșit, îngemănarea din ce în ce mai mare pe plan internațional a diferitelor clici ale capitalului financiar — toate acestea m-au făcut să reflectez dacă actualei politici imperialiste n-ar putea să-i ia locul o politică nouă, ultraimperialistă, care va înlocui lupta dintre capitalurile financiare naționale printr-o exploatare în comun a lumii de către capitalul financiar unificat pe plan internațional. O atare fază nouă a capitalismului e, în orice caz, de conceput. Dar pentru a aprecia dacă această fază este realizabilă nu există încă suficiente premise” („Neue Zeit” nr. 5, 30.IV.1915, p. 144).

„...Desfășurarea și deznodământul actualului război ar putea să constituie factorul hotărâtor în această privință. El poate strivi cu totul germenii slabi ai ultraimperialismului, ațîțind la maximum ura între națiuni și între capitaliștii financiari, intensificând înarmările și năzuința de a se lua la întrecere în acest domeniu, făcând inevitabilă izbucnirea unui al doilea război mondial. Atunci previziunea pe care am formulat-o în broșura «Drumul spre putere» se va împlini în proporții înspăimântătoare, contradicțiile dintre clase se vor agrava și mai mult și, totodată, se va intensifica și procesul morții morale (textual : „sfârșitul dominației, Abwirtschaftung”, prăbușirea) a capitalismului...” (Trebuie să relevăm că prin această expresie prețioasă Kautsky înțelege pur și simplu „ostilitatea” față de capitalism „a păturilor intermediare dintre proletariat și capitalul financiar”, și anume : „intelectualii, micii burghezi, chiar și micii capitaliști”)... „Dar războiul poate avea și un alt deznodământ. El poate să ducă la întărirea germenilor slabi ai ultraimperialismului. Învățămintele războiului” (nota bene !) „pot accelera această dezvoltare, pe care în timp de pace am fi așteptat-o vreme îndelungată. Dacă se va ajunge la o înțelegere între națiuni, la dezarmare, la o pace durabilă, vor dispărea cauzele profunde care înainte de război duceau într-o măsură din ce în ce mai mare la moartea morală a capitalismului”. Se înțelege că noua fază va aduce „noi calamități” pentru proletariat, „poate chiar și mai mari” ; cu toate acestea, „ultraimperialismul” „ar putea aduce” „pentru un timp” „o eră de noi speranțe și așteptări în cadrul capitalismului” (p. 145).

Cum se deduce din această „teorie” justificarea social-șovinismului ?

Într-un mod destul de straniu — pentru un „teoretician“ —, și anume :

Social-democrații de stînga din Germania afirmă că imperialismul și războaiele generate de el nu sînt o împlinire, ci un produs necesar al capitalismului, care a dus la dominația capitalului financiar. De aceea, dat fiind că epoca dezvoltării relativ pașnice s-a încheiat, trecerea maselor la lupta revoluționară este necesară. Social-democrații „de dreapta“ declară brutal : de vreme ce imperialismul e „necesar“, trebuie să devenim și noi imperialiști. Kautsky, asumîndu-și rolul „centrului“, îi împacă :

„Elementele de extremă stîngă“ — scrie el în broșura „Statul național, statul imperialist și confederația“ (Nürnberg, 1915) — vor „să opună“ inevitabilului imperialism socialismul, adică „nu numai propaganda în favoarea socialismului, pe care de o jumătate de secol o opunem tuturor formelor de dominație a capitalismului, ci înfăptuirea imediată a socialismului. Toate acestea par foarte radicale, dar nu fac decît să împingă în lagărul imperialismului *pe oricine nu crede în înfăptuirea practică imediată a socialismului*“ (p. 17, subliniat de noi).

Vorbind despre înfăptuirea imediată a socialismului, Kautsky „făptuiește“ o denaturare, folosindu-se de faptul că în Germania, mai ales dată fiind existența cenzurii militare, nu se poate vorbi de acțiuni revoluționare. El știe prea bine că cei de stînga cer partidului să propage și să pregătească *imediat* acțiuni revoluționare, și nicidecum să treacă „la înfăptuirea practică imediată a socialismului“.

Cei de stînga deduc din necesitatea imperialismului necesitatea acțiunilor revoluționare. „Teoria ultraimperialismului“ servește lui Kautsky *pentru a justifica pe oportuniști*, pentru a prezenta lucrurile astfel ca și cînd aceștia n-ar fi trecut de partea burgheziei, ci pur și simplu „nu cred“ în înfăptuirea imediată a socialismului, considerînd că „poate“ va urma o nouă „eră“ de dezarmare și pace durabilă. „Teoria“ se reduce numai și *numai* la faptul că, prin *speranța* într-o nouă eră pașnică a capitalismului, Kautsky justifică pactizarea oportuniștilor și a partidelor social-democrate oficiale cu burghezia, precum și renunțarea lor, în ciuda declarațiilor solemne cuprinse în rezo-

luția de la Basel, la tactica revoluționară (adică proletară) în epoca *furtunoasă de astăzi* !

Luați aminte, Kautsky nu numai că nu spune : faza cea nouă rezultă și trebuie să ia naștere din cutare împrejurări sau condiții, ci, dimpotrivă, declară fățiș : nu pot rezolva încă nici măcar problema dacă această nouă fază este „*realizabilă*“. Și, într-adevăr, analizați „tendențele“ spre o eră nouă pe care le indică el. E surprinzător că autorul include printre faptele economice „tendența spre dezarmare“ ! Asta înseamnă a fugi de faptele incontestabile, care nu se împacă de loc cu teoria tocirii contradicțiilor, în umbra nevinovatelor discuții și visări mic-burgheze. „Ultrimperialismul“ lui Kautsky — în trecut fie zis, cuvîntul nu exprimă nicidecum ceea ce vrea să spună autorul — înseamnă o *tocire* fără precedent a contradicțiilor capitalismului. Ni se vorbește de „slăbirea protecționismului în Anglia și America“. De unde rezultă aici o cât de mică tendință spre o eră nouă ? Protecționismul din America dus la extrem a slăbit, dar el rămîne, după cum rămîn și privilegiile, și tarifele preferențiale de care se bucură Anglia în coloniile ei. Să ne amintim pe ce se bazează trecerea de la epoca precedentă, „pașnică“, a capitalismului la epoca contemporană, imperialistă : pe faptul că libera concurență a cedat locul uniunilor monopoliste ale capitaliștilor și că întregul glob e împărțit. E clar că ambele aceste fapte (și factori) sînt într-adevăr de o importanță mondială : comerțul liber și concurența pașnică au fost posibile și necesare atît timp cît capitalul putea să-și mărească nestingherit numărul coloniilor și să acapareze în Africa etc. teritorii neocupate, iar concentrarea capitalului era încă slabă și nu existau întreprinderi monopoliste, adică întreprinderi atît de mari încît să domine o *întreagă* ramură a industriei. Apariția și dezvoltarea acestor întreprinderi monopoliste (firește că acest proces nu s-a oprit nici în Anglia, nici în America — și nici chiar Kautsky n-ar putea să tăgăduiască faptul că războiul l-a accelerat și l-a intensificat) fac *imposibilă* libera concurență din trecut, îi smulg terenul de sub picioare, iar împărțirea globului pămîntesc *impune* trecerea de la expansiunea pașnică la lupta armată pentru *reîmpărțirea* coloniilor și a sferelor de in-

fluență. E ridicol să crezi că *slăbirea* protecționismului în două țări ar putea schimba cu ceva situația.

Apoi, chestiunea reducerii exportului de capital în două țări în decurs de câțiva ani. După statistica lui Harms datînd din 1912, de pildă, aceste două țări, Franța și Germania, aveau fiecare în străinătate capitaluri în valoare de aproximativ 35 de miliarde de mărci (circa 17 miliarde de ruble), iar Anglia singură avea de două ori pe atîta *. Creșterea exportului de capital n-a fost și nu putea să fie niciodată uniformă în condițiile capitalismului. Kautsky nu poate să spună nici un cuvînt în sensul că acumularea de capital ar fi slăbit sau că capacitatea de desfacere a pieței interne s-ar fi schimbat simțitor, datorită, de pildă, unei îmbunătățiri substanțiale a situației maselor. În aceste condiții, din reducerea exportului de capital în decurs de câțiva ani în două țări, nu se poate deduce cîtuși de puțin apropierea unei ere noi.

„Îngemănarea din ce în ce mai mare pe plan internațional a grupurilor capitalului financiar“. Aceasta e singura tendință cu adevărat generală și incontestabilă, care nu se manifestă numai în decurs de câțiva ani, tendință proprie nu numai pentru două țări, ci pentru întreaga lume, pentru întregul capitalism. De unde urmează însă că din această tendință trebuie să rezulte năzuința spre dezarmare, și nu spre înarmare, ca pînă acum? Să luăm oricare dintre firmele mondiale „de tunuri“ (și în general firmele care fabrică armament), de pildă firma „Armstrong“. Recent, în revista engleză „The Economist“ (din 1 mai 1915) se afirma că *profiturile* acestei firme au crescut de la 606 000 de l.st. (circa 6 000 000 de ruble), cît însumau în 1905/6, la 856 000 în 1913 și la 940 000 (9 000 000 de ruble) în 1914. Aici, îngemănarea capitalului financiar e destul de mare și crește neconținut; capitaliștii germani „participă“ la afacerile firmei engleze; firmele engleze construiesc submarine pentru Austria etc. Capitalul îngemănat pe scară

* Vezi Bernhard Harms. „Probleme der Weltwirtschaft“ („Probleme de economie mondială“. — Nota trad.) Iena, 1912. George Paish. „Great Britain's Capital Investments in Colonies etc.“ („Plasamentele de capital ale Marii Britanii în colonii etc.“. — Nota trad.), în „Journal of the Royal Statist. Soc.“, vol. LXXIV, 1910/11, p. 167. Într-un discurs ținut la începutul anului 1915, Lloyd George evalua capitalurile engleze din străinătate la cifra de 4 miliarde l. st., adică la aproape 80 de miliarde de mărci.

internațională face afaceri strălucite de pe urma înarmărilor și a războaielor. A deduce din unirea și îngemănarea diferitelor capitaluri naționale într-un tot unic internațional existența unei tendințe economice de dezarmare înseamnă a substitui ascuțirii contradicțiilor de clasă pioase deziderate mic-burgheze cu privire la tocirea acestor contradicții.

V

Kautsky vorbește despre „învățămintele“ războiului într-un spirit absolut filistin, prezentându-le drept un fel de oroare morală față de calamitățile războiului. Iată, de pildă, următorul raționament al său din broșura „Statul național“ etc. :

„Faptul că există pături imperios interesate să se ajungă la pace și dezarmare mondială este îndubitabil și nu mai trebuie să fie demonstrat. Micii burghezi și țăranii cu gospodărie mică, chiar mulți dintre capitaliști și intelectuali nu sînt legați de imperialism prin interese care să fie mai puternice decît daunele pe care le aduc acestor pături războiul și înarmările“ (p. 21).

Sînt cuvinte scrise în februarie 1915 ! Faptele ne arată că toate clasele avute, inclusiv micii burghezi și „intelectualii“, au trecut în masă de partea imperialiștilor, iar Kautsky, întocmai ca omul din cutie, caută cu un aer de mare autosatisfacție să expedieze faptele prin cuvinte dulcegi. El judecă interesele micii burghezii nu prin prisma *comportării* ei, ci prin prisma *vorbelor* unor mici burghezi, deși vorbele sînt dezmințite la fiecare pas de faptele lor. E ca și cum ne-am apuca să judecăm „interesele“ burgheziei în genere, luînd în seamă nu faptele ei, ci vorbele mieroase ale popilor burghezi, care jură pe toți sfinții că actuala orînduire e pătrunsă de idealurile creștinismului. Kautsky aplică în așa fel marxismul, încît îl golește de orice conținut, lăsînd doar cuvîntul „interes“, căruia îi dă o semnificație supranaturală, spiritualistă, deoarece nu vorbește de o economie reală, ci de deziderate pioase cu privire la binele general.

Marxismul judecă „interesele“ prin prisma contradicțiilor de clasă și a luptei de clasă, care se manifestă în milioane de fapte din viața de toate zilele. Mica burghezie visează și sporovăiește despre o tocire a contradicțiilor, invocând „argumente“ cum că ascuțirea lor ar avea „urmări dăunătoare“. Imperialism înseamnă subordonarea tuturor păturilor claselor avute capitalului financiar și împărțirea lumii între 5—6 „mari“ puteri, dintre care majoritatea participă astăzi la război. Împărțirea lumii între marile puteri înseamnă că toate păturile avute din aceste țări *sînt interesate* în stăpînirea de colonii, de sfere de influență, în asuprairea națiunilor străine, în ocuparea de posturi mai mult sau mai puțin rentabile și în obținerea de privilegii legate de apartenența la o „mare“ putere și la o națiune asupritoare*.

Nu se poate trăi ca altădată în condițiile relativ pașnice, calme și civilizate ale unui capitalism care evoluează lin și se extinde treptat asupra unor noi țări, deoarece acum am intrat într-o altă epocă. Capitalul financiar *elimină* și va elimina țara respectivă din rîndul marilor puteri, îi va lua coloniile și sferele de influență (așa cum amenință să o facă Germania, care a pornit războiul împotriva Angliei), va răpi micii burghezii privilegiile de care se bucură în virtutea faptului că aparține unei „națiuni dominante“, precum și veniturile ei accesorii. Este un fapt dovedit de războiul însuși. Aici *a dus* în realitate procesul de agravare a contradicțiilor, proces recunoscut de mult de toată lumea, inclusiv de Kautsky în broșura „Drumul spre putere“.

Și iată că, atunci cînd lupta armată pentru privilegiile de națiune dominantă a devenit realitate, Kautsky începe

* E. Schultze afirmă că în 1915 suma totală a hîrtiilor de valoare din lumea întreagă, incluzînd și împrumuturile de stat și cele comunale, și ipotecile, și acțiunile societăților comerciale și industriale etc., era evaluată la 732 de miliarde de franci. Din această sumă reveneau Angliei 130 de miliarde de franci, Statelor Unite ale Americii — 115 miliarde, Franței — 100 de miliarde și Germaniei — 75 de miliarde, prin urmare acestor patru mari puteri le reveneau 420 de miliarde de franci, adică mai mult de jumătate din suma totală. De aici ne putem da seama cît de mari sînt avantajele și privilegiile națiunilor dominante înaintate, care au întrecut popoarele pe care le asupresc și le jefuiesc (*Dr. Ernst Schultze*, „Das französische Kapital in Russland“, în „Finanz Archiv“, Berlin, 1915, Jahrg. 32, S. 127). „Apararea patriei“ națiunilor dominante înseamnă apărarea dreptului asupra prăzii dobîndite prin jefuirea altor națiuni. În Rusia, după cum se știe, imperialismul capitalist este mai slab, în schimb însă imperialismul militar-feudal este mai puternic.

să convingă pe capitaliști și mica burghezie că războiul este o oroare, iar dezarmarea — un lucru bun, absolut în același spirit și cu absolut aceleași rezultate ca un popă creștin care încearcă, din amvon, să convingă pe capitaliști că iubirea de oameni e o poruncă a domnului, un imperativ al spiritului, o lege morală a civilizației. Ceea ce Kautsky numește tendințe economice spre „ultraimperialism“ nu sînt în realitate altceva decît tocmai *încercările mic-burgheze de a-i convinge* pe financieri să nu facă rău.

Exportul de capital? *Dar* capitalul este exportat în țările independente, de pildă în Statele Unite ale Americii, mai mult decît în colonii. Acapararea de noi colonii? *Dar* ele sînt acaparate toate, și aproape toate tind spre eliberare: „India se prea poate să înceteze de a mai fi o posesiune engleză, dar ea nu va mai fi niciodată stăpînită ca imperiu integral de o altă putere străină“ (broșura citată, p. 49). „Orice tendință din partea vreunui stat capitalist industrial de a-și dobîndi un imperiu colonial care să-l poată face independent de țările străine în ceea ce privește procurarea de materii prime ar trebui să unească împotriva lui toate celelalte state capitaliste, să-l încurce în nesfîrșite războaie istovitoare, fără să-i dea putință să se apropie de țelul urmărit. Această politică ar constitui cea mai sigură cale spre falimentul întregii vieți economice de stat“ (p. 72—73).

Nu avem oare de-a face aici cu o încercare filistină de a convinge pe financieri să renunțe la imperialism? A speria pe capitaliști cu falimentul e ca și cînd ai sfătui pe speculanții de bursă să nu mai joace la bursă deoarece „mulți își pierd așa întreaga lor avere“. Capitalul n-are decît *de cîștigat* de pe urma falimentului capitalistului concurent și al națiunii concurente, deoarece astfel se concentrează și mai mult; de aceea, cu cît mai aprigă și „mai strînsă“ este concurența economică, adică împingerea spre faliment prin procedee de ordin economic, cu atît mai puternică este și tendința capitaliștilor de a adăuga la aceasta și împingerea rivalului spre faliment prin metode *militare*. Cu cît rămîn mai puține țări în care se poate exporta capital în condiții tot atît de avantajoase ca și în colonii sau în statele dependente, cum e, de pildă,

Turcia — deoarece în *aceste* cazuri financiarul are un profit de trei ori mai mare decât dacă ar exporta capital într-o țară liberă, independentă și civilizată, ca, de pildă, Statele Unite ale Americii —, cu atît lupta pentru subordnarea și împărțirea Turciei, Chinei etc. devine *mai înverșunată*. Iată ce susține teoria economică despre epoca capitalului financiar și a imperialismului. Iată ce ne arată faptele. Kautsky transformă însă totul într-o banală „morală“ mic-burgheză : nu face, spune el, să ne agităm atîta — și cu atîta mai puțin să luptăm — pentru împărțirea Turciei sau pentru acapararea Indiei, căci „oricum asta nu va dura mult timp“, și în genere ar fi mai bine ca dezvoltarea capitalismului să se desfășoare în mod pașnic... Se înțelege că ar fi și mai bine ca dezvoltarea capitalismului și lărgirea pieței să se facă prin mărirea salariilor : e un lucru cu totul „de conceput“, și înduplecarea financiarilor în acest sens constituie cel mai adecvat subiect pentru o predică popească... Bunul Kautsky aproape că i-a convins și i-a înduplecat pe financiarii germani că nu face să lupte împotriva Angliei pentru colonii, întrucît aceste colonii, oricum, se vor elibera curînd de tot !...

Din 1872 pînă în 1912 exportul și importul Angliei din Egipt au crescut într-o măsură mai mică decât au crescut exportul și importul total al Angliei. Morala „marxistului“ Kautsky : „n-avem motive să credem că, dacă Egiptul n-ar fi fost supus unei ocupații militare, nivelul comerțului cu el ar fi crescut mai puțin sub simpla influență a factorilor economici“ (72). „Tendințele expansioniste ale capitalului“ „se realizează *cel mai bine* nu prin metodele violente ale imperialismului, ci printr-o *democrație pașnică*“ (70).

O admirabilă analiză, serioasă, științifică și „marxistă“ ! Kautsky „a îndreptat“ de minune istoria cea irațională, „a dovedit“ că englezii nu trebuiau să ia nicidecum Egiptul de la francezi, și că pentru financiarii germani n-avea nici un rost să pornească războiul și să organizeze, pe lîngă celelalte măsuri, campania din Turcia, pentru a izgoni pe englezi din Egipt ! Toate astea nu-s decît o neînțelegere și nimic mai mult, iar englezii n-au ajuns încă să priceapă că „cel mai bun lucru“ ar fi să renunțe la violența față de Egipt și să

treacă (în interesul lărgirii exportului de capital, după Kautsky!) la „democrație pașnică“...

„Cînd liber-schimbistii burghezi considerau că liber-schimbismul înlătură complet contradicțiile economice generate de capitalism, totul nu era firește decît o iluzie. Ele nu pot fi înlăturate nici de liber-schimbism, nici de democrație. Noi sîntem însă interesați din toate punctele de vedere ca aceste contradicții să fie înlăturate printr-o luptă care să se desfășoare sub astfel de forme, încît masele muncitoare să aibă cît mai puțin de îndurat și să aducă cît mai puține jertfe“ (73)...

Dă, doamne! Doamne, miluiește! Ce e filistinul? — se întreabă Lassalle —, și răspunde prin cunoscuta maximă a poetului: „filistinul e un maț gol, plin de frică și de nădejdea că dumnezeu se va îndura!“¹⁹⁸.

Kautsky; ajuns să prostitueze din cale-afară marxismul, s-a transformat el însuși într-un veritabil popă. Popa *caută să-i convingă* pe capitaliști să treacă la o democrație pașnică, numind asta dialectică: dacă la început a fost liber-schimbismul, iar apoi monopolurile și imperialismul, de ce n-ar veni și „ultraimperialismul“, și apoi iar liber-schimbismul? Popa *consolează* masele asuprite înfățișîndu-le binefacerile „ultraimperialismului“, deși nici măcar nu poate spune dacă el e „realizabil“! Feuerbach a arătat pe bună dreptate celor care apărau religia invocînd argumentul că ea consolează pe om, cît de reacționare sînt consolările: cine consolează pe sclav, în loc să-l ridice la răscoală împotriva sclaviei, ajută pe stăpîinii de sclavi.

Toate clasele asupritoare, fără excepție, au nevoie, pentru a-și apăra dominația, de două funcțiuni sociale: de funcțiunea de călău și de cea de popă. Călăul trebuie să înăbușe protestul și revolta celor asupriți. Popa are datoria să-i consoleze, să le zugrăvească perspectivele (ceea ce e foarte comod să faci atunci cînd nu garantezi că ele sînt „realizabile“...) unei ușurări a suferințelor și jertfelor în condițiile menținerii dominației de clasă și de a-i împăca astfel cu această dominație, de a-i determina să renunțe la acțiunile revoluționare, de a le anihila starea de spirit revoluționară, de a le zdruncina fermitatea revoluționară. Kautsky a făcut din marxism o teorie contrarevoluționară stupidă și respingătoare, un clericalism odios.

În 1909, în broșura „Drumul spre putere“, el recunoaște că are loc o agravare a contradicțiilor capitalismului, că se apropie o epocă de războaie și de revoluții, o nouă „perioadă revoluționară“. Toate acestea n-au fost dezmințite de nimeni și sînt incontestabile. O revoluție nu poate fi „pre-matură“ — afirmă el — și declară că refuzul de a sconta pe o victorie posibilă a insurecției este „o trădare directă a cauzei noastre“, deși înainte de luptă trebuie să se țină seama și de eventualitatea unei înfrîngeri.

Războiul s-a declanșat. Contradicțiile s-au agravat și mai mult. Suferințele maselor au luat proporții uriașe. Războiul se prelungește și se extinde într-una. Kautsky scrie broșuri după broșuri, se supune docil ordinelor cenzorului, ocolește datele cu privire la jefuirea diferitelor teritorii și la ororile războiului, cu privire la scandaloasele profituri ale furnizorilor armatei, la scumpete, la „sclavia militară“ a muncitorilor mobilizați, dar în schimb nu încetează să consoleze proletariatul venind cu exemple de războaie de pe vremea cînd burghezia era progresistă și revoluționară, cînd „însuși Marx“ dorea victoria uneia sau alteia din burghezii, îl consolează cu șiruri și coloane de cifre care demonstrează că existența capitalismului este „posibilă“ fără colonii și fără jaf, fără războaie și înarmări și că „democrația pașnică“ este de preferat. Neîndrăznind să nege că suferințele maselor au sporit și că s-a creat în fapt, sub ochii noștri, o situație revoluționară (nu putem vorbi de una ca asta! e interzis de cenzură...), Kautsky se tîrăște slugarnic la picioarele burghezii și ale oportuniștilor, zugrăvind „perspectiva“ (de care *nu garantează* că e „realizabilă“) unor forme de luptă în noua fază, care vor cere „mai puține jertfe și suferințe“... Fr. Mehring și Rosa Luxemburg au perfectă dreptate numindu-l pentru acest motiv pe Kautsky prostituată (Mädchen für alle).

★

★ ★

În august 1905 a existat în Rusia o situație revoluționară. Pentru „a consola“ masele care se agitau, țarul a promis Duma lui Bulîghin¹⁹⁹. Dacă renunțarea financiarilor la înarmări și încheierea unui acord între ei, care să

prevadă „o pace de lungă durată“ poate fi numită „ultra-imperialism“, atunci regimul legislativ-consultativ al lui Bulîghin poate fi numit „ultraabsolutism“. Să admitem pentru moment că mâine o sută dintre cei mai mari financiari ai lumii, care participă la sute de întreprinderi colosale care „se îngemănează“, *promit* popoarelor că după război ei se vor pronunța pentru dezarmare (să admitem pentru moment, spre a vedea ce concluzii politice se desprind din stupida teorie a lui Kautsky). Chiar și în acest caz, a sfătui proletariatul să renunțe la acțiunile revoluționare — fără de care orice promisiuni, orice perspective frumoase nu sînt decît un miraj — înseamnă a trăda fățiș proletariatul.

Războiul nu numai că a adus clasei capitaliștilor profituri uriașe și i-a deschis perspective admirabile de noi jafuri (Turcia, China etc.), de noi comenzi de miliarde, de noi împrumuturi cu dobînzi sporite ; mai mult decît atît : scindînd și corupînd proletariatul, el a adus clasei capitaliștilor avantaje politice și mai mari. Kautsky contribuie la coruperea proletariatului, consfințind, *în numele unității* cu oportuniștii aparținînd „propriei“ sale națiuni, cu Südekumii, această *scindare* pe plan internațional a proletarilor care luptă ! Și se găsesc oameni care nu pricep că lozinca unității vechilor partide înseamnă „unitatea“ proletariatului național cu burghezia națională și *scindarea* proletariatului aparținînd diferitelor națiuni...

VI

Rîndurile de mai sus erau scrise cînd a apărut numărul din 28 mai al ziarului „Neue Zeit“ (nr. 9) cu concluziile lui Kautsky asupra „falimentului social-democrației“ (§ 7 din obiecțiile aduse de el lui Cunow). El a rezumat și a redus toate vechile sale sofisme plus unul nou, în apărarea social-șovinismului, la următoarele :

„E un neadevăr că războiul e pur imperialist, că la izbucnirea lui a existat alternativa : imperialism sau socialism, că partidele socialiste și masele proletare din Germania, din Franța, iar în multe privințe și cele din Anglia, la simpla chemare a unui mănunchi de parlamentari, s-au aruncat fără a sta pe gînduri în brațele imperialismului, trădînd socialismul și provocînd un faliment fără precedent în istorie“.

Iată un nou sofism și o nouă înșelare a muncitorilor : războiul, vedeți dv., nu e „pur“ imperialist !

În problema caracterului și a semnificației războiului contemporan, Kautsky șovăie din cale afară, iar declarațiile precise și formale ale Congreselor de la Basel și Chemnitz sînt ocolite mereu de acest conducător de partid cu prudența cu care hoțul ocolește locul ultimei sale spargerii. În broșura despre „Statul național etc.“, scrisă în februarie 1915, Kautsky a afirmat că, „în ultima analiză“, războiul „este totuși un război imperialist“ (p. 64). De data asta însă, el mai face o mică rezervă : nu e *pur* imperialist, — dar cum e atunci ?

Rezultă că războiul mai e și național ! Kautsky a ajuns să susțină această îngrozitoare ineptie prin următorul simulacru de dialectică „plehanovistă“ :

„Actualul război nu e numai un produs al imperialismului, ci și al revoluției ruse“. El, Kautsky, prevăzuse încă din 1904 că revoluția rusă va face să renască panslavismul într-o formă nouă, că „în mod inevitabil Rusia democratică va suscita puternic dorința slavilor din Austria și din Turcia de a obține independența națională... Atunci va deveni acută și problema poloneză... Austria se va destrăma, deoarece, o dată cu prăbușirea țarismului, va cădea și cercul de fier care leagă astăzi elementele ce tind să se îndepărteze unul de altul“ (citatul din urmă este luat acum însuși de Kautsky din articolul său din anul 1904)... „Revoluția rusă... a dat un nou și puternic imbold năzuințelor naționale ale Orientului, adăugînd la problemele europene și pe cele asiatice. *Toate aceste probleme se fac simțite din plin în cursul actualului război și capătă o însemnătate hotărîtoare pentru starea de spirit a maselor populare, inclusiv a celor proletare, în timp ce la clasele dominante predomină tendințe imperialiste*“ p. 273 ; subliniat de noi).

Încă o mostră de prostituare a marxismului ! *Intrucît* „Rusia democratică“ ar stimula năzuința națiunilor din răsăritul Europei spre libertate (fapt, de altfel, incontestabil), războiul actual, care nu eliberează nici o națiune, ci — indiferent de deznodămînt — înrobește multe națiuni, nu este un război „pur“ imperialist. *Intrucît* „prăbușirea țarismului“ ar însemna destrămarea Austriei din cauza structurii ei naționale nedemocratice, țarismul contrarevoluționar, vremelnice consolidat, jefuind Austria și întepînd și mai mult asupra națiunilor din Austria, a imprimat

„actualului război“ nu un caracter pur imperialist, ci într-o anumită măsură un caracter național. Întrucît „clasele dominante“ amăgesc pe micii burghezi obtuși și pe țărani abrutizați cu povești despre scopurile naționale ale războiului imperialist, un om de știință, o somitate a „marxismului“, un reprezentant al Internaționalei a II-a are tot dreptul să împace masele cu această înșelăciune recurgînd la „formula“ : clasele dominante au tendințe imperialiste, iar „poporul“ și masele proletare năzuințe „naționale“.

Dialectica e transformată în cea mai murdară și mai odioasă sofistică !

În războiul actual, elementul național este reprezentat numai de Serbia, care duce război împotriva Austriei (ceea ce s-a relevat de altfel în rezoluția Consfătuirii de la Berna a partidului nostru) *. Numai în Serbia și numai printre sîrbi există o mișcare de eliberare națională, care durează de multă vreme și care cuprinde „mase populare“ de multe milioane ; războiul Serbiei împotriva Austriei este o „continuare“ a acestei mișcări. Dacă el ar fi fost un război izolat, adică n-ar fi fost legat de războiul general european, de scopurile egoiste și prădalnice ale Angliei, Rusiei etc., toți socialiștii ar fi avut *datoria* să dorească succesul *burgheziei* sîrbe : iată singura concluzie justă și absolut necesară ce poate fi trasă din momentul național al războiului actual. Dar tocmai această concluzie n-o trage sofistul Kautsky, aflat astăzi în slujba burghezilor, clericilor și generalilor austrieci !

Mai departe. Dialectica lui Marx, care este ultimul cuvînt al metodei științifice evoluționiste, interzice tocmai examinarea izolată, adică unilaterală și diformă a problemei. Războiul dintre Austria și Serbia, ca moment național, nu prezintă și nici nu poate prezenta *nici o* importanță în războiul european. Dacă va învinge Germania, ea va sugruma Belgia, încă o parte din Polonia, poate o parte din Franța etc. Dacă va învinge Rusia, ea va sugruma Galiția, încă o parte din Polonia, Armenia etc. Dacă se va ajunge la „remiză“, vechea asuprire națională se va menține. Pentru Serbia, adică pentru aproximativ 10% din parti-

* Vezi volumul de față, p. 161. — *Nota red.*

cipanții la războiul actual, războiul este „continuarea politicii” mișcării burgheze de eliberare. Pentru ceilalți 99% războiul este continuarea politicii burgheziei imperialiste, o burghezie decrepită, capabilă să corupă, iar nu să elibereze națiunile. Tripla înțelegere, „eliberând” Serbia, *vinde* libertatea sârbilor imperialismului italian pentru că acesta dă o mână de ajutor la jefuirea Austriei.

Kautsky denaturează cu nerușinare fapte arhicunoscute numai și numai pentru a justifica pe oportuniști. Fenomene „pure” *nu există* și nu pot exista nici în natură, nici în societate — așa ne învață dialectica lui Marx, care ne arată că însăși noțiunea de puritate implică o oarecare îngustime, unilateralitate a cunoașterii omenești care nu cuprinde obiectul în totalitatea, în complexitatea lui. Nu poate exista pe lume capitalism „pur”; întotdeauna există și un *amestec* fie de feudalism, fie de mic-burghezism, fie de altceva. De aceea, a spune că războiul nu este „pur” imperialist atunci când este vorba de o înșelare revoltătoare a „maselor populare” de către imperialiști, care în mod vădit își ascund adevăratele scopuri de jaf printr-o frazeologie „națională”, înseamnă a fi un pedant obtuz din cale-afară sau un chițibușar și un impostor. Esența problemei constă tocmai în faptul că, susținând că „pentru masele populare, inclusiv cele proletare, o însemnătate hotărâtoare au avut” problemele naționale, *iar* pentru clasele dominante „tendențele imperialiste” (p. 273), și, „întărindu-și” spusele prin invocarea pseudodialectică a „realității infinit de variate” (p. 274), Kautsky *sprijină* înșelarea poporului de către imperialiști. Că realitatea este infinit de variată, e neîndoielnic; e un adevăr sfânt! Dar tot atât de neîndoielnic este și faptul că din această infinită varietate se desprind două curente principale, esențiale: conținutul obiectiv al războiului este „continuarea politicii” imperialismului, adică a jefuirii națiunilor străine de către burghezia decrepită a „marilor puteri” (și de guvernele acestora), pe când ideologia „subiectivă” predominantă nu este altceva decât o frazeologie „națională” răspândită pentru a prosti masele.

Vechiul sofism al lui Kautsky, pe care el îl repetă într-una, că „cei de stînga” au prezentat situația ca și cum

„la izbucnirea războiului“ ar fi existat alternativa : imperialism sau socialism, l-am analizat deja. Este o nerușinată denaturare, întrucît Kautsky știe prea bine că alternativa celor de stînga era *alta*, și anume : ralierea partidului la jaful și înșelătoria imperialistă, sau propagarea acțiunilor revoluționare și pregătirea lor. Kautsky știe tot atît de bine că *numai* cenzura îl ajută ca basmul absurd pe care-l răspîndește din slugărnicie față de alde Südekum să nu fie demascat de „cei de stînga“ din Germania.

Cît privește raportul dintre „masele proletare“ și „mă-nunchiul de parlamentari“, aici Kautsky vine cu o obiecție dintre cele mai banale :

„Să-i lăsăm pe germani pentru a nu da impresia că vrem să ne apărăm pe noi ; cine ar putea însă să afirme cu toată seriozitatea că oameni ca Vaillant și Guesde, Hyndman și Plehanov au devenit peste noapte imperialiști și au trădat socialismul ? Să lăsăm pe parlamentari și «instanțele»...“ (Kautsky face aici aluzie, evident, la revista „Die Internationale“ a Rosei Luxemburg și a lui Fr. Mehring, în care politica instanțelor, adică a vîrfurilor oficiale ale Partidului social-democrat german, a C.C. — „Vorstand“-ul lui, a fracțiunii lui parlamentare etc., este tratată cu un dispreț binemeritat) — „...Cine se va încumeta însă să afirme că pentru cei 4 000 000 de proletari germani conștienți e suficient un ordin din partea unui mănunchi de parlamentari pentru ca în numai 24 de ore să facă stînga împrejur, situîndu-se pe poziții direct opuse scopurilor lor anterioare ? Dacă asta ar fi adevărat, ar dovedi, desigur, un faliment înspăimîntător, și nu numai al partidului nostru, ci și al *masei* (subliniat de Kautsky). Dacă masa ar fi o turmă de oi, lipsită de caracter, am putea să ne lăsăm înmormîntați de pe acum“ (p. 274).

Marea somitate politică și științifică care se numește Karl Kautsky s-a și înmormîntat singur prin comportarea lui și prin jalnicele subterfugii pe care le ticluiește. Cine nu înțelege sau, cel puțin, nu simte acest lucru este pierdut pentru socialism, și tocmai de aceea singurul ton just este acela pe care l-au adoptat în revista „Die Internationale“ Mehring, Rosa Luxemburg și partizanii lor, tratînd pe Kautsky & Co. ca pe niște indivizi demni de dispreț.

Gîndiți-vă numai : să se pronunțe, în ceea ce privește atitudinea lor față de război, într-un mod destul de liber (adică fără să fie înșfăcați imediat și băgați la închisoare, fără să fie amenințați direct cu împușcarea), — asta n-o

puteau face decît „un mănunchi de parlamentari“ (ei au votat liber, exercitîndu-și un drept al lor, tot așa ar fi putut prea bine să voteze contra — pentru una ca asta nici în Rusia nu te bruschează, nu te lovește și nici nu te arestează nimeni), de funcționari, de ziariști etc. Acum Kautsky, cu multă candoare, pune pe seama *maselor* trădarea și lipsa de caracter a acestei *pături* sociale, despre a cărei *legătură* cu tactica și ideologia oportunistului a scris el însuși de atîtea zeci de ori timp de ani îndelungați ! Prima și cea mai însemnată regulă a cercetării științifice în general și a dialecticii lui Marx în special cere ca un publicist să analizeze *legătura* care există între lupta actuală dintre diferitele *orientări* din cadrul socialismului — pe de o parte, cei care vorbesc și vociferează despre trădare, pe care această trădare îi alarmează, iar pe de altă parte, cei care n-o văd, — și lupta de pînă astăzi, care s-a desfășurat *decenii întregi*. Kautsky nu suflă nici un cuvînt despre toate acestea ; lui nici nu-i dă prin cap să pună problema orientărilor și a *curentelor*. Pînă acum au existat curente : de acum ele nu mai există ! Acum nu există decît niște nume sonore de „somități“, în fața cărora cei cu suflet de slugă se pleacă întotdeauna. E, de altfel, foarte comod să se refere unul la celălalt și să-și acopere priete-nește „păcatele“, căci doar : o mîină spală pe alta. Dar ce fel de oportunism este acesta ? — a exclamat L. Martov în referatul său de la Berna (vezi „Soțial-Demokrat“ nr. 36) —, de vreme ce aici e vorba de... Guesde, Plehanov, Kautsky ! Să fim mai prudenți atunci cînd e vorba să acuzăm de oportunism pe oameni ca Guesde — a scris și Akselrod („Golos“ nr. 86 și 87). Nu mă voi autoapăra — le ține isonul Kautsky la Berlin, — dar... Vaillant, Guesde, Hyndman și Plehanov ! Cucul laudă pe cocoș, iar cocoșul laudă pe cuc.

În zelul lui slugarnic, Kautsky a ajuns să-i pupe mîna pînă și lui Hyndman, prezentîndu-l ca pe un om care a trecut abia ieri de partea imperialismului. Asta în timp ce în același „Neue Zeit“ și în zeci de alte ziare social-democrate din întreaga lume se scrie *de atîția ani* despre imperialismul lui Hyndman ! Dacă Kautsky ar fi analizat

în mod onest biografia politică a *persoanelor* menționate de el, ar fi putut să-și amintească dacă nu cumva ea cuprinde elemente și fapte care au pregătit trecerea la imperialism nu „peste noapte“, ci de-a lungul unui întreg deceniu; dacă nu cumva s-a întâmplat ca Vaillant să fie prizonierul jauriștilor²⁰⁰, iar Plehanov al menșevicilor și lichidatorilor, dacă nu cumva *orientarea* lui Guesde²⁰¹ se stingea în văzul tuturor în revista guesdistă „Le Socialisme“²⁰², acest tip de revistă ștearsă, scrisă fără talent, incapabilă să se situeze pe o poziție independentă într-o problemă importantă; dacă Kautsky (vom adăuga pentru cei care-l socotesc — pe bună dreptate — și pe el alături de Hyndman și de Plehanov), la începutul luptei împotriva bernsteiniadei, nu s-a arătat cumva lipsit de caracter în problema millerandismului etc. ?

Dar noi nu observăm la el nici un interes pentru cercetarea științifică a biografiilor acestor conducători. Kautsky nu face nici o încercare să vadă dacă ei se apără astăzi cu argumente *proprii* sau nu fac decît să repete argumentele furnizate de oportuniști și de burghezi? Acțiunile acestor conducători au căpătat o mare însemnătate politică pentru că ei sînt oameni influenți, sau pentru că s-au alăturat unui curent străin, într-adevăr „influent“ și susținut de organizația militară, și anume curentului burghez? Kautsky nici nu încearcă să cerceteze problema; el are o singură grijă: să arunce praf în ochii maselor, să le intimideze cu nume sonore de somități, să le împiedice să pună limpede problema controversată și s-o supună unei analize multilaterale*.

„...Din ordinul unui mănunchi de parlamentari o masă de 4 000 000 de oameni a făcut stînga împrejur...“

* Referirea lui Kautsky la Vaillant și Guesde, Hyndman și Plehanov este semnificativă și din alt punct de vedere. Imperialiștii făliși, de felul lui Lensch și Haenisch (ca să nu mai vorbim de oportuniști), se referă tocmai la Hyndman și Plehanov pentru a-și justifica *propria* lor politică. Și ei sînt îndreptății să se refere la ei și spun *adevărul* în sensul că este vorba într-adevăr de una și aceeași politică. Kautsky însă vorbește cu dispreț despre Lensch și Haenisch, acești radicali care au trecut de partea imperialismului. El mulțumește domnului că nu seamănă cu acești zbiri, că nu e de acord cu ei, că a rămas revoluționar — fără glumă! În realitate însă, Kautsky se situează pe aceleași poziții. Șovinist ipocrit, cu frazele sale dulcele, el e înfinit mai dezgustător decît niște șoviniști reduși ca alde David, Heine, Lensch și Haenisch.

Fiecare cuvânt de aici este o minciună. Germanii nu aveau în organizația de partid 4 000 000, ci 1 000 000 de membri, iar voința unică a acestei organizații a masei (ca a oricărei organizații) era exprimată *numai* de centrul ei politic unic, de un „mănunchi“ de oameni care au trădat socialismul. Acest mănunchi de oameni a fost consultat, a fost chemat să voteze, a avut posibilitatea să scrie articole etc. Masele însă n-au fost consultate. Ele nu numai că n-au fost lăsate să voteze, dar au mai fost și dezbinat și mîinate „din ordin“, și nu din ordinul unui mănunchi de parlamentari, ci din ordinul autorităților militare. Organizația militară era prezentă ; *în cadrul ei* n-a existat trădare din partea conducătorilor, ea a chemat „masa“ în mod *individual*, dînd ultimatumuri : ori intri în armată (cum te sfătuiesc conducătorii tăi), ori vei fi împușcat. Masa nu putea să acționeze organizat, deoarece organizația ei, care fusese creată mai de mult și pe care o reprezenta un „mănunchi“ de alde Legien, Kautsky și Scheidemann, trădase masa, iar pentru crearea unei *noi* organizații era nevoie de timp, era nevoie de hotărîrea de a lichida vechea organizație putredă, care își trăise traiul.

Kautsky încearcă să-și combată adversarii, pe cei de stînga, atribuindu-le un lucru cu totul absurd, și anume că ei ar fi pus problema că „drept răspuns“ la război, „masele“ trebuiau să facă „în 24 de ore“ revoluție, să introducă „socialismul“ împotriva imperialismului, căci altfel „masele“ ar fi dat dovadă de „lipsă de caracter și de trădare“. Asta este pur și simplu o stupiditate cu ajutorul căreia cei ce întocmeau foiletoane burgheze și polițiste de duzină „combăteau“ pînă acum pe revoluționari și de care se servește acum Kautsky. Adversarii de stînga ai lui Kautsky știu perfect de bine că revoluția nu „se face“, că revoluțiile *sînt generate* (independent de voința partidelor și claselor) de cotiturile istoriei și de crizele care se maturizează în mod obiectiv, că masele lipsite de o organizație sînt lipsite și de o voință unică, că lupta împotriva puternicei organizații militare teroriste din statele centralizate este grea și îndelungată. Trădate de conducătorii lor într-un moment critic, masele *n-au putut* face nimic, pe cînd acest „mănunchi“ de conducători *ar fi putut* prea bine și

ar fi trebuit chiar să voteze împotriva creditelor de război, să combată „pacea civilă” și justificarea războiului, să se pronunțe pentru înfrângerea *propriilor* guverne, să creeze un aparat internațional de propagandă în favoarea fraternizării în tranșee, să organizeze editarea unor publicații ilegale* care să propage necesitatea trecerii la acțiuni revoluționare etc.

Kautsky știe perfect de bine că „stînga” din Germania are în vedere tocmai astfel de acțiuni sau, mai precis, acțiuni *analoge*, despre care nu poate vorbi fățiș și *direct* în condițiile cenzurii militare. Dorința de a apăra cu orice preț pe oportuniști îl face pe Kautsky să comită o nemaipomenită ticăloșie: ascunzîndu-se îndărătul cenzorilor militari, el atribuie stîngii absurdități evidente, fiind sigur că cenzorii îl vor feri de demascare.

VII

O problemă importantă de ordin științific și politic pe care Kautsky a tot ocolit-o în mod conștient, folosind tot felul de tertipuri, ca să facă pe plac oportuniștilor, este următoarea: cum de *s-a putut* ca reprezentanții cei mai de vază ai Internaționalei a II-a să trădeze socialismul?

Problema trebuie pusă, firește, nu referindu-ne la biografiile diferitelor somități. Viitorii lor biografi vor avea de cercetat și această latură a problemei, dar ceea ce interesează în momentul de față mișcarea socialistă e cu totul altceva, și anume studierea originii istorice, a condițiilor, importanței și forței *curentului* social-șovinist. 1) Cum a apărut social-șovinismul? 2) de unde-și trage forța? 3) cum să luptăm împotriva lui? Numai acest fel de a pune problema poate fi considerat serios; a o deplasa pe

* În trecut fie zis, nu era de loc nevoie ca în urma interdicției de a se scrie despre ura de clasă și despre lupta de clasă, să se treacă la desființarea tuturor ziarelor social-democrate. A accepta condiția de a nu scrie despre asta, așa cum a procedat „Vorwärts”, este lașitate și ticăloșie. Procedînd așa, „Vorwärts” și-a semnat actul de moarte *politică*, așa cum a declarat, pe drept cuvînt, L. Martov. Ziarele legale ar fi putut fi menținute, declarîndu-se că nu sînt ziare de partid și *nicl social-democrate*, ci pur și simplu ziare care deserveșc nevoile tehnice ale unei părți a muncitorimii, deci că *nu sînt ziare politice*. Publicații social-democrate ilegale în care să se facă *aprecieri* asupra războiului, și publicații muncitorești legale în care să se facă *aprecieri asemenea aprecierii*, să nu se spună neadevăruri, dar să se treacă sub tăcere adevărul, — de ce n-ar fi fost cu puțință acest lucru?

plan „personal“ nu înseamnă în practică decît a te eschiva, a recurge la subterfugiile sofisticii.

Pentru a răspunde la prima întrebare, trebuie să vedem, în primul rînd, dacă nu cumva există o *legătură* între conținutul ideologic și politic al social-șovinismului și curente mai vechi din cadrul socialismului. În al doilea rînd, trebuie să vedem cum se raportează, sub aspectul împărțirilor politice reale, împărțirea de astăzi a socialiștilor în adversari și apărători ai social-șovinismului la vechile împărțiri care au precedat-o istoricește.

Prin social-șovinism înțelegem recunoașterea ideii de apărare a patriei în actualul război imperialist, justificarea alianței, în acest război, între socialiștii și burghezia și guvernul din propria țară, renunțarea la propagarea și sprijinirea acțiunilor revoluționare ale proletariatului împotriva „propriei“ burghezii etc. E absolut evident că conținutul ideologic și politic esențial al social-șovinismului coincide întru totul cu bazele oportunismului. E vorba de *unul și același* curent. În condițiile războiului din 1914—1915, oportunismul generează social-șovinism. Esențialul în oportunism este ideea colaborării dintre clase. Războiul duce această idee pînă la capăt, adăugînd, totodată, factorilor și stimulentei ei obișnuite o serie de factori excepționali, silind prin amenințări și violență masa mic-burgheză și fărîmitată să colaboreze cu burghezia ; acest fapt lărgeste, firește, cercul partizanilor oportunismului, explicînd întru totul trecerea multora dintre radicalii de ieri în această tabără.

Oportunism înseamnă sacrificarea intereselor vitale ale masei în favoarea intereselor de moment ale unei infime minorități a muncitorilor, sau alianța unei părți a muncitorilor cu burghezia împotriva masei proletariatului. Războiul face ca această alianță să devină deosebit de vădită și să aibă un caracter coercitiv. Oportunismul a fost generat în decurs de decenii de particularitățile unei epoci de dezvoltare a capitalismului în care existența relativ pașnică și civilizată a unei părți de muncitori privilegiați i-a „îmburghezit“, oferindu-le fărîmituri din profiturile capitalului național și îndepărtîndu-i de sărăcia, suferințele și starea de spirit revoluționară a masei, condamnată la ruină

și mizerie. Războiul imperialist este continuarea directă și desăvârșirea acestei stări de lucruri, deoarece el este un război pentru dobândirea de *privilegii* de către națiunile dominante, pentru reîmpărțirea coloniilor între acestea, pentru dominația lor asupra altor națiuni. A-și apăra și consolida situația privilegiată de „pătură superioară” a micii burghezii sau de aristocrație (și birocrație) a clasei muncitoare — iată urmarea firească a speranțelor mic-burgheze oportuniste și a tacticii corespunzătoare în perioada războiului, iată baza economică a social-imperialismului din zilele noastre*. Și, bineînțeles, puterea obișnuinței, rutina unei evoluții relativ „pașnice”, prejudecățile naționale, teama de cotituri radicale și neîncrederea în ele, — toate acestea au avut rolul unor împrejurări suplimentare care au făcut să crească și oportunismul și împăcarea ipocrită și lașă cu el, chipurile numai pentru un timp, numai din anumite motive și cauze speciale. Războiul a modificat formele oportunismului care s-a dezvoltat timp de decenii, l-a ridicat pe o treaptă superioară, i-a mărit numărul și varietatea de nuanțe, a sporit rîndurile partizanilor lui, le-a îmbogățit argumentele cu o sumedenie de noi

* Citeva exemple pentru a ilustra cât de mult apreciază imperialiștii și burgheziile importanța privilegiilor „de națiune dominantă” în acțiunea de dezbinare a muncitorilor și de distragere a lor de la socialism. În lucrarea „Marea Romă și Marea Britanie” (Oxford, 1912), imperialistul englez Lucas, recunoscînd că în Imperiul britanic actual pieile roșii n-au drepturi depline (p. 96—97), observă: „În imperiul nostru, cînd muncitorii albi lucrează alături de pieile roșii, ei nu lucrează ca tovarăși; muncitorul alb este mai curînd un supraveghetor al pieilor roșii” (98). — În broșura „Social-democrația de după război” (1915), Erwin Belger, fost secretar al Ligii pangermane contra social-democrației, laudă purtarea social-democraților, declarînd că ei trebuie să devină „un partid pur muncitoresc” (43), „un partid muncitoresc german”, „național” (45), fără idei „revoluționare”, „internaționaliste, utopice” (44). — În lucrarea sa cu privire la investițiile de capital în străinătate (1907)²⁹³, imperialistul german Sartorius von Waltershausen condamnă pe social-democrații germani, care nu se gîndesc la „binele națiunii” (438) — acapararea de colonii —, și laudă pe muncitorii englezi pentru „realismul” lor, de pildă pentru lupta dusă de ei împotriva imigrării. — În cartea sa despre bazele politicii mondiale²⁹⁴, diplomatul german Ruedorffer subliniază faptul îndeobște cunoscut că internaționalizarea capitalului nu înlătură cituși de puțin lupta aprigă dintre capitalurile naționale pentru putere, pentru influență, pentru „majoritatea acțiunilor” (161), și relevă faptul că această luptă aprigă atrenează și pe muncitori (175). Cartea poartă data octombrie 1913, și autorul vorbește fără ocol de „interesele capitalului” (157), declarîndu-le drept cauza războaielor actuale; el arată că „tendința națională” devine „miezul” socialismului (176), că guvernele n-au a se teme de manifestările internaționaliste ale social-democraților (177), care devin în fapt din ce în ce mai naționale (103, 110, 176). Socialismul internațional va învinge dacă va smulge pe muncitori de sub influența sentimentului național, căci numai cu violența nu faci nimic, dar el va fi înfrînt dacă sentimentul național îl va copleși (173—174).

sofisme, a făcut să se verse, ca să zicem așa, în torentul mare al oportunismului o mulțime de pîrîiașe și șuvoaie noi, dar torentul cel mare n-a dispărut. Dimpotrivă.

Social-șovinismul este un oportunism copt atît de tare, încît nu mai e posibil ca acest abces burghez să continue să existe în rîndurile partidelor socialiste.

Cei ce nu vor să vadă legătura strînsă, indisolubilă dintre social-șovinism și oportunism se agață numai de în-tîmplări și „cazuri“ izolate, ca de pildă : cutare oportunist ar fi devenit internaționalist, iar cutare radical ar fi ajuns șovinist. Acesta nu poate fi însă un argument serios în chestiunea dezvoltării *curentelor*. În primul rînd, baza economică a șovinismului și a oportunismului din mișcarea muncitorească este identică : alianța dintre păturile de sus puțin numeroase, ale proletariatului și micii burghezii, care beneficiază de fărîmiturile provenite din privilegiile capitalului național „propriu“, alianță îndreptată împotriva masei proletare, împotriva maselor muncitoare și tuturor celor asuprași. În al doilea rînd, conținutul ideologic și politic al ambelor curente este și el identic. În al treilea rînd, vechea împărțire a socialiștilor într-un curent oportunist și într-unul revoluționar — împărțire caracteristică pentru epoca Internaționalei a II-a (1889—1914) — *corespunde* în mare noii împărțiri în șoviniști și internaționaliști.

Pentru a ne putea convinge de justetea acestei din urmă teze, trebuie să ne amintim regula că în științele sociale (ca în orice știință) este vorba de fenomene *de masă*, iar nu de cazuri izolate. Să luăm 10 țări din Europa : Germania, Anglia, Rusia, Italia, Olanda, Suedia, Bulgaria, Elveția, Franța și Belgia. În primele 8 țări, noua împărțire a socialiștilor (după criteriul internaționalismului) corespunde celei vechi (după criteriul oportunismului) : în Germania, publicația „Sozialistische Monatshefte“, citadelă a oportunismului, a devenit citadela șovinismului. Ideile internaționalismului sînt susținute de cei de extrema stîngă. În Anglia, în Partidul socialist britanic, circa $\frac{3}{7}$ din membri sînt internaționaliști (după ultimele calcule, 66 de voturi pentru rezoluția întocmită în

spirit internaționalist, 84 contra), iar în *blocul* oportuniștilor (Partidul laburist + Fabienii + Partidul laburist independent) *mai puțin* de $\frac{1}{7}$ sînt internaționaliști *. În Rusia, ziarul lichidatorist „Nașa Zarea“, nucleul de bază al oportuniștilor, a devenit nucleul de bază al șovinștilor. Plehanov și Aleksinski mai mult fac zarvă, dar noi știm, fie și numai din experiența celor cinci ani — 1910—1914 —, că ei sînt incapabili să desfășoare o propagandă sistematică în rîndul maselor din Rusia. Nucleul de bază al internaționaliștilor de la noi îl constituie „pravdismul“ și Frațiunea muncitorească social-democrată din Rusia, reprezentanți ai muncitorilor înaintați care au refăcut partidul în ianuarie 1912.

În Italia, partidul lui Bissolati & Co., partid pur oportunist, a devenit șovinist. Internaționalismul este reprezentat de partidul *muncitoresc*, care are de partea sa *masele* muncitoare. Oportuniștii, parlamentarii și micii burghezi se află pe pozițiile șovinismului. În Italia, alegerea s-a putut face liber în mai multe luni de zile, și ea n-a fost făcută la întîmplare, ci potrivit deosebirii dintre situația de clasă a proletariatului, reprezentant al masei, și situația de clasă a păturilor mic-burgheze.

În Olanda, partidul oportunist al lui Troelstra se împacă cu șovinismul în general (faptul că în Olanda atît mica cît și marea burghezie urăsc cu înverșunare Germania, care ar fi în stare să le „înghită“, nu trebuie să ne inducă în eroare). Partidul marxist, în frunte cu Gorter și Pannekoek, a dat internaționaliști convinși, înflăcărați, sinceri și consecvenți. În Suedia, liderul oportunist Branting este indignat că socialiștii germani sînt acuzați de trădare, iar Höglund, conducătorul celor de stînga, declară că printre partizanii săi există oameni care privesc lucrurile tocmai în felul acesta (vezi „Soțial-Demokrat“ nr. 36). În Bulgaria, „tesneacii“, adversari ai oportunismului, acuză în organul lor de presă („Novo Vreme“ 205) pe social-de-

* Comparația se face, de regulă, numai între „Partidul laburist independent“ și „Partidul socialist britanic“, ceea ce este greșit. Aici trebuie să se ia în considerare nu formele organizatorice, ci esența lucrurilor. Luați publicațiile cotidiene. Ele au fost două: unul („Daily Herald“) al Partidului socialist britanic și celălalt („Daily Citizen“) al blocului oportunist. Cotidienele exprimă munca efectivă de propagandă, de agitație și de organizare.

mocrații germani că „au comis o mîrșăvie“. În Elveția, partizanii oportunistului Greulich sînt gata să justifice pe social-democrații germani (vezi organul lor de presă, „Volksrecht“ din Zürich), în timp ce partizanii lui R. Grimm, care este mult mai radical, au făcut din ziarul din Berna („Berner Tagwacht“) un organ de presă al stîngii germane. Excepție fac doar două țări din 10 — Franța și Belgia, dar și aici constatăm nu propriu-zis o inexistență a internaționaliștilor, ci o totală slăbiciune și stare de deprimare în rîndurile lor (care are, în parte, cauze lesne de înțeles); să nu uităm că însuși Vaillant a recunoscut în „L'Humanité“ că a primit de la cititorii săi scrisori în spirit internaționalist, dintre care el n-a publicat *nici una* integral!

Luînd curente și orientările în ansamblu, trebuie să admitem că tocmai aripa oportunistă din cadrul socialismului european este cea care a trădat socialismul și a luat calea șovinismului. De unde își trage șovinismul forța, aparenta atotputernicie în cadrul partidelor oficiale? Kautsky, care se pricepe de minune să pună probleme de istorie, mai cu seamă dacă e vorba de Roma antică sau de subiecte asemănătoare nu prea apropiate de viața reală, — acum, cînd problema îl privește personal și îndeaproape, se prefacă, cu ipocrizie, a nu înțelege despre ce e vorba. Problema este cît se poate de limpede. *Alianța* cu burghezia, cu guvernele și cu statele-majore este ceea ce dă oportuniștilor și șoviniștilor o mare forță. La noi, în Rusia, lucrul acesta este dat adeseori uitării și se judecă așa: oportuniștii reprezintă *o parte* a partidelor socialiste, în aceste partide au existat și vor exista întotdeauna două aripi extreme, totul se reduce la a evita „extremele“ etc. etc., după cum scrie în toate canoanele filistine.

În realitate, apartenența formală a oportuniștilor la partidele muncitorești nu exclude nicidecum faptul ca ei să fie în mod obiectiv detașamentul politic al burgheziei, promotorii influenței ei, agenții ei în mișcarea muncitorească. Cînd Südekum, acest oportunist de faimă herostratică, a demonstrat în mod concret acest adevăr social, de clasă, mulți naivi au încremenit. Socialiștii francezi și Plehanov au început să-l arate pe Südekum cu degetul, deși,

dacă Vandervelde, Sembat și Plehanov s-ar fi privit în oglindă, ar fi văzut — cu înfățișare națională puțin diferită — *un Südekum*. Membrii C.C. al partidului german („Vorstand“) care îl laudă pe Kaustky și pe care acesta îi laudă la rîndul său, s-au grăbit în mod prudent, modest și politicos să declare (fără a-i spune lui Südekum pe nume) că ei „nu sînt de acord“ cu linia acestuia.

E ridicol, deoarece de fapt în politica de fiecare zi a Partidului social-democrat german, în clipa hotărîtoare, Südekum singur s-a dovedit a fi mai tare decît sute de Haase și Kautsky (după cum revista „Nașa Zarea“ singură e mai puternică decît toate curentele blocului de la Bruxelles care se tem s-o rupă cu ea).

De ce? Tocmai pentru că în spatele lui Südekum se află burghezia, guvernul și marele stat-major al unei mari puteri. Ei sprijină politica lui Südekum prin toate mijloacele, inclusiv închisoarea și exterminarea, pentru a zădărnici politica adversarilor acestuia. Cuvintele lui Südekum se fac auzite datorită presei burgheze, care le răspîndește în publicații ce apar în milioane de exemplare (ca, de altfel, și cuvintele lui Vandervelde, Sembat și Plehanov), în timp ce spusele adversarilor săi *nu se pot* face auzite în presa legală pentru că există pe lume cenzură militară!

Toată lumea e de acord că oportunismul nu este un accident, o eroare, o scăpare, o trădare a unor anumite persoane, ci un produs social al unei întregi epoci istorice. Dar nu toți caută să aprofundeze semnificația acestui adevăr. Oportunismul a fost crescut de legalism. Partidele muncitorești din perioada 1889—1914 au trebuit să folosească legalitatea burgheză. Cînd a izbucnit criza, trebuia să se treacă la activitatea ilegală (iar trecerea nu se poate face decît cu multă energie și hotărîre, îmbinate cu o serie întreagă de stratageme). Pentru a împiedica această trecere e de ajuns *un singur* Südekum, deoarece cu el este întreaga „lume veche“, ca să folosim limbajul istoric-filozofic, deoarece el, Südekum, a denunțat și va denunța întotdeauna burgheziei toate planurile militare ale dușmanului ei de clasă, ca să vorbim în limbaj practic politic.

Este o realitate că întregul Partid social-democrat german (același lucru se poate spune și despre francezi *etc.*) nu

face *decît* ceea ce îi e pe plac lui Südekum sau ceea ce el poate tolera. Nimic altceva *nu poate* fi făcut în mod legal. Toate acțiunile *oneste*, cu adevărat socialiste din partidul social-democrat german sînt întreprinse *împotriva* voinței organelor lui centrale, *trecîndu-se* peste Comitetul lui Central și Organul lui Central, *încălcîndu-se* disciplina organizatorică, sînt întreprinse în mod *fracționist*, în numele noilor centre anonime ale noului partid, ca de pildă apelul anonim al „stîngii“ germane publicat în „Berner Tagwacht“ din 31 mai a.c.²⁰⁶ În realitate, crește, se întărește și se organizează un partid *nou*, cu adevărat muncitoresc, un partid cu adevărat social-democrat revoluționar, și nu vechiul partid putred, național-liberal al lui Legien-Südekum-Kautsky-Haase-Scheidemann & Co. *

De aceea este atît de profund adevărul pe care oportunistul Monitor l-a lăsat să-i scape în revista conservatoare „Preussische Jahrbücher“²⁰⁷ atunci cînd a declarat că ar fi dăunător pentru oportuniști (*citește : pentru burghezie*) ca actuala social-democrație să devină mai de dreapta, căci atunci muncitorii ar părăsi-o. Oportuniștii (și burghezii) au nevoie tocmai de un partid ca cel actual, care *unește* aripa dreaptă cu aripa stîngă și care este reprezentat oficial de Kautsky, cel ce știe să împace orice pe lume cu fraze frumos lustruite și „întru totul marxiste“. În vorbe, socialism și revoluționarism — pentru popor, pentru mase, pentru muncitori ; în fapte — südekumism, adică unire cu burghezia în momentul izbucnirii oricărei crize mari. Spunem : *oricărei* crize, deoarece nu numai în timpul războiului, ci și cu prilejul oricărei greve politice puternice, atît Germania „feudală“ cît și Anglia și Franța „libere și parlamentare“ vor introduce *de îndată*, sub o formă sau

* Deosebit de caracteristice sînt faptele petrecute înainte de votul istoric de la 4 august. Partidul oficial a aruncat peste acest vot vîlul ipocriziei cazone : dacă majoritatea a hotărît, toți au votat *pentru*. Stroebel însă, în revista „Die Internationale“, a demascat ipocrizia, scoțînd la iveală adevărul. În fracțiunea social-democrată existau două grupuri care au venit cu cite un *ultimatum* gata pregătut, adică cu o hotărîre fracționistă, scizionistă. Unul din ele, cel al oportuniștilor, numărînd circa 30 de oameni, a hotărît să voteze în orice caz *pentru* ; celălalt grup, de stînga, numărînd circa 15 oameni, a hotărît — mai puțin ferm — să voteze contra. Atunci cînd „centrul“ sau „mîlaștina“, neavînd o poziție fermă, a votat alături de oportuniști, cel de stînga s-au văzut definitiv zdrobiți și... s-au supus ! „Unitatea“ social-democrației germane nu este decît o totală ipocrizie, sub care se ascunde de fapt supunerea necondiționată în fața ultimatumurilor oportuniștilor.

alta, starea excepțională. Nici un om întreg și sănătos la minte nu poate pune la îndoială acest lucru.

De aici rezultă răspunsul la întrebarea pusă mai sus : cum să ducem lupta împotriva social-șovinismului ? Social-șovinismul este un oportunism care s-a maturizat atât de mult, care în decursul îndelungatei perioade a capitalismului relativ „pașnic“ s-a întărit și a devenit atât de nerușinat, fizionomia lui ideologică și politică precizându-se atât de bine, și care s-a apropiat atât de mult de burghezie și de guverne, încît este *imposibil* să accepți existența *unui astfel de curent în cadrul* partidelor muncitorești social-democrate. Dacă atunci cînd umbli pe trotuarele asfaltate ale unui orașel de provincie te mai poți mulțumi cu o pereche de încălțăminte cu talpa subțire și proastă, cînd pleci la munte trebuie să ai o încălțăminte cu talpă solidă și cu ținte. Socialismul din Europa a trecut de stadiul relativ pașnic și îngrădit de limitele îngust naționale. O dată cu războiul din 1914—1915, el a intrat în perioada acțiunilor revoluționare și există incontestabil toate condițiile pentru o ruptură definitivă cu oportunismul, pentru izgonirea lui din partidele muncitorești.

E de la sine înțeles că din această definire a sarcinilor pe care le pune în fața socialismului noua epocă a dezvoltării sale pe plan mondial nu rezultă încă în mod direct care anume va fi ritmul și care vor fi formele în care se va desfășura în diferitele țări procesul de separare a partidelor muncitorești social-democrate revoluționare de cele mic-burgheze, oportuniste. De aici rezultă însă necesitatea de a ne da seama limpede că separarea este inevitabilă, precum și de a îndruma, acționînd în virtutea acestui fapt, întreaga politică a partidelor muncitorești în această direcție. Războiul din 1914—1915 reprezintă o cotitură istorică atât de mare, încît atitudinea față de oportunism *nu poate* să rămîna aceeași ca în trecut. Nu poți să treci cu buretele peste ceea ce a fost, tot așa cum nu poți să ștergi nici din conștiința muncitorilor, nici din experiența burgheziei și, în genere, din experiența politică acumulată în epoca noastră faptul că, în momentul cînd a izbucnit criza, oportuniștii au fost nucleul elementelor din cadrul partidelor muncitorești care au trecut de partea burgheziei. Opor-

tunismul — considerat pe plan european — se afla înainte de război, ca să zicem așa, în epoca adolescenței. În timpul războiului el s-a maturizat pe deplin, astfel încît nu mai poate fi socotit iarăși tînăr și „inocent”. S-a maturizat o întregă pătură socială formată din parlamentari, din zia-riști, din birocați ai mișcării muncitorești, din funcționari privilegiați și din anumite categorii ale proletariatului, pătură care s-a contopit cu burghezia ei națională și pe care burghezia a știut s-o aprecieze cum nu se poate mai bine și să și-o „adapteze”. Roata istoriei nu poate fi nici întoarsă, nici oprită în loc : se poate și trebuie să pășim înainte fără teamă, de la organizațiile pregătitoare, legale ale clasei muncitoare, organizații prizoniere oportunistului, spre organizații revoluționare ale proletariatului, care se ridică la „lupta pentru putere”, la lupta pentru doborîrea burgheziei, organizații care știu să nu se limiteze la legalitate, capabile să se asigure împotriva trădării oportuniste.

De aici se vede, între altele, cît de greșit privesc lucrurile cei care se zăpăcesc pe ei înșiși și zăpăcesc și pe muncitori cu întrebarea : ce să facem cu conducătorii de frunte, cu autoritățile Internaționalei a II-a — Guesde, Plehanov, Kautsky etc. ? În realitate, aici nu e nici o problemă : dacă aceste persoane nu vor înțelege noile sarcini, ele vor trebui să se dea la o parte sau să rămînă prizonieri ai oportuniștilor, așa cum sînt și în momentul de față. Dacă ele se vor elibera din „prizonierat”, e puțin probabil să existe alte impedimente *de ordin politic* pentru revenirea lor în tabăra revoluționarilor. În orice caz e absurd ca problemei luptei dintre diferite curente și a succesiunii diferitelor epoci în mișcarea muncitorească să i se substituie problema rolului unor persoane izolate.

VIII

Organizațiile de masă legale ale clasei muncitoare constituie trăsătura caracteristică, poate, cea mai de seamă a partidelor socialiste din epoca Internaționalei a II-a. Partidul german era acela care dispunea de cele mai puternice organizații ; or, tocmai aici războiul din 1914—1915 a

provocat o mare cotitură, a pus problema în modul cel mai acut. Evident că trecerea la acțiuni revoluționare ar fi însemnat dizolvarea organizațiilor legale de către poliție, și vechiul partid, de la Legien pînă la Kautsky inclusiv, a sacrificat scopurile revoluționare ale proletariatului în favoarea menținerii actualelor organizații legale. Aceasta e realitatea, oricît ar nega-o ei. Ei au vîndut dreptul proletariatului la revoluție pe blidul de linte al menținerii organizațiilor permise de actuala lege polițienească.

Să luăm broșura lui Karl Legien, unul dintre liderii sindicatelor social-democrate din Germania : „De ce funcționarii sindicatelor trebuie să participe mai activ la viața internă de partid ?” (Berlin, 1915). Este un referat pe care autorul l-a prezentat la 27 ianuarie 1915, la o adunare a funcționarilor din mișcarea sindicală. Legien a citat în referatul său și a retipărit în broșură un document extrem de interesant, pe care în alte condiții cenzura militară nu l-ar fi lăsat în nici un caz să treacă. Acest document — denumit „material pentru referenții din districtul Nieder-Barnim” (suburbie a Berlinului) — este o expunere a concepțiilor social-democraților germani de stînga, un protest al lor împotriva partidului. Social-democrații revoluționari — se spune în document — n-au prevăzut și nu puteau să prevadă un factor, și anume :

„Că întreaga forță organizată a Partidului social-democrat german și a sindicatelor s-a situat de partea guvernului, care duce războiul, că întreagă această forță a fost folosită în scopul înăbușirii energiei revoluționare a maselor” (p. 34 din broșura lui Legien).

Este un adevăr incontestabil. Adevărată este și următoarea afirmație din document :

„Votul de la 4 august al fracțiunii social-democrate a însemnat că o altă concepție, chiar dacă ar avea rădăcini adînci în mase, ar putea să-și croiască drum nu sub conducerea acestui partid încercat, ci numai împotriva voinței instanțelor de partid, numai cu condiția să înfrîngă rezistența partidului și a sindicatelor” (ibid.).

Este un adevăr incontestabil.

„Dacă la 4 august fracțiunea social-democrată și-ar fi făcut datoria, atunci forma exterioară a organizației ar fi fost, poate, distrusă,

dar ar fi dăinuit spiritul, acel spirit care a însuflețit partidul în perioada legii excepționale și care l-a ajutat să biruie toate dificultățile" (ibid.).

Legien menționează în broșură că toată compania de „lideri” pe care o adunase ca să-i asculte referatul și căroră li se zice conducători, funcționari ai sindicatelor, ascultându-l, *au rîs cu hohote*. Li se pare ridicolă ideea că într-un moment de criză este posibil și chiar trebuie să fie create organizații revoluționare ilegale (ca în perioada legii excepționale). Iar Legien, cîine credincios al burgheziei, se bătea cu pumnii în piept și exclama :

„Este o idee pur anarhică : să arunci în aer organizațiile pentru a face ca masele să rezolve problema. După mine, nu încapă nici o îndoială că este o idee anarhică“.

„Foarte just !“ — strigau în cor (ibid., p. 37) lacheii burgheziei care-și zic conducători ai organizațiilor social-democrate ale clasei muncitoare.

Tabloul e instructiv. Oamenii sînt atît de corupți și de abrutizați de legalitatea burgheză, încît nu-s în stare măcar să înțeleagă ideea necesității unor *alte* organizații, *ilegale*, care să preia conducerea luptei revoluționare. Ei au ajuns pînă într-acolo încît își închipuie că sindicatele legale, care ființează cu autorizația poliției, sînt o limită peste care nu se poate trece, — ca și cum în genere ar fi de conceput *menținerea* acestor sindicate în epoca de criză ca organizații *conducătoare* ! Iată dialectica vie a oportunistului : simpla dezvoltare a sindicatelor legale, simpla deprindere a unor filistini obtuzi, dar conștiincioși, de a ține registrele la zi și atît au făcut ca într-un moment de criză acești mic-burghezi conștiincioși să devină niște trădători, *sugrumători* ai energiei revoluționare a maselor. Și nu este întîmplător. Trecerea la o organizație revoluționară este necesară ; o reclamă situația istorică nouă, o reclamă epoca acțiunilor revoluționare ale proletariatului, dar această trecere este cu puțință numai *peste capul* vechilor conducători, care sugrumă energia revoluționară, *peste capul* vechiului partid, prin *distrugerea* lui.

Iar filistinii contrarevoluționari urlă, firește : „anarhism !“ — tot așa cum urlă despre „anarhism“ E. David, făcînd praf și pe Karl Liebknecht. Se vede treaba că în Germania n-au mai rămas alți socialiști cinstiți în afară de conducătorii pe care oportuniștii îi ocărăsc pentru anarhism...

Să luăm armata modernă. Iată un bun model de organizare. Și această organizare este bună numai fiindcă este *mlădioasă*, fiindcă poate să imprime milioane de oameni o *singură voință*. Astăzi, aceste milioane de oameni stau la casele lor, în toate colțurile țării. Mîine vine un ordin de mobilizare, și ei se adună la punctele fixate. Astăzi, ei stau în tranșee, adeseori chiar luni întregi. Mîine, într-o altă formație, pornesc la asalt. Astăzi fac minuni ferindu-se de gloanțe și șrapnele. Mîine fac minuni în lupta deschisă. Astăzi, detașamentele lor de avangardă minează cîmpul ; mîine se deplasează ei înșiși la zeci de kilometri, după indicațiile date de sus de aviatori. Iată ce înseamnă organizare : milioane de oameni, însuflețiți de o singură voință, să-și schimbe în vederea unui scop anumit formele de relații dintre ei și formele de acțiune, să-și schimbe locul și metodele de activitate, să-și schimbe uneltele și armele în funcție de schimbarea condițiilor și cerințelor luptei.

Același lucru este valabil și pentru lupta clasei muncitoare împotriva burgheziei. Astăzi nu există o situație revoluționară, nu există condiții care să determine frămîntări în rîndurile maselor, care să le stimuleze combativitatea lor ; astăzi ți se dă în mîna buletinul de vot — ia-l, învață să organizezi lucrurile în așa fel încît să lovești cu el în dușmani, și nu să cocoți în parlament, la loçoare rentabile, oameni care se țin de fotoliu de frica închisorii. Mîine ți se retrage dreptul de vot, ți se dă în mîna o armă și un minunat tun cu tragere rapidă, construit după ultimul cuvînt al tehnicii, — pune mîna pe aceste instrumente ale morții și ale distrugerii, nu-ți pleca urechea la lamentările sentimentale ale celor ce se tem de război ; pe lume mai sînt multe lucruri ce *trebuie* nimicite prin foc și sabie pentru a elibera clasa muncitoare, și, dacă crește ura și desperarea maselor, dacă există o situație revoluționară, pregătește-te să crezi noi organizații și să *întrebuințezi*

instrumentele atât de eficiente ale morții și distrugerii *împotriva guvernului* propriei tale țări și a burgheziei tale *proprii*.

Firește că nu-i ușor. Asta presupune acțiuni pregătitoare dificile și cere jertfe grele. Este o formă *nouă* de organizare și de luptă, pe care de asemenea *trebuie să învățăm* să o cunoaștem, iar știința nu ți-o însușești fără greșeli și înfrîngeri. Între această formă a luptei de clasă și participarea la alegeri există un raport similar cu raportul dintre asalt și manevre, dintre marș și statul în tranșee. În istorie, această formă de luptă este pusă *foarte rar* la ordinea zilei ; în schimb, însemnătatea și urmările ei se fac simțite timp de decenii. O zi din acestea, când se poate și când trebuie să se aplice în luptă *astfel* de metode, echivalează cu *20 de ani* din alte epoci istorice.

...Comparați raționamentele lui K. Legien cu cele ale lui K. Kautsky :

„Atîta timp cît partidul avea un mic număr de membri — scrie el —, orice protest împotriva războiului era important sub aspectul propagandistic ca un act de curaj... comportarea din ultima vreme a tovarășilor ruși și sîrbi s-a bucurat de aprobarea generală. Cu cît partidul devine mai puternic, cu atît în motivele care determină hotărîrile lui considerentele de ordin propagandistic se împletesc mai strîns cu considerentele privind urmările practice și devine mai greu să se țină seama în aceeași măsură de ambele motive ; or, nici unele, nici celelalte nu pot fi desconsiderate. De aceea, cu cît devenim mai puternici, cu atît mai lesne se nasc divergențe între noi atunci cînd se ivește o situație nouă, complexă“ („Internaționalismul și războiul“, p. 30).

Aceste raționamente ale lui Kautsky se deosebesc de ale lui Legien doar prin lașitate și ipocrizie. În fond, Kautsky nu face decît să susțină și să justifice renunțarea mișelească a Legienilor la activitatea revoluționară, dar o face într-ascuns, fără să se pronunțe în mod categoric, căutînd să scape prin aluzii sau printr-o reverență făcută lui Legien și comportării revoluționare a rușilor. Noi, rușii, n-am fost deprinși cu o astfel de atitudine față de revoluționari decît din partea liberalilor : liberalii sînt oricînd gata să recunoască „curajul“ revoluționarilor, fără să renunțe însă pentru nimic în lume la tactica lor arhioportunistă. Revoluționarii care se respectă nu vor primi „recunoștința“ lui

Kautsky, ci vor respinge cu indignare acest mod de a pune problema. Dacă nu exista o situație revoluționară, dacă nu se impunea propaganda pentru acțiuni revoluționare, atunci comportarea rușilor și a sîrbilor *n-ar fi fost justă*, atunci tactica lor ar fi fost greșită. Să aibă deci cavalerii de felul lui Legien și Kautsky măcar curajul propriei lor opinii și s-o spună deschis.

Dar, dacă tactica socialiștilor ruși și sîrbi merită „aprobarea”, atunci nu e permis și ar fi o adevărată crimă să justifiți tactica *opusă* a partidelor „puternice”, ca de pildă cel german, francez etc. Prin expresia intenționat nebuloasă : „urmări practice”, Kautsky *a ascuns* adevărul simplu că partidele mari și puternice *s-au speriat* că guvernul le va dizolva organizațiile, le va confisca fondurile, le va aresta conducătorii. Prin urmare, Kautsky justifică trădarea socialismului, argumentînd că tactica revoluționară este legată de anumite „urmări practice” neplăcute. Nu-i asta o prostituare a marxismului ?

Se spune că, la o întrunire muncitorească din Berlin, unul dintre deputații social-democrați care la 4 august au votat pentru aprobarea creditelor de război a declarat : altfel am fi fost arestați. Muncitorii i-au strigat însă : „Ei și ce ar fi fost rău în asta ?”

Dacă nu exista alt *semnal* pentru a transmite maselor muncitoare din Germania și Franța starea de spirit revoluționară și ideea necesității de a pregăti acțiuni revoluționare, arestarea unui deputat pentru o cuvîntare curajoasă era utilă, ea constituind o chemare la *unire* în munca revoluționară a proletarilor din diferite țări. O atare unire *nu e ușor de realizat* : cu atît mai imperios se impunea ca tocmai deputații, care se află sus și care au perspectiva întregii politici, *să ia inițiativa*.

Nu numai în timp de război, ci ori de cîte ori se agravează situația politică, ca să nu mai vorbim de acțiunile revoluționare ale maselor, guvernul — fie el guvernul *celei mai libere* dintre țările burgheze — va amenința organizațiile legale cu dizolvarea, cu acapararea fondurilor bănești, cu arestarea conducătorilor și cu alte „urmări practice” de acest gen. Ce-i de făcut ? Să justificăm pentru aceste motive acțiunile oportuniștilor, așa cum face Kautsky ? Dar

asta ar însemna să consfințim transformarea partidelor social-democrate în partide muncitorești național-liberale.

Un socialist nu poate să tragă de aici decât o singură concluzie : legalismul pur, legalismul exclusiv al partidelor „europene“ s-a perimat, transformându-se, datorită dezvoltării capitalismului din stadiul preimperialist, în bază a politicii muncitorești burgheze. El trebuie completat prin crearea unei baze ilegale, a unei organizații ilegale, a unei activități social-democrate ilegale, fără a ceda nici una din pozițiile legale. *Cum* anume trebuie să procedăm ne-o va arăta experiența, să existe numai dorința de a porni pe această cale, să existe conștiința necesității ei. Social-democrații revoluționari din Rusia au arătat în perioada 1912—1914 că problema poate fi rezolvată. Muranov, deputat al muncitorimii, care la proces s-a ținut mai bine decât ceilalți și a fost deportat de guvernul țarist în Siberia, a arătat în mod concret că în afară de parlamentarismul *ministeriabil* (de la Henderson, Sembat, Vandervelde și pînă la Südekum și Scheidemann, care sînt și ei întru totul „ministeriabili“, numai că nu sînt lăsați decât în anticameră !) există și un parlamentarism *ilegal și revoluționar*. Alde Kosovski și Potresov n-au decât să admire parlamentarismul „european“ al lacheilor sau să se împace cu el, — noi vom repeta mereu muncitorilor că un *astfel* de legalism, o *astfel* de social-democrație ca cea a domnilor Legien, Kautsky și Scheidemann nu merită decât dispreț.

IX

Să facem bilanțul.

Falimentul Internaționalei a II-a și-a găsit cea mai pregnantă expresie în trădarea fățișă de către majoritatea partidelor social-democrate oficiale din Europa a propriilor lor convingeri și a propriilor declarații solemne de la Stuttgart și Basel. Acest faliment, care marchează victoria deplină a oportunismului și transformarea partidelor social-democrate în partide muncitorești național-liberale, este rezultatul unei întregi epoci a Internaționalei a II-a, epoca de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului

al XX-lea. Condițiile obiective din această epocă — epocă de tranziție de la desăvârșirea revoluțiilor burgheze și naționale din Europa occidentală la începutul revoluțiilor socialiste — au generat și au alimentat oportunismul. În această perioadă, în unele țări din Europa se produce o sciziune în mișcarea muncitorească și socialistă, sciziune care, în general, se înscrie tocmai pe linia oportunismului (Anglia, Italia, Olanda, Bulgaria și Rusia), iar în alte țări se desfășoară o luptă îndelungată și înverșunată între diferite curente, pe aceeași linie (Germania, Franța, Belgia, Suedia și Elveția). Criza provocată de acest mare război a smuls toate măștile, a dat deoparte tot ceea ce era convențional, a făcut să spargă abcesul care copsese de mult și a dezvăluit adevăratul rol al oportunismului, acela de aliat al burgheziei. Totala separare organizatorică a acestui element de partidele muncitorești a devenit o necesitate. Epoca imperialistă nu se împacă cu coexistența în cadrul aceluiasi partid a fruntașilor proletariatului revoluționar și a unei aristocrații semi-mic-burgheze a clasei muncitoare, aristocrație care beneficiază de fărîmituri din privilegiile determinate de situația „de națiune dominantă“ a națiunii „proprii“. Vechea teorie, după care oportunismul este o „nuanță legitimă“ a unui partid unic, străin de orice „extremism“, a devenit acum cea mai cumplită înșelare a muncitorilor și cea mai mare piedică în calea mișcării muncitorești. Oportunismul fățiș, care dezgustă din capul locului masa muncitorească, nu este atît de dăunător și periculos ca această teorie a liniei de mijloc, care încearcă să justifice printr-un limbaj marxist practica oportunismului și să dovedească printr-o serie întregă de sofisme inoportunitatea acțiunilor revoluționare etc. Kautsky, exponentul cel mai de seamă al acestei teorii și, în același timp, unul dintre conducătorii de vază, cu autoritate ai Internaționalei a II-a, s-a dovedit un ipocrit și un mare virtuos în prostituarea marxismului. În partidul german, care numără un milion de membri, nu există un singur social-democrat cinstit, conștient și revoluționar care să nu întoarcă spatele cu indignare acestei „somități“, apărută cu atîta patos de alde Südekum și Scheidemann.

Masele proletare, de care, probabil, cam 9/10 din vechea pătură conducătoare s-au îndepărtat și au trecut de partea burgheziei, s-au văzut fărămițate și neputincioase în fața dezmațului șovinismului, în fața prigoanei dezlănțuite după introducerea stării excepționale și a cenzurii militare. Dar situația revoluționară obiectivă creată de război, situație care se extinde și se adâncește tot mai mult, generează inevitabil o stare de spirit revoluționară, călește și educă pe cei mai buni și mai conștienți proletari. O transformare rapidă în starea de spirit a maselor, asemenea aceleia care s-a produs în Rusia la începutul anului 1905, în urma „gaponiadei”²⁰⁸, când din rîndurile păturilor înapoiate ale proletariatului a luat naștere în câteva luni, iar uneori în câteva săptămîni, o armată de milioane de oameni care a urmat avangarda revoluționară o proletariatului, o astfel de transformare e nu numai posibilă, ci din ce în ce mai probabilă. Nu se poate ști dacă o mișcare revoluționară puternică se va dezvolta curînd după *acest* război, în cursul lui etc., dar în orice caz *numai* o activitate dusă în această direcție merită să fie numită activitate socialistă. Lozinca care o sintetizează și o orientează și care contribuie la unirea celor ce vor să sprijine lupta revoluționară a proletariatului împotriva guvernului și a burgheziei din propria sa țară — este lozinca războiului civil.

În Rusia, separarea totală a elementelor proletare social-democrate revoluționare de elementele mic-burgheze oportuniste a fost pregătită de întreaga desfășurare a istoriei mișcării muncitorești. Cel mai prost serviciu i-l fac cei ce ignorează această istorie și, lansîndu-se în declamații împotriva „fracționismului”, nu pot să înțeleagă adevăratul proces de formare a partidului proletar în Rusia, partid făurit în lupta îndelungată împotriva diverselor forme de oportunism. Dintre toate „marile” puteri care participă la actualul război, Rusia este singura țară care a trecut în ultima vreme printr-o revoluție; conținutul burghez al acestei revoluții nu putea să nu provoace, dat fiind rolul hotărîtor al proletariatului, o scindare a mișcării muncitorești în curențele burghez și proletar. În tot cursul acestei

perioade de circa 20 de ani (1894—1914), de cînd social-democrația din Rusia există ca organizație legată de mișcarea muncitorească de masă (și nu numai ca un curent ideologic, cum a fost în anii 1883—1894), lupta dintre curentele revoluționare proletare și curentele oportuniste mic-burgheze s-a desfășurat fără încetare. „Economismul“ din perioada 1894—1902 a fost, incontestabil, un curent din ultima categorie²⁰⁹. O serie întregă de argumente și de trăsături ale ideologiei lui — denaturarea „struvistă“ a marxismului, referirea la „mase“ pentru a justifica oportunismul etc. — îl fac să se asemene în mare măsură cu actualul marxism vulgarizat al lui Kautsky, Cunow, Plehanov etc. Am îndeplini o sarcină cît se poate de nobilă dacă am reaminti generației de astăzi a social-democrației de vechile publicații „Raboceaia Mîsl“ și „Rabocee Delo“²¹⁰, pentru a face astfel o paralelă cu ceea ce a devenit astăzi Kautsky.

„Menșevismul“ din perioada următoare (1903—1908) a fost succesorul direct al „economismului“ nu numai sub raport ideologic, ci și organizatoric. În timpul revoluției ruse, el a folosit o tactică care reprezenta în mod obiectiv dependența proletariatului de burghezia liberală și exprima tendințe oportuniste mic-burgheze. Cînd, în perioada care a urmat (1908—1914), torentul principal al menșevismului a dat naștere lichidatorismului, semnificația de clasă amintită a menșevismului a devenit atît de evidentă, încît cei mai buni reprezentanți ai acestui curent au protestat tot timpul împotriva politicii promovate de grupul „Nașa Zarea“. Iar acest grup — singurul care în ultimii 5—6 ani a desfășurat în rîndurile maselor o activitate sistematică *împotriva* partidului marxist revoluționar al clasei muncitoare — a devenit în cursul războiului din 1914—1915 *social-șovinist* ! Și toate acestea s-au întîmplat într-o țară în care absolutismul se menține, în care revoluția burgheză e încă departe de a fi desăvîrșită, în care 43% din populație asuprește majoritatea, formată din națiuni „alogene“. Tipul „european“ de dezvoltare — în care anumite părți ale micii burghezii, mai cu seamă intelectualitatea și aristocrația muncitorească, această infimă minoritate a proleta-

riatului, pot „trage foloase“ de pe urma privilegiilor izvo-
rite din situația „de națiune dominantă“ a „propriiei“ na-
țiuni — nu putea să nu influențeze și asupra dezvoltării
din Rusia.

Clasa muncitoare și Partidul muncitoresc social-demo-
crat din Rusia au fost pregătite pentru o tactică „inter-
naționalistă“, o tactică cu adevărat consecventă și revo-
luționară prin întreaga lor istorie.

P.S. Articolul de față era cules când a apărut în ziare
„manifestul“ lui Kautsky și Haase, scris în colaborare cu
Bernstein ; văzînd că masele se orientează spre stînga, ei
sînt acum gata „să se împace“ cu cei de stînga, bineînțeles
cu prețul menținerii „păcii“ cu alde Südekum²¹¹. Într-ade-
văr, Mädchen für alle !

PACIFISMUL ENGLEZ ȘI AVERSIUNEA ENGLEZILOR FAȚĂ DE TEORIE

În Anglia, libertatea politică a fost pînă acum incomparabil mai mare decît în celelalte țări europene. Aici, burghezia s-a obișnuit și știe mai mult decît oricare alta să guverneze. Relațiile dintre clase sînt mai dezvoltate și, în multe privințe, mai clare decît în celelalte state. Inexistența serviciului militar obligatoriu face ca poporul să fie mai liber în adoptarea unei atitudini față de război, în *sensul* că oricine poate refuza să intre în armată, și de aceea guvernul (care în Anglia este un consiliu de administrație, de cea mai pură speță, al afacerilor burgheziei) e nevoit să depună toate eforturile spre a stîrni entuziasmul „popular” pentru război; acest scop ar fi fost cu totul imposibil de atins fără o schimbare radicală a legilor, dacă masele proletare n-ar fi fost complet dezorganizate și demoralizate în urma trecerii la politica liberală, adică burgheză, a unei minorități formate din muncitorii cei mai bine situați, calificați și uniți în sindicate. Trade-unionurile engleze cuprind circa 1/5 din muncitorii salariați. Liderii lor sînt în cea mai mare parte liberali, și Marx i-a calificat de mult drept agenți ai burgheziei.

Toate aceste particularități ale Angliei ne ajută, pe de o parte, să înțelegem mai lesne esența social-șovinismului contemporan — care este *aceeași* atît în statele absolutiste cît și în cele democratice, atît în cele militariste cît și în cele în care nu există serviciu militar obligatoriu —, iar pe de altă parte să apreciem, pe bază de fapte, semnificația atitudinii împăciuitoare față de social-șovinism, atitu-

dine care își găsește expresia, de pildă, în preamărirea lozincii păcii etc.

„Societatea fabiană“ reprezintă, fără îndoială, expresia cea mai desăvârșită a oportunismului și a politicii muncitorești liberale. Cititorul poate să consulte corespondența lui Marx și Engels cu Sorge (există o traducere în limba rusă, apărută în două ediții) ²¹². El va găsi acolo o strălucită caracterizare a acestei societăți făcută de Engels, care tratează pe domnii Sidney Webb & Co. ca pe o șleahță de aventurieri burghezi ce vor să corupă pe muncitori și să exercite o influență contrarevoluționară asupra lor. Putem garanta că nici unul dintre liderii cu răspundere și cu influență în Internaționala a II-a n-a încercat niciodată nu să dezmințască această apreciere a lui Engels, dar nici măcar să-i pună la îndoială justetea.

Să confruntăm acum *faptele*, făcînd pentru o clipă abstracție de *teorie*. Vă veți convinge că *atitudinea* fabienilor în timpul războiului (vezi, de pildă, săptămînalul lor „The new Statesman“ ²¹³) este *absolut identică* cu aceea a Partidului social-democrat german, inclusiv a lui Kautsky. Aceeași străduință de a apăra, direct și indirect, social-șovinismul, de a îmbina această apărare cu tendința permanentă de a opera cu tot felul de fraze dulcegi — în spirit umanitar și aproape de stînga — despre pace, dezarmare etc. etc.

Faptul e evident, și concluzia care rezultă din el, oricît de neplăcută ar fi pentru anumite persoane, este în mod inevitabil și indiscutabil următoarea: conducătorii Partidului social-democrat german de astăzi, inclusiv Kautsky, sînt în fond agenți ai burgheziei, ca și fabienii, pe care Engels îi califica de mult ca atare. Faptul că fabienii nu recunosc marxismul iar Kautsky & Co. îl „recunosc“ nu schimbă absolut nimic în politica reală, dovedind doar că la unii publiciști, politicieni etc. marxismul s-a transformat în struvism. Ipocrizia lor *nu* este un defect personal, ei pot fi în unele cazuri chiar cei mai virtuoși tați de familie: ea este rezultatul situației lor sociale obiectiv false, deoarece ei reprezintă, chipurile, proletariatul revoluționar, fiind în realitate niște agenți care promovează ideile burgheze și șovine în rîndurile proletariatului.

Fabienii sînt mai sinceri și mai cinstiți decît Kautsky & Co., căci ei n-au făgăduit să lupte pentru revoluție, dar politicește ei sînt *una și aceeași* plămadă.

Libertatea politică „străveche” din Anglia și gradul de dezvoltare la care a ajuns viața ei politică în general și burghezia ei în special au făcut ca aici diferitele *nuanțe* ale opiniilor burgheze să-și găsească în mod rapid, ușor și liber o expresie nouă în organizații politice noi. Una dintre aceste organizații este „Uniunea controlului democratic” (Union of Democratic Control). Funcția de secretar și de casier al acestei organizații este deținută de E. D. Morel, astăzi colaborator permanent al ziarului „Labour Leader”, organul central al „Partidului laburist independent”. Acest om a candidat mai mulți ani din partea Partidului liberal în districtul Birkenhead. Atunci cînd, puțin timp după izbucnirea războiului, Morel s-a pronunțat *impotriva* războiului, comitetul Asociației liberale din Birkenhead l-a anunțat la 2 octombrie 1914 printr-o scrisoare că liberalii nu vor mai accepta pe viitor candidatura lui ; cu alte cuvinte, el a fost pur și simplu exclus din partid. Morel a răspuns la 14 octombrie printr-o scrisoare, pe care apoi a publicat-o în broșură, sub titlul „The outbreak of the war” („Cum a izbucnit războiul”). În această broșură, ca și într-o serie de alte articole, Morel demască guvernul *propriei sale* țări, dovedind că a invoca faptul că încălcarea neutralității Belgiei ar fi cauza războiului, că războiul ar avea drept scop distrugerea imperialismului *prusac* etc. etc. este o minciună. Morel susține programul „Uniunii controlului democratic”, care preconizează pacea, dezarmarea, dreptul pentru toate regiunile de a-și hotărî soarta prin plebiscit, precum și controlul democratic asupra politicii externe.

Din toate acestea se vede că Morel, ca personalitate, merită, fără îndoială, toată recunoștința pentru simpatia sa sinceră față de democratism, pentru cotitura pe care a făcut-o de la burghezia șovină la cea pacifistă. Cînd Morel dovedește prin fapte că guvernul țării *sale* înșela poporul declarînd că nu există tratate secrete, deși ele existau în realitate ; — că încă în 1887 burghezia engleză își dădea perfect de bine seama de inevitabilitatea încălcării neutralității Belgiei în cazul unui război franco-german și res-

pingea în mod categoric ideea unei intervenții (pe atunci Germania nu era încă un concurent periculos !); — că înainte de război militaristii francezi, cum ar fi colonelul Boucher, recunoșteau fățiș într-o serie de lucrări planurile lor cu privire la un război *de ofensivă* al Franței și Rusiei împotriva Germaniei; — că în 1911 colonelul Repington, care în Anglia este considerat o autoritate în problemele militare, a recunoscut în presă că creșterea înarmărilor în Rusia după 1905 constituie o amenințare la adresa Germaniei; — când Morel dovedește toate acestea, nu putem să nu recunoaștem că avem de-a face cu un burghez deosebit de cinstit și de curajos, care nu se teme s-o rupă cu partidul său.

Dar oricine va admite fără ezitare că el este totuși un burghez, ale cărui fraze pe tema păcii și dezarmării rămân vorbe goale, deoarece fără acțiunile revoluționare ale proletariatului nu se poate ajunge nici la o pace democratică, nici la dezarmare. Morel s-a delimitat acum de liberali în problema actualului război, rămânând totuși un liberal în toate celelalte probleme economice și politice. De ce atunci când în Germania Kautsky camuflează prin exhibiții marxiste *aceleași fraze burgheze* cu privire la pace și la dezarmare, lumea nu consideră asta o ipocrizie, ci un merit al lui? În Germania, numai relațiile politice nedezvoltate și lipsa de libertate politică împiedică constituirea, tot atât de rapidă și de ușoară ca în Anglia, a unei ligi burgheze a păcii și dezarmării care să adopte programul lui Kautsky.

Să recunoaștem deci adevărul că Kautsky se situează pe pozițiile unui burghez pacifist, și nu pe ale unui social-democrat revoluționar.

Evenimentele pe care le trăim sînt destul de importante pentru ca, „fără a ține seama de persoane“, să avem curajul să recunoaștem adevărul.

Avînd aversiune față de teoriile abstracte, mîndri de practicizmul lor, englezii pun adeseori problemele politice într-un mod *mai direct*, ajutînd astfel pe socialiștii din alte țări să descopere conținutul real ce se ascunde *îndărătul* oricărei vorbării (inclusiv al celei „marxiste“). În această privință este cît se poate de instructivă broșura „Socialismul

și războiul” *, apărută înainte de război în editura ziarului șovinist „Clarion”. Ea cuprinde „manifestul” împotriva războiului lansat de socialistul american Upton Sinclair și răspunsul dat acestuia de șovinistul Robert Blatchford, care se situează de mult pe pozițiile imperialiste ale lui Hyndman.

Sinclair este socialist prin sentiment, fără a avea nici o pregătire teoretică. El pune problema „pe șleau”, revoltat de apropierea războiului, căutând salvarea în socialism.

„Ni se spune — scrie Sinclair — că mișcarea socialistă este încă slabă, că trebuie să așteptăm o evoluție. Evoluția însă are loc în inimile oamenilor; instrumentele evoluției sîntem noi, și, dacă nu vom lupta, nu se va produce nici un fel de evoluție. Ni se spune că mișcarea noastră” (împotriva războiului) „va fi înăbușită; eu însă îmi exprim profunda convingere că înăbușirea oricărei revolte care are ca scop să împiedice războiul, din motive supreme de umanitate, ar constitui cea mai mare victorie repurtată vreodată de socialism, — că ea ar zgudui conștiința civilizației și ar ridica muncitorii din întreaga lume cum nimic nu i-a ridicat în cursul istoriei. Să nu ne temem prea mult pentru mișcarea noastră, să nu dăm prea multă însemnătate elementului numeric și semnelor exterioare de forță. O mie de oameni hotărîți și însuflețiți de credință înflăcărată sînt mai puternici decît un milion de oameni care au devenit precauți și onorabili (respectabili). Și nu există pericol mai mare pentru mișcarea socialistă decît acela de a deveni o instituție statornicită”.

După cum vedeți, este un avertisment naiv, lipsit de profunzime teoretică, dar întru totul just, împotriva vulgarizării socialismului și o chemare la luptă revoluționară.

Ce-i răspunde Blatchford lui Sinclair ?

Că interesele capitaliștilor și militariștilor provoacă războiul, toate astea-s adevărate, spune el. Și eu năzuiesc, ca orice socialist, spre pace și spre înfrîngerea capitalismului de către socialism. Dar prin „frazе retorice și bine aduse din condei”, Sinclair nu mă va convinge și nu va înlătura faptele. „Faptele, amice Sinclair, sînt îndărătnice, iar pericolul german e un fapt”. Nici noi, nici socialiștii germani nu sîntem în stare să împiedicăm războiul. Sinclair supra-apreciază forțele noastre. Noi nu sîntem uniți, nu dis-

* „Socialism and war”. „The Clarion Press”, 44. Warship Treet, London E.C.

punem nici de fonduri, nici de arme, „nici de disciplină”. Nu ne rămîne altceva de făcut decît să *ajutăm* guvernul britanic să-și mărească flota, deoarece o altă chezășie a păcii nu există și nu poate exista.

Șoviniștii din Europa continentală nu s-au exprimat nici-odată mai sincer nici înainte de război, nici după izbucnirea lui. În Germania, în locul sincerității stăpînesc ipocrizia lui Kautsky și jocul de-a sofismele; același lucru se poate spune și despre Plehanov. Iată de ce este instructiv să aruncăm o privire asupra relațiilor care există într-o țară mai dezvoltată. Aici nu duci pe nimeni cu sofistica și cu un marxism caricaturizat. Problemele se pun mai net și mai sincer. Să învățăm de la englezii „înaintați”.

Sinclair e naiv cu acest apel al său, în fond cît se poate de just; el este naiv pentru că ignorează dezvoltarea de o jumătate de veac a socialismului de masă, lupta dintre curente din cadrul lui, ignorează condițiile care determină creșterea acțiunilor revoluționare atunci cînd există în mod obiectiv o situație revoluționară și o organizație revoluționară. Aici nu poate fi vorba de o substituție de „sentimente”. Nu poți ocoli prin retorică lupta aprigă și necruțătoare dintre cele două curente puternice din cadrul socialismului: curentul oportunist și cel revoluționar.

Blatchford spune lucrurilor pe nume și dă în vileag argumentul camuflat al kautskiștilor & Co., care se tem să spună adevărul. Sîntem încă slabi — asta e, afirmă Blatchford. Dar, prin franchisea lui, el își dezvăluie din capul locului oportunismul și șovinismul. Se vede dintr-o dată că el e în solda burghezei și a oportuniștilor. Recunoscînd „slăbiciunea” socialismului, el însuși îl slăbește prin propagarea unei politici antisocialiste, burgheze.

Asemenea lui Sinclair, dar în sens contrar, nu ca luptător, ci ca un laș, nu ca un „viteaz fără pereche”, ci ca un trădător, el ignorează și condițiile în care ia naștere o situație revoluționară.

Dar prin concluziile sale practice, prin politica sa (renunțarea la acțiunile revoluționare, la propagarea și pregătirea lor), șovinistul vulgar Blatchford nu se deosebește *cu nimic* de Plehanov și de Kautsky.

Frazele marxiste au devenit în zilele noastre un paravan menit să camufleze renunțarea totală la marxism ; ca să fii marxist trebuie să demaști „ipocrizia marxistă“ a liderilor Internaționalei a II-a, trebuie să privești fără teamă lupta ce se duce între cele două curente din cadrul socialismului, să aprofundezi temeinic problemele legate de această luptă. Iată concluzia care rezultă din relațiile de clasă din Anglia, relații ce ne arată *fără* fraze marxiste esența *marxistă* a lucrurilor.

Scriș în iunie 1915

Se tipărește după manuscris

*Publicat pentru prima oară
la 27 Iulie 1924,
în ziarul „Pravda“ nr. 169*

CUM SE ÎMBINĂ SERVILISMUL FAȚĂ DE REACȚIUNE CU JOCUL DE-A DEMOCRAȚIA ?

Culegerea cadetă : „Ce așteaptă Rusia de la război“ (Petrograd, 1915) este o publicație cât se poate de utilă pentru inițierea politică a intelectualității liberale. Se știe bine cât de șovini au devenit cadeții și liberalii de la noi ; în numărul de față al revistei noastre ²¹⁴, consacram acestei probleme un articol special. Dar culegerea menționată mai sus, în care au intrat lucrări ale diverșilor cadeți pe diverse teme legate de război, arată deosebit de limpede nu numai rolul partidului cadet, ci și rolul intelectualității liberale în general în politica imperialistă contemporană.

Funcția specifică a acestei intelectualități și a acestui partid este de a camufla reacțiunea și imperialismul prin tot felul de fraze democratice, prin jurăminte, sofisme și tertipuri. Principalul articol din culegere, intitulat „Cuceririle teritoriale ale Rusiei“, este scris de liderul cadeților, d-l Miliukov, Aici nu putea să lipsească expunerea *substratului* actualului război dus de Rusia : tendința de a acapara Galiția, de a smulge Austriei și Germaniei o parte din Polonia, iar Turciei Constantinopolul, strâmtorile și Armenia. Pentru a-l camufla sub un vâl democratic, autorul începe să vorbească de „slavism“, de interesele „naționalităților mici“, de faptul că Germania „amenință pacea în Europa“. D-lui Miliukov îi scapă adevărul, ca din întâmplare, cu totul în treacăt, într-o singură frază :

„Realipirea Galiției răsăritene este urmărită de mult de unul din partidele politice din Rusia care și-a găsit sprijin

la un partid politic din Galiția, așa-numiții «moscovofili» (49). Întocmai ! „Unul din partidele din Rusia“ este partidul cel mai reacționar, partidul lui Purișkevici & Co., partidul iobăgiștilor, în frunte cu țarismul. Acest „partid“ — țarismul, alde Purișkevici etc. — țese de multă vreme tot soiul de intrigi atît în Galiția, cît și în Armenia etc., fără a economisi milioanele atunci cînd e vorba să corupă pe „moscovofili“, fără a se da în lături de la nici o crimă în vederea înaltului scop al „realipirii“. Războiul este „continuarea politicii“ anterioare a *acestui* partid. Războiul a fost folositor pentru că a dat deoparte tot ce era convențional, a smuls toate măștile, a făcut ca poporul să afle tot adevărul, și anume că menținerea monarhiei țariste înseamnă necesitatea de a sacrifica milioane de vieți (și miliarde din banii poporului) pentru înrobirea altor popoare. În realitate, partidul cadet a sprijinit tocmai această politică, punîndu-se tocmai în slujba ei.

E un adevăr nu tocmai plăcut pentru un intelectual liberal, care se consideră umanist, iubitor de libertate, democrat și care este profund indignat de acuzația „calomnioasă“ că ar fi slugă a Purișkevichilor. Războiul a arătat însă că această „calomnie“ este purul adevăr.

Răsfoiți celelalte articole din culegere :

„...Viitorul nostru va putea fi luminos și fericit numai atunci cînd politica internațională va avea la bază principiile echității. Increderea în viață, în valoarea ei va însemna, totodată, și triumful păcii“ (215)... „Femeia rusă, și împreună cu ea toată omenirea care cugetă“... „speră că „la încheierea păcii toate statele beligerante... vor semna pe loc și un tratat potrivit căruia pe viitor toate neînțelegerile de ordin internațional“... (iată cuvîntul potrivit ! toate astea nu erau decît niște „neînțelegeri“ între state, atît și nimic mai mult !) ...„vor trebui rezolvate pe cale de arbitraj“ (216)...

„Femeia rusă — care reprezintă poporul — va duce în mijlocul lui ideile dragostei creștinești și ale frăției între popoare“ (216)... (aici cenzura a mai tăiat un rînd și jumătate, care trebuia să fi fost „umanitare“ din cale-afară, ceva în genul libertății, egalității, fraternității...) ...„Cine știe că autorul acestor rînduri poate fi mai puțin bănuț decît oricine de naționalism n-are nevoie să fie convins că ideile expuse aici ar avea cea mai mică contingentă cu vreun exclusivism național“ (83) ...„Abia acum ne-am dat seama, am simțit în mod

real că, în condițiile actualului război, ne pot amenința nu numai pierderea coloniilor, oricât ar fi ele de prețioase, sau un eșec în ceea ce privește eliberarea altor popoare, ci destrămarea statului însuși..." (147).

Citiți și încercați să vă dați seama *cum se face asta!* Învățați din felul în care își duc politica, adică cum duc după sine *masele* un partid care se pretinde democrat!

Pentru a sluji clasa Purișkevicilor, trebuie ca în momentele hotărâtoare ale istoriei (în momentele când scopurile urmărite de această clasă se realizează cu forța armelor) s-o ajuți sau „*să nu te împotrivești războiului*”. Iar în același timp trebuie să *consolezi* „poporul”, „masele”, „democrația” cu vorbe mari: pace, echitate, eliberare națională, rezolvare a conflictelor internaționale pe cale de arbitraj, frăție între popoare, libertate, reforme, democrație, sufragiu universal etc. Și mai trebuie neapărat să te bați cu pumnul în piept și să juri pe toți sfinții că „noi” „mai puțin decât oricine putem fi bănuți de naționalism”, că ideile „noastre” n-ar avea „nici cea mai mică contingentă cu vreun exclusivism național”, că noi nu facem altceva decât să luptăm împotriva „destrămării statului”!

Iată cum „se face asta”!

Iată felul în care își duc politica intelectualii liberali...

În fond, la fel, doar că într-un alt mediu și într-o formă nițel schimbată se comportă și adepții politicii muncitorești liberale, începând cu „Nașa Zarea”, care învață poporul și proletariatul „să nu se împotrivescă războiului”, continuând cu „Nașe Delo”, care se solidarizează cu concepțiile d-lor Potresov & Co. (nr. 2, p. 19) și Plehanov (nr. 2, p. 103) și care reeditează fără nici o rezervă ideile similare ale lui Akselrod (nr. 2, p. 107—110), continuând apoi cu Semkovski, care luptă în „Nașe Slovo” și în „Izvestiia Comitetului de organizare” împotriva „destrămării”, și terminând cu fracțiunea lui Ciheidze, cu Comitetul de organizare și Bundul, care sînt cu trup și suflet împotriva „sciizunii” (cu grupul de la „Nașe Delo”). Toți aceștia sînt pentru frăție între muncitori, pentru pace, pentru internaționalism, pentru orice; ei subscriu la tot ce vreți, se dezic de

milioane de ori de „naționalism“, — cu o „mică“ condiție însă : să nu fie încălcată „unitatea“ cu unica grupare politică rusă reală (din toată această companie), care în coloanele revistei și ale ziarului ei a inoculat și continuă să inoculeze muncitorilor oportunism, naționalism, neîmpotrivire la război.

Iată cum „se face asta“.

Scris în iunie 1915

Se tipărește după manuscris

Publicat pentru prima oară în 1925, într-un număr special al revistei „Sputnik Kommunist“, intitulat „Na Leninskom Puti“
Semnat : N. L e n i n

PRINCIPALA LUCRARE
A OPORTUNISMULUI GERMAN
ÎN PROBLEMA RĂZBOIULUI

Cartea lui Eduard David : „Social-democrația în războiul mondial“ (Berlin, ed. „Vorwärts“, 1915) cuprinde o bună sistematizare a faptelor și a argumentelor legate de tactica adoptată de Partidul social-democrat german oficial în actualul război. Pentru cei ce-au urmărit literatura oportunistă și literatura social-democrată germană în genere, lucrarea nu aduce nimic nou. Cu toate acestea, ea este cât se poate de utilă nu numai sub aspect informativ. Celui care vrea să cerceteze în mod serios falimentul social-democrației germane, faliment de semnificație istorică mondială, celui care vrea să înțeleagă cu adevărat cum și de ce un partid de frunte al social-democrației a devenit „peste noapte“ (vorba vine, peste noapte) un partid de lachei ai burgheziei germane și ai iuncherilor, celui care vrea să pătrundă atent sensul sofismelor folosite în mod curent pentru justificarea și camuflarea acestui faliment, — plicticoasa lucrare a lui E. David nu i se va părea plictisitoare. În fond, David are o anumită unitate de concepții și convingeri de adept al politicii muncitorești liberale, ceea ce lipsește complet ipocritului Kautsky, care se orientează „după cum bate vântul“.

David este un oportunist pînă în măduva oaselor, un vechi colaborator al revistei „Sozialistische Monatshefte“ — un fel de „Nașe Delo“ german —, autorul unei voluminoase cărți cu privire la problema agrară, în care nu găsești un dram de socialism și de marxism ²¹⁵. Din faptul că un asemenea individ, care și-a consacrat întreaga viață coruperii

burgheze a mișcării muncitorești, a putut să ajungă printre numeroșii — și nu mai puțini oportuniștii — *lideri* ai partidului, deputat și chiar membru al conducerii („Vorstand“-ului) fracțiunii parlamentare social-democrate germane îți poți da bine seama cât de vechi, cât de adânc și de puternic este procesul de putrefacție în cadrul social-democrației germane.

Lucrarea lui David nu are nici o valoare științifică, căci autorul nu poate sau nu vrea nici măcar să pună problema : cum au pregătit, au creat și au dezvoltat principalele clase ale societății contemporane timp de decenii, printr-o *anumită* politică, pornind de la *anumite* interese de clasă, atitudinea lor actuală față de război. Lui David îi e cu totul străină pînă și ideea că fără o astfel de cercetare nu poate fi vorba de o atitudine marxistă față de război și că numai ea poate servi drept bază pentru studierea *ideologiei* diverselor clase în ceea ce privește atitudinea lor față de război. David este un *avocat* al politicii muncitorești liberale, un avocat care-și aranjează întreaga expunere și toate argumentele în așa fel încît printr-un număr cât mai mare de exemple impozante cu privire la „tactica socialiștilor din statele occidentale“ (cum e intitulat cap. VII al cărții sale) etc. etc. să influențeze auditoriul *muncitoresc*, să-i ascundă punctele slabe ale poziției sale, să facă tactica liberală acceptabilă pentru muncitori, precum și să înăbușe instinctele revoluționare ale proletariatului.

De aceea, întregul interes ideologic pe care îl prezintă lucrarea lui David se rezumă la aceea că ne dă puțința să analizăm cum *trebuie* să vorbească burghezia cu muncitorii *pentru a-i putea influența*. Din acest punct de vedere (singular just), poziția ideologică a lui E. David poate fi rezumată în esență la următoarea teză : „semnificația votului nostru“ (pentru creditele de război) = „*nu am votat pentru război, ci împotriva înfrîngerii*“ (p. 3, subtitlul și numeroase pasaje din carte). Iată laitmotivul întregii cărți a lui David. La această teză „sînt ajustate“ atît exemplele referitoare, de pildă, la atitudinea lui Marx, Engels și Lassalle față de războaiele naționale ale Germaniei (cap. II), cît și datele cu privire la „politica de cotropire practică

pe scară mare de puterile triplei înțelegeri" (cap. IV), precum și istoria diplomatică a războiului (cap. V), prin care se urmărește să se scoată Germania basma curată pe baza schimbului oficial de telegrame din ajunul războiului, ridicol prin lipsa lui de importanță, ca și prin lipsa lui de seriozitate etc. Într-un capitol special (VI), intitulat „Proporțiile pericolului“, autorul face unele considerații și prezintă câteva date cu privire la superioritatea de forțe de care dispune Tripla Înțelegere, la caracterul reacționar al țarismului și altele. David este, firește, întru totul pentru *pace*. Autorul își încheie prefața cărții, datată 1 mai 1915, cu lozinca : „Pace pe pământ !“. David este, firește, internaționalist : social-democrația germană, vedeți dumneavoastră, „n-a trădat spiritul Internaționalei“ (8), ea, „a dus lupta împotriva urii veninoase semănate între popoare“ (8) și, începînd din prima zi a războiului, a declarat nu o dată că în principiu este gata să lupte pentru pace atunci cînd securitatea propriei sale țări va fi asigurată“ (8).

Cartea lui David arată cît se poate de evident că burghezii liberali (și agenții lor din mișcarea muncitorească, oportuniștii) sînt gata să-și exercite influența asupra muncitorilor și a maselor în general, să declare oricînd că sînt internaționaliști, că adoptă lozinca păcii, că renunță la scopurile de cotropire ale războiului, că condamnă șovinismul etc. etc. Tot ce vreți — *în afară* de acțiuni revoluționare împotriva propriului guvern ; tot ce vreți — numai „să fie împotriva înfrîngerii“. Și într-adevăr, această ideologie, ca să folosim limbajul matematicienilor, este tocmai ceea ce e *necesar și suficient* pentru prostirea muncitorilor : mai puțin decît atît nu le poți oferi, căci nu poți duce după tine masele fără a le promite o pace echitabilă, fără a le înspăimînta cu pericolul unei invazii, fără a jura că rămîi credincios internaționalismului ; mai mult *nu trebuie* să le oferi, deoarece ceea ce este mai mult — adică acapararea de colonii, anexarea de teritorii străine, jefuirea țărilor învinse, încheierea de tratate comerciale avantajoase etc. — va realiza *nu* burghezia liberală în mod direct, ci clica militaristă-imperialistă, clica guvernantă militară *după* război.

Rolurile sînt judicios repartizate : guvernul și clica militară, sprijinindu-se pe miliardari, pe întreaga burghezie

„afaceristă“, duc războiul, iar liberalii consolează și prostesc masele cu ideologia național-defensistă a războiului, cu promisiuni de pace democratică etc. Ideologia burghezilor liberali, umanitariști și pacifiști este tocmai ideologia lui E. David, ca și a oportuniștilor ruși din Comitetul de organizare, care luptă împotriva defetismului, împotriva destrămării Rusiei, pentru lozinca păcii etc.

O altă tactică, principială, neoliberală nu există decât acolo unde începe renunțarea categorică la *toate* formele de justificare a participării la război, decât acolo unde se duce *în fapt*, în timpul războiului și folosind dificultățile create de război, o politică de propagare și de pregătire a unor acțiuni revoluționare împotriva propriului guvern. David *se apropie* de această limită, adevărata limită între politica burgheză și cea proletară, dar se apropie numai pentru a mușamaliza un subiect neplăcut. El amintește în repetate rânduri de Manifestul de la Basel, ocolind însă cu grijă toate pasajele cu conținut revoluționar; el amintește cum Vaillant chema la Basel „la o grevă împotriva războiului și la revoluție socială“ (p. 119), dar o face numai pentru a se *apăra* pe sine însuși prin exemplul șovinistului Vaillant, iar nu pentru a cita și a analiza indicațiile cu conținut revoluționar ale rezoluției adoptate la Congresul de la Basel.

David citează o parte substanțială din manifestul Comitetului nostru Central, inclusiv lozinca lui principală, transformarea războiului imperialist în război civil, dar o face numai pentru a declara că această tactică „rusească“ este o „nebunie“ și o „denaturare grosolană a hotărârilor Internaționalei“ (169, 172). Asta-i, vedeți dumneavoastră, hervéism (p. 176): cartea lui Hervé „cuprinde întreaga teorie a lui Lenin, Luxemburg, Radek, Pannekoek etc.“. Nu cumva, stimabile David, „hervéismul“ este prezent și în pasajele cu conținut revoluționar ale rezoluției de la Basel și ale „Manifestului Comunist“? A-și aminti de acesta e tot atît de neplăcut pentru David pe cît de neplăcută este pentru Semkovski denumirea revistei noastre, care amintește și ea de „Manifestul Comunist“. Că „muncitorii nu au patrie“, această teză din „Manifestul Comunist“ este, după convingerea lui David, „de mult dezmințită“ (p. 176 și altele). În ceea ce privește problema na-

țională, David ne servește într-un capitol întreg, capitolul final, cel mai banal galimatias burghez despre „legea biologică a diferențierii“ (!!) etc.

Internațional nu înseamnă antinațional, noi ne pronunțăm pentru dreptul națiunilor la autoafirmare, împotriva violenței față de națiunile slabe, ne încredințăm David, fără să priceapă (sau, mai bine zis, prefăcându-se că nu pricepe) faptul că tocmai a justifica participarea la războiul imperialist, că tocmai a lansa în acest război lozinca „împotriva înfrîngerii“ înseamnă a fi un militant nu numai anti-socialist, ci și antinațional. Pentru că actualul război imperialist este un război pe care națiunile dominante (= care asupresc o serie întreagă de alte națiuni) îl duc în scopul asupririi unor noi națiuni. Nu poți fi „național“ într-un război imperialist altfel decît fiind un militant socialist, adică altfel decît recunoscînd dreptul națiunilor asuprite la eliberare, la despărțirea de marile puteri, care le asupresc. În epoca imperialismului, pentru majoritatea națiunilor din lume nu poate exista altă *salvare* decît acțiunea revoluționară a proletariatului națiunilor dominante, acțiune care să depășească cadrul național, să sfarme acest cadru și să ducă la răsturnarea burgheziei internaționale. Atîta timp cît ea nu va fi răsturnată, vor continua să existe națiuni dominante, adică vor continua să fie asuprite $\frac{9}{10}$ dintre națiunile din întreaga lume ; iar această răsturnare va accelera în proporții uriașe sfărîmarea tuturor *barierelor* naționale, fără a micșora, ci, dimpotrivă, sporind de milioane de ori „diferențierea“ omenirii în ceea ce privește bogăția și varietatea vieții spirituale și a curentelor, a tendințelor și a nuanțelor ideologice.

Scris în iunie—iulie 1915

Se tipărește după manuscris

Publicat pentru prima oară
la 27 iulie 1924,
în ziarul „Pravda“ nr. 169

PROIECTUL DE REZOLUȚIE
AL SOCIAL-DEMOCRAȚILOR DE STÎNGA
PENTRU PRIMA CONFERINȚĂ SOCIALISTĂ
INTERNAȚIONALĂ ²¹⁶

Războiul actual a fost generat de imperialism. Capitalismul a atins acest stadiu, cel mai înalt stadiu al său. Forțele de producție ale societății și proporțiile capitalului au depășit cadrul îngust al diferitelor state naționale. De aici — tendința marilor puteri de a înrobi alte națiuni, de a acapara colonii ca surse de materii prime și piețe pentru exportul de capital. Întreaga lume se contopește într-un singur organism economic, întreaga lume este împărțită între câteva mari puteri. Condițiile obiective ale socialismului sînt întru totul maturizate, iar războiul actual este un război al capitaliștilor pentru privilegii și monopoluri, care să întîrzie prăbușirea capitalismului.

Urmărind eliberarea muncii de sub jugul capitalului și susținînd frăția muncitorilor din întreaga lume, socialiștii luptă împotriva oricărei asupriri și inegalități în drepturi a națiunilor. În epoca cînd burghezia era progresistă, cînd istoria pusese la ordinea zilei doborîrea feudalismului, a absolutismului, a jugului străin, socialiștii, care au fost și sînt întotdeauna democrații cei mai hotărîți și mai consecvenți, admiteau în acest sens și numai în acest sens „apărarea patriei”. Și în prezent, dacă în răsăritul Europei sau în colonii ar izbucni un război al națiunilor asuprite împotriva marilor puteri, asupritorii lor, simpatia socialiștilor ar fi întru totul de partea celor asupriți.

Dar actualul război a fost generat de cu totul altă epocă istorică, când burghezia, din progresistă, a devenit reacționară. El este în ce privește ambele grupuri de puteri beligerante un război al puterilor sclavagiste în vederea menținerii și consolidării robiei : pentru reîmpărțirea coloniilor, pentru „dreptul“ de a asupra alte națiuni, pentru privilegiile și monopolurile capitalului din metropole, pentru perpetuarea robiei salariate prin dezbinarea muncitorilor din diferitele țări și prin reprimarea muncitorilor de către reacțiune. De aceea, tot ce se spune de ambele grupuri de state beligerante despre „apărarea patriei“ înseamnă o înșelare a poporului de către burghezie. Nici victoria vreunui din aceste grupuri, nici revenirea la statu quo nu pot să ocrotească libertatea majorității națiunilor lumii împotriva aspirării imperialiste a unui grup de mari puteri sau să asigure clasei muncitoare fie chiar și actualele ei modeste cuceriri în ceea ce privește nivelul de civilizație. Epoca capitalismului relativ pașnic a apus pentru totdeauna. Imperialismul aduce clasei muncitoare o nemaipomenită înăsprire a luptei de clasă, a mizeriei, a șomajului, a scumpetei, a jugului trusturilor, a militarismului, și reacțiunea politică, care ridică capul în toate țările, chiar și în cele mai libere.

Sensul real al lozincii „apărarea patriei“ în actualul război este apărarea „dreptului“ „propriei“ burghezii naționale de a asupra alte națiuni, este o politică muncitorească național-liberală, este alianța unei infime părți a muncitorilor privilegiați cu burghezia națională împotriva masei de proletari și exploatați. Socialiștii care duc o astfel de politică sînt de fapt șoviniști, social-șoviniști. Politica de votare a creditelor de război, de intrare în guverne, de Burgfrieden * etc. înseamnă o trădare a socialismului. Oportunismul, care s-a dezvoltat în condițiile epocii „pașnice“ de altădată, a ajuns acum la o ruptură totală cu socialismul, devenind un dușman fățiș al mișcării de eliberare a proletariatului. Clasa muncitoare nu-și poate atinge țelurile de

* — pace civilă. — Nota trad.

importanță istorică universală fără să ducă lupta cea mai hotărâtă împotriva oportunismului și social-șovinismului fățiș (majoritatea partidelor social-democrate din Franța, Germania și Austria, Hyndman, fabienii și trade-unioniștii în Anglia, Rubanovici, Plehanov și „Nașa Zarea“ în Rusia etc.), cât și împotriva așa-numitului „centru“, care a cedat șoviniștilor pozițiile marxiste.

Manifestul de la Basel din 1912, adoptat în unanimitate de socialiștii din întreaga lume, avînd în vedere eventualitatea unui război ca acela care se duce astăzi între marile puteri, a subliniat insistent caracterul lui imperialist, reacționar, declarînd că ar fi o crimă ca muncitorii dintr-o țară să tragă în muncitorii dintr-o altă țară, și a vestit apropierea *revoluției proletare* în legătură cu el. Într-adevăr. războiul creează o situație revoluționară, generează o stare de spirit revoluționară și frămîntări în mase, face ca pretutindeni cea mai bună parte a proletariatului să devină conștientă de caracterul nefast al oportunismului și întetește lupta împotriva acestuia. Dorința crescîndă de pace a maselor muncitoare exprimă dezamăgirea lor, înseamnă falimentul minciunii burgheze despre apărarea patriei, înseamnă un început de luminare a conștiinței revoluționare a maselor. Folosind această stare de spirit pentru agitația lor revoluționară, fără a se lăsa distrași de considerentul înfrîngerii „propriei“ patrii, socialiștii nu vor înșela poporul cu speranța că e posibilă o pace grabnică, trainică, democratică, care să excludă asupra națiunilor, că e posibilă dezarmarea etc. fără răsturnarea pe cale revoluționară a guvernelor actuale. Numai revoluția socială a proletariatului deschide calea spre pace și spre libertatea națiunilor.

Războiul imperialist deschide era revoluției sociale. Toate condițiile obiective ale epocii actuale pun la ordinea zilei lupta revoluționară de masă a proletariatului. Datoria socialiștilor este ca, fără să renunțe la nici un mijloc de luptă legală a clasei muncitoare, să le subordoneze pe toate acestei sarcini imperioase și fundamentale, să dezvolte conștiința revoluționară a muncitorilor, să-i unească în lupta revo-

luționară internațională, să sprijine și să împingă înainte orice acțiune revoluționară, să lupte pentru transformarea războiului imperialist dintre popoare într-un război civil al claselor asupra clasei capitaliste, pentru cucerirea puterii politice de către proletariat, pentru înfăptuirea socialismului.

Scris înainte de 13 (26) Iulie 1915

Se tipărește după manuscris.

*Publicat pentru prima oară în 1930.
În „Culegeri din Lenin”, vol. XIV*

DESPRE ÎNFRÎNGEREA PROPRIULUI GUVERN ÎN RĂZBOIUL IMPERIALIST

Într-un război reacționar, clasa revoluționară trebuie să dorească înfrîngerea guvernului din propria sa țară.

Este o axiomă pe care n-o pot contesta decît partizanii conștienți ai social-șoviniștilor sau slugile lor neputincioase. Printre primii se numără, de pildă, Semkovski din Comitetul de organizare (nr. 2 din publicația acestuia „Izvestiia“). Printre ceilalți se află Troțki și Bukvoed, iar în Germania Kautsky. Dorința ca Rusia să fie înfrîntă — scrie Troțki — este „o concesie de nimic provocată și întru nimic justificată făcută metodologiei politice a social-patriotismului, care substituie luptei revoluționare împotriva războiului și condițiilor care au generat-o o orientare cu totul arbitrară în actualele condiții pe linia acceptării răului celui mai mic“ („Nașe Slovo“ nr. 105).

Iată un exemplu de fraze bombastice prin care Troțki justifică întotdeauna oportunismul. „Lupta revoluționară împotriva războiului“, *dacă* prin ea nu se înțelege acțiuni revoluționare împotriva *guvernului din propria țară* și în timp de război, nu este decît o enunțare lipsită de conținut, lucru la care se pricep atît de bine eroii Internaționalei a II-a. E destul să reflectezi puțin, pentru a înțelege aceasta. Or, acțiuni revoluționare împotriva guvernului din propria țară în timp de război înseamnă, firește, nu numai să-i dorești, ci să contribui efectiv la această înfrîngere. (Pentru un „cititor perspicace“ : asta nu înseamnă că trebuie „aruncate în aer podurile“, că trebuie organizate acțiuni, fără sorți de izbîndă, de nesupunere la ordinele

militare și că, în general, trebuie să ajuți guvernul să înfrîngă pe revoluționari.)

Încercînd să scape prin vorbărie, Troțki s-a rătăcit ziua-n amiaza mare. Lui i se pare că a dori înfrîngerea Rusiei înseamnă a dori victoria Germaniei (Bukvoed și Semkovski exprimă mai direct această „idee“, mai bine spus această lipsă de idei, comună lor și lui Troțki). Și aici vede Troțki „metodologia social-patriotismului“ ! Pentru a veni în ajutorul celor ce nu-s în stare să gîndească, rezoluția de la Berna („Soțial-Demokrat“ nr. 40) a lămurit problema : proletariatul din *fiecare* țară imperialistă trebuie să dorească astăzi înfrîngerea propriului guvern *. Bukvoed și Troțki au preferat să ocolească acest adevăr, în timp ce pe Semkovski (un oportunist care aduce cele mai multe foloase clasei muncitoare repetînd deschis și cu multă naivitate înțelepciunea burgheză), pe Semkovski, „drăguțul de el, l-a luat gura pe dinainte“ : asta-i o absurditate, căci de învins nu poate învinge decît ori Germania, ori Rusia („Izvestiia“ nr. 2).

Să luăm exemplul Comunei. Germania a învins Franța, iar Bismarck și Thiers au învins pe muncitori !! Dacă Bukvoed și Troțki și-ar fi analizat pozițiile, și-ar fi dat seama că ei se situează pe punctul de vedere al războiului *guvernelor și al burgheziei*, adică se ploconesc în fața „metodologiei politice a social-patriotismului“, ca să folosim limbajul prețios al lui Troțki.

Revoluție în timp de război înseamnă război civil, iar *transformarea* războiului dintre guverne în război civil, pe de o parte, este înlesnită de eșecurile militare ale guvernelor (de „înfrîngerea“ lor), iar pe de altă parte, în practică, este *imposibil* să năzuiești spre această transformare fără a contribui implicit la înfrîngere.

Șoviniștii (precum și Comitetul de organizare și fracțiunea lui Ciheidze) resping „lozinca“ înfrîngerii, deoarece *numai această* lozincă înseamnă o chemare consecventă la acțiuni revoluționare în timp de război împotriva propriului guvern. Iar fără asemenea acțiuni, milioanele de fraze

* Vezi volumul de Iață, p. 287. — Nota red.

arhirevoluționare despre război împotriva „războiului și condițiilor etc.” nu fac două parale.

Cel care ar vrea să combată cu toată seriozitatea „lozinca” înfrîngerii propriului guvern în războiul imperialist ar trebui să dovedească : sau 1) că războiul din 1914—1915 nu are un caracter reacționar, sau 2) că o revoluție legată de el este imposibilă, sau 3) că o concordanță între mișcările revoluționare și sprijinirea lor reciprocă în toate țările beligerante nu este cu putință. Această din urmă considerație este deosebit de importantă pentru Rusia, deoarece fiind una din țările cele mai înapoiate, o revoluție socialistă directă nu e cu putință aici. Iată de ce social-democrații ruși au fost primii care au formulat „teoretic și practic” „lozinca” înfrîngerii. Și guvernul țarist a avut perfectă dreptate să considere că agitația Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia este *singurul* exemplu din Internațională nu numai de opoziție parlamentară, ci și de agitație cu adevărat revoluționară în mase împotriva guvernului din propria țară, că această agitație slăbea „puterea militară” a Rusiei și contribuia la înfrîngerea ei. Iată realitatea. Și n-ar fi inteligent să ne ascundem de ea.

Adversarii lozincii înfrîngerii se tem de ei înșiși, nevrînd să privească în față un fapt cît se poate de evident, și anume legătura indisolubilă dintre agitația revoluționară împotriva guvernului și contribuția la înfrîngerea lui.

E oare cu putință o concordanță și un sprijin reciproc între mișcarea revoluționară, cu conținut burghezo-democratic, din Rusia și mișcarea socialistă din Occident ? E un lucru pe care în ultimii 10 ani nu l-a pus la îndoială nici un socialist ce s-a pronunțat în mod public, iar mișcarea din rîndurile proletariatului din Austria de după 17 octombrie 1905²¹⁷ a dovedit în *practică* această posibilitate.

Întrebați pe orice social-democrat care-și zice internaționalist dacă aprobă încheierea unui acord între social-democrații din diversele țări beligerante în vederea unor acțiuni revoluționare comune împotriva tuturor guvernelor beligerante. Mulți vor răspunde că un astfel de acord nu e posibil, așa cum a răspuns Kautsky („Neue Zeit” din 2 octombrie 1914), *dovedindu-și întru totul* orientarea so-

cial-șovinistă. Fiindcă, pe de o parte, este vorba de un neadevăr flagrant, revoltător, în totală contradicție cu fapte arhicunoscute și cu Manifestul de la Basel. Iar pe de altă parte, dacă lucrul acesta ar fi adevărat, *oportunității ar avea dreptate în mai multe privințe!*

Mulți vor răspunde că aprobă lucrul acesta. Atunci vom spune: dacă această aprobare nu este ipocrită, e ridicol să consideri că în timp de război, ca și pentru război, este nevoie de un acord încheiat „după tipic”: alegerea unor reprezentanți, întâlnirea, semnarea unui acord, fixarea unei zile și ore precise pentru asta! Numai alde Semkovski sînt în stare să gîndească așa. Un acord cu privire la acțiunile revoluționare, fie și în cadrul *unei singure țări*, ca să nu mai vorbim de o serie de țări, nu poate fi realizat *decît* prin forța *exemplului* unor acțiuni revoluționare serioase, *decît pornind* la înfăptuirea și *extinderea* lor. Or, fără să dorești înfrîngerea și fără să contribui la ea nici nu poți porni la asemenea acțiuni. Transformarea războiului imperialist în război civil nu poate fi „făcută”, după cum nici revoluția nu poate fi „făcută”; această transformare este *determinată* de o serie întregă de fenomene, de aspecte, particularități, însușiri și urmări ale războiului imperialist. Și o atare dezvoltare *nu e cu puțință* fără o serie de eșecuri și înfrîngeri militare ale guvernelor cărora propriile lor clase asuprite le dau lovituri.

A renunța la lozinca înfrîngerii înseamnă a transforma revoluționarismul propriu în frazeologie sau în ipocrizie.

Dar prin ce ni se propune să înlocuim „lozinca” înfrîngerii? Prin lozinca „nici victorie, nici înfrîngere” (Semkovski în „Izvestiia” nr. 2 și *întregul* Comitet de organizare în nr. 1). Or, asta nu-i decît o parafrazăre a lozincii „*apărarea patriei*”! Asta înseamnă să deplasezi problema pe planul războiului guvernelor (care, potrivit conținutului lozincii, trebuie să rămînă la vechea situație, „să-și mențină pozițiile”), iar nu pe planul *luptei* claselor asuprite împotriva guvernului propriiei lor țări! Înseamnă să justifici șovinismul *tuturor* națiunilor imperialiste, ale căror burghezii sînt gata oricînd să spună — și spun *poporului* — că ele luptă „doar” „împotriva înfrîngerii”. „Semnificația votului nostru de la 4 august a fost: nu am votat pentru război,

ci *împotriva înfrîngerii*“, scrie în cartea sa liderul oportunist E. David. Membrii Comitetului de organizare, precum și Bukvoed și Troțki se situează *întru totul* pe poziția lui David, susținînd loznica : nici victorie, nici înfrîngere !

Dacă o aprofundezi bine, această lozincă înseamnă „pace civilă“, renunțare la lupta de clasă a clasei asuprite din toate țările beligerante, căci lupta de clasă nu e posibilă fără a lovi în „propria“ burghezie și în „propriul“ guvern, iar a lovi în propriul guvern în timp de război înseamnă un act de înaltă trădare (spre știința lui Bukvoed !), înseamnă a contribui la înfrîngerea propriei țări. Cine recunoaște lozincă „nici victorie, nici înfrîngere“ nu se poate pronunța decît în mod ipocrit pentru lupta de clasă, pentru „ruperea păcii civile“, renunță *de fapt* la politica proletară, independentă, impunînd proletariatului din toate țările beligerante o sarcină *întru totul burgheză* : aceea de a feri de înfrîngeri guvernele imperialiste respective. Singura politică de rupere cu adevărat, și nu în vorbe, a „păcii civile“, de recunoaștere a luptei de clasă este politica *folosirii* de către proletariat a *dificultăților* guvernului și burgheziei din propria sa țară *în vederea răsturnării lor*. E un țel care nu poate fi atins, spre care *nu se poate năzui* fără a dori înfrîngerea guvernului din propria ta țară.

Cînd social-democrații italieni au pus înainte de război problema grevei de masă, burghezia le-a dat un răspuns incontestabil just din punctul *ei* de vedere : vom considera asta un act de înaltă trădare și veți fi tratați ca trădători. Este un lucru adevărat, după cum adevărat este și faptul că fraternizarea în tranșee constituie înaltă trădare. Cine scrie împotriva „înaltei trădări“, ca Bukvoed, împotriva „destrămării Rusiei“, ca Semkovski, se situează pe poziții burgheze, iar nu pe poziții proletare. Proletarul *nu poate* nici să dea o lovitură de clasă propriului guvern, nici să întindă (în practică) o mîna fratelui său, proletarul dintr-o țară „străină“ care se află în război cu „noi“, *fără a comite* un act de „înaltă trădare“, *fără a contribui* la înfrîngere, fără a ajuta la *destrămarea* „propriei“ sale „mari“ puteri imperialiste.

Cine susține lozinca „nici victorie, nici înfrîngere“ este un șovinist conștient sau inconștient sau, în cel mai bun caz, un mic-burghez împăciuitoare, în orice caz însă un *dușman* al politicii proletare, un partizan al actualelor guverne, al actualelor clase dominante.

Să privim problema și sub un alt aspect. Războiul nu poate să nu provoace în mase sentimente dintre cele mai violente, care tulbură obișnuita dispoziție psihică de somnolență. Și o tactică revoluționară *nu e posibilă* dacă ea nu corespunde acestor sentimente noi, violente.

Care sînt principalele surse ale acestor sentimente violente? 1) Groaza și desperarea. De aici — întărirea religiei. Bisericile încep iarăși să fie pline — reacționarii jubilează. „Unde este suferință, acolo e și religie“, spune arhireacționarul Barrès. Și are dreptate. 2) Ura împotriva „dușmanului“ — sentiment atîțat în mod expres de burghezie (și nu numai de popi) și care din punct de vedere economic și politic convine *numai ei*. 3) Ura împotriva *propriului* guvern și împotriva *propriei* burghezii — sentiment de care sînt cuprinși toți muncitorii conștienți, care, pe de o parte, înțeleg că războiul este „continuarea politicii“ imperialismului și răspund prin „continuarea“ urii împotriva dușmanului lor de clasă, iar pe de altă parte își dau seama că fără o revoluție împotriva *propriului* guvern lozinca „război războiului“ nu este decît o frază banală. Nu poți atîța ura împotriva propriului guvern și a propriei burghezii fără a le dori înfrîngerea, și nu poți să fii un dușman neipocrit al „păcii civile (= de clasă)“ dacă nu atîți ura împotriva propriului guvern și a propriei burghezii !!

Adepții lozincii „nici victorie, nici înfrîngere“, dat fiind că „nu cred“ în posibilitatea acțiunilor revoluționare pe plan internațional ale clasei muncitoare împotriva propriilor guverne și dat fiind că *nu vor* să ajute la desfășurarea unor astfel de acțiuni — acțiuni care constituie o sarcină, fără îndoială, grea, dar singura demnă de un proletar, singura socialistă —, sînt de fapt de partea burgheziei și a oportuniștilor. Tocmai proletariatul celei mai înapoiate

mari puteri beligerante este acela care a trebuit, mai ales în fața rușinoasei trădări comise de social-democrații germani și francezi, să impună prin partidul său o tactică revoluționară care este absolut imposibil de realizat fără „a contribui la înfrângerea“ guvernului din propria țară, dar care este singura tactică ce duce la revoluție în Europa, la o pace trainică pe baza socialismului, la izbăvirea omenirii de ororile, nenorocirile, sălbăticia și bestialitatea ce domnesc astăzi.

„Sozial-Demokrat“ nr. 43
din 26 Iulie 1915

Se tipărește după textul
apărut în ziar

SITUAȚIA DIN CADRUL SOCIAL-DEMOCRAȚIEI DIN RUSIA

Numărul 2 al ziarului „Izvestiia” al Comitetului de organizare și numărul 2 al revistei „Nașe Delo” prezintă această situație într-un mod cât se poate de sentențios și concret. Ambele publicații, fiecare în felul ei — potrivit deosebirii existente în ceea ce privește locul lor de apariție și rolul lor politic —, pășesc ferm pe calea consolidării social-șovinismului.

„Nașe Delo” nu numai că nu ne informează dacă în cadrul redacției există anumite divergențe sau nuanțe, nu numai că nu ia nici o atitudine împotriva „potresovismului”, ci, dimpotrivă, într-o declarație specială „din partea redacției” (p. 19), se solidarizează cu el, declarînd că „internaționalismul” cere tocmai „o orientare în situația internațională” în sensul de a se stabili succesul *căreia* dintre burghezii în actualul război ar fi de dorit pentru proletariat. Asta înseamnă că, în fond, *întreaga* redacție este social-șovină. Dar, în afară de asta, fiind în divergență cu Kautsky numai în ceea ce privește nuanțele social-șovinismului, ea laudă broșura lui, broșură consacrată în întregime justificării social-șovinismului pe plan internațional, considerînd-o „strălucită”, „completă” și „de mare valoare teoretică”. Cine nu vrea să închidă ochii nu poate să nu vadă că în acest fel redacția revistei „Nașe Delo”, în primul rînd, consfințește șovinismul rus, iar în al doilea rînd se arată dispusă să accepte o „amnistiere” a social-șovinismului internațional și împăcarea cu el.

La rubrica „Din Rusia și din străinătate“ sînt expuse concepțiile lui Plehanov și Akselrod, între care redacția nu face (pe drept cuvînt) nici o deosebire. Într-o notă specială tot *din partea redacției* (p. 103) se declară că concepțiile lui Plehanov „coincid în multe privințe cu concepțiile“ revistei „Nașe Delo“.

Tabloul este cît se poate de edificator. „Curentul“ legaștilor, care și-a găsit un exponent în revista „Nașe Delo“ și care, datorită miilor de legături cu burghezia liberală, a fost în Rusia în perioada 1910—1915 singurul curent real din întregul „bloc de la Bruxelles“, și-a consolidat și și-a desăvîrșit pînă la capăt evoluția spre oportunism, îmbinînd în mod fericit lichidatorismul cu social-șovinismul. Programul real al grupului care în ianuarie 1912 a fost exclus din partidul nostru s-a mai îmbogățit cu un punct extrem de important: introducerea în rîndurile clasei muncitoare a unor idei care se rezumă la necesitatea de a păzi și a consolida, chiar cu prețul războiului, avantajele și privilegiile de națiune dominantă ale moșierilor și burgheziei velicoruse.

A ascunde această realitate politică îndărătul unor fraze „de stînga“ și al unei ideologii pretins social-democrate — iată adevăratul sens politic al activității legale a fracțiunii lui Ciheidze și al celei ilegale — a Comitetului de organizare. Pe plan ideologic, lozinca: „nici victorie, nici înfrîngere“, iar în practică luptă împotriva „sciziunii“, în spiritul căreia sînt scrise absolut *toate* articolele din nr. 2 al ziarului „Izvestiia“, în special cele ale lui Martov, Ionov și Mașinadze — iată programul practic și întru totul just (din punctul de vedere al oportuniștilor) al „păcii“ cu „Nașe Delo“ și cu Plehanov. Citiți în nr. 143 al ziarului „Reci“ (din 27 mai 1915) scrisoarea d-lui Aleksinski, „fost revoluționar“, din care rezultă că „sarcina democrației“ este „apărarea țării“, și veți vedea că acest zelos scutier al actualului șovinst Plehanov se împacă foarte bine cu lozinca „nici victorie, nici înfrîngere“, lozinca *comună* a lui Plehanov, a revistei „Nașe Delo“, a lui Akselrod și Kosovski, a lui Martov și Semkovski, între care vor rămîne, desigur

(o, desigur !), „nuanțe legitime“ și „divergențe în probleme de amănunt“. Toată această companie este satisfăcută din punct de vedere ideologic, situându-se în fond pe poziția comună „nici victorie, nici înfrângere“ (remarcăm în paranteză : *a cui ?* e limpede : *a actualelor guverne*, a actualelor clase dominante !). Din punct de vedere practic și politic, pe ei îi satisface lozinca „unității“. Asta înseamnă *unitate cu „Nașe Delo“*, adică, de fapt, împăcare deplină cu faptul că „Nașe Delo“ va duce în Rusia, ca și înainte, cu ajutorul fracțiunii lui Ciheidze, o adevărată politică și o adevărată muncă („adevărată“ în sens burghez) în rândurile maselor, iar în străinătate și în ilegalitate Comitetul de organizare & Co. își vor permite să facă mici rezerve „de stînga“, să rostească fraze cvasirevoluționare etc. etc. Să nu ne facem iluzii : blocul de la Bruxelles, care s-a destrămat imediat, dovedind că nu conținea nimic altceva decît ipocrizie, este, tocmai în virtutea acestui fapt, cît se poate de potrivit pentru a masca o situație șubredă din punct de vedere politic. În iulie 1914, el a servit, prin rezoluții aproape de stînga, care nu obligă la nimic, la a acoperi publicațiile „Nașă Zarea“ și „Severnaia Raboceaia Gazeta“. Pînă în iulie 1915 n-a avut încă loc o „întrevedere între prieteni“ și nu există un „protocol“, dar există deja un acord principal între principalii „actori“ prin care aceștia se angajează să acopere cu diverse fraze tot aproape de stînga, social-șovinismul revistei „Nașe Delo“, al lui Plehanov și Akselrod. A trecut un an — un an măreț și greu în istoria Europei. S-a văzut că abcesul politicii muncitorești național-liberale *a sugrumat* majoritatea partidelor social-democrate din Europa, că el a copt și în cadrul lichidatorismului și că „prieteni“, asemenea muzicanților din „Cvartetul“ lui Krîlov, și-au schimbat doar locurile și au început să cînte iarăși în cor cu voce falsă : unitate, unitate... (cu „Nașe Delo“) !

Exemplul ziarului „Nașe Slovo“ din Paris este cît se poate de instructiv pentru partizanii sinceri ai „unității“. Nr. 2 al ziarului „Izvestia“ al Comitetului de organizare

a dat lovitura de grație ziarului „Nașe Slovo“, și în momentul de față moartea lui (politică sau „fizică“, asta n-are importanță) este doar o chestiune de timp. Nr. 2 al ziarului „Izvestiia“ al Comitetului de organizare „a ucis“ pe „Nașe Slovo“ prin simpla declarație că Martov (care, la un moment dat, a apărut în postura de membru al secretariatului Comitetului de organizare; pe cât se vede, el va fi fost cooptat „în unanimitate“ de Semkovski și Akselrod, probabil pentru că consimțise să nu mai repete frazele nechibzuite despre „moartea“ ziarului „Vorwärts“) — Martov și „mai bine de jumătate din colaboratorii ziarului «Nașe Slovo», care sub raport organizatoric țin de Comitetul de organizare“, își recunosc greșeala, și anume că numai din „naivitate“ (Martov în rolul de ingénu * — nu e rău) au considerat „Nașe Slovo“ drept un „organ comun al internaționaliştilor ruși“, pe când în realitate el s-a dovedit atît „scizionist“ cît și „fracționist“ (Semkovski adaugă: și „anarho-sindicalist“) și „caută să se justifice în fața ziarului «Soțial-Demokrat» al lui Lenin“.

În public și-au spus cuvîntul cele trei părți de la „Nașe Slovo“, care timp de 7 sau 8 luni au încercat fără succes să se unească: 1) doi membri de stînga ai redacției („Nașe Slovo“ nr. 107), care sînt în mod sincer de partea internaționalismului și se simt atrași spre ziarul „Soțial-Demokrat“ (vezi rezoluția din „Nașe Slovo“ nr. 122 prin care sînt salutați de secția din Paris a partidului nostru); 2) Martov și membrii Comitetului de organizare („o bună jumătate“); 3) Troțki, care, ca întotdeauna, în principiu nu este de acord în nici o problemă cu social-șoviniștii, dar *în practică este în toate de acord cu ei* (datorită, printre altele, „bunelor oficii“ — pare-se că așa se spune în limbajul diplomatic — ale fracțiunii lui Ciheidze).

În fața adepților sinceri ai unității se pune problema: de ce a dat faliment și s-a scindat „Nașe Slovo“? Sciziunile sînt explicate, de obicei, prin „starea de spirit scizionistă“ provenită din ura față de oameni a răilor de

* — prostănac naiv. — Nota trad.

„leniniști“ (articolele lui Semovski din nr. 2 al ziarului „Izvestiia“, ale lui Akselrod din „Nașe Slovo“ etc. etc.). Dar acești răi *nu puteau* provoca o sciziune și nici pleca de la „Nașe Slovo“ pentru simplul motiv că ei nu colaborau de fel acolo.

Cum se explică dar acest lucru? Printr-o întâmplare? Sau prin faptul că unitatea muncitorilor social-democrați cu promotorii influenței burgheze (de fapt: agenți ai burgheziei liberale și șovine) de la revista „Nașe Delo“ este imposibilă și dăunătoare?

Adeptii „unității“ ar face bine să cugete la asta.

Din cadrul social-democrației europene s-au pronunțat acum pentru „unitate“, oarecum în alte condiții și într-o altă formă, Kautsky și Haase, laolaltă cu Bernstein. Dându-și seama că masele se radicalizează, acești oameni cu „autoritate“ propun pace social-democraților de stînga cu condiția tacită de a menține pacea cu alde Südekum. Renunțarea în vorbe la „politica de la 4 august“, încercarea de a petici cu fraze despre „pace“ (lozinca păcii e cît se poate de potrivită pentru una ca asta) — fraze care nu obligă la nimic (și care în unele privințe nu sînt chiar în dezavantajul lui Hindenburg și Joffre) —, sciziunea dintre politica național-liberală și cea muncitorească social-democrată, condamnarea platonice a anexiunilor etc. Cam acesta este programul lui Kautsky și Bernstein, program pe care sînt gata să-l accepte și social-șoviniștii francezi, după cum rezultă din unele accente ce răzbat în „L'Humanité“. Englezii din „Partidul laburist independent“ vor fi, desigur, cu trup și suflet pentru această amnistiere a social-șovinismului, amnistiere camuflată printr-o serie de plecăciuni față de cei de stînga. Bineînțeles că numai Dumnezeu le-a poruncit membrilor Comitetului de organizare și lui Troțki să se agațe acum de pulpanele lui Kautsky și Bernstein.

Noi considerăm această cotitură spre stînga a liderului oportuniștilor și a liderului șoviniștilor ipocriți din tabăra „radicalilor“ drept o comedie prin care se urmărește *salvarea*, cu o plecăciune în fața celor de stînga, *a tot ceea*

ce este putred în cadrul social-democrației, întărirea în fapt, cu prețul unor mici concesiї verbale făcute „celor de stînga“, a politicii muncitorești național-liberale.

Situația obiectivă din Europa este de așa natură încît în mase cresc dezamăgirea, nemulțumirea, protestul, indignarea și starea de spirit revoluționară care, pe o anumită treaptă a dezvoltării sale, poate să se transforme extrem de rapid în acțiune. Acum problema se pune de fapt numai și numai astfel : a contribui la creșterea și extinderea acțiunilor revoluționare împotriva burgheziei și guvernului din *propria* țară sau a frîna, a înăbuși și a potoli starea de spirit revoluționară. Spre a atinge cel de-al doilea scop, burgheziile liberali și oportuniștii vor recurge (și, din punctul de vedere al intereselor lor, *trebuie* să recurgă) la orice fel de fraze de stînga, la nenumărate promisiuni de dezarmare, de pace, de renunțare la anexiuni, de tot felul de reforme și la tot ce vreți, numai să poată împiedica ruptura între mase și liderii lor oportuniști, precum și trecerea la acțiuni revoluționare din ce în ce mai importante.

Nu dați crezare nici unui fel de programe sunătoare — spunem noi maselor —, bizuiți-vă pe propriile voastre acțiuni, revoluționare, de masă împotriva propriului vostru guvern și propriei voastre burghezii, străduiți-vă să dați amploare acestui gen de acțiuni ; numai războiul civil pentru socialism ne poate salva de barbarie, numai prin el se poate asigura progresul în Europa.

P. S. Articolul de față era cules cînd am primit culegerea d-lui Plehanov, a „fostului revoluționar“ G. Aleksinski & Co. : „Războiul“. Iată o colecție de sofisme și de minciuni ale social-șoviniștilor, care prezintă războiul purtat de țarism — unul dintre cele mai reacționare războaie, război de cotropire — drept un război „drept“, „de apărare“ etc. ! Supunem acest rușinos buchet de slugărnice față de țarism atenției tuturor celor ce vor într-adevăr să înțeleagă cauzele falimentului Internaționalei a II-a. În treacăt fie zis, nu e lipsit de interes să menționăm că acești social-șoviniști fățiși sînt *foarte* mulțumiți de Ciheidze și de întreaga lui fracțiune. De această frac-

țiune sînt mulțumiți și Comitetul de organizare, și Troțki, și Plehanov cu Aleksinski & Co., lucru firesc, deoarece ea și-a dovedit de-a lungul anilor priceperea de a-i camufla pe oportuniști și de a le face diferite servicii.

D-nii Plehanov și Aleksinski lansează minciuni nerușinate în legătură cu Frațiunea muncitorească social-democrată din Rusia, care e deportată în Siberia. Dar se pare că nu e departe ziua cînd mincinoșii vor putea fi dați în vileag pe bază de documente.

„Sozial-Demokrat” nr. 43
din 26 Iulie 1915

Se tipărește după textul
apărut în star

CU PRIVIRE LA APRECIEREA LOZINCII „PACE“

În numărul său din 27/VI.1915, ziarul „Arbeiter-Zeitung“ din Viena, organul central al social-democraților austrieci, reproduce o instructivă declarație apărută în ziarul guvernamental din Germania („Norddeutsche Allgemeine Zeitung“).

E vorba de articolul lui Quarck, unul dintre cei mai de vază (și mai ticăloși) oportuniști din Partidul „social-democrat“ german, care spunea printre altele : „Noi, social-democrații germani și tovarășii noștri austrieci nu contenim să declarăm că sîntem dispuși să stabilim legături (cu social-democrații englezi și francezi) în vederea începerii unor tratative de pace. *Guvernul imperial german știe acest lucru și nu ne pune nici o piedică*“.

Un ziar național-liberal din Germania („Nationalliberale Korrespondenz“) a scris că aceste cuvinte pot fi interpretate în două feluri. Pe de o parte : că guvernul nu pune piedici în calea „acțiunilor politice internaționale“ ale social-democraților în măsura în care ele nu depășesc cadrul legalității și „nu prezintă o primejdie pentru stat“. Lucru foarte de înțeles din punctul de vedere al „libertății politice“.

Pe de altă parte : că guvernul Germaniei „cel puțin în mod tacit aprobă propaganda internațională social-democrată în favoarea păcii și că o consideră chiar un mijloc adecvat pentru crearea unei baze inițiale de discutare a posibilității de încheiere a păcii“.

Posibilitatea celei de-a doua interpretări, ziarul național-liberal o consideră, bineînțeles, exclusă și lui i se alătură

în mod oficial ziarul guvernamental, care adaugă că „guvernul n-are nimic comun cu propaganda internațională în favoarea păcii și că el nu înțelege să apeleze în acest scop nici la social-democrați, nici la oricare alți intermediari“.

O comedie instructivă, nu-i așa ? Cine o să creadă că guvernul Germaniei, care a interzis ziarului „Vorwärts“ să scrie despre lupta de clasă, că guvernul care a introdus măsuri cu caracter militar împotriva adunărilor populare și a supus proletariatul unei adevărate „robii militare“, că acest guvern, *din liberalism*, „nu pune nici o piedică“ unor domni ca Quarck și Südekum ? că el nu are legături permanente cu acești domni ?

Nu este oare de o mie de ori mai verosimil că, *fără să vrea*, Quarck a spus adevărul (respectiv că social-democrații germani au început propaganda în favoarea păcii în urma unei înțelegeri directe sau indirecte cu guvernul) și că spusele lui au fost dezmințite „în mod oficial“ tocmai pentru a ascunde adevărul ?

Aceasta este o lecție pentru amatorii de vorbe goale, care, aidoma lui Troțki (vezi nr. 105 al ziarului „Nașe Slovo“), susțin împotriva noastră lozinca păcii, invocând, între altele, faptul că „toți cei de stînga“ s-ar fi unit „în mod eficient“ tocmai sub această lozincă !! Guvernul iuncherilor a dovedit acum justetea rezoluției noastre de la Berna (nr. 40 al ziarului „Soțial-Demokrat“), în care se spune că, dacă propaganda în favoarea păcii „nu este însoțită și de chemarea la acțiuni revoluționare ale maselor“, ea nu poate decît „să semene iluzii“, „făcînd din proletariatul o jucărie în mîna diplomației secrete a țărilor beligerante“ *.

Acest lucru se confirmă întocmai !

Istoria diplomației va dovedi peste cîțiva ani că înțelegeri directe sau indirecte între oportuniști și guverne cu privire la pălăvrăgeala în favoarea păcii *au existat nu numai* în Germania ! Diplomația caută să ascundă asemenea lucruri, dar nu poți ascunde sula în sac !

Atunci cînd cei de stînga au început să se unească sub lozinca păcii, acest lucru putea fi încurajat, *în măsura în*

* Vezi volumul de față, p. 165. — Nota red.

care exprima *un prim pas* de protest împotriva șoviniștilor, — după cum în perioada gaponiadei, muncitorul rus înapoiat își exprima protestul său timid împotriva țarului. Dar, întrucît cei de stînga se limitează și acum la această *lozincă* (lozincile trebuie lăsate în seama politicianilor *conștienți*), ei sînt niște elemente de stînga cît se poate de slabe, iar în rezoluțiile lor *nu se vede nici urmă de „eficiență“*, ei sînt o jucărie în mîinile celor de teapa lui Südekum, Quarck, Sembat, Hyndman, Joffre și Hindenburg.

Cine nu înțelege acest lucru nici chiar acum, cînd lozincă păcii („neînsoțită de chemarea la acțiuni revoluționare ale maselor“) este prostituată de Conferința de la Viena²¹⁸, de Bernstein + Kautsky & Co. și de alde Scheidemann („Vorstand“-ul german = C.C.), acela este pur și simplu un participant inconștient la înșelarea social-șovinistă a poporului.

Scria în Iulie-august 1915

Se îpărește după manuscris

Publicat pentru prima oară în 1924,

în revista

„Proietarskaia Revoluția“ nr. 5

PROBLEMA PĂCII

Problema păcii, ca program de actualitate al socialiștilor, și, în legătură cu ea, problema condițiilor de pace interesează pe toată lumea. Trebuie să exprimăm mulțumi-rile noastre ziarului „Berner Tagwacht“ pentru că încearcă să pună această problemă nu din punctul de vedere obiș-nuit, mic-burghez național, ci dintr-un punct de vedere internațional, cu adevărat proletar. Foarte just a remarcat redacția în nr. 73 („Friedenssehnsucht“ *) că social-de-mocrații germani care doresc pacea trebuie să rupă (sich lossagen) cu politica guvernului iuncherilor. Minunat a fost articolul tov. A. P. (nr. 73 și 75) împotriva „ifoselor pa-lavragiilor neputincioși“ (Wichtigtuerei machtloser Schön-redner), care încearcă zadarnic să rezolve problema păcii de pe poziții mic-burgheze.

Să vedem cum trebuie să pună socialiștii această pro-blemă.

Lozinca păcii poate fi pusă fie în legătură cu anumite condiții de pace, fie fără nici un fel de condiții, ca o luptă nu pentru o anumită pace, ci pentru pace în general (Frie-den ohne weiters). Este limpede că în cazul din urmă avem de-a face cu o lozincă nu numai nesocialistă, dar în ge-neral lipsită de orice conținut, o lozincă lipsită de sens. Pentru pace în general este, bineînțeles, toată lumea, in-clusiv Kitchener, Joffre, Hindenburg și Nicolaie Sîngc-rosul, căci *fiecare* dintre ei dorește să se termine războiul. De relevat este însă că fiecare dintre ei pune condiții de

* — „Dorința de pace“. — Nota trad.

pace imperialiste (adică condiții de jaf, care implică asuprirea altor popoare), condiții de pace în favoarea „propriei” națiuni. Lozincile trebuie lansate pentru ca prin propagandă și agitație să se explice maselor diferența ireducibilă dintre socialism și capitalism (imperialism), și nu pentru a împăca două clase dușmane și două politici dușmane cu ajutorul unui cuvîntel care „unește” lucruri cu totul diferite.

Mai departe. Este oare posibilă unirea socialiștilor din diferite țări pe baza unor anumite *condiții* de pace? Dacă da, atunci printre aceste condiții trebuie să figureze neapărat recunoașterea dreptului la autodeterminare pentru toate națiunile și renunțarea la orice „anexiuni”, adică la încălcarea acestui drept. A recunoaște însă acest drept numai pentru *unele* națiuni înseamnă a apăra *privilegiile* unor anumite națiuni, adică a fi naționalist și imperialist, iar nu socialist. Dacă însă acest drept este recunoscut *tuturor* națiunilor, el nu poate fi limitat, de pildă, numai la Belgia, ci trebuie extins asupra *tuturor* popoarelor asuprite, atît a celor din Europa (irlandezii din Anglia, italienii din Nisa, danezii etc. din Germania, 57⁰/₀ din populația Rusiei etc.), *cît și din afara Europei*, adică asupra tuturor coloniilor. Invocarea lor de către tov. A. P. este foarte oportună. Anglia, Franța și Germania au laolaltă o populație de circa 150 000 000 de locuitori, iar în colonii ele asupresc o populație de peste 400 000 000 de locuitori! Esența războiului imperialist, adică a războiului dus în interesul capitaliștilor, constă nu numai în faptul că el este dus în scopul asupririi unor noi națiuni, în scopul împărțirii coloniilor, ci și în faptul că el este dus mai ales de națiuni înaintate care *asupresc* o serie de popoare străine, care asupresc *cea mai mare parte* a populației globului pămîntesc.

Social-democrații germani care justifică ocuparea Belgiei sau se împacă cu ea nu sînt în realitate social-democrați, ci imperialiști și naționaliști, întrucît apără „dreptul” burgheziei germane (și în parte și al muncitorilor germani) de a-i asupri pe belgieni, pe alsacieni, pe danezi, pe polonezi, pe negrii din Africa etc. Aceștia nu sînt socialiști, ci *slugi* ale burgheziei germane, care o ajută să jefuiască alte

națiuni. Dar și socialiștii belgieni care formulează *numai* o singură revendicare — să fie eliberată Belgia și să i se plătească despăgubiri — susțin de fapt revendicarea burghezii belgiene, care vrea să continue să jefuiască populația de 15 000 000 de locuitori din Congo și să primească concesiuni și privilegii în alte țări. Burghezii belgieni au investit în străinătate circa 3 miliarde de franci; apărarea prin tot felul de înșelăciuni și tertipuri a profiturilor pe care le aduc aceste miliarde — iată care este *în realitate* „interesul național“ al „eroicei Belgii“. Acest lucru este valabil — și încă într-o măsură mult mai mare — și pentru Rusia, Anglia, Franța și Japonia.

Prin urmare, dacă revendicarea libertății națiunilor nu este o frază mincinoasă prin care se maschează imperialismul și naționalismul *unor anumite* țări, ea trebuie extinsă la *toate* popoarele și la *toate* coloniile. Or, această revendicare este vădit inconsistentă *fără* o serie de revoluții care să se desfășoare în *toate* țările înaintate. Mai mult. Ea nu poate fi realizată fără o revoluție *socialistă* victorioasă.

Înseamnă oare că socialiștii pot avea o atitudine de nepăsare față de revendicarea păcii de către mase din ce în ce mai largi? Nicidecum. Una sînt lozincile avangărzii conștiente a muncitorilor, și alta revendicările spontane ale maselor. Năzuința spre pace este unul dintre cele mai importante *simptome* ale *dezamăgirii* care începe să se manifeste, dezamăgire provocată de minciuna burgheză cu privire la scopul „eliberator“ al războiului, la „apărarea patriei“ și de celelalte minciuni prin care clasa capitalistă înșală poporul. Socialiștii trebuie să acorde acestui simptom cea mai mare atenție. Toate eforturile trebuie să fie îndreptate în direcția *folosirii* stării de spirit a maselor în favoarea păcii. Dar *cum* s-o folosim? A admite și a repeta *lozinca* păcii ar însemna să încurajăm „ifosele neputincoșilor (iar de cele mai multe ori și mai rău: ale *ipocriților*) palavragii“. Aceasta ar însemna *înșelarea* poporului prin iluzia că guvernele actuale, clasele guvernante actuale *ar fi în stare*, fără a fi „instruite“ (sau, mai bine zis, înlăturate) printr-o serie de revoluții, să încheie o pace în mă-

sură să satisfacă cît de cît democrația și clasa muncitoare. Nu există nimic mai dăunător decît această înșelare. Nu există nimic care să arunce într-o măsură mai mare praf în ochii muncitorilor, să le inspire mai mult ideea înșelătoare că contradicția dintre capitalism și socialism *nu este profundă*, nu există nimic care să prezinte în culori mai frumoase robia capitalistă. Nu, noi trebuie să folosim starea de spirit a maselor în favoarea păcii pentru a le lămuri că binefacerile pe care așteaptă să le aducă pacea nu sînt cu puțință fără o serie de revoluții.

Idealul nostru este tocmai curmarea războaielor, pacea între popoare, încetarea jafurilor și a violenței, dar numai sofiștii burghezi pot să încînte masele cu acest ideal, rupîndu-l de propagarea imediată și directă a acțiunilor revoluționare. Teren pentru această propagandă există; dar, pentru a o duce, trebuie să rupem definitiv cu aliații burgheziei, oportuniștii, care împiedică atît direct (mergînd chiar pînă la denunțuri), cît și indirect activitatea revoluționară.

Lozinca autodeterminării națiunilor de asemenea trebuie să fie pusă în legătură cu epoca imperialistă a capitalismului. Noi nu sîntem pentru statu quo, pentru utopia mic-burgheză a *neparticipării* la marile războaie. Noi sîntem pentru lupta revoluționară împotriva imperialismului, adică împotriva capitalismului *. Imperialismul constă tocmai în tendința națiunilor care asupresc alte națiuni de a extinde și a consolida această asuprire, de a reîmpărți coloniile. De aceea, în epoca noastră, *esența* problemei autodeterminării națiunilor constă tocmai în atitudinea socialiştilor care aparțin națiunilor *asupritoare*. Socialistul care aparține unei națiuni asupritoare (Anglia, Franța, Germania, Japonia, Rusia, Statele Unite etc.) și care nu recunoaște și nu susține dreptul națiunilor asuprite la autodeterminare (adică la libertatea de despărțire) în realitate nu este un socialist, ci un șovinist.

Numai acest punct de vedere duce la o luptă lipsită de ipocrizie, la o luptă consecventă împotriva imperialismului

* În manuscris urmează această frază, care a fost ștearsă: „Dar o propagandă în această direcție, o propagandă cu adevărat socialistă nu poate fi dusă dacă problema autodeterminării națiunilor nu este abordată de pe pozițiile socialismului”. — Nota red.

și face ca (în epoca noastră) problema națională să fie privită prin prisma proletară, și nu printr-o prismă mic-burgheză. Numai acest punct de vedere duce la o aplicare consecventă a principiului luptei împotriva oricărei asupririi a națiunilor, la înlăturarea neîncrederii dintre proletarii care aparțin națiunilor asupritoare și cei ai națiunilor asuprite, duce la lupta solidară, internațională pentru revoluția socialistă (adică pentru singurul regim care poate să realizeze deplina egalitate în drepturi a națiunilor), iar nu pentru utopia mic-burgheză a libertății tuturor statelor mici în general în condițiile capitalismului.

Tocmai acesta este punctul de vedere pe care se situează partidul nostru, adică social-democrații din Rusia care aderă la C.C. Tocmai pe acest punct de vedere se situa Marx, care învăța proletariatul că „nu poate fi liber un popor care asuprește alte popoare”. Marx cerea despărțirea Irlandei de Anglia tocmai din acest punct de vedere, din punctul de vedere al intereselor mișcării de eliberare a muncitorilor *englezi* (nu numai irlandezi).

Dacă socialiștii din Anglia nu recunosc și nu susțin dreptul Irlandei la despărțire, francezii — al Nisei italiene, germanii — al Alsaciei și Lorenei, al Schleswigului danez și al Poloniei, rușii — al Poloniei, Finlandei, Ucrainei etc., polonezii — al Ucrainei, dacă toți socialiștii „marilor” puteri, adică ai puterilor autoare ale unor mari jafuri, nu susțin același drept când e vorba de colonii, ei o fac tocmai pentru că, și numai pentru că, în realitate ei sînt imperia-liști, iar nu socialiști. Și e ridicol să ne facem iluzia că oamenii care *nu* susțin „dreptul la autodeterminare” al națiunilor asuprite pentru că aparțin ei înșiși națiunilor asupritoare ar fi în stare să ducă o politică socialistă.

În loc să dea mîna liberă palavragiilor ipocriți de a înșela poporul prin fraze și promisiuni în legătură cu posibilitatea unei păci democratice, socialiștii trebuie să explice maselor că o pace cît de cît democratică nu este posibilă fără o serie de revoluții și fără o luptă revoluționară dusă în fiecare țară împotriva *propriului* guvern. În loc să permită politicianilor burghezi să înșele popoarele prin fraze despre libertatea națiunilor, socialiștii trebuie să explice ma-

selor care aparțin națiunilor *asupritoare* că ele nu au nici o perspectivă de a se elibera dacă vor ajuta la asuprașirea altor națiuni, dacă nu vor recunoaște și nu vor susține dreptul acestor națiuni la autodeterminare, adică la libertatea de despărțire. Aceasta este politica socialistă, și nu imperialistă, care trebuie să fie dusă în toate țările în problema păcii și în problema națională. E drept că această politică, de cele mai multe ori, contravine legilor cu privire la înalta trădare, — dar acestor legi le contravine și rezoluția de la Basel, care a fost trădată într-un mod atât de rușinos aproape de toți socialiștii națiunilor asuprașitoare.

Trebuie să alegem : pentru socialism sau pentru supunerea în fața legilor domnilor Joffre și Hindenburg, pentru luptă revoluționară sau pentru slugărnicie față de imperialism. Aici linie de mijloc nu există. Și cel mai mare rău îl fac proletariatului născocitorii fățarnici (sau obtuzi) ai politicii „liniei de mijloc“.

Scris în Iulie-august 1915

Semnat : L e n i n

Se tipărește după manuscris

*Publicat pentru prima oară în 1924,
în revista
„Proletarskaia Revoliușlla“ nr. 5*

SOCIALISMUL ȘI RĂZBOIUL
(ATITUDINEA P.M.S.D.R. FAȚĂ DE RĂZBOI) ¹¹⁹

Scris în Iulie—august 1915

*Publicat în august 1915,
la Geneva, în broșură,
sub îngrijirea redacției
ziarului „Sozial-Demokrat”*

Se tipărește după textul broșurii

PREFAȚĂ
LA PRIMA EDIȚIE (APĂRUTĂ ÎN STRĂINĂTATE)

Războiul durează de un an. Partidul nostru și-a precizat atitudinea față de război chiar de la începutul lui în manifestul C.C. întocmit în septembrie 1914 și publicat (după ce în prealabil a fost trimis membrilor C.C. și reprezentanților cu munci de răspundere ai partidului nostru din Rusia și s-a primit asentimentul lor) la 1 noiembrie 1914, în nr. 33 al Organului Central al partidului nostru, ziarul „Soțial-Demokrat“ *. Apoi, în nr. 40 (din 29 martie 1915) au fost publicate rezoluțiile Conferinței de la Berna **, în care principiile și tactica noastră sînt expuse cu mai multă precizie.

În momentul de față, în Rusia crește în mod vădit starea de spirit revoluționară a maselor. În celelalte țări se observă pretutindeni simptomele aceluiași fenomen, cu toate că majoritatea partidelor social-democrate oficiale, care au trecut de partea guvernelor și a burgheziei din propria lor țară, înăbușă tendințele revoluționare ale proletariatului. Datorită acestei stări de lucruri, publicarea unei broșuri în care să se facă bilanțul tacticii social-democrate față de război devine imperios necesară. Reproducem în întregime sus-menționatele documente de partid, în completarea cărora dăm scurte explicații, căutînd să ținem seama de toate argumentele principale care au fost aduse, în literatură și în adunările de partid, în favoarea tacticii burgheze sau a celei proletare.

* Vezi volumul de față, p. 13—22. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, p. 160—166. — *Nota red.*

PREFAȚĂ LA EDIȚIA A DOUA

Broșura de față a fost scrisă în vara anului 1915, chiar în ajunul Conferinței de la Zimmerwald. Ea a apărut și în limbile germană și franceză și a fost reprodusă în întregime în limba norvegiană în organul de presă al tineretului social-democrat norvegian. Ediția germană a broșurii a fost introdusă în mod ilegal în Germania — la Berlin, Leipzig, Bremen și în alte orașe, unde a fost difuzată ilegal de adepții stîngii zimmerwaldiene și de grupul lui Karl Liebknecht. Ediția franceză a fost tipărită ilegal la Paris și a fost difuzată acolo de zimmerwaldienii francezi. Din ediția rusă a pătruns în țară un număr foarte redus de exemplare, și la Moscova muncitorii au copiat-o de mîna.

Retipărim acum în întregime această broșură, socotind-o drept un document. Cititorul nu trebuie să uite nici un moment că ea a fost scrisă în august 1915. Acest lucru trebuie avut în vedere în special atunci cînd este vorba de păsajele referitoare la Rusia : pe atunci Rusia era încă Rusia țaristă, Rusia Romanovilor...

*Publicată în broșura
editată în 1918*

Se tipărește după textul broșurii

CAPITOLUL I
PRINCIPIILE SOCIALISMULUI ȘI RĂZBOIUL
DIN 1914—1915

ATITUDINEA SOCIALIȘTILOR FAȚĂ DE RĂZBOAIE

Socialiștii întotdeauna au condamnat războaiele dintre popoare ca fiind un lucru barbar și inuman. Atitudinea noastră față de război este însă principial diferită de cea a pacifiștilor burghezi (partizani și propovăduitori ai păcii) și de cea a anarhiștilor. De primii ne deosebim prin faptul că sîntem conștienți de legătura inevitabilă care există între războaie și lupta de clasă din interiorul țării, sîntem conștienți de imposibilitatea de a se pune capăt războaielor atîta timp cît nu au fost desființate clasele și nu a fost instaurat socialismul, precum și prin faptul că războaiele civile, adică războaiele claselor asupra împotriva celor asupritoare, ale sclavilor împotriva stăpînitorilor de sclavi, ale țărănilor iobagi împotriva moșierilor, ale muncitorilor salariați împotriva burgheziei le considerăm pe deplin legitime, progresiste și necesare. Și de pacifiști și de anarhiști, noi, marxiștii, ne deosebim prin faptul că socotim necesar ca fiecare război în parte să fie studiat sub aspect istoric (din punctul de vedere al materialismului dialectic al lui Marx). În decursul istoriei au existat numeroase războaie care, cu toate grozăviile, atrocitățile, nenorocirile și suferințele ce sînt în mod inevitabil legate de orice război, au fost războaie progresiste, adică au fost prielnice dezvoltării omenirii, contribuind la distrugerea unor instituții deosebit de nefaste și de reacționare (de pildă absolutismul sau iobăgia), a celor mai barbare orînduiri despotice din Europa (despotismul turcesc și cel rusesc). De aceea trebuie să analizăm particularitățile istorice ale războiului actual.

TIPURI ISTORICE DE RĂZBOAIE DIN EPOCA MODERNĂ

Marea revoluție franceză a deschis o epocă nouă în istoria omenirii. Unul dintre tipurile de războaie care au avut loc de atunci și pînă la Comuna din Paris, din 1789 și pînă în 1871, au fost războaiele cu caracter burghezo-progresist, de eliberare națională. Cu alte cuvinte, conținutul principal și semnificația istorică a acestor războaie au fost răsturnarea absolutismului și feudalismului, subminarea lor, răsturnarea jugului străin. De aceea erau războaie progresiste, și, atunci cînd se duceau *asemenea* războaie, toți democrații cinstiți, revoluționari, precum și toți socialiștii doreau ca învingătoare să fie acea țară (adică acea burghezie) care contribuia la doborîrea sau la subminarea celor mai primejdioși piloni ai feudalismului, absolutismului și asuprii unor popoare străine. În războaiele revoluționare purtate de Franța, de pildă, a existat elementul de jaf și de acaparare a unor teritorii străine de către francezi; dar asta nu schimbă cu nimic semnificația istorică esențială a acestor războaie, care distrugeau și zdruncinau temeliile feudalismului și absolutismului din Europa veche, feudală. În războiul franco-prusian, Germania a jefuit Franța; dar asta nu schimbă semnificația istorică esențială a acestui război, care a făcut ca zeci de milioane de germani să scape de fărîmițarea feudală și de asuprirea celor doi despoți, țarul rus și Napoleon al III-lea.

DEOSEBIREA DINTRE RĂZBOIUL DE AGRESIUNE
ȘI RĂZBOIUL DE APĂRARE

Epoca 1789—1871 a lăsat urme adînci și amintiri revoluționare. Înainte de răsturnarea feudalismului, absolutismului și a jugului străin, nici vorbă nu putea fi de dezvoltarea luptei proletare pentru socialism. Socialiștii, atunci cînd, referindu-se la războaiele din *această* epocă, vorbeau despre caracterul legitim al războiului „de apărare”, aveau totdeauna în vedere tocmai acest scop, adică revoluția împotriva feudalismului și iobăgiei. Prin război „de apărare”, socialiștii înțelegeau întotdeauna un război „drept” în acest sens (așa s-a și exprimat o dată W. Liebknecht)²²⁰. Numai în acest sens admiteau și admit acum socialiștii

caracterul legitim, progresist și drept al „apărării patriei“ sau al războiului „de apărare“. De exemplu, dacă Marocul ar declara mâine război Franței, India — Angliei, Persia sau China — Rusiei etc., acestea ar fi războaie „drepte“, „de apărare“, *indiferent* cine ar ataca primul, și orice socialist ar dori ca statele asupra, dependente, lipsite de drepturi depline, să învingă „marile“ puteri asupra, sclavagiste, prădalnice.

Închipuiți-vă însă că un proprietar de sclavi care are 100 de sclavi pornește războiul împotriva altui proprietar de sclavi, care are 200 de sclavi, pentru o reîmpărțire mai „dreaptă“ a sclavilor. E limpede că aplicarea noțiunii de război „de apărare“ sau de „apărare a patriei“ la un asemenea caz ar constitui un fals istoric și în fapt ar fi pur și simplu o înșelare a omului simplu, a omului de pe stradă, a omului neștiutor de către abili stăpâni de sclavi. Tocmai astfel, recurgând la ideologia „națională“ și la noțiunea de apărare a patriei, burghezia imperialistă de astăzi înșală popoarele în războiul actual, dus între proprietarii de sclavi în vederea consolidării și înăspririi sclaviei.

RĂZBOIUL ACTUAL ESTE UN RĂZBOI IMPERIALIST

Aproape toată lumea recunoaște că actualul război este un război imperialist, dar cei mai mulți denaturează această noțiune, o aplică numai uneia dintre părți sau insinuează totuși că acest război ar avea un caracter burghez-progresist, de eliberare națională. Imperialismul este stadiul cel mai înalt de dezvoltare a capitalismului, stadiu atins abia în secolul al XX-lea. Cadrul vechilor state naționale, fără a căror formare capitalismul n-ar fi putut să răstoarne feudalismul, a devenit prea neîncăpător pentru capitalism. În condițiile capitalismului, concentrarea a luat o asemenea amploare, încât ramuri industriale întregi sînt acaparate de syndicate, trusturi, uniuni ale capitaliștilor miliardari, și acești „magnați ai capitalului“ își împart aproape întregul glob pămîntesc fie sub formă de colonii, fie cuprinzînd țări străine în rețeaua cu mii de fire a exploatării financiare. Comerțului liber și concurenței i-au luat locul tendințele monopoliste, tendințele de acaparare de teritorii pentru plasarea de capital, pentru exportul de materii

prime etc. Dintr-un eliberator al națiunilor, cum a fost capitalismul în lupta împotriva feudalismului, capitalismul imperialist a devenit cel mai mare asupritor al națiunilor. Din progresist, capitalismul a devenit reacționar; el a dezvoltat în așa măsură forțele de producție, încât omnia trebuie fie să treacă la socialism, fie să suporte ani de zile sau chiar decenii lupta armată dintre „marile” puteri pentru menținerea artificială a capitalismului cu ajutorul coloniilor, monopolurilor, privilegiilor și al diferitelor forme de asuprire națională.

RĂZBOIUL DINTRE MARI PROPRIETARI DE SCLAVI
PENTRU MENȚINEREA ȘI CONSOLIDAREA SCLAVIEI

Pentru a lămuri care este semnificația imperialismului, vom prezenta date precise cu privire la împărțirea lumii între așa-numitele „mari” puteri (adică acelea care în jaful cel mare se bucură de succes):

Împărțirea lumii de către „marile” puteri sclavagiste:

„Mari” puteri	Colonii		Metropole		Total			
	1876	1914	1914					
	km ² milioane	locuitori	km ² milioane	locuitori	km ² milioane	locuitori		
Anglia	22,5	251,9	33,5	393,5	0,3	46,5	33,8	440,0
Rusia	17,0	15,9	17,4	33,2	5,4	136,2	22,8	169,4
Franța	0,9	6,0	10,6	55,5	0,5	39,6	11,1	95,1
Germania	—	—	2,9	12,3	0,5	64,9	3,4	77,2
Japonia	—	—	0,3	19,2	0,4	53,0	0,7	72,2
Statele Unite ale Americii de Nord	—	—	0,3	9,7	9,4	97,0	9,7	106,7
Cele șase „mari” puteri	40,4	273,8	65,0	523,4	16,5	437,2	81,5	960,6
Colonii care nu aparțin marilor puteri (ci Bel- giei, Olandei și altor state) ..			9,9	45,3			9,5	45,3
Cele trei țări „semicolonii” (Turcia, China și Persia)							14,5	361,2
							<i>Total</i>	105,9 1367,1
Celelalte state și țări							28,0	289,9
Întregul glob pământesc (fără regiunea polară)							133,9	1657,0

De aici se vede că popoarele care în majoritatea lor în perioada 1789—1871 se aflau în fruntea altor popoare în lupta pentru libertate, acum, după 1876, în condițiile capitalismului foarte dezvoltat și „răscopt“, au devenit asupritoare și înrobitoare ale majorității popoarelor și națiunilor de pe întregul glob pămîntesc. Din 1876 și pînă în 1914, cele șase „mari“ puteri au acaparat 25 000 000 km², adică un teritoriu de două ori și jumătate mai mare decît întreaga Europă ! Șase țări înrobesc în colonii o populație *de peste o jumătate de miliard* (523 000 000) de oameni. La 4 locuitori ai „marilor“ puteri revin cîte 5 locuitori din coloniile „lor“. Și toată lumea știe că coloniile au fost cucerite prin foc și sabie, că populația din colonii este supusă unui tratament barbar, că pentru a o exploata capitaliștii recurg la tot felul de procedee (exportul de capital, concesiunile etc., înșelare la vînzarea mărfurilor, subordonarea față de autoritățile națiunii „dominante“ etc. etc.). Burghezia anglo-franceză înșală poporul atunci cînd spune că duce războiul pentru libertatea popoarelor și a Belgiei : în realitate, ea duce război pentru a-și menține numeroasele colonii acaparate. Imperialiștii germani ar părăsi imediat Belgia etc. dacă englezii și francezii ar consimți să împartă „omenește“ cu ei coloniile. Specificul situației constă în faptul că în acest război soarta coloniilor se hotărăște printr-un război dus pe continent. Din punctul de vedere al dreptății burgheze și al libertății naționale (sau al dreptului națiunilor la existență), Germania ar avea indiscutabil dreptate împotriva Angliei și Franței, deoarece ea a fost „nedreptățită“ la împărțirea coloniilor, dușmanii ei asupresc incomparabil mai multe națiuni decît ea, iar în Austria, aliata ei, slavii asupriți se bucură, desigur, de mai multă libertate decît în Rusia țaristă, această adevărată „închisoare a popoarelor“. Dar nici Germania nu duce războiul pentru eliberarea națiunilor, ci pentru asuprirea lor. Nu e treaba socialiștilor să dea ajutor unui tîlhar mai tînăr și mai puternic (Germania) ca să jefuiască niște tîlhari mai bătrîni și mai ghiftuiți. Socialiștii trebuie să folosească lupta dintre acești tîlhari pentru a-i doborî pe toți. În acest scop, ei trebuie în primul rînd să spună poporului

adevărul, și anume că sub trei aspecte războiul actual este un război dus de puterile sclavagiste în vederea consolidării sclaviei. În primul rînd, este un război dus pentru consolidarea sclaviei în care sînt ținute coloniile printr-o împărțire mai „dreaptă” și prin exploatarea mai „solidară” a lor pe viitor ; în al doilea rînd, pentru consolidarea asupraii altor națiuni chiar în cadrul „marilor” puteri, deoarece și Austria și Rusia (Rusia într-o măsură mult mai mare și mult mai prost decît Austria) se mențin numai prin această asupraire, pe care o intensifică prin război ; în al treilea rînd, pentru consolidarea și prelungirea robiei salariate, deoarece proletariatul este dezbinat și oprimat, în timp ce capitaliștii au numai de cîștigat, îmbogățindu-se de pe urma războiului, ațîțind prejudecățile naționale și întețind reacțiunea, care a ridicat capul în toate țările, pînă și în cele mai libere și mai republicane.

„RĂZBOIUL ESTE CONTINUAREA POLITICII
PRIN ALTE MIJLOACE (ȘI ANUME : PRIN MIJLOACE VIOLENTE)”

Această vestită maximă aparține lui Clausewitz, unul dintre cei mai profunzi autori de scrieri militare²²¹. Marxiștii au considerat întotdeauna, și pe bună dreptate, această teză drept baza teoretică a modului în care trebuie înțeleasă semnificația oricărui război. Tocmai din acest punct de vedere au privit întotdeauna Marx și Engels diferitele războaie.

Aplicați acest punct de vedere la războiul actual. Veți vedea că de-a lungul deceniilor, de aproape o jumătate de veac, guvernele și clasele dominante și din Anglia, și din Franța, și din Germania, și din Italia, și din Austria, și din Rusia au dus o politică de jefuire a coloniilor, de asupraire a unor națiuni străine și de înăbușire a mișcării muncitorești. Tocmai această politică, și numai această politică, este continuată de actualul război. În special politica dusă și de Austria și de Rusia, atît în timp de pace cît și în timp de război, e o politică de înrobire a națiunilor, și nu de eliberare a lor. Dimpotrivă, în China, Persia, India și în alte țări dependente observăm, în ultimele decenii, o poli-

tică de trezire la viața națională a zeci și sute de milioane de oameni, de eliberare a lor de sub jugul „marilor“ puteri reacționare. Războiul dus pe această bază istorică poate fi și în prezent un război burghezo-progresist, de eliberare națională.

E suficient să privim actualul război ca o continuare a politicii „marilor“ puteri și a claselor dominante din aceste țări, pentru a ne da imediat seama cât de flagrant antiistorică, falsă și fățarnică este părerea că ideea „apărării patriei“ în acest război ar putea fi justificată.

EXEMPLUL BELGIEI

Social-șoviniștilor din țările triplei (astăzi cvadruplei) înțelegeri²²² (în Rusia, lui Plehanov & Co.) le place foarte mult să invoce exemplul Belgiei. Dar acest exemplu pledează împotriva lor. Imperialiștii germani au violat cu nerușinare neutralitatea Belgiei, așa cum au făcut totdeauna și pretutindeni statele beligerante, călcând, la nevoie, în picioare *toate* tratatele și obligațiile. Să presupunem că toate statele interesate în respectarea tratatelor internaționale ar declara război Germaniei, cerându-i să părăsească Belgia și să-i plătească despăgubiri. În acest caz, simpatia socialiștilor ar fi, desigur, de partea dușmanilor Germaniei. Adevărul este însă că războiul este dus de „tripla (și cvadrupla) înțelegere“ *nu* pentru Belgia : acest lucru îl știe prea bine toată lumea, și numai ipocriții caută să-l ascundă. Anglia jefuiește coloniile Germaniei și cotopește Turcia, Rusia cotopește Galiția și Turcia, Franța vrea Alsacia și Lorena, ba chiar și țărmlul stîng al Rinului ; cu Italia s-a încheiat un tratat cu privire la împărțirea prăzii (a Albaniei și a Asiei Mici) ; cu Bulgaria și cu România se duc negocieri tot în legătură cu împărțirea prăzii. În condițiile războiului actual, dus de guvernele actuale, *nu poți* ajuta *altfel* Belgia decît ajutînd la sugrumarea Austriei sau a Turciei etc. ! Ce legătură au însă toate acestea cu „apărarea patriei“ ?? Dar tocmai asta e particularitatea războiului imperialist, a războiului dintre guverne burgheze reacționare, istoricește perimate, pentru asuprirea altor națiuni. Cine

Încearcă să justifice participarea la războiul actual, acela contribuie la permanentizarea asupra imperialiste a națiunilor. Cine preconizează ca actualele greutăți prin care trec guvernele să fie folosite în vederea luptei pentru revoluția socială, acela apără adevărata libertate a tuturor națiunilor, libertate care nu poate fi înfăptuită decât în condițiile socialismului.

PENTRU CE LUPTĂ RUSIA ?

În Rusia, imperialismul capitalist de tipul cel mai nou s-a manifestat pe deplin în politica dusă de țarism față de Persia, Manciuria și Mongolia ; în general însă, în Rusia precumpănește imperialismul militar și feudal. Nicăieri în lume nu există o asemenea asupra a majorității populației țării cum există în Rusia : velicorușii reprezintă numai 43% din întreaga populație, adică mai puțin de jumătate, iar toți ceilalți, considerați alogeni, sînt lipsiți de drepturi. Din cei 170 000 000 de locuitori ai Rusiei, *circa* 100 000 000 sînt asupra și lipsiți de drepturi. Țarismul duce războiul în vederea cuceririi Galiției și sugrumării definitive a libertății ucrainenilor, în vederea cuceririi Armeniei, Constantinopolului etc. Țarismul consideră războiul un mijloc de a abate atenția de la creșterea nemulțumirilor în interiorul țării și de a înăbuși mișcarea revoluționară în creștere. Astăzi, în Rusia, la fiecare doi velicoruși revin doi pînă la trei „alogeni“, care sînt lipsiți de drepturi : prin război țarismul urmărește să sporească numărul națiunilor asupra de Rusia, să consolideze asupra lor și să zădărnicească astfel lupta dusă pentru libertatea velicorușilor înșiși. Posibilitatea de a asupra și a jefui alte popoare duce la statornicirea stagnării economice, deoarece, în loc ca sursa de venituri s-o constituie dezvoltarea forțelor de producție, o constituie adeseori exploatarea semifeudală a „alogenilor“. Așadar, în ce privește Rusia, războiul are un caracter net reacționar și este îndreptat împotriva eliberării.

CE ESTE SOCIAL-ȘOVINIȘMUL ?

Social-șovinism înseamnă susținerea ideii de „apărare a patriei“ în războiul actual. Din această idee rezultă, apoi, renunțarea la lupta de clasă în timpul războiului, votarea creditelor de război etc. În realitate, social-șoviniștii duc o politică antiproletară, burgheză, deoarece ei nu susțin „apărarea patriei“ în sensul luptei împotriva jugului străin, ci „dreptul“ unora sau altora dintre „marile“ puteri de a jefui colonii și de a asupra alte popoare. Social-șoviniștii înșeală și ei poporul repetând minciuna burgheză că războiul ar fi dus pentru apărarea libertății și a existenței națiunilor, trecînd astfel de partea burgheziei și mergînd împotriva proletariatului. Social-șoviniști sînt și cei care justifică și caută să prezinte într-o lumină favorabilă guvernele și burghezia *unuia* dintre grupurile de puteri beligerante, cît și cei care, asemenea lui Kautsky, recunosc că socialiștii din *toate* țările beligerante au deopotrivă dreptul „de a-și apăra patria“. Fiind de fapt o pavăză a privilegiilor, avantajelor, jafurilor și silniciilor „proprii“ (sau, în general, ale oricărei) burghezii imperialiste, social-șovinismul înseamnă trădare deplină a tuturor convingerilor socialiste și a hotărîrii Congresului socialist internațional de la Basel.

MANIFESTUL DE LA BASEL

Manifestul cu privire la război, adoptat în unanimitate la Basel în 1912, are în vedere tocmai războiul între Anglia și Germania, precum și între aliații lor actuali, război care a și izbucnit în 1914. În manifest se spune răspicat că nici un fel de interes al poporului nu poate să justifice un asemenea război dus „de dragul profiturilor capitaliștilor și în avantajul dinastiilor“ și avînd la bază politica imperialistă, de jaf a marilor puteri. În manifest se spune răspicat că războiul este periculos „pentru guverne“ (pentru toate, fără excepție), se relevă teama acestora de „revoluția proletară“ și se invocă, cît se poate de precis, exemplul Comunei din 1871 și al perioadei octombrie-decembrie 1905, *adică exemplul revoluției și al războiului civil.*

Așadar, Manifestul de la Basel tocmai pentru războiul actual stabilește tactica luptei revoluționare a muncitorilor pe scară internațională împotriva guvernelor din propria lor țară, tactica revoluției proletare. Manifestul de la Basel reproduce cuvintele rezoluției de la Stuttgart care spune că, în cazul cînd va izbucni războiul, socialiștii trebuie să folosească „criza economică și politică” creată de el pentru „a grăbi căderea capitalismului”, adică să folosească greutățile întîmpinate de guverne și starea de revoltă a maselor, pe care le generează războiul, în vederea revoluției socialiste.

Politica social-șoviniștilor, faptul că ei justifică războiul ca fiind un război burghez de eliberare, că admit ideea „apărării patriei”, a votării creditelor, a participării la guvern etc. etc. înseamnă o trădare fățișă a socialismului, trădare care, după cum vom vedea mai jos, nu se poate explica altfel decît prin victoria oportunistului și a politicii național-liberale în cadrul majorității partidelor muncitorești din Europa.

FALSE REFERIRI LA MARX ȘI ENGELS

Social-șoviniștii ruși (cu Plehanov în frunte) se referă la tactica lui Marx din timpul războiului din 1870; — cei germani (de felul lui Lensch, David & Co.) la afirmațiile făcute de Engels în 1891 că, în cazul unui război cu Rusia și Franța, socialiștii germani sînt datori să-și apere patria; — în sfîrșit, social-șoviniștii de felul lui Kautsky, în dorința lor de a concilia și a legitima șovinismul internațional, se referă la faptul că Marx și Engels, deși condamnau războaiele, s-au situat întotdeauna, din 1854—1855 pînă în 1870—1871 și 1876—1877, de partea unuia sau altuia dintre statele beligerante, din moment ce războiul totuși izbucnea.

Toate aceste referiri constituie o revoltătoare denaturare a concepțiilor lui Marx și Engels în favoarea burgheziei și a oportuniștilor, întocmai așa cum scrierile anarhiștilor Guillaume & Co. denaturează concepțiile lui Marx și Engels pentru a justifica anarhismul. În ce privește Ger-

mania, războiul din 1870—1871 a fost un război progresist din punct de vedere istoric pînă în momentul cînd Napoleon al III-lea a fost învins, deoarece acesta, împreună cu țarul, asuprise ani de-a rîndul Germania, contribuind la menținerea fărîmițării ei feudale. Dar, de îndată ce războiul s-a transformat într-o cotropire a Franței (anexarea Alsaciei și Lorenei), Marx și Engels i-au condamnat cu hotărîre pe germani. Ba chiar și la începutul acestui război Marx și Engels au aprobat refuzul lui Bebel și Liebknecht de a vota creditele și i-au sfătuit pe social-democrați să nu se contopească cu burghezia, ci să apere interesele independente de clasă ale proletariatului. A aplica aprecierea făcută acestui război, burghezo-progresist și cu caracter de eliberare națională, la războiul imperialist de astăzi înseamnă a-ți bate joc de adevăr. Același lucru se referă, și în măsură și mai mare, la războiul din 1854—1855 și la toate războaiele din secolul al XIX-lea, cînd nu existau *nici* imperialismul de astăzi, *nici* condiții obiective coapte pentru socialism, *nici* partide socialiste de masă în *toate* țările beligerante, adică nu existau tocmai condițiile din care Manifestul de la Basel a dedus tactica „revoluției proletare” în legătură cu un război între marile puteri.

Cine invocă astăzi atitudinea lui Marx față de războaiele din epoca în care burghezia era *progresistă* și dă uitării cuvintele sale : „muncitorii nu au patrie” — cuvinte care se referă *tocmai* la epoca în care burghezia, care și-a trăit traiul, este reacționară, la epoca revoluției socialiste —, acela îl denaturează cu nerușinare pe Marx, substituind punctului de vedere socialist un punct de vedere burghez.

FALIMENTUL INTERNAȚIONALEI A II-A

Socialiștii din întreaga lume au declarat în mod solemn în 1912 la Basel că ei consideră războiul european care se apropia drept un act „criminal” și profund reacționar din partea *tuturor* guvernelor, un act de natură să grăbească prăbușirea capitalismului, dînd în mod inevitabil naștere unei revoluții împotriva acestuia. A venit războiul,

a venit criza. În loc să adopte o tactică revoluționară, majoritatea partidelor social-democrate au adoptat o tactică reacționară, trecînd de partea guvernelor și a burgheziei din propria lor țară. Această trădare a socialismului marchează falimentul Internaționalei a II-a (1889—1914), și noi trebuie să vedem ce a provocat acest faliment, ce a generat social-șovinismul, de unde își trage el forța.

SOCIAL-ȘOVINISMUL ESTE OPORTUNISM DUS LA DESĂVIRȘIRE

În tot cursul epocii Internaționalei a II-a, în toate partidele social-democrate s-a dus o luptă între aripa revoluționară și cea oportunistă. Într-o serie de țări s-a produs o sciziune pe această linie (Anglia, Italia, Olanda și Belgaria). Nici un marxist nu se îndoia că oportunismul este expresia politicii burgheze în mișcarea muncitorească, că este expresia intereselor micii burghezii și ale alianței dintre o infimă parte de muncitori îmburgheziți și „propria” lor burghezie împotriva intereselor masei proletarilor, ale masei celor asupriți.

Condițiile obiective existente la sfîrșitul secolului al XIX-lea au făcut ca oportunismul să se întărească foarte mult, transformînd folosirea legalității burgheze în proster-nare în fața acesteia, creînd o pătură restrînsă de birocrați și aristocrați în cadrul clasei muncitoare și atrăgînd în rîndurile partidelor social-democrate un mare număr de „to-varăși de drum” mic-burghezi.

Războiul a grăbit acest proces, transformînd oportunismul în social-șovinism și alianța ocultă dintre oportuniști și burghezie într-o alianță fățișă. Totodată, autoritățile militare au introdus pretutindeni starea de asediu și au pus botniță masei muncitorești ; aproape toți vechii conducători ai acesteia au trecut de partea burgheziei.

Baza economică a oportunismului și social-șovinismului este aceeași : interesele unei pături infime de muncitori privilegiați și ale micii burghezii, care-și apără situația lor privilegiată, „dreptul” lor de a căpăta fărămături din profiturile realizate de „propria” lor burghezie națională de

pe urma jefuirii altor națiuni, de pe urma avantajelor care rezultă din situația ei de națiune dominantă etc.

Conținutul ideologic și politic al oportunismului și social-șovinismului este același : colaborarea între clase în loc de luptă între ele, renunțarea la mijloacele revoluționare de luptă, ajutorarea „propriului” guvern în situația grea în care se află în loc de folosirea acestor greutăți în vederea revoluției. Dacă luăm țările europene în ansamblul lor, dacă ne îndreptăm atenția nu spre anumite persoane (nici chiar spre persoane cu cel mai mare prestigiu), vedem că tocmai *curentul* oportunist a devenit principalul sprijin al social-șovinismului și că în rîndurile revoluționarilor se ridică aproape pretutindeni un protest mai mult sau mai puțin consecvent împotriva lui. Și dacă privim, de pildă, modul în care s-au grupat curente la Congresul socialist internațional de la Stuttgart din 1907, vedem că marxismul internațional era împotriva imperialismului, în timp ce oportunismul internațional încă de pe atunci era de partea lui.

UNITATEA CU OPORTUNIȘTII INSEAMNĂ ALIANȚA MUNCITORILOR
CU „PROPIA” LOR BURGHEZIE NAȚIONALĂ
ȘI SCINDAREA CLASEI MUNCITORE REVOLUȚIONARE
INTERNATIONALE

În trecut, în epoca dinainte de război, se considera adeseori că oportunismul, deși este o „deviere”, un „extremism”, este totuși o parte componentă legitimă a partidului social-democrat. Războiul a dovedit că în viitor acest lucru nu va mai fi cu putință. Oportunismul „s-a maturizat”, și-a îndeplinit pînă la capăt rolul de emisar al burgheziei în mișcarea muncitorească. Unitatea cu oportuniștii a devenit o pură ipocrizie, și un exemplu în această privință ni-l oferă Partidul social-democrat german. În toate cazurile mai importante (de pildă cu prilejul votului de la 4 august), oportuniștii vin cu un ultimatum, a cărui acceptare o obțin datorită numeroaselor lor legături cu burghezia, datorită majorității de care dispun în conducerea sindicatelor etc. Astăzi, *unitatea* cu oportuniștii înseamnă *de fapt* subordonarea clasei muncitoare față de „propria” sa

burghezie națională, alianța cu ea în vederea asupririi altor națiuni și în vederea luptei pentru privilegiile de națiune dominantă, înseamnă *scindarea* proletariatului revoluționar din toate țările.

Oricît de grea ar fi în unele cazuri lupta împotriva oportuniștilor care domină în numeroase organizații, oricît de multe particularități ar avea în unele țări procesul de curățire de oportuniști a rîndurilor partidelor muncitorești, acest proces este inevitabil și rodnic. Socialismul reformist moare ; socialismul care renaște „va fi un socialism revoluționar, intransigent, insurecțional“, după expresia justă a socialistului francez Paul Golay²²³.

„KAUTSKISMUL“

Kautsky, cea mai mare somitate a Internaționalei a II-a, oferă un exemplu cît se poate de tipic și de grăitor al felului în care recunoașterea în vorbă a marxismului a dus în fapt la transformarea lui în „struvism“ sau în „brentanism“²²⁴. Același lucru se vede și din exemplul lui Plehanov. Prin sofisme vădite, marxismul este golit de conținutul său viu, revoluționar ; se recunoaște *totul* din marxism, *în afară* de mijloacele revoluționare de luptă, de propagarea și de pregătirea acestora, de educarea maselor tocmai în această direcție. Kautsky „împacă“ în mod neprincipial ideea fundamentală a social-șovinismului — admiterea apărării patriei în războiul actual —, făcînd de ochii lumii o concesie diplomatică celor de stînga sub forma abținerii de la votarea creditelor, sub forma adoptării în vorbe a unei atitudini opoziționiste etc. Kautsky, care în 1909 a scris o carte întregă despre apropierea unei epoci a revoluțiilor și despre legătura dintre război și revoluție, Kautsky, care în 1912 a semnat Manifestul de la Basel cu privire la folosirea în scopuri revoluționare a războiului care se apropia, astăzi nu știe cum să mai justifice și să prezinte în culori mai frumoase social-șovinismul și, la fel ca Plehanov, se alătură burgheziei pentru a-și bate joc de orice planuri de revoluție, de orice pas în direcția unei lupte revoluționare fățișe.

Clasa muncitoare nu poate să-și ducă la îndeplinire rolul său revoluționar mondial dacă nu duce un război necruțător împotriva acestei atitudini de renegare, împotriva acestei lipse de caracter, împotriva acestui servilism în fața oportunismului și împotriva acestei nemaipomenite vulgarizări teoretice a marxismului. Kautskismul nu este ceva întâmplător, ci produsul social al contradicțiilor Internaționalei a II-a, o îmbinare a fidelității față de marxism în vorbă cu subordonarea față de oportunism în fapt.

Forma în care se manifestă această falsitate fundamentală a „kautskismului“ diferă de la țară la țară. În Olanda — Roland-Holst, care respinge ideea apărării patriei, susține unitatea cu partidul oportuniștilor. În Rusia — Troțki, care respinge și el această idee, susține, de asemenea, unitatea cu grupul oportunist și șovin de la „Nașa Zarea“. În România — Racovschi, care declară război oportunismului, socotindu-l vinovat de falimentul Internaționalei, e gata, totodată, să admită că ideea apărării patriei este legitimă. Toate acestea sînt manifestări ale răului pe care marxisții olandezi (Gorter, Pannekoek) l-au denumit „radicalism pasiv“ și care se reduce la înlocuirea marxismului revoluționar prin eclecticism în teorie și la servilism sau neputință în fața oportunismului în practică.

LOZINCA MARXIȘTILOR ESTE LOZINCA
SOCIAL-DEMOCRAȚIEI REVOLUȚIONARE

Războiul a provocat, desigur, o criză extrem de acută și a agravat la maximum mizeria maselor. Caracterul reacționar al acestui război, minciuna sfruntată a burgheziei din *toate* țările, care-și camuflează scopurile sale de jaf îndărătul „ideologiei naționale“, în condițiile unei situații obiectiv-revoluționare, toate acestea creează în mod inevitabil o stare de spirit revoluționară în mase. Datoria noastră este să le ajutăm să înțeleagă, să adîncească și să exprime într-o formă precisă această stare de spirit. Această sarcină își găsește expresia justă numai în lozinca transformării războiului imperialist în război civil, și *orice* luptă de clasă consecventă în cursul războiului, orice tac-

tică a „acțiunii de masă“ aplicată cu seriozitate duc în mod inevitabil la acest lucru. Nu putem ști dacă o mișcare revoluționară puternică va izbucni ca urmare a primului sau a celui de-al doilea război imperialist între marile puteri, în cursul războiului sau după el, dar în orice caz datoria noastră indiscutabilă este de a activa sistematic și neînțecat în această direcție.

Manifestul de la Basel se referă direct la exemplul Comunei din Paris, adică la exemplul transformării războiului dintre guverne în război civil. Acum o jumătate de veac, proletariatul era prea slab, condițiile obiective ale socialismului nu erau încă coapte, nu erau posibile o coordonare și o conlucrare între mișcările revoluționare din toate țările beligerante, iar faptul că o parte a muncitorilor parizieni s-au lăsat antrenați de „ideologia națională“ (tradiția anului 1792) a fost o slăbiciune mic-burgheză a acestora, slăbiciune pe care Marx a relevat-o la timpul său, și una din cauzele care au dus la căderea Comunei. La o jumătate de secol după Comună, condițiile care au dus la slăbirea revoluției de atunci au dispărut, și în prezent unui socialist nu-i este permis să se împace cu renunțarea la o activitate în spiritul comunarșilor din Paris.

EXEMPLUL FRATERNIZĂRII ÎN TRANȘEE

Ziarele burgheze din toate țările beligerante au citat cazuri de fraternizare între ostașii națiunilor beligerante pînă și în tranșee. Iar faptul că autoritățile militare (din Germania și din Anglia) au luat măsuri draconice împotriva acestei fraternizări dovedește că guvernele și burghezia îi acordă o mare importanță. Dacă în condițiile în care oportunismul domină în mod absolut în conducerea partidelor social-democrate din Europa occidentală și social-șovinismul este sprijinit de întreaga presă social-democrată și de toate somitățile Internaționalei a II-a au fost cu puțință cazuri de fraternizare, aceasta arată cît de posibil ar fi să se scurteze actualul război criminal, reacționar și sclavagist și să se organizeze o mișcare revoluționară

pe plan internațional, în cazul când fie chiar și numai socialiștii de stînga din toate țările beligerante ar duce o acțiune sistematică în această direcție.

INSEMNĂTATEA ORGANIZAȚIILOR ILEGALE

Cei mai de văză anarhiști din întreaga lume s-au compromis nu mai puțin decît oportuniștii prin social-șovinismul (în spiritul lui Plehanov și Kautsky) de care au dat dovadă în actualul război. Unul dintre rezultatele pozitive ale acestui război va fi, desigur, nimicirea și a oportunismului, și a anarhismului.

Fără a renunța în nici un caz și în nici o împrejurare la folosirea oricărei posibilități legale cît de mici de organizare a maselor și de propagare a socialismului, partidele social-democrate trebuie să rupă cu prosternarea în fața legalității. „Trageți voi primii, domnilor burghezi“, spunea Engels, făcînd aluzie la războiul civil și la necesitatea ca noi să încalcăm legalitatea *după* ce o va fi încalcat burghezia. Criza a arătat că burghezia o încalcă în toate țările, pînă și în cele mai libere, și că masele nu pot fi duse la revoluție fără a se crea organizații ilegale în vederea propagării, discutării, aprecierii și pregătirii mijloacelor revoluționare de luptă. În Germania, de pildă, orice *acțiune cinstită* întreprinsă de socialiști este îndreptată împotriva oportunismului mîrșav și a „kautskismului“ ipocrit și este întreprinsă în mod ilegal. În Anglia sînt trimiși la ocnă cei ce îndeamnă în presă la nesupunere la încorporare.

A considera că negarea metodelor ilegale de propagandă și ridiculizarea lor în presa legală sînt compatibile cu apartenența la partidul social-democrat înseamnă a trăda socialismul.

DESPRE INFRINGEREA „PROPRIULUI” GUVERN IN RĂZBOIUL IMPERIALIST

Cei care susțin ideea victoriei guvernului din propria lor țară în războiul actual, precum și cei care susțin lozinca „nici victorie, nici înfrîngere“ se situează deopotrivă pe

pozițiile social-șovinismului. Într-un război reacționar nu se poate ca clasa revoluționară să nu dorească înfrîngerea guvernului din propria sa țară, nu se poate să nu vadă legătura dintre insuccesele înregistrate de acesta pe tărîm militar și posibilitatea de a-l răsturna mai ușor. Numai un burghez care crede că războiul început de guverne trebuie neapărat să se termine ca război între guverne, și care dorește acest lucru, găsește „ridicolă” sau „absurdă” ideea că socialiștii din *toate* țările beligerante trebuie să-și manifeste dorința ca *toate* guvernele „proprii” să fie înfrînte. Dimpotrivă, această manifestare ar corespunde năzuinței pe care orice muncitor conștient o poartă ascunsă în sufletul lui și ar fi pe linia activității noastre, îndreptată spre transformarea războiului imperialist în război civil.

Fără îndoială că agitația susținută dusă împotriva războiului de către o parte a socialiștilor englezi, germani și ruși „a slăbit puterea militară” a guvernelor respective, dar această agitație constituia un merit al socialiștilor. Socialiștii trebuie să explice maselor că, în afară de răsturnarea pe cale revoluționară a „propriilor” guverne, pentru ele nu există altă salvare și că în vederea atingerii acestui scop trebuie folosite dificultățile întâmpinate de guverne în războiul actual.

DESPRE PACIFISM ȘI LOZINCA PĂCII

Adeseori starea de spirit a maselor în favoarea păcii exprimă un început de protest, de revoltă și de înțelegere a faptului că războiul are un caracter reacționar. Este de datoria tuturor social-democraților să folosească această stare de spirit. Ei trebuie să participe în modul cel mai activ la orice mișcare și orice demonstrații care vor porni de la această bază, dar nu vor înșela poporul prin admiterea ideii că, și dacă nu există o mișcare revoluționară, este cu putință pacea fără anexiuni, fără asuprirea națiunilor, fără jaf, pacea care să nu poarte germenul unor noi războaie între guvernele de astăzi și între clasele dominante de astăzi. O asemenea înșelare a poporului ar face numai jocul diplomației secrete a guvernelor beligerante și

ar corespunde planurilor lor contrarevoluționare. Cine doarește o pace trainică și democratică trebuie să se pronunțe pentru războiul civil împotriva guvernelor și burgheziei.

DESPRE DREPTUL NAȚIUNILOR LA AUTODETERMINARE

În războiul actual, modul cel mai răspândit de înșelare a poporului de către burghezie este camuflarea scopurilor ei de jaf prin ideologia „eliberării naționale“. Englezii făgăduiesc libertatea Belgiei, germanii — libertatea Poloniei etc. În realitate, după cum am văzut, acesta este un război dus de asupritorii majorității națiunilor din întreaga lume pentru consolidarea și extinderea acestei asupriri.

Socialiștii nu-și pot atinge țelul lor mareț fără a lupta împotriva oricărei asupriri a națiunilor. De aceea ei trebuie să ceară neapărat ca partidele social-democrate din țările *asupritoare* (îndeosebi din așa-numitele „mari“ puteri) să recunoască și să susțină dreptul națiunilor *asuprite* la autodeterminare, și anume în sensul politic al cuvântului, adică dreptul la despărțirea politică. Socialistul care aparține unei națiuni dominante sau unei națiuni posesoare de colonii și care nu susține acest drept este un șovinist.

Susținerea acestui drept nu numai că nu încurajează formarea de state mici, ci, dimpotrivă, duce la formarea mai liberă, mai îndrăzneată, și de aceea pe scară mai largă și mai generală de state mari și uniuni de state, mai avantajoase pentru mase și corespunzând într-o măsură mai mare dezvoltării economice.

Socialiștii care aparțin națiunilor *asuprite* trebuie, la rândul lor, să lupte neapărat pentru o unitate deplină (inclusiv organizatorică) între *muncitorii* națiunilor *asuprite* și cei ai națiunilor *asupritoare*. Ideea despărțirii pur juridice a unei națiuni de alta (așa-numita „autonomie cultural-națională“ a lui Bauer și Renner) este o idee reacționară.

Imperialismul este epoca asupririi, care merge progresiv, a națiunilor din întreaga lume de către un pumn de „mari“ puteri, și de aceea nu se poate duce lupta împotriva imperialismului pentru revoluția socialistă internațională fără

recunoașterea dreptului națiunilor la autodeterminare. „Nu poate fi liber un popor care asuprește alte popoare“ (Marx și Engels). Nu poate fi socialist proletariatul care se împacă cu o cât de mică violență din partea „propriei“ sale națiuni împotriva altor națiuni.

CAPITOLUL AL II-LEA
CLASELE ȘI PARTIDELE DIN RUSIA
BURGHEZIA ȘI RĂZBOIUL

Într-o singură privință guvernul rus n-a rămas maiajos de confrății săi din Europa : ca și aceștia, el s-a priceput la înșelarea în stil mare a „propriului“ său popor. Și în Rusia a fost pus în mișcare un aparat uriaș și monstruos de răspîndire de minciuni și mistificări pentru a infecta masele cu șovinism, pentru a le face să creadă că guvernul țarist duce un război „drept“, că el apără în mod dezinteresat pe „frații slavi“ etc.

Clasa moșierilor și vîrfurile burgheziei comerciale și industriale au sprijinit cu înflăcărare politica belicoasă a guvernului țarist. Ele se așteaptă, cu drept cuvînt, la imense avantaje materiale și la privilegii de pe urma împărțirii moștenirii turcești și a celei austriece. O serie întregă de congrese ale acestora savurează de pe acum profiturile care s-ar scurge în buzunarele lor în cazul cînd armata țaristă ar cîștiga victoria. În plus, reacționarii își dau perfect de bine seama că, dacă mai există ceva ce ar putea să amîne prăbușirea monarhiei Romanovilor și să întîrzie izbucnirea unei noi revoluții în Rusia, aceasta ar putea fi numai o victorie a țarului în războiul din afară.

Păturile largi ale burgheziei „mijlocii“ de la orașe, ale intelectualității burgheze, ale liberilor profesioniști etc. au fost și ele — cel puțin la începutul războiului — contaminate de șovinism. Cadeții — partidul burgheziei liberale din Rusia — au sprijinit întru totul și fără nici o rezervă guvernul țarist. În domeniul politicii externe, cadeții susțin de mult politica guvernului. Panslavismul, la ajutorul căruia diplomația țaristă a recurs de atîtea ori pentru a înscena mistificări politice în stil mare, a devenit ideologia

oficială a cadeților. Liberalismul rus a degenerat în *național-liberalism*. El se ia la întrecere în ceea ce privește „patriotismul“ cu bandele pogromiste, votează întotdeauna cu plăcere pentru militarism, marinism etc. În tabăra liberalismului rus se observă aproape același fenomen ca cel petrecut în anii 1870—1880 în Germania, când liberalismul „progresist“ s-a descompus și din rîndurile lui a luat naștere partidul național-liberal. Burghezia liberală rusă a pășit definitiv pe calea contrarevoluției. Punctul de vedere pe care s-a situat P.M.S.D.R. în această problemă a fost întru totul confirmat. Viața a spulberat părerea oportuniștilor de la noi că liberalismul rus ar continua să fie o forță motrice a revoluției din Rusia.

Clica de la conducere a reușit, cu ajutorul presei burgheze, al clerului etc., să creeze și în rîndurile țărănimii o stare de spirit șovină. Dar pe măsură ce se vor întoarce ostașii de pe cîmpul măcelului, starea de spirit de la sate se va schimba fără îndoială, și nu în avantajul monarhiei țariste. Partidele burghezo-democratice care au unele legături cu țărănimea n-au putut rezista valului de șovinism. În Duma de stat, partidul trudovicilor a refuzat să voteze creditele de război. Dar prin gura liderului său Kerenski, el a făcut o declarație „patriotică“, care este cît se poate de convenabilă pentru monarhie. Întreaga presă legală a „narodnicilor“ i-a urmat în general pe liberali. Pînă și aripa stîngă a democrației burgheze — așa-zisul partid socialist-revoluționar, afiliat la Biroul socialist internațional, — s-a lăsat și el dus de acest curent. D-l Rubanovici, reprezentantul acestui partid în B.S.I., se manifestă ca un social-șovinst fățiș. La Conferința de la Londra a socialiștilor din țările „înțelegerii“, jumătate din delegații acestui partid au votat rezoluția șovină (cealaltă jumătate s-a abținut). În presa ilegală a socialiștilor-revoluționari (ziarul „Novosti“²²⁵ etc.) precumpănesc șoviniștii. Revoluționarii „din mediul burghez“, adică revoluționarii burghezi, care nu sînt legați de clasa muncitoare, au suferit un eșec cumplit în acest război. Trista soartă pe care au avut-o Kropotkin, Burțev și Rubanovici este cît se poate de semnificativă.

CLASA MUNCITORE ȘI RĂZBOIUL

Singura clasă din Rusia căreia nu i s-a putut inocula microbul șovinismului este proletariatul. Numai păturile cele mai înapoiate ale muncitorimii s-au dedat, la începutul războiului, la unele excese izolate. În privința participării muncitorilor la excesele care au avut loc la Moscova împotriva germanilor au fost multe exagerări. În general, clasa muncitoare din Rusia s-a dovedit a fi imună la șovinism.

Aceasta se explică prin situația revoluționară din țară și prin condițiile generale de trai ale proletariatului din Rusia.

Anii 1912—1914 au marcat începutul unui nou avânt revoluționar mareț în Rusia. Am fost din nou martorii unei mari mișcări greviste cum n-a mai fost vreodată. În 1913 greva revoluționară de masă a cuprins, după calculele cele mai sumare, 1 500 000 de oameni, iar în 1914 a depășit cifra de 2 000 000, apropiindu-se de nivelul anului 1905. În ajunul războiului, la Petersburg s-a ajuns la primele lupte de baricadă.

Partidul muncitoresc social-democrat ilegal din Rusia și-a făcut datoria față de Internațională. În mâinile lui, steagul internaționalismului n-a tremurat. Partidul nostru a rupt de mult din punct de vedere organizatoric cu grupurile și elementele oportuniste. Partidul nostru nu și-a atârnat de picioare ghiuleaua oportunismului și a „legalismului cu orice preț”. Și această împrejurare l-a ajutat să-și îndeplinească datoria revoluționară — așa cum i-a ajutat pe tovarășii italieni ruptura cu partidul oportunist al lui Bissolati.

Situația generală din țara noastră nu este favorabilă înfloririi oportunismului „socialist” în rîndurile clasei muncitoare. În Rusia vedem o serie întreagă de nuanțe ale oportunismului și reformismului răspîndite în rîndurile intelectualilor, ale micii burghezii etc. Dar în păturile muncitorești active politicește, acestea sînt în infimă minoritate. La noi, pătura muncitorilor și funcționarilor privilegiați este foarte slabă. La noi nu s-a putut crea fetișismul legalității. Lichidatorii (partidul oportuniștilor, condus de

Akselrod, Potresov, Cerevanin, Maslov etc.) înainte de război nu s-au bucurat de vreun sprijin serios în masele muncitoare. *Toți* cei șase deputați-muncitori aleși în Duma a IV-a de stat au fost adversari ai lichidatorismului. Tira-jul la care a ajuns presa muncitorească legală și colectele de bani care s-au făcut pentru ea la Petrograd și Moscova au dovedit fără putință de tăgadă că $\frac{4}{5}$ din muncitorii conștienți se pronunță împotriva oportunistului și lichidatorismului.

De la începutul războiului, guvernul țarist a arestat și a deportat mii și mii de muncitori înaintați, membri ai Partidului nostru muncitoresc social-democrat ilegal din Rusia. Acest fapt, precum și introducerea stării de asediu în țară, suspendarea ziarelor noastre etc. au constituit o frână pentru mișcare. Dar activitatea revoluționară ilegală a partidului nostru continuă totuși. Comitetul din Petrograd al partidului nostru scoate ziarul ilegal „Proletarski Golos“ ²²⁶.

Articolele din ziarul „Soțial-Demokrat“, Organul Central al partidului, care apare în străinătate, se retipăresc la Petrograd și se trimit în provincie. Apar manifeste ilegale care se difuzează și în cazărmi. Afară din oraș, în diverse locuri ferite, au loc adunări ilegale ale muncitorilor. Nu de mult au început la Petrograd mari greve ale muncitorilor metalurgiști. În legătură cu aceste greve, Comitetul nostru din Petrograd a lansat mai multe apeluri către muncitori.

FRACTIUNEA MUNCITOREASCĂ SOCIAL-DEMOCRATĂ DIN RUSIA ȘI RĂZBOIUL

În 1913, în rîndurile deputaților din Duma de stat s-a produs o sciziune. De o parte erau cei 7 partizani ai oportunistului, sub conducerea lui Ciheidze, care fuseseră aleși în 7 gubernii neproletare, numărînd în total 214 000 de muncitori. De partea cealaltă erau 6 deputați, *toți* din partea curiei muncitorești, aleși în cele mai importante centre industriale din Rusia, numărînd 1 008 000 de muncitori.

Principalul obiect al divergenței a fost : tactica marxismului revoluționar, sau tactica reformismului oportunist ? În practică, divergența s-a făcut simțită mai ales în domeniul

activității *extraparlamentare* în mase. Această activitate trebuia să fie dusă în Rusia ilegal dacă aceia care o duceau voiau să se mențină pe terenul revoluționar. Frațiunea lui Ciheidze a rămas o aliată credincioasă a lichidatorilor, care se pronunțau împotriva activității ilegale, și i-a susținut în toate convorbirile avute cu muncitorii, la toate adunările. Rezultatul a fost sciziunea. Cei 6 deputați au format Frațiunea muncitorească social-democrată din Rusia. Activitatea pe care a desfășurat-o timp de un an a dovedit fără putință de tăgadă că ea se bucură de sprijinul majorității covârșitoare a muncitorilor ruși.

La începutul războiului, divergența s-a făcut simțită în modul cel mai pregnant. Frațiunea lui Ciheidze se limita la activitatea parlamentară. Ea nu a votat pentru credite, căci altfel ar fi stîrnit în rîndurile muncitorilor o furtună de indignare împotriva sa. (Am văzut că în Rusia nici chiar trudovicii mic-burghezi nu au votat creditele.) Dar nici n-a protestat împotriva social-șovinismului.

Altfel a procedat Frațiunea muncitorească social-democrată din Rusia, care exprima linia politică a partidului nostru. Ea a făcut ca protestul împotriva războiului să pătrundă în adîncurile clasei muncitoare, a desfășurat propaganda împotriva imperialismului în masele largi ale proletarilor ruși.

Și acțiunea ei a trezit un ecou plin de simpatie în rîndurile muncitorilor, fapt care a speriat guvernul și l-a determinat să-i aresteze pe tovarășii noștri deputați și să-i condamne la deportare pe viață în Siberia, violînd astfel în mod flagrant propriile sale legi. Chiar în primul comunicat oficial cu privire la arestarea tovarășilor noștri, guvernul țarist scria :

„Pe o poziție cu totul deosebită s-au situat în această privință unii membri ai asociațiilor social-democrate care prin activitatea lor urmăreau zdruncinarea forței militare a Rusiei, făcînd agitație împotriva războiului prin manifeste subversive și propagandă orală“.

Atunci cînd Vandervelde a lansat cunoscutul apel de a se pune „temporar“ capăt luptei împotriva țarismului — în prezent din declarațiile prințului Kudașev, ambasadorul țarului în Belgia, s-a aflat că Vandervelde n-a întocmit

singur acest apel, ci în colaborare cu sus-numitul ambasador al țarului —, numai partidul nostru, prin Comitetul său Central, a dat un răspuns negativ. Centrul de conducere al lichidatorilor a fost de acord cu Vandervelde, declarînd oficial în presă că, „prin activitatea pe care o desfășoară, el nu se opune războiului”.

Învinuirea adusă în primul rînd de guvernul țarist tovarășilor noștri deputați este aceea că au propagat în rîndurile muncitorilor acest răspuns negativ dat lui Vandervelde.

La proces, procurorul țarist, d-l Nenarokomov, a dat drept pildă tovarășilor noștri pe socialiștii germani și francezi. „Social-democrații germani — a spus el — au votat creditele de război și s-au dovedit a fi prietenii guvernului. Așa au procedat social-democrații germani, dar nu așa au procedat cavalerii tristei figuri ai social-democrației ruse... Socialiștii din Belgia și Franța au dat cu toții uitării discordiile dintre ei și celelalte clase, au dat uitării neînțelegerile de partid și s-au încolonat fără șovăire sub drapel”. Or, membrii Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia, supunîndu-se directivelor C.C. al partidului, n-au procedat, vedeți dv., așa...

Procesul a prezentat tabloul impresionant al amplei agitații ilegale împotriva războiului desfășurate de partidul nostru în masele proletariatului. Se înțelege că tribunalul țarist n-a reușit nici pe departe „să descopere” întreaga activitate desfășurată în acest domeniu de tovarășii noștri. Dar și ceea ce a fost scos la iveală a arătat cît de multe s-au făcut în scurtul răstimp de cîteva luni de zile.

La proces au fost date citirii manifestele ilegale lansate de grupurile și comitetele noastre împotriva războiului și pentru o tactică internaționalistă. Muncitorii conștienți din întreaga țară erau legați prin fire nevăzute de membrii Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia, și în limita posibilităților aceasta se străduia să-i ajute să aprecieze războiul din punct de vedere marxist.

Tovarășul Muranov, deputat al muncitorilor din gubernia Harkov, a spus la proces :

„Întrucît am înțeles că poporul nu m-a trimis în Duma de stat pentru a toci fotoliul de deputat, mă deplasam pe teren pentru a cunoaște starea de spirit a clasei muncitoare“. Tot el a declarat la proces că și-a asumat funcția de agitator ilegal al partidului nostru, că a organizat comitete muncitorești la uzina „Verhneisetski“ și în alte părți din Ural. La proces a reieșit că, după izbucnirea războiului, membrii Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia au cutreierat în scopuri de propagandă aproape întreaga țară, că Muranov, Petrovski, Badaev și ceilalți au organizat numeroase întruniri muncitorești în cadrul cărora au fost adoptate rezoluții împotriva războiului etc.

Guvernul țarist îi amenința pe acuzați cu condamnarea la moarte. Din această cauză, nu toți au avut la proces o comportare atît de curajoasă ca tovarășul Muranov. Ei au căutat să le facă mai grea sarcina procurorilor țariști de a obține condamnarea lor. De acest lucru se folosesc astăzi în mod nedemn social-șoviniștii ruși pentru a estompa fondul chestiunii : de ce fel de parlamentarism are nevoie clasa muncitoare ?

Parlamentarismul este admis de Südekum și Heine, de Sembat și Vaillant, de Bissolati și Mussolini, de Ciheidze și Plehanov. Parlamentarismul este admis și de tovarășii noștri din Frațiunea muncitorească social-democrată din Rusia, este admis și de tovarășii bulgari și italieni care au rupt cu șovinismul. Există parlamentarism și parlamentarism. Unii folosesc arena parlamentară pentru a intra în grațiile guvernelor lor, sau, în cel mai bun caz, pentru a se spăla pe mâini, cum a făcut fracțiunea lui Ciheidze. Alții folosesc arena parlamentară pentru a rămîne revoluționari pînă la capăt, pentru a-și face datoria de socialiști și internaționaliști chiar și în împrejurările cele mai grele. Celor dintîi, activitatea lor parlamentară le aduce fotolii ministeriale ; celorlalți, activitatea lor parlamentară le aduce închisoare, deportare și ocnă. Primii slujesc burghezia, ceilalți — proletariatul. Primii sînt social-imperia-liști, ceilalți — marxiști revoluționari.

CAPITOLUL AL III-LEA
REFACEREA INTERNAȚIONALEI

Cum trebuie refăcută Internaționala? Dar mai întâi câteva cuvinte despre cum *nu trebuie* refăcută Internaționala.

METODA SOCIAL-ȘOVINIȘTILOR ȘI A „CENTRULUI“

O, social-șoviniștii din toate țările sînt mari „internaționaliști“ ! Chiar de la începutul războiului, grija pentru Internațională îi copleșește. Pe de o parte, ei susțin că ceea ce se vorbește despre *un faliment* al Internaționalei sînt „exagerări“. În realitate nu s-a întîmplat nimic deosebit. Ascultați ce spune Kautsky : Internaționala este pur și simplu „un instrument pentru timp de pace“ ; este firesc deci ca în timp de război acest instrument să nu fie tocmai la înălțime. Pe de altă parte, social-șoviniștii din toate țările au găsit un mijloc foarte simplu — și ceea ce-i mai important : internațional — pentru a ieși din situația creată. Acest mijloc nu e complicat : trebuie să așteptăm numai să se termine războiul ; pînă la terminarea războiului, socialiștii din fiecare țară trebuie să apere propria lor „patrie“ și să susțină „propriile“ lor guverne, iar după terminarea războiului „să se amnistieze“ reciproc, să recunoască că *toți* au avut dreptate, că în timp de pace trăim ca frații, iar în timp de război — pe baza precisă a cutărilor și cutărilor rezoluții — îi îndemnăm pe muncitorii germani să tragă în frații lor francezi, și invers.

Acest punct de vedere îl împărtășesc deopotrivă și Kautsky, și Plehanov, și Victor Adler, și Heine. Victor Adler scrie că, „după ce vor trece vremurile astea grele, prima noastră datorie va fi să nu ne aducem unii altora învinuiri pentru orice nimic“²²⁷. Kautsky susține că, „nici de o parte, nici de cealaltă, pînă acum nici un socialist serios n-a spus nimic de natură să provoace îngrijorare“ pentru soarta Internaționalei. Plehanov spune că „e neplăcut să strîngi mîini (ale social-democraților germani) care miros a sînge, sîngele celor uciși fără să fi avut vreo vină“. În același timp însă propune o „amnistie“ : „În

această chestiune — scrie el — se cuvine ca *inima* să se supună *rațiunii*. În folosul măreței sale cauze, Internaționala va trebui să ia în considerație chiar și regretele tardive“. În revista „Sozialistische Monatshefte“, Heine numește comportarea lui Vandervelde o comportare „bărbătească și mândră“ și o dă ca exemplu celor de stînga din Germania ²²⁸.

Într-un cuvînt, cînd se va termina războiul, instituiți o comisie compusă din Kautsky și Plehanov, Vandervelde și Adler, și într-o clipă va fi întocmită o rezoluție „unanimă“ în spiritul unei amnistii reciproce. Diferendul va fi cocoloșit cu succes. În loc să fie ajutați să înțeleagă cele întîmplate, muncitorii vor fi înșelați printr-o „unitate“ pe hîrtie, de ochii lumii. Unirii social-șoviniștilor și fățarnicilor din toate țările i se va spune refacerea Internaționalei.

Nu trebuie să ne ascundem după deget : pericolul unei asemenea „refaceri“ este foarte mare. Social-șoviniștii din toate țările sînt deopotrivă interesați într-o refacere de acest fel. Toți deopotrivă vor ca masele muncitorești din propria lor țară să nu se lămurească asupra chestiunii : socialism *sau* naționalism. Toți deopotrivă au interesul să-și acopere reciproc păcatele. Toți deopotrivă se găsesc în imposibilitatea de a propune altceva în afară de ceea ce propune virtuosul ipocriziei „internaționale“, Kautsky.

Or, unii își dau prea puțin seama de acest pericol. În cursul unui an de război s-au făcut o serie de încercări de a restabili legăturile internaționale. Nu ne referim la conferințele de la Londra și Viena, unde s-au adunat șoviniști declarați cu scopul de a ajuta statelor-majore și burgheziei din propriile lor „patrii“. Ne referim la conferințele de la Lugano, de la Copenhaga ²²⁹, la Conferința internațională a femeilor și la Conferința internațională a tineretului ²³⁰. Aceste conferințe au fost animate de cele mai bune intenții. Dar ele n-au văzut nicidecum pericolul pe care l-am arătat. Ele n-au trasat internaționaliștilor o linie de luptă, n-au arătat proletariatului ce pericol prezintă pentru el metoda social-șovinistă de „refacere“ a Internaționalei. În cel mai bun caz, ele s-au limitat să repete vechile rezoluții și nu au arătat muncitorilor că, dacă nu

vor lupta împotriva social-șoviniștilor, cauza socialismului n-are sorți de izbândă. Ele au însemnat, în cel mai bun caz, *un pas pe loc*.

SITUAȚIA DIN RÎNDURILE OPOZIȚIEI

Nu încapе îndoială că situația din rîndurile opoziției social-democrate germane prezintă cel mai mare interes pentru toți internaționaliștii. Social-democrația germană oficială, care a fost partidul cel mai puternic și partidul conducător în cadrul Internaționalei a II-a, a dat cea mai dureroasă lovitură organizației internaționale a muncitorilor. Totodată însă, în cadrul social-democrației germane s-a format cea mai puternică opoziție. Dintre marile partide din Europa, el a fost primul în care a răsunit protestul viguros al tovarășilor rămași credincioși față de steagul socialismului. Am citit cu multă bucurie revistele „Lichtstrahlen“ și „Die Internationale“. Cu și mai multă bucurie am aflat că în Germania sînt difuzate manifeste revoluționare ilegale, ca, de pildă, manifestul : „Dușmanul principal se află în propria noastră țară“. Asta dovedește că în rîndurile muncitorilor germani spiritul socialismului este viu, că mai există în Germania oameni în stare să apere marxismul revoluționar.

În cadrul social-democrației germane se conturează în modul cel mai pregnant sciziunea din rîndurile socialismului contemporan. Aici apar cît se poate de limpede cele trei curente : oportuniștii-șoviniști, care nicăieri n-au ajuns la un asemenea grad de decădere și renegare ca în Germania ; „centrul“ kautskist, care a dovedit că nu e în stare să îndeplinească alt rol decît pe acela de slugă a oportuniștilor ; și stînga, singurii social-democrați din Germania.

Firește, pe noi, cel mai mult ne interesează situația din rîndurile stîngii germane. În cei de stînga, noi vedem pe tovarășii noștri, vedem speranța tuturor elementelor internaționaliste.

Cum se prezintă această situație ?

Revista „Die Internationale“ a avut perfectă dreptate cînd a spus că în stînga germană totul se află încă într-un proces de dospire, că vor mai avea loc regrupări importante, că în cadrul ei există elemente mai hotărîte și mai puțin hotărîte.

Noi, internaționaliștii ruși, nu avem, firește, cîtuși de puțin pretenția de a ne amesteca în treburile interne ale tovarășilor noștri de stînga din Germania. Noi înțelegem că numai ei singuri sînt în măsură să-și aleagă metodele de luptă împotriva oportuniștilor, ținînd seama de condițiile de timp și de loc. Noi considerăm numai că avem dreptul și datoria să ne spunem deschis părerea despre starea de lucruri de la ei.

Convingerea noastră este că autorul articolului de fond din revista „Die Internationale“ a avut perfectă dreptate cînd a afirmat că „centrul“ kautskist pricinuieste mai mult rău marxismului decît social-șovinismul fățiș. Cine cocoloșește astăzi divergențele și, sub eticheta marxismului, propagă astăzi în rîndurile muncitorilor ceea ce propagă kautskismul, acela-i adoarme pe muncitori, acela este mai periculos decît alde Südekum și Heine, care pun problema categoric și-i determină pe muncitori să caute să înțeleagă cum stau lucrurile.

Frona împotriva „instanțelor“ pe care și-o permit în ultima vreme Kautsky și Haase nu trebuie să inducă pe nimeni în eroare. Divergențele dintre ei și alde Scheidemann nu sînt divergențe de ordin principial. Unii consideră că Hindenburg și Mackensen au și învins și că îți poți permite luxul să protestezi împotriva anexiunilor. Ceilalți consideră că Hindenburg și Mackensen n-au învins încă și că de aceea trebuie „să rezistăm pînă la capăt“.

Kautskismul duce împotriva „instanțelor“ numai o luptă de ochii lumii, — tocmai pentru ca după război să poată estompa în fața muncitorilor divergența principială și să cocoloșească totul printr-o a o mie și una rezoluție emfatică, întocmită într-un vag spirit „de stînga“, lucru la care se pricepe atît de bine diplomații Internaționalei a II-a.

Se înțelege de la sine că, în lupta sa grea împotriva „instanțelor“, opoziția germană trebuie să folosească și

această frondă neprincipială a kautskismului. Dar piatra de încercare a oricărui internaționalist trebuie să rămână atitudinea negativă față de neokautskism. Adevărat internaționalist este numai acela care luptă împotriva kautskismului, care înțelege că „centrul”, *chiar și după* aparenta cotitură a conducătorilor lui, rămîne din punct de vedere principial *aliatul șoviniștilor și oportuniștilor*.

O imensă importanță are atitudinea noastră față de elementele șovăielnice din Internațională în general. Asemenea elemente — în cea mai mare parte socialiști de nuanță *pacifistă* — există și în țările neutre, și în unele țări beligerante (în Anglia, de pildă, Partidul laburist independent). Aceste elemente pot să ne fie tovarăși de drum. Trebuie să ne apropiem de ele ca să luptăm împotriva social-șoviniștilor. Dar nu trebuie să uităm că ele nu sînt *decît* tovarăși de drum, că în ceea ce este mai important și esențial, atunci cînd va fi vorba de refacerea Internaționalei, aceste elemente nu vor fi cu noi, ci împotriva noastră, vor fi de partea lui Kautsky, Scheidemann, Vandervelde și Sembat. La conferințele internaționale nu trebuie să ne limităm programul la ceea ce este acceptabil pentru aceste elemente. Altminteri am deveni noi înșine prizonierii pacifiștilor șovăielnici. Așa s-a întîmplat, de pildă, la Conferința internațională a femeilor de la Berna. Delegația germană, care a adoptat punctul de vedere al tov. Clara Zetkin, a jucat de fapt acolo rolul de „centru”. Conferința femeilor a spus numai ceea ce era acceptabil pentru delegatele din partidul oportunist olandez al lui Troelstra și pentru delegatele din I.L.P. (Partidul laburist independent), care — să nu uităm acest lucru — la Conferința de la Londra a șoviniștilor din țările „înțelegerii” a votat pentru rezoluția lui Vandervelde. Avem toată considerația față de I.L.P. pentru lupta curajoasă dusă împotriva guvernului englez în timpul războiului. Noi știm însă că acest partid nu s-a situat și nu se situează pe poziții marxiste. Or, noi considerăm că în momentul de față principala sarcină a opoziției social-democrate este de a ridica steagul marxismului revoluționar, de a spune muncitorilor ferm și precis cum privim noi războaiele imperialiste, de a lansa lozinca

acțiunilor revoluționare de masă, adică a transformării epocii războaielor imperialiste în începutul epocii războaielor civile.

În ciuda tuturor greutăților, elemente social-democrate revoluționare există în multe țări. Și în Germania, și în Rusia, și în Scandinavia (un curent influent, al cărui reprezentant este tov. Höglund), și în Balcani (partidul „tesneacilor“ din Bulgaria), și în Italia, și în Anglia (o parte din Partidul socialist britanic), și în Franța (chiar Vaillant a recunoscut în „L'Humanité“ că a primit scrisori de protest din partea unor internaționaliști, dar n-a publicat în întregime nici una din ele), și în Olanda (tribuniștii²³¹) etc. există asemenea elemente. Să unim aceste elemente marxiste — oricât de puține ar fi ele la început —, să reamintim în numele lor cuvintele, astăzi uitate, ale adevăratului socialism, să chemăm muncitorii din toate țările să rupă cu șoviniștii și să se înroleze sub vechiul steag al marxismului — aceasta este sarcina vremurilor noastre.

Conferințele cu așa-zise programe „de acțiune“ nu făceau pînă acum decît să proclame, într-un mod mai mult sau mai puțin consecvent, un simplu program pacifist. Marxismul nu este pacifism. Trebuie, desigur, să luptăm pentru încetarea cît mai grabnică a războiului. Dar revendicarea „păcii“ capătă un sens proletar numai atunci cînd este însoțită de chemarea la luptă *revoluționară*. Fără o serie de revoluții, așa-numita pace democratică rămîne o utopie mic-burgheză. Un adevărat program de acțiune nu ar putea fi decît un program *marxist*, care să dea maselor o explicație completă și clară a celor întîmplate, să le lămurească ce este imperialismul și cum trebuie dusă lupta împotriva lui, să declare deschis că oportunismul a fost acela care a dus la falimentul Internaționalei a II-a și să cheme deschis la construirea unei Internaționale marxiste fără oportuniști și *împotriva* lor. Numai un asemenea program, care să arate că avem încredere în noi înșine, că credem în marxism, că declarăm oportuniștilor război pe viață și pe moarte, ar putea să ne asigure mai curînd sau mai tîrziu simpatia maselor cu adevărat proletare.

PARTIDUL MUNCITORESC SOCIAL-DEMOCRAT
DIN RUSIA ȘI INTERNAȚIONALA A III-A

P.M.S.D.R. s-a despărțit de mult de oportuniștii din rîndurile sale. Acum oportuniștii ruși au devenit și șoviniști. Asta nu face decît să ne confirme părerea că în interesul socialismului ruptura cu ei este necesară. Sîntem încredințați că divergențele care există astăzi între social-democrați și social-șoviniști nu sînt de loc mai mici decît acelea care au existat între socialiști și anarhiști atunci cînd social-democrații s-au despărțit de aceștia din urmă. Oportunistul Monitor a spus, pe bună dreptate, în „Preussische Jahrbücher“ că oportuniștilor și burgheziei le convine actuala unitate, deoarece ea îi silește pe cei de stînga să se supună șoviniștilor și-i împiedică pe muncitori să se lămurească asupra divergențelor existente și să-și creeze un partid cu adevărat muncitoresc, cu adevărat socialist. Sîntem ferm convinși că în situația de astăzi ruptura cu oportuniștii și șoviniștii este prima datorie a revoluționarilor — tot așa cum ruptura cu galbenii, cu antisemiții, cu sindicatele muncitorești liberale etc. a fost necesară în vederea luminării cît mai grabnice a muncitorilor înapoiați și a atragerii lor în rîndurile partidului social-democrat.

După părerea noastră, Internaționala a III-a ar trebui creată pe o astfel de bază revoluționară. Pentru partidul nostru nu se mai pune problema dacă ruptura cu social-șoviniștii este sau nu necesară. Pentru el, această problemă a fost rezolvată o dată pentru totdeauna. Pentru el nu se pune decît problema realizării cît mai grabnice a acestei rupturi pe scară internațională.

Este cît se poate de limpede că, pentru crearea unei organizații marxiste *internaționale*, trebuie ca în *mai multe* țări să existe hotărîrea de a se crea partide marxiste de sine stătătoare. Germania, fiind țara cu cea mai veche și mai puternică mișcare muncitorească, are o importanță hotărîtoare. Viitorul apropiat va arăta dacă sînt sau nu coapte condițiile pentru crearea unei Internaționale noi, marxiste. În caz afirmativ, partidul nostru va intra bucuros

Într-o asemenea Internațională a III-a, purificată de oportunist și șovinism. În caz negativ, va fi un indiciu că pentru o astfel de purificare mai e nevoie de o evoluție mai mult sau mai puțin îndelungată. În acest caz, partidul nostru va forma o opoziție extremă în cadrul vechii Internaționale, pînă cînd în mai multe țări se va crea baza unei asociații internaționale a muncitorilor care să se situeze pe pozițiile marxismului revoluționar.

Noi nu știm și nu putem ști cum vor evolua lucrurile pe arena internațională în anii care urmează. Dar ceea ce știm sigur și sîntem ferm convinși este că partidul *nostru* va lucra neobosit, în direcția arătată, în țara *noastră*, în rîndurile proletariatului *nostru* și prin întreaga sa activitate de zi cu zi va crea secția din Rusia a unei Internaționale *marxiste*.

Și la noi, în Rusia, sînt destui social-șoviniști fățiși și destule grupuri „de centru”. Acești oameni vor lupta împotriva creării unei Internaționale marxiste. Știm că Plehanov se situează pe aceeași poziție principială cu Südekum și îi întinde încă de pe acum mîna. Știm că așa-numitul „Comitet de organizare”, condus de Akselrod, propovăduiește kautskismul adaptat la condițiile din Rusia. Pretinzînd că propovăduiesc unitatea clasei muncitoare, oamenii aceștia propovăduiesc de fapt unitatea cu oportunistii și, prin aceștia, cu burghezia. Dar tot ceea ce știm despre actuala mișcare muncitorească din Rusia ne îndreptățește convingerea nestrămutată că proletariatul conștient din Rusia va rămîne și de acum înainte *alături de partidul nostru*.

CAPITOLUL AL IV-LEA ISTORIA SCIZIUNII ȘI ACTUALA SITUAȚIE A SOCIAL-DEMOCRAȚIEI DIN RUSIA

Tactica P.M.S.D.R. cu privire la război, pe care am expus-o mai sus, este rezultatul inevitabil al dezvoltării de 30 de ani a social-democrației din Rusia. Nu putem înțelege just această tactică și nici actuala situație a social-democrației din țara noastră dacă nu aprofundăm istoria parti-

dului nostru. Iată de ce trebuie să reamintim și cu acest prilej cititorului principalele fapte din istoria partidului nostru.

Social-democrația a apărut ca curent ideologic în 1883, când, în străinătate, grupul „Eliberarea muncii” a făcut pentru prima dată o expunere sistematică a concepțiilor social-democrate aplicate la Rusia²³². Până la începutul ultimului deceniu al secolului trecut, social-democrația a rămas un curent ideologic fără legătură cu mișcarea muncitorească de masă din Rusia. La începutul ultimului deceniu al secolului trecut, avântul social, frământările din rândurile muncitorilor și mișcarea grevistă au transformat social-democrația într-o forță politică activă, indisolubil legată de lupta (atât economică, cât și politică) a clasei muncitoare. Și chiar din acest moment începe scindarea social-democrației în „economisti” și „iskriști”.

„ECONOMIȘTII” ȘI VECHEA „ISKRĂ” (1894—1903)

„Economismul” a fost un curent oportunist în cadrul social-democrației ruse. Esența lui politica se reducea la programul: „pentru muncitori — lupta economică, pentru liberali — cea politică”. Principalul lui sprijin teoretic a fost așa-numitul „marxism legal”, sau „struvism”, care „admitea” un „marxism” cu desăvârșire lipsit de orice spirit revoluționar și adaptat la nevoile burgheziei liberale. Invocând înapoierea maselor muncitorești din Rusia și dorind „să meargă cu masele”, „economistii” limitau sarcinile și amploarea mișcării muncitorești la lupta economică și la sprijinirea politică a liberalismului, fără să-și pună sarcini politice de sine stătătoare și nici un fel de sarcini revoluționare.

Lupta dusă de vechea „Iskră” (1900—1903) împotriva „economismului”, în numele principiilor social-democrației revoluționare, a fost încununată de succes. Toată floarea proletariatului conștient a trecut de partea „Iskrei”. Cu câțiva ani înainte de revoluție, social-democrația a prezentat un program cât se poate de consecvent și de intransigent. Și lupta dintre clase, acțiunea desfășurată de mase în timpul revoluției din 1905 au confirmat acest program.

„Economişti“ se adaptau la starea de înapoiere a maseilor. „Iskra“ pregătea o avangardă a muncitorilor capabila să ducă masele înainte. *Toate* argumentele pe care le invocă astăzi social-şoviniştii (necesitatea de a ţine seama de mase, caracterul progresist al imperialismului, „iluziile“ revoluţionarilor etc.) au fost invocate şi de „economişti“. Rusia social-democrată a făcut cunoştinţă încă de acum 20 de ani cu transformarea oportunistă a marxismului în „struvism“.

MENŞEVISMUL ŞI BOLŞEVISMUL (1903—1908)

Epoca revoluţiei burghezo-democratice a generat o nouă luptă de curenţi în rîndurile social-democraţiei, luptă care a fost continuarea directă a celei precedente. „Economismul“ s-a transformat în „menşevism“. Susţinînd tactica revoluţionară, vechea „Iskră“ a creat „bolşevismul“.

În anii furtunoşi 1905—1907, menşevismul a fost un curent oportunist care era susţinut de burghezii liberali şi care promova tendinţele liberale-burgheze în rîndurile mişcării muncitoreşti. Adaptarea luptei clasei muncitoare la liberalism — aceasta a fost esenţa menşevismului. Bolşevismul, dimpotrivă, pune ca sarcină muncitorilor social-democraţi să ridice la lupta revoluţionară ţărănimea democratică, în pofida nestatorniciei şi trădărilor liberalismului. Şi masele muncitoreşti, după cum au recunoscut în repetate rînduri menşevicii înşişi, au mers alături de bolşevici în toate acţiunile mai importante din timpul revoluţiei.

În Rusia, revoluţia din 1905 a verificat, a consolidat, a adîncit şi a călit tactica social-democrată intransigent-revoluţionară. În repetate rînduri, acţiunea deschisă a claselor şi a partidelor a dat la iveală legătura dintre oportunismul social-democrat („menşevism“) şi liberalism.

MARXISMUL ŞI LICHIDATORISMUL (1908—1914)

Epoca contrarevoluţionară a pus din nou la ordinea zilei, într-o formă cu totul nouă, problema dacă social-democraţia trebuie să adopte o tactică oportunistă sau una

revoluționară. Din matca principală a menșevismului, cu toate protestele multora dintre cei mai buni reprezentanți ai lui, a luat naștere curentul lichidatorist, renunțarea la lupta pentru o nouă revoluție în Rusia, renunțarea la organizația ilegală și la munca ilegală, a luat naștere o atitudine de ironie plină de dispreț față de „mișcarea ilegală“, față de lozinca republicii etc. Grupul publiciștilor legali de la revista „Nașa Zarea“ (d-nii Potresov, Cerevanin etc.) s-a încheșat într-un nucleu independent de vechiul partid social-democrat, nucleu pe care l-a susținut, l-a cultivat și căruia, recurgând la mii de mijloace, i-a făcut reclamă burghezia liberală din Rusia, care voia să-i determine pe muncitori să renunțe la lupta revoluționară.

Acest grup de oportuniști a fost exclus din partid de Conferința din ianuarie 1912 a P.M.S.D.R., care a refăcut partidul, în ciuda împotrivirii turbate a unei serii întregi de grupuri și grupulețe din străinătate. Timp de mai bine de doi ani (începutul anului 1912 — jumătatea anului 1914) s-a dat o luptă îndârjită între cele două partide social-democrate: între C.C., ales în ianuarie 1912, și „Comitetul de organizare“, care nu recunoștea Conferința din ianuarie și voia să refacă partidul într-alt fel, păstrând unitatea cu grupul de la „Nașa Zarea“; s-a dat o luptă îndârjită între cele două cotidiene muncitorești („Pravda“ și „Luci“²³³ și succesorii lor), precum și între cele două fracțiuni social-democrate din Duma a IV-a de stat („Fracțiunea muncitoarească social-democrată din Rusia“ — fracțiunea pravdiștilor, sau marxiștilor — și „fracțiunea social-democrată“ a lichidatorilor, în frunte cu Ciheidze).

Apărând fidelitatea față de principiile revoluționare ale partidului, sprijinind avântul în creștere al mișcării muncitorești (îndeosebi după primăvara anului 1912), îmbinând organizarea legală cu cea ilegală, presa și agitația, „pravdiștii“ au unit în jurul lor majoritatea covârșitoare a clasei muncitoare conștiente, în timp ce lichidatorii — acționând ca forță politică exclusiv prin intermediul grupului de la „Nașa Zarea“ — se bazau pe sprijinul multilateral al elementelor liberale-burgheze.

Subscripțiile bănești făcute deschis de grupuri de muncitori pentru ziarele ambelor partide, subscripții care în acea

epocă constituiau o formă adaptată la condițiile din Rusia (și singura formă legală posibilă și care putea fi controlată de toată lumea) a *cotizațiilor de membru* ale social-democraților, au arătat în mod concret izvorul proletar al forței și influenței „pravdiștilor” (marxiștilor) și izvorul burghezo-liberal al forței și influenței lichidatorilor (și a „Comitetului de organizare” al acestora). Iată datele sumare cu privire la aceste subscripții, date care au fost publicate amănunțit în cartea „Marxism și lichidatorism”²³⁴ și mai puțin amănunțit în ziarul social-democrat german „Leipziger Volkszeitung”²³⁵ din 21 iulie 1914.

Numărul și suma subscripțiilor pentru ziarele din Petersburg, marxiste (pravdiste) și pentru cele lichidatoriste, în perioada 1 ianuarie — 13 mai 1914 :

	P r a v d i ș t i		L i c h i d a t o r i	
	Numărul subscripțiilor	Suma în ruble	Numărul subscripțiilor	Suma în ruble
Din partea grupurilor de muncitori	2 873	18 934	671	5 296
Din partea altor grupuri	713	2 650	453	6 760

Așadar, în 1914, partidul nostru a unit în jurul tacticii social-democrate revoluționare $\frac{4}{5}$ din numărul muncitorilor conștienți din Rusia. Numărul subscripțiilor făcute în tot cursul anului 1913 de grupurile de muncitori pentru pravdiști și pentru lichidatori este respectiv de 2 181 și 661. De la 1 ianuarie 1913 și pînă la 13 mai 1914 avem un total de 5 054 de subscripții făcute de grupurile de muncitori pentru „pravdiști” (adică pentru partidul nostru) și de 1 332, adică 20,8%, pentru lichidatori.

MARXISMUL ȘI SOCIAL-ȘOVINISMUL (1914—1915)

Marele război european din 1914—1915 a dat tuturor social-democraților din Europa și din Rusia posibilitatea de a-și verifica tactica într-un moment de criză de proporții mondiale. În ceea ce privește țarismul, caracterul reacționar, sclavagist, de jaf al războiului apare incomparabil mai pregnant decît în ceea ce privește celelalte guverne.

Cu toate acestea, grupul principal al lichidatorilor (singurul care, în afară de grupul nostru, exercită o serioasă influență în Rusia, datorită legăturilor sale cu liberalii) a cotit spre social-șovinism ! Bucurându-se un timp destul de îndelungat de monopolul legalității, acest grup de la „Nașa Zarea“ a început să propage în mase ideea „neîmpotrivirii la război“, ideea că este de dorit să învingă tripla (astăzi cvadrupla) înțelegere și învinuiește imperialismul german de „păcate strigătoare la cer“ etc. Plehanov, care, începând din 1903, și-a dovedit în repetate rânduri totala sa lipsă de caracter în materie de politică, trecând de repetate ori la oportuniști, s-a situat și mai categoric pe aceeași poziție, atrăgându-și laudele întregii prese burgheze din Rusia. Plehanov a decăzut atât de mult, încât a ajuns să declare că, în ceea ce privește țarismul, războiul este drept și a publicat în ziarele guvernamentale din Italia un interviu prin care căuta să atragă această țară în război !!

Justețea aprecierii noastre asupra lichidatorismului și a excluderii grupului principal al lichidatorilor din partidul nostru a fost, așadar, pe deplin confirmată. Programul real al lichidatorilor și semnificația reală a curentului lor constă astăzi nu numai în oportunism în general, ci și în faptul că ei apără privilegiile și avantajele de națiune dominantă ale moșierimii și burgheziei velicoruse. El reprezintă un curent politic *național-liberal* în mișcarea muncitorească. El reprezintă alianța unei părți a mic-burghezilor radicali și a unei părți infime de muncitori privilegiați cu „propria“ lor burghezie națională, împotriva masei proletariatului.

SITUAȚIA ACTUALĂ DIN PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT DIN RUSIA

După cum am mai spus, nici lichidatorii, nici o serie întreagă de grupuri din străinătate (grupul lui Plehanov, al lui Aleksinski, al lui Troțki etc.), nici așa-numiții social-democrați „naționali“ (adică nevelicoruși) nu au recunoscut Conferința noastră din ianuarie 1912. În noianul de injurii cu care am fost împroșcați, cel mai des revine acuzația de „uzurpatorism“ și „scizionism“. Noi am răspuns prezentând cifre exacte și susceptibile de o verificare obiectivă, care

dovedesc că partidul nostru unește în jurul său $\frac{4}{5}$ din totalul muncitorilor conștienți din Rusia. Asta nu e puțin, dacă ținem seama de toate greutatea pe care le întâmpină activitatea ilegală în epoca de contrarevoluție.

Dacă în Rusia este posibilă „unitatea“ pe baza tacticii social-democrate fără a exclude grupul de la „Nașa Zarea“, de ce atunci numeroșii noștri adversari n-au înfăptuit-o *nici măcar între ei*? Din ianuarie 1912 au trecut nu mai puțin de trei ani și jumătate, și în tot acest timp adversarii noștri, oricât de mult au dorit acest lucru, n-au fost în stare să creeze un partid social-democrat împotriva noastră. Faptul acesta constituie cel mai bun argument în apărarea partidului nostru.

Întreaga istorie a grupurilor social-democrate care luptă împotriva partidului nostru este istoria destrămării și descompunerii lor. În martie 1912, ele „s-au unit“ toate, fără nici o excepție, injuriile împotriva noastră constituind platforma acestei uniri. Dar încă din august 1912, când a fost creat împotriva noastră așa-numitul „Bloc din august“, în rîndurile lor a și început destrămarea²³⁶. O parte din grupuri se desprind de ele. Ele nu sînt în stare să creeze un partid și un C.C. Ele nu creează decît un Comitet de organizare „pentru restabilirea unității“. În realitate însă, acest Comitet de organizare s-a dovedit a fi un paravan neputincios al grupului lichidatorist din Rusia. În întreaga perioadă a uriașului avînt al mișcării muncitorești din Rusia și a grevelor de masă din 1912—1914, singurul grup din întregul „Bloc din august“ care a activat în mase rămîne grupul de la „Nașa Zarea“, a cărui forță rezidă în legăturile lui cu liberalii. La începutul anului 1914 ies în mod formal din „Blocul din august“ social-democrații letoni (social-democrații polonezi n-au făcut parte din el), iar Troțki, unul dintre liderii blocului, l-a părăsit în mod neformal, creîndu-și din nou un grup aparte. În iulie 1914, la Conferința de la Bruxelles, cu participarea Comitetului Executiv al Biroului socialist internațional, a lui Kautsky și a lui Vandervelde, s-a creat împotriva noastră așa-numitul „Bloc de la Bruxelles“, în care letonii n-au intrat și pe care l-au părăsit foarte curînd social-democrații polonezi — opoziția. După izbucnirea războiului,

acest bloc se destramă. „Nașa Zarea“, Plehanov, Aleksinski și An, liderul social-democraților caucazieni, devin social-șoviniști fățiși, propovăduind ideea că înfrîngerea Germaniei este de dorit. Comitetul de organizare și Bundul susțin pe social-șoviniști și principiile social-șovinismului. Frațiunea lui Ciheidze, deși a votat împotriva creditelor de război (în Rusia, pînă și democrații burghezi, trudovicii, au votat împotriva lor), rămîne un aliat credincios al grupului de la „Nașa Zarea“. Social-șoviniștii noștri inveterați, Plehanov, Aleksinski & Co., sînt pe deplin mulțumiți de frațiunea lui Ciheidze. La Paris ia ființă ziarul „Nașe Slovo“ (înainte „Golos“), la care participă, în primul rînd, Martov și Troțki, care vor să îmbine apărarea platonice a internaționalismului cu cerința categorică a unității cu „Nașa Zarea“, cu Comitetul de organizare sau cu frațiunea lui Ciheidze. După apariția celui de-al 250-lea număr al său, acest ziar se vede nevoit să recunoască el însuși destrămarea sa : o parte a redacției înclină spre partidul nostru, Martov rămîne credincios Comitetului de organizare, care învinuiește în mod public ziarul „Nașe Slovo“ de „anarhism“ (după cum oportuniștii din Germania, David & Co., „Internationale Korrespondenz“²³⁷, Leigen & Co., îl acuză pe tov. Liebknecht de anarhism), Troțki declară că rupe cu Comitetul de organizare, dar vrea să meargă cu frațiunea lui Ciheidze. Iată programul și tactica fracțiunii lui Ciheidze, expuse de unul dintre liderii ei. În nr. 5 din 1915 al revistei „Sovremennii Mir“²³⁸, revistă a cărei orientare este în spiritul vederilor lui Plehanov și Aleksinski, Cihenkeli scrie :

*„A spune că social-democrația germană ar fi putut împiedica intrarea în război a țării sale și nu a făcut acest lucru înseamnă sau a dori în taină ca ea să găsească pe baricade nu numai propria sa pieire, ci și pieirea patriei sale, sau a privi printr-un telescop anarhist lucrurile din preajma ta“**

* „Sovremennii Mir“ nr. 5 din 1915, p. 148. Troțki a declarat recent că socotește de datorita sa să ridice prestigiul fracțiunii lui Ciheidze în Internațională. Fără îndoială că Cihenkeli, la rîndul său, se va strădui cu tot atîta energie să ridice prestigiul lui Troțki în Internațională...

Aceste câteva rînduri exprimă întreaga esență a social-șovinismului : și justificarea principială a ideii de „apărare a patriei“ în războiul actual, și ironizarea — cu permisiunea cenzorilor militari — a propagării și pregătirii revoluției. Ceea ce importă aici este nu dacă social-democrația germană a fost sau nu în stare să împiedice războiul și nici dacă în general revoluționarii pot să garanteze succesul revoluției. Ceea ce importă este dacă trebuie să ne comportăm ca niște socialiști sau „să ne dăm“ cu adevărat „sufletul“ în îmbrățișarea burgheziei imperialiste.

SARCINILE PARTIDULUI NOSTRU

În Rusia, social-democrația a apărut înainte de revoluția burghezo-democratică (1905) din țara noastră și s-a întărit în timpul revoluției și al contrarevoluției. Starea de înapoiere a Rusiei explică nemaipomenita abundență de curente și nuanțe ale oportunismului mic-burghez de la noi, iar influența de care se bucură marxismul în Europa și trăinicia pe care partidele social-democrate legale au avut-o pînă la război au făcut ca liberalii model de la noi să devină aproape niște admiratori ai teoriei și social-democrației „chibzuite“, „europene“ (nerevoluționare), „legale“, „marxiste“. Clasa muncitoare din Rusia n-a putut să-și făurească partidul său propriu altfel decît printr-o luptă hotărîită, dusă timp de treizeci de ani, împotriva tuturor varietăților de oportunism. Experiența războiului mondial, care a dus la rușinosul faliment al oportunismului european și a consfințit alianța dintre național-liberalii de la noi și lichidatorismul social-șovin, ne întărește și mai mult convingerea că partidul nostru trebuie să urmeze și de acum înainte aceeași cale consecvent revoluționară.

ÎN JURUL LOZINCII STATELOR UNITE ALE EUROPEI

În nr. 40 al ziarului „Soțial-Demokrat“ am anunțat că conferința secțiilor din străinătate ale partidului nostru a hotărât ca problema lozincii „Statelor Unite ale Europei“ să fie amînată pînă cînd va avea loc discutarea în presă a laturii *economice* a acestei chestiuni*.

La conferința noastră, discuțiile care s-au purtat în jurul acestei probleme au avut un caracter politic unilateral. În parte, acest lucru se datorește, poate, faptului că în manifestul Comitetului Central această lozincă este net formulată ca o lozincă politică („lozinca *politică* imediată...“ — se spune acolo), și nu numai că preconizează crearea Statelor Unite republicane ale Europei, ci subliniază, totodată, în mod special că, „fără răsturnarea pe cale revoluționară a monarhiilor germană, austriacă și rusă“, această lozincă este lipsită de sens și falsă.

Este cît se poate de greșit ca, *în cadrul* aprecierii politice a lozincii respective, să se ridice obiecții împotriva acestui mod de a pune problema, susținînd, de plidă, că ar eclipsa sau ar slăbi etc. lozinca revoluției socialiste. Schimbările politice cu un caracter într-adevăr democratic, și cu atît mai mult revoluțiile politice, nu pot în nici un caz, niciodată și în nici o împrejurare nici să eclipseze, nici să slăbească lozinca revoluției socialiste. Dimpotrivă, întotdeauna ele apropie revoluția socialistă, îi lărgesc baza, atrag în lupta socialistă noi pături ale micii burghezii și ale maselor semiproletare. Pe de altă parte, revoluțiile politice

* Vezi volumul de față, p. 160. — *Nota red.*

sînt inevitabile în cursul revoluției socialiste, care nu poate fi privită ca un act unic, ci trebuie considerată ca o epocă de furtunoase zguduri politice și economice, de luptă de clasă extrem de ascuțită, de război civil, de revoluții și contrarevoluții.

Dar, dacă lozincă Statelor Unite republicane ale Europei, pusă în legătură cu răsturnarea pe cale revoluționară a acestor trei monarhii, cele mai reacționare din Europa, în frunte cu cea rusă, este cu desăvîrșire invulnerabilă ca lozincă politică, rămîne încă problema extrem de importantă a conținutului și semnificației economice ale acestei lozinci. Din punctul de vedere al condițiilor economice ale imperialismului, adică al exportului de capital și al împărțirii lumii între puterile coloniale „înaîntate” și „civilizate”, în regimul capitalist lozincă Statelor Unite ale Europei este sau irealizabilă sau reacționară.

Capitalul a devenit internațional și monopolist. Lumea este împărțită între un mănunchi de mari puteri, adică între puterile care-și datoresc prosperitatea marelui jaf și asupririi națiunilor. Cele patru mari puteri din Europa : Anglia, Franța, Rusia și Germania, cu o populație de 250 000 000—300 000 000 de locuitori și cu o suprafață de circa 7 000 000 km², dețin colonii cu o populație *de aproape o jumătate de miliard* (494 500 000) de locuitori și cu o suprafață de 64 600 000 km², ceea ce reprezintă aproape jumătate din suprafața globului pămîntesc (133 000 000 km² fără regiunea polară). Să adăugăm la aceasta cele trei state asiatice — China, Turcia, Persia, îmbucătățite acum de tâlharii care duc războiul „de eliberare”, și anume : Japonia, Rusia, Anglia și Franța. Aceste trei state asiatice, pe care le putem numi semicolonii (în realitate, în prezent, ele sînt colonii în proporție de $\frac{9}{10}$), au o populație de 360 000 000 de locuitori și o suprafață de 14 500 000 km² (adică aproape o dată și jumătate mai mare decît suprafața întregii Europe).

Apoi, Anglia, Franța și Germania au făcut în străinătate investiții de cel puțin 70 de miliarde de ruble. Venitul „legitim” de la această sumă frumușică — venit de peste 3 miliarde de ruble anual — este obținut cu ajutorul co-

mitetelor naționale ale milionarilor, numite guverne, care dispun de armată și flotă de război și care „plasează” în colonii și semicolonii pe feciorașii și frățiorii „domnului miliard”, în calitate de viceregi, consuli, ambasadori, înalți funcționari de tot felul, popi și alte lipitori.

Astfel este organizată, în epoca celei mai înalte dezvoltări a capitalismului, jefuirea unui număr de aproape un miliard de locuitori ai globului pămîntesc de către o mîină de mari puteri. În condițiile capitalismului, o altfel de organizare nu este posibilă. Să se renunțe la colonii, la „sferele de influență”, la exportul de capital? A-ți închipui că acest lucru este posibil înseamnă a te coborî la nivelul unui popă, care le ține bogaților în fiecare duminică cîte o predică despre măreția creștinismului, îndemnîndu-i să dăruiască săracilor... dacă nu cîteva miliarde, măcar cîteva sute de ruble pe an.

Crearea Statelor Unite ale Europei în condițiile capitalismului ar echivala cu o înțelegere cu privire la împărțirea coloniilor. Dar în condițiile capitalismului nu e cu putință altă bază, alt principiu de împărțire decît forța. Miliardarul nu poate să împartă cu cineva „venitul național” al unei țări capitaliste decît „în raport cu capitalul” (ba chiar cu un adaos, astfel încît marele capital să capete mai mult decît i se cuvine). Capitalism înseamnă proprietate privată asupra mijloacelor de producție și anarhie în producție. A propovădui o împărțire „dreaptă” a venitului pe o asemenea bază înseamnă proudhonism, înseamnă mărginire mic-burgheză, filistină. Împărțirea nu se poate face altfel decît „după forță”. Iar forța se schimbă o dată cu mersul dezvoltării economice. După 1871, Germania s-a întărit de 3—4 ori mai repede decît Anglia și Franța, iar Japonia de vreo 10 ori mai repede decît Rusia. Nu există și nu poate exista alt mijloc de verificare a adevăratei forțe a unui stat capitalist decît războiul. Războiul nu este în contradicție cu bazele proprietății private; el este rezultatul direct și inevitabil al dezvoltării acestor baze. În condițiile capitalismului nu este posibilă o creștere egală a dezvoltării economice a diferitelor economii și a diferitelor state. În condițiile capitalismului nu sînt posibile alte mij-

loace pentru a restabili, din timp în timp, echilibrul zdruncinat decît crizele în domeniul industriei și războaiele în domeniul politicii.

Desigur, înțelegeri *vremelnice* între capitaliști și între state sînt posibile. În acest sens este posibilă și realizarea Statelor Unite ale Europei ca o înțelegere între capitaliștii din *Europa...* în ce scop? Exclusiv în scopul de a sugruma împreună socialismul din Europa, de a păzi împreună coloniile acaparate *împotriva* Japoniei și Americii, care se simt extrem de nedreptățite de actuala împărțire a coloniilor și care în ultimii 50 de ani s-au întărit într-un ritm incomparabil mai rapid decît Europa înapoiată și monarhică, ce a început să putrezească de bătrînețe. În comparație cu Statele Unite ale Americii, Europa în ansamblul ei înseamnă stagnare economică. Crearea Statelor Unite ale Europei pe actuala bază economică, adică în condițiile capitalismului, ar însemna organizarea reacțiunii în vederea împiedicării dezvoltării mai rapide a Americii. Au apus pentru totdeauna vremurile cînd cauza democrației și cauza socialismului erau legate numai de Europa.

Statele Unite ale lumii (și nu ale Europei) constituie forma de stat a unirii și libertății națiunilor, pe care noi o legăm de socialism, — pînă în momentul cînd victoria deplină a comunismului va duce la dispariția definitivă a oricărui stat, inclusiv a statului democratic. Ca lozincă de sine stătătoare, e îndoielnic că lozincă Statelor Unite ale lumii ar fi justă, în primul rînd, pentru că ea coincide cu socialismul, iar în al doilea rînd pentru că ar putea da naștere unei interpretări greșite în sensul imposibilității victoriei socialismului într-o singură țară și în ceea ce privește atitudinea unei asemenea țări față de celelalte.

Inegalitatea dezvoltării economice și politice este o lege absolută a capitalismului. Rezultă deci că victoria socialismului este posibilă la început într-un mic număr de țări capitaliste sau chiar într-o singură țară capitalistă. După ce i-ar expropria pe capitaliști și ar organiza în țara sa producția socialistă, proletariatul învingător din această țară s-ar ridica *împotriva* restului lumii, lumea capitalistă, atrăgînd de partea sa clasele asuprite din celelalte țări, provocînd în aceste țări răscoale împotriva capitaliștilor

și acționînd, la nevoie, chiar și cu forța armată împotriva claselor exploatoare și statelor lor. Forma politică a societății în care proletariatul va învinge, răsturnînd burghezia, va fi o republică democratică, care va concentra tot mai mult forțele proletariatului națiunii respective sau ale națiunilor respective în lupta împotriva statelor care nu vor fi trecut încă la socialism. Desființarea claselor nu este cu putință fără dictatura clasei asupra clasei proletarietului. În socialism, unirea liberă a națiunilor nu este cu putință fără lupta mai mult sau mai puțin îndelungată și îndrîjită a republicilor socialiste împotriva statelor înapoiate.

Iată considerentele pentru care, în urma unor repetate discuții în această problemă, atît la conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R., cît și după conferință, redacția Organului Central a ajuns la concluzia că lozinca Statelor Unite ale Europei este greșită.

„Sozial-Demokrat” nr. 44
din 23 august 1915

Se tipărește după textul
apărut în ziar

NOTA REDACȚIEI ZIARULUI
„SOȚIAL-DEMOKRAT“
LA MANIFESTUL C.C. AL P.M.S.D.R.
CU PRIVIRE LA RĂZBOI

IN JURUL LOZINCII STATELOR UNITE ALE EUROPEI **

Lozinca Statelor Unite ale Europei așa cum este formulată în manifestul C.C. — însoțită de chemarea la răsturnarea monarhiilor din Rusia, Austria și Germania — se deosebește de interpretarea în spirit pacifist pe care i-o dă Kautsky și alții.

În nr. 44 al ziarului „Soțial-Demokrat“, Organul Central al partidului nostru, a apărut un articol redacțional în care s-a arătat că lozinca „Statelor Unite ale Europei“ este greșită din punct de vedere economic *. Ea este sau o lozincă irealizabilă în condițiile capitalismului, întrucât presupune introducerea în economia mondială a unei planificări în împărțirea coloniilor, a sferelor de influență etc. între diferite țări. Sau este o lozincă reacționară, care înseamnă o alianță provizorie între marile puteri din Europa în vederea asupririi mai intense a coloniilor și a jefuirii Japoniei și Americii, care se dezvoltă mai repede.

Scris în august 1915

*Publicat în august 1915,
în broșura „Socialismul și
războiul“, editată la Geneva
de redacția ziarului „Soțial-
Demokrat“*

Se tipărește după textul broșurii

* Vezi volumul de față, p. 355—359. — *Nota red.*

MATERIALE
PREGĂTITOARE

PLANUL ARTICOLULUI

Etwa*
100 p.
à** 600

*Trei Quellen***:*
Economia politică engleză.
Filozofia clasică germană.
Lupta politică din Franța.

Karl Marx

Etwa:

1. Biografia.
2. Filozofia. Materialismul dialectic.
Concepția materialistă a istoriei.
3. Teoria economică a capitalismului.
4. Lupta de clasă, în special lupta de clasă a proletariatului.
5. Socialismul.

Teoria valorii.
Mehrwert****.
Producția de mărfuri vs. capitalismul.
Dezvoltarea marii producții și mașinile.
Tendința istorică a modului de producție capitalist.

1. Biografia
2. Doctrina filozofică
Mensch cf. *Philosophie* in Register...
Methodologie. Naturphilosophie in Register... *****
3. Concepția materialistă a istoriei.
4. Teoria economică.
5. Activitatea politică în legătură cu lupta clasei muncitoare

* — aproximativ. — *Nota trad.*

** — a cite. — *Nota trad.*

*** — izvoare. — *Nota trad.*

**** — plusvaloarea. — *Nota trad.*

***** — Omul. cf. *Filozofia* la Indice... Metodologia. Filozofia na'urii la Indice. ...²⁴⁹. *Nota trad.*

„KARL MARX“

Politica :

Caracterul multilateral al luptei de clasă în concepția marxistă.

Lupta de clasă rev. din sec. al XVIII-lea și rev. din sec. al XIX-lea.
Istoricii din perioada Restaurației.

Experiența anilor 1830, 1840 (cartismul)

1848, 1871...

Atitudinea față de revoluția violentă.

{ Epoca de pregătire.
Epoca bătăliilor hotărâtoare.

Participarea tot mai activă a clasei muncitoare la viața politică.

{ **Toate** formele de luptă, lupta de clasă și transformarea ei din luptă economică „pașnică“ în război civil... }

Materialismul filozofic. Sec. XVIII materialism vs. marxism.
Metoda dialectică.
Științele naturii la sfârșitul sec. al XIX-lea
Materialismul vs. humanism și kantianism... (Marx despre Huxley)...
Științele naturale în sec. al XX-lea.
Atitudinea față de religie.

Problema națională („Manifestul Comunist“, „Correspondența“)...

Situația clasei muncitoare în condițiile modului de producție capitalist.		<i>Sindicatelor (rezoluția din 1866)...²⁴¹</i>
Partic. proletarului vs Omul muncii în general.	Definiția proletariatului	
„ „ vs mica burghezie și țărănimea.	(Register).	Teoria pedagogică...
Importanța mișcării muncitorești (cauzele dezvoltării ei).		Situația femeii și familia...
Misiunea mișcării muncitorești		
Formele ei (vs sectarismul și) înburghezirea		Marile orașe...
<hr/>		
Proletariatul și țărănimea... Bauer* (în <i>Register</i>).	Capitalismul și agricultura	Ackerbau** (Register) Renta în muncă. etc. Renta în bani. Renta capitalistă.
Legea populației.		law of diminishing returns***...

* — țăran. — *Nota trad.*** — Agricultura. — *Nota trad.**** — Legea fertilității descrescînde... — *Nota trad.*

Biografia și caracteriza- ||| 60 000 de
 rea personală... ||| semne.
 Expunerea doctrinei sale { + 15 000 de
 în ansamblu, și în *spe-* } semne biblio-
cial a laturii ei eco- } grafia (exact
 nomice } 15 000)²⁴² }
 (Marxismul ca teorie ști-
 ințifică.)

Mai bine,
 poate, pe pro-
 bleme sepa-
 rate

{ Mehrwert }
 { exploatarea }
 { concentrarea }
 { salariul }

S-ar putea să mă refer
 în liniile cele mai ge-
 nerale și la geneza
 marxismului.

Trebuie analizate nea-
 părat și obiecțiile (re-
 vizionismul)...
 evoluția ulterioară (Hil-
 ferding).

[? K. Schmidt ?]

Scris în martie-iulie 1914

Publicat pentru prima dată

în 1959, în ziarul

„Voprosi Istoriî K.P.S.S.” nr. 4

Se tipărește după manuscris

LOZINCA TRANSFORMĂRII RĂZBOIULUI IMPERIALIST ÎN RĂZBOI CIVIL ²⁴³

* Lozinca transformării actualului război imperialist în război civil este singura lozincă proletară justă. Este o transformare care decurge în mod necesar din condițiile obiective ale situației catastrofale de astăzi provocate de război. Partidele muncitorești pot să-și îndeplinească angajamentele luate la Basel numai printr-o muncă de propagandă și agitație desfășurată în *a c e a s t ă* direcție.

Numai o asemenea tactică va fi o tactică cu adevărat revoluționară a clasei muncitoare și va corespunde condițiilor din noua epocă istorică. *

*Scris nu mai devreme
de septembrie 1914*

*Se tipărește pentru prima oară,
după manuscris*

PLANUL BROȘURII „RĂZBOIUL EUROPEAN
ȘI SOCIALISMUL EUROPEAN“²⁴⁴

*Războiul european
și socialismul european*

1. Caracterul războiului: imperialismul (factor principal).
Imperialismul, *ultimul* stadiu de dezvoltare a capitalismului.

2. Războaiele naționale de la începutul epocii burgheze vs → războaiele imperialiste de la sfârșitul ei.

Războiul *național*: unitatea teritorială — bază a dezvoltării capitalismului, lichidarea rămășițelor pre-capitaliste.

Războiul *imperialist*: corabia capitaliștilor purtată de valuri e neîncăpătoare pentru toți; fiecare caută să-i înlăture pe ceilalți, și toți să amâne sfârșitul capitalismului.

3. Îndelunga pregătire diplomatică (30 — 40 de ani) a războiului: „caracterul firesc“ și „iminent“ al războiului (și „s-au dezvoltat“: Adler la ultima ședință a Biroului internațional²⁴⁵).
4. Caracterul secundar al războiului național (Serbia) în actuala conflagrație.
5. Folosirea tradițiilor războiului național de către burghezie: „*La patrie*“, *Luzzatti*.

6. „Patrie“. Citatul din „Manifestul Comunist“. Analiza citatului.
7. (α) Muncitorii nu au patrie.
 (β) *La început* în limitele națiunii → cf. războaiele din 1790—1814, 1859, 1870.
- războiul de astăzi dintre India sau China și Japonia ((eventuell*))
- (γ) și asta nu în accepția burgheză a cuvântului.
- (δ) Eliberarea nu este posibilă fără eforturile unite ale proletarilor.
- (ε) Desființarea barierei naționale.
8. Atitudinea față de acest adevăr: apărarea naționalismului de către oportuniști (Jaurès în „L'Armée nouvelle“)...²⁴⁶
 (H. Wendel în „Neue Zeit“, 1914, N 19, (S. 8 4 3; *îl sprijină* pe Jaurès)²⁴⁷.
9. Șovăielile din Internațională: război defensiv și război ofensiv sau „punctul de vedere al intereselor proletariatului“?
10. Citate din vechile declarații ale lui Bebel etc. și trecerea sub tăcere a rezoluției din 1912.
11. Manifestul de la Basel (α) citate din rezoluția de la Stuttgart
 (β) primejdia războiului civil (1871 și 1905)
 (γ) „crimă“
12. „Calamitățile invaziei“ = sofism (Kautsky)...
 „Tolstoismul“ = idem.
 „Problema practică: victoria sau înfrângerea propriei țări“ = sofism²⁴⁸.

* — eventual. — Nota trad.

Totul se reduce la problema celor două tabere. Da, dar care sînt ele? E vorba de națiuni sau de clase?

Ce pierd muncitorii o dată cu patria? „Ceea ce e etern“ în noțiunea de patrie.

Patrie ca stat burghez și granițele lui, — patrie ca limbă, teritoriu etc.

13. Comportarea concretă a socialiștilor în legătură cu războiul actual:

Înainte de război: H. Wendel în „Neue Zeit“.
1914 N 18.²⁴⁹

idem „Vorwärts“

„Leipziger Volkszeitung“ despre războiul împotriva „țarismului“

idem „Vorwärts“²⁵⁰.

14. După izbucnirea războiului: socialiștii sîrbi. [invazie?] p. 10 din [supunere?] extrase.

15. Social-democrații ruși (părăsirea sălii de ședințe)
nu este un mijloc de influențare cf. Fischer²⁵¹

Ad. 15.

„Voluntariatul“ rușilor la Paris??

(1) Declarația socialiștilor ruși.

(2) „ lui Leder & Co.“²⁵²

„Golos“ No. 9²⁵³.

Poziția lui Plehanov

||| „Sovremennoe Slovo“ *extrase*²⁵⁴

||| „Golos“ No. 3 (15.IX).²⁵⁵

Smirnov (E) și P. Maslov²⁵⁶.

16. Socialiștii francezi și belgieni.

Burghezia sugrumă? De aceea... să ajungi ministru burghez??

Vandervelde. Guesde. (Somități?)

Votarea creditelor?

Ce-i de făcut? Să propagăm și să pregătim războiul civil. Să devenim nu miniștri, ci propagandiști ilegali!!

- Şovinismul lui Vaillant & Co. în
 „L'Humanité“²⁵⁷.
 Compère-Morel despre 1792²⁵⁸ şi...
 ...ruşii în Polonia.
 Odiosul G. Hervé şi anarho-sindicaliştii²⁵⁹.
 „Democraţie“ — dar alianţă cu ţarul??
17. Socialiştii englezi
 Hyndman şi atitudinea presei social-democra-
 crate germane faţă de el pînă la război²⁶⁰.
 Keir-Hardie şi MacDonald.
 Lupta împotriva şovinismului din
propria ţară
 Militarismul prusian, dar Egiptul?
 dar încătuşarea femeilor?
 Participarea la recrutare.
18. Social-democraţii germani. Principalul.
 Hegemonia în Internaţională. „Cui i se
 cere mult“...
 Discursul lui Haase... Justificarea
 războiului²⁶¹.
 Votarea creditelor = trădare!
 „Ţarismul“. Sofism şi minciună!!
 Minciuna burgheză!!
 Bernstein în „Vorwärts“ despre En-
 gels (1859)...²⁶²
 Engels 1890²⁶³ (contra *M e h -*
r i n g)²⁶⁴
 „Hamburger Echo“ vs „Vorwärts“²⁶⁵.
19. Şovinism bestial vs şovinism plicticos şi
 ipocrit.
20. R. Fischer şi răspunsul ce i s-a dat²⁶⁶.
 (Apărarea încălcării neutralităţii Belgiei.)
 „Sozialistische Monatshefte“: justificarea
 morală a încălcării neutralităţii Belgiei²⁶⁷.
21. Două curente în cadrul socialismului
 german K. Liebknecht („Golos“ nr. 12²⁶⁸
 şi ziarele engleze).

„Bremer Bürger Zeitung“²⁶⁹ — Meh-
ring — Halle²⁷⁰

(proteste timide)...

22. Falimentul Internaționalei
{	„Bremer Bürger
Zeitung“ ²⁷¹	} <i>Despre
fali-
mentul
Internaționalei</i>
{	Mehring	
{	ziarele elvețiene	

„Volksrecht“²⁷²

Polemica dintre francezi și germani

Manifestul francezilor și belgienilor (din Biroul internațional?)²⁷³

„La francezi, punctul de vedere al guvernului“
(dar la germani??)

„Internaționala refăcută și eliberată de dezertori“.

|| „Internaționala eliberată de dezertori“
(„Golos“ No. 12)²⁷⁴ ||

23. *S u l i m e n i r e a* falimentului Internaționalei.

Vandervelde și Kautsky

„Cucul și cocoșul“.

„Ambii au dreptate“

„Kleinmütige Freunde“??*

N. B.

[Voiajul lui Südekum²⁷⁵.
Interesele burgheziei franceze și germane.]

24. Cauzele falimentului Internaționalei: oportunism.

Stuttgart 1907.

Consfătuirea social-democraților de stînga din 1910 de la Copenhaga²⁷⁶.

25. Ideile oportuniștilor și comportarea actuală
{	din rezoluția daneză cu
{	privire la oportunism ²⁷⁷ .

26. Internaționala a rămas întregă?

Nu!!! Sîrbii

Keir-Hardie

Răspuns lui Fischer

Elementele Internaționalei a III-a

* — „prieteni lași“ ?? — Nota trad.

Somitățile: Kautsky, *Guesde*,
Vandervelde??

(atitudinea față de somități)...

27. Oportunismul vs „centrul“ în Internațională
 { „Sozialistische Monatshefte“.
 Majoritatea ziarelor social- { Fățărnice }
 democratice. { sau sulime- }
 Metodele lui „Vorwärts“ { nire. }
 Kautsky.
28. Pace împotriva războiului, sau război civil împotriva războiului național?
 (Pacea preconizată de oportuniști, care s-au aliat cu burghezia).
 „Pace onestă“ — lozinca radicalilor mic-burghezi și a micii burghezii (cf. Trevelyan & Co. în Anglia²⁷⁸).
 cf. „Frankfurter Zeitung“, extrase²⁷⁹.
29. Transformarea războiului național în război civil
 1871
 1905
 [Caracterul istoric al acestei transformări.]
 „Weg zur Macht“ și „tendințele răsturnării“.

Una este ritmul rapid al acestei transformări, și altceva orientarea spre ea.

30. Organizația legală și organizația ilegală. Riga și C. P. în Rusia (păreră ziarului „Russkoe Zname“) ²⁸⁰ || Contra K. Kautsky & Co. cu privire la „patriotismul“ muncitorilor din Rusia.
- Comparație cu armata. „Golos“ nr. 18, col. 1 și nr. 18, col. 4²⁸¹.

30 bis „Vorwärts“ și lupta de clasă.

(„W. C. Modell 70“) ²⁸²
 [să nu renunțăm la organizația legală, dar nu trebuie să ne limităm la ea]

31. „Volkskrieg“* Da! Dar de aici se pot trage alte concluzii

→ miliția nu este numai pentru apărare.

→ Trăiască războiul și cei

42 de cm.!!²⁸³

32. Frank și „Opfertod“**
...„din punctul de vedere al social-democrației“...

3 2 *b i s.* Războiul a dezvăluit toate slăbiciunile atât ale guvernelor cât și ale partidelor socialiste.

33. Ororile războiului și urmările lui. Mișcarea revoluționară și falimentul meschinei diplomații a „centrului“.

3 3 *b i s.* Scopurile reacționare ale războiului „Kreuz Zeitung“²⁸⁴ și „NovoeVremea“²⁸⁵. „Pesimismul“ lui MacDonald?²⁸⁶

I n t e n s i f i c a -
r e a naționalismului.

Ultimul război?

34. Orientarea activității: votarea creditelor = trîmbițașul războiului.

E. Smirnov în „Russkie Vedomosti“ nr. 202²⁸⁷. Naționalismul în *R u - s i a*. P.S.D. și s.-r. „Voluntariatul“: vezi § 15.

- (1) A nu vota creditele. Votarea lor înseamnă trădare.
(2) Împotriva șoviniștilor din *propria* țară.
(3) A nu te limita la organizația legală.

* — „Războiul popular“. — *Nota trad.*

** — „jertfirea vieții“. — *Nota trad.*

(4) A nu uita Manifestul de la Basel, în care se vorbește despre amenințarea cu războiul civil.

35. Poate că pînă la revoluția socialistă robia se va menține încă o jumătate de secol, dar ce urme va lăsa epoca *noastră*, care va fi aportul nostru? Dispreț față de oportuniști și trădători, sau *preșterea* războiului civil??

Martov în „Golos“ nr. 21
nu trebuie lansată încă lozinca Comunei:
izolare de masele largi populare!!²⁸⁸

Scris în septembrie-octombrie 1914

*Publicat pentru prima oară în 1930,
în „Culegeri din Lenin“, vol. XIV*

Se lipărește după manuscris

PROIECTUL PUNCTULUI TREI AL REZOLUȚIEI
„O.C. ȘI CREAREA UNUI NOU ZIAR“, ADOPTATĂ
DE CĂTRE CONFERINȚA SECȚIILOR
DIN STRĂINĂTATE ALE P.M.S.D.R. ²⁸⁹

3. Fiind întru totul de acord cu ideea apariției mai frecvente a O.C. și a creării unui cotidian popular sub redacția O.C., conferința consideră că se poate trece la editarea lui după ce va fi realizată sarcina fundamentală — buna organizare a O.C.

Conferința cheamă pe toți tovarășii din străinătate să pornească imediat o activitate susținută în această direcție și mai ales să sprijine mai sistematic O.C. cu material publicistic legat de organizarea unor consfătuiri ale colaboratorilor etc.

*Scriș între 14 și 19 februarie
(27 februarie și 4 martie) 1915*

*Publicat în 1915,
în foaia volantă hectografiată
„Conferința organizațiilor
din străinătate ale P.M.S.D.R.“*

Se tiparește după manuscris

ÎNȚII MAI ȘI RĂZBOIUL ²⁹⁰

INTRODUCERE

1. Anul acesta, demonstrația mișcării proletare internaționale are loc într-o vreme când Europa e bîntuită de cel mai mare război din cîte au fost vreodată.
2. Poate că în 1915 nu se poate face nimic pentru „trecerea în revistă a forțelor“, pentru verificarea „succeselor și a înfrîngerilor“, pentru a opune lumii burgheze lumea proletară — întrucît, în aparență = *totul* s-a prăbușit.
3. Dar nu-i așa. Războiul = cea mai mare criză. *Orice* criză înseamnă (în condițiile unei încetiniri și ale unui regres *vremelnic*)

	(α)	accelerarea dezvoltării
	(γ)	(β) agravarea contradicțiilor
(β)	(γ)	scoaterea lor la iveală
	(δ)	falimentul a tot ce e putred etc.

Iată din ce punct de vedere trebuie examinată criza (în ziua de întîii mai): dacă nu cumva conține elementele progresiste, folositoare ale *oricărei* crize.

FALIMENTUL PATRIILOR BURGHEZE NAȚIONALE

4. „Apărarea patriilor“ și adevăratul caracter al războiului. Ce este esențial? Naționalism versus imperialism.

5. 1789—1871 (aproape 100 de ani)...
și 1905 —?
6. „Apărarea patriilor“ (Belgia? Galiția? Pentru împărțirea prăzii între stăpînii de sclavi)
vs „jos granițele“. Falimentul patriilor naționale?
Să le fie de bine!!
7. Imperialismul vechi și nou — *R o m a* și *A n g l i a*
vs *G e r m a n i a*. $\left\{ \begin{array}{l} \text{Jefuirea de teritorii} \\ \text{Coloniile} \\ \text{Împărțirea lumii} \\ \text{Exportul de capital} \end{array} \right\}$
8. Condițiile obiective pentru socialism s-au maturizat.
9. Cum trebuie apărât statu quo?
Cum trebuie dusă lupta revoluționară pentru socialism?
10. Libertate națională vs imperialism. Proletariatul națiunilor asuprașoare și al celor asuprașite.
11. „Internaționalismul“ față de războaie. („Care burghezie e mai bună“? sau acțiunea independentă a proletariatului?)
12. Înapoi (spre patria națională)
sau înainte (spre revoluția socialistă) $\boxed{\sum = \text{falimentul îngustimii naționale}}$

FALIMENTUL PARTIDELOR
SOCIAL-DEMOCRATE OFICIALE

13. Toți simt (chiar dacă n-o recunosc) cotitura care s-a produs în istoria mișcării muncitorești. Criza și falimentul Internaționalei. Despre ce e vorba? Internaționala a fost unită sau au existat două tendințe?

14. Scurtă privire asupra atitudinii față de război în cadrul mișcării muncitorești din principalele țări:

{ Germania: 4 august vs Borchardt și „Die Internationale“²⁹¹
 { Anglia:
 { Franța: (Guesde + Sembat versus Merrheim)
 { Rusia.

{ Italia }
 { Elveția } De fapt, pretutindeni există două partide
 { Suedia }

15. În ce constă esențialul? Compară mișcarea muncitorească engleză cu cea germană =
 Tendințele și influența *burgheză* în mișcarea muncitorească.
16. Lupta dusă timp de 15 ani împotriva oportunismului și dezvoltarea lui în Europa occidentală. Falimentul oportunismului este util mișcării muncitorești.
 ((Guesde — Hyndman — Kautsky — Plehanov)).
17. Criza marxismului oficial (1895—1915).
 Nu reînvierea unui cadavru, ci dezvoltarea marxismului revoluționar împotriva „pseudo-marxismului“ oportunist.
18. Marxism versus struvism...
 Dialectica versus eclecticica...
19. Un drapel zdrențuit? Stuttgart 1907
 Chemnitz 1910*
 (pierderea iluziilor) Basel 1912
20. „Toate posibilitățile“, în afară de acțiunea revoluționară.
21. Anarhism = oportunism (mic-burghez).
 „La Bataille Syndicaliste“²⁹² { Cornelissen }
 { Grave }
 { Kropotkine }

* Este vorba, probabil, de Congresul socialist internațional de la Copenhaga. — Nota red.

22. Abdankung der deutschen Sozialdemokratie*.

S-au năruit sau, mai precis, au pierit organizațiile **neadecvate** — curățirea terenului pentru altele mai bune.

„Răscoacere“ (nu faptul că proletariatul nu s-a copt îndeajuns): compară 1907.

FALIMENTUL ILUZIILOR MIC-BURGHEZE
CU PRIVIRE LA CAPITALISM

23. Războiul este prezentat, pe de o parte, ca o cauză națională unică, iar pe de altă parte ca un lucru anormal, o încălcare a capitalismului „pașnic“ etc.

Ambele iluzii sînt tot atît de dăunătoare. Și pe ambele le distruge războiul.

24. „Burgfrieden“***, „blocul național“, „l'union sacrée“*** în timpul războiului??

25. Războiul este „îngrozitor“? Da. Dar este un lucru grozav de *rentabil*.

160 de miliarde > 60 de miliarde de ruble.

Mehrwert = 10—20 de miliarde de ruble.

26. „Adaptarea“ industriei la condițiile de război.
(Ruinarea. Concentrarea rapidă.)

27. Războiul și bazele capitalismului.

„Democratismul pașnic“, „cultura“, „ordinea de drept“ etc. versus ororile războiului??

Inexact.

Proprietatea privată și schimbul.

Chezășia ruinării unora, chezășia și baza violenței.

28. Colonii și concesiuni.

„Un concesionar cinstit“?

Un colonizator „uman“?

* — Renegarea la care a ajuns social-democrația germană. — *Nota trad.*

** — „Pace civilă“. — *Nota trad.*

*** — „uniunea sacră“. — *Nota trad.*

29. Războiul = un lucru grozav de rentabil
= produsul direct și inevitabil al capitalismului.
30. Iluziile dăunătoare nu fac decît să împiedice lupta împotriva capitalismului.

SPULBERAREA VISURILOR PACIFISMULUI

31. Capitalism *fără* imperialism?
(Să privim înapoi?)
32. Teoretic (abstract) e posibil și fără colonii etc.
33. Ca și cu ziua de muncă de 4 ore, minimum 3 000 de muncitori...
- a d 33. „Capitalismul *se poate* dezvolta *fără* imperialism, fără războaie, fără colonii, în condițiile unei depline libertăți a comerțului“.

Da?

Capitalismul *poate* să dea zeci de miliarde nu pentru război, ci pentru ajutorarea pauperilor și muncitorilor, eternizînd astfel dominația clasei capitaliștilor!

Din punct de vedere teoretic, tezele sînt identice. „Presiunea exercitată prin constrîngere de către clasa muncitoare și măsurile umanitare ale burgheziei“. Esențial este faptul că aceste lucruri nu pot fi impuse prin presiune *în general*, ci e nevoie de o *presiune* bazată pe forța unei adevărate revoluții. Iar revoluția și contrarevoluția vor ascuți lupta, făcînd-o mai concretă.

Problema se reduce la lupta pentru reforme. Această luptă este legitimă și, în anumite limite, necesară, viz. *: 1) lipsa unei situații revoluționare; —2) caracterul parțial al îmbunătățirilor, să nu se ascută lupta dintre clase pînă la revoluție. —

34. Din ce pricină? din pricina ororilor războiului? (dar oribilele profituri?)
Din cauza presiunii exercitate de proletariat?
(dar trădarea comisă de oportunism?)

* — videlicet — și anume. — Nota trad.

35. Pace fără anexiuni, dezarmare etc.
etc. „Lichidarea
diplomației
secrete“?
- Sensul obiectiv: *con-*
solările popilor
((Feuerbach: religia con-
solează. E util?)). „Utopia or hell“?
N.B. [Recenzia din
„Volksrecht“ cu pri-
vire la Forel]
36. Lupta pentru reforme?
Da. — Limitelc ei.
Particularul.
Epoca reformelor, *lipsa* unei **situații revolu-**
ționare.
Aici e miezul problemei.

ROADELE FALIMENTULUI ILUZIILOR

37. Situații revoluționare
(α) păturile de jos nu vor, iar cele de sus nu pot
(β) agravarea dezastrelor
(γ) un spirit de inițiativă extraordinar.
38. Încetineala și caracterul întortocheat al avântului.
Compară 1900 versus 1905.
39. Jaful capitaliștilor și înșelă-
ciunea guvernelor? „Kriegs-
sklaverei“**
40. Războiul și minunile tehnicii?
41. Războiul și regruparea.
(muncitorii versus țărani)
42. Trei psihologii
(α) desperare și religie
(β) ură față de dușman
(γ) ură față de capitalism nu numai în general,
dar față de *propriul* guvern și față de
propria burghezie.
43. „Gaponiada“.

* — „Utopie sau infern“? — Nota trad.

** — „Robie de război“. — Nota trad.

44. Scrisoare: „Mundspitzen“
(„Kamarades“)
45. Orice criză pe unii îi doboară, pe alții îi *căleşte*.
46. Îi căleşte — pentru revoluția socialistă
 $\sum \sum =$
 Falimentul a ceea ce e dăunător, putred în mișcarea
 muncitorească = înlăturarea obstacolelor din calea
 luptelor revoluționare.

Profiturile capitaliștilor

Printre altele. Împrumut de 10 miliarde în Germania.
 El va da o dobândă de 5%. Guvernul a aranjat în
 așa fel, încît casele *de economii* (pentru a subscrie
 la acest împrumut) vor primi bani de la casele
de împrumut (Darlehenskassen), plătindu-le 5 $\frac{1}{4}$ %.
 Or, caselor de împrumut le dă bani guvernul!!
 Înșelăciune.
 „*Das Volksrecht*“ (Zürich), den 27. IV. 1915²⁹³.

Absurditatea utopiilor „pioase“: fără diplomație se-
 cretă,
 — să dezvăluim scopurile războiului — pace fără
 anexiuni etc. etc. Absurditate sentimentală și
 reacționară.

Vechile națiuni (respective* statele burgheze) *versus*
 „jos granițele“!

Experiența Rusiei: 1900 *versus* 1905
 jos absolutismul (1900) și „poporul“...
 lozincile revoluționare și avîntul
 mișcării revoluționare...

Scris la sfîrșitul lunii
 aprilie 1915

Publicat pentru prima oară
 în 1929, în revista
 „*Proletarskaia Revoluția*“ nr. 1

Se tipărește după manuscris

* — respectiv. — Nota trad.

PLANUL ARTICOLULUI
DESPRE ÎNFRÎNGEREA PROPRIEI ȚĂRI
ÎN RĂZBOIUL IMPERIALIST

Notă:

*Despre înfrîngerea propriei
țări în războiul imperialist*

1. Akselrod în prima manieră (pentru înfrîngere, dar nu a bazelor).
2. Akselrod în a doua manieră (împotrivă).
3. Burghezia și revoluțiile ei

1870	opозиția republicană	}
1905	Rusia	}
4. Înfrîngerea oricărei țări și a tuturor guvernelor — o absurditate, sau trecere la război civil.
5. În urma unui acord între toate țările? Să se aștepte?
6. Rusia: revoluția burgheză
 problema națională.
7. Înfrîngerea Rusiei + șovinism german și austriac.
8. „Nici victorie, nici înfrîngere“? = Statu quo...
- 9.* „H o c h l a n d“ despre s.-d.²⁹⁴
- 10.* „Dușmanul principal se află în propria țară“
11. Portița de ieșire pentru șovinism = renunțarea la „înfrîngere“...

* Punctele notate cu asterisc au fost adăugate ulterior pe marginea de sus și laterală a manuscrisului. — *Nota red.*

- 12.* Înfrîngerea și nenorocirile poporului... (sofism)...
- 13.* „Renunțarea“ la colonii (și la națiunile asuprite) este un lucru bun pentru revoluție. (Război imperialist = pentru reîmpărțirea coloniilor și pentru privilegiile de națiune dominantă.)
- 14.* „Apărarea privilegiilor de națiune dominantă“?
- 15.* Cele trei direcții în care este îndreptată ura.

Scris înainte de 8 (21) Iulie 1915

*Publicat pentru prima oară în 1934,
în „Culegeri din Lenin“, vol. XXIX.*

Se tipărește după manuscris

VARIANTA PROIECTULUI DE REZOLUȚIE AL SOCIAL-DEMOCRAȚILOR DE STÎNGA PENTRU PRIMA CONFERINȚĂ SOCIALISTĂ INTERNAȚIONALĂ

Proiect

Războiul actual a fost generat de imperialism, stadiul cel mai înalt al capitalismului, cînd dezvoltarea forțelor de producție și creșterea capitalului au depășit cadrul îngust al diferitelor state naționale și fac ca „marile” puteri să urmărească înrobirea altor națiuni și acapararea de colonii ca surse de materii prime și piețe pentru exportul de capital.

Condițiile obiective ale socialismului sînt întru totul maturizate, iar marile puteri luptă în războiul actual pentru a întîrzia în mod artificial pieirea capitalismului, menținînd și făcînd să crească dependența coloniilor, acaparînd privilegii pe piața mondială, scindînd și reprimînd mișcarea muncitorească revoluționară internațională.

Social-democrații recunosc întru totul necesitatea libertății pentru toate națiunile. În epoca în care lupta se ducea împotriva feudalismului, a absolutismului și a jugului străin, ei admiteau apărarea patriei, — și în momentul de față ei consideră legitim războiul dus de națiunile subjgate (îndeosebi de colonii) împotriva asupritorilor lor, împotriva „marilor” puteri.

Dar războiul actual dintre marile puteri este un război al puterilor sclavagiste pentru înăsprirea și consolidarea robiei, pentru reîmpărțirea coloniilor, pentru „dreptul” de a asupri alte națiuni, pentru privilegiile capitalului din metropole, pentru reprimarea mișcării muncitorești de către reacțiune. De aceea, frazeologia pe tema „apărării patriei”,

pe care o debitează ambele grupuri de state beligerante, este o înșelare a poporului de către burghezie. Nici victoria vreunui din guvernele actuale, nici statu quo ante bellum * nu pot apăra libertatea națiunilor împotriva marilor puteri imperialiste sau să asigure o viață acceptabilă clasei muncitoare, asupra căreia chiar și în țările cele mai libere apasă tot mai mult scumpetea, trusturile, militarismul și reacțiunea politică legată de acesta.

Sensul real al lozincii „apărarea patriei“ în actualul război este apărarea avantajelor și privilegiilor de națiune dominantă, apărarea „dreptului“ burgheziei respective de a asupri alte națiuni, este o politică muncitorească național-liberală, este alianța unei părți neînsemnate a muncitorilor cu burghezia națională împotriva maselor de proletari și exploatați. Socialiștii care duc o astfel de politică sînt de fapt șoviniști, social-șoviniști. Politica de votare a creditelor de război, de intrare în guverne, de Burgfrieden etc. este politica oportunismului, este o trădare a socialismului. Clasa muncitoare nu poate atinge țelul măreț al emancipării muncii fără să ducă o luptă hotărîită împotriva oportunismului și social-șovinismului.

Manifestul de la Basel din 1912, adoptat în unanimitate, avînd în vedere eventualitatea unui război ca acela care se duce astăzi între marile puteri, a subliniat insistent caracterul lui imperialist, reacționar și a vestit apropierea *revoluției proletare* în legătură cu el. Într-adevăr, războiul a creat o situație revoluționară, a generat o stare de spirit și frămîntări revoluționare. Sarcina social-democrațiilor este de a sprijini și dezvolta această stare de spirit revoluționară, de a contribui la luminarea conștiinței revoluționare a maselor și de a le elibera conștiința de minciuna șovinismului burghez și socialist, de a sprijini prin toate mijloacele lupta revoluționară de masă împotriva imperialismului și pentru socialism, de a urmări transformarea războiului imperialist într-un război civil pentru socialism.

* — situația existentă înainte de război. — Nota trad.

Social-democrații trebuie să folosească în scopul intensificării agitației revoluționare dorința de pace crescîndă a maselor, dorință care exprimă dezamăgirea lor și un început de luminare a conștiinței lor revoluționare. Dar, în același timp, nu e permis ca social-democrații să înșele poporul cu speranța că e posibilă o pace grabnică, trairnică, democratică, care să excludă asupra națiunilor, fără răsturnarea pe cale revoluționară a guvernelor actuale.

Scris înainte de 13 (26) iulie 1915

*Publicat pentru prima oară în 1937,
în „Culegeri din Lenin”, vol. XXX*

Se tipărește după manuscris

LISTA LUCRĂRILOR LUI
V. I. LENIN
CARE N-AU FOST GĂSITE

—
ADNOTĂRI

—
INDICI

—
DATE DIN
VIAȚA ȘI ACTIVITATEA LUI
V. I. LENIN

LISTA LUCRĂRILOR LUI V. I. LENIN
CARE N-AU FOST GĂSITE PÎNĂ ÎN PREZENT

(Iulie 1914 — august 1915)

1914

OBSERVAȚII
PE MARGINEA RĂSPUNSULUI FRAȚIUNII BOLȘEVICE
DIN DUMĂ LA TELEGRAMA LUI E. VANDERVELDE

Răspunsul Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia la telegrama lui E. Vandervelde, prin care acesta îi îndemna pe muncitorii ruși să sprijine războiul, a fost elaborat de fracțiunea bolșevică din Dumă la adunarea din 30 septembrie — 1 octombrie (13—14 octombrie) 1914 și trimis lui Lenin în străinătate. În scrisoarea către A. G. Șleapnikov din 4 (17) octombrie 1914, V. I. Lenin scria : „Am citit răspunsul adresat lui Vandervelde și îți expun părerile mele în legătură cu acest răspuns” (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 140).

TELEGRAMĂ ADRESATĂ SECȚIEI DIN LAUSANNE
A P.M.S.D.R.

În amintirile sale, F. Ilin scrie că drept răspuns la telegrama secției din Lausanne adresată lui V. I. Lenin prin care i se aducea acestuia la cunoștință că G. V. Plehanov urmează să-și țină referatul la 11 octombrie 1914, Lenin a trimis acestei secții o telegramă în care comunica data sosirii sale la Lausanne (vezi „Zapiski Instituta Lenina”, vol. I, 1931, p. 123).

SCRISOARE CĂTRE A. K. VORONSKI (VALENTIN)

A. K. Voronski confirmă primirea acestei scrisori în scrisoarea sa către I. F. Armand din 18 (31) octombrie 1914. În scrisoarea sa, Lenin îl ruga pe A. K. Voronski să-l întrebe pe M. F. Vladimirski dacă știe ceva despre soarta unor manuscrise și scrisori.

TELEGRAMĂ CĂTRE K. H. BRANTING

În scrisoarea adresată lui A. G. Șleapnikov la 12 (25) noiembrie 1914, V. I. Lenin scria : „Aseară am aflat, din ziare, că în împrejurimile Petrogradului au fost arestate 11 persoane (printre care

5 membri ai Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia), iar astăzi am trimis o telegramă lui Branting ca d-ta să clarifici (le cas échéant *, prin intermediul finlandezilor) dacă au fost ridicați, arestați 5 membri ai Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia" (Opere, vol. 36, București, Editura politică, 1958, p. 307).

SCRISORI CĂTRE A. G. ȘLEAPNIKOV

Despre aceste scrisori, V. I. Lenin amintește în scrisoarea adresată lui A. G. Șleapnikov la sfârșitul lunii decembrie 1914: „Scrisorile trimise de mine se pierd, probabil, sau întârzie: ți-am scris în repetate rânduri pe adresa lui Kobezky" (Opere, vol. 36, București, Editura politică, 1958, p. 312). Lenin amintește despre una din aceste scrisori într-o scrisoare adresată lui A. M. Kollontai: „Spune-i lui Aleksandr să facă cunoștință cu Kobezky... și să ia de la el scrisoarea pe care i-am trimis-o lui" (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 152).

SCRISORI CĂTRE M. M. LITVINOV

În anii primului război mondial, V. I. Lenin a purtat o vastă corespondență cu M. M. Litvinov, care se afla la Londra. „Eu port corespondență cu un tovarăș de la Londra (Mr. Litvinoff)" — spunea Lenin în noiembrie 1914, într-o scrisoare adresată lui A. M. Kollontai (Opere, vol. 36, București, Editura politică, 1958, p. 309).

SCRISOARE ÎN PROBLEMA ATITUDINII FAȚĂ DE LOZINCA „PACE"

În Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. se păstrează ultima pagină (a 21-a) a manuscrisului acestei scrisori semnate de Lenin. Documentul reprezintă, probabil, răspunsul lui Lenin la o anchetă făcută de Partidul laburist independent din Anglia și pe care el a primit-o în decembrie 1914 prin intermediul lui A. M. Kollontai.

1914 — 1915

SCRISOARE CĂTRE G. L. SAFAROV

Această scrisoare a constituit răspunsul lui V. I. Lenin la o scrisoare a lui G. L. Safarov scrisă la sfârșitul anului 1914 sau începutul anului 1915; în scrisoare, Lenin anunța convocarea conferinței socialiștilor din țările neutre (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

* — dacă va fi cazul. — Nota trad.

SCRISORI CĂTRE S. G. BUACIDZE

În timpul războiului, în 1914—1915, V. I. Lenin a primit mai multe scrisori de la S. G. Buacidze din Sofia, în care acesta îl informa asupra mișcării revoluționare și activității social-democrației în Balcani. Scrisorile lui Buacidze către Lenin s-au păstrat și confirmă că Lenin a purtat corespondență cu acesta (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISORI CĂTRE G. I. BELENKI

Primirea acestor scrisori ale lui V. I. Lenin este confirmată de G. I. Belenki în scrisorile pe care le-a trimis lui Lenin la sfârșitul anului 1914 și începutul anului 1915. (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISORI CĂTRE S. I. GOPNER

Faptul că V. I. Lenin a purtat corespondență cu S. I. Gopner la sfârșitul anului 1914 și începutul anului 1915 este confirmat în scrisorile lui S. I. Gopner către N. K. Krupskaja. Aceste scrisori se păstrează în Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.

SCRISORI CĂTRE L. N. STAL

Faptul că V. I. Lenin a purtat corespondență cu L. N. Stal la sfârșitul anului 1914 și începutul anului 1915 este confirmat în scrisorile pe care Stal le-a trimis lui Lenin. Aceste scrisori se păstrează în Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.

1915

SCRISOARE CĂTRE N. I. BUHARIN

Într-o scrisoare adresată lui V. I. Lenin la începutul anului 1915, N. I. Buharin îl anunța că a primit scrisoarea lui în problema lozincii „înfrîngerii” (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE SAZONOV (MARTÎN)

Într-o scrisoare adresată lui V. I. Lenin și datată 12 (25) și 13 (26) februarie 1915, A. G. Șleapnikov îl anunța că i-a transmis lui Sazonov (Martîn) scrisoarea lui (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE N. I. BUHARIN

N. I. Buharin confirmă primirea acestei scrisori într-o scrisoare către V. I. Lenin scrisă în februarie 1915 (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE N. I. BUHARIN

Intr-o scrisoare adresată lui V. I. Lenin și datată 17 februarie „Am primit scrisoarea dv. recomandată din 23 iunie 1915” (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE M. N. POKROVSKI

Despre această scrisoare, M. N. Pokrovski amintește într-o scrisoare de răspuns adresată lui V. I. Lenin și datată 14 (27) mai 1915 (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISOARE CĂTRE I. BOGROVSKI

Intr-o scrisoare adresată lui V. I. Lenin, I. Bogrovski îi comunica : „Am primit scrisoarea dv. recomandată din 23 iunie 1915” (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

SCRISORI CĂTRE M. K. ZAKS-GLADNEV

Intr-o scrisoare adresată lui V. I. Lenin și datată 16 (29) iunie 1915, M. K. Zaks-Gladnev îi comunica : „...am primit de la dv. câteva cărți poștale...” (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

TELEGRAMĂ CĂTRE V. A. KARPINSKI

Intr-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski la 8 (21) iulie 1915, V. I. Lenin scria : „Ți-am trimis azi o telegramă în care te-am rugat să înlocuiești în numărul curent al O.C. articolul meu «Despre situația din cadrul social-democrației» cu articolul (lui Grigori) despre pacifism” („Culegeri din Lenin”, vol. XI, p. 156).

SCRISORI CĂTRE D. WYNKOOP

Lenin amintește despre aceste scrisori într-o scrisoare adresată lui K. B. Radek în iulie 1915, în legătură cu pregătirile în vederea

Conferinței de la Zimmerwald : „Scrisoarea mea către Wynkoop citește-o și trimite-o. Sper că pe cea precedentă ai și trimis-o !” (Opere, vol. 36, București, Editura politică, 1958, p. 331).

SCRISOARE CĂTRE K. B. RADEK

Într-o scrisoare adresată lui K. B. Radek în iulie 1915, Lenin scria : „În timp ce d-ta mi-ai scris mie, ți-am scris și eu d-tale (o carte poștală), trimițându-ți totodată și Culegerea” (Opere, vol. 36, București, Editura politică, 1958, p. 328).

SCRISOARE CĂTRE G. E. ZINOVIEV

Despre această scrisoare se amintește în scrisoarea lui V. I. Lenin adresată lui S. N. Ravici din 2 (15) sau 3 (16) august 1915 : „Îi scriu lui Grigori că public o broșură...” („Culegeri din Lenin”, vol. XI, p. 162).

LISTA PUBLICAȚIILOR
LA A CĂROR REDACTARE A PARTICIPAT
V. I. LENIN

ZIARUL „SOȚIAL-DEMOKRAT”

- Nr. 33 — 1 noiembrie 1914.
Nr. 34 — 5 decembrie 1914.
Nr. 35 — 12 decembrie 1914.
Nr. 36 — 9 ianuarie 1915.
Nr. 37 — 1 februarie 1915.
Nr. 38 — 12 februarie 1915.
Nr. 39 — 3 martie 1915.
Nr. 40 — 29 martie 1915.
Nr. 41 — 1 mai 1915.
Nr. 42 — 21 mai 1915.
Supliment la Nr. 42 — 1 iunie 1915.
Nr. 43 — 26 iulie 1915.
Nr. 44 — 23 august 1915.

REVISTA „KOMMUNIST”

- Nr. 1—2 — septembrie 1915.
-

LISTA DE LUCRĂRI
CARE S-AR PUTEA SĂ FIE ALE LUI
V. I. LENIN

NOTĂ „DIN PARTEA REDACȚIEI“

Nota „Din partea redacției“ a fost publicată fără semnătură în nr. 38 al ziarului „Soțial-Demokrat“ din 12 februarie 1915. Ea a constituit răspunsul la o scrisoare adresată de M. I. Larin redacției ziarului „Soțial-Demokrat“ în care acesta făcea observații pe marginea articolului lui V. I. Lenin „Și acum? (Sarcinile partidelor muncitorești în legătură cu oportunismul și social-șovinismul)“, articol care conține o critică a poziției oportuniste a lui Larin și a Comitetului de organizare menșevic. Aceasta ne dă temeii să presupunem că nota a fost scrisă de V. I. Lenin.

REZOLUȚIA CLUBULUI DE LA PARIS
AL SOCIALIȘTILOR INTERNAȚIONALIȘTI

Într-o scrisoare adresată lui V. I. Lenin la 9 (22) aprilie 1915, G. I. Belenki îl ruga să scrie o declarație pentru clubul socialiștilor străini. Într-o scrisoare adresată lui G. E. Zinoviev la sfârșitul lunii iunie 1915, Lenin îl anunță că i-a trimis rezoluția clubului socialiștilor străini pentru a lua cunoștință de ea; într-o altă scrisoare, din iulie 1915, Lenin îl roagă să-i restituie rezoluția clubului socialiștilor străini (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.). Aceasta ne dă temeii să presupunem că rezoluția a fost scrisă de V. I. Lenin.

„GRUPUL LUI AKSELROD ÎN ALIANȚĂ CU
SOCIAL-ȘOVINIȘTII“

Această notă a apărut în nr. 43 al ziarului „Soțial-Demokrat“ din 26 iulie 1915. În notă era criticat internaționalismul fățarnic al lui P. B. Akselrod, era citată o scrisoare din Rusia apărută în ziarul

„Arbeiter Zeitung“ din Viena, în care se arăta că grupul lui Akselrod face concesii social-șovinismului. S-a păstrat o tăietură din ziarul „Arbeiter Zeitung“ cu însemnările lui V. I. Lenin. Într-o scrisoare adresată lui G. E. Zinoviev în vara anului 1915, Lenin scria : „În Wiener Arb. Ztg. există o perlă : o scrisoare din Rusia în care se arată că Akselrod face concesii oportunistului“ (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.). Aceasta ne dă temeii să presupunem că nota a fost scrisă de V. I. Lenin.

ADNOTĂRI

¹ Acest document, care a intrat în istorie sub denumirea de „Teze despre război“, a fost primul care a definit poziția partidului bolșevic și a social-democrației revoluționare internaționale față de războiul mondial imperialist. V. I. Lenin a conceput aceste teze chiar în primele zile ale războiului și le-a scris la începutul lunii septembrie 1914.

La 6 septembrie (st. n.) 1914, a doua zi după sosirea sa de la Poronino (Austro-Ungaria) la Berna (Elveția), V. I. Lenin a prezentat în adunarea grupului din Berna al bolșevicilor emigranți un referat cu privire la atitudinea față de război, în care a expus și a explicat principiile formulate în „Tezele despre război“. La adunare au participat I. F. Armand, N. K. Krupskaja, F. N. Samoilov, deputat în Duma a IV-a de stat, V. M. Kaspárov, G. L. Șklovski și alții. Tezele elaborate de Lenin au fost discutate în amănunțime și adoptate ca rezoluție a consfătuirii. Tezele, semnate „Un grup de social-democrați, membri ai P.M.S.D.R.“, au fost trimise celorlalte secții din străinătate ale bolșevicilor. Ca măsură conspirativă, pe copia scrisă de N. K. Krupskaja, V. I. Lenin a notat: „Copie de pe un apel publicat în Danemarca“. Pe un alt exemplar există însemnarea: „Copie de pe un apel publicat în Rusia“. Tezele au fost trimise în Rusia cu F. N. Samoilov pentru a fi discutate de partea din Rusia a C.C., de fracțiunea bolșevică din Duma a IV-a de stat și de organizațiile de partid. În Rusia, ele au cunoscut o largă răspândire, fiind discutate la Petrograd, Moscova, Ivanovo-Voznesensk, Nijni-Novgorod, Vologda, Krasnoiarsk, Kiev, Ekaterinoslav, Harkov, Baku, Tiflis și în alte orașe.

Prin intermediul social-democraților elvețieni, tezele au fost transmise și Conferinței comune a socialiștilor italieni și elvețieni care a avut loc la Lugano (Elveția) la 27 septembrie 1914; unele dintre ele au fost incluse în rezoluția conferinței.

Pentru o mai largă răspândire a tezelor s-a preconizat publicarea lor sub formă de foaie volantă ca rezoluție a Consfătuirii de la Berna a bolșevicilor. Cu acest prilej, V. I. Lenin a scris o introducere la teze. Curînd însă s-a hotărît ca în locul tezelor

să se publice, tot în numele unui grup de membri ai P.M.S.D.R., un manifest intitulat „Războiul și social-democrația din Rusia”. Manifestul a fost scris de Lenin pe baza tezelor sale. „Noi am hotărât — îi scria V. I. Lenin lui V. A. Karpinski — ca, în locul unor teze greu vizibile, să scoatem manifestul aci *alăturat*” (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 131). În josul unei copii de pe manifest care se păstrează în Arhiva centrală de partid de pe lângă C.C. al P.C.U.S. figurează însemnarea : „P.S. Acest apel a fost publicat de un grup de membri ai P.M.S.D.R. din Scandinavia care recunosc conducerea C.C., au luat ca punct de plecare tezele Consfătuirii din Danemarca a social-democraților ruși și au avut posibilitatea să se convingă prin relații cu social-democrați influenți din Rusia că ele exprimă într-adevăr punctul de vedere al partidului”.

În octombrie 1914, când manifestul fusese deja cules în foaie volantă, V. I. Lenin a primit din Rusia știrea că partea din Rusia a C.C., fracțiunea bolșevică din Dumă și organizațiile de partid au aprobat tezele despre război. S-a hotărât să se publice un manifest din partea C.C. al P.M.S.D.R. Deoarece tot atunci s-a ivit posibilitatea editării din nou a ziarului „Soțial-Demokrat”, Organul Central al P.M.S.D.R., s-a hotărât ca manifestul să nu apară în foaie volantă, ci să fie publicat în primul număr al ziarului „Soțial-Demokrat”. Înștiințându-l pe V. A. Karpinski de această hotărâre, Lenin i-a scris la 17 octombrie 1914 la Geneva, unde urma să fie editat ziarul „Soțial-Demokrat” : „Pe luni îți vom trimite mici modificări la manifest și o *altă* semnătură (căci acum, după ce am luat legătură cu Rusia, apărem în mod *oficial*)” (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 134—135). Manifestul intitulat „Războiul și social-democrația din Rusia” și semnat „Comiterul Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia” a fost publicat ca editorial în Organul Central al P.M.S.D.R. — ziarul „Soțial-Demokrat” nr. 33 din 1 noiembrie 1914 (vezi volumul de față, p. 1). — 1.

- 3 La 4 august 1914, fracțiunea social-democrată din Reichstag a votat laolaltă cu reprezentanții burghezi acordarea unui împrumut de război de 5 miliarde guvernului kaiserului, sancționând astfel politica imperialistă a lui Wilhelm al II-lea. După cum a reieșit mai târziu, în cursul discutării acestei probleme de către fracțiunea social-democrată înainte de ședința Reichstagului, social-democrații de stînga s-au pronunțat împotriva acordării de credite de război guvernului, dar apoi s-au supus hotărîrii majorității oportuniste a fracțiunii social-democrate și au votat pentru acordarea acestor credite. În numele întregii fracțiuni social-democrate, H. Haase a dat citire unei declarații în care se spunea : „Ne aflăm în fața unui fapt împlinit, războiul. Ne amenință grozăviile invaziilor dușmane. Noi nu trebuie să votăm acum pentru sau împotriva războiului, ci să rezolvăm problema alocării fondurilor necesare apărării țării”. Declarația se încheia cu an-

gajamentul social-democraților „de a vota pentru creditele solicitate”. — 2.

- 3 Încă înainte de începerea războiului, liderii oportuniști ai socialiștilor belgieni s-au situat pe o poziție social-șovină. La 2 august 1914, după ce a discutat problema pericolului de război, ședința Consiliului general al Partidului muncitoresc din Belgia a adoptat hotărârea de a se renunța la manifestațiile de stradă, inclusiv la manifestația stabilită pentru ziua de 3 august, și i-a însărcinat pe deputații socialiști în parlament să voteze în ședința Camerei pentru credite de război. A doua zi, conducerea Partidului muncitoresc din Belgia a adresat poporului un apel șovin care chema la sprijinirea războiului. Socialiștii au votat în unanimitate în Camera deputaților pentru credite de război. E. Vandervelde, liderul socialiștilor belgieni și președintele Biroului socialist internațional al Internaționalei a II-a, a intrat în guvernul belgian ca ministru al justiției.

Liderii Partidului socialist francez au promovat aceeași linie. La 2 august 1914, la o adunare de partid care a avut loc la Paris, E. Vaillant, unul dintre conducătorii socialiștilor care mai înainte ceruse să se răspundă prin grevă generală la războiul dezlănțuit de burghezie, a rostit un discurs șovin furibund, declarând că, dacă războiul va fi declanșat, „socialiștii își vor face datoria față de patrie, față de republică și față de revoluție”. La 4 august, socialiștii au votat în unanimitate în parlament pentru credite de război, pentru declararea stării excepționale și introducerea cenzurii militare, adică pentru interzicerea grevelor, a întrunirilor etc. La sfârșitul lunii august, socialiștii J. Guesde, M. Sembat și ceva mai târziu A. Thomas au intrat în guvernul imperialist francez (în Ministerul „Apărării Naționale”). În cadrul ministerelor și al organelor municipale, socialiștii și liderii sindicatelor au sprijinit activ burghezia în ducerea războiului. — 2.

- 4 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 485. — 2.
- 5 „*Sozialistische Monatshefte*” — revistă, principalul organ de presă al oportuniștilor germani și una dintre publicațiile revizionismului internațional. A apărut la Berlin din 1897 pînă în 1933. În timpul primului război mondial s-a situat pe o poziție social-șovină. — 2.
- 6 *Cadeții* — membrii Partidului constituțional-democrat, principalul partid al burgheziei monarhiste-liberale din Rusia. Partidul cadet a fost creat în octombrie 1905; din rîndurile lui făceau parte reprezentanți ai burgheziei, moșieri care activau în zemstve și intelectuali burghezi. Militanții mai de seamă din rîndurile cadeților au fost: P. N. Miliukov, S. A. Muromțev, V. A. Maklakov, A. I. Șingarev, P. B. Struve, F. I. Rodicev etc.

Cadeții au jucat un rol de seamă în pregătirea Rusiei în vederea războiului. Sprijinind necondiționat planurile de cotopire ale guvernului țarist, cadeții au căutat să se îmbogățescă de pe urma comenzilor și aprovizionărilor de război, să consolideze pozițiile burgheziei și să înăbușe mișcarea revoluționară din țară.

O dată cu începerea războiului imperialist mondial (1914—1918), cadeții au lansat lozinca: „Război până la victoria finală!” În 1915, când trupele guvernului țarist sufereau înfrângeri pe front și când în țară se agravase criza revoluționară, reprezentanții cadeți în Duma de stat, în frunte cu P. N. Miliukov, au organizat împreună cu alți reprezentanți ai burgheziei și ai moșierilor blocul „progresist”, care avea ca scop să împiedice revoluția, să mențină monarhia și să ducă războiul „până la victoria finală”. Cadeții au contribuit activ la crearea comitetelor pentru industria de război. — 6.

7 Este vorba de *Partidul socialiștilor-revoluționari*, *Partidul socialiștilor-populiști* și de *Grupul trudovic*.

Socialiștii-revoluționari (eserii) — partid mic-burghez din Rusia, a luat ființă pe la sfârșitul anului 1901 — începutul anului 1902 prin contopirea mai multor cercuri și grupuri narodnice („Uniunea socialiștilor-revoluționari”, *Partidul socialiștilor-revoluționari* etc.). Concepțiile lor reprezentau un amestec eclectic de idei narodnice și revizioniste. Socialiștii-revoluționari, după cum spunea Lenin, încercau să cîrpească „găurile narodnicismului cu peticile «criticii» oportuniste — astăzi la modă — a marxismului” (Opere complete, vol. 11, București, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 283).

„*Socialiștii-populiști (enesii)* — membrii Partidului socialist-populist al muncii, care s-a desprins în 1906 din aripa de dreapta a Partidului socialiștilor-revoluționari (al eserilor) și care avea o orientare mic-burgheză. Ei erau pentru un bloc cu cadeții. Lenin îi denumea „social-cadeți”, „oportuniști mic-burghezi”, „menșevici ai eserilor” care oscilează între cadeți și eseri, subliniind că acest partid „se deosebește prea puțin de cadeți, deoarece șterge din program atât republica, cât și trecerea întregului pământ în mâinile țăranimii” (Opere complete, vol. 14, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 24). În fruntea acestui partid se aflau A. V. Peșehonov, N. F. Annenski, V. A. Meakotin și alții.

Grupul trudovic (trudovicii) — grup de democrați mic-burghezi în Dumele de stat din Rusia, format din țărani și intelectuali de orientare narodnică. Frațiunea trudovicilor s-a constituit în aprilie 1906, fiind formată din deputații țăranilor în Duma I de stat. În cadrul Dumei de stat, trudovicii au oscilat între cadeți și social-democrați.

În anii războiului imperialist mondial, majoritatea socialiștilor-revoluționari, socialiștilor-populiști și trudovicilor s-au situat pe pozițiile social-șovinismului. — 6.

- 8 Despre lozincă „Statelor Unite ale Europei“, vezi articolele lui V. I. Lenin „Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.“, „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei“ și „Nota redacției ziarului «Sozial-Demokrat» la manifestul C.C. al P.M.S.D.R. cu privire la război“ (vezi volumul de față, p. 160—166, 355—359 și 360). — 6.
- 9 „*Avanti!*“ — cotidian, organul central al Partidului socialist italian, înființat în decembrie 1896, la Roma. În anii războiului imperialist mondial, ziarul s-a situat pe poziții internaționaliste inconsecvente, fără să rupă legăturile cu reformiștii; în 1926 a fost interzis de guvernul fascist al lui Mussolini, dar a continuat să apară (neregulat) în străinătate. Din 1943 apare din nou în Italia. În prezent, „*Avanti!*“ este organul central al Partidului socialist italian. — 9.
- 10 „*Volksrecht*“ — cotidian, organul Partidului social-democrat elvețian, editat la Zürich din 1898 pînă în prezent. În anii războiului imperialist mondial, ziarul a publicat unele articole ale social-democraților de stînga. În paginile lui au apărut și articolele lui Lenin: „Douăsprezece teze scurte despre apărarea de către H. Greulich a apărării patriei“, „Despre sarcinile P.M.S.D.R. în revoluția rusă“, „Manoperele șovinistilor republicani“ și altele. — 9.
- 11 „*Bremer Bürger-Zeitung*“ — cotidian social-democrat, a apărut din 1890 pînă în 1919; a fost sub influența social-democraților de stînga din Bremen pînă în 1916, apoi a trecut în mâinile social-șovinistilor. — 9.
- 12 „*Vorwärts*“ — cotidian, organul central al Partidului social-democrat din Germania. Potrivit unei hotărîri a Congresului de la Halle al partidului, a început să fie editat la Berlin, din 1891, sub denumirea de „*Vorwärts. Berliner Volksblatt*“, ca succesor al ziarului „*Berliner Volksblatt*“, care apărea din 1884. În coloană acestui ziar, F. Engels a combătut diverse manifestări ale oportunistului. În ultimii ani ai secolului trecut, după moartea lui Engels, redacția ziarului a fost acaparată de aripa dreaptă a partidului, care a publicat sistematic articole scrise de oportuniști. În timpul războiului imperialist mondial, „*Vorwärts*“ s-a situat pe pozițiile social-șovinismului; după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a dus o campanie antisovietică. A apărut la Berlin pînă în 1933. — 9.
- 13 *Wiener „Arbeiter-Zeitung*“ — cotidian, organul central al social-democrației austriece. A fost fondat de V. Adler în 1889, la Viena. În anii războiului imperialist mondial (1914—1918) s-a situat pe poziții social-șoviniste. Lenin l-a denumit ziarul „trădătorilor din Viena ai socialismului“ (Opere, vol. 29,

București, Editura politică, 1959, p. 381). În 1934, ziarul a fost suspendat. Și-a reluat apariția în 1945 ca organ central al Partidului socialist din Austria. — 9.

- 14 „*Hamburger Echo*” — cotidian, organul organizației din Hamburg a Partidului social-democrat german; a fost fondat în 1875, sub denumirea de „Hamburg-Altonaer Volksblatt”, iar din 1887 pînă în prezent apare sub denumirea de „Hamburger Echo”. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. În martie 1933 a fost suspendat de guvernul nazist. Și-a reluat apariția în aprilie 1946. — 9.
- 15 „*L’Humanité*” — cotidian fondat în 1904 de J. Jaurès, organ al Partidului socialist francez. În timpul războiului imperialist mondial, ziarul a fost acaparat de aripa de extremă dreaptă a Partidului socialist francez și s-a situat pe poziții social-șoviniste. În 1918, la conducerea ziarului, ca director politic, a venit Marcel Cachin, militant de seamă al mișcării muncitorești franceze și internaționale. În anii 1918—1920, ziarul s-a ridicat împotriva politicii imperialiste a guvernului francez, care și-a trimis forțele armate împotriva Republicii sovietice. Începînd din decembrie 1920, după scindarea Partidului socialist francez și întemeierea Partidului Comunist Francez, ziarul a devenit Organul Central al acestui partid. — 9.
- 16 Lenin se referă la apelul adresat poporului german de către delegațiile franceză și belgiană din Biroul socialist internațional. Apelul a fost publicat în „*L’Humanité*” nr. 3794 din 6 septembrie 1914. În acest apel, socialiștii belgieni și francezi acuzau guvernul german că urmărește scopuri de cotopire, iar pe soldații germani de atrocități săvîrșite pe teritoriul ocupat. Conducerea Partidului social-democrat german a publicat la 10 septembrie, în nr. 247 al ziarului „Vorwärts”, un protest împotriva acestui apel. Cu acest prilej a avut loc o polemică în presă între social-șovinistii francezi și cei germani, ambele părți căutînd să justifice participarea la război a guvernului propriei țări și să arunce vina asupra guvernelor celorlaltor țări. — 9.
- 17 Este vorba de rezoluția adoptată la Consfătuirea bolșevicilor de la Berna (vezi volumul de față, p. 1—7). — 10.
- 18 Chiar din momentul creării Partidului socialist italian (1892), în cadrul lui s-a dat o ascuțită luptă ideologică între două curente — curentul oportunist și curentul revoluționar, care aveau divergențe în problemele politicii și tacticii partidului. În 1912, sub presiunea elementelor de stînga, la Congresul de la Reggio-Emilia, reformiștii cei mai inveterați, partizani ai războiului și ai colaborării cu guvernul și burghezia (Bonomi, Bissolati), au fost excluși din partid. De la începutul războiului imperialist mondial și pînă la intrarea Italiei în război, Partidul

socialist italian s-a pronunțat împotriva războiului, a lansat lozincă : „Împotriva războiului, pentru neutralitate !“. În decembrie 1914 a fost exclus din partid un grup de renegați (Musso- lini și alții) care susțineau politica imperialistă a burgheziei și se pronunțau în favoarea războiului. Socialiștii italieni au organizat la Lugano (1914) o conferință comună cu socialiștii elvețieni, au participat activ la conferințele socialiste internaționale de la Zimmerwald (1915) și Kienthal (1916). În general însă, Partidul socialist italian s-a situat pe poziții centriste. În mai 1915, o dată cu intrarea Italiei în război de partea Antantei, Partidul socialist italian a renunțat la lupta împotriva războiului imperia- list și a lansat lozincă : „Nici să nu participăm la război, nici să nu-l sabotăm“, care echivala de fapt cu sprijinirea război- ului. — 11.

19 „Die Neue Zeit“ — revistă teoretică a Partidului social-democrat din Germania, a apărut la Stuttgart din 1883 pînă în 1923. Pînă în octombrie 1917 a apărut sub îngrijirea lui K. Kautsky, iar după aceea sub îngrijirea lui H. Cunow. În „Die Neue Zeit“ au fost publicate pentru prima oară unele lucrări ale lui K. Marx și F. Engels. Engels ajută în permanență cu sfaturile sale redacția revistei și o critica adeseori pentru abaterile ei de la marxism. În ultimii ani ai secolului trecut, după moartea lui F. Engels, revista a început să publice sistematic articole scrise de revizio- niști, printre care și seria de articole ale lui E. Bernstein „Pro- blemele socialismului“, care a marcat dezlănțuirea unei ofensive împotriva marxismului. În timpul războiului imperialist mondial, revista s-a situat pe poziții centriste, sprijinind de fapt pe so- cial-șoviniști. — 11.

20 Manifestul „Războiul și social-democrația din Rusia“ a fost primul document oficial al C.C. al P.M.S.D.R. care exprima poziția partidului bolșevic față de războiul imperialist mondial ce începuse. Manifestul a fost publicat la 1 noiembrie 1914 ca editorial în nr. 33 al ziarului „Soțial-Demokrat“, Organul Central al P.M.S.D.R., care apărea într-un tiraj de 1 500 de exemplare. El a cunoscut o largă răspîndire în Rusia și în străinătate. Nr. 33 al ziarului „Soțial-Demokrat“, trimis secțiilor bolșevice din străinătate și din Rusia, a constituit un ajutor substanțial pentru organizațiile locale ale partidului și le-a servit drept călăuză în acțiune. Tov. Kondratiev, muncitor bolșevic din Petersburg care a organizat în anii războiului activitatea ilegală într-unul din raioanele capitalei, scria mai tîrziu, în amintirile sale, despre „grandioasa impresie“ pe care a produs-o asupra organizațiilor bolșevice din Petersburg nr. 33 al ziarului „Soțial-Demokrat“. Această știre, scria tov. Kondratiev, primită la Petersburg la începutul lunii noiembrie, „ne-a dat un nou și puternic impuls, ne-a încurajat și ne-a înaripat, ne-a înflăcărât inimile de dorința nepotolită de a merge înainte, de a nu da înapoi cu nici un preț. Mi-amintesc că am citit acest număr pînă ce literele au ajuns să

nu se mai distingă din cauza petelor de grăsime și a vechimii ziarului" („Krasnaia Letopis" nr. 5 din 1922, p. 236). Ca document oficial care exprima poziția P.M.S.D.R. față de război, manifestul C.C. al P.M.S.D.R. a fost trimis Biroului socialist internațional (organul executiv al Internaționalei a II-a) și unor ziare socialiste din Anglia, Germania, Franța, Suedia, Elveția. La 13 noiembrie 1914, manifestul a fost publicat într-o formă prescurtată în nr. 265 al ziarului socialist „La Sentinelle", care apărea în Elveția (la Chaux-de-Fonds) și care se situa pe poziții internaționaliste. După indicația lui V. I. Lenin, manifestul C.C. al P.M.S.D.R. a fost trimis conferinței socialiștilor din țările neutre.

În Rusia, textul integral al manifestului a fost publicat în nr. 1 al ziarului bolșevic „Proletarski Golos", editat de Comitetul din Petersburg al P.M.S.D.R. în februarie 1915. Cele mai importante teze și lozinci ale partidului enunțate în manifest s-au reflectat în manifestele bolșevice publicate în multe centre industriale mari din Rusia. — 13.

- 21 De la începutul războiului, A. E. Badaev, M. K. Muranov, G. I. Petrovski, F. N. Samoilov și N. R. Șagov, deputați bolșevici în Duma a IV-a de stat, s-au ridicat energic în apărarea intereselor clasei muncitoare. Promovînd linia partidului, ei au refuzat să voteze pentru acordarea de credite de război țarismului, au demascât caracterul imperialist, antipopular al războiului, au explicat muncitorilor adevărul despre război, i-au îndemnat la luptă împotriva țarismului, burgheziei și moșierilor. Pentru activitatea revoluționară desfășurată în timpul războiului, deputații bolșevici au fost deferiți justiției și deportați în Siberia. În legătură cu aceasta, vezi articolul lui V. I. Lenin „Ce-a dovedit procesul Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia?" (vezi volumul de față, p. 167—175). — 19.
- 22 La scurt timp după începerea războiului, Comitetul din Petersburg al bolșevicilor a publicat un manifest în care îi chema pe muncitori și soldați să se organizeze în vederea luptei împotriva războiului și autocrației, sub lozincile: „Jos monarhia absolutistă!", „Trăiască socialismul!", „Trăiască republica democratică!". În august, Comitetul din Petersburg a publicat încă un manifest ilegal împotriva războiului, în care făcea apel la organizare și la procurarea de arme. — 19.
- 23 *Congresul socialist internațional de la Stuttgart* (Congresul al VII-lea al Internaționalei a II-a) a avut loc între 18 și 24 august 1907. La congres au participat 886 de delegați — reprezentanți ai partidelor socialiste și ai sindicatelor. P.M.S.D.R. a fost reprezentat de 37 de delegați. Din delegația bolșevicilor au făcut parte: V. I. Lenin, A. A. Bogdanov, I. P. Goldenberg (Meșkovski), B. A. Knuneanț, M. M. Litvinov, A. V. Lunacearski, N. A. Semașko, M. Thakaia și alții.

Congresul a examinat următoarele probleme : 1) Militarismul și conflictele internaționale ; 2) Relațiile dintre partidele politice și sindicate ; 3) Problema colonială ; 4) Imigrarea și emigrarea muncitorilor și 5) Drepturile electorale ale femeilor.

În timpul congresului, V. I. Lenin a depus o activitate intensă pentru strînsa unire a forțelor de stînga în cadrul social-democrației internaționale, luptînd cu hotărîre împotriva oportuniștilor și revizionistilor. Consfăturile organizate de V. I. Lenin cu reprezentanții elementelor de stînga (C. Zetkin, R. Luxemburg, L. Tyszka, G. Ledebour și alții) au constituit primul pas spre unirea strînsă a marxiștilor revoluționari din mișcarea socialistă internațională în epoca imperialismului.

Activitatea de bază a congresului a fost concentrată în comisii, care au întocmit proiectele de rezoluții pentru ședințele plenare. V. I. Lenin a participat la lucrările comisiei care s-a ocupat de problema esențială, „Militarismul și conflictele internaționale“. În cadrul discuțiilor la proiectul de rezoluție prezentat de A. Bebel, V. I. Lenin a reușit prin amendamentele sale, sprijinite de reprezentanții social-democrației poloneze, să transforme radical acest proiect în spiritul marxismului revoluționar. Principalul amendament, care aducea o transformare principială a proiectului de rezoluție, era următorul : „În cazul cînd războiul va izbucni totuși, ei (clasa muncitoare din diferite țări și reprezentanții săi din parlamente. — *Nota red.*) trebuie... să se străduiască pe toate căile să folosească criza economică și politică creată de război pentru a trezi masele populare și a grăbi prăbușirea dominației capitaliste de clasă“ („Proletarii“ nr. 17 din 20 octombrie 1907, p. 6).

„Îmi amintesc foarte bine — scria ulterior V. I. Lenin — că redactarea definitivă a acestui amendament a fost precedată de lungi discuții pe care noi le-am dus direct cu Bebel. În prima redactare se vorbea mult mai deschis de agitația revoluționară și de acțiunile revoluționare. Am arătat-o lui Bebel ; el a răspuns : nu pot accepta, deoarece în acest caz parchetul va dizolva organizațiile noastre de partid ; or, noi nu putem pune în joc soarta lor atîta timp cît nu există încă nimic serios. După o consfătuire cu specialiștii juriști și după mai multe modificări ale textului cu scopul de a exprima aceeași idee într-o formă legală, a fost găsită formula definitivă, cu a cărei adoptare Bebel s-a declarat de acord“ (Opere, vol. 36, București, Editura politică, 1958, p. 490).

Adoptarea rezoluției „Militarismul și conflictele internaționale“ a constituit o mare victorie a aripii revoluționare din mișcarea muncitorească internațională asupra aripii oportuniste (vezi articolele lui V. I. Lenin „Congresul socialist internațional de la Stuttgart“, Opere complete, vol. 16, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 69—76, 81—91). — 19.

24 *Congresul socialist internațional de la Copenhaga* (Congresul al VIII-lea al Internaționalei a II-a) a avut loc între 28 august

și 3 septembrie 1910. La lucrările lui au participat 896 de delegați. P.M.S.D.R. a fost reprezentat la acest congres prin V. I. Lenin, G. V. Plehanov, A. M. Kollontai, A. V. Lunacearski etc. Pentru discutarea în prealabil și elaborarea rezoluțiilor cu privire la diferite probleme au fost constituite 5 comisii: comisia pentru problemele cooperăției; comisia pentru sindicate, pentru solidaritatea internațională și unitatea mișcării sindicale din Austria; comisia pentru lupta împotriva războiului; comisia pentru legislația muncii și pentru problema șomajului; comisia pentru elaborarea diferitelor rezoluții, printre care cele cu privire la unitatea socialistă, la pedeapsa cu moartea, la situația din Finlanda, Argentina, Persia etc. Lenin a făcut parte din una din principalele comisii ale congresului, cea pentru problemele cooperăției.

În vederea stabilirii unei legături mai strânse între marxisti revoluționari pe arena internațională, Lenin a organizat în zilele congresului o consfătuire cu social-democrații de stînga prezenți la congres.

În rezoluția cu privire la lupta împotriva războiului — „Tribunalele de arbitraj și dezarmarea” —, congresul a aprobat rezoluția adoptată la Congresul de la Stuttgart (1907) — „Militarismul și conflictele internaționale” —, care cuprindea amendamentele propuse de V. I. Lenin și R. Luxemburg, prin care se cerea socialiștilor din toate țările ca, folosind criza economică și politică provocată de război, să caute să răstoarne burghezia. Rezoluția adoptată de Congresul de la Copenhaga obliga, de asemenea, partidele socialiste și pe reprezentanții lor parlamentari să ceară guvernelor respective să treacă la reducerea armamentelor și la rezolvarea conflictelor dintre state pe cale de arbitraj și făcea apel la muncitorii din toate țările să treacă la organizarea de proteste împotriva primejdiei războiului. — 19.

- 25 *Congresul de la Basel* — Congresul socialist internațional extraordinar care a avut loc la Basel (Elveția) în zilele de 24 și 25 noiembrie 1912. Congresul a fost convocat pentru a hotărî în problema luptei împotriva pericolului iminent al războiului imperialist mondial, pericol care devenise și mai acut după începerea primului război balcanic. La congres au luat parte 555 de delegați. C.C. al P.M.S.D.R. a trimis 6 delegați. În ziua deschiderii congresului a avut loc o mare demonstrație antirăzboinică și un miting internațional de protest împotriva războiului.

În ziua de 25 noiembrie, congresul a adoptat în unanimitate manifestul cu privire la război. Manifestul avertiza poporul de pericolul iminent al unui război mondial. „În orice moment — se spunea în manifest —, marile popoare din Europa pot fi asmuțite unul împotriva celuilalt, și o astfel de crimă împotriva umanității și a rațiunii nu poate fi întru nimic justificată ca exprimînd un interes al poporului... Ar fi o nebulie dacă guvernele nu ar pricepe că numai gîndul la monstruoșitatea unui război mondial ar putea să provoace mînia și revolta clasei muncitoare.

Proletarii consideră o crimă să se împuște între ei de dragul profiturilor capitaliștilor, de dragul ambiției dinastiilor, de dragul respectării tratatelor diplomatice secrete" (vezi „Ausserordentlicher Internationaler Sozialistenkongress zu Basel am 24 und 25. November 1912“. Berlin, 1912, S. 23, 26).

Manifestul demasca scopurile prădălnice ale războiului pe care îl pregăteau imperialiștii și chema pe muncitorii din toate țările să ducă o luptă hotărâtă pentru pace, împotriva pericolului de război, „să opună imperialismului capitalist forța solidarității internaționale a proletariatului“. În cazul izbucnirii unui război imperialist, manifestul recomanda socialiștilor să folosească criza economică și politică provocată de război în vederea luptei pentru revoluția socialistă.

La congres, liderii Internaționalei a II-a (Kautsky, Vandervelde și alții) au votat pentru adoptarea manifestului împotriva războiului. În 1914 însă, o dată cu începerea războiului imperialist mondial, ei au dat uitării Manifestul de la Basel, precum și celelalte hotărâri ale congreselor socialiste internaționale cu privire la lupta împotriva războiului și s-au situat de partea guvernelor lor imperialiste. — 19.

- 26 Prezentarea de către G. V. Plehanov a referatului „Atitudinea socialiștilor față de război“ la 28 septembrie (11 octombrie) 1914 la Lausanne a fost organizată de grupul menșevic local.

La discuții pe marginea referatului prezentat de G. V. Plehanov a luat cuvântul numai V. I. Lenin. Informări cu privire la ședință, la referatul lui Plehanov și la cuvântarea lui Lenin după însemnările luate de corespondentul acestui ziar au fost publicate în ziarul menșevic „Golos“ nr. 31, 32 și 33 din 18, 20 și 21 octombrie 1914, sub semnătura „I. K.“

S-au păstrat însemnările luate de V. I. Lenin în timpul prezentării referatului și cuvântul de încheiere, precum și punctajul schițat de Lenin pentru cuvântarea pe marginea referatului lui Plehanov (vezi „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 124—131). — 23.

- 27 „Rezoluția de la Lugano“ — rezoluție adoptată de Conferința comună a socialiștilor italieni și elvețieni care a avut loc la 27 septembrie 1914 la Lugano (Elveția). La lucrările conferinței au participat din partea Italiei — D. Serrati, C. Lazzari, O. Morgari, F. Turati, D. Modigliani, A. Balabanova etc.; din partea Elveției — R. Grimm, P. Pflüger etc. Aceasta a fost prima conferință a socialiștilor din timpul războiului care a încercat să reînnoade legăturile internaționale.

Pentru ca delegații să cunoască poziția bolșevicilor față de războiul imperialist, conferinței i-au fost transmise prin social-democrații elvețieni tezele lui V. I. Lenin despre război. Conferința a inclus unele principii cuprinse în acest material în rezoluția ei.

Conferința a relevat că războiul mondial, fiind „o urmare a politicii imperialiste a marilor puteri“, constituie „o luptă capitalistă pentru cucerirea de noi piețe în țări străine...“, o tenta-

tivă criminală de a distruge mișcarea proletariului și a social-democrației“. Rezoluția menționa, de asemenea, că „unele fracțiuni ale clasei muncitoare se află sub influența curenților șoviniste“ și că socialiștii au datoriat să apere principiul unității proletariului internațional. Conferința n-a sprijinit însă lozincile bolșevice cu privire la transformarea războiului imperialist în război civil, la înfrângerea „propriului“ guvern în război, nu s-a pronunțat pentru o ruptură totală cu social-șovinismul. Conferința s-a limitat să ceară socialiștilor să lupte prin toate mijloacele împotriva extinderii războiului în alte țări și a propus socialiștilor din țările neutre să se adreseze guvernelor lor „în vederea începerii unor tratative diplomatice între guvernele țărilor beligerante pentru a se obține în scurt timp încetarea acestui măcel inuman“. Conferința a însărcinat conducerea Partidului social-democrat din Elveția să organizeze împreună cu membrii conducerii Partidului socialist italian convocarea unui congres al socialiștilor din țările neutre pentru examinarea situației internaționale. — 23.

28 Este vorba de articolul lui K. Kautsky „Die Sozialdemokratie im Kriege“, publicat în revista „Die Neue Zeit“, nr. 1 din 2 octombrie 1914. — 23.

29 *Partidul social-democrat din Serbia* a fost creat în 1903. De la întemeierea sa, aripa lui revoluționară, în frunte cu R. Dragovici și D. Ţuțovici, s-a pronunțat împotriva oportuniștilor. Partidul social-democrat din Serbia a luptat împotriva burgheziei din propria țară și a planurilor de cotoșire ale imperialismului internațional în Balcani. El a fost inițiatorul convocării unei conferințe a partidelor social-democrate din țările balcanice care a avut loc în 1909. Când a început războiul mondial imperialist, social-democrații sârbi s-au situat pe o poziție internaționalistă; deputații lor în scupșcină (parlament) au votat împotriva creditelor de război.

Din inițiativa Partidului social-democrat din Serbia, în aprilie 1919 a fost convocat la Belgrad Congresul de unificare a partidelor social-democrate din Iugoslavia. La congres a avut loc fuziunea acestor partide (în afară de social-democrații din Slovenia) în Partidul socialist muncitoresc unit din Iugoslavia (al comuniștilor). Congresul a adoptat hotărârea ca noul partid să se afilieze la Internaționala a III-a, Comunistă. — 24.

30 Referatul pe tema „Proletariatul și războiul“ a fost prezentat de V. I. Lenin la Lausanne la 1 (14) octombrie 1914, la două zile după ce G. V. Plehanov a ținut în același oraș un referat în care apăra poziția social-șovinistă a liderilor partidelor social-democrate ale țărilor beligerante din cadrul coaliției anglo-franceze. Textul referatului prezentat de Lenin nu s-a păstrat, de aceea, în acest volum, ca și în edițiile anterioare, referatul se publică după însemnările luate de corespondentul ziarului „Golos“. În corespondența privitoare la acest referat, publicată în ziarul

„Golos“, nr. 37 și 38 din 25 și 27 octombrie 1914 sub semnătura „I. K.“, se arăta că „Lenin a ținut referatul în prezența unei numeroase asistențe“.

A doua zi, la 2 (15) octombrie, V. I. Lenin a prezentat la Geneva referatul „Războiul european și socialismul“. Niți textul acestui referat nu ni s-a păstrat. În referat au fost folosite, după cât se pare, materiale strânse de V. I. Lenin pentru broșura „Războiul european și socialismul european“, pe care o pregătea (vezi volumul de față, p. 367—374). — 26.

- 31 V. I. Lenin citează din articolul lui F. Engels „Socialismul în Germania“, apărut în „Die Neue“ Jg. X, Bd. I, 1891, H. 19. — 29.
- 32 La 27 septembrie 1914, ziarul „Vorwärts“, organul central al social-democrației germane, a publicat articolul „Germania și străinătatea“, în care era expusă într-o formă timidă ideea că muncitorii germani și francezi au fost atrași în război împotriva voinței lor. Din această cauză, generalul von Kessel, comandantul districtului Brandenburg, a interzis apariția ziarului „Vorwärts“. Redacția ziarului (H. Haase și R. Fischer) a cerut ridicarea interdicției. Kessel a consimțit cu condiția ca „Vorwärts“ „să nu mai abordeze tema urii de clasă și a luptei dintre clase“. Redacția a acceptat această condiție. La 1 octombrie, „Vorwärts“ a reapărut, pe prima pagină fiind publicată dispoziția generalului Kessel cu privire la ridicarea interdicției. — 30.
- 33 Articolul „Situția din Internaționala socialistă și sarcinile ei“ a apărut în nr. 33 al ziarului „Soțial-Demokrat“ din 1 noiembrie 1914.

„Soțial-Demokrat“ — ziar ilegal, Organul Central al P.M.S.D.R.; a apărut din februarie 1908 pînă în ianuarie 1917. După încercări nereușite de a scoate nr. 1 al ziarului în Rusia, editarea lui a fost strămutată în străinătate; nr. 2—32 (februarie 1909—decembrie 1913) au apărut la Paris, iar nr. 33—58 (noiembrie 1914—ianuarie 1917) la Geneva. În total au apărut 58 de numere, dintre care 5 cu suplimente. Din decembrie 1911, ziarul „Soțial-Demokrat“ a fost redactat de V. I. Lenin. În ziar au fost publicate peste 80 de articole și note ale lui Lenin.

În anii grei ai reacțiunii și în perioada noului avînt al mișcării revoluționare, ziarul „Soțial-Demokrat“ a avut o importanță deosebită în lupta bolșevicilor împotriva lichidatorilor, troțkiștilor, otzoviștilor, pentru menținerea partidului marxist ilegal, pentru întărirea unității și a legăturii sale cu masele.

După nr. 32, care a apărut la 15 (28) decembrie 1913, ziarul „Soțial-Demokrat“ și-a întrerupt temporar apariția, editarea lui fiind reluată în anii războiului imperialist mondial. Îndată după sosirea sa în Elveția, în septembrie 1914, V. I. Lenin a desfășurat o intensă activitate pentru a se relua editarea Organului Central al partidului — ziarul „Soțial-Demokrat“. La 1 noiembrie 1914 a apărut numărul următor al ziarului, al 33-lea. Cu toate difi-

cultățile din timpul războiului, ziarul „Soțial-Demokrat” a apărut regulat. Lenin a condus întreaga muncă legată de editarea ziarului, a stabilit conținutul fiecărui număr, a redactat diferite materiale și s-a ocupat de prezentarea și de tipărirea ziarului.

În anii războiului imperialist mondial, ziarul „Soțial-Demokrat” a jucat un rol deosebit în lupta împotriva oportunismului internațional, a naționalismului și șovinismului, în propagarea lozincilor bolșevice, în trezirea la luptă a clasei muncitoare și a maselor împotriva războiului imperialist și a așțătorilor lui, împotriva absolutismului și capitalismului. În ziarul „Soțial-Demokrat” au fost ogindite toate problemele de seamă ale mișcării muncitorești revoluționare, au fost dezvăluite scopurile imperialiste ale războiului, a fost demascată frazeologia fățarnică și acțiunile oportuniste ale social-șoviniștilor și centristilor, arătându-se că lupta revoluționară a proletariatului este singura cale justă în condițiile războiului imperialist. În paginile ziarului a fost publicat articolul lui Lenin „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei”, în care el a formulat pentru prima oară concluzia cu privire la posibilitatea victoriei socialismului la început într-o singură țară. Difuzarea ziarului „Soțial-Demokrat” în Rusia și reproducerea principalelor articole apărute în el de către ziarele bolșevice locale au contribuit la luminarea politică și la educarea proletariatului din Rusia în spiritul internaționalismului, la pregătirea maselor pentru revoluție.

Ziarul „Soțial-Demokrat” a jucat un mare rol în sudarea elementelor internaționaliste din cadrul social-democrației internaționale. Învîngînd toate obstacolele determinate de starea de război, ziarul „Soțial-Demokrat” a pătruns în multe țări. Mărturie a modului cum era difuzat și a influenței pe care o exercita ziarul „Soțial-Demokrat” stau sumele adunate și serbările jubiliare organizate cu prilejul apariției celui de-al 50-lea număr, precum și mesajele de salut trimise din Paris, Londra, Lyon, Zürich, Geneva, Lausanne, Berna, Chaux-de-Fonds, Copenhaga, Chicago, Toulouse, Genua, New York, Cristiania (Oslo), Stockholm, Glasgow etc. pe adresa redacției.

Apreciînd în mod pozitiv serviciile aduse de ziarul „Soțial-Demokrat” în perioada războiului imperialist mondial, V. I. Lenin scria ulterior că „orice muncitor conștient care vrea să înfeleagă dezvoltarea ideilor revoluției socialiste internaționale și a primei sale victorii de la 25 octombrie 1917 trebuie neapărat să cunoască” articolele apărute în el (Opere, vol. 27, București, Editura politică, 1959, p. 205). — 35.

- 34 *Partidul socialist britanic* a luat ființă în 1911, la Manchester, în urma fuzionării partidului social-democrat cu alte grupuri socialiste. Partidul socialist britanic a desfășurat agitație în spiritul ideilor marxismului și a fost un partid „care nu e oportunist, ci e într-adevăr independent față de liberali” (V. I. Lenin. Opere complete, vol. 23, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 365). Dar faptul că avea puțini membri și că

legătura sa cu masele era slabă și imprima un caracter oarecum sectar.

În perioada războiului imperialist mondial s-a desfășurat în rândurile acestui partid o luptă înverșunată între curentul internaționalist (W. Gallacher, A. Inkpin, J. MacLean, F. Rotstein și alții) și curentul social-șovinist, în frunte cu Hyndman. În cadrul curentului internaționalist existau unele elemente inconsecvente, care într-o serie de probleme s-au situat pe poziții centriste. În februarie 1916, un grup de activiști ai P.S.B. au întemeiat ziarul „The Call”, care a jucat un rol important în opera de unire a internaționaliștilor. În aprilie 1916, Conferința anuală de la Salford a P.S.B. a condamnat poziția social-șovină a lui Hyndman și a adepților săi; ca urmare, aceștia s-au retras din partid.

Partidul socialist britanic a salutat Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Membrii săi au jucat un rol important în mișcarea oamenilor muncii din Anglia pentru apărarea Rusiei Sovietice împotriva intervenției străine. În 1919, majoritatea organizațiilor locale ale partidului (93 contra 4) s-au pronunțat pentru aderarea la Internaționala Comunistă.

Împreună cu Grupul comunist al unității, Partidul socialist britanic a avut rolul principal în constituirea Partidului Comunist al Marii Britanii. La primul Congres de unificare, care a avut loc în 1920, majoritatea covârșitoare a organizațiilor locale ale P.S.B. au intrat în partidul comunist. — 36.

- 35 *Partidul laburist independent din Anglia* (Independent Labour Party) — organizație reformistă, întemeiată de conducătorii „noilor trade-unionuri” în 1893, în condițiile înviorării luptei greviste și intensificării mișcării pentru independența clasei muncitoare din Anglia față de partidele burgheze. Din Partidul laburist independent făceau parte membrii „noilor trade-unionuri” și ai unei serii de sindicate vechi, reprezentanți ai intelectualilor și ai micii burghezii care erau sub influența fabienilor. În fruntea acestui partid se afla Keir-Hardie.

Încă de la înființare, Partidul laburist independent s-a situat pe poziții burghezo-reformiste, acordând atenție, în primul rând, forme de luptă parlamentare și tranzacțiilor parlamentare cu partidul liberal. Caracterizând Partidul laburist independent, Lenin a scris că acesta este „în realitate un partid oportunist, dependent totdeauna de burghezie” (Opere, vol. 29, București, Editura politică, 1959, p. 479).

La începutul războiului imperialist mondial, Partidul laburist independent a publicat un manifest împotriva războiului, dar curînd după aceea s-a situat pe pozițiile social-șovinismului. — 36.

- 36 La începutul războiului, o parte dintre membrii Comitetului organizațiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. aflat la Paris și o parte dintre membrii secției din Paris a bolșevicilor, N. I. Sa-

- pojkov (Kuznețov), A. V. Britman (Antonov) și alții, au adoptat împreună cu menșevicii și socialiștii-revoluționari, o declarație în numele „republicanilor ruși“, pe care au publicat-o în presa franceză, după care au plecat pe front. În ziarul „L'Humanité“ a fost publicată și declarația voluntarilor social-democrați polonezi. — 37.
- 37 Secția sau grupul de sprijinire a P.M.S.D.R. de la Paris s-a constituit la 5 (18) noiembrie 1908. Ea s-a desprins din grupul comun cu menșevicii din Paris, reunindu-i pe bolșevici; ulterior, în grup au intrat și menșevicii-partiți și vperediștii.
- În anii războiului imperialist mondial, în secția de la Paris au intrat N. A. Semașko, M. F. Vladimirski, I. F. Armand, S. I. Gopner, L. N. Stal, V. K. Taratuta, A. S. Șapovalov etc. Secția de la Paris s-a situat pe poziții internaționaliste și, sub conducerea lui V. I. Lenin, a luptat activ împotriva războiului imperialist și a oportuniștilor. — 37.
- 38 Este vorba de protestul lui F. Mehring, care i-a demascat pe social-șoviniști. Aceștia au invocat articolul lui F. Engels „Socialismul în Germania“ pentru a-și justifica politica trădătoare. Protestul a fost publicat în „Bremer Bürger-Zeitung“, nr. 214 din 14 septembrie 1914. — 38.
- 39 „Golos“ — cotidian menșevic; a apărut la Paris din septembrie 1914 până în ianuarie 1915. L. Troțki a avut un rol conducător în cadrul redacției ziarului. Primele cinci numere au apărut sub denumirea „Naș Golos“. Ziarul s-a situat pe o poziție centristă. În primele zile ale războiului mondial imperialist, „Golos“ a publicat articolele lui L. Martov împotriva social-șoviniștilor. Aprecierea pozitivă făcută de V. I. Lenin asupra activității ziarului se referă la această perioadă. După cotitura lui Martov spre dreapta, ziarul i-a susținut tot mai mult pe social-șoviniști, preferând „unitatea cu social-șoviniștii în locul apropierii de cei care au o atitudine intransigentă față de social-șovinism“ (vezi volumul de față, p. 116). Din ianuarie 1915, în locul ziarului „Golos“ a apărut ziarul „Nașe Slovo“. — 40.
- 40 V. I. Lenin a scris articolul „Karl Marx (Scurtă schiță biografică și expunere a marxismului)“ pentru Enciclopedia „Granat“, cel mai popular dicționar enciclopedic din Rusia în acea perioadă. În prefața la acest articol, care a apărut în broșură separată în 1918, Lenin arată că, după cât își amintește, l-a scris în 1913. De fapt, el a început să lucreze la articol din primăvara anului 1914, la Poronino; fiind însă extrem de ocupat cu conducerea treburilor partidului și a ziarului „Pravda“, Lenin a fost nevoit să-l întrerupă. În scrisoarea adresată redacției publicațiilor „Granat“ la 8 (21) iulie 1914, el scria: „Spre marele meu regret, o serie de împrejurări cu totul excepționale și neprevăzute... m-au silit să întrerup chiar de la început articolul despre Marx pe care începusem să-l scriu și, după o serie de încercări

zadarnice de a-mi găsi timp pentru a-l continua, a trebuit să ajung la concluzia că nu pot termina lucrarea pînă în toamnă. Vă rog foarte mult să mă iertați și sper că redacția publicațiilor dv. atît de utile va reuși să găsească un alt marxist de la care să primească articolul la termen" (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 128). Secretarul de redacție al publicațiilor „Granat” i-a răspuns la 12 (25) iulie lui V. I. Lenin : „Scrisoarea dv., care echivalează aproape cu renunțarea la a scrie articolul despre Marx și marxism, ne-a pus în mare încurcătură... Trecînd în revistă nu numai numele rusești, dar și cele străine, nu găsim un autor. Vă rugăm foarte, foarte mult să scrieți totuși acest articol. Sperăm că înțelegerea mării importanțe pe care ar avea-o în prezent pentru publicul democrat, cititor al dicționarului articolul dv., considerent care probabil a determinat inițial acordul dv., va fi și în prezent hotărîtoare și vă veți respecta promisiunea făcută. Sîntem gata să vă facem următoarele înlesniri, prelungind, totodată, considerabil termenul predării manuscrisului, și anume pînă la 15 august, acceptînd, totodată, ca problema valorii de schimb să fie tratată separat, bineînțeles dacă dv. considerați că este cazul să se procedeze astfel, întrucît în ceea ce ne privește noi n-avem nimic împotriva ca materialul în această problemă să fie predat ceva mai tîrziu. Am mai putea aștepta și cu bibliografia încă o săptămînă. Am vrea să vă rugăm încă o dată cît se poate de insistent să nu renunțați la scrierea articolului, deoarece dv., ca și noi, considerați acest articol prețios și necesar" (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.).

V. I. Lenin a fost de acord să continue să lucreze articolul, dar curînd a început războiul și el a fost arestat de autoritățile austriece. Abia în septembrie, sosind la Berna, el s-a apucat din nou de lucru la articol și l-a terminat în prima jumătate a lunii noiembrie. În scrisoarea adresată redacției publicațiilor „Granat” la 4 (17) noiembrie, el scria : „Astăzi v-am expediat recomandat, în banderolă, articolul despre Marx și marxism pentru dicționar. Nu sînt în măsură să apreciez în ce fel am reușit să mă achit de sarcina dificilă de a înghesui expunerea în cadrul a circa 75 000 de semne. Menționez că am fost nevoit să comprim bibliografia (mi s-a cerut ultimativ să mă limitez la 15 000 de semne) și a trebuit să aleg *esențialul* din diversele curente (dînd preferință, firește, curentelor care vin în *sprijinul* lui Marx)" (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 148).

Articolul „Karl Marx” a fost publicat într-o formă incompletă în 1915, în volumul 28 al Dicționarului enciclopedic (ediția a VII-a), sub semnătura V. Ilin. Din cauza cenzurii, redacția dicționarului n-a publicat două capitole ale articolului : „Socialismul” și „Tactica luptei de clasă a proletariatului”, și a făcut o serie de modificări în text. La sfîrșitul articolului a fost publicată, sub formă de anexă, „Bibliografia marxismului”.

În 1918, articolul a fost publicat de editura „Priboi” în broșură separată după textul apărut în Dicționarul enciclopedic, dar fără

anexa „Bibliografia marxismului“. Lenin a scris la această ediție prefața care se publică în acest volum.

Textul integral al articolului după manuscris a fost publicat pentru prima oară în 1925, în culegerea V. I. Lenin. „Marx-Engels-marxism“, publicată de Institutul Lenin de pe lângă C.C. al P.C.U.S. În prezentul volum, la capitolul „Materiale pregătitoare“, este publicat, de asemenea, și planul articolului „Karl Marx“ (vezi p. 362—365). — 43.

- 41 K. Marx și F. Engels. Opere alese în două volume, vol. II, București, E.S.P.L.P. 1955, ed. a II-a, p. 495. — 45.
- 42 F. Engels. „Ludwig Feuerbach și sfârșitul filozofiei clasice germane“, București, Editura politică, 1959, ed. a IV-a, p. 15. — 46.
- 43 Este vorba de bibliografia întocmită de V. I. Lenin la articolul „Karl Marx“ (vezi volumul de față, p. 81—92). — 47.
- 44 Este vorba de articolul lui K. Marx „Justificarea corespondentului din valea Moselei“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 1, București, Editura politică, 1960, ed. a II-a, p. 191—222). — 47.
- 45 K. Marx. „Contribuții la critica filozofiei hegeliene a dreptului. Introducere“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 1, București, Editura politică, 1960, ed. a II-a, p. 420). — 47.
- 46 Este vorba de revoluția burgheză din februarie 1848 din Franța. — 48.
- 47 Este vorba de revoluția burgheză din Germania și Austria, care a început în martie 1848. — 48.
- 48 Este vorba de demonstrația populară de la Paris organizată de partidul micii burghezii („Muntele“) în semn de protest împotriva încălcării de către președinte și majoritatea Adunării legislative a rînduielilor constituționale statornicite de revoluția din 1848. Demonstrația a fost înăbușită de guvern. — 48.
- 49 V. I. Lenin se referă la publicarea corespondenței dintre K. Marx și F. Engels, apărută în Germania în septembrie 1913, în patru volume, sub titlul „Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx 1844 bis 1883“, herausgegeben von A. Bebel und Ed. Bernstein. Vier Bände, Stuttgart, 1913 („Corespondența dintre Friedrich Engels și Karl Marx 1844—1883“, editată de A. Bebel și E. Bernstein. Patru volume, Stuttgart, 1913).
- Corespondența dintre K. Marx și F. Engels, care cuprinde peste 1 500 de scrisori, reprezintă o deosebit de importantă parte componentă a moștenirii lor teoretice. Paralel cu prețioase informații biografice, corespondența conține o serie de materiale importante care reflectă activitatea organizatorică și teoretică a

întemeietorilor comunismului științific. Lenin a studiat temeinic corespondența dintre Marx și Engels. La Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. se păstrează un voluminos caiet de conspecte al lui Lenin (76 de pagini), care cuprinde: conspectul ediției în patru volume a „Corespondenței“, extrase din cele mai importante scrisori cu caracter teoretic ale lui Marx și Engels și un mic indice tematic la conspect. S-au păstrat, de asemenea, toate cele patru volume ale „Corespondenței“ cu însemnările, în text și marginale, făcute de Lenin cu creioane de diferite culori.

Temp de mulți ani, conspectul „Corespondenței“ i-a servit lui Lenin drept sursă bibliografică, pe care a folosit-o la elaborarea unei serii de lucrări: „Despre dreptul națiunilor la autodeterminare“, „Karl Marx“, „Imperialismul — stadiul cel mai înalt al capitalismului“, „Imperialismul și scindarea socialismului“, „Statul și revoluția“, „«Stingismul» — boala copilăriei comunismului“ etc.

În 1959, manuscrisul lui Lenin conținând materialele „Corespondenței“ a fost publicat de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. într-un volum separat sub titlul „Conspectul «Corespondenței dintre Karl Marx și F. Engels. 1844—1883»“. — 49.

- 50 Lenin se referă la pamfletul lui K. Marx „Domnul Vogt“, care a constituit un răspuns la cartea calomnioasă a lui K. Vogt, agent bonapartist, intitulată „Procesul intentat de mine lui «Allgemeine Zeitung»“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 14, București, Editura politică, 1963, p. 421—738). — 49.
- 51 Este vorba de „Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 3—14). — 49.
- 52 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 2, București, Editura politică, 1962, ed. a II-a, p. 140. — 51.
- 53 Vezi K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 54. — 51.
- 54 F. Engels. „Anti-Dühring“, București, E.S.P.L.P. 1955, ed. a III-a, p. 53, 70, 45, 32. — 52.
- 55 F. Engels. „Ludwig Feuerbach și sfârșitul filozofiei clasice germane“, București, Editura politică, 1959, ed. a IV-a, p. 16—18 și 20. — 52.
- 56 Marx-Engels. Briefwechsel, III. Band, Dietz Verlag, Berlin 1950, p. 439—440. — 52.

- 57 F. Engels. „Anti-Dühring“, București, E.S.P.L.P. 1955, ed. a III-a, p. 15, 30—31. — 54.
- 58 F. Engels. „Ludwig Feuerbach și sfârșitul filozofiei clasice germane“, București, Editura politică, 1959, ed. a IV-a, p. 37, 10, 37. — 54.
- 59 F. Engels. „Anti-Dühring“, București, E.S.P.L.P. 1955, ed. a III-a, p. 33, 34. — 54.
- 60 Marx-Engels. Briefwechsel, IV. Band. Dietz Verlag, Berlin 1950, p. 7—8. — 55.
- 61 F. Engels. „Ludwig Feuerbach și sfârșitul filozofiei clasice germane“, București, Editura politică, 1959, ed. a IV-a, p. 24. — 55.
- 62 Vezi K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 387—388. — 55.
- 63 K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 13, București, Editura politică, 1962, p. 8—9. — 56.
- 64 Marx-Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin 1953, p. 211—212. — 56.
- 65 K. Marx și F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist“, București, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 30—33, 42, 43. — 59.
- 66 K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 45. — 60.
- 67 K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 111. — 61.
- 68 K. Marx. „Contribuții la critica economiei politice“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 13, București, Editura politică, 1962, p. 18). — 61.
- 69 K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 198—199. — 62.
- 70 K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 196. — 62.
- 71 Vezi K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 756—757. — 66.
- 72 Vezi K. Marx și F. Engels. Scrisori despre „Capitalul“, București, E.S.P.L.P. 1955, p. 99—104, 105—106. — 69.

- 73 K. Marx. „Capitalul“, vol. III, partea a II-a, București, E.S.P.L.P. 1955, p. 752. — 69.
- 74 Vezi K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 742. — 70.
- 75 Vezi K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 644. — 70.
- 76 K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, București, Editura politică, 1960, p. 87. — 70.
- 77 K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 211. — 70.
- 78 K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, București, Editura politică, 1960, p. 87. — 70.
- 79 K. Marx. „Capitalul“, vol. III, partea a II-a, București, E.S.P.L.P. 1955, p. 759, 760. — 71.
- 80 Vezi K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 514—515. — 71.
- 81 Vezi K. Marx. „Capitalul“, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 500—501, 495. — 73.
- 82 K. Marx și F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist“, București, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 52. — 73.
- 83 F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului“, București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 173—174. — 74.
- 84 Vezi F. Engels. „Anti-Dühring“, București, E.S.P.L.P. 1955, ed. a III-a, p. 310—311. — 74.
- 85 F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului“, București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 175—176. — 74.
- 86 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere alese în două volume, vol. II, București, E.S.P.L.P. 1955, ed. a II-a, p. 473. — 75.
- 87 Marx-Engels. *Ausgewählte Briefe*, Dietz Verlag, Berlin 1953, p. 169—170. — 76.
- 88 K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 177. — 77.
- 89 Marx-Engels. *Briefwechsel*, I. Band, Dietz Verlag, Berlin 1949, p. 173. — 77.

- 90 Marx-Engels. Briefwechsel, II. Band, Dietz Verlag, Berlin 1949, p. 319, 421. — 77.
- 91 Marx-Engels. Briefwechsel, III. Band, Dietz Verlag, Berlin 1950, p. 162, 165, 382. — 77.
- 92 Marx-Engels. Briefwechsel, IV. Band, Dietz Verlag, Berlin 1950, p. 291, 609. — 77.
- 93 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 499. — 77.
- 94 Este vorba de răscoala cu caracter democratic și de eliberare națională din Republica Cracovia, care începînd din 1815 se afla sub controlul Austriei, Prusiei și Rusiei. În timpul răscoalei, insurgenții au creat un guvern național, care a publicat un manifest prevăzînd desființarea servituților feudale și făgăduind trecerea fără răscumpărare a pămîntului în proprietatea țărănilor. În alte apeluri, guvernul declara că se vor crea ateliere naționale, că în cadrul acestora se vor majora salariile și că se va institui egalitatea cetățenilor. În scurt timp însă, răscoala a fost înăbușită.
„Identificînd cauza națională cu cauza democrației și a eliberării clasei oprimate — spunea K. Marx —, revoluția de la Cracovia a dat un exemplu glorios întregii Europe“ (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 530). — 78.
- 95 Vezi „Burghezia și contrarevoluția“ (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 6, București, Editura politică, 1959, p. 119—120). — 78.
- 96 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere alese în două volume, vol. II, București, E.S.P.L.P. 1955, ed. a II-a, p. 495. — 78.
- 97 Marx-Engels. Briefwechsel, III. Band, Dietz Verlag, Berlin 1950, p. 261, 269. — 79.
- 98 Marx-Engels. Briefwechsel, III. Band, Dietz Verlag, Berlin 1950, p. 172—173, 175, 188, 225—226, 255, 261, 267—269, 521, 545, 552. — 79.
- 99 K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 284—292. — 79.
- 100 K. Marx și F. Engels. Opere alese în două volume, vol. II, București, E.S.P.L.P. 1955, ed. a II-a, p. 506. — 79.
- 101 *Legea excepțională împotriva socialiștilor* a fost introdusă în Germania în 1878, de guvernul Bismarck, în vederea luptei împotriva muncitorilor și a mișcării socialiste. Prin această lege se

- interziceau toate organizațiile partidului social-democrat, organizațiile muncitorești de masă, presa muncitorească și erau confiscate publicațiile socialiste; social-democrații erau supuși persecuțiilor și expulzării. Sub presiunea mișcării muncitorești, care căpătase o mare amploare și devenea din ce în ce mai puternică, în 1890 legea excepțională împotriva socialiștilor a fost abrogată. — 80.
- 102 Marx-Engels. Briefwechsel, IV. Band, Dietz Verlag, Berlin 1950, p. 552—553, 560—561, 581, 590—591, 592—593. — 80.
- 103 Marx-Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin 1953, p. 391. — 93.
- 104 Este vorba de tovarășii de idei și de adepții revizionistului E. Bernstein, social-democratul german care a stat în fruntea curentului oportunist apărut în Germania la sfârșitul secolului al XIX-lea și intitulat, după numele acestuia, bernsteinism. Bernstein a fost exponentul fățiș al revizionismului în social-democrația germană, curent care s-a manifestat deosebit de puternic după moartea lui F. Engels. La sfârșitul secolului al XIX-lea, Bernstein a trecut la revizuirea principalelor teze ale învățăturii marxiste, lansînd lozincă „libertății de critică“, prin care el înțelegea libertatea de a revizui marxismul. El nega învățătura lui Marx cu privire la pauperizarea clasei muncitoare, la intensificarea contradicțiilor de clasă și agravarea lor, la crize, la falimentul inevitabil al capitalismului, la revoluția socialistă și dictatura proletariatului. El opunea programului marxist de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare, pentru socialism pe acela al social-reformismului, exprimat în formula: „mișcarea este totul, scopul final nu este nimic“. La congresele Partidului social-democrat din Germania, K. Kautsky a criticat bernsteinismul, dar n-a pus categoric problema incompatibilității revizuirii marxismului cu rămînerea în rîndurile social-democrației. Criticii bernsteinismului îi sînt consacrate lucrările lui V. I. Lenin: „Protestul social-democraților din Rusia“ (Opere complete, vol. 4, București, Editura politică, 1961, ed. a doua, p. 157—170); „Programul nostru“ (op. cit., p. 176—180); „Ce-i de făcut?“ (Opere complete, vol. 6, București, Editura politică, 1961, ed. a doua, p. 1—190); „Marxism și revizionism“ (Opere complete, vol. 17, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 15—26); „Divergențele din rîndurile mișcării muncitorești europene“ (Opere complete, vol. 20, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 66—73). — 94.
- 105 Este vorba de apelul „Din partea scriitorilor, pictorilor și artiștilor“, scris în spiritul patriotismului burghez și al justificării războiului dus de Rusia țaristă împotriva Germaniei. Apelul a fost semnat de academicieni de vază, de cunoscuții pictori A. Vasnețov, V. Vasnețov, K. Korovin, de sculptorul S. Merkurov, de F. Șaliapin și de alți actori de seamă de la teatrele din

Moscova, de scriitorii M. Gorki, A. Serafimovici, Skitaleț și alții, de redactorii de reviste P. Struve, N. Mihailov, D. Tihomirov și alții.

Apelul a fost publicat la 28 septembrie (11 octombrie) 1914, în nr. 223 al ziarului „Russkoe Slovo”. — 95.

- 106 Este vorba de „Introducerea” lui F. Engels la lucrarea lui K. Marx „Luptele de clasă în Franța. 1848—1850”. În cursul prezentării „Introducerii” și publicării unor extrase din ea în ziarul „Vorwärts”, organul central al Partidului social-democrat din Germania, la 30 martie 1895 au fost omise cele mai importante teze cu privire la lupta revoluționară a proletariatului, ceea ce a stîrnit un vehement protest din partea lui Engels. În scrisoarea adresată lui K. Kautsky la 1 aprilie 1895, acesta scria : „Spre marea mea surprindere, găsesc astăzi în «Vorwärts» un extras din «Introducere» publicat fără știrea mea și trunchiat în așa hal, încît apar în el ca un supus prea plecat al legalității cu orice preț” (K. Marx—F. Engels. *Ausgewählte Briefe*, Dietz Verlag, Berlin 1953, p. 586 ; vezi tot acolo scrisoarea către P. Lafargue, p. 586—587).

Engels a obținut ca „Introducerea” să fie publicată integral. În 1895, ea a fost publicată în revista „Die Neue Zeit”, dar, la insistența conducerii Partidului social-democrat din Germania, cu mari prescurtări. Ulterior, liderii oportuniști ai social-democrației germane, căutînd să-și justifice tactica reformistă, au început să interpreteze documentul denaturat de ei ca o renunțare a lui Engels la revoluție, la insurecția armată și la lupta pe baricade. Textul original al „Introducerii” a fost publicat pentru prima oară în U.R.S.S. (vezi K. Marx și F. Engels. *Opere alese în două volume*, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ed. a II-a, p. 104—126). — 98.

- 107 V. I. Lenin se referă la scrisoarea lui F. Engels către A. Bebel din 24—26 octombrie 1891. — 99.
- 108 Este vorba de articolul lui F. Mehring „Erinnerungen aus dem Kriegsjahre 1870”, care a apărut în nr. 1 al revistei „Die Neue Zeit” din 2 octombrie 1914. — 99.
- 109 *Millerandism* — curent oportunist ; își trage denumirea de la socialistul francez A. E. Millerand, care în 1899 a intrat în guvernul burghez reacționar al Franței și a sprijinit politica acestuia. Problema millerandismului a fost discutată în 1900, la Congresul de la Paris al Internaționalei a II-a. Congresul a adoptat rezoluția împăciuitoare prezentată de K. Kautsky, care condamna intrarea socialiștilor în guvernul burghez, dar admitea posibilitatea aceasta în cazuri „excepționale”. Această rezervă a fost folosită de socialiștii francezi pentru justificarea intrării lor în guvernul burgheziei imperialiste în perioada războiului imperialist mondial. — 101.

110 „*Iskra*“ (*veche*) — primul ziar marxist ilegal pe întreaga Rusie, a fost înființat de V. I. Lenin în 1900 și a jucat un rol hotărâtor în crearea partidului revoluționar marxist al clasei muncitoare din Rusia. Primul număr al „*Iskrei*“ leniniste, datat decembrie 1900, a apărut la Leipzig; numerele următoare au apărut la München; începând din iulie 1902, ziarul a fost tipărit la Londra, iar din primăvara anului 1903 la Geneva. Din inițiativa lui Lenin și cu participarea lui directă, redacția „*Iskrei*“ a elaborat un proiect de program al partidului (care a fost publicat în nr. 21 al „*Iskrei*“) și a făcut pregătirile necesare în vederea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R., la care au fost puse bazele partidului marxist-revoluționar din Rusia.

Curând după Congresul al II-lea al partidului, menșevicii, cu sprijinul lui Plehanov, au pus stăpânire pe „*Iskra*“. Incepând cu nr. 52, ea a încetat să mai fie organul de luptă al marxismului revoluționar. — 101.

111 *Munte și Girondă* — denumirea celor două grupări politice ale burgheziei din perioada revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Munte sau iacobini erau numiți reprezentanții cei mai hotărâți ai clasei revoluționare din acea vreme — burghezia —, care susțineau necesitatea lichidării absolutismului și a feudalismului. Spre deosebire de iacobini, girondinii oscilau între revoluție și contrarevoluție și urmau calea compromisurilor cu monarhia.

„Girondă socialistă“ este termenul folosit de V. I. Lenin pentru a desemna curentul oportunist din rîndurile social-democrației; iacobini proletari, „Munte“ sînt termeni folosiți de el pentru a desemna pe social-democrații revoluționari. După scindarea P.M.S.D.R. în bolșevici și menșevici, Lenin a subliniat adeseori că menșevicii reprezintă curentul girondin în mișcarea muncitorească. — 101.

112 Este vorba de personajele din nuvela lui N. V. Gogol „Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici“. — 102.

113 Articolul lui A. Pannekoek „Der Zusammenbruch der Internationale“ a fost publicat la 20, 21 și 22 octombrie 1914 în nr. 245, 246 și 247 ale ziarului socialist elvețian „*Berner Tagwacht*“. — 102.

114 *Biroul socialist internațional (B.S.I.)* — organ executiv și informativ permanent al Internaționalei a II-a; hotărîrea de a se crea un Birou socialist internațional a fost adoptată la Congresul de la Paris al Internaționalei a II-a (1900). Sediul Biroului socialist internațional era la Bruxelles. În componența B.S.I. intrau cîte 2 delegați din fiecare partid național. B.S.I. trebuia să se întrunească de patru ori pe an, iar în intervalele dintre ședințe a fost însărcinat cu conducerea lucrărilor Biroului Comitetul executiv al Partidului muncitoresc belgian. Președinte al B.S.I. a fost Vandervelde, iar secretar C. Huysmans. Incepînd

din 1905, reprezentantul P.M.S.D.R. în B.S.I. a fost V. I. Lenin. În 1912, Conferința a VI-a generală (de la Praga) a P.M.S.D.R. a reales pe V. I. Lenin ca reprezentant al P.M.S.D.R. în B.S.I. În iunie 1914, la propunerea lui V. I. Lenin, a fost numit reprezentat al C.C. al P.M.S.D.R. în B.S.I. M. M. Litvinov.

Ultima ședință a B.S.I., despre care scrie Lenin, s-a ținut la Bruxelles, la 29 iulie 1914, în legătură cu declarația de război adresată de Austro-Ungaria Serbiei. O dată cu începerea războiului imperialist mondial, B.S.I. s-a transformat într-o unealtă docilă a social-șoviniștilor. — 103.

- 115 *Consiliul nobilimii unite* — organizație contrarevoluționară a moșierilor iobăgiști; s-a constituit în mai 1906, la primul Congres al împuterniciților asociațiilor guberniale ale nobilimii, și a ființat pînă în octombrie 1917. Scopul principal al acestei organizații era apărarea regimului absolutist, a marii proprietăți moșierești și a privilegiilor nobilimii. În fruntea Consiliului nobilimii unite se aflau contele A. A. Bobrinski, prințul N. F. Kasatkin-Rostovski, contele D. A. Olsufiev, V. M. Purișkevici și alții. Lenin a denumit Consiliul nobilimii unite „consiliul iobăgiștilor uniți”. Consiliul nobilimii unite s-a transformat de fapt într-un organ semigubernamental, care dicta guvernului măsurile legislative menite să apere interesele iobăgiștilor. Un mare număr de membri ai acestui consiliu au intrat în Consiliul de stat și în instituțiile centrale ale organizațiilor ultrareacionare. — 106.
- 116 V. I. Lenin citează acest pasaj din romanul „Prologul” de N. G. Cernișevski. — 106.
- 117 F. Engels. „Internationales aus dem Volksstaat (1871—1875)”, Dietz Verlag, Berlin 1957, p. 46. — 107.
- 118 K. Marx—F. Engels. *Ausgewählte Briefe*, Dietz Verlag, Berlin 1953, p. 195. — 108.
- 119 Deputații bolșevici în Duma a IV-a de stat au fost arestați în noaptea de 6 (19) noiembrie 1914. Pretextul arestării a fost participarea lor la conferința convocată de ei în satul Ozerki, din apropierea Petrogradului.
- Conferința de la Ozerki a avut loc între 2 și 4 (15—17) noiembrie 1914. În afară de deputații bolșevici în Duma a IV-a de stat, la conferință au participat reprezentanții organizațiilor bolșevice din Petrograd, Ivanovo-Voznesensk, Harkov și Riga.
- La 4 (17) noiembrie, tocmai cînd conferința își încheia lucrările, poliția, fiind informată de un provocator despre locul unde se ține adunarea, a năvălit la Ozerki. Bolșevicilor G. I. Petrovski, A. E. Badaev și altor, deputați în Duma a IV-a de stat, li s-au confiscat în timpul percheziției tezele scrise de Lenin cu privire la război și nr. 33 al ziarului „Soțial-Demokrat”, în care era publicat manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia”. Toți participanții la conferință au fost

arestați, în afară de deputații bolșevici, care au scăpat în virtutea imunității lor parlamentare. Dar două zile mai târziu au fost și ei arestați, trimiși apoi în judecată și deportați pe viață în Siberia răsăriteană. Lenin a consacrat un articol special, intitulat „Ce a dovedit procesul intentat Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia“, concluziilor procesului intentat deputaților bolșevici. Acest articol a fost publicat în nr. 40 al ziarului „Soțial-Demokrat“ din 29 martie 1915 (vezi volumul de față, p. 167—175). — 111.

- 120 Congresul Partidului social-democrat suedez menționat de V. I. Lenin a avut loc la Stockholm la 23 noiembrie 1914. Principala problemă discutată la congres a fost atitudinea față de război. La congres, din partea C.C. al P.M.S.D.R. a fost un mesaj de salut A. G. Șleapnikov. El a dat citire unei declarații care chema la luptă împotriva războiului imperialist și condamna trădarea liderilor social-democrației germane și ai partidelor socialiste din alte țări care au pășit pe calea social-șovinismului. Cu acest prilej, K. H. Branting, conducătorul aripii de dreapta a social-democrației suedeze, a propus să fie exprimat regretul în legătură cu punctul din declarație în care era condamnată atitudinea social-democrației germane, declarând că congresul social-democrațiilor suedeze „nu este în măsură să condamne alte partide“. Împotriva propunerii lui K. H. Branting s-a ridicat Z. Höglund, conducătorul social-democraților de stînga suedezi, care a arătat că mulți social-democrați suedezi împărtășesc părerea exprimată în declarația C.C. al P.M.S.D.R. Congresul a adoptat însă cu majoritate de voturi propunerea lui Branting. Din partea Comitetului de organizare menșevic la congres a luat cuvîntul I. Larin. O relatare cu privire la lucrările congresului a apărut în nr. 36 al ziarului „Soțial-Demokrat“ din 9 ianuarie 1915. — 111.
- 121 *Comitetul de organizare (C.O.)* — centrul conducător al menșevicilor; a fost creat în 1912, la Conferința din august a lichidatorilor. În anii războiului imperialist mondial, C.O. s-a situat pe pozițiile social-șovinismului, a justificat războiul dus de țarism, propovăduind ideile naționalismului și șovinismului. C.O. a editat revista „Nașa Zarea“, iar după desființarea ei — „Nașe Delo“, apoi „Delo“ și ziarele „Rabocce Utro“, iar apoi „Utro“. C.O. a funcționat pînă la alegerea C.C. al partidului menșevic, în august 1917. În afară de C.O., care a activat în Rusia, a existat Secretariatul din străinătate al C.O., format din cinci secretari (P. B. Akselrod, I. S. Astrov-Poves, I. O. Martov, A. S. Martînov, S. I. Semkovski), care s-a situat pe o poziție apropiată de centrism și, la adăpostul unor fraze internaționaliste, i-a sprijinit în fapt pe social-șoviniștii ruși. Secretariatul din străinătate al C.O. a editat organul său, ziarul „Izvestiia Zagranicnovo Sekretariata Organizationnogo Komiteta Rossiiskoi

- Soțial-Demokraticeskoii Raboței Partii*, care a apărut din februarie 1915 pînă în martie 1917. — 111.
- 122 Este vorba de menșevicii lichidatori din Caucaz, de Bund („Uniunea generală a muncitorilor evrei din Lituania, Polonia și Rusia“) și de reprezentanții Social-democrației din Regatul Poloniei și din Lituania (S.D.R.P. și L.), care-i susțineau pe lichidatori. — 111.
- 123 Broșura lui G. V. Plehanov „Despre război. Răspuns tovarășului Z. P.“, apărută la sfîrșitul lunii decembrie 1914, a fost criticată de V. I. Lenin în articolul „Südekumii ruși“ (vezi volumul de față, p. 118—124), precum și în alte lucrări. — 112.
- 124 Lenin se referă la răspunsul dat de lichidatorii din Petersburg (P. P. Maslov, A. N. Potresov, N. Cerevanin (F. A. Lipkin) și alții) publicat în nr. 34 al ziarului „Soțial-Demokrat“ la telegrama lui E. Vandervelde, care chema pe social-democrații ruși să nu se opună războiului. În răspunsul lor, lichidatorii justificau intrarea socialiștilor belgieni, francezi și englezi în guvernele burgheze, aprobau fără rezerve poziția pe care se situaseră social-șoviniștii și declarau că, în activitatea pe care o desfășoară în Rusia, ei nu se vor opune războiului. — 115.
- 125 „*Berner Tagwacht*“ — ziar, organ al Partidului social-democrat elvețian. Apare din 1893 la Berna. Între anii 1909 și 1919, redactor al ziarului a fost R. Grimm. La începutul războiului imperialist mondial, ziarul a publicat articole scrise de K. Liebknecht, F. Mehring și de alți social-democrați de stînga. Din 1917, ziarul a susținut fățiș pe social-șoviniști. În momentul de față, poziția ziarului în problemele fundamentale ale politicii interne și externe coincide cu cea a ziarelor burgheze. — 115.
- 126 Comitetul de organizare al menșevicilor a anunțat apariția organului său „Otkliki“, dar n-a reușit să-l editeze. — 116.
- 127 Este vorba de nota „Von der russischen Sozialdemokratie im Auslande“, publicată în ziarul „Berner Tagwacht“ nr. 291 din 12 decembrie 1914. — 116.
- 128 „*Misl*“ — cotidian al Partidului socialiștilor-revoluționari; a apărut la Paris din noiembrie 1914 pînă în martie 1915 sub îngrijirea redacțională a lui M. Natanson și V. Cernov. A fost suspendat din ordinul guvernului francez. — 117.
- 129 Lenin se referă la rezoluția „Cu privire la narodnici“, adoptată la Consfătuirea C.C. al P.M.S.D.R. cu unii activiști de partid care a avut loc între 23 septembrie și 1 octombrie (6—14 octombrie) 1913 în satul Poronino (lîngă Cracovia) și care, din motive conspirative, a fost denumită „din vară“ sau „din august“ (vezi

- Opere complete, vol. 24, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 66—67). — 117.
- 130 *Tripla Înțelegere* (sau Antanta) — bloc imperialist format definitiv în 1907 de Anglia, Franța și Rusia țaristă, în opoziție cu Tripla Alianță imperialistă a Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei. Crearea Antantei a fost precedată de încheierea alianței franco-ruse în anii 1891—1893 și a acordului anglo-francez din 1904. Constituirea Antantei a fost desăvârșită prin semnarea acordului anglo-rus din 1907. În timpul războiului imperialist mondial, blocului alcătuit de Anglia, Franța și Rusia i s-au alăturat S.U.A., Japonia, Italia și o serie de alte state. — 118.
- 131 Marx-Engels. *Ausgewählte Briefe*, Dietz Verlag, Berlin 1953, p. 278—281. — 119.
- 132 Lenin se referă la lucrarea lui F. Engels „Padul și Rinul” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 13, București, Editura politică, 1962, p. 245—296). — 119.
- 133 „*Nașa Zarea*” — revistă legală lunară a menșevicilor-lichidatori ; a apărut la Petersburg începând din ianuarie 1910 și pînă în septembrie 1914. A fost condusă de A. N. Potresov și a avut drept colaboratori pe F. I. Dan, S. O. Tederbaum și alții. În jurul revistei „*Nașa Zarea*” s-a încheiat centrul lichidatorilor din Rusia. În rezoluția celei de-a VI-a Conferințe generale (de la Praga) a P.M.S.D.R. din 1912 se menționa că „o parte dintre social-democrați, care s-au grupat în jurul revistelor «*Nașa Zarea*» și «*Delo Jizni*», au luat fățiș apărarea curentului care fusese declarat de întregul partid ca fiind un produs al influenței burgheze asupra proletariatului” (Opere complete, vol. 21, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 159). — 120.
- 134 V. I. Lenin se referă la interviul acordat de P. B. Akselrod la 2 decembrie 1914, la Zürich, lui R. Grigoriev, colaborator al ziarului „*Golos*”. Interviul a apărut în nr. 86 și 87 ale ziarului din 22 și 23 decembrie 1914. — 120.
- 135 K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 34. — 121.
- 136 Este vorba de rezoluția „Cucerirea puterii și alianța cu partidele burgheze”, adoptată la Congresul de la Paris al Internaționalei a II-a (1900), cînd s-a discutat problema millerandismului. În rezoluția prezentată de Kautsky se arăta că „intrarea individuală a unui socialist în rîndurile guvernului burghez nu poate fi privită ca un început normal de cucerire a puterii politice, ci ca un mijloc de constrîngere temporară și extraordinară în lupta cu împrejurările grele”. Ulterior, oportuniștii au invocat

de multe ori acest punct din rezoluție pentru a justifica colaborearea lor cu burghezia. — 123.

- 137 Articolul „*Ce fel de «unitate» a proclamat Larin la congresul din Suedia?*” a fost scris de V. I. Lenin pe marginea cuvîntării rostite de menșevicul I. Larin (M. A. Lurie) la 23 noiembrie 1914, la Congresul Partidului social-democrat suedez care s-a ținut la Stockholm.

Cele 14 puncte ale condițiilor unității în cadrul P.M.S.D.R. citate de V. I. Lenin sînt luate din „Raportul C.C. al P.M.S.D.R. și instrucțiunile pentru delegația C.C. la Conferința de la Bruxelles”, scris de el (vezi Opere complete, vol. 25, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 391—439). — 125.

- 138 *Blocul „din 3 iulie”, sau Blocul de la Bruxelles* — bloc alcătuit împotriva bolșevicilor la consfătuirea neoficială a lichidatorilor, troțkiștilor, vperediştilor, plehanoviștilor, bundiștilor, reprezentanților organizației regionale din Transcauzia, care a avut loc după Consfătuirea de „unificare” de la Bruxelles, deschisă la 3 (16) iulie 1914.

Consfătuirea de „unificare” de la Bruxelles a fost convocată de Comitetul executiv al Biroului socialist internațional, potrivit hotărîrii sesiunii B.S.I. din decembrie 1913, și a avut loc între 16 și 18 iulie 1914. La consfătuire au fost reprezentați: C.C. al P.M.S.D.R. (bolșevicii); Comitetul de organizare (menșevicii); grupul lui Plehanov „Edinstvo”; grupul „Vpered”; Bundul; social-democrații din ținutul Letoniei; social-democrații din Lituania; social-democrații polonezi; opoziția social-democrață poloneză P.P.S. („levița”). Din partea Comitetului executiv al B.S.I. au participat E. Vandervelde, C. Huysmans, K. Kautsky, A. Nemeș și alții. Cu mult înainte de consfătuire, conducătorii B.S.I. s-au înțeles în secret cu lichidatorii să acționeze în comun împotriva bolșevicilor.

Lenin, bolșevicii au înțeles ce scopuri urmăreau în realitate organizatorii consfătuirii, dar au considerat oportună participarea la ea, deoarece muncitorii din Rusia nu ar fi înțeles cauzele neparticipării lor. C.C. al P.M.S.D.R. a trimis la consfătuire o delegație formată din I. F. Armand (Petrova), M. F. Vladimirski (Kamski), I. F. Popov (Pavlov). Lenin a pregătit minuțios delegația C.C. trimisă la consfătuire: a scris pentru ea un referat și instrucțiuni amănunțite, i-a asigurat materialele necesare — documente și date care demascau oportunismul menșevicilor-lichidatori și al aliaților lor. Aflîndu-se la Poronino, Lenin a condus zi de zi, prin indicații practice și sfaturi, delegația C.C., care ținea cu el o foarte strînsă legătură.

Referatul C.C. al P.M.S.D.R. a fost prezentat la consfătuire de I. F. Armand. Conducătorii B.S.I. nu i-au dat posibilitatea să citească textul integral al referatului, și de aceea Armand a fost nevoită să-l expună numai în parte și să facă o caracterizare a condițiilor unității formulate de bolșevici. Menșevicii și liderii

Internaționalei a II-a și-au manifestat indignarea la auzul acestor condiții și au proferat amenințări la adresa bolșevicilor. În numele B.S.I., K. Kautsky a propus o rezoluție cu privire la unificarea P.M.S.D.R. în care se pretindea că în cadrul social-democrației ruse nu există divergențe esențiale care să împiedice unitatea. Kautsky a fost sprijinit de reprezentanții C.O. și de Plehanov, care au atacat cu înverșunare delegația C.C. și pe Lenin. Pe o poziție greșită la consfătuire s-a situat și R. Luxemburg, care a susținut, alături de Plehanov, Vandervelde, Kautsky și alții, unirea bolșevicilor cu menșevicii. Deoarece adoptarea rezoluției depășea împuternicirile consfătuirii, care, potrivit înțelegerii, trebuia să se limiteze la un schimb de păreri, bolșevicii și social-democrații letoni au refuzat să participe la votarea rezoluției. Aceasta a fost însă adoptată cu majoritate de voturi.

Bolșevicii, conduși de Lenin, au refuzat să se supună hotărârilor Consfătuirii de la Bruxelles și au demascat în fața proletariatului internațional adevăratele scopuri ale „unificatorilor”. Încercarea liderilor oportuniști ai Internaționalei a II-a de a lichida partidul bolșevic s-a soldat cu un eșec.

Blocul de la „Bruxelles” a fost o camuflare fățarnică a poziției putrede din punct de vedere politic a tuturor participanților lui și la scurt timp după aceea s-a destrămat. — 125.

- 139 „Levița” — aripa stângă a Partidului socialist polonez (Polska Partia Socialistyczna) — partid socialist reformist, care, după sciziunea din 1906, s-a separat într-o fracțiune independentă. Fără să respingă categoric naționalismul, „levița” a refuzat totuși să admită o serie de revendicări naționaliste ale P.P.S., precum și metodele lui teroriste de luptă. În problemele de tactică, „levița” era aproape de menșevicii-lichidatori ruși și s-a și aliat cu ei în lupta împotriva bolșevismului. La Consfătuirea de la Bruxelles, reprezentantul „leviței” a făcut bloc cu menșevicii, împotriva bolșevicilor.

Sub influența partidului bolșevic, precum și a S.D.R.P. și L. (Social-democrația din Regatul Poloniei și din Lituania), „levița” a evoluat treptat spre poziții consecvent revoluționare. În anii războiului imperialist mondial, o mare parte din „levița”-P.P.S. s-a situat pe poziții internaționaliste. În decembrie 1918 a fuzionat cu S.D.R.P. și L., formînd Partidul Muncitoresc Comunist din Polonia (aceasta a fost pînă în 1925 denumirea Partidului Comunist din Polonia). — 125.

- 140 Este vorba de rezoluția cu privire la rapoarte adoptată de Conferința a V-a (generală) a P.M.S.D.R., care a avut loc între 21 și 27 decembrie 1908 (3—9 ianuarie 1909) la Paris, și rezoluția „Starea de lucruri din partid”, adoptată la plenara C.C. al P.M.S.D.R. care s-a ținut la Paris între 2 și 23 ianuarie (15 ianuarie—5 februarie) 1910 (vezi „Rezoluțiile și hotărârile congreselor, conferințelor P.C.U.S. și ale plenarelor C.C.”,

- București, partea I, Editura pentru literatură politică, 1954, p. 199—208, 238—240). — 125.
- 141 „*Nașa Raboceaia Gazeta*” — cotidian al menșevicilor-lichidatori. A apărut legal la Petersburg din mai pînă în iulie 1914. — 125.
- 142 „*Autonomia cultural-națională*” — program burghez-naționalist antimarxist de rezolvare a problemei naționale; a fost elaborat de social-democrații austrieci O. Bauer și K. Renner și adoptat de Partidul social-democrat austriac și de alte partide ale Internaționalei a II-a. Pronunțîndu-se împotriva „dreptului națiunilor la autodeterminare”, principalul punct din programul bolșevic de rezolvare a problemei naționale, menșevicii-lichidatori și bun-diștii din Rusia au formulat revendicarea „autonomiei cultural-naționale”. Lenin a supus unei critici nimicitoare revendicarea „autonomiei cultural-naționale” în lucrările „Note critice în problema națională”, „Despre dreptul națiunilor la autodeterminare” (vezi Opere complete, vol. 24, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 125—162 și vol. 25, p. 277—345) și în alte lucrări. — 126.
- 143 Este vorba de hotărîrea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. „Despre socialiștii-revoluționari” (1903) și de hotărîrea Congresului al V-lea (de la Londra) al P.M.S.D.R. „Despre atitudinea față de partidele neproletare” (1907) (vezi „Rezoluțiile și hotărîrile congreselor, conferințelor P.C.U.S. și ale plenarelor C.C., partea I, București, Editura pentru literatură politică, 1954, p. 50—51 și 167—168). — 126.
- 144 *Consiliul asigurărilor sociale* a fost ales de muncitorii din Petersburg la 2 (15) martie 1914. La alegerile pentru consiliu, menșevicii-lichidatori au suferit o înfrîngere totală — $\frac{3}{4}$ din alegătorii participanți la adunare s-au pronunțat pentru candidatul recomandat de bolșevici și au respins pe cel propus de blocul lichidatorilor și socialiștilor-revoluționari. În consiliul asigurărilor au intrat muncitorii de pe lista propusă de bolșevici. Ca membri ai consiliului au fost aleși: G. M. Șkapin (Uzina „Putilov”), S. D. Ciudin (uzina metalurgică), G. I. Osipov (uzina de obuze), N. I. Ilin (Fabrica de stearină de pe Neva), S. I. Iankin (fabrica de cuie); locțiitori — N. M. Șvernîk (Fabrica „Erikson”), A. S. Kuklin (Fabrica nouă „Lessner”), F. A. Amosov (Fabrica de stearină de pe Neva), V. M. Țaplin (Șantierul naval de pe Neva), P. I. Sudașkov (uzina metalurgică) etc. Menșevicii-lichidatori i-au chemat pe muncitori să refuze să se supună hotărîrilor consiliului asigurărilor. — 126.
- 145 „*Strahovanie Rabocib*” — revistă a menșevicilor-lichidatori; a apărut la Petersburg în anii 1912—1918. — 126.
- 146 *Fracțiunea Cibeidze* — fracțiunea menșevică din Duma a IV-a de stat, condusă de N. S. Cibeidze. În anii războiului imperialist

mondial, fracțiunea menșevică din Dumă, situată pe poziții centriste, susținea de fapt politica social-șoviniștilor ruși. Linia oportunistă a fracțiunii lui Ciheidze a fost criticată de V. I. Lenin în articolele „Fracțiunea Ciheidze și rolul ei”, „Au oare Comitetul de organizare și fracțiunea Ciheidze o linie proprie?” (vezi Opere, vol. 23, București, E.S.P.L.P. 1957, p. 166—170, și vol. 22, București, Editura P.M.R., 1952, p. 126—131), precum și în alte lucrări. — 126.

- 147 „Proiect de declarație a C.C. al P.M.S.D.R. pentru Conferința de la Londra a socialiștilor din țările Antantei” a fost scris de V. I. Lenin după ce a primit de la M. M. Litvinov știrea în legătură cu convocarea conferinței. El i l-a trimis acestuia la Londra pentru a-l citi la conferință. Într-o scrisoare către A. G. Șleapnikov, N. K. Krupskaja îl anunță că a fost convocată Conferința de la Londra și îi trimite o copie a proiectului de declarație, înștiințându-l că proiectul a fost trimis lui Litvinov.

Conferința socialiștilor din țările „Triplei Înțelegeri” a fost convocată la Londra la 14 februarie 1915. Au participat la ea reprezentanți ai social-șoviniștilor și grupurilor pacifiste din Anglia, Franța, Belgia și Rusia: ai Partidului laburist independent (J. Keir-Hardie, R. MacDonald etc.), Partidului socialist britanic, Partidului laburist, Societății fabienilor, Partidului socialist francez (M. Sembat, E. Vaillant, J. Longuet, A. Thomas, A. Compère-Morel), Confederației generale a muncii (L. Jouhaux), Partidului socialist belgian (E. Vandervelde și alții), socialiștilor-revoluționari (V. M. Cernov, Bobrov (M. A. Natanson), I. A. Rubanovici). C.O. menșevic a fost reprezentat la conferință de V. Maiski.

Pe ordinea de zi a conferinței au figurat problemele: 1) Drepturile națiunilor; 2) Coloniile; 3) Garanțiile păcii viitoare.

Boșevicii n-au fost invitați, însă, din însărcinarea lui V. I. Lenin, M. M. Litvinov a participat la această conferință pentru a da citire declarației C.C. al P.M.S.D.R. La baza declarației a stat proiectul scris de V. I. Lenin. Declarația cerea ca socialiștii să iasă din guvernele burgheze, să rupă definitiv cu imperialiștii, să renunțe la colaborarea cu aceștia, să lupte hotărât împotriva guvernelor imperialiste și să înfiereze votul în favoarea creditelor de război. În timpul citirii declarației, Litvinov a fost întrerupt și i s-a luat cuvântul; el a predat atunci prezidiului textul declarației și a părăsit conferința. Această declarație a fost publicată în nr. 40 al ziarului „Soțial-Demokrat”, Organul Central al P.M.S.D.R., din 29 martie 1915. Vezi articolele lui V. I. Lenin „Conferința de la Londra” și „În legătură cu Conferința de la Londra” (vezi volumul de față, p. 157—159, 176—178). — 128.

- 148 „Dzvin” — revistă lunară, legală, naționalistă, de orientare menșevică; începând din ianuarie 1913 pînă la jumătatea anului 1914,

a apărut la Kiev în limba ucraineană. În total au fost tipărite 18 numere. La revistă au colaborat : V. Vinnicenکو, L. Iurkevici (Rîbalka), S. Petliura, G. Aleksinski, P. Akselrod, L. Troški etc. La începutul războiului imperialist mondial, revista și-a încetat apariția.

Articolul „Ucraina și războiul“ a fost scris de V. Levinski. — 130.

- 149 „*Uniunea pentru eliberarea Ucrainei*“ („Spilka vizvolennia Ucraini“) — organizație burgheză naționalistă, creată de un grup de naționaliști burghezi ucraineni în 1914, la începutul războiului imperialist mondial. Scontînd pe înfrîngerea în război a Rusiei țariste, „Spilka“ și-a propus să lupte pentru despărțirea Ucrainei de Rusia și pentru crearea unei monarhii burghezo-moșierești ucrainene sub protectorat german. — 130.

- 150 Articolul „*Sub pavilion străin*“ a fost scris de V. I. Lenin pentru o culegere marxistă legală care urma să apară în Rusia în 1915. Culegerea a fost oprită de cenzura țaristă și a apărut abia după revoluția din februarie, în forma în care s-a păstrat după prelucrarea efectuată la cenzură.

În martie 1917, a apărut la Moscova, în editura „Priliv“, o primă fasciculă a culegerii, cuprinzînd articolele : V. I. Lenin „Sub pavilion strain“ (semnat N. Konstantinov) ; I. M. Sverdlov „Scindarea social-democrației germane“ (semnat A. Mihailovici) ; V. P. Noghin „Războiul și situația economică a clasei muncitoare“ (semnat M. Fabricinîi) ; M. S. Olminski „Planurile liberărilor ruși“ etc. — 131.

- 151 „*Nașe Delo*“ — publicație lunară a menșevicilor-lichidatori ; a început să apară în ianuarie 1915, în locul revistei „Nașe Zarea“, care a fost interzisă. „Nașe Delo“ a fost principalul organ al social-șoviniștilor din Rusia. Colaboratori ai acestei publicații au fost A. N. Potresov, N. Cerevanin, P. P. Maslov, E. Maevski și alții. Au apărut în total 6 numere. — 133.

- 152 Este vorba de lucrarea lui K. Kautsky „*Internaționalismul și războiul*“, publicată în 1915, în nr. 1 și 2 ale revistei „Nașe Delo“. — 142.

- 153 *Posibiliștii* — curent mic-burghez, reformist în mișcarea socialistă franceză. Posibiliștii propuneau ca lupta dusă de muncitori să fie limitată la cadrul a „ceea ce este posibil“ (possible), de unde li se trage și denumirea. — 149.

- 154 *Obșcedeliștii* (cunoscuți, de asemenea, sub denumirea de socialiștii „largi“) — curent oportunist în Partidul social-democrat bulgar, care, începînd din 1900, a tipărit revista „Obșcio Delo“. După scindarea partidului social-democrat, care a avut loc la Congresul al X-lea, în orașul Ruse, în 1903, obșcedeliștii au format Parti-

dul social-democrat bulgar reformist (al socialiștilor „largi“). În perioada războiului imperialist mondial (1914—1918), obșcedeliștii s-au situat pe poziții șoviniste.

În 1942, aripa de stînga a Partidului social-democrat bulgar a aderat la Frontul patriotic, creat sub conducerea partidului comunist. Curățindu-și rîndurile de elementele străine, ea s-a unificat în august 1948 cu partidul comunist pe baza principiilor ideologice și organizatorice ale marxism-leninismului; Partidul Comunist din Bulgaria a luat denumirea de Partidul Muncitoresc Bulgar (al comuniștilor).

„*Tesneacii*“ — curent revoluționar în Partidul social-democrat bulgar care s-a transformat în 1903 în Partidul muncitoresc social-democrat bulgar independent. Întemeietorul și conducătorul „tesneacilor“ a fost D. Blagoev, iar apoi în fruntea acestora s-au situat discipolii lui Blagoev — G. Dimitrov, V. Kolarov și alții. În anii 1914—1918, „tesneacii“ au luat atitudine împotriva războiului imperialist. În 1919 s-au afiliat la Internaționala Comunistă și au format Partidul Comunist din Bulgaria. — 152.

- 155 „*The Daily Citizen*“ — cotidian, organul blocului oportunist al Partidului laburist, al fabienilor și al Partidului laburist independent din Anglia; a apărut la Londra și Manchester din 1912 pînă în 1915. — 152.
- 156 „*The Daily Herald*“ — organul Partidului socialist britanic; a apărut la Londra din aprilie 1912. Începînd din 1922 a devenit organul Partidului laburist. — 152.
- 157 *Fabienii* — membrii Societății fabiene, organizație reformistă engleză întemeiată în 1884 și denumită astfel după numele conducătorului de oști roman din secolul al III-lea î.e.n. Fabius Maximus, supranumit „Cunctator“ („Temporizatorul“), cunoscut prin tactica lui de expectativă, prin eschivarea de la lupte decisive în războiul cu Hanibal. Societatea fabiană era formată în special din reprezentanți ai intelectualității burghize — oameni de știință, scriitori, oameni politici (ca, de pildă, S. și B. Webb, Bernard Shaw, R. MacDonald și alții); ei negau necesitatea luptei de clasă a proletariatului și a revoluției socialiste și afirmău că trecerea de la capitalism la socialism ar fi posibilă pe calea unor reforme mărunte, pe calea transformării treptate a societății. V. I. Lenin a caracterizat orientarea fabienilor ca „un curent al oportunistului extrem“ (Opere complete, vol. 16, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 344). În 1900, Societatea fabiană a intrat în Partidul laburist. „Socialismul fabian“ este unul dintre izvoarele ideologiei laburiștilor.
- În anii războiului imperialist mondial (1914—1918), fabienii s-au situat pe pozițiile social-șovinismului. V. I. Lenin i-a caracte-

rizat pe fabieni în articolul „Pacifismul englez și aversiunea englezilor față de teorie” (vezi volumul de față, p. 266—272). — 152.

- 158 *Partidul laburist* (Labour Party) a fost întemeiat în 1900 ca uniune a sindicatelor — trade-unionurilor —, organizațiilor și grupurilor socialiste, în scopul asigurării alegerii unei reprezentanțe muncitorești în parlament („Comitetul reprezentanței muncitorești”). În 1906, Comitetul și-a schimbat denumirea în Partid laburist. Membrii trade-unionurilor devin în mod automat membri ai acestui partid, cu condiția de a plăti cotizația de partid. În fruntea Partidului laburist se află Comitetul executiv, care, împreună cu Consiliul general al trade-unionurilor și cu Comitetul executiv al Partidului cooperatist, formează așa-numitul Consiliu național al muncii. De Partidul laburist sînt strîns legate Partidul cooperatist, care face parte din el cu dreptul de membru colectiv, și Partidul laburist independent. Partidul laburist, care a avut inițial componența unui partid muncitoresc (în care au intrat ulterior un număr însemnat de elemente mic-burgheze), este, prin ideologia și tactica sa, o organizație oportunistă. Din momentul creării partidului, liderii săi au promovat o politică de colaborare de clasă cu burghezia. „Partidul laburist este pe de-a-ntregul un partid burghez, căci, deși este alcătuit din muncitori, el este condus de reacționari — cei mai înverșunați reacționari, care acționează în totul în spiritul burgheziei...” (V. I. Lenin, Opere, vol. 31, București, E.S.P.L.P. 1956, p. 240). În timpul războiului imperialist mondial (1914—1918), liderii Partidului laburist s-au situat pe o poziție social-șovinistă.

Laburiștii au format în repetate rînduri guvernul (în 1924, 1929, 1945 și 1950) și, atunci cînd s-au aflat la putere, au promovat în mod invariabil politica imperialismului englez. Nemulțumirea oamenilor muncii englezi față de politica reacționară a conducerii Partidului laburist a dus la formarea unui curent de stînga în partid, îndreptat împotriva politicii oficiale a conducerii lui. — 152.

- 159 Este vorba de ziarul „Berner Tagwacht”. În nr. 9 al acestui ziar din 13 ianuarie 1915, la rubrica „Parteinachrichten”, a fost publicat un extras din „Gothaer Volksblatt”, citat aici de V. I. Lenin. — 154.
- 160 *Cartism* (de la cuvîntul englez charter—cartă) — mișcare revoluționară de masă a muncitorilor englezi din deceniile al 4-lea și al 5-lea ale secolului al XIX-lea. Centrul organizatoric al acestei mișcări a fost „Asociația muncitorilor din Londra”. Conducerea asociației a întocmit o petiție (Carta poporului) adresată parlamentului, care a fost publicată în mai 1838. Această Cartă a poporului prezenta un program format din șase puncte: vot universal pentru bărbații care au împlinit 21 de ani, vot secret, circumscripții electorale egale, desființarea censului de avere pentru cei ce candidează la alegerile de deputați în parlament,

remunerarea deputaților, realegeri anuale pentru parlament. Mișcarea a început prin mitinguri și demonstrații grandioase și s-a desfășurat sub lozinca luptei pentru aplicarea prevederilor din Carta poporului. În iulie 1840 a luat ființă „Asociația națională cartistă”, primul partid muncitoresc de masă din istoria mișcării muncitorești. La 2 mai 1842 a fost depusă în parlament o a doua petiție a cartiștilor, care conținea și o serie de revendicări cu caracter social (reducerea zilei de muncă, majorarea salariilor ș.a.). Petiția a fost respinsă de parlament. Drept răspuns, cartiștii au organizat o grevă generală. În 1848, cartiștii se pregăteau să organizeze un cortegiu de masă spre parlament pentru a prezenta o a treia petiție, dar guvernul a concentrat trupe și a împiedicat formarea cortegiului. După mai multe luni, petiția a fost examinată și respinsă. După 1848, mișcarea cartistă a început să decadă.

Principala cauză a insucceselor mișcării cartiste a fost lipsa unui program și a unei tactici precise, precum și a unei conduceri proletare consecvent revoluționare. Totuși, cartiștii au exercitat o mare influență atât asupra istoriei politice a Angliei, cât și asupra evoluției mișcării muncitorești internaționale. V. I. Lenin a caracterizat cartismul ca „cea dintii mișcare revoluționară proletară, mișcare largă, cu adevărat de masă, încheată din punct de vedere politic” (Opere, vol. 29, București, Editura politică, 1959, p. 293). — 156.

- 161 Este vorba de insurecția proletariatului din Paris care a avut loc între 23 și 26 iunie 1848. La insurecție au participat 40 000—45 000 de oameni. În cursul luptelor au fost ridicate peste 600 de baricade. Lozinca cea mai răspândită a insurgenților era: „Trăiască republica democratică și socială!” Insurecția a fost reprimată cu cruzime. Insurecția din iunie a fost punctul culminant al dezvoltării revoluției din 1848—1849 în Europa. Lenin a numit-o cel dintii mare război civil între proletariat și burghezie (vezi Opere, vol. 29, București, Editura politică, 1959, p. 293). — 156.

- 162 Este vorba de greva generală din octombrie și de insurecția armată din decembrie 1905 de la Moscova în timpul primei revoluții ruse.

La greva generală din octombrie au participat peste 2 000 000 de oameni. Ea s-a desfășurat sub lozinca răsturnării absolutismului, a boicotării active a Dumei lui Bulîghin, a convocării unei adunări constituante și instaurării republicii democratice. Greva politică generală a demonstrat forța și vigoarea clasei muncitoare, a contribuit la dezvoltarea luptei revoluționare la sate, în armată și în flotă și a adus proletariatul în pragul insurecției armate. Despre greva din octombrie, vezi articolul lui V. I. Lenin „Greva politică generală din Rusia” (Opere

complete, vol. 12, București, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 1—4).

Exprimînd voința muncitorilor, Conferința orășenească a bolșevicilor de la Moscova care a avut loc la 5 (18) decembrie 1905 a hotărît să proclame greva generală și să declanșeze lupta armată. La chemarea Sovietului din Moscova, în ziua de 7 (20) decembrie a început greva politică generală. La 10 (23) decembrie greva s-a transformat în insurecție armată. Presnea, Zamoskvorecie, raionul Rogojsko-Simonovski și raionul atelierelor liniei ferate Kazan au devenit centre ale insurecției. Lupta a durat nouă zile. Muncitorii din Moscova au luptat cu abnegație, dar nu aveau încă experiența luptei armate, nu aveau arme suficiente, iar legătura cu armata era slab organizată. În cursul luptei s-a aplicat tactica apărării, și nu a ofensivei. Conducerea insurecției a rămas în ansamblu în urma mișcării maselor, care creștea spontan. La începutul insurecției au fost arestați conducătorii Comitetului bolșevicilor din Moscova. Menșevicii și socialiștii-revoluționari sabotau desfășurarea acțiunilor de luptă cerînd încetarea luptei armate. Guvernul țarist a adus la Moscova trupe din Petersburg, Tver și din vestul țării. La 17 (30) decembrie a început asaltul Presnei, care a fost înecată în sînge. Comitetul de partid din Moscova și Sovietul din Moscova au hotărît să declare încetarea rezistenței armate pe data de 19 decembrie 1905 (1 ianuarie 1906), pentru a păstra astfel forțele revoluționare și a se pregăti în vederea luptei viitoare.

Urmînd exemplul Moscovei, în decembrie 1905 și în ianuarie 1906 au izbucnit insurecții într-o serie de alte localități: Nijni-Novgorod, Rostov pe Don, Novorossiisk, Bazinul Donețului, Ekaterinoslav, Perm (Motoviliha), Ufa, Krasnoiarsk, Cita. Importante acțiuni armate au avut loc în Transcaucazia, Polonia, Ținutul baltic, Finlanda. Dar toate aceste insurecții răzlețe au fost crunt înăbușite de guvernul țarist.

Insurecția armată din decembrie a reprezentat punctul culminant al primei revoluții ruse. Dînd o înaltă apreciere insurecției din decembrie, Lenin scria: „poporul „a primit botezul focului. S-a călit în focul insurecției. A pregătit cohortele de luptători care au învins în 1917” (Opere, vol. 31, București, E.S.P.L.P. 1956, p. 519—520). Cu privire la insurecția armată din decembrie, vezi articolul lui V. I. Lenin „Învățămintele insurecției din Moscova” (Opere complete, vol. 13, București, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 365—373). — 156.

- 163 „*Sovremennik*” — revistă literară și politică; a apărut la Petersburg în anii 1911—1915. În jurul revistei erau grupați menșevici-lichidatori, socialiști-revoluționari, „socialiști-populiști” și liberali de stînga. La începutul existenței revistei, un rol de seamă a jucat A. V. Amfiteatrov; în 1913—1915 ea a fost condusă de N. Suhanov (N. N. Ghimmer). Pe lista colaboratorilor revistei figurau: F. I. Dan, E. D. Kuskova, L. Martov, G. V. Plehanov, S. N. Prokopovici, V. M. Cernov și alții. Revista nu avea nici

un fel de legături cu masele muncitorești. În 1914, Lenin a caracterizat orientarea revistei „Sovremennik” drept „un amestec de narodnicism și marxism” (Opere complete, vol. 25, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 161). În anii războiului imperialist mondial, revista s-a situat pe pozițiile social-șovinismului. — 156.

- 164 „Labour Leader” — săptămînal; apare din 1891; din 1893 a fost organul de presă al Partidului laburist independent din Anglia. Din 1922 ziarul a apărut sub denumirea de „New Leader”; din 1946 apare sub denumirea de „Socialist Leader”. — 159.
- 165 *Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.* a avut loc la Berna între 14 și 19 februarie (27 februarie — 4 martie) 1915. Ea a fost convocată din inițiativa lui Lenin și a avut importanța unei conferințe generale de partid, deoarece în timpul războiului nu era posibilă convocarea congresului partidului sau a conferinței generale a P.M.S.D.R.

La conferință au participat reprezentanți ai C.C. al P.M.S.D.R., ai Organului Central al P.M.S.D.R., ziarul „Soșial-Demokrat”, ai organizației social-democrate a femeilor, ai secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. — ai grupurilor din Paris, Zürich, Berna, Lausanne, Geneva, Londra și grupului de la Baugy. La conferință au participat: V. I. Lenin, N. K. Krupskaja, I. F. Armand, V. M. Kasparov, G. L. Șklovski, F. Ilin, N. V. Krîlenko, I. Koronblium, M. M. Haritonov, G. I. Belenki, G. E. Zinoviev, N. I. Buharin și alții. Ca invitați la conferință au participat toți membrii secției de la Berna, unii membri ai secției din Lausanne și ai grupului de la Baugy. V. I. Lenin a fost delegat din partea C.C. și O.C. ale P.M.S.D.R. El a condus toate lucrările conferinței.

Ordinea de zi a conferinței a fost următoarea: 1. Dări de seamă ale secțiilor; 2. Războiul și sarcinile partidului (atitudinea față de alte grupări politice); 3. Sarcinile organizațiilor din străinătate (atitudinea față de acțiunile comune și față de măsurile luate de diferite grupuri); 4. O.C. și noul ziar; 5. Atitudinea față de problemele „coloniilor” (problemele „coloniilor” de emigranți); 6. Alegerea Comitetului organizațiilor din străinătate; 7. Diverse. Punctul principal de pe ordinea de zi a conferinței a fost problema războiului și sarcinile partidului. Referatul în această problemă a fost prezentat de Lenin.

V. I. Lenin a dezvoltat în referatul său tezele din manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia”. După cum au arătat rezoluțiile secției din Montpellier, și îndeosebi ale grupului de la Baugy, adoptate înainte de conferință, unii membri ai secțiilor bolșevice nu au înțeles modul în care aborda Lenin problema războiului civil; ei au obiectat împotriva lozincii înfrîngerii „propriului” guvern, au lansat lozincă păcii, n-au înțeles necesitatea și importanța luptei împotriva centrismului. În cursul dezbaterilor din cadrul conferinței, aceste

probleme au fost lămurite, iar tezele lui Lenin au fost unanim sprijinite. Numai Buharin a susținut tezele greșite ale rezoluției grupului de la Baugy, a obiectat împotriva lozincilor partidului și ale social-democrației internaționale formulate de Lenin. În tezele sale, caracterizate ulterior de V. I. Lenin drept „culmea absurdității : o rușine, semianarhism“ (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 191), Buharin s-a ridicat împotriva revendicării dreptului națiunilor la autodeterminare și în general împotriva revendicărilor din programul-minimum, declarând că ele „contravin“ revoluției socialiste. Nimeni n-a sprijinit însă la conferință tezele lui Buharin.

Problema lozincii „Statelor Unite ale Europei“ a dat naștere unor vii discuții. După cum scrie Lenin în cuvântarea sa pe marginea rezoluțiilor conferinței, această discuție a căpătat un caracter politic unilateral și s-a hotărât ca discutarea acestei probleme să fie amânată pînă cînd se va analiza în presă latura economică a problemei. În presă însă, lozinca „Statelor Unite ale Europei“ n-a fost pe larg dezbătută. Problema a fost epuizată prin publicarea în nr. 40 al ziarului „Soțial-Demokrat“ a articolului lui V. I. Lenin „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei“, în care V. I. Lenin a explicat caracterul nejust al acestei lozinci (vezi volumul de față, p. 355—359).

În rezoluțiile adoptate pe marginea referatului prezentat de V. I. Lenin, Conferința de la Berna a stabilit sarcinile și tactica partidului bolșevic în condițiile războiului imperialist.

Conferința a adoptat, de asemenea, rezoluțiile : „Sarcinile organizațiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.“, „Atitudinea față de problemele «coloniale»“ și „Cu privire la colectele în folosul Organului Central“. În legătură cu încercarea grupului de la Baugy de a organiza un ziar propriu, separat de O.C. al P.M.S.D.R., la conferință a fost pusă problema „O.C. și crearea unui ziar nou“. În rezoluția cu privire la această problemă, conferința a declarat că este întru totul solidară cu orientarea ideologică a O.C. și cu poziția acestuia față de război și a recunoscut că este necesar ca O.C. să apară mai des ; la punctul 3, scris de Lenin (vezi volumul de față, p. 375, se spunea că conferința îi cheamă pe membrii secțiilor din străinătate să sprijine sistematic O.C. În completare la această rezoluție cu caracter confidențial, conferința a arătat că este bine ca grupul de la Baugy să nu editeze un ziar propriu și a făcut apel la unirea tuturor forțelor partidului în jurul instituțiilor de partid indicate în rezoluțiile conferinței. Conferința a ales noul Comitet al organizațiilor din străinătate ale partidului.

V. I. Lenin a dat o înaltă apreciere importanței Conferinței de la Berna și a depus mari eforturi pentru răspîndirea mai largă a hotărîrilor acesteia, care, după cum arăta el, expuneau precis principiile și tactica partidului. Toate rezoluțiile importante ale conferinței, împreună cu introducerea, scrisă de Lenin, au fost publicate în ziarul „Soțial-Demokrat“ și ca anexă în broșura lui V. I. Lenin „Socialismul și războiul“, publicată în

limbile rusă și germană. Rezoluțiile Conferinței de la Berna au fost de asemenea publicate sub formă de foaie volantă în limba franceză. Aceasta a fost difuzată delegaților la Conferința socialistă de la Zimmerwald și trimisă elementelor de stînga din rîndul social-democrației internaționale. Vezi rezoluțiile conferinței în „Rezoluțiile și hotărîrile congreselor, conferințelor P.C.U.S. și ale plenarelor C.C.“, partea I, București, Editura pentru literatură politică, 1954, p. 335—342. — 160.

166 Poziția oficială a Bundului în problema războiului a fost formulată în manifestul C.C. al Bundului adoptat în noiembrie 1914 și publicat în „Foaia informativă“ nr. 7 (ianuarie 1915). C.C. al Bundului chema la luptă pentru pace „prin exercitarea în mod organizat a unei presiuni asupra guvernelor tuturor țărilor beligerante“. Vorbind despre șovinismul germanofil, Lenin face evident aluzie la referatul prezentat de V. Kosovski (M. I. Levinson), unul dintre liderii Bundului, la Berna la 10 octombrie, și la articolul acestuia „Legenda eliberatoare“ din nr. 7 al „Foi informative“. — 165.

167 „*Naše Slovo*“ — ziar menșevic ; a apărut la Paris din ianuarie 1915 pînă în septembrie 1916, în locul ziarului „Golos“ ; la acest ziar, Troțki a colaborat în mod susținut. — 166.

168 „*Pravda*“ — cotidian bolșevic legal ; primul număr a apărut la Petersburg în ziua de 22 aprilie (5 mai) 1912.

Hotărîrea cu privire la necesitatea editării unui cotidian muncitoresc de masă a fost adoptată în cursul lucrărilor Conferinței a VI-a generale (de la Praga) a P.M.S.D.R.

„*Pravda*“ a luat ființă în condițiile noului avînt revoluționar, cînd în întreaga țară s-a ridicat un val de greve politice de masă, prilejuite de masacrul de la Lena. Ziarul era editat din fondurile strînse de muncitori ; el era difuzat într-un număr de circa 40 000 de exemplare, dar tirajul anumitor numere a atins cifra de 60 000 de exemplare. Lenin a caracterizat organizarea unui cotidian muncitoresc drept o măreață operă istorică săvîrșită de muncitorii din Petersburg.

Din punct de vedere ideologic, „*Pravda*“ era condusă de Lenin ; el scria aproape zilnic articole pentru ziar, dădea directive redacției. Lenin lupta ca ziarul să fie scris într-un spirit combativ, revoluționar. Membri ai redacției ziarului „*Pravda*“ și colaboratori activi în diferite perioade au fost : N. N. Baturin, Demian Bednîi, A. I. Ulianova-Elizarova, K. S. Eremeev, M. I. Kalinin, N. K. Krupskaia, S. V. Malșev, L. R. și V. R. Menjinski, V. M. Molotov, V. I. Nevski, M. S. Olminski, N. I. Podvoiski, N. G. Poletaev, M. A. Saveliev, K. N. Samoilova, N. A. Skripnik, I. M. Sverdlov, I. V. Stalin, P. I. Stucika ș.a. La ziar colaborau activ deputații bolșevici din Duma a IV-a de stat. A. M. Gorki a publicat numeroase lucrări în ziarul „*Pravda*“.

„Pravda“ înfăptuia legătura de zi cu zi între partid și masele largi populare. În jurul ziarului s-a format o numeroasă armată de corespondenți muncitori. În fiecare număr al ziarului apăreau zeci de corespondențe ale muncitorilor. În doi ani și ceva s-au publicat peste 17 000 de corespondențe trimise de muncitori. Ziarul înfațșa lipsa de drepturi a oamenilor muncii, aducea exemple edificatoare în privința mizeriei în care trăiau muncitorii, descria defășurarea grevelor, promova politica partidului de conducere a mișcării revoluționare în continuă dezvoltare; el educa masele în spiritul solidarității proletare, în spiritul internaționalismului proletar. Ziarul acorda o importanță deosebită descrierii situației țaranimii în Rusia țaristă. El avea o „rubrică țărănească“. În paginile ziarului „Pravda“, Lenin lupta cu consecvență pentru hegemonia proletariatului în revoluția ce se apropia, pentru alianța dintre clasa muncitoare și țărănime, demasca tendințele contrarevoluționare ale burgheziei liberale.

O mare parte din munca organizatorică a partidului era concentrată la redacția ziarului „Pravda“. Aici se organizau întâlniri cu reprezentanții celulelor de partid locale, se primeau informații despre munca de partid din fabrici și uzine, de aici se transmiteau directivele de partid ale Comitetului Central și ale Comitetului de partid din Petersburg.

„Pravda“ era supusă în permanență represiunilor polițienești. Ziarul a fost suspendat de guvernul țarist de 8 ori, dar a continuat să apară sub alte denumiri: „Raboceaia Pravda“, „Severnaia Pravda“, „Pravda Truda“, „Za Pravdu“, „Proletarskaia Pravda“, „Puti Pravdi“, „Rabocii“, „Trudovaia Pravda“. În aceste condiții grele, bolșevicii au izbutit să publice în doi ani și ceva 636 de numere ale ziarului „Pravda“. La 8 (21) iulie 1914 ziarul a fost suspendat.

Ziarul „Pravda“ și-a reluat apariția abia după revoluția burghezo-democratică din februarie 1917. Începînd de la 5 (18) martie 1917, el a început să apară ca organ al Comitetului Central și al Comitetului din Petersburg al P.M.S.D.R. În perioada iulie-octombrie 1917, ziarul „Pravda“ a avut de suferit represiuni din partea guvernului provizoriu contrarevoluționar, fiind nevoit să-și schimbe în repetate rînduri denumirea: „Listok «Pravdi»“, „Proletarii“, „Rabocii“, „Rabocii Puti“. După victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, începînd din 27 octombrie (9 noiembrie) 1917 ziarul a început să apară iarăși sub vechea denumire: „Pravda“.

Ziarul „Pravda“ are o însemnătate excepțională în istoria partidului bolșevic și a revoluției. Ziarul a fost un propagandist, agitator și organizator colectiv în lupta pentru aplicarea politicii partidului. El s-a situat în centrul luptei pentru partinitate, a combătut cu hotărîre pe menșevicii-lichidatori, pe otzoviști și pe troțkiști, a demascat rolul lor trădător. „Pravda“ a luptat împotriva oportunismului și a centrismului internațional. Ziarul îi educa pe muncitori în spiritul marxismului revoluționar. El a contribuit la creșterea considerabilă a partidului, la unirea rîndurilor sale, la

întărirea legăturii sale cu masele. Datorită activității ziarului „Pravda”, s-a pus temelia de granit a partidului bolșevic de masă. Generația de muncitori înaintați educată de „Pravda” a jucat un rol remarcabil în Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și în construirea socialismului.

„Pravda” ocupă un loc deosebit de important în istoria presei bolșevice. Ziarul „Pravda” a fost primul ziar muncitoresc legal de masă și a marcat o etapă nouă în dezvoltarea presei clasei muncitoare din Rusia și a proletariatului internațional. Începând din 1914, ziua apariției primului număr din „Pravda” a devenit sărbătoarea presei muncitorești.

Lenin a caracterizat activitatea ziarului „Pravda” în articolele „Bilanțul unei activități de o jumătate de an”, „Muncitorii și «Pravda»”, „Clasa muncitoare și presa muncitorească”, „Raportul C.C. al P.M.S.D.R. și instrucțiunile date delegației C.C. la Consfățuirea de la Bruxelles”, „Cu privire la rezultatele obținute de ziua presei muncitorești”, „La a zecea aniversare a «Pravdei»” etc. (vezi Opere complete, vol. 21, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 442—458; vol. 22, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 76—78; Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1959, p. 365—373; p. 499—542; 555—563; Opere, vol. 33, București, E.S.P.L.P. 1957, p. 340—343). — 166.

- 169 Procesul intentat deputaților bolșevici în Duma a IV-a de stat (A. E. Badaev, M. K. Muranov, G. I. Petrovski, F. N. Samoilov, N. R. Șagov) și altor social-democrați care au participat la Conferința de partid ilegală de la Ozerki a avut loc la 10 (23) februarie 1915. Procesul a fost judecat de un complet special al Curții de apel din Petrograd. Acuzația a fost formulată în baza articolului 102 (participarea la o organizație care își propune drept scop răsturnarea orînduirii de stat existente). Principalul cap de acuzare împotriva deputaților bolșevici au fost tezele lui Lenin „Sarcinile social-democrației revoluționare în războiul european”, care le-au fost confiscate în momentul percheziției și manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia”, publicat în ziarul „Soșial-Demokrat” (vezi volumul de față, p. 1—7, 13—22).

Toți cei cinci deputați bolșevici au fost condamnați la deportare pe viață în ținutul Turuhan (Siberia de răsărit). În nr. 40—43 al ziarului „Den” din 11—14 februarie 1915 a fost publicată sub titlul „Procesul deputaților” o relatare în legătură cu procesul fracțiunii social-democrate în Dumă. — 167.

- 170 „Den” — cotidian liberal burghez. A început să apară în 1912 la Petersburg. La acest ziar colaborau menșevicii-lichidatori, în miinile cărora a trecut cu totul după revoluția din februarie 1917. La 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, ziarul a fost interzis de Comitetul militar-revoluționar de pe lângă Sovietul din Petrograd. — 168.

- 171 „*Reci*” — cotidian, organul central al partidului cadet ; a apărut la Petersburg de la 23 februarie (8 martie) 1906, în redactarea efectivă a lui P. N. Miliukov și I. V. Ghessen și cu colaborarea activă a lui M. M. Vinaver, P. D. Dolgorukov ș.a. Ziarul a fost interzis la 26 octombrie (8 noiembrie) 1917 de Comitetul militar-revoluționar de pe lângă Sovietul din Petrograd. Pînă în august 1918 a continuat să apară sub diferite denumiri : „*Nașa Recî*”, „*Svobodnaia Recî*”, „*Vek*”, „*Novaia Recî*”, „*Naș Vek*”. — 168.
- 172 „*Severnaia Raboceaia Gazeta*” — cotidian legal al menșevicilor-lichidatori ; a apărut la Petersburg de la 30 ianuarie (12 februarie) pînă la 1 (14) mai 1914. V. I. Lenin a numit ironic această publicație „*Severnaia Likvidatorskaia Gazeta*”. — 172.
- 173 „*Le Temps*” — cotidian ; a apărut la Paris din 1861 pînă în 1942. El exprima interesele cercurilor cîrmuitoare din Franța și de fapt era organul oficial al Ministerului Afacerilor Externe.
„*L'Écho de Paris*” — ziar burghez, ultrareacționar ; a apărut la Paris din 1884 pînă la 1938. — 176.
- 174 „*Journal des Débats Politiques et Littéraires*” — revistă săptămînală burgheză ; a apărut la Paris din 1894 pînă în 1934. Lenin se referă la articolul „*Conferința de la Londra a socialiștilor*”, publicat în nr. 15 din 19 februarie 1915 al revistei. — 176.
- 175 „*Informaționnii Listok Zagranicinnoi Organizații Bunda*” — a apărut la Geneva din iunie 1911 pînă în iunie 1916. În total au apărut 11 numere. O continuare a publicației „*Informaționnii Listok*” a fost „*Biulleten Zagranicinogo Komiteta Bunda*”. — 177.
- 176 „*Izvestiia Zagranicinogo Sekretariata Organizaționnogo Komiteta Rossiiskoi Soțial-Demokraticeskoii Rabocej Partii*” — ziar menșevic ; a apărut la Geneva din februarie 1915 pînă în martie 1917. În total au apărut 10 numere. — 177.
- 177 Cu puțin timp înaintea Conferinței de la Londra a socialiștilor din țările Antantei, care a avut loc la 14 februarie 1915, redacția ziarului „*Nașe slovo*” a trimis o scrisoare lui P. B. Akselrod (C.O.) și lui V. I. Lenin (C.C. al P.M.S.D.R.) în care propunea ca la apropiata conferință elementele internaționaliste din P.M.S.D.R. să acționeze în comun.
În scrisoarea de răspuns adresată redacției ziarului „*Nașe Slovo*” la 9 februarie 1915, Lenin a comunicat că C.C. al P.M.S.D.R. acceptă propunerea cu privire la discutarea planului de acțiuni comune și a expus proiectul de declarație care urma să fie prezentat la Conferința de la Londra pe baza căruia considera că este posibilă o înțelegere. În scrisoarea sa, Lenin arăta că Comitetul de organizare menșevic și Bundul s-au situat pe poziții social-șoviniste (vezi Opere, vol. 21, București, Editura.

- politică, 1959, p. 111—114). Redacția ziarului „Naše Slovo” n-a fost de acord cu proiectul de declarație prezentat de bolșevici și a elaborat o declarație proprie în apărarea poziției C.O. și a Bundului. Declarația ziarului „Naše Slovo” a fost publicată în nr. 26 al ziarului din 27 februarie 1915. — 177.
- 178 „*Tägliche Rundschau*” — cotidian burghez de orientare naționalistă ; a apărut la Berlin începînd din octombrie 1880. În 1922 a fost vîndut ziarului „*Deutsche Allgemeine Zeitung*”. Din decembrie 1924 pînă în 1928 a reapărut sub titlul „*Neue Tägliche Rundschau*” ; în 1933 și-a încetat apariția. — 179.
- 179 Este vorba de articolul lui K. Kautsky „*Die Sozialdemokratie im Kriege*”, apărut în nr. 1 al revistei „*Die Neue Zeit*” din 2 octombrie 1914. — 179.
- 180 Lucrarea lui K. Kautsky „*Die Internationalität und der Krieg*” a fost publicată în nr. 8 al ziarului „*Die Neue Zeit*” din 27 noiembrie 1914. În 1915, redacția ziarului „*Vorwärts*” a publicat-o sub formă de broșură separată. În limba rusă această lucrare a apărut în nr. 1 și 2 ale revistei „*Naše Delo*”. În același număr a apărut și articolul lui A. N. Potresov „*La hotarul dintre două epoci*”, criticat aici de V. I. Lenin. — 181.
- 181 Este vorba de articolul lui K. Kautsky „*Krieg und Frieden*”, apărut în nr. 30 al revistei „*Die Neue Zeit*” din 28 aprilie 1911. — 182.
- 182 V. I. Lenin se referă la „*Nașa Zarea*”, revista menșevicilor-lichidatori. — 187.
- 183 Bundistul Ionov (F. M. Koighen) și-a ținut referatul pe tema „*Metodele organizatorice de reconstituire a Internaționalei*” la Nervi (Elveția) la sfîrșitul lunii martie 1915. — 187.
- 184 „*Voprosi Strahovania*” — revistă legală bolșevică ; a apărut, cu unele întreruperi, din octombrie 1913 pînă în martie 1918 la Petersburg. A dus lupta nu numai pentru înfăptuirea asigurărilor sociale muncitorești, dar și pentru „*lozincile neciuntite*” ale bolșevicilor : ziua de lucru de 8 ore, confiscarea pămînturilor moșierești și republica democratică. La revistă au colaborat bolșevicii N. A. Skrîpnik, P. I. Stucika, N. M. Șvernîk, A. N. Vinokurov și alții. — 190.
- 185 „*Severnii Golos*” — săptămînal menșevic ; a apărut la Petrograd din ianuarie pînă în martie 1915. — 190.

- 186 „*The Economist*” — revistă săptămînală engleză cu caracter politic și economic, organ de presă al marii burghezii industriale; apare la Londra din 1843. — 191.
- 187 În nr. 85 al ziarului „*Naše Slovo*” a fost publicată rezoluția Consfătuirii redacției și a colectivului colaboratorilor din Paris al acestui ziar, în care s-a formulat punctul de vedere al redacției în legătură cu sarcinile ei, precum și cu atitudinea ei politică. Doi membri ai redacției, V. A. Antonov-Ovseenko și D. Z. Manuilski, au făcut la această consfătuire opinie separată. — 194.
- 188 Este vorba de guvernatorul orașului S. — personaj din romanul lui I. S. Turgheniev „*Desțelenire*”. — 195.
- 189 „*Lichtstrahlen*” — revistă lunară, organul grupului social-democraților de stînga din Germania („Socialiștii internaționaliști din Germania”), editată sub îngrijirea redacțională a lui J. Brochardt. Din 1913 pînă în 1921 revista a apărut neregulat la Berlin. La revistă au colaborat A. Pannekoek, A. Balabanova etc. — 195.
- 190 „*Die Internationale*” — revistă consacrată „problemelor de practică și teorie a marxismului”, înființată de R. Luxemburg și F. Mehring. Primul număr al acestei reviste a apărut în aprilie 1915. Revista a publicat următoarele articole: R. Luxemburg, „Refacerea Internaționalei”, F. Mehring, „Dascălii noștri și politica instanțelor de partid”, C. Zetkin „Pentru pace” etc. Revista a apărut la Düsseldorf într-un tiraj de 9 000 de exemplare. Matrițele revistei au fost expediate lui R. Grimm la Berna, în vederea tipăririi tirajului pentru Elveția și alte țări. Editarea revistei a fost reluată în 1918, după revoluția din noiembrie din Germania. Revista a continuat să apară ilegal și în perioada dictaturii fasciste, pînă în 1939. — 195.
- 191 Este vorba de Conferința a VI-a generală (de la Praga) a P.M.S.D.R., care a avut loc la Praga în zilele de 5—17 (18—30) ianuarie 1912. Conferința de la Praga a jucat de fapt rolul unui congres. Conferința a fost condusă de V. I. Lenin. El a prezentat rapoartele cu privire la momentul actual și sarcinile partidului, cu privire la activitatea Biroului socialist internațional și a luat cuvîntul în legătură cu o serie de alte probleme. Lenin a întocmit proiecte de rezoluții în toate problemele importante de pe ordinea de zi a conferinței.
- O mare importanță principială și practică au avut rezoluțiile adoptate la congres: „Cu privire la lichidatorism și la grupul lichidatorilor” și „Cu privire la organizația de partid din străinătate”. Conferința a declarat că, prin comportarea lor, lichidatorii s-au pus definitiv în afara partidului și i-a exclus din P.M.S.D.R. Conferința a condamnat activitatea grupurilor anti-partinice din străinătate: menșevicii-golosiști, vperediștii și

troțkiștii. Ea a declarat că este absolut necesar ca în străinătate să existe o singură organizație de partid, care să-și desfășoare, sub controlul și sub conducerea C.C., activitatea de sprijinire a partidului, și a arătat că grupurile din străinătate „care nu se supun centrului de activitate social-democrată din Rusia, adică Comitetului Central, și care provoacă dezorganizare stabilind relații separate cu Rusia, peste capul C.C., nu se pot folosi de numele P.M.S.D.R.“. Conferința a adoptat rezoluția „Cu privire la caracterul și formele organizatorice ale muncii de partid” și a aprobat proiectul Statutului de organizare a partidului propus de Lenin; a aprobat ca Organ Central al partidului ziarul „Social-Demokrat”, a ales Comitetul Central al partidului și a creat Biroul din Rusia al C.C.

Conferința de la Praga a P.M.S.D.R. a avut un rol excepțional în construirea partidului bolșevic, partid de tip nou, în consolidarea unității sale. Ea a făcut bilanțul unei întregi perioade istorice a luptei bolșevicilor împotriva menșevicilor și, izgonind din partid pe menșevicii-lichidatori, a consfințit victoria bolșevicilor; conferința a stabilit linia politică și tactica partidului în condițiile noului avânt revoluționar.

Conferința de la Praga a avut o mare însemnătate internațională. Ea a dat elementelor revoluționare din partidele Internaționalei a II-a un exemplu de luptă hotărâtă împotriva oportunismului, mergând pînă la ruptura organizatorică totală cu oportuniștii. Amănunte despre Conferința de la Praga, vezi în Opere complete, vol. 21, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 127—164. — 198.

- 192 Cu prilejul alegerilor pentru Duma a IV-a de stat, care au avut loc în toamna anului 1912, au fost aleși șase bolșevici. Aceștia reprezentau principalele gubernii industriale în care erau concentrat $\frac{4}{5}$ din proletariatul Rusiei. Apărînd în Dumă punctul de vedere al partidului, deputații bolșevici, a căror activitate era îndrumată de Lenin, au expus cu curaj revendicările clasei muncitoare. Ei s-au ridicat împotriva pregătirii războiului imperialist, au vorbit despre starea de mizerie a muncitorilor și țăranilor, despre asuprirea națională. Demascînd politica antipopulară a țarismului, deputații bolșevici au folosit pe larg ca formă de propagandă interpelarea guvernului în Dumă în chestiunile cele mai vitale. Ei au făcut în Duma a IV-a următoarele interpelări: în legătură cu evenimentele de la Lena, cu prigonirea sindicatelor muncitorilor, cu interzicerea întrunirilor și alegerilor în organele de asigurări, în legătură cu explozia de la Uzina „Ohta” și cu torturarea deținuților politici din închisori, în legătură cu reprimările împotriva greviștilor, în legătură cu lockout-urile de la fabricile de textile etc. Cînd a început războiul imperialist mondial, deputații bolșevici din Dumă au refuzat să voteze pentru credite de război și au desfășurat muncă revoluționară în mase. — 198.

193 *Conferința socialistă internațională a femeilor* a avut loc la Berna între 26 și 28 martie 1915. Ea a fost convocată din inițiativa organizației din străinătate a revistei „Rabotnița”, cu participarea nemijlocită a Clarei Zetkin, care era pe atunci președintă a Biroului internațional al femeilor socialiste. I. F. Armand, N. K. Krupskaia ș.a. s-au ocupat, sub conducerea lui V. I. Lenin, de întreaga muncă de pregătire a convocării conferinței. „Ilici a depus toate eforturile și toată pasiunea sa pentru a strânge forțele în vederea luptei pe frontul internațional — a scris mai târziu N. K. Krupskaia. — «Nu e nici o nenorocire că sîntem atît de puțini — a spus el odată —, alături de noi vor fi milioane». El a elaborat și rezoluția noastră pentru conferința femeilor care urma să se țină la Berna și a urmărit lucrările ei” (N. K. Krupskaia. „Amintiri despre Lenin”, București, Editura politică, 1960, p. 252). Autoritățile au pus tot felul de piedici delegatelor la conferința din Elveția, au refuzat să le elibereze pașapoarte, iar conducătorii oportuniști ai partidelor socialiste le-au amenințat pe delegate cu excluderea din partid. La conferință au participat 29 de delegate din partea organizațiilor de femei din Anglia, Germania, Olanda, Franța, Polonia, Rusia, Elveția. Delegația rusă era formată din 7 persoane: 4 din partea C.C. al P.M.S.D.R. (Armand, Krupskaia etc.) și 3 din partea C.O.

Majoritatea delegatelor la conferință se aflau sub influența centristilor și, de aceea, în loc să dezbată sarcinile comune care stăteau în fața socialiștilor în legătură cu războiul, s-au limitat la discutarea raportului prezentat de C. Zetkin „Cu privire la acțiunile internaționale ale femeilor socialiste în favoarea păcii”. Rezoluția în această problemă a fost elaborată de C. Zetkin cu participarea delegatelor din Anglia și Olanda și a avut un caracter centrist. Reprezentantele C.C. al P.M.S.D.R. la conferință au propus un proiect de rezoluție scris de Lenin, care indica femeilor socialiste calea luptei revoluționare împotriva războiului și oportunismului mondial. La conferință, I. F. Armand s-a ridicat în apărarea acestui proiect. Conferința a adoptat rezoluția întocmită de C. Zetkin.

V. I. Lenin a apreciat conferința ca o încercare de a restabili legăturile internaționale și a căutat s-o folosească în scopul unirii elementelor internaționaliste pe poziții revoluționare. Dar, după cum a arătat el mai târziu, această conferință, precum și alte conferințe internaționale ale internaționaliștilor care s-au ținut în acea perioadă, deși erau animate de intenții bune, „n-au trasat internaționaliștilor o linie de luptă”, „s-au limitat să repete vechile rezoluții” și „au însemnat, în cel mai bun caz, *un pas pe loc*” (vezi volumul de față, p. 340—341).

Materialele Conferinței socialiste internaționale a femeilor au fost publicate în suplimentul nr. 42 al ziarului „Soțial-Demokrat” din 1 iunie 1915. — 200.

- 194 Articolul „*Falimentul Internaționalei a II-a*” a fost publicat în nr. 1—2 al revistei „*Kommunist*”, care a apărut în septembrie 1915.

Revista „*Kommunist*” a fost fondată de Lenin și editată de redacția ziarului „*Soțial-Demokrat*”, împreună cu G. L. Peatakov și E. B. Boș, care o finanțau. Din redacția revistei a făcut parte și N. I. Buharin. Ea nu a apărut decât într-un singur număr (dublu). În afară de articolul „*Falimentul Internaționalei a II-a*”, în această revistă au fost publicate alte două articole ale lui Lenin: „*Glasul unui socialist francez cinstit*” și „*Imperialismul și socialismul în Italia*”.

Planul editării revistei a fost elaborat de Lenin încă din primăvara anului 1915. Sub conducerea sa, a avut loc o consfătuire de organizare a redacției revistei. Lenin intenționa să facă din „*Kommunist*” un organ al social-democraților de stînga. Curînd însă s-au ivit divergențe serioase între redacția ziarului „*Soțial-Demokrat*” și Buharin-Peatakov și Boș, divergențe care s-au ascuțit după apariția nr. 1—2 al revistei. Grupul lui Buharin-Peatakov și Boș s-a situat pe poziții nejuste într-o serie de probleme principiale ale programului și tacticii partidului, cum ar fi: dreptul națiunilor la autodeterminare, rolul revendicărilor democratice și al programului-minimum în general etc., încercînd să folosească revista în scopurile lor fracționiste. În cadrul redacției, Lenin a dus lupta împotriva grupului Buharin-Peatakov și Boș, demascînd concepțiile lor antibolșevice și acțiunile lor fracționiste și criticînd cu asprime atitudinea împăciuitořistă a lui Zinoviev și Slepnikov față de acest grup.

Ținînd seama de comportarea antipartinică a acestui grup, redacția ziarului „*Soțial-Demokrat*” a declarat, potrivit propunerii lui Lenin, că consideră imposibilă editarea în continuare a revistei „*Kommunist*”. Luînd cunoștință de divergențele de păreri din sînul redacției „*Kommunist*”, Biroul C.C. din Rusia s-a declarat întru totul solidar cu redacția O.C. „*Soțial-Demokrat*”, exprimîndu-și dezideratul ca „toate publicațiile C.C. să fie redactate avînd o orientare consecventă în deplin acord cu linia C.C., adoptată la începutul războiului”. Din octombrie 1916 redacția ziarului „*Soțial-Demokrat*” a început să editeze „*Sbornik «Soțial-Demokrata»*”. — 209.

- 195 Este vorba de rezoluția adoptată la 20 septembrie 1912 de Congresul de la Chemnitz al social-democraților germani în problema imperialismului și a atitudinii socialiștilor față de război. Rezoluția condamna politica imperialistă și sublinia importanța luptei pentru pace: „*Parteitagul declară că este ferm hotărît să facă totul pentru a instaura înțelegerea reciprocă între națiuni și a apăra pacea. El cere ca prin acorduri internaționale să se pună capăt întrecerii nebunești în domeniul înarmărilor, care amenință pacea și care duce cu pași repezi omenirea spre o catastrofă îngrozitoare... Parteitagul așteaptă ca membrii de partid să depună neobosit toate eforturile... pentru a lupta cu energie*”

sporită împotriva imperialismului, pînă va fi doborât" („Handbuch der sozial-demokratischen Parteitage von 1910 bis 1913“, München, 1917, S. 243—244). — 212.

196 Este vorba de broșura lui E. David „Die Sozialdemokratie und Vaterlandsverteidigung“, Berlin, 1915. — 214.

197 *Teoria struvismului*, struvismul — o denaturare burghezo-liberală a marxismului, căreia i se spunea astfel după numele reprezentantului principal al „marxismului legal“ din Rusia, P. B. Struve. „Marxismul legal“ a luat naștere ca curent social-politic în rîndul intelectualității burgheze din Rusia în ultimul deceniu al secolului trecut. „Marxiștii legali“, în frunte cu Struve, au încercat să folosească marxismul în interesul burgheziei. Lenin a arătat că struvismul ia din marxism tot ceea ce-i convine burgheziei liberale, suprimînd suflul viu al marxismului — spiritul său revoluționar, teoria pieirii inevitabile a capitalismului, teoria revoluției proletare și a dictaturii proletariatului. Struve ridică în slăvi sistemul capitalist, lansa îndemnul „să învățăm de la capitalism“. În lucrarea „Conținutul economic al narodnicismului și critica sa în cartea d-lui Struve“, Lenin a spus unei critici vehemente „marxismul legal“, pe care l-a calificat drept o reflecție a marxismului în literatura burgheză și i-a demască pe „marxiștii legali“ ca pe niște ideologi ai burgheziei liberale. Ulterior, caracterizarea făcută de Lenin „marxiștilor legali“ s-a adevărit întru totul: mulți dintre ei au devenit ca deți notorii, iar apoi albgardiști înverșunați.

Lupta hotărîită dusă de Lenin împotriva „marxismului legal“ din Rusia a fost în același timp și o luptă împotriva revizionismului internațional, constituind un exemplu de intransigență ideologică față de orice denaturare a teoriei marxiste. — 226.

198 Această expresie aparține marelui poet german J. W. Goethe. — 236.

199 Este vorba de manifestul țarului — legea cu privire la crearea Dumei de stat și regulamentul alegerilor pentru Dumă publicate la 6 (19) august 1905. Duma a primit denumirea de Duma bulgîhinistă, după numele ministrului de interne A. G. Bulgîhin, care fusese însărcinat de țar să întocmească proiectul de lege. Numai moșierii, capitaliștii și un mic număr de țărani înstăriți aveau drept de vot în alegerile pentru această Dumă. Majoritatea populației — muncitorii, țărani săraci, muncitorii agricoli, intelectualitatea democratică — era lipsită de drepturi electorale; la alegeri nu puteau participa femeile, militarii, studenții, persoanele care nu împliniseră vîrsta de 20 de ani, precum și o serie de naționalități asuprite din Rusia țaristă. Duma de stat nu avea dreptul să adopte nici o lege; ea putea numai să discute unele probleme, ca organ consultativ pe lîngă țar. Caracterizînd Duma lui Bulgîhin, Lenin scria că ea este „cea mai nerușinată

batjocură de «reprezentanță populară» (Opere complete, vol. 11, București, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 179).

Bolșevicii cheamă pe muncitori și țărani la boicotarea activă a Dumei lui Bulîghin, punînd în centrul campaniei de agitație lozincile : insurecție armată, armată revoluționară, guvern revoluționar provizoriu. Campania de boicotare a Dumei lui Bulîghin a fost folosită de bolșevici pentru mobilizarea tuturor forțelor revoluționare, pentru organizarea unor greve politice de masă și pregătirea insurecției armate.

Alegerile pentru Duma lui Bulîghin n-au mai avut loc ; guvernul n-a reușit să convoace această Dumă. Ea a fost măturată de avîntul crescînd al revoluției și de greva politică generală din octombrie 1905.

În legătură cu Duma lui Bulîghin, vezi articolele lui Lenin : „Tocmeala în jurul constituției“, „Boicotarea Dumei lui Bulîghin și insurecția“, „«Unitatea dintre țar și popor și dintre popor și țar»“, „În coada burgheziei monarhiste sau în fruntea proletariatului revoluționar și a țărănimii revoluționare?“ etc. (Opere complete, vol. 10, București, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 67—71 ; vol. 11, p. 162—170 ; 176—185 ; 193—205). — 237.

200 *Jaurèsiştii* — adepții socialistului francez J. Jaurès, care au procedat la revizuirea principiilor fundamentale ale marxismului și au făcut propagandă în favoarea colaborării de clasă a proletariatului cu burghezia. În 1902, jaurèsiştii au format Partidul socialist francez, care s-a situat pe poziții reformiste. În 1905, acest partid a fuzionat cu Partidul socialist din Franța, de sub conducerea lui J. Guesde, formînd Partidul socialist francez.

În timpul războiului imperialist mondial (1914—1918), jaurèsiştii, care formau majoritatea în conducerea Partidului socialist francez, au susținut fățiș războiul imperialist și s-au situat pe pozițiile social-șovinismului. — 244.

201 *Curentul guesdist* — guesdiștii, orientarea guesdistă — curent marxist revoluționar în mișcarea socialistă franceză de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, avînd în frunte pe J. Guesde. În 1901, adepții luptei de clasă revoluționare, în frunte cu J. Guesde, au întemeiat Partidul socialist din Franța. În 1905, guesdiștii au fuzionat cu Partidul socialist francez, partid reformist. În Partidul socialist francez, guesdiștii s-au situat pe poziții centriste. În timpul războiului imperialist mondial au trecut pe pozițiile social-șovinismului. J. Guesde și M. Sembat au intrat în guvernul imperialist al Franței. — 244.

202 „*Le Socialisme*“ — revistă ; a apărut la Paris din 1907 pînă în iunie 1914. A fost redactată și editată de socialistul francez J. Guesde. — 244.

- 203 Este vorba de cartea lui A. Sartorius von Waltershausen. „Das Volkswirtschaftliche System der Kapitalanlage im Auslande“. Berlin, 1907. — 248.
- 204 Este vorba de cartea lui Ruedorffer (Riezler, K.) „Grundzüge der Weltpolitik in der Gegenwart“. Cartea a apărut la Berlin în 1913. — 248.
- 205 „*Novo Vreme*“ — revistă, organul teoretic și științific al aripii revoluționare a social-democrației bulgare („tesniacii“); a fost fondată în 1897, la Plovdiv, de D. Blagoev; ulterior, revista a fost editată la Sofia. Din 1903 a devenit organul Partidului muncitoresc social-democrat bulgar („tesniacii“); a apărut până în februarie 1916. Și-a reluat apariția în 1919. Revista a apărut sub îngrijirea redacțională a lui D. Blagoev, avînd drept colaboratori pe G. Gheorghiev, G. Kirkov, H. Kabakiev, V. Kolarov, T. Petrov și alții. În 1923 a fost interzisă de guvernul reacționar bulgar. Din 1947, „*Novo Vreme*“ apare lunar și este organul teoretic al C.C. al Partidului Comunist Bulgar. — 250.
- 206 Este vorba de manifestul publicat de K. Liebknecht „Der Hauptfeind steht im eigenem Land!“ Manifestul a apărut sub titlul „Ein kräftiger Mahnruf“ în nr. 123 al ziarului „*Berner Tagwacht*“ din 31 mai 1915. — 253.
- 207 „*Preussische Jahrbücher*“ — revistă lunară germană de politică, istorie și literatură; avea o nuanță conservatoare. A apărut la Berlin din 1858 pînă în 1935. — 253.
- 208 „*Gaponiada*“ — după numele preotului Gapon. În ajunul primei revoluții ruse, din însărcinarea ohranei, Gapon a creat o organizație de tip zubatovist, „Asociația muncitorilor ruși din fabrici și uzine“, în scopul sustragerii muncitorilor de la lupta revoluționară. La 9 (22) ianuarie 1905 Gapon a inițiat o acțiune provocatoare, îndemnîndu-i pe muncitori să manifesteze în fața Palatului de iarnă pentru a înmîna țarului o petiție. Trupele au tras în manifestații din porunca țarului. O dată cu aceasta s-a spulberat și credința naivă pe care o aveau în țar muncitorii înapoiți. Evenimentele de la 9 ianuarie, care au marcat începutul primei revoluții ruse, au constituit un imbold pentru deșteptarea politică a maselor proletare din Rusia; întreaga țară a fost cuprinsă de un val de greve de protest. — 263.
- 209 „*Economism*“ — curent oportunist în social-democrația rusă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, o varietate a oportunismului internațional. „Economistii“ limitau sarcinile clasei muncitoare la lupta economică pentru majorarea salariilor, îmbunătățirea condițiilor de muncă etc., susținînd că de lupta politică trebuie să se ocupe burghezia liberală. Ei contestau

rolul conducător al partidului clasei muncitoare. Ploconindu-se în fața caracterului spontan al mișcării muncitorești, „economistii” subapreciau importanța teoriei revoluționare, negau necesitatea introducerii din afară a conștiinței socialiste în mișcarea muncitorească de către partidul marxist și netezeau astfel calea ideologiei burgheze. Ei apărau răzlețirea și metodele primitive de muncă din mișcarea social-democrată, ridicându-se împotriva necesității de a se crea un partid centralizat al clasei muncitoare.

Lenin a făcut o critică amplă a concepțiilor „economistilor” în următoarele lucrări ale sale : „Protestul social-democraților din Rusia”, „O orientare retrogradă în social-democrația rusă”, „În legătură cu «Profession de foi»”, „De vorbă cu apărătorii economismului” (vezi Opere complete, vol. 4, București, Editura politică, 1961, ed. a doua, p. 157—170, 235—267, 304—314 ; vol. 5, p. 360—367). Zdrobirea ideologică definitivă a „economismului” a fost săvârșită de Lenin în cartea sa „Ce-i de făcut ?” (vezi Opere complete, vol. 6, București, Editura politică, 1961, ed. a doua, p. 1—190). Un rol important împotriva concepțiilor „economismului” l-a jucat „Iskra” leninistă. — 264.

- 210 „*Rabocœia Misl*” — ziar, editat de grupul „economistilor” din Rusia ; a apărut din octombrie 1897 pînă în decembrie 1902, sub îngrijirea redacțională a lui K. M. Tahtarev ș.a.

„*Rabocœe Delo*” — revistă, organul de presă al „Uniunii social-democraților ruși din străinătate”. A apărut la Geneva din aprilie 1899 pînă în februarie 1902, sub îngrijirea redacțională a lui B. N. Kricevski, P. F. Teplov (Sibireak), V. P. Ivanșin, iar mai târziu și a lui A. S. Martînov. Au apărut 12 numere, dintre care 3 duble. Redacția acestei reviste constituia centrul din străinătate al „economistilor”. „*Rabocœe Delo*” sprijinea lozinca bernsteiniană a „libertății de critică”, îndreptată împotriva marxismului, se situa pe poziții oportuniste în problemele tactice și organizatorice ale social-democrației ruse. — 264.

- 211 V. I. Lenin se referă la articolul-manifest „Împotriva anexiunilor”, apărut sub semnătura lui E. Bernstein, H. Haase și K. Kautsky. În limba rusă manifestul a fost publicat în nr. 123 al ziarului „*Nașe Slovo*” din 25 iunie 1915. V. I. Lenin a criticat acest manifest în articolele și scrisorile sale (vezi Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 166). — 265.

- 212 Lenin se referă la următoarele publicații : 1) „Scrisori adresate lui F. A. Sorge și altora de către J. Ph. Becker, J. Dietzgen, F. Engels, K. Marx și alții”. Cu o prefață de N. Lenin, Petersburg, ediția P. G. Dauge, 1907 ; 2) „Scrisori adresate lui F. Sorge și altora de către K. Marx, F. Engels și alții”. Sub redacția și cu o prefață a lui P. Akselrod, Petersburg, Biblioteca „Obșcestvennaia Polza”, 1908. — 267.

- 213 „*The New Statesman*“ — revistă săptămînală a Societății fa-biene; a fost înființată la Londra în 1913. Din 1931 revista apare sub denumirea de „*The New Statesman and Nation*“. În prezent, ea exprimă concepțiile aripii stîngi a partidului laburist. — 267.
- 214 Este vorba, probabil, de revista „*Kommunist*“, care era pregătită atunci pentru tipar. — 273.
- 215 Este vorba de cartea lui E. David „*Der Sozialismus und Landwirtschaft*“, apărută la Berlin în 1903. V. I. Lenin a calificat această carte „principala lucrare a revizionismului în problema agrară“, criticînd-o aspru în operele sale consacrate acestor probleme. — 277.
- 216 Acest document a fost scris cu prilejul pregătirii primei Conferințe socialiste internaționale, convocată din inițiativa socialiștilor italieni și elvețieni. Pregătirile pentru convocarea conferinței au început în vara anului 1915. Munca de organizare a conferinței a fost condusă de R. Grimm, care se situa pe poziții centriste. La 11 iulie 1915, R. Grimm a convocat la Berna o consfătuire preliminară (Vorkonferenz), la care, în afară de el însuși, care a participat în calitate de reprezentant al redacției ziarului „*Berner Tagwacht*“, au asistat reprezentanți ai Partidului socialist italian, ai social-democrației din Regatul Poloniei și Lituania, ai Comitetului de organizare și ai C.C. al P.M.S.D.R. La această consfătuire a reieșit că, erijîndu-se în internaționalist, R. Grimm urmărea să asigure o majoritate centristă și să dea conferinței o orientare centristă.

Consfătuirea preliminară n-a rezolvat nici măcar problema reprezentării la conferință, limitîndu-se să adopte hotărîrea de a se ține o a doua consfătuire, care urma să fie convocată la 7 august. După puțin timp, R. Grimm a amînat consfătuirea pentru data de 20 august. În cele din urmă, ea n-a mai fost convocată.

Lenin a prevăzut că majoritatea la conferință va fi deținută de kautskiști și de internaționaliștii inconsecvenți care „vor să întoarcă lucrurile în așa fel... încît în momentul de față să fie lansat numai... un program de epuizare, un program de renunțare la luptă, un program de îndepărtare a muncitorilor de revoluție, un program de liniștire a muncitorilor cu frazeologie de stînga“ (Opere, vol. 36, București, Editura politică, 1958, p. 329). El considera însă că este necesar ca partidul bolșevic să participe la conferință și a trasat sarcina de a-i uni dinainte pe socialiștii de stînga din diferite țări pentru ca ei să prezinte la conferință un proiect de rezoluție (sau de declarație) comun, în care să-și expună clar, precis și complet principiile. „După părerea noastră, cei de stînga trebuie să vină cu o declarație ideologică comună care (1) să condamne neapărat pe social-șoviniști și pe oportuniști; (2) să prezinte un program de acțiuni revoluționare (nu

are prea mare importanță dacă spui : război civil sau acțiuni revoluționare de masă); (3) să se declare împotriva lozincii «apărării patriei» etc. (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 168—169).

Lenin a desfășurat o vastă muncă de pregătire a conferinței, a purtat o bogată corespondență cu socialiștii de stînga în problema elaborării unei declarații comune, le-a explicat poziția partidului bolșevic. În iulie el a scris proiectul de rezoluție al socialiștilor de stînga pentru Conferința socialistă internațională care urma să fie publicat și l-a trimis socialiștilor de stînga din diferite țări, cu rugămintea de a face observații și de a elabora proiecte. Ulterior, în urma corespondenței și consfătuirilor cu socialiștii de stînga, a fost elaborat un alt proiect de rezoluție al socialiștilor de stînga pe care aceștia l-au prezentat la Conferința de la Zimmerwald (5—8 septembrie 1915).

În acest volum, la capitolul „Materiale pregătitoare” este publicată una din variantele proiectului de rezoluție al socialiștilor de stînga (vezi volumul de față, p. 387—389). — 282.

- 217 Este vorba de manifestul țarului publicat la 17 (30) octombrie 1905, care promitea „libertăți cetățenești” și convocarea unei „Dume legislative”. Manifestul reprezenta o concesie smulșă de revoluție țarismului, dar o concesie care nu decidea cîtuși de puțin soarta revoluției, cum susțineau liberalii și menșevicii. Bolșevicii au dezvăluit întreaga falsitate a manifestului țarului, chemînd la continuarea luptei și la răsturnarea absolutismului.

Prima revoluție rusă a exercitat o mare influență revoluționară asupra mișcării muncitorești din alte țări, mai ales din Austro-Ungaria. Știrea că țarul Rusiei a fost constrîns să facă concesii și să lanseze un manifest promișînd „libertăți” a avut, după cum arăta Lenin, „un rol hotărîtor în victoria definitivă a sufragiului universal în Austria” (Opere, vol. 23, București, E.S.P.L.P. 1957, p. 251). La Viena și în alte orașe industriale din Austro-Ungaria au avut loc puternice demonstrații. La Praga s-au ridicat baricade. Ca urmare a acestor evenimente, în Austria a fost introdus votul universal. — 288.

- 218 Este vorba de Conferința socialiștilor din Germania și Austro-Ungaria care a avut loc în aprilie 1915 la Viena. Conferința a aprobat poziția social-șovină a conducerii partidelor socialiste germane și austriace, care justificau războiul, și a declarat în rezoluțiile sale că ea n-ar contraveni solidarității proletare și unirii internaționale a muncitorilor în lupta pentru pace. — 302.
- 219 Broșura „Socialismul și războiul (Atitudinea P.M.S.D.R. față de război)” a fost concepută de V. I. Lenin cu prilejul pregătirii primei Conferințe socialiste internaționale. La elaborarea broșurii a participat G. E. Zinoviev, dar în linii mari broșura a fost scrisă de V. I. Lenin, care a făcut și redactarea întregii broșuri.

Lenin a denumit lucrarea „Socialismul și războiul” „comentarii la rezoluțiile partidului nostru, adică o explicare populară a lor”. Considerînd drept o sarcină deosebit de importantă folosirea primei Conferințe socialiste internaționale convocată la Zimmerwald în scopul unirii elementelor de stînga ale social-democrației internaționale pe poziții revoluționare, Lenin a depus toate eforturile ca broșura să fie publicată în momentul convocării conferinței.

Lucrarea „Socialismul și războiul” a apărut în ajunul Conferinței de la Zimmerwald sub forma unei mici broșuri în limbile rusă și germană și a fost difuzată participanților la conferință. La sfîrșitul broșurii au fost publicate sub formă de anexă: manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia”, articolul lui V. I. Lenin „Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.” împreună cu rezoluțiile conferinței tipărite în „Sozial-Demokrat”, și rezoluția în problema națională adoptată la Consfătuirea de la Poronino a C.C. al P.M.S.D.R. din octombrie 1913 cu unii activiști de partid. După Conferința de la Zimmerwald, broșura a fost editată în Franța în limba franceză. Ea a apărut integral în limba norvegiană în ziarul social-democraților de stînga norvegieni. Tot atunci V. I. Lenin a făcut repetate încercări de a publica această broșură în America, în limba engleză. Dar acest lucru n-a putut fi realizat.

V. I. Lenin acorda o mare însemnătate răspîndirii cît mai largi a lucrării „Socialismul și războiul”. După revoluția din februarie 1917 din Rusia, el a cerut insistent să se reediteze la Petrograd — „de pildă sub titlul «Din istoria ultimilor ani ai țarismului»” — ziarul „Sozial-Demokrat”, broșura „Socialismul și războiul”, revista „Kommunist” și „Culegerea «Sozial-Demokrat»”.

Lucrarea „Socialismul și războiul (Atitudinea P.M.S.D.R. față de război)” a apărut în broșură la Petrograd în 1918, editată de Sovietul din Petrograd al deputaților muncitorilor și soldaților roșii. Ea a cunoscut o largă răspîndire. Broșura a cunoscut diverse ediții în numeroase limbi. — 309.

- 220 V. I. Lenin se referă la cuvîntarea lui W. Liebknecht la Congresul de la Erfurt al social-democrației germane care a avut loc în 1891. — 314.
- 221 Este vorba de opinia lui K. Clausewitz, expusă în lucrarea sa „Vom Kriege” (vezi K. Clausewitz „Despre război”, vol. I, ed. a V-a rusă, 1941, p. 43). — 318.
- 222 *Cvadrupla înțelegere* — alianța imperialistă dintre Anglia, Franța, Rusia și Italia. Aceasta din urmă a ieșit în 1915 din Tripla Alianță și s-a alăturat Triplei Înțelegeri (Antanta). — 319.

- 223 Socialistul francez P. Golay a ținut la Lausanne, la 11 martie 1915, o conferință pe tema „Le socialisme qui meurt et le socialisme qui doit renaître”. În același an a publicat textul Conferinței de la Lausanne sub formă de broșură; amănunte despre această broșură vezi în articolul lui V. I. Lenin „Glasul unui socialist francez cinstit” (Opere, vol. 21, București, Editura politică, 1959, p. 343—351). — 326.
- 224 *Brentanism* — doctrină burgheză reformistă a economistului german Lujo Brentano, o varietate a falsificării burgheze a marxismului. Brentano a propagat „pacea socială” în societatea capitalistă, posibilitatea de a învinge fără luptă de clasă contradicțiile sociale ale capitalismului, susținând că prin organizarea de syndicate reformiste și printr-o legislație muncitorească ar putea fi rezolvată problema muncitorească, s-ar putea împăca interesele muncitorilor cu cele ale capitaliștilor. Camuflându-se sub o frazeologie marxistă, Brentano și adepții săi au încercat să subordoneze mișcarea muncitorească intereselor burgheziei. — 326.
- 225 „*Novosti*” — cotidian al partidului socialiștilor-revoluționari; a apărut la Paris din august 1914 pînă în mai 1915. — 333.
- 226 „*Proletarskii Golos*” — ziar ilegal, organ al Comitetului din Petersburg al P.M.S.D.R. A apărut din februarie 1915 pînă în decembrie 1916. S-au tipărit în total 4 numere. Ultimul număr a fost confiscat de poliție, reușind să fie salvate doar puține exemplare. În primul număr al ziarului a fost publicat manifestul Comitetului Central al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia”. — 335.
- 227 Lenin citează articolul lui V. Adler „Hoffnungsschimmer”, apărut în nr. 45 al ziarului „Arbeiter-Zeitung” din 14 februarie 1915. — 339.
- 228 V. I. Lenin se referă la articolul lui W. Heine „Die deutsche Sozial-demokratie im deutschen Volk”, apărut în nr. 13 al revistei „Sozialistische Monatshefte” din 8 iulie 1915. — 340.
- 229 *Conferința de la Copenhaga* — conferința socialiștilor din țările neutre, care a avut loc la Copenhaga între 17 și 18 ianuarie 1915. Au participat la ea reprezentanți ai partidelor socialiste din Suedia, Danemarca, Norvegia și Olanda. Conferința a adoptat o rezoluție prin care făcea apel la deputații social-democrați din parlamentele țărilor neutre să determine guvernele acestor țări să-și asume sarcina de a media între țările beligerante și de a accelera restabilirea păcii. — 340.
- 230 *Conferința internațională socialistă a tineretului* a avut loc între 4 și 6 aprilie 1915 la Berna. La conferință au participat repre-

zentanți ai organizațiilor de tineret din 10 țări — Bulgaria, Danemarca, Elveția, Germania, Italia, Olanda, Norvegia, Polonia, Rusia, Suedia. Punctul principal de pe ordinea de zi a conferinței a fost „Războiul și sarcinile organizațiilor tineretului socialist”. Organizarea și pregătirea conferinței s-a desfășurat sub influența centrismului R. Grimm, fapt care a influențat rezultatele lucrărilor ei. Trăsând sarcina folosirii conferinței în scopul unirii tinerelor elemente internaționaliste, C.C. al P.M.S.D.R. și-a trimis reprezentanții săi (I. F. Armand și G. I. Safarov). Delegația C.C. al P.M.S.D.R. a supus spre examinare conferinței un proiect de rezoluție care cuprindea principalele teze ale partidului bolșevic în problema războiului. Acest proiect a fost alcătuit pe baza proiectului scris de V. I. Lenin în vederea Conferinței socialiste internaționale a femeilor (vezi volumul de față, p. 205—207). Conferința a adoptat însă o rezoluție întocmită în spirit centrist.

În scrisoarea adresată lui A. M. Kollontai în legătură cu această conferință, N. K. Krupskaja îi scria : „Au fost acolo foarte multe elemente de stînga (olandezi, norvegieni, germani, bulgari, polonezi), dar nu s-a realizat nici o apropiere. Acestea au fost incitate sistematic împotriva rușilor, iar cînd delegația rusă a C.C. a insistat asupra necesității discutării în comun a rezoluției, rușii au fost lipsiți de votul ce li se acordase, abia după plecarea lor, cei de stînga au protestat ; atunci rușii s-au întors, dar rezoluția n-a fost totuși discutată, ci Grimm a scris rezoluția împreună cu Balabanova” (Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.).

Conferința a ales Biroul internațional al tineretului socialist, a adoptat hotărîri cu privire la editarea unui organ internațional al tineretului socialist — revista : „Internaționala Tineretului” și cu privire la instituirea unei zile internaționale a tineretului, care să fie sărbătorită în fiecare an. — 340.

231 *Tribuniștii* — membri ai Partidului social-democrat din Olanda, al cărui organ de presă era ziarul „De Tribune”. Liderii tribuniștilor au fost D. Wynkoop, H. Górtter, A. Pannekoek, H. Roland-Holst. Tribuniștii nu alcătuiau un partid revoluționar consecvent, ci reprezentau aripa stîngă a mișcării muncitorești din Olanda ; în anii războiului imperialist mondial s-au situat în general pe poziții internaționaliste. În 1918 tribuniștii au întemeiat Partidul Comunist din Olanda. — 344.

232 *Grupul „Eliberarea muncii”* — primul grup marxist rus fondat în 1883 la Geneva de G. V. Plehanov. În afară de Plehanov, din grup au făcut parte P. B. Akselrod, L. G. Deutsch, V. I. Zaslucici și V. N. Ignatov. Grupul „Eliberarea muncii” a desfășurat o activitate intensă pentru propagarea marxismului în Rusia și a dat o lovitură serioasă narodnicismului, care era obstacolul ideologic principal în calea răspîndirii marxismului și a dezvoltării mișcării social-democrate în Rusia. Cele două proiecte de program ale

social-democraților ruși (1883 și 1885), întocmite de G. V. Plehanov și publicate de grupul „Eliberarea muncii“, au avut o mare însemnătate pentru pregătirea și crearea Partidului social-democrat în Rusia.

V. I. Lenin a arătat că grupul „Eliberarea muncii“ „a fondat doar din punct de vedere teoretic social-democrația și a făcut primul pas în întâmpinarea mișcării muncitorești“ (Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1959, p. 275). — 347.

- 233 „*Luci*“ — cotidian legal al menșevicilor-lichidatori, care a apărut la Petersburg de la 16 (29) septembrie 1912 pînă la 5 (18) iulie 1913. Au apărut în total 237 de numere. Fondurile necesare pentru editarea lui proveneau din donații făcute de liberali. Conducerea ideologică a ziarului se afla în mâinile unui grup format din P. B. Akselrod, F. I. Dan, L. Martov și A. S. Martînov. În coloanele lui, lichidatorii combăteau tactica revoluționară a bolșevicilor, propagau lozinca oportunistă a creării unui așa-zis „partid legal“, se pronunțau împotriva grevelor revoluționare de masă ale muncitorilor și încercau să revizuiască principalele puncte din programul partidului. Lenin spunea că „*Luci*“ este înrobite de politica liberală“ și califica acest ziar drept organ al renegării. — 349.
- 234 „*Marxism și lichidatorism. Culegere de articole cu privire la principalele probleme ale mișcării muncitorești contemporane. Partea a II-a*“ a apărut în iulie 1914, în editura de partid „Priboi“. În culegere au fost publicate o serie de articole ale lui Lenin îndreptate împotriva lichidatorilor. Lenin se referă la articolele sale: „Clasa muncitoare și presa muncitorească“ și „Cum au răspuns muncitorii la constituirea Frațiunii muncitorești social-democrate în Duma de stat“ (vezi Opere complete, vol. 25, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 243—252 și 440—449). — 350.
- 235 „*Leipziger Volkszeitung*“ — cotidian social-democrat german. A apărut din 1894 pînă în 1933; timp de mai mulți ani a fost redactat de F. Mehring și R. Luxemburg, fiind organul de presă al aripii stîngi a social-democrației germane. Din 1917 pînă în 1922 a fost organul de presă al „independenților“ germani, iar după aceea al social-democraților de dreapta. — 350.
- 236 „*Blocul din august*“ — blocul antipartinic al lichidatorilor, al troțkiștilor și al altor oportuniști, îndreptat împotriva bolșevicilor. Organizator al blocului era Troțki. Blocul a fost creat la Conferința din august a reprezentanților grupurilor și curentelor antipartinică care a avut loc la Viena în august 1912. La lucrările conferinței au participat reprezentanți ai Bundului, ai Comitetului regional Caucaz, ai Social-democrației din Ținutul leton și ai grupurilor lichidatoriste, troțkiste și otzoviste din străinătate, ai redacției ziarului „Golos Soțial-Demokrata“, ai redacției ziarului „Pravda“ de la Viena al lui Troțki și ai redacției grupului „Vpe-

red". Din Rusia au trimis delegați „grupurile de inițiativă” ale lichidatorilor din Petersburg și Moscova, organizația din Krasnoiarsk, „Organizația social-democrată din armată de la Sevastopol” și redacțiile publicațiilor lichidatoriste „Nașa Zarea” și „Nevskii Golos”; la conferință a participat, de asemenea, un reprezentant al Comitetului din străinătate al organizației „Spilka”. Marea majoritate a delegaților era formată din persoane care locuiau în străinătate, erau rupte de clasa muncitoare din Rusia și nu aveau legături directe cu activitatea organizațiilor locale de partid. Conferința a adoptat hotărâri antipartinice, lichidatoriste în toate problemele tacticii social-democrate și s-a pronunțat împotriva existenței partidului ilegal.

Încercarea lichidatorilor de a crea în Rusia un partid propriu, centrist n-a fost sprijinită de muncitori. Lichidatorii n-au izbutit să aleagă un Comitet Central și s-au limitat să constituie un Comitet de organizare. Creat din elemente eterogene, blocul antibolșevic, a cărui înghițebare constituia sarcina principală a conferinței, a început să se destrame încă înainte ca ea să-și fi încheiat lucrările. Reprezentantul grupului „Vpered” a părăsit conferința fără să mai aștepte sfârșitul ei; curând după aceea au plecat social-democrații letoni, iar apoi și ceilalți participanți. Sub loviturile bolșevicilor, Blocul din august s-a destrămat după un an, un an și jumătate. În ceea ce privește destrămarea Blocului din august, vezi articolele lui V. I. Lenin „Destrămarea Blocului «din august»”, „Demascarea ficțiunii «Blocului din august»” și „Cum este disimulată încălcarea unității de cei ce vorbesc întruna despre unitate” (Opere, vol. 25, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 1—4, 29—32, 195—220). — 352.

- 237 „*Internazionale Korrespondenz*” — revistă săptămânală a social-șoviniștilor germani; a apărut la Berlin de la sfârșitul lunii septembrie 1914 până la 1 octombrie 1918. — 353.
- 238 „*Sovremennii Mir*” — revistă lunară literară, științifică și politică; a apărut la Petersburg din octombrie 1906 până în 1918. Menșevicii, inclusiv G. V. Plehanov, au colaborat în mod sistematic la această revistă. Bolșevicii au colaborat la ea în perioada blocului cu plehanoviștii, precum și la începutul anului 1914. În perioada războiului imperialist mondial, revista a devenit unul din organele de presă ale social-șoviniștilor. — 353.
- 239 Această notă la manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia” a fost scrisă de V. I. Lenin cu prilejul pregătirii pentru tipar a broșurii „Socialismul și războiul”, care urma să cuprindă în anexe un manifest, rezoluțiile Conferinței de la Berna a secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. și rezoluția Consfătuirii de la Poronino a C.C. al P.M.S.D.R. cu unii activiști de partid (1913) în problema națională. În scrisoarea adresată lui V. A. Karpinski, aflat la Geneva, unde se tipărea broșura, V. I. Lenin scria în legătură cu această notă: „Alătu-

- rata notă la manifest trebuie să intre în broșură... [La alineatul din Manifestul C.C. („Soțial-Demokrat“ nr. 33) în care se vorbește de Statele Unite ale Europei]” (Opere, vol. 36, București, Editura politică, 1958, p. 337). Conform indicației lui V. I. Lenin, nota la manifestul C.C. al P.M.S.D.R. a fost publicată. — 360.
- 240 Probabil că V. I. Lenin se referă la „Indicele de nume și indicele de materii” („Namen- und Sachregister“) apărut în „Correspondența dintre Marx și Engels” (vezi *Der Briefwechsel zwischen F. Engels und K. Marx 1844 bis 1883*. Herausgegeben von A. Bebel und Ed. Bernstein. Bd. 4, Stuttgart, Dietz, 1913, S. 507—536). — 362.
- 241 Este vorba de rezoluția cu privire la sindicate adoptată la Congresul de la Geneva al Internaționalei I, care a avut loc în septembrie 1866 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 208—210). — 364.
- 242 Potrivit propunerii făcute de redacția Dicționarului enciclopedic „Granat“, V. I. Lenin trebuia să predea un articol de 60 000 de semne și un indice bibliografic de 15 000 de semne. — 365.
- 243 Documentul de față a fost scris pe o pagină separată și poartă un semn de întrebare. Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. nu dispune de date precise la ce articol anume se referă această intercalare. Probabil că documentul amintit reprezintă una dintre variantele ce urmau să fie intercalate în manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia” sau într-una din rezoluțiile bolșevicilor cu privire la război. — 366.
- 244 V. I. Lenin a început să lucreze la broșura „*Războiul european și socialismul european*” la scurt timp după sosirea sa la Berna. El a strâns mult material, dar n-a reușit să scrie broșura. El a folosit parțial materialele pregătitoare la referate, articolele publicate în ziarul „Soțial-Demokrat” și în broșura „Socialismul și războiul”. În volumul de față se publică planul cel mai complet al broșurii „Războiul european și socialismul european”. Toate materialele pregătitoare pentru această broșură sînt publicate în „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 14—123. — 367.
- 245 Este vorba de cuvîntarea lui V. Adler, rostită la 29 iulie 1914 în ședința Biroului socialist internațional de la Bruxelles. V. I. Lenin vorbește despre această cuvîntare a lui Adler în articolul „Șovinism mort și socialism viu” (vezi volumul de față, p. 103). — 367.
- 246 Este vorba de cartea lui J. Jaurès „L'Organisation socialiste de la France. L'Armée nouvelle”, apărută la Paris, în 1911. — 368.

- 247 V. I. Lenin se referă la articolul lui H. Wendel „Jaurès“, apărut în nr. 19 al revistei „Die Neue Zeit“ din 21 august 1914. — 368.
- 248 V. I. Lenin citează un pasaj din articolul lui K. Kautsky „Die Sozialdemokratie im Krieg“, apărut în nr. 1 al revistei „Die Neue Zeit“ din 2 octombrie 1914. V. I. Lenin a criticat acest articol al lui Kautsky în „Șovinism mort și socialism viu“ (vezi volumul de față, p. 97—104). — 368.
- 249 Este vorba de articolul lui H. Wendel „Europa in Feuersgefahr“, apărut în nr. 18 al revistei „Die Neue Zeit“ din 31 iulie 1914. Extrasele făcute de V. I. Lenin din acest articol însoțite de observațiile lui vezi în „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 47—49. — 369.
- 250 Este vorba de articolul „Ultimatum“, apărut în nr. 200 al ziarului „Vorwärts“ din 25 iulie 1914, de nota „Verdechtige Tiranentöter!“, apărută în suplimentul numărului 174 al ziarului „Leipziger Volkszeitung“ din 31 iulie 1914 și de articolul „Der Kampf gegen den Zarismus“, apărut în nr. 209 al ziarului „Vorwärts“ din 3 august 1914. — 369
- 251 Este vorba de articolul lui R. Fischer „Vandalen“, apărut în nr. 206 al ziarului „Volksrecht“ din 5 septembrie 1914. Extrasele făcute de V. I. Lenin din acest articol au apărut în „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 61. — 369.
- 252 Vezi adnotarea 36. — 369.
- 253 În nr. 9 al ziarului „Golos“ din 22 septembrie 1914 a apărut textul declarației social-șoviniste a socialiștilor polonezi semnată de Leder, Kon, Zenenbaum etc. — 369.
- 254 „Sovremennoe Slovo“ — cotidian; a fost editat de cadeți la Petersburg din 1907 până în 1918. Aici este vorba de extrasele făcute de V. I. Lenin din nota „G. V. Plehanov despre război“, apărută în nr. 2374 al ziarului „Sovremennoe Slovo“ din 23 august (5 septembrie) 1914 (vezi „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 114). — 369.
- 255 V. I. Lenin se referă la rubrica „Revista presei“ din nr. 3 al ziarului „Golos“ din 15 septembrie 1914, care cuprindea un extras din articolul lui Guesquier „Notre devoir“, scris în spirit social-șovinist și publicat în „L'Humanité“ nr. 3802 din 14 septembrie 1914. În articol era justificată politica social-șovinistă a conducerii Partidului socialist francez în războiul imperialist, renunțarea ei la lupta de clasă și se declara că la sfârșitul războiului soiaștii francezi își vor îndeplini datoria socialistă. Redacția ziarului „Golos“ a publicat, o dată cu acest extras, o notă din

- partea redacției care confirma că ziarul „Vorwärts” și G. V. Plehanov se situează pe poziții identice. — 369.
- 256 V. I. Lenin se referă la articolul lui E. Smirnov (Gurevici) „Războiul și democrația europeană”, apărut în ziarul „Russkie Vedomosti” nr. 202 din 3 (16) septembrie 1914, și la scrisoarea lui P. Maslov către redacția aceluiași ziar, apărută în nr. 207 din 10 (23) septembrie 1914, sub titlul „Războiul și tratatele comerciale”. — 369.
- 257 Este vorba de articolul lui E. Vaillant „Formalistes doctrinaires”, scris pe marginea unor scrisori primite de la diverși socialiști care criticau atitudinea sa social-șovinistă. Articolul a apărut ca editorial în ziarul „L'Humanité” nr. 3 827 din 9 octombrie 1914. Extrasele făcute de V. I. Lenin din acest ziar, vezi în „Culegeri din Lenin”, vol. XIV, p. 97. — 370.
- 258 Este vorba de articolul lui Compère-Morel „Les commissaires à la nation”, apărut în nr. 3 788 al ziarului „L'Humanité” din 31 august 1914. Extrasele făcute de V. I. Lenin din acest articol, vezi în „Culegeri din Lenin”, vol. XIV, p. 67. — 370.
- 259 Este vorba de articolele lui G. Hervé în care acesta apăra și justifica alianța Franței republicane cu Rusia țaristă, susținând că în război Franța nu se poate lipsi de alianța cu țarul și că, cu ajutorul Angliei democratice și al Italiei democratice, țarismul ar putea deveni mai bun. — 370.
- 260 H. M. Hyndman s-a situat încă înainte de război pe o poziție de apărare fățișă a imperialismului, fapt pentru care a fost aspru criticat de către social-democrația germană și de organul ei de presă, revista „Die Neue Zeit”. — 370.
- 261 Este vorba de declarația social-șovinistă a fracțiunii social-democrate, expusă de socialistul H. Haase în Reichstagul german, la 4 august 1914, cu prilejul votării creditelor de război. — 370.
- 262 Este vorba de articolul lui E. Bernstein „Abrechnung mit Russland”, apărut în nr. 232 al ziarului „Vorwärts” din 26 august 1914. În acest articol, citind în mod arbitrar fragmente din lucrarea lui F. Engels „Savoia, Nisa și Rinul”, unde era vorba despre pericolul pe care-l prezintă pentru Germania alianța franco-rusă, Bernstein încerca, referindu-se la Engels, să justifice politica oportunistă a conducerii social-democrației germane în războiul imperialist. Extrase făcute de V. I. Lenin din broșura lui F. Engels „Savoia, Nisa și Rinul”, vezi în „Culegeri din Lenin”, vol. XIV, p. 41—43. — 370.
- 263 Este vorba de articolul lui F. Engels „Der Sozialismus in Deutschland”, apărut în nr. 19 al revistei „Die Neue Zeit”, volumul 1, 1891—1892, pe care social-șovinistii germani au în-

- cercat să-l folosească în sprijinul atitudinii lor oportuniste în războiul imperialist. — 370.
- 264 Este vorba de protestul lui F. Mehring care a demască încercările social-șoviniștilor germani de a justifica, printr-o referire la Engels, politica lor oportunistă în perioada războiului imperialist. Amănunte în legătură cu acest fapt, vezi în adnotarea 38. — 370.
- 265 În nr. 211 al ziarului „Hamburger Echo“ din 10 septembrie 1914 a apărut articolul „Eine notwendige Erklärung“, în care articolul lui F. Engels „Socialismul în Germania“ era denaturat în scopul de a justifica poziția social-șovinistă a conducerii social-democrației germane. Extrasele făcute de V. I. Lenin din acest ziar, vezi în „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 67.
În ziarul „Vorwärts“ nr. 249 din 12 septembrie 1914 a apărut articolul „Die Auffassung der italienischen Sozialisten“. — 370
- 266 Este vorba de articolul „Vandalen“ al social-șovinistului german R. Fischer, apărut în nr. 206 al ziarului „Volksrecht“ din 5 septembrie 1914, și răspunsul la el, intitulat „Scrisoare către un socialist german“. Scrisoarea urma, probabil, să fie publicată în „Berliner Tagwacht“. Există extrase din scrisoare făcute de V. I. Lenin cu însemnări marginale. „((p. 1—7)) (dactilografiate pentru redacția ziarului „Berliner Tagwacht“)“ (vezi „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 61—63). Dar ea n-a apărut în acest ziar. Extrase din „Scrisoarea către un socialist german“ au fost publicate în articolul de fond „Die Sozialdemokratie und der Krieg“, apărut în nr. 213 și 214 ale ziarului „Grütliener“ din 13 și 14 septembrie 1914. — 370.
- 267 V. I. Lenin citează aceste cuvinte din articolul lui I. Bloch „Der Krieg und Sozialdemokratie“, apărut în nr. 16 al revistei „Sozialistische Monatshefte“. — 370.
- 268 În nr. 12 al ziarului „Golos“ din 25 septembrie 1914 a apărut în nota „Revista presei“ un rezumat al scrisorii lui K. Liebknecht, publicată în ziarul „Bremer Bürger-Zeitung“ și care trata problema privitoare la votarea creditelor de război de către fracțiunea social-democrată din Reichstag. — 370.
- 269 Este vorba de protestul social-democraților de stînga apărut în „Bremer Bürger-Zeitung“ nr. 214 din 14 septembrie 1914 și despre articolul „Parteipflichten“, apărut în ziarul social-democrat „Volksblatt“ nr. 220 din 19 septembrie 1914, în care se protesta împotriva politicii social-șoviniste a conducerii social-democrației germane, se declara că nu toți social-democrații împărtășesc părerea conducerii și se sublinia năzuința spre solidaritatea internațională. — 371.

- 270 Este vorba de poziția pe care s-a situat ziarul social-democrat german „Volksblatt“, care apărea la Halle. Ziarul a criticat poziția social-șovinistă pe care s-a postat conducerea Partidului social-democrat din Germania, chemînd la solidaritate internațională. — 371.
- 271 Este vorba de articolul „Die Zertrümmerte Internationale“, apărut în nr. 211 al ziarului „Bremer Bürger-Zeitung“ din 10 septembrie 1914. Extrasele făcute de V. I. Lenin din acest ziar, vezi în „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 83. — 371.
- 272 V. I. Lenin se referă la articolul „Zwei Internationalen“, apărut în nr. 211 al ziarului „Volksrecht“ din 11 septembrie 1914. Extrasele făcute de V. I. Lenin din acest articol, vezi în „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 58. — 371.
- 273 Este vorba de apelul delegațiilor franceză și belgiană din Biroul socialist internațional adresat poporului german. În legătură cu aceasta, vezi adnotarea 16. — 371.
- 274 Este vorba de scrisoarea lui L. Martov către G. Hervé, publicată în ziarul „Golos“ nr. 12 din 25 septembrie 1914. — 371.
- 275 Este vorba de călătoria în Italia a lui A. Südekum, social-șovinist inveterat, unul dintre liderii Partidului social-democrat german. El a întreprins această călătorie din însărcinarea conducerii Partidului social-democrat german. Stenograma convorbirii lui Südekum cu socialiștii italieni a fost publicată în „Avanti!“ și, iar apoi reprodușă de diferite ziare socialiste. În limba rusă, ea a apărut în revista menșevică „Nașa Zarea“ nr. 7—8—9 din 1914. — 371.
- 276 Este vorba de consfătuirea social-democraților de stînga, organizată din inițiativa lui V. I. Lenin în timpul lucrărilor Congresului de la Copenhaga. În planul broșurii „Războiul european și socialismul european“, Lenin îi enumeră pe participanții la consfătuire: din partea Franței au participat J. Guesde și Ch. Rappoport; din partea Belgiei — L. De-Brouckère; din partea Germaniei — R. Luxemburg și E. Wurm; din partea Poloniei — I. Marchlewski (Karski); din partea Spaniei — P. Iglesias; din partea Austriei — A. Braun; din partea Rusiei — V. I. Lenin, G. V. Plehanov etc. (vezi „Culegeri din Lenin“, vol. XIV, p. 22). — 371.
- 277 V. I. Lenin numește „Rezoluție daneză“ rezoluția „Sarcinile social-democrației revoluționare în războiul european“, adoptată pe marginea raportului prezentat de Lenin la Consfătuirea bolșevicilor de la Berna. Pe unul din exemplarele acestui document a fost scris în scopuri conspirative: „Copie de pe un apel publicat în Danemarca“. Amănunte în legătură cu aceasta, vezi în adnotarea 1. — 371.

- 278 Secretarul parlamentar al Ministerului Instrucțiunii Publice din Anglia, C. F. Trevelyan, în scrisoarea deschisă adresată alegătorilor săi, a declarat că, în războiul imperialist, interesele națiunii sale sînt mai presus de orice și că aceste interese echivalează cu pacea. — 372.
- 279 În numărul 254 al ziarului „Frankfurter Zeitung” din 13 septembrie 1914 a apărut articolul lui F. Oppenheimer „Neue Rom und neue Karfageno”. Extrasele făcute de V. I. Lenin din acest articol, vezi în „Culegeri din Lenin”, vol. XIV, p. 85. — 372.
- 280 „Russkoe Znamea” — ziar ultrareacționar, organ al „Uniunii poporului rus”; a apărut la Petersburg din 1905 pînă în 1917. Lenin se referă la articolul de fond apărut în „Russkoe Znamea” nr. 105 din 30 august 1914, în care se vorbește despre proclamațiile Comitetului din Petersburg al P.M.S.D.R. — 372.
- 281 V. I. Lenin se referă la articolul lui K. Kautsky „Perspectivele păcii”, din care au fost publicate extrase în nr. 18 și 19 ale ziarului „Golos” din 2 și 3 octombrie 1914. — 372.
- 282 Este vorba de nota „W. C. Modell 70”, apărută în „Vorwärts” nr. 227 din 21 august 1914. — 372.
- 283 Este vorba, probabil, de tunurile de 42 de centimetri, fabricate în Germania de Uzinele „Krupp” și folosite pentru prima oară în războiul din 1914—1918. — 373.
- 284 „Kreuz-Zeitung” — denumirea curentă a cotidianului german ultrareacționar „Neue Preussische Zeitung”, care avea desenată pe titlu efigia unei cruci. Ziarul era organul de presă al conservatorilor germani și a apărut la Berlin din 1848 pînă în 1939. Din 1911 ziarul a purtat numele de „Neue Preussische (Kreuz) Zeitung”, iar din 1932 — „Kreuz-Zeitung”. — 373.
- 285 „Novoe Vremea” — cotidian; a apărut din 1868 pînă în 1917 la Petersburg; a aparținut, pe rînd, mai multor editori și și-a schimbat de repetate ori orientarea politică. La început era un ziar liberal moderat, iar apoi, din 1876, cînd a început să fie editat de A. S. Suvorin, a devenit un organ al cercurilor reacționare ale nobilimii și ale funcționării birocratice, propagînd șovinismul de națiune dominantă și antisemitismul; pentru servilismul său față de cîrmuire a fost poreclit: „Cu ce vă putem servi?”. Din 1905 a devenit un organ de presă al ultrareacționarilor. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917, acest ziar s-a situat pe pozițiile contrarevoluționare și a dus o campanie furibundă împotriva bolșevicilor. La 26 octombrie (8 noiembrie) 1917 a fost interzis de Comitetul militar-revoluționar de pe lîngă Sovietul din Petrograd. „Novoe Vremea” a fost calificat de V. I. Lenin ca tipul de ziar venal. „«Novovre-

menismul» — a scris Lenin — a devenit o expresie sinonimă cu : renunțarea la convingeri, renegarea, servilismul» (Opere complete, vol. 22, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 50). — 373.

- 286 V. I. Lenin se referă la „Revista presei”, apărută în nr. 14 al ziarului „Golos” din 27 septembrie 1914, în care a fost lămurită poziția socialiștilor englezi și citate extrase din articolele lui Keir Hardie și MacDonald. În notă se afirma că la MacDonald „se poate remarca un mare pesimism în aprecierea tuturor urmărilor războiului actual”. — 373.
- 287 „*Russkie Vedomosti*” — ziar ; a apărut la Moscova începînd din 1863 ; exprima concepțiile intelectualității liberale moderate. În ultimele două decenii ale secolului trecut, la acest ziar au colaborat o seamă de scriitori din tabăra democrată (V. G. Korolenko, M. E. Saltîkov-Șcedrin, G. I. Uspenski și alții) ; ziarul a publicat, totodată, și lucrări ale narodnicilor liberali. Începînd din 1905, ziarul a devenit organul aripii de dreapta a partidului cadet. Lenin a arătat că ziarul „*Russkie Vedomosti*” îmbina într-un mod sui-generis „cadetismul de dreapta cu o oarecare doză de narodnicism” (Opere complete, vol. 23, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 205). În 1918 ziarul „*Russkie Vedomosti*” a fost interzis o dată cu celelalte ziare contrarevoluționare. — 373.
- 288 Este vorba de articolul de fond „Voi să tăceți, eunucilor !”, apărut în ziarul „Golos” nr. 21 din 6 octombrie 1914, în care se spunea că social-democrația germană s-ar compromite dacă, în condițiile Germaniei, silită de trupele ruse să se retragă, „ar lansa chemarea Comunei revoluționare”, că aceasta ar izola-o de masele largi. — 374.
- 289 Problema „O.C. și crearea unui ziar nou” a fost ridicată la Conferința secțiilor din străinătate al P.M.S.D.R. de la Berna cu prilejul încercării unor organizații din străinătate ale P.M.S.D.R. (grupul de la Baugy, secția din Paris) de a organiza, separat de Organul Central, editarea unor ziare locale. V. I. Lenin a aflat întîmplător dintr-o scrisoare a lui I. F. Armand de încercarea grupului de la Baugy (N. I. Buharin, E. F. Rozmîrovici, N. V. Krîlenko) de a scoate un ziar. În condițiile războiului, din cauza mijloacelor materiale extrem de reduse și a forțelor literare insuficiente, a necesității ca bolșevicii să comunice tot mai mult între ei și a necesității discutării în comun de către ei a celor mai importante probleme, Lenin considera inoportună editarea unor ziare locale și a propus ca punctul 3 din proiectul de rezoluție în această problemă pus în discuția conferinței să fie modificat. Conferința a acceptat propunerea, adoptînd punctul 3 al rezoluției în redactarea lui Lenin (vezi „Rezoluțiile și hotărârile congreselor, conferințelor P.C.U.S. și ale plenarelor

- C.C.", partea I, București, Editura pentru literatură politică, 1954, p. 341). — 375.
- 290 Documentul de față, care reprezintă în sine planul unui referat sau al unui articol, a fost scris la 1 mai 1915. Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. nu dispune de informații amănunțite cu privire la acest document. — 376.
- 291 Este vorba de grupul I.S.D. — „*Internationale Sozialisten Deutschlands*” — un grup de social-democrați germani de stînga strîns în anii războiului imperialist mondial în jurul revistei „*Lichtstrahlen*”, care a apărut la Berlin din 1913 pînă în 1921. „Socialiștii internaționaliști din Germania” laolaltă cu grupul „*International*” au alcătuit opoziția de stînga din Partidul social-democrat german. I.S.D. s-a pronunțat fățiș împotriva războiului și a oportunismului. În problema delimitării de social-șoviniști și centriști, ei s-au situat pe poziții mult mai consecvente. La Conferința de la Zimmerwald, J. Borchard, reprezentant al grupului I.S.D., a semnat proiectul de rezoluție al stîngii zimmerwaldiene. Curînd după terminarea conferinței, Biroul stîngii zimmerwaldiene a primit înștiințarea că grupul „Socialiștilor internaționaliști din Germania” au aderat la conferință. Totuși, grupul nu a avut legături largi cu masele, astfel că în scurtă vreme s-a destrămat. — 380.
- 292 „*La Bataille Syndicaliste*” — cotidian anarho-sindicalist; a apărut la Paris din aprilie 1911 pînă în octombrie 1915. Printre conducătorii cotidianului se numărau Jouhaux, Grave, Cornelissen și alți reprezentanți ai anarho-sindicalismului. În timpul războiului imperialist mondial, ziarul s-a situat pe pozițiile șovinismului extrem. În locul ziarului „*La Bataille Syndicaliste*” a apărut ulterior „*La Bataille*”. — 380.
- 293 Este vorba de nota intitulată „*Die Anleihenspirale*”, apărută în nr. 97 al ziarului „*Volksrecht*” din 27 aprilie 1915. În această notă au fost demascate mașinațiile financiare întreprinse de K. Helfferich, ministru de finanțe în guvernul german, în vederea asigurării unui al doilea împrumut de război de 10 miliarde. — 384.
- 294 „*Hochland*” — organ al clericilor germani; apare la München începînd din 1903. Aici este vorba, probabil, de articolul lui T. Brauer „*Războiul și socialismul*”, apărut în nr. 8 al revistei „*Hochland*” din mai 1915. Vezi în *Opere*, vol. 39, București, Editura politică, 1962, p. 291—293, extrase din acest articol cu observații și însemnări făcute de V. I. Lenin. — 385.
-

INDICE DE LUCRĂRI ȘI IZVOARE
CITATE SAU MENȚIONATE
DE V. I. LENIN¹

A.P. — vezi Pannekoek, A.

Akselrod, P. B. și Semkovski, S. I. Către Biroul socialist internațional. — „Izvestiia Zagranicnogo Sekretariata Organizaționnogo Komiteta Rossiiskoi Soțial-Demokraticeskoii Raboței Partii“, [Geneva], 1915, nr. 1, 22 februarie, p. 1. — 177, 286, 289, 290, 329—330, 385.

*[*Aleksinski, G. A.*] *Cu cine este majoritatea?* — În: Războiul. Culegere de articole scrise de I. Akselrod și alții [Paris, „Ideal“, 1915], p. 97—106. — 298.

— *Explicațiile d-lui Aleksinski* (Scrisoare către redacție). — „Reci“, Petrograd, 1915, nr. 143 (3 166), 27 mai (9 iunie), p. 3. — 294.

Apelul socialiștilor belgieni și francezi — vezi Un manifeste des partis socialistes belge et français à l'Internationale.

Bezrobotni, I și alții. Cu privire la problema organizatorică. [Opinie separată prezentată de doi membri ai redacției și de doi colaboratori ai ziarului „Naše Slovo“ la adunarea redacției și a colectivului de colaboratori din Paris]. — „Naše Slovo“, Paris, 1915, nr. 107, 6 iunie, p. 1—2. — 296, 353.

Bukvoed — vezi Rezanov, D. B.

„*Buletinul oficial*“, Petersburg, 1905, nr. 169, 6 (19) august, p. 1. — 237.

¹ În indicele de față n-au fost incluse lucrările menționate de V. I. Lenin în „Bibliografia“ la articolul „Karl Marx“ (vezi volumul de față, p. 81—92).

* Cu asterisc sînt notate cărțile, ziarele, articolele și documentele pe care se află însemnări ale lui V. I. Lenin și care se păstrează în Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.

- Ce așteaptă Rusia de la război.* Culegere de articole scrise de Tugan-Baranovski, M. I. și alții. În anexe 4 hărți geografice. Ed. a 2-a. Petrograd, „Prometeu”, [1915]. 227 p. — 273—275.
- Cehov, A. P. Omul în cutie.* — 232.
- **Cerevanin, N. Germania în fața unei crize interne.* — „Nașa Zarea”, Petersburg, 1914, nr. 7—8—9, p. 88—108. — 120.
- Cernișevski, N. G. Ce-i de făcut?* — 286.
— *Prologul.* — 106.
- Cihenkeli, A. Cinci săptămâni la Berlin.* — „Sovremennîi Mir”, Petrograd, 1915, nr. 5, p. 125—152. — 353—354.
- Cine are majoritatea?* [Editorial]. — „Nașe Slovo”, Paris, 1915, nr. 42, 18 martie, p. 1. — 186—187.
- Circulara oficială a „Vorstand“-ului* — *vezi* Die Internationale.
- **Comitetul Central al Bundului despre război.* [Rezoluție adoptată la conferința convocată de C.C. al Bundului în noiembrie 1914]. — „Informaționnîi Listok Zagrancinoini Organizații Bunda”, [Geneva], 1915, nr. 7, ianuarie, p. 3. — 177.
- Comunicatul guvernului.* — „Den”, Petrograd, 1914, nr. 305 (747), 9 noiembrie, p. 2. Semnat : („O. B.”). — 111, 336.
- Conducătorii social-democrației ruse despre război.* — „Golos”, Paris, 1914, nr. 31, 18 octombrie, p. 1; nr. 32, 20 octombrie, p. 1; nr. 33, 21 octombrie, p. 1. Semnat : I. K. — 23, 24, 30, 104.
- Cotitura lui Martov.* (Scrisoare din Berna). — „Soțial-Demokrat”, Geneva, 1915, nr. 36, 9 ianuarie, p. 2. Pe ziar figurează data : 12 decembrie 1814. — 115, 243.
- Cu prilejul apariției ziarului „Soțial-Demokrat”.* — „Golos”, Paris, 1914, nr. 52, 12 noiembrie, p. 1. — 116—117.
- Cu privire la Comitetul de organizare.* [Rezoluție adoptată la conferința din august 1912 a lichidatorilor]. — În : Comunicatul cu privire la conferința organizațiilor P.M.S.D.R. Edit. C.O. [Wien], septembrie 1912, p. 44. (P.M.S.D.R.). — 352.
- Cu privire la declarațiile făcute la anchete.* [Principalele rezoluții adoptate la Congresul al doilea al P.M.S.D.R.]. — În : Congresul al II-lea ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Edit. C.C. Genève, tip. partidului, [1904], p. 13. (P.M.S.D.R.). — 167.
- **Cu privire la socialistii-revoluționari.* [Principalele rezoluții adoptate la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.]. — Ibid., p. 14—15, 358—359. — 126.

Declarația Comitetului Central al P.M.S.D.R., prezentată la Conferința de la Londra de către tov. Maksimovici, delegat din partea partidului. — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 40, 29 martie, p. 1. — 158, 176, 177.

Declarația grupului trudovic. — „Den“, Petrograd, 1914, nr. 200 (642), 27 iulie, p. 2. Sub titlul comun: O zi istorică în Duma de stat. — 117, 333.

**Declarația unor socialiști ruși înrolați ca voluntari în armata franceză.* [Foaie volantă. Paris], 21 august 1914. 1 p. — 37, 369.

Declarația ziarului „Naše Slovo“ — vezi Din partea colaboratorilor ziarului „Naše Slovo“.

Demagogie și mania delimitării. — „Izvestiia Zagranicinogo Sekretariata Organizaționnogo Komiteta Rossiiskoi Soțial-Demokrateskoi Raboței Partii“, [Geneva], 1915, nr. 2, 14 iunie, p. 4. — 337—338.

„Den“, Petrograd, 1914, nr. 200 (642), 27 iulie, p. 2. — 117, 333.
— 1914, nr. 305 (747), 9 noiembrie, p. 2. — 111, 336.

— 1915, nr. 40 (838), 11 februarie, p. 3—4; nr. 41 (839), 12 februarie, p. 3—4. — 168, 172, 174—175.

Derevenski, I. Procesul deputaților. — „Den“, Petrograd, 1915, nr. 40 (838), 11 februarie, p. 3—4; nr. 41 (839), 12 februarie, p. 3—4. — 168, 172, 174—175.

**Dicționarul enciclopedic al asociației „Frații A. și I. Granat et Co.“* Ed. a 7-a, revăzută, sub red. lui I. S. Gambarov ș. a. Vol. 28, Moscova, [1914], col. 219—243, 243'—246'. — 45, 362—365.

Din partea colaborat[orilor] ziarului „Naše Slovo“. — „Naše Slovo“, Paris, 1915, nr. 26, 27 februarie, p. 1, la rubrica: Materialele Conferinței de la Londra. — 178.

Din partea redacției. [Notă la articolul lui K. Kautsky „Internaționalismul și războiul“]. — „Naše Delo“, Petrograd, 1915, nr. 2, p. 19—20. — 275, 293.

Din partea redacției. [Notă la articolul lui R. Grigoriev „P. B. Akselrod despre Internațională și război“]. — „Golos“, Paris, 1914, nr. 87, 23 decembrie, p. 1. — 124.

Discursul lui Kerenski — vezi Declarația grupului trudovic.

„Diskussionnii Listok“, [Paris], 1910, nr. 2, 25 mai (7 iunie), p. 4—14.
Pe ziar figurează data: 24/7 iunie. — 189.

„Dușmanul principal se află în propria noastră țară“ — vezi Liebknecht, K. Ein kräftiger Mahnruf.

„Dzvin“, Lvov. — 130.

- Engels, F. Anti-Dühring. Domnul Eugen Dühring revoluționează știința. 1876—1878. — 51—52, 53, 54, 74.*
- *Introducere [la lucrarea lui K. Marx „Luptele de clasă în Franța. 1848—1850“]. 6 martie 1895. — 98.*
- *Literatura din emigrație. Mai 1874 — aprilie 1875. — 107, 307, 332.*
- *Ludwig Feuerbach și sfârșitul filozofiei clasice germane. Începutul anului 1886. — 46—47, 54, 55.*
- *Originea familiei, a proprietății private și a statului. Aprilie-mai 1884. — 74—75.*
- *Padul și Rinul. Sfârșitul lunii februarie — începutul lunii martie 1859. — 119, 224—226, 370.*
- *Prefață la ediția germană din 1883 [a „Manifestului Partidului Comunist“]. 28 iunie 1883. — 58.*
- *Problema țărănească în Franța și în Germania. Traducere din limba germană [Odesa], Alekseeva, 1905. 24 p. — 74—75.*
- *Scrisoare către K. Kautsky. 1 aprilie 1895. — 98.*
- *Socialismul în Germania. Aproximativ de la 24 octombrie pînă la sfârșitul lunii decembrie 1891. — 29, 101, 119, 322—323, 329, 370.*
- G. V. Plehanov despre război. — „Sovremennoe Slovo“, Petrograd, 1914, nr. 2 374, 23 august (5 septembrie), p. 3. — 369.*
- G. V. Plehanov și P. B. Akselrod despre război. — „Naše Delo“, Petrograd, 1915, nr. 2, p. 103—110, la rubrica: Din Rusia și din străinătate. — 275, 294.*
- Gardenin, I. Marx, Engels și lumea slavă. — „Jizn“, Paris, 1915, nr. 52, 23 mai, p. 1—2. — 225.*
- Goethe, J. W. Xeniiile blinde. — 236.*
- Gogol, N. V. Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici. — 102.*
- „*Golos*“ nr. 3 — vezi „*Naș Golos*“.
- „*Golos*“, Paris. — 115, 116, 353.
- 1914, nr. 9, 22 septembrie, p. 1—2. — 369.
- 1914, nr. 12, 25 septembrie, p. 1—2. — 37, 40, 370, 371.
- 1914, nr. 14, 27 septembrie, p. 1—2. — 373.
- 1914, nr. 18, 2 octombrie, p. 1. — 372.
- 1914, nr. 19, 3 octombrie, p. 1, 2. — 37, 372.

- 1914, nr. 21, 6 octombrie, p. 1. — 374.
- 1914, nr. 22, 8 octombrie, p. 1. — 40.
- 1914, nr. 23, 9 octombrie, p. 1—2. — 30, 37, 100, 104, 246, 295.
- 1914, nr. 31, 18 octombrie, p. 1; nr. 32, 20 octombrie, p. 1; nr. 33, 21 octombrie, p. 1. — 23, 24, 30, 104.
- 1914, nr. 35, 23 octombrie, p. 1. — 115.
- 1914, nr. 39, 28 octombrie, p. 1. — 20—21, 37.
- 1914, nr. 52, 12 noiembrie, p. 1. — 116—117.
- 1914, nr. 86, 22 decembrie, p. 1; nr. 87, 23 decembrie, p. 1, 2. — 120—124, 177, 222, 243.
- 1915, nr. 96, 3 ianuarie, p. 1. — 124.
- Gorki, A. M. Cîntecul șoimului.* — 95, 96.
- Griboedov, A. S. Prea multă minte strică.* — 36, 204.
- Grigoriev, R. P. B. Akselrod despre Internațională și război.* — „Golos“, Paris, 1914, nr. 86, 22 decembrie, p. 1; nr. 87, 23 decembrie, p. 1. — 120—124, 177, 222, 243.
- *[*Gurevici, E. L.*] *Războiul și democrația europeană.* — „Russkie Vedomosti“, [Moscova], 1914, nr. 202, 3 septembrie, p. 2—3. Semnat : E. Smirnov. — 20, 37, 115, 369, 373.
- *„*Informaționnii Listok Zagranicinoi Organizații Bunda*“, [Geneva], 1915, nr. 7, ianuarie, p. 3—7, 14—16. — 125, 149, 177, 295.
- *— 1915, nr. 8, mai, p. 2—6. — 211.
- Ionov. Bundul despre război.* — „Izvestiia Zagranicinogo Sekretariata Organizaționnogo Komiteta Rossiiskoi Soțial-Demokraticeskoii Raboței Partii“, [Geneva], 1915, nr. 2, 14 iunie, p. 3—4. — 294.
- „*Iskra*“ (veche, leninistă), [Leipzig-München-Londra-Geneva]. — 347, 348.
- *— 1901, nr. 2, februarie, p. 1. — 101.
- „*Izvestiia Zagranicinogo Sekretariata Organizaționnogo Komiteta Rossiiskoi Soțial-Demokraticeskoii Raboței Partii*“, [Geneva], 1915, nr. 1, 22 februarie, p. 1. — 177, 289, 290, 291—292, 330, 385.
- 1915, nr. 2, 14 iunie. 4 p. — 275, 286, 287, 289, 290, 291, 293, 294, 295—297, 330, 353, 385.
- În decurs de o săptămână.* [Editorial]. — „Reci“, Petrograd, 1915, nr. 45 (3 068), 16 februarie (1 martie), p. 1. — 168.

- **In legătură cu războiul.* Din partea scriitorilor, pictorilor și artiștilor. — „Russkoe Slovo“, Moscova, 1914, nr. 223, 28 septembrie (11 octombrie), p. 4. — 95—96.
- In legătură cu unitatea de acțiune.* [Editorial]. — „Nașe Slovo“, Paris, 1915, nr. 32, 6 martie, p. 1, la rubrica : Materialele Conferinței de la Londra. — 177—178.
- „*Jizn*“, Paris, 1915, nr. 52, 23 mai, p. 1—2. — 225.
- Kareev, N. I. Reflecții asupra științei ruse în legătură cu războiul actual.* — În : Ce așteaptă Rusia de la război. Culegere de articole scrise de Tugan-Baranovski, M. I. și alții. În anexe 4 hărți geografice. Ed. a 2-a. Petrograd, „Prometeu“, [1915], p. 81—97. — 274—275.
- Kautsky, K. Despre război* — vezi Kautsky, K. Die Sozialdemokratie im Kriege.
- *—*Internaționalismul și războiul.* — „Nașe Delo“, Petrograd, 1915, nr. 1, p. 120—136 ; nr. 2, p. 19—35. — 142, 143—144, 145—146, 181, 182—184, 185, 215, 338—340.
- *Perspectivile păcii.* — „Golos“, Paris, 1914, nr. 18, 2 octombrie, p. 1 ; nr. 19, 3 octombrie, p. 2. — 372.
- „*Kommunist*“, Geneva. — 273, 280.
- *— 1915, nr. 1—2, p. 193—196. — 212—213, 215.
- **Kosovski, V. Basmul despre eliberare.* — „Informaționnii Listok Zagrancinoin Organizaii Bunda“, [Geneva], 1915, nr. 7, ianuarie, p. 3—7. — 149, 177.
- *— *Cum să refacem Internaționala.* — „Informaționnii Listok Zagrancinoin Organizaii Bunda“, [Geneva], 1915, nr. 8, mai, p. 2—6. — 211.
- Krilov, I. A. Cucul și cocoșul.* — 243, 371.
- *Cvartetul.* — 295.
- La congresul social-democrat din Suedia.* — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 36, 9 ianuarie, p. 2. Pe ziar figurează data : 12 decembrie 1914. — 111, 112, 115, 116, 125, 126, 250.
- Lenin, V. I. Atitudinea față de alte partide și grupuri.* [Rezoluție adoptată la Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. din 1915]. — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 40, 29 martie, p. 2. Sub titlul comun : Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. — 198—199.
- *Ce fel de „unitate“ a proclamat Lenin la congresul din Suedia?* — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 37, 1 februarie, p. 2. — 111.

- *Clasa muncitoare și presa muncitorească.* — În : Lenin, V. I. și alții. *Marxism și lichidatorism.* Culegere de articole cu privire la principalele probleme ale mișcării muncitorești contemporane. Partea a II-a, Petersburg, „Priboi“, 1914, p. 207—212, la rubrica : Anexă. Semnat : V. Ilin. Înaintea titlului autori : G. Zinoviev, V. Ilin, I. Kamenev. — 350.
- *Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.* — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 40, 29 martie, p. 2. — 178, 198—199, 240, 287, 301, 302, 311, 355.
- *Cum au răspuns muncitorii la constituirea Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia în Duma de stat.* — În : Lenin, V. I. și alții. *Marxism și lichidatorism.* Culegere de articole cu privire la principalele probleme ale mișcării muncitorești contemporane. Partea a II-a. Petersburg, „Priboi“, 1914, p. 194—199. Înaintea titlului autori : G. Zinoviev, V. Ilin, I. Kamenev. — 349.
- *Cu privire la lozinca „apărării patriei“.* [Rezoluție adoptată la Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. din 1915]. — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 40, 29 martie, p. 2. Sub titlul comun : Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. — 239—240.
- *Cu privire la narodnici.* [Rezoluție adoptată la Consfătuirea din vara anului 1913 a C.C. al P.M.S.D.R. cu unii activiști de partid]. — În : Comunicatul și rezoluțiile Consfătuirii din vara anului 1913 a C.C. al P.M.S.D.R. cu unii activiști de partid. Edit. C.C. [Paris, decembrie] 1913, p. 23—24 (P.M.S.D.R.). — 117.
- *Filantropii burghezi și social-democrația revoluționară.* — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 41, 1 mai, p. 2. — 220—221.
- *Ilustrarea lozincii războiului civil.* — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 40, 29 martie, p. 2. — 220—221.
- *Înfrângerea monarhiei țariste.* [Rezoluție adoptată la Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. din 1915]. — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 40, 29 martie, p. 2. Sub titlul comun : Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. — 287.
- *În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei.* — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 44, 23 august, p. 2. — 360.
- *În legătură cu Conferința de la Londra.* — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 40, 29 martie, p. 1. — 159, 188.
- *Însemnările unui publicist.* — „Diskussionnîi Listok“, [Paris], 1910, nr. 2, 25 mai (7 iunie), p. 4—14. Semnat : N. Lenin. Pe ziar figurează data : 24/7 iunie. — 189.
- *Karl Marx.* Scurtă schiță biografică și expunerea marxismului. Moscova, „Priboi“, 1918. 24 p. (P.C. (b) din Rusia). Înaintea titlului autor : N. Lenin. — 45.

- * — *Marx, Karl.* — În : Dicționarul enciclopedic al asociației „Frații A. și I. Granat et Co.” Ed. a 7-a, revăzută, sub red. lui I. S. Gambarov ș.a. Vol. 28. Moscova, [1914], col. 219—243, 243'—246'. Semnat : V. Ilin. — 45, 362—365.
- *Pacifismul și lozinca păcii.* [Rezoluție adoptată la Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. din 1915]. — „Soțial-Demokrat”, 1915, nr. 40, 29 martie, p. 2. Sub titlul comun : Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. — 301, 302.
- *Problema unirii internaționaliștilor.* — „Soțial-Demokrat”, Geneva, 1915, nr. 41, 1 mai, p. 1—2. — 194.
- *Proiect de rezoluție a Conferinței socialiste internaționale a femeilor* — vezi Lenin, V. I. Rezoluție propusă de delegația C.C.
- *Raportul C.C. al P.M.S.D.R. și instrucțiunile pentru delegația C.C. la Conferința de la Bruxelles.* 23 iunie (6 iulie) — 30 iunie (13 iulie) 1914¹. — 125—127.
- *Războiul și social-democrația din Rusia.* — „Soțial-Demokrat”, Geneva, 1914, nr. 33, 1 noiembrie, p. 1. Semnat : Comitetul Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. — 37, 38, 114—115, 158, 160, 162, 173, 178, 280, 311, 355—356, 360.
- *Rezoluție propusă de delegația C.C. [la Conferința socialistă internațională a femeilor de la Berna].* — „Soțial-Demokrat”, Geneva, 1915, nr. 42. Supliment la nr. 42 al ziarului „Soțial-Demokrat”, 1 iunie, p. 2. Sub titlul comun : Conferința socialistă internațională a femeilor. — 200, 201.
- *Sarcinile social-democrației revoluționare în războiul european.* August, nu mai târziu de 24 (6) septembrie 1914². — 9, 23, 37—39, 173, 371.
- *Scrisoarea C.C. al P.M.S.D.R. către redacția ziarului „Nașe Slovo”.* 10 (23) martie 1915³. — 187.
- *Situația din Internaționala socialistă și sarcinile ei.* — „Soțial-Demokrat”, Geneva, 1914, nr. 33, 1 noiembrie, p. 2. — 115, 173, 178.
- *Südekumii ruși.* — „Soțial-Demokrat”, Geneva, 1915, nr. 37, 1 februarie, p. 1. — 112.
- *Și acum ?* (Sarcinile partidelor muncitorești în legătură cu oportunismul și social-șovinismul). — „Soțial-Demokrat”, Geneva, 1915, nr. 36, 9 ianuarie, p. 1. Pe ziar figurează data : 12 decembrie 1914. — 155.

¹ Publicat pentru prima oară în 1929 în : Lenin, V. I. Opere, ed. a 2-a și a 3-a, vol. XVII, p. 541—571.

² Publicat pentru prima oară în 1920 în : Lenin, V. I. Opere, ed. a 2-a și a 3-a, vol. XVIII, p. 44—46.

³ Publicat pentru prima oară în 1931, în „Culegeri din Lenin”, vol. XVII, p. 201—203

- *Un glas din Germania despre război.* — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1914, nr. 34, 5 decembrie, p. 2. — 221.
- Lenin, V. I. și alții. Marxism și lichidatorism.* Culegere de articole cu privire la principalele probleme ale mișcării muncitorești contemporane. Partea a II-a, Petersburg, „Priboi“, 1914. IV, 214 p. Înaintea titlului autori : G. Zinoviev, V. Ilin, I. Kamenev. — 350.
- *[*Lenin, V. I. și Zinoviev, G. E.] Socialismul și războiul.* (Atitudinea P.M.S.D.R. față de război). Edit. red. ziarului „Soțial-Demokrat“, Geneva, Chaulmontet, 1915. 48 p. (P.M.S.D.R.). Înaintea titlului autori : G. Zinoviev și N. Lenin. — 311, 312.
- *Socialismul și războiul.* (Atitudinea P.M.S.D.R. față de război). Retipărit după ediția de la Geneva (1915). Petersburg, 1918. 64 p. Înaintea titlului autori : G. Zinoviev și N. Lenin. — 312.
- [*Levinski, V.] Ucraina și războiul.* — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 38, 12 februarie, p. 1—2. Semnat : Un social-democrat ucrainean. — 130.
- Lloyd George în discursul ținut la începutul anului 1915* — vezi The budget.
- „Luci“, Petersburg. — 349.
- Manifest [cu privire la instituirea Dumei de stat. 6 (19) august 1905].* — „Buletinul oficial“, Petersburg, 1905, nr. 169, 6 (19) august, p. 1. — 237—238.
- Manifestul C.C. împotriva războiului* — vezi Lenin, V. I. Războiul și social-democrația din Rusia.
- **Manifestul Congresului socialist internațional de la Basel.* — „Kommunist“, [Geneva], 1915, nr. 1—2, p. 193—195. Sub titlul comun : Cuvinte uitate. — 212—213, 214—215.
- Martov, L. Despre pretinsa mea „izolare“.* (Scrisoare către redacție). — „Golos“, Paris, 1914, nr. 87, 23 decembrie, p. 2. — 120.
- *Destrămarea și lupta împotriva ei.* — „Izvestiia Zagranicnogo Sekretariata Organizaționnogo Komiteta Rossiiskoi Soțial-Demokraticeskoj Rabocej Partii“, [Geneva], 1915, nr. 2, 14 iunie, p. 2. — 294, 296—297.
- *Mitul „ultimului război“.* — „Golos“, Paris, 1914, nr. 22, 8 octombrie, p. 1. Semnat : L. M. — 40.
- *Pace !* — „Golos“, Paris, 1914, nr. 19, 3 octombrie, p. 1. Semnat : L. M. — 37.
- *Pe Marx însă lăsați-l în pace...* — „Golos“, Paris, 1914, nr. 35, 23 octombrie, p. 1. — 115.

- *Scrisoare deschisă adresată de L. Martov lui Gustave Hervé.* — „Golos“, Paris, 1914, nr. 12, 25 septembrie, p. 1. — 37, 40, 371.
- „Vorwärts“ a sucombat. — „Golos“, Paris, 1914, nr. 23, 9 octombrie, p. 1—2. Semnat: L. M. — 30, 37, 100, 104, 246, 296.
- Marx, K.** *A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian.* Către membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor din Europa și din Statele Unite. Între 6 și 9 septembrie 1870. — 80, 328.
- *Adresa Internaționalei din 9 septembrie 1870* — vezi Marx, K. *A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian.*
- *Adresa Internaționalei I* — vezi Marx, K. *Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor...*
- *Capitalul.* Critica economiei politice, vol. I—III, 1867—1894. — 49, 50, 63—64.
- *Capitalul.* Critica economiei politice, vol. I, 1867. — 55, 60—66.
- *Capitalul.* Critica economiei politice, vol. II, 1885. — 66.
- *Capitalul.* Critica economiei politice, vol. III, partea 1—2, 1894. — 66—69.
- *Contribuții la critica economiei politice.* Decembrie 1857 — ianuarie 1859. — 61.
- *Deosebirea dintre filozofia naturii a lui Democrit și filozofia naturii a lui Epicur.* Cu o anexă. 1839 — martie 1841. — 46.
- *Despre Proudhon* (Scrisoare către J. B. Schweitzer). — 24 ianuarie 1865. — 121.
- *Luptele de clasă în Franța. 1848—1850.* Ianuarie — 1 noiembrie 1850. — 70, 71.
- *Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor, înființată la 28 septembrie 1864 în adunarea publică ținută la St. Martin's Hall, Long Acre, Londra.* 21—27 octombrie 1864. — 49.
- *Mizeria filozofiei.* Răspuns la „Filozofia mizeriei“ a d-lui Proudhon. Prima jumătate a anului 1847. — 48, 76.
- *Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte.* Decembrie 1851 — martie 1852. — 70.
- *Postfață la ediția a doua [a volumului întâi al „Capitalului“].* 24 ianuarie 1873. — 51, 52.
- Prefață la „Contribuții la critica economiei politice“.* Ianuarie 1859. — 55—56.
- Prefață la ediția întâi [a volumului întâi al „Capitalului“].* 25 iulie 1867. — 60.

- *Scrisoare către F. A. Sorge*. 19 septembrie 1879. — 80, 93—94.
- *Scrisoare către L. Kugelman*. 12 aprilie 1871. — 79.
- *Teorii asupra plusvalorii (Volumul al IV-lea al „Capitalului“)*. Ianuarie 1862 — iulie 1863. — 68.
- *Teze despre Feuerbach*. Primăvara anului 1845. — 52.
- Marx, K. și Engels, F. Declarație către redacția ziarului „Social-Demokrat“*. 23 februarie 1865. — 108.
- *Manifestul Partidului Comunist*. Decembrie 1847 — ianuarie 1848. — 2, 20, 24, 33, 38, 58—59, 71—72, 73, 76, 77, 162, 280, 323, 363, 368.
- **Maslov, P. P. Războiul și tratatele comerciale*. (Scrisoare către redacție). — „Russkie Vedomosti“, [Moscova], 1914, nr. 207, 10 septembrie, p. 2, la rubrica: Pe teme actuale. — 20—21, 37, 115, 369.
- Mașinadze, B. Social-democrația din Caucaz*. — „Izvestiia Zagranicnogo Sekretariata Organizaționnogo Komiteta Rossiiskoi Soțial-Demokrateskoi Rabocej Partii“, [Geneva], 1915, nr. 2, 14 iunie, p. 4. — 294.
- Miliukov, P. N. Cuceririle teritoriale ale Rusiei*. — În: Ce așteaptă Rusia de la război. Culegere de articole scrise de Tugan-Baranovski, M. I. și alții. În anexe 4 hărți geografice. Ed. a 2-a, Petrograd, „Prometeu“, [1915], p. 53—66. — 273—274.
- „*Misl*“, Paris. — 117, 155, 159, 165.
- „*Nașa Raboceaia Gazeta*“, Petersburg. — 125, 126.
- „*Nașa Zarea*“, Petersburg. — 120, 124, 125, 165, 166, 172, 175, 187, 189, 197, 250, 252, 264, 275, 284, 294, 327, 349, 351, 352, 353.
- *— 1914, nr. 7—8—9, p. 88—108, 121—129. — 120, 133.
- „*Naș Golos*“, Paris, 1914, nr. 1, 13 septembrie. 2 p. — 116.
- 1914, nr. 3, 15 septembrie, p. 1. — 369.
- „*Nașe Delo*“, Petrograd. — 151, 190, 194, 197, 198, 277, 293, 294, 297.
- *— 1915, nr. 1, p. 65—82, 120—136. — 133—150, 181—184, 185, 339—341.
- 1915, nr. 2. 112 p. — 142, 143—144, 145—146, 182—184, 185, 275, 339—341.
- „*Nașe Slovo*“, Paris. — 166, 177, 178, 187, 188, 189, 194, 196, 197, 198, 213, 295, 296.
- 1915, nr. 16, 16 februarie, p. 2. — 159, 333, 343—344.
- 1915, nr. 26, 27 februarie, p. 1. — 178.

- 1915, nr. 32, 6 martie, p. 1. — 177—178.
- 1915, nr. 35, 10 martie, p. 1—2; nr. 36, 11 martie, p. 1—2. — 337—339.
- 1915, nr. 42, 18 martie, p. 1. — 186—187.
- 1915, nr. 45, 21 martie, p. 2. — 275, 290.
- 1915, nr. 53, 31 martie, p. 2. — 187—188.
- 1915, nr. 85, 9 mai, p. 1. — 195—198.
- 1915, nr. 87, 12 mai, p. 1.; nr. 90, 16 mai, p. 2. — 216, 296.
- 1915, nr. 105, 4 iunie, p. 1—2. — 286—287, 297, 301, 353.
- 1915, nr. 107, 6 iunie, p. 1—2. — 296, 353.
- 1915, nr. 122, 24 iunie, p. 2. Pe ziar figurează nr. 123. — 296.
- [*Nota redacției la articolul „G. V. Plehanov și P. B. Akselrod despre război”*]. — „*Naše Delo*”, Petrograd, 1915, nr. 2, p. 103, la rubrica : Din Rusia și din străinătate. — 275, 294.
- *[*Nota redacției la articolul lui M. Borisov „Despre «misiunea eliberatoare» și despre «patriotism»*]. — „*Informaționnii Listok Zagranicinoi Organizații Bunda*”, [Geneva], 1915, nr. 7, ianuarie, p. 7. — 177.
- [*Nota redacției la rezoluția adoptată de adunarea redacției și a colectivului de colaboratori din Paris ai ziarului „Naše Slovo”*]. — „*Naše Slovo*”, Paris, 1915, nr. 85, 9 mai, p. 1. — 194, 196.
- „*Novoe Vremea*”, Petrograd. — 373.
- „*Novosti*”, Paris. — 33.
- O.C. și crearea unui nou ziar. [Rezoluție adoptată la Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. din 1915]. — În foaia volantă : Conferința organizațiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. F. I., 1915. 2 p. Hect. — 375.
- O convorbire cu P. B. Akselrod. Cu privire la divergențele noastre. — „*Naše Slovo*”, Paris, 1915, nr. 87, 12 mai, p. 1; nr. 90, 16 mai, p. 2. Semnat : A. — 216, 297.
- Paris, 3 ianuarie. [Editorial]. — „*Golos*”, Paris, 1915, nr. 96, 3 ianuarie, p. 1. — 124.
- Petersburg. (Scrisoarea unui muncitor). — „*Soșial-Demokrat*”, Geneva, 1914, nr. 33, 1 noiembrie, p. 2, la rubrica : Cronică. — 116.
- Petersburg. (Scrisoarea unui muncitor). 10 octombrie st. v. — „*Soșial-Demokrat*”, Geneva, 1914, nr. 35, 12 decembrie, p. 2, la rubrica : Cronică. — 116.

- Petrograd, 30 august 1914 [Editorial]. — „Russkoe Znamea“, Petrograd, 1914, nr. 195, 30 august (12 septembrie), p. 1—2. — 372.
- Pe urmele lui Menșikov. — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1914, nr. 34, 5 decembrie, p. 2. — 117.
- Plehanov, G. V. Despre război. Răspuns tovarășului Z. P. Paris, „Union“, 1914. 32 p. — 112, 115, 118—119, 214—215, 222.
- *— *Încă o dată despre război.* (Răspuns tovarășului N—v.). — În : Războiul. Culegere de articole scrise de I. Akselrod și alții. [Paris, „Ideal“, 1915], p. 11—48. — 298, 339—340.
- *— *La început de secol.* — „Iskra“, [München], 1901, nr. 2, februarie, p. 1. — 101.
- *Scrisoare deschisă adresată de tov. Plehanov redacției ziarului „Reçi“.* — „Golos“, Paris, 1914, nr. 39, 28 octombrie, p. 1. — 20—21, 37.
- *Potresov, A. N. *La hotarul dintre două epoci.* — „Nașe Delo“, Petrograd, 1915, nr. 1, p. 65—82. Semnat : A. P—v. — 133—149, 181—183, 185.
- *— *Note critice. I. Unele surprize ale istoriei.* — „Nașe Zarea“, Petersburg, 1914, nr. 7—8—9, p. 121—129. Semnat : A. P—v. — 120, 133.
- „Pravda“, Petersburg. — 166, 174, 349—350.
- Procesul deputaților social-democrați. — „Nașe Slovo“, Paris, 1915, nr. 35, 10 martie, p. 1—2 ; nr. 36, 11 martie, p. 1—2. — 337—338.
- Programul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, adoptat la Congresul al II-lea al partidului. — În : Congresul al II-lea ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Edit. C.C. Genève, tip. partidului, [1904], p. 1—6. (P.M.S.D.R.). — 347.
- „Proletarski Golos“, Petrograd. — 335.
- „Raboceaia Mișl“, [Petersburg — Berlin — Varșovia — Geneva]. — 264.
- „Rabocee Delo“, Geneva. — 264
- Răspuns lui E. Vandervelde. — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1914, nr. 33, 1 noiembrie, p. 1—2. Semnat : Comitetul Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. — 337.
- [Răspunsul lichidatorilor din Petersburg la telegrama lui Vandervelde]. — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1914, nr. 34, 5 decem-

- brie, p. 2. Sub titlul comun : Petersburg, la rubrica : Cronică. — 115, 116, 336—337.
- *Războiul*. Culegere de articole scrise de I. Akselrod și alții. [Paris, „Ideal”, 1915]. 109 p. — 298, 339.
- [*Reazanov, D. B.*] *Victorie sau înfrângere?* — „Izvestiia Zagranicnogo Sekretariata Organizaționnogo Komiteta Rossiiskoi Soțial-Demokrateskoi Raboței Partii”, [Geneva], 1915, nr. 2, 14 iunie, p. 2—3. Semnat : Bukvoed. — 286, 287, 290.
- „*Reci*”, Petrograd, 1915, nr. 45 (3 068), 16 februarie (1 martie), p. 1. — 168.
- 1915, nr. 143 (3 166), 27 mai (9 iunie), p. 3. — 294.
- Referatul lui G. V. Plehanov „Atitudinea socialiștilor față de război”* — vezi Conducătorii social-democrației ruse despre război.
- Revista presei*. — „Golos”, Paris, 1914, nr. 9, 22 septembrie, p. 1—2. — 369.
- Revista presei*. — „Golos”, Paris, 1914, nr. 12, 25 septembrie, p. 1—2. — 370.
- Revista presei*. — „Golos”, Paris, 1914, nr. 14, 27 septembrie, p. 1—2. — 373.
- Revista presei*. — „Naș Golos”, Paris, 1914, nr. 3, 15 septembrie, p. 1. — 369.
- [*Rezoluția C.C. al P.M.S.D.R. cu privire la activitatea în sindicate*]. — „Soțial-Demokrat”, [Vilno-Petersburg], 1908, nr. 1, februarie, p. 38—39, la rubrica : Viața de partid. — 126.
- Rezoluția Congresului de la Chemnitz al Partidului social-democrat din Germania*. — „Kommunist”, [Geneva], 1915, nr. 1—2, p. 195—196. Sub titlul comun : Cuvinte uitate. — 212—213.
- Rezoluția de salut adoptată de secția din Paris a organizațiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.* — „Nașe Slovo”, Paris, 1915, nr. 122, 24 iunie, p. 2, la rubrica : Din activitatea organizațiilor. Pe ziar figurează nr. 123. — 296.
- Rezoluția social-democraților de la Nervi*. — „Nașe Slovo”, Paris, 1915, nr. 53, 31 martie, p. 2, la rubrica : Din activitatea organizațiilor. — 186—188.
- Rezoluție adoptată de adunarea redacției și a colectivului de colaboratori din Paris ai ziarului „Nașe Slovo”*. — „Nașe Slovo”, Paris, 1915, nr. 85, 9 mai, p. 1. — 194—199.

[Rezoluție adoptată la Conferința de la Londra a socialiștilor din țările Antantei. 14 februarie 1915]. — „Nașe Slovo“, Paris, 1915, nr. 16, 16 februarie, p. 2, la rubrica: Cronica socialistă. Sub titlul comun: Conferința de la Londra. — 159, 333, 343.

[Rezoluție adoptată la Conferința social-democrată de unificare de la Bruxelles]. — „Informaționnii Listok Zagranicinoi Organizații Bunda“, [Geneva], 1915, nr. 7, ianuarie, p. 15. Sub titlul comun: Conferința social-democrată de unificare de la Bruxelles. — 125, 295—296.

Rezoluție adoptată la Conferința socialistă internațională a femeilor de la Berna. — „Soțial-Demokrat“, Geneva, 1915, nr. 42. Supliment la nr. 42 al ziarului „Soțial-Demokrat“, 1 iunie, p. 2. Sub titlul comun: Conferința socialistă internațională a femeilor. — 200—201, 202—203, 204, 343.

Rezoluție cu privire la atitudinea față de partidele neproletare [adoptată la Congresul al V-lea (de la Londra) al P.M.S.D.R.]. — În: Congresul de la Londra al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia (care a avut loc în 1907). Textul integral al proceselor-verbale. Edit. C.C. Paris, 1909, p. 454—455. (P.M.S.D.R.). — 126.

Rezoluție cu privire la rapoarte [adoptată la Conferința a cincea a P.M.S.D.R. (Conferința generală din 1908)]. — În: Înștiințarea Comitetului Central al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia cu privire la conferința generală ordinară a partidului [Edit. C.C. al P.M.S.D.R. Paris, 1909], p. 4. (P.M.S.D.R.). — 125.

Ruedorffer — vezi Riezler, K.

*„Russkie Vedomosti“, [Moscova], 1914, nr. 202, 3 septembrie, p. 2—3. — 20, 37, 115, 369, 373.

*— 1914, nr. 207, 10 septembrie, p. 2. — 20, 37, 115, 369.

*„Russkoe Slovo“, Moscova, 1914, nr. 223, 28 septembrie (11 octombrie), p. 4. — 95—96.

*„Russkoe Znamea“, Petrograd, 1914, nr. 195, 30 august (12 septembrie), p. 1—2. — 372.

Saltikov-Șcedrin, M. E. Cuvinte uitate. — 97, 212.

— Scrisori peștițe. — 199.

— Semnele timpului. — 148.

Scrisori adresate lui F. A. Sorge și altora de către J. Ph. Becker, J. Dietzgen, F. Engels, K. Marx și alții. Traducere din limba germană de Politikus. În anexă scrisori și o biografie a lui F. A. Sorge scrisă de E. Dietzgen. Cu o prefață scrisă de N. Lenin

- și un portret al lui F. A. Sorge. Petersburg, Dauge, 1907. XXVI, 44, 485, II p. — 267.
- Scrisori adresate lui F. Sorge și altora de către K. Marx, F. Engels și alții.* Traducere din limba germană de G. Kotlear și M. Panin. Sub redacția și cu o prefață a lui P. Akselrod. Petersburg, 1908. XLI, 517 p. (Biblioteca „Obščestvennaia Polza“). — 267.
- Semkovski, S. I. Abateri periculoase.* — „Izvestiia Zagranicnogo Sekretariata Organizaționnogo Komiteta Rossiiskoi Soțial-Demokraticeskoii Rabocei Partii“, [Geneva], 1915, nr. 2, 14 iunie, p. 1—2. — 275, 286, 287, 289, 290, 291, 296, 330, 385.
- *Destrămarea Rusiei?* — „Naše Slovo“, Paris, 1915, nr. 45, 21 martie, p. 2, la rubrica : Tribuna liberă. — 275, 290.
- „*Severnaia Raboceaia Gazeta*“, Petersburg. — 172, 295.
- „*Severnii Golos*“, Petrograd. — 190.
- Smirnov, E.* — *vezi Gurevici, E. L.*
- „*Soțial-Demokrat*“, [Vilno — Petersburg — Paris] — Geneva. — 103, 111, 130, 160, 173, 174, 296, 335, 360, 375.
- [Vilno — Petersburg], 1908, nr. 1, februarie, p. 38—39. — 126.
- [Paris], 1910, nr. 11, 26 (13) februarie, p. 10. — 125, 126.
- Geneva, 1914, nr. 33, 1 noiembrie, p. 1—2. — 37, 38, 114—115, 116, 158, 160, 162, 173, 178, 280, 311, 336, 355—356, 360.
- 1914, nr. 34, 5 decembrie, p. 2. — 115, 116, 117, 222, 336—337.
- 1914, nr. 35, 12 decembrie, p. 2. — 116.
- 1915, nr. 36, 9 ianuarie, p. 1, 2. Pe ziar figurează data : 12 decembrie 1914. — 111, 112, 116, 125, 126, 155, 243, 250.
- 1915, nr. 37, 1 februarie, p. 1, 2. — 111, 112.
- 1915, nr. 38, 12 februarie, p. 1—2. — 130.
- 1915, nr. 40, 29 martie, p. 1, 2. — 158, 159, 176, 177, 178, 188, 199, 221, 287, 301, 302, 311, 355.
- 1915, nr. 41, 1 mai, pag. 1—2. — 194, 221.
- 1915, nr. 42. Supliment la nr. 42 al ziarului „Soțial-Demokrat“, 1 iunie, p. 2. — 200—201, 202—203, 204, 343—344.
- 1915, nr. 44, 23 august, p. 2. — 360.
- „*Sovremennik*“, Petrograd. — 156, 172.
- „*Sovremennii Mir*“, Petrograd, 1915, nr. 5, p. 125—152. — 353—354.
- „*Sovremennoe Slovo*“, Petrograd, 1914, nr. 2 374, 23 august (5 septembrie), p. 3. — 369.

- Starea de lucruri din partid.* [Rezoluție adoptată la plenara C.C. al P.M.S.D.R. din ianuarie 1910]. — „Soțial-Demokrat“, [Paris] 1910, nr. 11, 26 (13) februarie, p. 10, la rubrica: Viața de partid. — 125, 126—127.
- „*Strahovanie Rabocih*“, Petrograd. — 126, 190.
- Struve, P. B. Note critice cu privire la problema dezvoltării economice a Rusiei.* Vol. 1. Petersburg, tip. Skorohodov, 1894. X, 291 p. — 226.
- Șișkina-Iavein, P. N. Războiul și femeia.* — În: Ce așteaptă Rusia de la război. Culegere de articole scrise de Tugan-Baranovski, M. I. și alții. În anexe 4 hărți geografice. Ed. a 2-a. Petrograd, „Prometeu“, [1915], p. 214—220. — 274, 275.
- Tovarăși! Din nou v-au smuls din familiile voastre...* [Manifest. Petrograd], tip. Comitetului din Petrograd, [începutul lunii octombrie 1914]. 1. p. — 173.
- Tovarăși! Pe data de 19 se întrunește din nou Duma de stat...* [Manifest. Petrograd, înainte de 19 iunie 1915]. 1 p. Semnat: Comitetul din Petersburg al P.M.S.D.R. — 335.
- Tovarăși! Pe plan mondial se petrec evenimente de însemnătate excepțională.* [Manifest. Petersburg, începutul lunii august 1914]. 1 p. Semnat C.P. al P.M.S.D.R. — 19, 173.
- Tovarăși! Politica hrăpăreață, sîngeroasă a guvernului țarist...* [Manifest. Petersburg, 15—20 august 1914]. 1 p. Semnat: Comitetul din Petersburg al P.M.S.D.R. — 19, 29, 173.
- Tovarăși soldați.* [Manifest. Petrograd], tip. C.P., 12 septembrie 1915. 1 p. Semnat: Comitetul din Petersburg al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. — 335.
- [*Troțki, L. D.*] *Scrisoare deschisă către redacția revistei „Kommunist”.* — „Nașe Slovo“, Paris, 1915, nr. 105, 4 iunie, p. 1—2. Semnat: N. Troțki. — 286—287, 289, 296, 301, 353.
- Turgheniev, I. S. Desțelenire.* — 195.
— *Un cuib de nobili.* — 142—143.
- Voi să tăceți, eunucilor!* [Editorial]. — „Golos“, Paris, 1914, nr. 21, 6 octombrie, p. 1. — 374.
- „*Voprosi Strahovaniia*“, Petrograd. — 190.
- Znamenski, S. F. Principalele sarcini în domeniul învățămîntului.* — În: Ce așteaptă Rusia de la război. Culegere de articole scrise

de Tugan-Baranovski, M. I. și alții. În anexe 4 hărți geografice. Ed. a 2-a. Petrograd, „Prometeu“, [1915], p. 144—172. — 275.

-
- Adler, V. Hoffnungsschimmer.* — „Arbeiter-Zeitung“. Morgenblatt, Wien, 1915, Nr. 45, 14. Februar, S.1—2. — 339.
- **Aldo di Lea. A colloquio col pioniere del marxismo russo Giorgio Plehkanov.* — „Il Giornale d'Italia“, Roma, 1915, N. 63, 4 Marzo. — 352.
- [*An die Redaktion des „Vorwärts“.* (Dispoziția generalului Kessel cu privire la reluarea editării ziarului „Vorwärts“). — „Vorwärts“, Berlin, 1914, Nr. (265—267) 268, 1. Oktober, S. 1. — 29—30, 246.
- Die Anleihenspirale.* — „Volksrecht“, Zürich, 1915, Nr. 97, 27. April, S. [4], la rubrica : Ausland. Deutschland. — 384.
- *„Arbeiter-Zeitung“. Morgenblatt, Wien, 1914, Nr. 252, 11. September, S. 1. — 9.
— 1915, Nr. 45, 14. Februar, S. 1—2. — 340.
— 1915, Nr. 176, 27. Juni, S. 3. — 300—302.
- Die Auffassung der italienischen Sozialisten.* — „Vorwärts“, Berlin, 1914, Nr. 249, 12. September. Bezirks-Beilage des „Vorwärts“ für Norden-Osten, S. [1]. — 370.
- **Ein Aufruf und seine Zurückweisung.* — „Arbeiter-Zeitung“. Morgenblatt, Wien, 1914, Nr. 252, 11. September, S. 1. — 9.
- Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle.* Hrsg. von F. Mehring. Bd. II. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Juli 1844 bis November 1847. Stuttgart, Dietz, 1902, VIII, 482 S. — 51, 52.
- Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle.* Hrsg. von F. Mehring. Bd. III. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Mai 1848 bis Oktober 1850. Stuttgart, Dietz, 1902, VI, 491 S. — 78.
- „*Avanti!*“, Milano. — 11, 36—37.
— 1914, N. 241, 1 Settembre, p. 1. — 34.
— 1914, N. 242, 2 Settembre, p. 1, 2. — 9, 10—11, 19.
— 1914, N. 268, 28 Settembre, p. 4. — 23.

- Axelrod, P. Russland und der Krieg.* — „Berner Tagwacht“, 1914, Nr. 250, 26. Oktober, S. 1 ; Nr. 251, 27. Oktober, S. 1. — 115.
- „*La Bataille Syndicaliste*“, Paris. — 380.
- Belger, E. Die Sozialdemokratie nach dem Kriege.* Berlin, Concordia, Deutsche Verlags-Anstalt, 1915. 45. S. — 248.
- „*Berner Tagwacht*“. — 200, 251, 303.
- 1914, Nr. 245, 20. Oktober, S. 1 ; Nr. 246, 21. Oktober, S. 1 ; *Nr. 247, 22. Oktober, S. 1. — 36, 102—103.
- 1914, Nr. 250, 26. Oktober, S. 1 ; Nr. 251, 27. Oktober, S. 1. — 115.
- 1914, Nr. 254, 30. Oktober, S. 1. — 36.
- 1914, Nr. 291, 12. Dezember, S. 3. — 116.
- 1915, Nr. 5, 8. Januar, S. 1—2. — 179.
- 1915, Nr. 9, 13. Januar, S. 3. — 154—155.
- *— 1915, Nr. 73, 29. März, S. 1 ; Nr. 75, 31. März, S. 1. — 303, 304, 305.
- 1915, Nr. 101, 3. Mai, S. 2—3. — 195, 215.
- 1915, Nr. 123, 31. Mai, S. 1. — 253, 385.
- Bernstein, E. Abrechnung mit Russland.* Ein Vermächtnis unserer Vorkämpfer. — „Vorwärts“, Berlin, 1914, Nr. 232, 26. August, S. [1—2]. — 370.
- **Bernstein, E., Haase, H. und Kautsky, K. Das Gebot der Stunde.* — „Leipziger Volkszeitung“, 1915, Nr. 139, 19. Juni, S. 1—2. — 265, 296—298.
- Die Bewilligung der Kriegskredite.* — „Vorwärts“, Berlin, 1914, Nr. 211, 5. August. 1. Beilage des „Vorwärts“, S. 1—2. — 1—2, 370.
- **Blatchford, R. The Grim logic of facts.* An Answer to Upton Sinclair. — In: Sinclair, U. and Blatchford, R. Socialism and War. London, Clarion, p. 11—15. (Pass on pamphlets. No. 27. Id.). — 270—272.
- Bloch, I. Der Krieg und die Sozialdemokratie.* — „Sozialistische Monatshefte“, Berlin, 1914, Bd. 2, Hft. 16, 13. August, S. 1023—1027. — 370.
- **Borchardt, J. Vor und nach dem 4. August 1914.* Hat die deutsche Sozialdemokratie abgedankt? Berlin, „Lichtstrahlen“, 1915. 32 S. — 155.

- Brailsford, H. N. The War of Steel and Gold. A Study of the Armed Peace.* London, Bell, 1914. 320 p. — 223—224.
- **Brauer, Th. Krieg und Sozialismus.* — „Hochland“, München, 1915, Hft. 8, S. 176—189. — 385.
- „*Bremer Bürger-Zeitung*“, 1914, Nr. 211, 10. September, S. 1. — 9, 38, 371.
- 1914, Nr. 251, 27. Oktober, S. 3. — 36, 371.
- **Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx.* 1844 bis 1883. Hrsg. von A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 1—4. Stuttgart, Dietz, 1913. 4 Bd. — 49, 75, 363.
- *— Bd. 1. XX, 448 S. — 76—77.
- *— Bd. 2. XXIV, 429 S. — 45, 76—77, 78.
- *— Bd. 3. XXIV, 442 S. — 51—53, 56, 69, 76—77, 78—80.
- *— Bd. 4. XX, 536 S. — 55, 76—77, 79—80, 119, 362, 364.
- The budget.* Daily cost of the war. Enormous borrowing. No new taxes. — „The Daily Telegraph“, London, 1915, May 5, p. 6. — 223, 231.
- Bundock, C. J. „It is wicked that we should be shooting each other“.* — „Labour Leader“, [London], 1915, No. 1, January 7, p. 1. — 179.
- „*Clarion*“, London. — 270.
- Clausewitz, K. Hinterlassene Werke über Krieg und Kriegführung.* Bd. 1, T. 1, Bd. 3, T. 3 Berlin, Dümmler, 1832—1834. 2 Bd.
- Bd. 1. T. 1. Vom Kriege. XXVIII, 371 S. — 224, 225, 226, 318, 319.
- Bd. 3, T. 3. Vom Kriege. VIII, 386 S. — 224.
- Compère-Morel. Les commissaires à la nation.* — „L'Humanité“, Paris, 1914, N 3788, 31 août, p. 1. — 370.
- La Conférence socialiste de Londres.* — „Journal des Débats Politiques et Littéraires“, Paris, 1915, N 1097, 19 février, p. 251—252, la rubrica : Nons Articles. — 176.
- Il convegno di Roma fra la Direzione del Partito e un rappresentante dei socialisti tedeschi.* — „Avanti!“, Milano, 1914, N. 242, 2 Settembre, p. 1. — 8—9, 19.
- **Cunow, H. Parteizusammenbruch? Ein offenes Wort zum inneren Parteistreit.* Berlin, Singer, 1915. 38 S. — 216, 217, 238.
- „*The Daily Citizen*“, London. — 152, 250.
- „*The Daily Herald*“, London. — 152, 250.

- „*The Daily Telegraph*“, London, 1915, May 5, p. 6. — 223, 231.
- *David, E. *Die Sozialdemokratie im Weltkrieg*. Berlin, Singer, 1915. 192 S. — 258, 277—281, 290.
- *Sozialdemokratie und Vaterlandsverteidigung*. Rede des Reichstagsabgeordneten Dr. Eduard David, gehalten am 6. März 1915 in Bielefeld. [Berlin], Buchh. „Vorwärts“, [1915]. 32 S. — 214.
- *Sozialismus und Landwirtschaft*. Bd. I. Die Betriebsfrage. Berlin, Verl. der Sozialistischen Monatshefte, 1903. 703 S. — 277.
- *Delaisi, F. *La Guerre qui vient*. Paris, „Guerre Sociale“, 1911. 48 p. — 216.
- „*Deutsch-Französische Jahrbücher*“, Paris, 1844, Lfrg. 1—2, S. 36—40, 71—85, 182—214. — 47—48.
- Die deutsche Partei und der Krieg*. — „*Berner Tagwacht*“, 1914, Nr. 254, 30. Oktober, S. 1. — 36.
- Una dichiarazione di principio*. [Rezoluție adoptată la Conferința socialistă italo-elvețiană de la Lugano]. — „*Avanti!*“, Milano, 1914, N. 268, 28 Settembre, p. 4. Sub titlul comun : La conferenza a Lugano fra socialisti svizzeri e italiani. — 23.
- *Dumas, Ch. *La Paix que nous voulons*. Paris, Rivière, 1915. 36 p. — 213.
- „*L'Écho de Paris*“. — 176.
- „*The Economist*“, London. — 191.
- 1915, v. LXXX, No. 3,729, February 13, p. 262—263. — 191, 192.
- 1915, v. LXXX, No. 3,735, March 27, p. 614—615. — 191—192.
- 1915, v. LXXX, No. 3,740, May 1, p. 846—847. — 231.
- Engels, F. *Die Bauernfrage in Frankreich und Deutschland*. — „*Die Neue Zeit*“, Stuttgart, 1894—1895, Jg. XIII, Bd. I, Nr. 10, S. 292—306. — 74—75.
- [Brief an K. Marx]. 5. Februar 1851. — In : *Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx. 1844 bis 1883*. Hrsg. von A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 1. Stuttgart, Dietz, 1913, S. 134—137. — 76—77.
- [Brief an K. Marx]. 17. Dezember 1857. — *Ibidem*, Bd. 2, S. 217—219. — 76—77.
- [Brief an K. Marx]. 7. Oktober 1858. — *Ibidem*, S. 289—291. — 76—77.

- *— [*Brief an K. Marx*]. 8. April 1863. — Ibidem, Bd. 3, S. 124—125. — 76—77.
- *— [*Brief an K. Marx*]. 11. Juni 1863. — Ibidem, S. 133—134. — 79.
- [*Brief an K. Marx*]. 24. November 1863. — Ibidem, S. 146—147. — 79.
- *— [*Brief an K. Marx*]. 4. September 1864. — Ibidem, S. 179—181. — 79.
- [*Brief an K. Marx*]. 27. Januar 1865. — Ibidem, S. 209—210. — 78.
- [*Brief an K. Marx*]. 5. Februar 1865. — Ibidem, S. 216—218. — 78—79.
- [*Brief an K. Marx*]. 22. Oktober 1867. — Ibidem, S. 417—419. — 79.
- *— [*Brief an K. Marx*]. — 6. Dezember 1867. — Ibidem, S. 437. — 79.
- [*Brief an K. Marx*]. 19. November 1869. — Ibidem, Bd. 4, S. 208—213. — 76—77.
- *— [*Brief an K. Marx*]. 15. August 1870. — Ibidem, S. 318—321. — 119.
- [*Brief an K. Marx*]. 20. August 1879. Ibidem, S. 418. — 79.
- [*Brief an K. Marx*]. 9. September 1879. — Ibidem, S. 421—423. — 79.
- [*Brief an K. Marx*]. 11. August 1881. — Ibidem, S. 432—433. — 76—77.
- *Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie*. Revidierter Sonderabdruck aus der „Neuen Zeit“. Mit Anhang: Karl Marx über Feuerbach vom Jahre 1845. Stuttgart, Dietz, 1888. VII, 72 S. — 52.
- Erklärung*. — „Vorwärts“, Berlin, 1914. Nr. 247, 10. September. Unterhaltungsblatt des „Vorwärts“, Nr. 179, S. [3]. — 9.
- Die Eroberung der staatlichen Macht und die Bündnisse mit bürgerlichen Parteien*. [Rezoluție adoptată la Congresul de la Paris al Internaționalei a II-a]. — În: Internaționalul Socialistenkongress zu Paris. 23. bis 27. September 1900. Berlin, Buchh. „Vorwärts“, 1900, S. 16—18. — 123.
- Feuerbach, L. Grundsätze der Philosophie der Zukunft*. Zürich — Winterthur, 1843. IV, 84 S. — 46—47.
- *Vorlesungen über das Wesen der Religion*. Nebst Zusätzen und Anmerkungen. Leipzig, Wigand, 1851. VIII, 463 S. — 236.

- *Das Wesen des Christentums*. Leipzig, Wigand, 1841. XII, 450 S.
— 46—47.
- Financial arrangements and the war debts of Europe*. — „The Economist“, London, 1915, v. LXXX, No. 3,729, February 13, p. 262—263. — 191, 192.
- „*Finanz-Archiv*“, Stuttgart — Berlin, 1915, Jg. 32, Bd. 1, S. 125—133. — 233.
- Fischer, R. „Vandalen“*. — „*Volksrecht*“, Zürich, 1914, Nr. 206, 5. September, S. 1. — 369, 370.
- „*Frankefurter Zeitung*“, 1914, Nr. 254, 13. September. 1. Morgenblatt, S. 1. — 372.
- Friedenssehnsucht*. — „*Berner Tagwacht*“, 1915, Nr. 73, 29. März, S. 1. — 303, 305.
- Friedliche Annäherungen zwischen den Schützengräben verboten*. — „*Berner Tagwacht*“, 1915, Nr. 5, 8. Januar, S. 1—2. Sub titlul comun : Zur Kriegslage. — 179.
- Gesetz gegen die gemeingefährlichen Bestrebungen der Sozialdemokratie*. Vom 21. Oktober 1878. — „*Reichsgesetzblatt*“, Berlin, 1878, Nr. 34, S. 351—358. — 79, 94, 256.
- *„*Il Giornale d'Italia*“, Roma, 1915, N. 63, 4 Marzo. — 352.
- **Golay, P. Le Socialisme qui meurt et le Socialisme qui doit renaître*. Conférence donnée à la Maison du Peuple de Lausanne, le 11 mars 1915. Lausanne, 1915. 22 p. — 326.
- Gorter, H. Het Imperialisme, de Wereldoorlog en de Sociaal-Democratie*. Amsterdam, Brochurehandel Sociaal-Democratische Partij, [1914]. 116 p. — 184, 327.
- *„*Gothaer Volksblatt*“, 1915, Nr. 8, 9. Januar. Beilage zum „*Gothaer Volksblatt*“, S. [2]. — 154.
- Haenisch, K. Der deutsche „Verrat“ an der Internationale*. — „*Hamburger Echo*“, 1914, Nr. 286, 8. Dezember, S. 1—2. — 115.
- „*Hamburger Echo*“, 1914, Nr. 211, 10. September, S. 1—2. — 9, 370.
— 1914, Nr. 286, 8. Dezember, S. 1—2. — 115.
- Harms, B. Probleme der Weltwirtschaft* — vezi *Harms, B. Volkswirtschaft und Weltwirtschaft*.
- *Volkswirtschaft und Weltwirtschaft*. Versuch der Begründung einer Weltwirtschaftslehre. Mit zwei litogr. Taf. Jena, Fischer, 1912. XV,

- 495 S. (Probleme der Weltwirtschaft. Schriften des Instituts für Seeverkehr und Weltwirtschaft an der Universität Kiel. Hrsg. von B. Harms. VI). — 231.
- Heine, W. Die deutsche Sozialdemokratie im deutschen Volk.* — „Sozialistische Monatshefte“, Berlin, 1915, Bd. 2, Hft. 13, 8. Juli, S. 628—636. — 339.
- *„*Hochland*“, München, 1915, Hft. 8, S. 176—189. — 385.
- Hübner, O. Geographisch-statistische Tabellen aller Länder der Erde.* Fortgeführt und ausgestaltet von F. Juraschek. 63. umgearb. Ausgabe für das Jahr 1914. Frankfurt a. M., Keller, 1914. XV, 155 S. — 316—317.
- „*L'Humanité*“, Paris. — 297.
- 1914, N. 3788, 31 août, p. 1. — 370.
- *— 1914, N 3794, 6 septembre, p. 1. — 9, 371.
- *— 1914, N 3808, 20 septembre, p. 2. — 37, 369.
- 1914, N 3827, 9 octobre, p. 1. — 36, 251, 344, 370.
- Der Imperialismus.* [Rezoluție adoptată la Congresul de la Chemnitz al Partidului social-democrat din Germania]. — În : Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten in Chemnitz vom 15. bis 21. September 1912. Berlin, Singer, 1912, S. 529—530, la rubrica : Anhang. — 213, 238, 239, 380.
- Internaționalăt i voinata.* — „*Novo Vreme*“ Sofia, 1915, Nr. 3, 15 februar, p. 65—70. — 250.
- Die Internationale.* — „*Berner Tagwacht*“, 1915, Nr. 101, 3. Mai, S. 2—3. — 195, 215.
- „*Die Internationale*“, Berlin. — 195, 196, 215, 242, 341, 380.
- *— 1915, Hft. 1, 15. April, S. 1—10, 41—54, 60—70. — 238, 242, 253, 264, 341.
- „*Internationale Korrespondenz*“, Berlin. — 353.
- Invisible et présente.* — „*Le Temps*“, Paris, 1915, N 19583, 17 février, p. 1. — 176.
- Jaurès, J. L'Armée nouvelle.* Paris, Rouff, [1911]. 686 p. (L'organisation socialiste de la France). — 368.
- „*Journal des Débats Politiques et Littéraires*“, Paris, 1915, N 1097, 19 février, p. 251—252. — 176.

„*Journal of the Royal Statistical Society*“, London, 1911, v. LXXIV, part II, January, p. 167—187. — 231.

Der Kampf gegen den Zarismus. — „Vorwärts“, Berlin, 1914, Nr. 209, 3. August, S. 1. Sub titlul comun : Die eisernen Würfel rollen ! — 369

Kautsky, K. Allerhand Revolutionäres. — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1903—1904, Jg. 22, Bd. 1, Nr. 19, S. 620—627. — 239.

*— *Die Internationalität und der Krieg*. Berlin, Singer, 1915. 40 S. — 181, 182—184, 185, 259—261, 293, 339—341.

— *Krieg und Frieden*. (Betrachtungen zum Maifeier). — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1911, Jg. 29, Bd. 2, Nr. 30, 28. April, S. 97—107. — 182.

— *Nationalstaat, Imperialistischer Staat und Staatenbund*. Nürnberg, 1915. 80 S. — 229—230, 231—233, 234—236, 237, 239.

*— *Nochmals unsere Illusionen*. Eine Entgegnung. — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 9, 28. Mai, S. 264—275. — 239—240, 242—243, 244—246.

*— *Die Sozialdemokratie im Kriege*. — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1914, Jg. 33, Bd. 1, Nr. 1, 2. Oktober, S. 1—8. — 23—24, 38, 99—100, 179, 180, 215, 219, 223, 224, 225, 227, 288, 322, 368.

— *Der Weg zur Macht*. Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution. Berlin, Buchh. „Vorwärts“, 1909. 104 S. — 29, 97—99, 100, 101, 123, 142—144, 233, 236, 372.

*— *Zwei Schriften zum Umlernen*. — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 5, 30. April, S. 138—146. — 228—229, 230, 231.

Keine „internationale Friedenspropaganda“. — „Arbeiter-Zeitung“. Morgenblatt, Wien, 1915, Nr. 176, 27. Juni, S. 3. — 300—301.

„*Klassenkämpfen*“, Kristiania, 1916, Nr. 1, 8 januar, s. 2—3 ; Nr. 2, 15 januar, s. 2—3. — 312.

„*Kreuz-Zeitung*“ — vezi „*Neue Preussische Zeitung*“,

„*Labour Leader*“, Manchester — London — Glasgow. — 268.

— [London], 1915, No. 1, January 7, p. 1. — 179.

— London, 1915, No. 7, February 18, p. 4. — 158—159.

**Leder, Z., Senenbaum, I. et Kon, M. Socialistes Polonais engagés dans l'Armée Française*. — „L'Humanité“, Paris, 1914, N 3808, 20 septembre, p. 2, la rubrica : La vie à Paris. — 37, 369.

- *[Legien, C.] *Warum müssen die Gewerkschaftsfunktionäre sich mehr am inneren Parteileben beteiligen?* (Ein Vortrag von C. Legien in der Versammlung der Gewerkschaftskommission Berlins und Umgegend am 27. Januar 1915). Berlin, 1915. 47 S. — 256—258, 259—260.
- „*Leipziger Volkszeitung*“, 1914, Nr. 165, 21. Juli. 2. Beilage zu Nr. 165 „*Leipziger Volkszeitung*“, S. 2. — 350.
- 1914, Nr. 174, 31. Juli. 1. Beilage der „*Leipziger Volkszeitung*“, S. [1]. — 369.
- *— 1915, Nr. 139, 19. Juni, S. 1—2. — 265, 296—298.
- [*Lenin, W. I.*] *Eine Erwiderung.* — „*Leipziger Volkszeitung*“, 1914, Nr. 165, 21. Juli. 2. Beilage zu Nr. 165 „*Leipziger Volkszeitung*“, S. 2. Semnat : Die Redaktion der Prawda. — 350.
- [*Lénine, V. I. et Zinowiew, G. E.*] *Le socialisme et la guerre.* (Point de vue du PSDO de Russie sur la guerre). Genève, Réd. du „*Social-Démocrate*“, 1916. 77 p. (Parti social démocrate ouvrier de Russie). Sub titlu autori : G. Zinowiew et. N. Lénine. — 312.
- *Socialisme og Krig.* — „*Klassenkampen*“, Kristiania, 1916, Nr. 1, 8 januar, s. 2—3 ; Nr. 2, 15 januar, s. 2—3. Înaintea titlului autori : G. Zinowjew og N. Lenin. — 312.
- *Sozialismus und Krieg.* (Stellung der S.-D. A.-P. Russlands zum Kriege). F. 1., 1915, 36 S. (S.-D. A.-P.). Sub titlu autori : G. Zinowjew und N. Lenin. — 312.
- Lensch, P.* *Die deutsche Sozialdemokratie und der Weltkrieg.* Eine politische Studie. Berlin, Singer, 1915. 64 S. — 219, 226.
- „*Lichtstrahlen*“, Berlin. — 195—196, 341.
- Liebknecht, K.* [Ein Brief dem „Vorwärts“]. — „*Bremer Bürgerzeitung*“, 1914, Nr. 251, 27. Oktober, S. 3. Sub titlul comun : Umschau. — 36, 370.
- *Ein kräftiger Mahnruf.* — „*Berner Tagwacht*“, 1915, Nr. 123, 31. Mai, S. 1. — 253, 341, 385.
- Lucas, C. P.* *Greater Rome and greater Britain.* Oxford, Clarendon Press, 1912, 184 p. — 248.
- **Luxemburg, R.* *Der Wiederaufbau der Internationalen.* — „*Die Internationale*“, Berlin, 1915, Hft. 1, 15. April, S. 1—10. — 237, 242, 264, 341.
- Manifest der Internationale zur gegenwärtigen Lage, [angenommen auf dem Ausserordentlichen Internationalen Sozialistenkongress zu Basel].* — În : Ausserordentlicher Internationaler Sozialistenkon-

gress zu Basel am 24. und 25. November 1912. Berlin, Buchh. „Vorwärts“, 1912, S. 23—27. — 19—20, 22, 24, 33, 39, 100, 118, 121, 123, 128, 162, 183, 184, 185, 194, 201, 203, 205, 206, 211—212, 214—215, 216, 217—218, 219, 221, 222, 229—230, 238—239, 261, 280, 284, 288, 308, 321—322, 323, 326, 327, 366, 368, 373, 380, 388.

**Un manifeste des partis socialistes belge et français à l'Internationale.* — „L'Humanité“, Paris, 1914, N. 3794, 6 septembre, p. 1. — 9, 371.

Marx, K. und Engels, F. Die heilige Familie oder Kritik der kritischen Kritik. Gegen Bruno Bauer und Konsorten. — In: Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. II. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Juli 1844 bis November 1847. Stuttgart, Dietz, 1902, S. 63—326. — 51, 52.

— *Manifest der Kommunistischen Partei.* London, „Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter“, 1848. 30 S. — 48.

Marx, K. Aus der Rheinischen Zeitung. — In: Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. I. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von März 1841 bis März 1844. Stuttgart, Dietz, 1902, S. 169—328. — 47.

— *Bilanz der preussischen Revolution.* — In: Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. III. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Mai 1848 bis Oktober 1850. Stuttgart, Dietz, 1902, S. 206—229. — 78.

— *[Brief an F. Engels]*, 16. April 1856. — In: Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx. 1844 bis 1883. Hrsg. von A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 2. Stuttgart, Dietz, 1913, S. 106—108. — 45, 78—79.

— *[Brief an F. Engels]*, 2. August 1862. — Ibidem, Bd. 3, S. 77—82. — 69.

*— *[Brief an F. Engels]*, 9. August 1862. — Ibidem, S. 86—87. — 69.

*— *[Brief an F. Engels]*, 9. April 1863. — Ibidem, S. 125—127. — 76—77.

— *[Brief an F. Engels]*, 12. Juni 1863. — Ibidem, S. 135—136. — 79—80.

— *[Brief an F. Engels]*, 10. Dezember 1864. — Ibidem, S. 203—206. — 79—80.

— *[Brief an F. Engels]*, 3. Februar 1865. — Ibidem, S. 214—216. — 79—80.

- [*Brief an F. Engels*]. 11. Februar 1865. — Ibidem, S. 223—224. — 78—79.
- [*Brief an F. Engels*]. 18. Februar 1865. — Ibidem, S. 229—231. — 79—80.
- [*Brief an F. Engels*]. 2. April 1866. — Ibidem, S. 304—306. — 76—78.
- [*Brief an F. Engels*]. 7. Juli 1866. — Ibidem, S. 329—332. — 56.
- *— [*Brief an F. Engels*]. 12. Dezember 1866. — Ibidem, S. 355—356. — 52—53.
- *— [*Brief an F. Engels*]. 17. Dezember 1867. — Ibidem, S. 440—441. — 79—80.
- [*Brief an F. Engels*]. 8. Januar 1868. Ibidem, Bd. 4, S. 5. — 55.
- [*Brief an F. Engels*]. 23. Juli 1877. — Ibidem, S. 396—398. — 79—80.
- [*Brief an F. Engels*]. — 1. August 1877. — Ibidem, S. 404—407. — 79—80.
- [*Brief an F. Engels*]. 10. September 1879. — Ibidem, S. 423—424. — 79—80.
- [*Brief an A. Ruge*]. September 1843. — „Deutsch-Französische Jahrbücher“, Paris, 1844, Lfrg. 1—2, S. 36—40. — 46—48.
- *Der Bürgerkrieg in Frankreich*. Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiter-Assoziation an alle Mitglieder in Europa und den Vereinigten Staaten. Sonderabdr. aus dem „Volksstaat“. Leipzig, Exped. des „Volksstaates“, 1871. 52 S. — 49.
- *Herr Vogt*. London, Petsch, 1860. VI, 191 S. — 49.
- *Das Kapital*. Kritik der politischen Ökonomie. Bd. I. Buch I: Der Produktionsprozess des Kapitals. Hamburg, Meissner, 1867. XII, 784 S. — 49.
- *— *Das Kapital*. Kritik der politischen Ökonomie. Bd. I. Buch I: Der Produktionsprozess des Kapitals. 2. Aufl. Hamburg, Meissner, 1872. 830 S. — 69, 70, 71—72, 73—74.
- *— *Das Kapital*. Kritik der politischen Ökonomie. Bd. III. T. 2. Buch III: Der Gesamtprozess der kapitalistischen Produktion. Kapitel XXIX bis LII. Hrsg. von F. Engels. Hamburg, Meissner, 1894. IV, 422 S. — 69—70, 71.
- *Rechtfertigung des Korrespondenten von der Mosel*. — „Rheinische Zeitung für Politik, Handel und Gewerbe“, Köln, 1843, Nr. 15, 15. Januar, S. 1—2; Nr. 17, 17. Januar, S. 1; Nr. 18, 18. Januar, S. 1—2; Nr. 19, 19. Januar, S. 1—2; Nr. 20, 20. Januar, S. 1. — 47.

- *Zur Judenfrage*. — „Deutsch-Französische Jahrbücher“, Paris, 1844, Lfrg. 1—2, S. 182—214. — 47—48.
- *Zur Kritik der Hegel'schen Rechts-Philosophie*. Einleitung. — *Ibidem*, S. 71—85. — 47—48.
- *Zur Kritik der politischen Ökonomie*. Hft. 1. Berlin, Duncker, 1859. VIII, 170 S. — 49.
- **Mehring, F. Erinnerungen aus dem Kriegsjahre 1870*. Ein Wort zum Burgfrieden. — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1914, Jg. 33, Bd. 1, Nr. 1, 2. Oktober, S. 9—17. — 99.
- *Ein Protest*. — „Vorwärts“, Berlin, 1914, Nr. 250, 13. September. Beilage des „Vorwärts“ Berliner Volksblatt, S. [2], la rubrica : Aus der Partei. — 9, 36, 38, 370, 371.
- *Unsere Altmeister und die Instanzenpolitik*. — „Die Internationale“, Berlin, 1915, Hft. 1, 15. April, S. 60—70. — 242.
- Der Militarismus und die internationalen Konflikte*. [Rezoluție adoptată la Congresul de la Stuttgart al Internaționalei a II-a]. — In : Internationaler Sozialistenkongress zu Stuttgart. 18. bis 24. August 1907. Berlin, Buchh. „Vorwärts“, 1907, S. 64—66. — 19—20, 33, 39, 100, 184, 185, 194, 201, 203, 205—206, 211—212, 262, 321—322, 368, 371, 380.
- Monitor. Die Sozialdemokratie und der Weltkrieg*. — „Preussische Jahrbücher“, Berlin, 1915, Bd. 160, April bis Juni, S. 30—53. — 253, 345—346.
- **Morel, E. D. The outbreak of the War*. F.l., f.a., 18 p. — 268—269.
- Namen- und Sachregister*. Ausgearbeitet von M. Beer (London) und ergänzt von Ed. Bernstein. — In : Der Briefwechsel zwischen F. Engels und K. Marx. 1844 bis 1883. Hrsg. von A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 4. Stuttgart, Dietz, 1913, S. 507—536. — 362, 364.
- „*Die Nationalliberale Korrespondenz*“, Berlin. — 300—301.
- „*Neue Preussische Zeitung*“, Berlin. — 372.
- „*Neue Rheinische Zeitung*“, Köln. — 48.
- „*Die Neue Zeit*“, Stuttgart. — 11, 243.
- 1894—1895, Jg. XIII, Bd. I, Nr. 10, S. 292—306. — 74—75.
- 1903—1904, Jg. 22, Bd. 1, Nr. 19, S. 620—627. — 239.
- 1911, Jg. 29, Bd. 2, Nr. 30, 28. April, S. 97—107. — 182.
- *— 1914, Jg. 32, Bd. 2, Nr. 18, 31. Juli, S. 793—796. — 38, 369.

- *— 1914, Jg. 32, Bd. 2, Nr. 19, 21. August, S. 841—843. — 38, 368.
- *— 1914, Jg. 33, Bd. 1, Nr. 1, 2. Oktober, S. 1—8, 9—17. — 23—24, 38, 99—100, 179, 180, 215, 219, 224, 225, 226, 227, 288, 322, 368.
- *— 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 5, 30. April, S. 138—146. — 228—229, 230, 231, 232.
- *— 1915, Jg. 33, Bd. 2, Nr. 9, 28. Mai, S. 264—275. — 238—240, 241—243, 244—246.
- „*Neue Wege, Blätter für religiöse Arbeit*“, Zürich, 1914, September. — 93—94.
- „*The New Statesman*“, London. — 267.
- „*Novo Vreme*“, Sofia, 1915, No. 3, 15 februar, p. 65—70. — 250.
- „*Norddeutsche Allgemeine Zeitung*“, Berlin. — 300—301
- Eine notwendige Erklärung.* — „*Hamburger Echo*“, 1914, Nr. 211, 10. September, S. 1—2. — 9, 370.
- The objects of the war.* — „*The Economist*“, London, 1915, v. LXXX, No. 3, 735, March 27, p. 614—615. — 191—193.
- Oppenheimer, F. *Neu-Rom und Neu-Karthago.* — „*Frankfurter Zeitung*“, 1914, Nr. 254, 13. September. 1. Morgenblatt, S. 1. — 372.
- Paish, G. *Great Britain's Capital Investments in Individual Colonial and Foreign Countries.* — „*Journal of the Royal Statistical Society*“, London, 1911, v. LXXIV, part II, January, p. 167—187. — 231.
- *[Pannekoek, A.] *Sozialistische Friedensbedingungen.* — „*Berner Tagwacht*“, 1915, Nr. 73, 29. März, S. 1; Nr. 75, 31. März, S. 1. Semnat: A. P. — 303, 304.
- *— *Der Zusammenbruch der Internationale.* — „*Berner Tagwacht*“, 1914, Nr. 245, 20. Oktober, S. 1; Nr. 246, 21. Oktober, S. 1; Nr. 247, 22. Oktober, S. 1. — 36, 102.
- Parteipflichten!* — „*Volksblatt*“, Halle, 1914, Nr. 220, 19. September, S. 2—3. — 371.
- „*Preussische Jahrbücher*“, Berlin, 1915, Bd. 160, April bis Juni, S. 30—53. — 253, 346.
- Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.* Abgehalten zu Erfurt vom 14. bis 20. Oktober 1891. Berlin, „*Vorwärts*“, 1891. 368 S. — 314.

- „Reichsgesetzblatt“, Berlin, 1878, Nr. 34, S. 351—358. — 79, 94, 256.
- „Rheinische Zeitung für Politik, Handel und Gewerbe“, Köln. — 47.
— 1843, Nr. 15, 15. Januar, S. 1—2; Nr. 17, 17. Januar, S. 1;
Nr. 18, 18. Januar, S. 1—2; Nr. 19, 19. Januar, S. 1—2; Nr. 20,
20. Januar, S. 1. — 47.
- Rien de Trop.* — „Le Temps“, Paris, 1915, N 19582, 16 février,
p. 1. — 176.
- [Riezler, K.] *Grundzüge der Weltpolitik in der Gegenwart.* Stuttgart
— Berlin, Deutsche Verlags-Anstalt, 1913. XIII, 252 S. Înaintea
titlului autor: Ruedorffer, J. J. — 248.
- Sartorius von Waltershausen, A. *Das volkswirtschaftliche System der
Kapitalanlage im Auslande.* Berlin, Reimer, 1907. 442 S. — 248.
- Schultze, E. *Das französische Kapital in Russland.* — „Finanz-
Archiv“, Stuttgart — Berlin, 1915, Jg. 32, Bd. 1, S. 125—133.
— 233.
- Die Sicherung des Weltfriedens.* [Rezoluție adoptată la Congresul de
la Copenhaga al Internaționalei a II-a]. — În: Internationaler
Sozialistenkongress zu Kopenhagen. 28. August bis 3. September
1910. Berlin, Buchh. „Vorwärts“, 1910, S. 34—35. — 19,
33, 205—206.
- *Sinclair, U. *A manifesto against it. An Appeal to the Socialist Mo-
vement.* — În: Sinclair, U. and Blatchford, R. *Socialism and
War.* London, Clarion, [1915], p. 1—10. (Pass on pamphlets.
No. 27. Id.). — 270, 271.
- *Sinclair, U. and Blatchford, R. *Socialism and War.* London, Cla-
rion, [1915]. 16 p. (Pass on pamphlets. No. 27. Id.). — 270—272.
- „Le Socialisme“, Paris. — 244.
- I socialisti russi non hanno votato crediti per la guerra.* — „Avanti!“,
Milano, 1914, N. 241, 1 Settembre, p. 1. — 34.
- Socialists of Allied Countries Meet.* — „Labour Leader“, [London],
1914, No. 7, February 18, p. 4, la rubrica: Review of the
week. — 158—159.
- Some armament profits.* — „The Economist“, London, 1915, v. LXXX,
No. 3,740, May 1, p. 846—847. — 231.
- Die sozialdemokratische Fraktionspolitik unter Polizeischutz.* — „Ber-
ner Tagwacht“, 1915, Nr. 9, 13. Januar, S. 3, la rubrica:
Parteinachrichten. — 154—155.

- **Die sozialdemokratische Fraktionspolitik unter Polizeischutz.* — „Gothaer Volksblatt“, 1915, Nr. 8, 9. Januar. Beilage zum „Gothaer Volksblatt“, S. [2], la rubrica: Aus der Partei. — 154.
- „*Sozialistische Monatshefte*“, Berlin. — 2—5, 19, 151, 249, 277, 372.
— 1914, Bd. 2, Hft. 16, 13. August, S. 1023—1027. — 370.
— 1915, Bd. 2, Hft. 13, 8. Juli, S. 628—636. — 340.
- Ströbel, H. Aus den Parlamenten.* — „Die Internationale“, Berlin, 1915, Hft. 1, 15. April, S. 41—54. — 253—254.
- Supan, A. Die territoriale Entwicklung der Europäischen Kolonien.* Mit einem kolonialgeschichtlichen Atlas von 12 Karten und 40 Kärtchen im Text. Gotha, Perthes, 1906. XI, 344 S. — 316—317.
- „*Le Temps*“, Paris, 1915, N 19582, 16 février, p. 1. — 176.
— 1915, N 19583, 17 février, p. 1. — 176.
- Trades' Unions. Their past, present, and future.* [Rezoluție adoptată la Congresul de la Geneva al Internaționalei I]. — În: The International Working Men's Association. Resolutions of the Congress of Geneva, 1866, and the Congress of Brussels, 1868. London, Lane, [1869], p. 8—9. Sub titlul comun: Resolutions of First Congress Assembled at Geneva, September, 1866. — 364.
- **Trotsky, L. Der Krieg und die Internationale.* F.l., „Borba“ („Der Kampf“), [1914]. 126 S. — 147—148, 149.
- Ultimatum.* — „Vorwärts“, Berlin, 1914, Nr. 200, 25. Juli, S. 1. Sub titlul comun: Krieg? — 359.
- Vaillant, E. Formalistes doctrinaires.* — „L'Humanité“, Paris, 1914, N 3827, 9 octobre, p. 1. — 36, 251, 344, 370.
- Verdächtige Tyrannentöter!* — „Leipziger Volkszeitung“, 1914, Nr. 174, 31. Juli. 1. Beilage der „Leipziger Volkszeitung“, S. [1]. — 369.
- „*Volksblatt*“, Halle, 1914, Nr. 220, 19. September, S. 2—3. — 371.
- „*Volksrecht*“, Zürich. — 251, 383.
— 1914, Nr. 206, 5. September, S. 1. — 369, 370.
— 1914, Nr. 211, 11. September, S. 1. — 10, 39, 371.
— 1915, Nr. 97, 27. April, S. [4]. — 384.

- Von der russischen Sozialdemokratie im Auslande.* — „Berner Tagwacht“, 1914, Nr. 291, 12. Dezember, S. 3. — 116.
- „Vorwärts“, Berlin. — 29—30, 37, 296, 301, 372.
- 1895, Nr. 76, 30. März, S. 1—2. — 98.
- 1914, Nr. 200, 25. Juli, S. 1. — 369.
- 1914, Nr. 209, 3. August, S. 1. — 369.
- 1914, Nr. 211, 5. August. 1. Beilage des „Vorwärts“, S. 1. — 1—2, 370.
- *— 1914, Nr. 227, 21. August. Unterhaltungsblatt des „Vorwärts“, Nr. 162, S. [2]. — 372.
- 1914, Nr. 232, 26. August, S. [1—2]. — 370.
- 1914, Nr. 247, 10. September. Unterhaltungsblatt des „Vorwärts“, Nr. 179, S. [3]. — 9.
- 1914, Nr. 249, 12. September. Bezirks-Beilage des „Vorwärts“ für Norden-Osten, S. [1]. — 370.
- 1914, Nr. 250, 13. September. Beilage des „Vorwärts“ Berliner Volksblatt, S. [2]. — 9, 36, 38, 370, 371.
- 1914, Nr. (265—267) 268, 1. Oktober, S. 1. — 29—30, 245.
- W. C. *Modell* 70. — „Vorwärts“, Berlin, 1914, Nr. 227. 21. August. Unterhaltungsblatt des „Vorwärts“, Nr. 162, S. [2], la rubrica : Kleines Feuilleton. — 372.
- *[Wendel, H.] *Europa in Feuersgefahr.* — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1914, Jg. 32, Bd. 2, Nr. 18, 31. Juli, S. 793—796. — 369.
- *— *Jaurès.* — „Die Neue Zeit“, Stuttgart, 1914, Jg. 32, Bd. 2, Nr. 19, 21. August, S. 841—843. — 38, 368.
- Wie man heute Revolutionen macht.* — „Vorwärts“, Berlin, 1895, Nr. 76, 30. März, S. 1—2. — 98—99.
- Die zertrümmerte Internationale.* — „Bremer Bürger-Zeitung“, 1914, Nr. 211, 10. September, S. 1. — 9, 38, 371.
- Zibordi, G. *Il Socialismo europeo e il Socialismo italiano.* — „Avanti!“, Milano, 1914, N. 242, 2 Settembre, p. 2. Sub titlul comun : Intorno alla guerra. — 9, 10—11.
- Zwei Internationalen.* — „Volksrecht“, Zürich, 1914, Nr. 211, 11. September, S. 1. — 9, 38, 371.

INDICE DE NUME

A

A. P. — *vezi* Pannekoek Anthony.

Adler, Viktor (1852—1918) — unul dintre organizatorii și liderii social-democrației austriece; la începutul activității sale politice a fost radical burghez, iar de la mijlocul deceniului al 9-lea al secolului trecut a luat parte la mișcarea muncitorească. În 1886 Adler a fondat ziarul „Die Gleichheit”; începînd din 1889 a fost redactor al organului central al social-democrației austriece „Arbeiter-Zeitung”. În ultimele două decenii ale secolului trecut a întreținut legături cu F. Engels, dar curînd după moartea acestuia a alunecat spre reformism, devenind unul dintre conducătorii oportunistului. În timpul războiului imperialist mondial, Adler s-a situat pe poziții centriste, a propovăduit „pacea între clase” și a combătut acțiunile revoluționare ale clasei muncitoare. În 1918, după instaurarea republicii burgheze în Austria, a fost citva timp ministru al afacerilor externe. — 103, 339, 367.

Akselrod, P. B. (1850—1928) — unul dintre liderii menșevismului. În 1883 a luat parte la crearea grupului „Eliberarea muncii”. Începînd din 1900 a fost membru al redacției ziarului „Iskra”. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. s-a manifestat ca menșevic activ. În 1905 a lansat ideea oportunistă a convocării unui „congres muncitoresc” pe care îl opunea partidului proletariatului. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar a fost unul dintre conducătorii lichidatorilor și a făcut parte din redacția ziarului „Golos Soțial-Demokrata”, organ al menșevicilor lichidatori; în 1912 a participat la Blocul antipartinic din august. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost membru al Comitetului executiv al Sovietului din Petrograd și a sprijinit guvernul provizoriu burghez. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă; în emigrație a făcut propagandă pentru intervenția armată împotriva

Rusiei Sovietice. — 115, 120, 121—124, 149, 165, 166, 177, 188, 196, 198, 203, 214, 216, 221, 243, 275, 294—295, 297, 335, 346, 385.

Aleksinski, G. A. (n. 1879) — la începutul activității sale politice a fost social-democrat. În perioada revoluției din 1905—1907 a aderat la bolșevici. În anii reacțiunii a fost otzovist, unul dintre organizatorii grupului antipartinic „Vpered”. În timpul războiului imperialist mondial s-a manifestat ca un social-șovinist; a colaborat la o serie de ziare burgeze. În 1917 s-a alăturat grupului „Edinstvo”, înființat de Plehanov, situându-se pe o poziție contrarevoluționară. În iulie 1917 a confecționat, împreună cu serviciul de contraspionaj militar, niște documente false, care calomniau pe V. I. Lenin și pe bolșevici. În aprilie 1918 a fugit peste graniță. În emigrație s-a alăturat taberei ultrareacționare. — 37, 125, 187, 250, 294, 298, 351, 353.

Alexandru al II-lea (Romanov) (1818—1881) — împărat al Rusiei (1855—1881). — 314, 323.

An — vezi Jordania, N. N.

Aveling, Eduard (1851—1898) — socialist, scriitor și publicist englez; soțul fiicei lui Marx — Eleanor. Darwinist și ateu, la începutul deceniului al 8-lea a aderat la mișcarea radicală a „liber-cugetătorilor”. Cunoscându-i la scurtă vreme după aceea pe Marx și Engels, a devenit marxist. La sfârșitul deceniului al 9-lea și în primii ani ai ultimului deceniu a fost unul dintre organizatorii mișcării de masă a muncitorilor necalificați și șomerilor și ai unirii lor în așa-zisele noi trade-unionuri de masă. În 1893—1895 a făcut parte din Partidul laburist independent. A fost unul din traducătorii volumului I al „Capitalului” lui Marx și ai lucrării „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință” a lui Engels în limba engleză. A scris lucrări de propagandă a marxismului și darwinismului, precum și în problemele mișcării muncitorești. — 50.

Aveling, Eleanor — vezi Marx-Aveling, Eleanor.

B

Badaev, A. E. (1883—1951) — bolșevic, de profesie muncitor lăcătuș, ulterior a deținut funcții de conducere în aparatul de stat și de partid. A intrat în P.M.S.D.R. în 1904; a desfășurat muncă de partid la Petersburg. Deputat în Duma a IV-a de stat din partea muncitorilor din gubernia Petersburg, a făcut parte din fracțiunea bolșevică din Dumă; paralel cu activitatea în Dumă a desfășurat o intensă activitate revoluționară în afara ei; a colaborat la ziarul bolșevic „Pravda”. În noiembrie 1914, împreună cu ceilalți deputați bolșevici, a fost arestat pentru activitatea revoluționară îndreptată împotriva războiului imperialist, iar în 1915 a fost deportat în ținutul Turuhan. După revoluția burghezo-democratică din februa-

rie 1917 a luat parte activă la munca organizației bolșevice din Petrograd. După Revoluția Socialistă din Octombrie a avut munci de conducere pe linie de partid, de stat și în economie. Începînd din 1925 a fost membru al Comitetului Central. În anii 1938—1943 a fost președintele Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.F.S.R. și vicepreședintele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. — 167, 338.

Bakunin, M. A. (1814—1876) — unul dintre ideologii narodnicismului și anarhismului. Începînd din 1840 a trăit în străinătate, a participat la revoluția din 1848—1849 din Germania. A făcut parte din Internaționala I, în care s-a manifestat ca un dușman inveterat al marxismului. Bakunin nega orice stat, inclusiv dictatura proletariatului; neînțelegînd rolul istoric mondial al proletariatului, Bakunin se manifesta fățiș împotriva creării unui partid politic independent al clasei muncitoare, susținînd doctrina cu privire la abținerea muncitorilor de la participare la activitatea politică. K. Marx și F. Engels au dus o luptă înverșunată împotriva concepțiilor reacționare ale lui Bakunin. Pentru activitatea lui scizionistă, în 1872 Bakunin a fost exclus din Internațională. — 49.

Barrès, Maurice (1862—1923) — scriitor și publicist burghez francez, ideolog activ al catolicismului și al reacțiunii imperialiste. În timpul războiului imperialist mondial a propagat șovinismul anti-german; a colaborat activ la ziarul burghez ultrareacționar „L'Écho de Paris”. — 291.

Bauer, Bruno (1809—1882) — filozof idealist german, unul dintre cei mai de seamă tineri hegelieni. La începutul activității sale publicistice — radical burghez. Începînd din deceniul al 7-lea a devenit adept al lui Bismarck. Concepțiile idealiste ale lui Bauer au fost criticate de K. Marx și F. Engels în lucrările „Sfînta familie sau critica criticii critice. Împotriva lui Bruno Bauer et Co.” (1844) și „Ideologia germană” (1845—1846). — 46, 47.

Bauer, Otto (1882—1938) — unul dintre liderii social-democrației austriece și ai Internaționalei a II-a, ideolog al așa-numitului „austro-marxism”, care camufla sub o frazeologie marxistă renunțarea la marxismul revoluționar, la lupta de clasă a proletariatului. Bauer a fost unul dintre autorii teoriei burghezo-naționaliste a „autonomiei cultural-naționale”. Bauer a avut o atitudine negativă față de Revoluția Socialistă din Octombrie. În 1918—1919 a fost ministru de externe al Republicii burgheze austriece. În 1919, 1927 și 1934 a participat activ la reprimarea luptei revoluționare a clasei muncitoare din Austria; în manifestările sale anticomuniste mergea alături de fascism, sprijinea propaganda pangermană. — 331.

Bebel, August (1840—1913) — unul dintre cei mai de seamă militanți ai Partidului social-democrat german și ai mișcării muncitorești internaționale. Și-a început activitatea politică în prima jumătate a deceniului al 7-lea al secolului trecut. A fost membru al Internaționalei I. În 1869 a întemeiat împreună cu W. Liebknecht

Partidul muncitoresc social-democrat din Germania („eisenachienii“); a fost ales în repetate rânduri deputat în Reichstag. În timpul războiului franco-prusian (1870—1871) a votat în Reichstag împotriva creditelor de război. În ultimul deceniu al secolului trecut și la începutul primului deceniu al secolului nostru a luat atitudine împotriva reformismului și revizionismului din rândurile social-democrației germane. Cuvântările rostite de Bebel împotriva bernsteinienilor au fost apreciate de V. I. Lenin ca „un model de apărare a concepțiilor marxiste și de luptă pentru caracterul cu adevărat socialist al partidului muncitoresc“ (Opere complete, vol. 23, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 392). În ultima perioadă a activității sale a comis o serie de greșeli cu caracter centrist. — 323, 368.

Belenin — vezi Șleapnikov, A. G.

Belger, Erwin (n. 1875 — m. între 1919—1922) — om politic și publicist burghez german, monarhist și șovinist, apologet al imperialismului german. Înaintea războiului mondial imperialist a fost secretar general al „Ligii pangermane contra social-democrației“, organizație politică reacționară a reprezentanților blocului monarhic nobiliar-burghez. În broșura sa „Social-democrația după război“, scrisă în 1915, a elogiat colaborarea activă a aripii oportuniste a social-democrației germane cu clasele dominante din Germania în războiul imperialist. — 248.

Bernstein, Eduard (1850—1932) — lider al aripii ultraoportuniste a social-democrației germane și al Internaționalei a II-a; teoretician al revizionismului și reformismului. A participat la mișcarea social-democrată începând de la jumătatea deceniului al 8-lea al secolului trecut. Din 1881 pînă în 1889 a fost redactor al ziarului „Der Sozialdemokrat“, organul central al Partidului social-democrat din Germania. În 1896—1898 a publicat în revista „Die Neue Zeit“, sub titlul „Problemele socialismului“, o serie de articole editate apoi într-un volum intitulat „Premisele socialismului și sarcinile social-democrației“ (1899), în care a procedat în mod deschis la revizuirea bazelor filozofice, economice și politice ale marxismului revoluționar. Bernstein afirma că principala sarcină a mișcării muncitorești este aceea de a lupta pentru reforme menite să îmbunătățească situația economică a muncitorilor în societatea capitalistă. El a lansat formula oportunistă: „Mișcarea este totul, scopul final nu este nimic“. În perioada războiului imperialist mondial, Bernstein s-a situat pe poziții social-șoviniste. În anii care au urmat, el a continuat să sprijine politica burgheziei imperialiste, a luat atitudine împotriva Revoluției Socialiste din Octombrie și a Statului sovietic. — 83, 89, 265, 297, 302, 370.

*Berzin (Berzin-Siemelis *)*, I. A. (1881—1941) — unul dintre cei mai vechi participanți la mișcarea revoluționară din Letonia, ulterior

* În paranteză sînt scrise cu litere cursive adevăratele nume de familie.

a deținut funcții de răspundere pe linie de partid și de stat. Membru de partid din 1902. Participant la revoluția din 1905—1907. În 1908 a emigrat. A fost membru al Biroului din străinătate al C.C. al P.M.S.D.R. (1910) și al Biroului grupurilor din străinătate ale social-democraților din Ținutul leton. La Congresul al IV-lea al Social-democrației letone (ianuarie 1914) a fost ales redactor al ziarului „Zihna”, organul central al partidului. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții internaționaliste, a participat la Conferința de la Zimmerwald și la crearea stîngii zimmerwaldiene. În vara anului 1917 s-a întors la Petrograd, unde a participat activ la Revoluția Socialistă din Octombrie. În 1918 a fost reprezentant plenipotențiar al Republicii sovietice în Elveția. În 1919 a fost comisar al poporului pentru învățămînt în Letonia Sovietică. Începînd din 1920 a lucrat din nou în diplomatie. Din 1932 — director al Direcției centrale a arhivelor a U.R.S.S. și R.S.F.S.R. — 159.

Berzin-Siemelis — vezi Berzin.

Bismarck, Otto Eduard Leopold (1815—1898) — om de stat și diplomat al Prusiei și Germaniei. Scopul principal pe care l-a urmărit a fost unirea „prin sînge și fier” a micilor state germane izolate și crearea unui Imperiu german unic sub hegemonia Prusiei iuncherilor. În ianuarie 1871, Bismarck a fost numit cancelar al Imperiului german. Timp de 20 de ani a condus întreaga politică internă și externă a Germaniei, căreia i-a imprimat o orientare corespunzătoare intereselor iuncherilor moșieri, străduindu-se totodată să asigure alianța dintre iuncheri și marea burghezie. Nereușind să înăbușe mișcarea muncitorească cu ajutorul legii excepționale împotriva socialiștilor, introdusă de el în 1878, Bismarck a venit cu un program demagogic de legislație socială, făcînd să se voteze o serie de legi care prevedeau instituirea asigurărilor obligatorii pentru unele categorii de muncitori. Cu toate acestea, încercarea lui de a destrăma mișcarea muncitorească prin pomeni mizere n-a dus la nici un rezultat. În 1890 a fost demis. — 18, 27, 79, 108, 119, 138, 287.

Bissolati, Leonida (1857—1920) — unul dintre întemeietorii Partidului socialist italian și unul dintre liderii aripii lui reformiste de extremă dreaptă. În 1896—1904 și 1908—1910 a fost redactor al ziarului „Avanti!”, organul central al partidului socialist. Din 1897 — membru al parlamentului. În 1912 a fost exclus din Partidul socialist italian și a înființat „partidul social-reformist”. În timpul războiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-șovinist, adept al participării Italiei la război de partea Antantei. În 1916—1918 a făcut parte din guvern ca ministru fără portofoliu. — 9, 36, 114, 117, 151, 250, 334, 338.

Blatchford, Robert Peel Glenville (1851—1943) — socialist reformist englez, ziarist și scriitor. Începînd din 1891 a editat săptămînalul socialist „Clarion”. A fost unul din fondatorii și ideologii Partidului laburist independent, partid reformist. Începînd din

perioada războiului anglo-bur (1899—1902) s-a situat pe pozițiile social-șovinismului. La începutul războiului imperialist mondial a colaborat la cele mai șovine organe de presă engleze. În 1916 a înființat împreună cu Hyndman Partidul socialist național, partid sectarist și șovinist. — 270—271.

Bobrinski, V. A. (n. 1868) — conte, om politic reacționar, mare moșier și fabricant de zahăr. Deputat în Dumele a II-a, a III-a și a IV-a de stat din partea guberniei Tula. În Dume a făcut parte din aripa dreaptă. Naționalist extremist, Bobrinski a fost adept al rusificării prin forță a regiunilor periferice naționale ale Rusiei. După Revoluția Socialistă din Octombrie a luptat împotriva Puterii sovietice. În 1919 a emigrat. — 107, 108.

Bobrov — vezi Natanson, M. A.

Borchardt, Julian (1868—1932) — social-democrat german, economist și publicist. Din 1900 până în 1906 a fost redactor al organelor social-democrate „Volksblatt” și „Volkszeitung”. Între anii 1911 și 1913 deputat în Landtagul Prusiei. Între 1913 și 1916 și 1918—1921 a fost redactor al revistei social-democrate de stînga „Lichtstrahlen”. În timpul războiului imperialist mondial, Borchardt a condus grupul social-democrat de stînga „Socialiștii internaționaliști din Germania”, format în jurul acestei reviste; a luptat împotriva social-șovinismului și a războiului imperialist; a participat la conferința de la Zimmerwald, a aderat la stînga zimmerwaldiană. Borchardt și grupul său nu au înțeles însă necesitatea unei rupturi totale cu social-șovinistii și a creării unui partid politic independent al clasei muncitoare, și spre sfîrșitul războiului au trecut pe poziții sindicaliste. După război Borchardt a încetat să mai desfășoare o activitate politică intensă. — 155, 380.

Borisov, M. — vezi Ratner, M. B.

Boucher, Eugène Arthur (1847—1933) — general, unul din ideologii militarismului francez. Participant la războiul franco-prusian (1870—1871) și la reprimarea de către colonialiștii francezi a mișcării de eliberare națională din Algeria. De la sfîrșitul deceniului al 9-lea a participat, în calitate de ofițer de stat-major al armatei franceze, la elaborarea planurilor unui război ofensiv al Franței și Rusiei împotriva Germaniei, planuri despre care a vorbit cu cîțiva ani mai înainte de războiul imperialist mondial într-o serie de lucrări ale sale. În timpul războiului a comandat unități ale armatei franceze. — 269.

Brailsford, Henri Noel (n. 1873) — publicist burghez englez, pacifist. S-a pronunțat în sprijinul mișcării de eliberare națională din Balcani, Irlanda, Egipt și India. A colaborat intens la presa liberală și muncitorească din Anglia. Nefiind de acord cu politica imperialistă a guvernului englez, în 1907 a aderat la Partidul laburist independent. La începutul războiului imperialist mondial a fost unul din conducă-

torii Uniunii pacifiste a controlului democratic. În anii 1922—1926 — redactor al ziarului „The New Leader”, organ al Partidului laburist independent. A avut o atitudine de simpatie față de U.R.S.S., pe care a vizitat-o în 1920 și 1927. — 223.

Branting, Karl Hjalmar (1860—1925) — lider al Partidului social-democrat din Suedia, unul dintre conducătorii Internaționalei a II-a. S-a situat pe poziții oportuniste. Începînd din 1884 a fost colaborator, iar apoi redactor al ziarului liberal „Tiden”; în anii 1887—1917 a fost (cu unele întreruperi) redactor al ziarului „Sozialdemokraten”, organul central al partidului, iar în anii 1897—1925 deputat în Riksdag. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. În 1917 a intrat în guvernul de coaliție liberal-socialist al lui Edén, a sprijinit intervenția armată împotriva Rusiei Sovietice. În anii 1920, 1921—1923 și 1924—1925 s-a aflat în fruntea unor guverne social-democrate. — 111, 151, 250.

Braun, Otto (1872—1955) — unul din liderii aripii de dreapta a social-democrației germane. Din 1912 — membru al conducerii Partidului social-democrat din Germania. Din 1913 — deputat în Landtagul Prusiei. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinst. Începînd din noiembrie 1918 a fost ministru al agriculturii în Prusia. A fost membru al Adunării naționale germane și deputat în Reichstag. Între anii 1920 și 1932 (cu întreruperi) a condus guvernul prusian de coaliție, format din reprezentanți ai partidului social-democrat și ai partidelor burgheze. A participat activ la reprimarea mișcării revoluționare și grevele a proletariatului german, a atacat vehement în repetate rînduri P.C.U.S. și U.R.S.S. — 155.

Bronștein, L. D. — vezi Troțki, L. D.

Bronștein, S. I. — vezi Semkovski, S.

Bukvoed — vezi Reazanov, D. B.

Burșev, V. L. (1862—1936) — a participat la mișcarea revoluționară din deceniul al 9-lea al secolului trecut; s-a apropiat de narodovoșiști. Fiind arestat, a reușit să fugă peste graniță. În străinătate s-a ocupat cu culegerea și publicarea documentelor mișcării revoluționare. A editat revista „Biloe”. Înainte de prima revoluție rusă s-a apropiat de socialiștii revoluționari; după înfrîngerea revoluției i-a sprijinit pe cadeți. În timpul războiului imperialist mondial a devenit un șovinst inveterat. Înapoiat în Rusia a trecut de partea contrarevoluției, împotriva bolșevicilor. După Revoluția Socialistă din Octombrie a emigrat în străinătate, unde a luat parte la crearea organizațiilor monarhice albgardiste de luptă împotriva U.R.S.S. — 105, 333.

Büchner, Friedrich Karl Christian Ludwig (1824—1899) — filozof burghez german, unul dintre principalii reprezentanți ai materialis-

mului vulgar, reformist burghez ; de profesiune medic. Din 1852 a fost docent privat la catedra de medicină legală de la Universitatea din Tübingen. În lucrarea sa principală „Kraft und Stoff“ (1855) a făcut o expunere sistematică a materialismului vulgar. Punînd la baza concepției sale despre lume științele naturii, Büchner ignora însă dialectica, căuta să reînvie concepțiile mecaniciste asupra naturii și societății. A scris o serie de lucrări : „Der Mensch und seine Stellung in der Natur...“ (1869), „Darwinismus und Sozialismus“ (1894) și altele. — 53.

C

Caillaux, Joseph (1863—1944) — om de stat francez, unul din liderii partidului radical burghez din Franța. Înaintea războiului imperialist mondial — ministru de finanțe, președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de interne. În 1911 a încheiat acordul franco-german cu privire la împărțirea sferelor de influență colonială în Africa și cu privire la admiterea capitalului german la bursa franceză. În timpul primului război mondial a căutat să încheie un acord cu caracter imperialist între Franța și Germania, ceea ce i-a atras ura cercurilor șoviniste antigermane din Franța. Din 1925 — senator. În 1925—1926 — ministru de finanțe. În deceniul al 4-lea — unul din inspiratorii politicii antipopulare a cercurilor guvernante din Franța, îndreptată spre o cîrdășie cu Germania fascistă. În 1940 s-a retras din activitatea politică. — 223.

Cerevanin, N. (Lipkin, F. A.) (1868—1938) — unul dintre liderii menșevicilor, lichidator dintre cei mai inveterați. După conferința antipartinică din august 1912 a fost membru al centrului de conducere menșevic (Comitetul de organizare). În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șovine. În 1917 a fost redactor la „Rabociaia Gazeta“, organul central al menșevicilor și membru în Comitetul Central al menșevicilor. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă. — 120, 124, 141, 197, 335, 349.

Cernîșevski, N. G. (1828—1889) — mare democrat-revoluționar și socialist-utopist rus, om de știință, scriitor și critic literar ; unul dintre predecesorii de seamă ai social-democrației ruse. A fost inspiratorul și conducătorul ideologic al mișcării democrat-revoluționare din perioada 1860—1870 din Rusia. Revista „Sovremennik“, redactată de el, era un exponent al forțelor revoluționare din Rusia. Cernîșevski a demascăat cu vehemență caracterul iobăgist al „reformei țărănești“ din 1861 și a chemat pe țărani la răscoală. În 1862 a fost arestat de guvernul țarist și întemnițat în fortăreața Petropavlovsk, unde a stat aproape doi ani, iar după aceea a fost condamnat la 7 ani muncă silnică și la deportare pe viață în Siberia. Cernîșevski a petrecut în deportare peste 20 de ani. Pînă în ultima clipă, el a rămas un luptător înflăcărat împotriva inegalității sociale, împotriva oricăror manifestări de aspirare politică și economică. — 106.

Cernov, V. M. (Gardenin, I.) (1876—1952) — unul dintre liderii și teoreticienii partidului eserilor. În anii 1902—1905 a fost redactor al ziarului „Revoluționnaia Rossiia”, organ central al socialiștilor-revoluționari. A publicat o serie de articole îndreptate împotriva marxismului. În anii războiului imperialist mondial, camuflându-se sub o frazeologie de stînga, s-a situat de fapt pe poziții social-șoviniste. În 1917 a fost ministru al agriculturii în guvernul provizoriu burghez și a promovat o politică de crunte represiuni împotriva țărănilor care trecuseră la ocuparea pămînturilor moșierești. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost unul dintre organizatorii rebeliunilor antisovietice. În 1920 a emigrat în străinătate, unde a continuat să desfășoare o activitate antisovietică. — 155, 156, 157, 159, 225.

Cicero, Marcus Tullius (106—43 î.e.n.) — orator de seamă, avocat, scriitor și om politic al Romei antice. — 33.

Ciheidze, N. S. (1864—1926) — unul dintre liderii menșevicilor. Deputat în Dumele a III-a și a IV-a de stat din partea guberniei Tiflis; a condus fracțiunea menșevică din Duma a IV-a. Lenin îl denumea pe Ciheidze „social-democrat din preajma partidului”, care și-a demonstrat în Dumă „priceperea de a-i camufla pe oportuniști și de a-i sluji”. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții centriste, în fapt însă sprijinea politica social-șovinistilor ruși. În timpul revoluției burghezo-democratice din februarie 1917 a fost membru al Comitetului provizoriu al Dumei de stat, defensist. Ciheidze a fost președinte al Sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Petrograd și președinte al C.E.C. în prima legislatură. A sprijinit activ guvernul provizoriu burghez. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost președinte al Adunării constituante a Gruziei — guvern menșevic contrarevoluționar. În 1921, după instaurarea Puterii Sovietice în Gruzia, a emigrat în Franța. — 115, 126, 166, 275, 287, 294, 295, 296, 298, 335, 336, 338, 349, 353.

Cibenkeli, A. I. (n. 1874) — social-democrat, menșevic, de profesie jurist. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar a fost lichidator. Deputat în Duma a IV-a de stat din partea regiunilor Batumi și Kars și a districtului Suhumi. În Dumă a făcut parte din fracțiunea menșevică. În anii războiului imperialist mondial a fost centrist. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost reprezentantul guvernului provizoriu burghez în Transcaucazia. În anii 1918—1921 a fost ministru de externe în guvernul menșevic al Gruziei, apoi emigrant alb. — 353—354.

Clausewitz, Karl (1780—1831) — general prusian, mare teoretician militar burghez. A participat la războaiele împotriva Franței napoleoniene în calitate de ofițer de stat-major al armatelor prusiană (1806, 1814, 1815) și rusă (1812—1814). În anii 1818—1830 a fost directorul Academiei militare din Berlin. Clausewitz este autorul a o serie de lucrări privind istoria războaielor napoleoniene și a altor războaie. În

lucrarea sa fundamentală „Despre război” a enunțat teza profundă că războiul este o continuare a politicii prin alte mijloace. Pornind de la teoria idealistă a statului „situat deasupra claselor”, Clausewitz n-a înțeles însă caracterul de clasă al politicii și războiului; el considera politica drept o manifestare a „armoniei” de interese între diferitele clase din cadrul statului, rupea în mod metafizic politica externă de politica internă, absolutiza războiul ca mijloc „etern” de rezolvare a contradicțiilor între state. Aceste teze și altele ale teoriei militare a lui Clausewitz au servit drept bază militaristilor germani din timpul kaiserului și fasciștilor în elaborarea doctrinelor lor militare agresive și aventuriste. — 224, 318.

Compère-Morel, Adeodam Constant Adolphe (n. 1872) — socialist, publicist francez. A fost redactor și colaborator activ la o serie de ziare și reviste socialiste franceze. Din 1909 — membru în Camera deputaților din Franța. Înainte de războiul imperialist mondial a aderat la aripa de stînga a Partidului socialist francez. La începutul războiului a trecut pe poziții de extremă dreaptă, social-șoviniste, a luptat împotriva social-democrațiilor de stînga. Din 1933 a fost unul din liderii grupului de dreapta (așa-numiții neosocialiști), care s-au desprins de Partidul socialist francez. Ulterior n-a jucat un rol politic activ. — 370.

Cornelissen, Christian — anarhist olandez, adept al lui P. A. Kropotkin; s-a ridicat împotriva marxismului. În timpul războiului imperialist mondial — șovinist; a colaborat la ziarul francez „La Bataille Syndicaliste”. — 380.

Cunow, Heinrich (1862—1936) — social-democrat german de dreapta, istoric, sociolog și etnograf, profesor. Din 1917 pînă în 1923 a fost redactorul revistei „Die Neue Zeit”, organul teoretic al Partidului social-democrat din Germania. La început a aderat la marxism, pentru ca apoi să devină revizionist și falsificator al marxismului. În anii războiului imperialist mondial a fost teoreticianul social-imperialismului. Lenin l-a denumit „apologetul imperialismului și al anexiunilor în Germania” (Opere, vol. 22, București, Editura P.M.R., 1952, p. 265). — 216—217, 219, 220, 226, 238, 264.

D

David, Eduard (1863—1930) — unul dintre liderii aripii de dreapta a social-democrației germane, reformist, de profesiune economist. Unul dintre fondatorii revistei „Sozialistische Monatshefte”, organul oportuniștilor germani. În 1903 a publicat o carte intitulată „Socialismul și agricultura”, pe care Lenin a calificat-o drept „principala lucrare a revizionismului în problema agrară”. Începînd din 1903 a fost deputat în Reichstag. În timpul războiului imperialist mondial a fost social-șovinist. În cartea „Social-democrația în războiul mondial” (1915) a apărat poziția oportunistă a aripii de dreapta a

social-democrației germane în războiul imperialist. În 1919 a făcut parte din primul guvern de coaliție al Republicii germane. În 1919—1920 a fost ministru de interne, iar în 1922—1927 — reprezentant al guvernului la Hessa. A sprijinit tendințele revanșarde ale imperialismului german și a avut o atitudine ostilă față de U.R.S.S. — 214, 244, 258, 277—281, 290, 322, 353.

Delaisi, Francis (n. 1873) — economist mic-burghez francez, sindicalist, pacifist. În lucrările sale a demascat dominația oligarhiei financiare, caracterul de jaf al primului război mondial în ceea ce privește pe imperialiștii din toate țările. În același timp, fiind un adversar declarat al luptei de clasă și al internaționalismului revoluționar, propovăduia teoria „solidarității sociale”; a formulat programul utopic al colaborării de clasă între sindicatele muncitorilor și sindicatele capitaliștilor și creării, pe baza acestei colaborări, a „Statelor unite ale păcii”, drept garanție împotriva concurenței, crizelor și războaielor. În deceniul al 4-lea s-a ridicat împotriva fascismului și a pregătirii de către imperialiști a celui de-al doilea război mondial. — 216.

Dolgorukov, Pavel Dm. (1866—1930) — prinț, mare moșier, cadet. În 1893—1906 a fost mareșalul nobilimii dintr-un județ al guberniei Moscova. Unul dintre întemeietorii partidului cadet; președinte al C.C. al partidului cadet în 1905—1911, iar ulterior vicepreședinte. După Revoluția Socialistă din Octombrie a participat activ la comploturile albgardiste împotriva Puterii sovietice. A fost judecat și condamnat pentru activitate contrarevoluționară. — 106.

Dumas, Charles (n. 1883) — ziarist și publicist, membru al Partidului socialist din Franța, deputat. A colaborat la o serie de organe de presă socialiste franceze și străine. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe pozițiile social-șovinismului. — 213.

E

Engels, Friedrich (1820—1895) — unul dintre întemeietorii comunismului științific, conducător și învățător al proletariatului internațional, prieten și tovarăș de luptă al lui K. Marx (vezi articolul lui V. I. Lenin „Friedrich Engels”, Opere complete, vol. 2, București, Editura politică, 1960, ed. a doua, p. 1—14). — 29, 45, 46, 48, 49, 51—54, 56, 58, 69, 74—77, 78—80, 82, 83, 85—86, 87, 92, 98, 101, 107, 119, 136, 138, 139, 148, 150, 224, 225, 267, 278, 318, 322, 329, 332, 370.

Epicur (aprox. 341 — aprox. 270 î.e.n.) — filozof materialist din Grecia antică, ateu. — 46, 81

F

Feuerbach, Ludwig Andreas (1804—1872) — eminent filozof materialist și ateist german, unul dintre precursorii marxismului. Feuerbach a criticat filozofia idealistă a lui Hegel, a arătat legătura

dintre idealism și religie, totuși, în explicarea fenomenelor sociale, Feuerbach a rămas idealist. Materialismul lui a fost metafizic și contemplativ. Feuerbach n-a putut să înțeleagă rolul practicii în procesul cunoașterii și al dezvoltării sociale. În ultimii ani ai vieții sale a manifestat interes pentru literatura socialistă, a citit „Capitalul” lui Marx, iar în 1870 a intrat în Partidul social-democrat din Germania.

Analiza multilaterală a filozofiei lui Feuerbach o găsim în : K. Marx „Teze despre Feuerbach”, în „Ideologia germană” de K. Marx și F. Engels, în lucrarea lui F. Engels „Ludwig Feuerbach și sfârșitul filozofiei clasice germane”, precum și în lucrarea lui V. I. Lenin „Materialism și empiriocriticism”. — 46, 51, 52, 82, 236, 383.

Fischer, Richard (1855—1926) — social-democrat german ; în anii 1880—1890 a lucrat la tipografiile social-democrate din Zürich și Londra ; în anii 1890—1893 a fost secretar al Partidului social-democrat ; în anii 1893—1903 a condus editura Partidului social-democrat, a fost editor și administrator al ziarului „Vorwärts”, organul central al partidului. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șovine. — 369, 370, 371.

Frank, Ludwig (1874—1914) — social-democrat german, unul dintre liderii revizioniştilor, social-șovinist, de profesiune avocat. Începând din 1907 a fost membru al Reichstagului. La Congresul partidului de la Magdeburg (1910) s-a pronunțat în favoarea votării creditelor de război. La începutul primului război mondial s-a înrolat voluntar în armată și a murit pe front. — 373.

G

Gardenin, I. — vezi Cernov, V. M.

Garibaldi, Giuseppe (1807—1882) — unul dintre marii conducători ai democrației revoluționare italiene, remarcabil comandant de oști. În anii 1848—1867 a condus lupta poporului italian împotriva robiei străine, pentru unitatea Italiei. În 1860, prin eliberarea Siciliei de sub jugul Bourbonilor napolitani, Garibaldi „a unit de fapt Italia” (Karl Marx — Friedrich Engels, Werke, Band 21, Dietz Verlag, Berlin, 1962, p. 415). În 1870, împreună cu fiii săi, a luptat în Franța împotriva coteropitorilor prusieni. În 1871 a salutat Comuna din Paris și a fost ales, în lipsă, în Comitetul Central al Gărzii naționale. K. Marx, F. Engels și V. I. Lenin au acordat o înaltă prețuire lui Garibaldi, luptător de seamă pentru libertate. — 136, 226.

Giffen, Robert (1837—1910) — economist și statistician burghez englez, apologet al capitalismului englez. Din deceniul al 7-lea a colaborat la o serie de periodice burgeze. Între anii 1876 și 1897 — director al departamentului de statistică din Ministerul Comerțului al Angliei. A fost președinte și fondator al câtorva societăți de sta-

tistică și economice din Anglia, expert în numeroase comisii parlamentare. Autor a o serie de lucrări de economie, finanțe și statistică. — 223.

Goldendab, D. B. — vezi Reazanov, D. B.

Goethe, Johann Wolfgang (1749—1832) — mare poet și gânditor german. Autor a o serie de romane, drame și tragedii. În 1794 a publicat în colaborare cu F. Schiller „Xeniile blinde” — o serie de epigrame îndreptate împotriva filistinismului mic-burghez. — 236.

Golay, Paul — social-democrat elvețian, membru al organizației social-democrate din partea de vest (franceză) a Elveției, publicist. A fost redactor al ziarului socialist „Le Grutlén” din Lausanne. La începutul războiului imperialist mondial s-a pronunțat împotriva oportunismului și social-șovinismului în Internaționala a II-a. Încă de pe atunci a avut însă o atitudine împăciuitoare față de oportuniști. Golay n-a participat la Conferința de la Zimmerwald, la care fusese invitat de V. I. Lenin, iar scurt timp după aceea a trecut pe poziții centriste-pacifiste. — 326.

Gorki (Peșkov), A. M. (1868—1936) — mare scriitor proletar, întemeietorul realismului socialist și făuritor al literaturii sovietice. A participat la mișcarea revoluționară și a sprijinit partidul social-democrat. În anii războiului imperialist mondial a avut oscilări spre patriotismul burghez. V. I. Lenin l-a cunoscut îndeaproape pe Gorki, i-a prețuit foarte mult talentul, i-a purtat în permanență o grijă deosebită, i-a arătat greșelile și l-a ajutat să se situeze pe o poziție justă. — 95—96.

Górter, Hermann (1864—1927) — social-democrat, poet și publicist olandez. În 1897 a aderat la social-democrație. În 1907 a fost unul dintre fondatorii ziarului „De Tribune”, organ al aripii de stînga a Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda, care în 1909 s-a constituit în Partidul socialist din Olanda (partidul „tribuniștilor”). În anii războiului imperialist mondial a fost internaționalist, adept al stîngii zimmerwaldiene. În anii 1918—1921 a făcut parte din Partidul Comunist din Olanda și a participat la lucrările Internaționalei Comuniste; s-a situat pe o poziție ultrastîngistă, sectară. În 1921 a ieșit din Partidul comunist, iar ulterior s-a retras din viața politică activă. — 152, 184, 250, 327.

Grave, Jean (1854—1939) — socialist mic-burghez francez, unul dintre teoreticienii anarhismului. Redactor al organelor anarhiste „Le Révolté” și „La Révolte”; autorul a o serie de lucrări în care sînt expuse concepțiile anarhiste. La începutul secolului al XX-lea s-a situat pe poziții anarho-sindicaliste. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist, colaborator al ziarului „La Bataille Syndicaliste”. — 380.

Greulich, Hermann (1842—1925) — unul dintre fondatorii Partidului social-democrat elvețian, liderul aripii lui de dreapta, publicist. Din

1869 pînă în 1880 a redactat la Zürich ziarul social-democrat „Tagwacht“; între anii 1887 și 1925 a fost secretarul Uniunii muncitorești din Elveția. A fost membru al conducerii Partidului social-democrat elvețian. Cu începere din 1890 a fost membru al consiliului cantonal din Zürich, iar din 1902 — al parlamentului Confederației elvețiene. În timpul primului război mondial — social-șovinist, a luptat împotriva stîngii zimmerwaldiene. — 151, 251.

Grey, Edward (1862—1933) — diplomat și om de stat englez, unul din reprezentanții burgheziei imperialiste și lider al aripii de dreapta a Partidului liberal din Anglia. Din 1885 — deputat în parlament. Între anii 1905 și 1916 ministru de externe în partidele liberale. A promovat o politică de pregătire a războiului imperialist mondial, mascînd-o cu ajutorul unei frazeologii referitoare la asigurarea păcii, eliberarea popoarelor înrobite etc. În 1915—1916 a încheiat o serie de acorduri secrete cu aliații Angliei în războiul imperialist cu privire la reîmpărțirea lumii. — 34, 192.

Grimm, Robert (1881—1958) — unul dintre liderii Partidului social-democrat elvețian. Între anii 1909 și 1918 a fost redactor-șef al ziarului „Berner Tagwacht“ și secretar al Partidului social-democrat elvețian. Din 1911 deputat în parlamentul federal. În anii războiului imperialist mondial — centrist, președintele conferințelor de la Zimmerwald și Kienthal, președintele Comisiei internaționale socialiste. A fost unul din organizatorii Internaționalei (a 2^{1/2}) de la Viena. În 1945—1946 a fost președinte al Consiliului național al Elveției. — 151, 251.

Gucikov, A. I. (1862—1936) — mare capitalist, organizatorul și liderul partidului octombrist. În perioada revoluției din 1905—1907 a sprijinit politica de crunte represiiuni a guvernului împotriva clasei muncitoare și a țărănimii. În 1910—1911 a fost președintele Dumei a III-a de stat. În timpul războiului imperialist mondial a fost președinte al Comitetului central pentru industria de război și membru al Comisiei extraordinare a apărării. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost ministru de război și de marină în primul guvern provizoriu burghez. În august 1917 a participat la organizarea rebeliunii lui Kornilov. După Revoluția Socialistă din Octombrie a dus o luptă activă împotriva Puterii sovietice; emigrant alb. — 106, 226.

Guesde, Jules (Basile, Mathieu) (1845—1922) — unul dintre organizatorii și conducătorii mișcării socialiste din Franța și ai Internaționalei a II-a. Și-a început activitatea politică în a doua jumătate a deceniului al 7-lea al secolului trecut. Sub influența lucrărilor lui K. Marx și F. Engels a trecut pe poziții marxiste. În 1877 a fost unul dintre fondatorii ziarului „L'Égalité“, care a avut un rol hotărîtor în organizarea (în 1879) a Partidului muncitoresc din Franța — primul partid politic independent al proletariatului francez. Cu sprijinul lui Marx și Engels, Guesde, împreună cu Lafargue, a elaborat programul partidului, care a fost adoptat la Congresul de la Hâvre

(1880). În 1901, Guesde și adepții lui au creat Partidul socialist din Franța, care, în 1905, fuzionînd cu Partidul socialist francez, partid reformist, și-a luat denumirea de Partidul socialist francez unificat. Guesde a contribuit în mare măsură la răspîndirea ideilor marxismului și la dezvoltarea mișcării socialiste în Franța.

Dar, luînd atitudine împotriva socialiștilor de dreapta, Guesde a comis unele greșeli sectariste atît în problemele teoretice cît și în cele tactice ; el a subestimat rolul partidului în lupta clasei muncitoare, s-a situat pe o poziție greșită în problema atitudinii proletariatului față de război. La izbucnirea războiului imperialist mondial, Guesde s-a situat pe pozițiile social-șovinismului și a intrat în guvernul burghez. El nu s-a alăturat majorității Congresului de la Tours al Partidului socialist francez (1920), care a hotărît afilierea la Internaționala Comunistă. — 2, 36, 113, 117, 123, 179—180, 202, 213, 214, 243—244, 255, 369, 372, 380.

Guillaume, James (1844—1916) — publicist anarhist, dușman inveterat al marxismului. Membru al Internaționalei I, a participat la o serie de congrese ale ei. De la sfîrșitul deceniului al 7-lea — tovarăș de luptă al lui Bakunin ; unul din organizatorii și conducătorii asociației bakuniste Alianța secretă a democrației socialiste, a participat intens la activitatea scizionistă de subminare a Internaționalei și la campaniile de calomnii împotriva lui Marx și Engels, conducătorii Internaționalei. În 1872, la Congresul de la Haga a fost exclus din Internațională împreună cu Bakunin. Între anii 1872 și 1877 a fost unul din conducătorii unei organizații anarhiste internaționale. Din 1878 a locuit în Franța, unde, de la începutul secolului al XX-lea, a participat la mișcarea anarho-sindicalistă. Între anii 1905 și 1910 a publicat o lucrare în patru volume despre Internaționala I, în care falsifică istoria acesteia și denatură marxismul. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist. — 322.

Guizot, François-Pierre-Guillaume (1787—1874) — istoric și om politic burghez francez. Unul dintre creatorii teoriei burgheze a luptei de clasă, prin care a încercat să explice venirea burghezicii la putere. Această teorie se rezuma să indice relațiile de proprietate drept bază a diferențierilor de clasă și a luptei de clasă. Datorită limitelor sale burgheze, Guizot n-a putut pune problema originii reale a proprietății, n-a putut descoperi în relațiile dintre clase relații de exploatare. Preconizînd o politică de compromis cu nobilimea, Guizot a manifestat o ostilitate totală față de lupta maselor populare. Între anii 1840 și 1848, el a condus de fapt politica internă și externă a Franței. Revoluția care a izbucnit în februarie 1848 a răsturnat cabinetul Guizot.

Principalele lucrări ale lui Guizot sînt : „Istoria civilizației în Europa“, „Istoria civilizației franceze“, „Istoria revoluției engleze“ etc. — 58, 195.

Gurevici, E. L. (Smirnov, E.) (n. 1865) — social-democrat, menșevic. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar a fost lichi-

dator ; Gurevici a fost unul dintre fondatorii și colaboratorii revistei menșevice-lichidatoriste „Nașa Zarea“. În perioada războiului imperialist mondial s-a situat pe pozițiile social-șovinismului. — 20, 37, 105, 115, 369, 373.

H

Haase, Hugo (1863—1919) — unul dintre liderii social-democrației germane, centrist. În 1911 a fost ales președinte al conducerii Partidului social-democrat din Germania. Deputat în Reichstag în 1897—1907 și 1912—1918. Din 1912 — președintele fracțiunii social-democrate din Reichstag. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții centriste. În 1917 a întemeiat, împreună cu Kautsky, „Partidul social-democrat independent din Germania“. Lenin îi califică pe Haase și pe alți lideri ai partidului „independenților“ germani drept „lachei, demagogi, lași, complici lipsiți de voință ai burgheziei și reformiști“ (Opere, vol. 29, București, Editura politică, 1959, p. 548). În timpul revoluției din noiembrie 1918 din Germania, Haase a făcut parte din așa-numitul Consiliu al împuterniciților poporului, care a dus o politică de înăbușire a mișcării revoluționare. — 94, 102, 202, 252, 253, 297, 342, 370.

Haenisch, Konrad (1876—1925) — social-democrat, publicist german. Deputat în Landtagul Prusiei. În timpul războiului imperialist mondial — unul dintre ideologii social-șovinismului german ; din octombrie 1915 a fost redactor al revistei „Die Glocke“, organul social-șovinistilor. Între anii 1918 și 1921 ministru al învățământului și cultelor în guvernul prusian. — 153, 188, 244.

Hardie, James Keir (1856—1915) — militant al mișcării muncitorești engleze, reformist, unul dintre liderii Partidului muncitoresc independent și unul dintre întemeietorii partidului laburist. Și-a început cariera politică în calitate de conducător al organizației sindicale a minerilor din Scoția. În 1888 a înființat Partidul muncitoresc din Scoția. În 1892 a fost ales în parlament și a dus o politică de înțelegere cu reprezentanții partidelor burgheze. La începutul războiului imperialist mondial a adoptat o poziție centristă, iar după aceea a aderat fățiș la social-șoviști. — 34, 36, 157, 159, 176, 370, 371.

Harms, Bernhard (1876—1939) — economist burghez german, unul dintre reprezentanții socialismului de catedră, apologet al imperialismului german. Din 1908 profesor la Universitatea din Kiel. Fondatorul și directorul institutului de economie mondială și de comunicații maritime din Kiel (1911—1933). A scris lucrări de economie și de politică mondială. — 231.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — mare filozof german, idealist obiectiv, ideolog al burgheziei germane. Meritul istoric al lui Hegel constă în elaborarea profundă și multilaterală a dialec-

ticii, care a constituit unul dintre izvoarele teoretice ale materialismului dialectic. Dialectica lui Hegel avea însă un caracter idealist. Ea era strâns legată de sistemul său filozofic conservator, metafizic. Prin concepțiile sale politice, Hegel era adept al monarhiei constituționale.

Principalele opere ale lui Hegel sînt : „Fenomenologia spiritului“, „Știința logicii“, „Enciclopedia științelor filozofice“ etc. — 46, 51, 52, 53, 54, 222, 224.

Heine, Wolfgang (1861—1944) — om politic german, social-democrat de dreapta, de profesiune avocat. În 1898 a fost ales în Reichstag, dar la scurt timp i s-a ridicat mandatul pentru că a refuzat să participe la o demonstrație politică organizată de social-democrați. A colaborat la revista „Sozialistische Monatshefte“. Pentru articolele sale cu caracter revizionist a fost adesea aspru criticat de Bebel, Mehring și alții. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist. După revoluția din noiembrie 1918 din Germania, Heine a fost ministru de justiție, iar între anii 1919 și 1920 — ministru al afacerilor interne în guvernul Prusiei. În 1920 s-a retras din viața politică și a practicat avocatura. În 1933 a emigrat în Elveția. — 244, 339, 340, 342.

Henderson, Arthur (1863—1935) — unul din liderii partidului laburist și ai mișcării sindicale engleze. Între anii 1908 și 1910 și 1914—1917 — președinte al fracțiunii parlamentare laburiste. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist, a intrat în guvernul de coaliție al lui Asquith, iar apoi în guvernul militar al lui Lloyd George. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a făcut o vizită în Rusia pentru a face agitație în favoarea continuării războiului. În 1919 a fost unul dintre organizatorii Internaționalei (a II-a) de la Berna, din 1923 — președinte al Comitetului Executiv al Internaționalei (a II-a) muncitorești socialiste unite. A făcut parte în repetate rînduri din guvernele burgheze ale Angliei. — 261.

Hervé, Gustave (1871—1944) — socialist francez, publicist și avocat. În 1906 a fondat ziarul „La Guerre Sociale“, în coloanele căruia a propagat un program semianarhist de luptă împotriva militarismului. La Congresul de la Stuttgart (1907) al Internaționalei a II-a a susținut acest program, cerînd ca la fiecare război să se răspundă prin grevă și insurecție. Într-o serie de lucrări ale sale, V. I. Lenin a dezvăluit caracterul mic-burghez al hervéismului. În timpul războiului imperialist mondial a fost socialist-șovinist. După Revoluția Socialistă din Octombrie a luat atitudine împotriva Rusiei Sovietice. În 1918 a fost exclus din Partidul socialist francez. În deceniul al 4-lea a fost adept al unei apropieri între Franța și Germania fascistă. — 36, 117, 280, 370.

Hilferding, Rudolf (1877—1941) — unul dintre liderii oportuniști ai social-democrației germane și ai Internaționalei a II-a ; teo-

retician al așa-numitului „austro-marxism”. Din 1907 pînă în 1915 — redactor al ziarului „Vorwärts”, organul central al Partidului social-democrat din Germania. În 1910 a publicat lucrarea „Capitalul financiar”, care a jucat un oarecare rol pozitiv în studierea capitalismului monopolist, dar care conține grave greșeli teoretice și teze oportuniste. În anii războiului imperialist mondial — centrist, a apărat unitatea cu social-imperialiștii. După primul război mondial a lansat teoria „capitalismului organizat”, devenind un apologet al capitalismului monopolist de stat. Din 1917 — lider al Partidului social-democrat independent din Germania, dușman declarat al Puterii sovietice și al dictaturii proletarietului. A făcut parte în numeroase rânduri din guvernul burghez al Republicii de la Weimar. După instaurarea fascismului a emigrat în Franța. — 365.

Hindenburg, Paul (1847—1934) — militar și om de stat german, feldmareșal, reprezentant al elementelor reacționare și șovine ale imperialismului german. În anii războiului imperialist mondial — comandant al armatei germane pe Frontul de est, apoi șef de stat-major. După victoria Revoluției Socialiste din Octombrie — unul din organizatorii activi ai intervenției militare împotriva Rusiei Sovietice. A participat la înăbușirea revoluției din noiembrie 1918 din Germania. Între anii 1925 și 1934 — președintele Republicii de la Weimar. În 1933 l-a însărcinat pe Hitler să formeze guvernul, trecînd astfel în mod oficial întreaga putere în mâinile fasciștilor. — 297, 302, 303, 308, 342.

Höglund, Karl Zet Konstantin (1884—1956) — social-democrat suedez, lider al aripii de stînga a mișcării social-democrate și al mișcării socialiste de tineret din Suedia. Între anii 1908 și 1918 — redactor al ziarului „Stormklockan”. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții internaționaliste. La Conferința socialistă de la Zimmerwald a aderat la stînga zimmerwaldiană. În 1916 a fost trimis în judecată pentru propagandă împotriva războiului. Între anii 1917 și 1924 — unul din conducătorii Partidului Comunist din Suedia. În 1924 a fost exclus din partidul comunist, pentru oportunism și pentru că s-a ridicat fățiș împotriva hotărîrilor Congresului al V-lea al Internaționalei Comuniste. În 1926 a revenit în partidul social-democrat. — 152, 250, 344.

Holyoake, George Jacob (1817—1906) — lider al mișcării cooperatiste engleze, reformist. În deceniile al 4-lea și al 5-lea a aderat la chartiști și oweniști, a fost adept al autoconducerii cooperației muncitorești. Din deceniul al 5-lea — editor și colaborator la o serie de organe periodice de orientare radical-republicană. Din deceniul al 6-lea a colaborat tot mai strîns cu radicalii burghezi, a fost adeptul teoriei participării muncitorilor la profiturile întreprinderilor cooperatiste și capitaliste. În noiembrie 1869 și-a pus candidatura pentru Consiliul General al Internaționalei I, dar ea a fost respinsă de Consiliu. — 77.

Hume, David (1711—1776) — filozof englez, idealist subiectiv, agnostic și economist burghez. Recunoscînd senzațiile ca bază a cunoașterii, el considera că sarcina acesteia din urmă este de a combina (potrivit obișnuinței) senzațiile elementare și reprezentările ce se formează din ele. Hume nega concepția materialistă despre cauzalitate, recunoștea numai succesiunea în timp a fenomenelor și considera că problema existenței lumii exterioare este insolubilă. Concepțiile lui Hume au avut o influență considerabilă asupra dezvoltării ulterioare a filozofiei burgheze idealiste. — 52.

Huxley, Thomas Henry (1825—1895) — naturalist englez, din 1871 secretar, iar în anii 1883—1885 președinte al Societății regale din Londra. Laborator apropiat al lui Ch. Darwin și popularizator al teoriei lui, la a cărei fundamentare au adus o contribuție importantă cercetările sale în domeniul zoologiei, al paleontologiei, antropologiei și anatomiei comparate, în special demonstrarea înrudirii morfologice dintre om și mămuțele antropoide. Fiind un materialist spontan „timid“, după cum a spus Engels, Huxley se dezicea de materialism, declarîndu-se „agnostic“ (este primul care a folosit în filozofie acest termen). „Filozofia lui Huxley — scria V. I. Lenin —, ca și aceea a lui Mach, e un amalgam de humeism și berkeleyanism. Dar... la Huxley ieșirile berkeleyene sînt întîmplătoare, iar agnosticismul său nu servește decît ca frunză de viță pentru a acoperi materialismul“ (Opere complete, vol. 18, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 214).

Lucrările sale principale sînt: „Evidences as to Man's Place in Nature“, „Hume“, „Evolution and Ethics“ și altele. — 52, 363.

Hyndman, Henry Mayers (1842—1921) — socialist englez, reformist. În 1881 a fondat Federația democratică, reorganizată în 1884 în Federația social-democratică. În perioada 1900—1910 a fost membru al Biroului socialist internațional. A fost unul dintre liderii Partidului socialist britanic, din care a ieșit în 1916 după ce conferința partidului, ținută la Salford, l-a condamnat pentru poziția sa social-șovinistă față de războiul imperialist. A avut o atitudine ostilă față de Revoluția Socialistă din Octombrie și a sprijinit intervenția împotriva Rusiei Sovietice. — 36, 37, 112, 113, 117, 153, 179, 202, 213, 215, 222, 244, 270, 284, 302, 380.

I

Ionov (Koighen, F.M.) (1870—1923) — social-democrat, unul dintre liderii Bundului, ulterior membru al partidului comunist. Începînd din 1893 a activat în cercurile social-democrate din Odesa. În 1903 a fost ales în Comitetul Central al Bundului. În decembrie 1908 a luat parte la lucrările Conferinței a V-a a P.M.S.D.R., unde în problemele fundamentale s-a situat pe platforma menșevicilor-partiții; ulterior a adoptat o poziție împăciuitoare față de lichidatori. În timpul războiului imperialist mondial a făcut parte din

aripa internaționalistă a Bundului, care se situase pe o poziție apropiată de centrism. După Revoluția Socialistă din Octombrie a intrat în Partidul Comunist (b) din Rusia, a activat în Comitetul regional de partid din Votecia, — 187, 294.

Iordanski, N. I. (1876—1928) — social-democrat, menșevic. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziția sprijinirii războiului. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost comisar al guvernului provizoriu burghez pe lângă armatele Frontului de sud-vest. În 1921 a intrat în P.C. (b) din Rusia ; în 1922 a lucrat la Comisariatul poporului pentru afaceri externe și la Editura de stat, apoi a fost reprezentant plenipotențiar în Italia. Din 1924 s-a dedicat activității publicistice. — 167.

J

Jaurès, Jean (1859—1914) — militant de seamă al mișcării socialiste franceze și internaționale, istoric. În 1902, Jaurès și adepții lui au înființat Partidul socialist francez, care în 1905, în urma fuziunii cu Partidul socialist din Franța, și-a luat denumirea de Partidul socialist francez unificat. Membru al parlamentului în anii 1885—1889, 1893—1898, 1902—1914 ; unul dintre liderii fracțiunii parlamentare socialiste. În 1904 a fondat ziarul „L'Humanité”, pe care l-a condus pînă la sfîrșitul vieții. A militat neobosit pentru apărarea democrației, a libertăților democratice, pentru pace, împotriva aspirării imperialiste și a războaielor de cîtropire. Era convins că numai socialismul poate pune definitiv capăt războaielor și jugului colonial. Dar Jaurès credea că socialismul va învinge nu prin lupta de clasă a proletariatului împotriva burgheziei, ci ca rezultat al „înfloririi ideii democratice”. Lenin a criticat cu asprime concepțiile reformiste ale lui Jaurès, care îl împingeau pe calea oportunismului.

Prin lupta dusă de el pentru pace, împotriva pericolului iminent de război, Jaurès și-a atras ura burgheziei imperialiste. În ajunul primului război mondial, el a fost ucis de un agent al reacțiunii. — 368.

Jeleabov, A. I. (1850—1881) — eminent revoluționar rus, organizatorul și conducătorul partidului „Narodnaia volea”. Jeleabov a fost unul dintre primii narodnici care au înțeles necesitatea luptei politice împotriva țarismului, luptă pe care o putea duce cu succes, după părerea lui, numai o organizație de revoluționari creată în acest scop. Organizator talentat, Jeleabov s-a străduit să unească în jurul partidului „Narodnaia volea” toate elementele nemulțumite de politica țarismului, să creeze grupuri conspirative în rîndurile studenției, în armată și flotă, în rîndurile muncitorilor de la orașe. Din inițiativa lui a fost creat, pentru prima oară în Rusia, un ziar pentru muncitori. El a fost unul dintre autorii „Programului muncitorilor membri ai organizației «Narodnaia volea»”. Dar Jeleabov nu ajunsese să înțeleagă rolul istoric al clasei muncitoare ; el era departe de socialismul științific și atribuia tacticii terorii indivi-

duale rolul hotărîtor în lupta împotriva absolutismului țarist. Sub conducerea lui au fost organizate o serie de atentate împotriva lui Alexandru al II-lea. În urma asasinării țarului, la 1 martie 1881, Jeleabov împreună cu tovarășii săi, narodovoliștii Perovskaia, Kibal-cici, Mihailov și Rîsakov, au fost condamnați la moarte prin spînzurătoare. — 226.

Joffre, Joseph Jacques Césaire (1852—1931) — mareșal, reprezentant al cercurilor militariste ale imperialismului francez. A participat la războiul franco-prusian (1870—1871) și la războaiele coloniale de cotopire ale Franței în Asia de răsărit și în Africa. Din 1908 — comandant de corp de armată; o perioadă de timp a fost membru al Consiliului superior al armatei. În calitate de șef al marelui stat-major a condus operațiile de pregătire a armatei franceze în vederea războiului. La începutul războiului imperialist mondial a fost comandant suprem al armatei franceze. În 1917 a condus o misiune militară franceză în S.U.A. cu scopul de a obține un ajutor militar din partea Americii. A fost unul dintre organizatorii intervenției militare străine împotriva Rusiei Sovietice. — 297, 302, 303, 308.

Jordania, N. N. (An) (1870—1953) — social-democrat, unul dintre liderii menșevicilor din Caucaz. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar a aderat formal la grupul menșevicilor-partiiți, dar în fapt i-a susținut pe lichidatori. În 1914 a colaborat la revista lui Troțki „Borba”; în timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șovine. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost președinte al Sovietului de deputați ai muncitorilor din Tiflis; în 1918—1921 a fost șeful guvernului menșevic contrarevoluționar din Gruzia; din 1921 — emigrant alb. — 353.

K

Kamenev (Rosenfeld), L. B. (1883—1936) — membru al P.M.S.D.R. din 1901. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a aderat la bolșevici. În anii reacțiunii a avut o atitudine împăciuitoare față de lichidatori, otzoviști și troțkiști. În 1915, fiind arestat, a declarat în fața tribunalului țarist că se dezice de lozinca bolșevică a înfrîngerii guvernului țarist în războiul imperialist. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 s-a ridicat împotriva liniei partidului, orientată spre înfăptuirea revoluției socialiste, și împotriva Tezelor din aprilie ale lui V. I. Lenin. În octombrie 1917 a publicat împreună cu Zinoviev în ziarul semimenșevic „Novaia Jizn” o declarație în care arăta că nu este de acord cu hotărîrea Comitetului Central cu privire la insurecția armată, divulgînd astfel guvernului provizoriu planurile partidului.

După Revoluția Socialistă din Octombrie a ocupat o serie de posturi de răspundere în aparatul de stat. În repetate rînduri s-a ridicat împotriva politicii leniniste a partidului; în noiembrie 1917 s-a declarat pentru formarea unui guvern de coaliție la care să participe menșevicii și socialiștii-revoluționari, în 1925 a fost unul dintre

organizatorii „noii opoziții“, iar în 1926 — unul dintre liderii blocului antipartinic troțkisto-zinovievist. În 1927, Congresul al XV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. l-a exclus din partid ca militant activ al opoziției troțkiste. În 1928 a declarat că-și recunoaște greșelile și a fost reprimat în partid, dar, deoarece nu și-a încetat activitatea antipartinică, în 1932 a fost din nou exclus din P.C. (b) al U.R.S.S. În 1933 a fost pentru a doua oară reprimat în partid. În 1934, pentru activitate antipartinică a fost pentru a treia oară exclus din partid. — 167.

Kant, Immanuel (1724—1804) — întemeietorul filozofiei clasice germane, din 1770 a fost profesor la Universitatea din Königsberg. Filozofia lui Kant este o varietate a idealismului subiectiv și a agnosticismlui, dar totodată are o oarecare tendință materialistă, exprimată în teoria „lucrului în sine“ și în recunoașterea caracterului experimental al cunoștințelor noastre. Sub influența kantianismului s-au format reprezentanții de mai târziu ai idealismului german clasic (Fichte, Schelling, Hegel) și au apărut o serie de curente în gândirea filozofică burgheză, ca neokantianismul, pozitivismul etc. Tendința de rîtoarcere la Kant sau de împăcare a marxismului cu kantianismul a fost totdeauna caracteristică revizioniştilor.

Caracterul contradictoriu și inconsecvent al filozofiei lui Kant a determinat criticarea lui atât de pe poziții „de dreapta“ (idealiștii subiectivi mai consecvenți), cât și de pe poziții „de stînga“ (Feuerbach, Cernîșevski și reprezentanții materialismului dialectic) (vezi V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 18, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 198—209, 377—380).

Lucrările principale ale lui Kant sînt: „Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels...“, „Kritik der reinen Vernunft“, „Kritik der praktischen Vernunft“, „Kritik der Urteilskraft“ etc. — 52.

Kautsky, Karl (1854—1938) — unul dintre liderii social-democrației germane și ai Internaționalei a II-a; la început a fost marxist, dar mai târziu a devenit renegat al marxismului, ideolog al centrismului (kautskismului) — una dintre cele mai periculoase și mai dăunătoare varietăți de oportunism. A fost redactor al revistei „Die Neue Zeit“, publicație teoretică a social-democrației germane.

A intrat în mișcarea socialistă în 1874. Concepțiile sale din acea vreme erau un amestec de lassalleianism, neomalthusianism și anarhism. În 1881 a făcut cunoștință cu K. Marx și F. Engels și, sub influența lor, a trecut la marxism. Dar încă din acea perioadă a manifestat șovăieli și oscilări spre oportunism, fapt pentru care K. Marx și F. Engels l-au criticat cu asprime. În ultimele două decenii ale secolului trecut a scris o serie de lucrări în legătură cu unele probleme ale teoriei marxiste: „Doctrina economică a lui Karl Marx“, „Problema agrară“ etc. care, cu toate greșelile ce le conțin, au jucat un rol pozitiv în propagarea marxismului. Mai târziu, în 1910—1911, Kautsky a trecut pe pozițiile oportunismului. În timpul războiului imperialist mondial, Kautsky s-a situat pe pozițiile centrismului, camuflînd social-șovinismul sub paravanul unei frazeologii internațio-

naliste. El este autorul teoriei reacționare a ultraimperialismului. După Revoluția Socialistă din Octombrie, Kautsky a luat în mod fățiș atitudine împotriva revoluției proletare și a dictaturii clasei muncitoare, împotriva Puterii sovietice.

În lucrările „Falimentul Internaționalei a II-a”, „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului”, „Statul și revoluția”, „Revoluția proletară și renegatul Kautsky” și în alte lucrări, V. I. Lenin a făcut o critică nimicitoare kautskismului. — 23, 29, 36, 38, 87, 89, 93—94, 97, 99, 100—101, 102, 103, 113, 117, 123, 134, 135, 141, 142—144, 145, 150, 153, 164, 178, 179—180, 181—185, 188, 191, 192, 196, 202, 203, 213, 214—217, 219, 221, 222, 223—225, 226, 228—230, 231, 232, 234—240, 241—246, 252, 253, 255, 259, 260, 261, 264, 265, 267, 268, 269, 271, 277, 286, 288, 293, 297, 302, 321, 322, 326, 329, 339—340, 342, 352, 360, 368, 371, 372, 380.

Kerenski, A. F. (n. 1881) — socialist-revoluționar, deputat în Duma a IV-a de stat, ulterior șeful guvernului provizoriu burghez. În Dumă s-a alăturat o bucată de timp grupului trudovicilor și a fost președintele acestui grup. În anii primului război mondial — defensist inveterat. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost ministru, iar apoi prim-ministru în guvernul provizoriu și comandant suprem. După Revoluția Socialistă din Octombrie a luptat activ împotriva Puterii sovietice; în 1918 a fugit peste graniță. În prezent trăiește în S.U.A. și desfășoară o propagandă antisovietică. — 117, 333.

Kessel, Gustav (1846—1918) — general-colonel german. Din deceniul al 9-lea a comandat unitățile de gardă din Armata germană. Între anii 1909 și 1918 a fost guvernator al Berlinului și comandant al trupelor din provincia Brandenburg. În timpul războiului imperialist mondial a reprimat cu cruzime mișcarea grevistă și antirăzboinică a proletariatului din Berlin, a persecutat pe cei ce s-au ridicat împotriva războiului în presa social-democrată. — 30.

Kitchener, Horatio Herbert (1850—1916) — feldmareșal, conte, unul din colonialiștii inveterați, reprezentant al clicii militariste imperialiste engleze. Între anii 1896 și 1898 armata colonialiștilor englezi comandată de Kitchener a cucerit Sudanul de est, reprimând bestial pe patrioții sudanezi. În anii 1899—1902 Kitchener a fost șef de stat-major și comandant în războiul de cotropire împotriva republicilor bure din Africa de sud. În 1902—1909 — comandant al trupelor colonialiste engleze în India. În anii 1911—1914, fiind reprezentant al Angliei și consul general în Egipt, a guvernat de fapt această țară. În timpul războiului imperialist mondial — ministru de război al Angliei. — 303.

Kluck, Alexander (1846—1934) — general-colonel, reprezentant al cercurilor militariste imperialiste germane. Participant la războaiele austro-prusian (1866) și franco-prusian (1870—1871). Din 1906 — comandant de corp de armată. La începutul războiului imperialist

mondial a fost comandant al armatei I germană, care a operat în nordul Franței. În 1916 a trecut în rezervă. — 102.

Koighen, F. M. — vezi Ionov.

Kosovski, V. (Levinson, M. I.) (1870—1941) — unul dintre întemeietorii și liderii Bundului; membru al C.C. al acestei organizații. A fost redactor-șef al ziarului „Die Arbeiter Stimme”, organul central al Bundului. În anii reacțiunii și ai noului avânt revoluționar a colaborat la revista „Nașa Zarea” și la ziarul „Luci”, organele de presă ale menșevicilor-lichidatori. În anii primului război mondial — social-șovinist, s-a situat pe poziții germanofile. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă; după revoluție a emigrat și a activat în organizațiile Bundului din Polonia. În 1939 a plecat în S.U.A. — 149, 177, 211, 261, 294.

Krestovnikov, G. A. (n. 1855) — octombrist, mare industriaș și agent de bursă. Președintele Băncii comerciale din Moscova și al Asociației bursei din Moscova. În 1906 a fost ales membru în Consiliul de stat din partea burgheziei comerciale și industriale. — 106.

Kropotkin, P. A. (1842—1921) — unul dintre conducătorii și teoreticienii de vază ai anarhismului, conte. În 1872 a aderat în străinătate la grupul lui Bakunin. După întoarcerea în Rusia a participat ca anarhist la mișcarea narodnică, fapt pentru care în 1874 a fost arestat și închis în fortăreața Petropavlovsk. În 1876 a evadat, fugind peste graniță, unde a desfășurat o luptă activă împotriva marxismului, s-a ridicat împotriva învățării lui K. Marx cu privire la lupta de clasă și dictatura proletariatului. În timpul războiului imperialist mondial — șovinist. Întorcându-se din emigrație în 1917, a rămas pe poziții burgheze. În 1920 a adresat o scrisoare muncitorilor din Europa în care recunoștea importanța istorică a Revoluției Socialiste din Octombrie și chema pe muncitori să împiedice intervenția militară împotriva Rusiei Sovietice. A scris o serie de lucrări științifice în domeniul geografiei și geologiei. — 105, 333, 380.

Kudașev, I. A. (n. 1859) — diplomat țarist, conte. Din 1907 până în 1910 — ambasador al Rusiei în Danemarca. Din 1911 până în 1916 — ambasador în Belgia. În 1914 a participat la redactarea telegramelor adresate de E. Vandervelde fracțiunii social-democrate din Duma a IV-a de stat și care chema la încetarea luptei împotriva țarismului și la sprijinirea războiului împotriva Germaniei. În 1917 — ambasador al Rusiei în Spania. — 336.

Kugelmann, Ludwig (1830—1902) — social-democrat german, prieten al lui K. Marx, participant la revoluția din 1848—1849 din Germania, membru al Internaționalei I. A fost delegat la congresele de la Lausanne (1867) și de la Haga (1872) ale Internaționalei și a contribuit la editarea și răspândirea „Capitalului” lui Marx. Din 1862 până în 1874 a fost în corespondență cu K. Marx, pe care îl informa asupra stării de lucruri din Germania. Scrisorile lui Marx

către Kugelman au fost pentru prima oară tipărite în 1902, în revista „Die Neue Zeit”; în 1907 ele au apărut în traducere rusă, cu o prefață de V. I. Lenin. — 79, 84.

Kutler, N. N. (1859—1924) — fruntaș de seamă al partidului cadet; a lucrat în Ministerul de Finanțe; în 1905—1906 a fost ministru al agriculturii. Deputat în Dumele a II-a și a III-a de stat, unul dintre autorii proiectului de program agrar al cadeților. După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat la Comisariatul poporului pentru finanțe. — 106.

L

Lafargue, Laura (1845—1911) — activistă a mișcării muncitorești din Franța, fiica lui K. Marx. A adus o contribuție de seamă la răspîndirea marxismului în Franța; împreună cu soțul ei, Paul Lafargue, a tradus în limba franceză „Manifestul Partidului Comunist”; a tradus în limba franceză lucrarea lui K. Marx „Contribuții la critica economiei politice”, lucrarea lui F. Engels „Ludwig Feuerbach și sfîrșitul filozofiei clasice germane”, precum și alte lucrări ale întemeietorilor comunismului științific. — 50.

Lafargue, Paul (1842—1911) — militant de seamă al mișcării muncitorești franceze și internaționale; publicist talentat, unul dintre primii adepți din Franța ai comunismului științific; prieten apropiat și tovarăș de luptă al lui K. Marx și F. Engels. A fost membru al Internaționalei I. Împreună cu J. Guesde a înființat Partidul muncitoresc din Franța; a fost redactor la ziarul „L'Égalité”, organul partidului muncitoresc. Lafargue s-a ridicat energic împotriva oportunistului din Internaționala a II-a; el a salutat prima organizație marxistă rusă — grupul „Eliberarea muncii” —, iar mai târziu și-a manifestat simpatia față de bolșevici. În numeroasele sale lucrări, Lafargue a propagat și a susținut ideile marxismului în domeniul economiei politice, al filozofiei, al istoriei și al lingvisticii; a luptat împotriva reformismului și revizionismului. Dar lucrările lui Lafargue cuprind și teze teoretice eronate, mai ales în problema țărănească și în cea națională, precum și în problema sarcinilor revoluției socialiste. — 50, 87.

Larin, I. (Lurie, M. A.) (1882—1932) — social-democrat, menșevic. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar a fost unul dintre liderii lichidatorilor. Larin a luat parte activă la Blocul antipartinic din august, constituit de Troțki în 1912. În anii războiului imperialist mondial a aderat la centriști. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a condus grupul menșevicilor internaționaliști, care au editat revista „Internațional”. În august 1917 a fost primit în partidul bolșevic. După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat în aparatul de stat și în diferite organizații economice. — 111, 112, 115, 125, 127, 165.

Lassalle, Ferdinand (1825—1864) — socialist mic-burghez german, întemeietorul lassalleanismului — o variantă a oportunistului în mișcarea muncitorească germană. Lassalle a fost unul dintre întemeietorii Uniunii generale a muncitorilor germani (1863). Crearea acestei uniuni a avut o însemnătate reală pentru mișcarea muncitorească, dar Lassalle, în calitate sa de președinte, a îndreptat-o pe o cale oportunistă. Lassalleenii socoteau că prin agitația legală pentru dreptul de vot universal, prin crearea de cooperative de producție, subvenționate de statul iuncherilor, se va ajunge la crearea unui „stat popular liber”. Lassalle a sprijinit politica de unificare „de sus” a Germaniei sub hegemonia Prusiei reacționare. Politica oportunistă a lassalleenilor a constituit o piedică pentru activitatea Internaționalei I și pentru crearea unui adevărat partid muncitoresc în Germania, a întârziat formarea conștiinței de clasă a muncitorilor.

Concepțiile teoretice și politice ale lassalleenilor au fost aspru criticate de către clasicii marxim-leninismului (vezi K. Marx „Critica programului de la Gotha”; V. I. Lenin „Statul și revoluția” și alte lucrări). — 79, 85, 136, 138, 145, 236, 278.

Leder, V. L. (1882—1938) — unul dintre fruntașii mișcării muncitorești poloneze. Începând din 1900, membru al Social-democrației din Polonia și Lituania. Din 1910 pînă în 1911 a fost secretar al conducerii centrale a S.D.R.P. și L. și reprezentantul acestui partid în redacția ziarului „Sozial-Demokrat”, organ central al P.M.S.D.R. I-a sprijinit pe împăciuitoriști în acțiunile lor împotriva bolșevicilor. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. În 1919—1920 a participat intens la activitatea Partidului Muncitoresc Comunist din Polonia. Începând din 1921 a deținut munci de răspundere în Internaționala Comunistă și în Internaționala sindicală; a colaborat activ la presa sovietică. — 37, 369.

Legien, Karl (1861—1920) — social-democrat de dreapta german, unul dintre liderii sindicatelor germane, revizionist. În 1890 a devenit președintele Comisiei generale a sindicatelor germane, în 1903 secretar, iar în 1913 președinte al Secretariatului internațional al sindicatelor. Din 1893 pînă în 1920 (cu unele întreruperi) a fost deputat în Reichstag din partea social-democrației germane. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist inveterat. În 1919—1920 a fost membru al Adunării naționale a Republicii de la Weimar. A sprijinit politica burgheziei și a luptat împotriva mișcării revoluționare a proletariatului. — 245, 253, 256—257, 260, 261, 353.

Lenin, V. I. (Lenin, N.) (1870—1924) — date biografice. — 23, 45, 84, 87, 89, 91, 194, 219, 221, 239, 265, 298, 312, 355.

Lensch, Paul (1873—1926) — social-democrat german. În 1905—1913 a fost redactor al ziarului „Leipziger Volkszeitung”, organ al aripii de stînga a Partidului social-democrat din Germania. La izbucnirea războiului imperialist mondial a trecut pe pozițiile social-șovinismului. După război, redactor-șef al ziarului „Deutsche Allgemeine Zeitung”, oficios al magnaților industriei din Ruhr. În 1922, la cererea

membrilor de rînd ai Partidului social-democrat din Germania, a fost exclus din partid. — 153, 188, 219, 226, 244, 322.

Levinski, V. — naționalist ucrainean, a scris o serie de lucrări cu privire la mișcarea muncitorească din Ucraina; în anii 1913—1914 a colaborat la „Dzvin“, revistă naționalistă legală de orientare menșevică. — 130.

Levinson, M. I. — vezi Kosovski, V.

Liebknecht, Karl (1871—1919) — militant de seamă al mișcării muncitorești germane și internaționale; unul dintre conducătorii aripii de stînga a social-democrației germane; fiul lui Wilhelm Liebknecht; de profesie avocat.

A luptat activ în rîndurile social-democrației împotriva oportunistului și militarismului. În perioada primei revoluții ruse din 1905—1907 a îndemnat pe muncitorii germani să urmeze exemplul rușilor. În 1912 a fost ales deputat în Reichstag. În anii războiului imperialist mondial a luptat împotriva sprijinirii guvernului propriei sale țări în războiul de jaf și a fost singurul deputat din Reichstag care a votat împotriva alocării creditelor de război (2 decembrie 1914). A fost unul dintre organizatorii și conducătorii grupului „Internațional“, denumit ulterior grupul „Spartacus“, iar apoi „Uniunea Spartacus“. În 1916 a fost condamnat la muncă silnică. În timpul revoluției din noiembrie 1918 din Germania s-a aflat, împreună cu R. Luxemburg, în fruntea avangărzii revoluționare a muncitorilor germani. A redactat ziarul „Die Rote Fahne“. A fost unul dintre întemeietorii Partidului Comunist din Germania și unul dintre conducătorii insurecției muncitorilor berlinezi din ianuarie 1919. După înăbușirea insurecției a fost ucis în mod bestial de bandele lui Noske. Apreciind activitatea lui K. Liebknecht, Lenin scria: „Acest nume este... simbolul conducătorului devotat intereselor proletariatului, simbolul devotamentului față de revoluția socialistă... Acest nume este simbolul luptei neîmpăcate împotriva imperialismului, nu în vorbe, ci în fapte...“ (Opere, vol. 28, București, Editura politică, 1959, p. 433—434). — 36, 206, 258, 312, 353, 370.

Liebknecht, Wilhelm (1826—1900) — militant de seamă al mișcării muncitorești germane și internaționale, unul dintre întemeietorii și conducătorii Partidului social-democrat din Germania. Din 1875 și pînă la sfîrșitul vieții sale, Liebknecht a fost membru al Comitetului Central al Partidului social-democrat din Germania și redactor-responsabil al ziarului „Vorwärts“, organul central al acestui partid. Din 1867 pînă în 1870 a fost deputat în Reichstagul Confederației Germaniei de nord, iar începînd din 1874 a fost ales în repetate rînduri deputat în Reichstagul german; a folosit cu pricepere tribuna parlamentară pentru a demasca politica internă și externă reacționară a iuncherimii prusace. Pentru activitatea sa revoluționară a fost de mai multe ori condamnat la închisoare. A luat parte activă la activitatea Internaționalei I și la organizarea Internaționalei a II-a. K. Marx și F. Engels îl prețuiau mult pe Liebknecht. În același timp,

ei criticau unele greșeli ale lui cu caracter împăciuitoare, ajutându-l să adopte o poziție justă. — 79, 119, 314, 323.

Lipkin, F. A. — vezi Cerevanin, N.

Litvinov, M. M. (Maksimovici) (1876—1951) — social-democrat, bolșevic, diplomat sovietic de seamă. Și-a început activitatea revoluționară în 1898; a fost agent al „Iskrei“, a participat la prima revoluție rusă din 1905—1907. În 1907 a fost delegat și secretar al delegației ruse la Congresul socialist internațional de la Stuttgart. Din iunie 1914 a fost reprezentant al C.C. al P.M.S.D.R. în Biroul socialist internațional. A fost membru al secției bolșevice de la Londra a P.M.S.D.R. După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat în diplomație. Din 1921 Litvinov a fost locțiitor al comisarului poporului pentru afacerile externe. Din 1930 pînă în 1939 — comisar al poporului pentru afacerile externe. În 1941—1943 a fost locțiitor al comisarului poporului pentru afacerile externe și ambasador al U.R.S.S. în S.U.A.; după întoarcerea din S.U.A. a fost pînă în 1946 locțiitor al comisarului poporului pentru afacerile externe. — 158—159, 176, 177, 178.

Lloyd George, David (1863—1945) — om de stat și diplomat englez, liderul partidului liberal. Din 1890 a fost membru al parlamentului. În anii 1905—1908 a fost ministru al comerțului, iar în anii 1908—1915 ministru de finanțe. A jucat un rol important în stabilirea liniei politice a guvernului Angliei, orientată spre pregătirea războiului imperialist mondial. Prin lingușeli, minciuni și făgăduieli făcute muncitorilor a încercat să împiedice sau cel puțin să întîrzie crearea în Anglia a unui partid revoluționar al clasei muncitoare. V. I. Lenin scria că „Lloyd George slujește burghezia în mod admirabil și o slujește tocmai *printre* muncitori, promovează influența ei tocmai în rîndurile proletariatului, acolo unde este cel mai necesar și cel mai greu să-ți subordonezi moralicește masele“. (Opere, vol. 23, București, E.S.P.L.P. 1957, p. 111—112). În anii 1916—1922, în calitate de prim-ministru, s-a străduit să consolideze pozițiile imperialismului englez în Orientul Apropiat și Mijlociu, precum și în Balcani; a reprimat cu cruzime mișcarea de eliberare națională din colonii și din țările dependente. După Revoluția Socialistă din Octombrie din Rusia a fost unul dintre inspiratorii și organizatorii intervenției armate și ai blocadei împotriva Statului sovietic. În 1922, după o serie de eșecuri politice, și-a dat demisia, continuînd însă să exercite pînă la sfîrșitul vieții sale o anumită influență asupra vieții politice din Anglia. — 223, 231.

Longuet, Charles (1833—1903) — militant al mișcării muncitorești franceze, proudhonist, de profesiune ziarist. În anii 1866—1867 și 1871—1872 a fost membru al Consiliului General al Internaționalei I și a luat parte la o serie de congrese ale ei. În 1871 a fost membru al Comunei din Paris. După înfrîngerea ei a emigrat în Anglia, unde a stat pînă în 1880. Întorcîndu-se în țară, a aderat la posibiliști, curent oportunist din Partidul muncitoresc din Franța. — 50.

Longuet, Jean (1876—1938) — lider al Partidului socialist francez și al Internaționalei a II-a, publicist; fiul lui Charles Longuet și al lui Jenny Marx. A colaborat activ la presa socialistă franceză și internațională. În anii războiului imperialist mondial a condus minoritatea centristă-pacifistă a Partidului socialist francez. În 1914 și 1924 a fost ales membru în Camera deputaților din Franța. A fost unul din fondatorii (1916) și redactorii ziarului socialist „Le Populaire”. A condamnat intervenția militară străină împotriva Rusiei Sovietice. Din 1920 — unul din liderii aripii centriste a Partidului socialist francez. În deceniul al 4-lea s-a pronunțat pentru unitatea de acțiune între socialiști și comuniști împotriva fascismului, a făcut parte din organizațiile internaționale de luptă împotriva fascismului și războiului. — 50.

Longuet, Jenny (1844—1883) — militantă a mișcării muncitorești internaționale; fiica mai mare a lui Karl Marx, soția lui Charles Longuet. A scris în presa periodică, situându-se pe pozițiile internaționalismului proletar. — 50.

Lucas, Charles Prestwood (1853—1931) — funcționar colonial și istoric englez, apologet al imperialismului englez. Începând din 1877 a lucrat în ministerul englez al coloniilor, unde a ocupat între anii 1907—1911 postul de director al departamentului dominiilor. A propagat colaborarea de clasă între proletariat și burghezie. A scris o serie de lucrări privind istoria Imperiului colonial britanic. — 248.

Lurie, M. A. — vezi *Larin, I.*

Luxemburg, Rosa (1871—1919) — militantă de seamă a mișcării muncitorești internaționale, unul dintre liderii aripii de stînga a Internaționalei a II-a. A intrat în mișcarea revoluționară în a doua jumătate a deceniului al 9-lea al secolului trecut. A fost unul dintre întemeietorii și conducătorii Partidului social-democrat polonez; a luptat împotriva naționalismului din rîndurile mișcării muncitorești poloneze. Începând din 1897 a participat în mod activ la mișcarea social-democrată germană, a combătut bernsteinismul și millerandismul. A luat parte la prima revoluție rusă (la Varșovia). În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar, Rosa Luxemburg a avut o atitudine împăciuitoare față de lichidatori.

Încă de la izbucnirea primului război mondial s-a situat pe poziții internaționaliste. A fost unul dintre inițiatorii creării în Germania a grupului „International”, care ulterior și-a schimbat denumirea în „Spartacus”, iar apoi în „Uniunea Spartacus”. După revoluția din noiembrie 1918 din Germania a participat la Congresul de constituire a Partidului Comunist din Germania, congres la care a avut un rol conducător. În ianuarie 1919 a fost arestată și asasinată din ordinul guvernului Scheidemann. Lenin, care o aprecia în mod deosebit pe Rosa Luxemburg, a criticat în repetate rînduri greșelile ei, ajutînd-o astfel să adopte o poziție justă. — 125, 215, 237, 242.

Luzzatti, Luigi (1841—1927) — om de stat, jurist și economist italian, unul din liderii aripii de dreapta a „blocului liberal“ al monopolurilor industriale și al marilor agrarieni din Italia. Din 1867 — profesor de drept de stat la o serie de universități din Italia. Din 1871 — membru în Camera deputaților a Italiei. A fost ministru al trezoreriei, ministru al agriculturii și președinte al Consiliului de Miniștri al Italiei. A scris mai multe lucrări în problemele financiar-economice, social-politice și juridice. A propagat în mod demagogic în repetate rânduri colaborarea de clasă și unitatea de interes a oamenilor muncii și exploatatorilor. Din 1921 — senator. A sprijinit fascismul italian. — 30, 367.

M

MacDonald, James Ramsay (1866—1937) — om politic englez, unul dintre fondatorii și liderii Partidului laburist independent și partidului laburist. A promovat o politică ultraoportunistă. A propagat teoria reacționară a colaborării de clasă și a integrării treptate a capitalismului în socialism. La începutul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții pacifiste, iar apoi a pășit pe calea sprijinirii fățișe a burgheziei imperialiste. În anii 1918—1920 a încercat să împiedice lupta muncitorilor englezi care s-au ridicat împotriva intervenției antisovietice; a promovat o politică de scindare a clasei muncitoare. În 1924 și 1929—1931 MacDonald a fost prim-ministru. Guvernul laburist al lui MacDonald a reprimat mișcarea de eliberare națională din coloniile engleze și a promovat o politică antimuncitorească. În anii 1931—1935 MacDonald s-a aflat în fruntea așa-numitului „guvern național“, a cărui politică o stabileau conservatorii. — 36, 157, 158, 370, 373.

Mackensen, August (1849—1945) — general-feldmareșal, reprezentant al cercurilor militariste imperialiste germane. Participat la războiul franco-prusian (1870—1871). În perioada războiului imperialist mondial a comandat un corp de armată german în Prusia orientală, a ocupat postul de comandant al armatelor germane și al grupului de trupe germano-austriece pe Frontul de răsărit. — 342.

Maiski, I. M. (n. 1884) — membru al P.M.S.D.R. din 1903, pînă în 1918 menșevic. Din 1908 pînă în 1917 s-a aflat în emigrație. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții centriste. Rupînd cu menșevismul, în februarie 1921 a intrat în rîndurile P.C.U.S. Începînd din 1922 a lucrat în diplomație; între anii 1943 și 1946 a fost adjunct al ministrului de externe. A scris lucrări de istorie și memorii; din 1946 — academician. — 158.

Maksimovici — *vezi* Litvinov, M. M.

Malinovski, R. V. (1876—1918) — provocator, agent secret al ohranei din Moscova. În 1906 a aderat în scopuri meschine la mișcarea muncitorească; a fost membru al unui comitet muncitoresc și

secretar al conducerii sindicatului metalurgiștilor. Începînd din 1907 a furnizat de bunăvoie informații poliției, iar în 1910 a devenit agent secret al ohranei țariste. În 1912, la Conferința de la Praga a P.M.S.D.R., a fost ales membru al C.C.; în același an, folosindu-se de serviciile ohranei țariste, a fost ales deputat în Duma a IV-a de stat din partea curiei muncitorești a guberniei Moscova. În 1914 s-a ascuns în străinătate. Întors în Rusia Sovietică în 1918, a fost deferit justiției și împușcat în baza unei sentințe a Tribunalului Suprem al C.E.C. din Rusia. — 126.

Mankov, I. N. (n. 1881) — menșevic-lichidator, deputat în Duma a IV-a de stat din partea guberniei Irkutsk; de profesiune funcționar. În Dumă a făcut parte din fracțiunea social-democrată. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste; în 1915 a fost exclus din fracțiune, deoarece, contrar hotărîrii adoptate de ea, a votat în Dumă pentru bugetul de război. — 166.

Martov, L. (*Tederbaum, I. O.*) (1873—1923) — unul dintre liderii menșevismului. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar s-a situat pe poziții lichidatoriste; a redactat ziarul „Golos Soțial-Demokrata”, a luat parte la conferința antipartinică din august 1912. În perioada războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții centriste. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 s-a aflat în fruntea grupului menșevicilor-internaționaliști. După Revoluția Socialistă din Octombrie a luat poziție împotriva Puterii sovietice. În 1920 a emigrat în Germania și a editat, la Berlin, revista menșevică contrarevoluționară „Soțialisticeskii Vestnik”. — 30, 37, 100, 104, 120, 149, 157, 165, 243, 246, 294—296, 353, 374.

Marx, Heinrich (1782—1838) — tatăl lui K. Marx; avocat, apoi consilier juridic la Trier; a avut concepții liberale. — 46.

Marx (von Westphalen), Jenny (1814—1881) — soția lui Karl Marx, ajutor și prieten credincios al lui Marx. — 47, 50.

Marx, Karl (1818—1883) — întemeietorul comunismului științific, gînditor genial, conducător și învățător al proletariatului internațional (vezi articolul lui V. I. Lenin „Karl Marx (Scurtă schiță biografică și expunere a marxismului)”, în volumul de față, p. 43—92). — 24, 26, 28, 43, 45, 46—92, 93—94, 107, 108, 109, 119, 121, 135, 136—138, 139, 144, 145, 148, 150, 181, 183, 184, 215, 224, 225, 227, 240, 266, 267, 278, 307, 313, 318, 322, 323, 328, 332, 362—365.

Marx-Aveling, Eleanor (1855—1898) — militantă a mișcării muncitorești engleze și internaționale, fiica cea mai mică a lui K. Marx. A fost unul dintre întemeietorii Ligii socialiste (1884) și ai Partidului laburist independent (1893) din Anglia. După moartea lui K. Marx a lucrat sub conducerea directă a lui F. Engels, a dus o activitate energetică în cadrul mișcării de masă a muncitorilor necalificați, a fost unul dintre organizatorii marii greve a docherilor londonezi din 1889. A colaborat activ la presa socialistă engleză și germană. A pregătit

pentru tipar și a publicat lucrarea lui K. Marx „Salariu, preț și profit“, precum și o serie de articole ale sale în problema orientală. A scris amintiri despre K. Marx și F. Engels. — 50, 84.

Maslov, P. P. (X) (1867—1946) — economist, social-democrat, autor al unei serii de lucrări în problema agrară, în care a încercat să revizuiască marxismul. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a aderat la menșevici, a susținut programul lor de municipalizare a pământului. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar s-a situat pe poziții lichidatoriste, iar în perioada războiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-șovinist. După Revoluția Socialistă din Octombrie s-a retras din activitatea politică și a desfășurat o activitate pedagogică și științifică. Din 1929 — academician. — 20—21, 37, 105, 115, 135, 141, 190, 197, 335, 369.

Mașinadze, B. (Tevzaia, V.) — menșevic gruzin. În anii războiului imperialist mondial — centrist. A colaborat la o serie de publicații menșevice. — 294.

Mazzini, Giuseppe (1805—1872) — eminent revoluționar italian, democrat burghez, unul dintre conducătorii și ideologii mișcării de eliberare națională din Italia. Mazzini a preconizat programul unirii „de jos“ a Italiei într-o republică burgheză independentă; el considera că principalul mijloc de luptă este insurecția. Caracteristice lui Mazzini erau însă tactica complotistă și ignorarea intereselor țărănimii. Mazzini propovăduia un plan mic-burghez utopic de rezolvare a problemei muncitorești pe calea „colaborării dintre muncă și capital“. — 49.

Mehring, Franz (1846—1919) — militant de seamă al mișcării muncitorești din Germania, unul dintre liderii și teoreticienii aripii de stînga a social-democrației germane. A fost unul dintre redactorii revistei „Die Neue Zeit“, organul teoretic al partidului, iar mai tîrziu redactor al ziarului „Leipziger Volkszeitung“. Mehring a dus o luptă înverșunată împotriva oportunismului și revizionismului din rîndurile Internaționalei a II-a și a condamnat kautskismul, dar s-a făcut și el vinovat de greșelile celor de stînga din Germania, care s-au temut s-o rupă, din punct de vedere organizatoric, cu oportuniștii. Mehring a apărut cu consecvență internaționalismul și a salutat Revoluția Socialistă din Octombrie. A fost unul din conducătorii organizației revoluționare „Uniunea Spartacus“ și a jucat un rol de seamă în crearea Partidului Comunist din Germania. — 36, 38, 99, 138, 215, 237, 242, 371.

Menșikov, M. O. (1859—1919) — publicist reacționar. A colaborat la „Novoe Vremea“, ziar ultrareacționar. V. I. Lenin l-a calificat pe Menșikov drept „cîinele de pază credincios al sutelor negre țariste“ (Opere complete, vol. 20, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 148). După Revoluția Socialistă din Octombrie, Menșikov a dus o luptă activă împotriva Puterii sovietice; în 1919 a fost executat prin împușcare pentru activitatea contrarevoluționară. — 105.

Merrheim, Alphonse (1881—1925) — lider sindical francez, sindicalist; din 1905 — unul dintre liderii federației metalurgistilor și ai Confederației generale a muncii din Franța. La începutul primului război mondial a fost unul dintre conducătorii aripii de stînga a mișcării socialiste în Franța, care s-a ridicat împotriva social-șovinismului și a războiului imperialist; a participat la Conferința de la Zimmerwald, a aderat la dreapta zimmerwaldiană. Șovăielile pe care le manifesta atunci Merrheim și teama de a rupe total cu social-șovinismului l-au dus la sfîrșitul anului 1916 pe poziții centrist-pacifiste, iar la începutul anului 1918 pe pozițiile social-șovinismului și reformismului declarat. A avut o atitudine de ostilitate față de U.R.S.S. — 380.

Mignet, François Auguste-Marie (1796—1884) — istoric burghez francez de orientare liberală. Asemenea altor istorici liberali din perioada Restaurației, recunoștea rolul luptei de clasă în istorie, reducînd-o însă exclusiv la lupta dintre aristocrația latifundiară și burghezie. În lucrările sale a încercat să fundamenteze dreptul burgheziei la puterea politică, a avut o atitudine negativă față de lupta revoluționară a maselor populare. Lucrarea fundamentală a lui Mignet este „Istoria revoluției franceze”. — 58.

Millerand, Alexandre-Etienne (1859—1943) — om politic francez. În penultimul deceniu al secolului trecut s-a manifestat ca radical mic-burghez; în deceniul următor a aderat la socialiști și s-a situat în fruntea curentului oportunist din mișcarea socialistă franceză. În 1899 a intrat în guvernul burghez reacționar prezidat de Waldeck-Rousseau, în cadrul căruia a colaborat cu generalul Galliffet, călău al Comunei din Paris. V. I. Lenin a demascasat millerandismul, calificîndu-l ca o trădare a intereselor proletariatului, ca o expresie practică a revizionismului, și a scos la iveală rădăcinile lui sociale.

Exclus din partidul socialist în 1904, Millerand a format, împreună cu o serie de foști socialiști (Briand, Viviani), grupul „socialiștilor independenți”. În anii 1909—1910, 1912—1913 și 1914—1915 a ocupat diferite posturi ministeriale. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost unul dintre organizatorii intervenției antisovietice; în 1920—1924 a fost președintele Republicii Franceze. În iunie 1924, după victoria obținută în alegeri de către partidele burgheze de stînga, care au refuzat să colaboreze cu el, a fost nevoit să-și dea demisia. În 1925—1927 a fost ales senator — 226.

Miliukov, P. N. (1859—1943) — lider al partidului cadet, ideolog al burgheziei imperialiste ruse, istoric și publicist. Din 1902 a colaborat activ la „Osvobojdenie”, revistă a burghezilor liberali, care apărea în străinătate. În octombrie 1905 a fost unul din întemeietorii partidului cadet, apoi președinte al Comitetului Central al acestui partid și redactor al ziarului „Reci”, organul central al cadeților. Deputat în Duma a III-a și Duma a IV-a de stat. În 1917 — ministru de externe în primul guvern provizoriu burghez. A promovat politica de continuare a războiului imperialist „pînă la victoria finală”. După Revoluția Socialistă din Octombrie

a devenit unul dintre organizatorii intervenției militare străine împotriva Rusiei Sovietice și un militant activ al emigrației albe. — 273.

Moleschott, Jakob (1822—1893) — fiziolog, docent la Universitatea din Heidelberg (1847—1854), profesor la Universitatea din Zürich (1856—1861), Torino (1861—1879) și Roma (1879—1893). Unul dintre principalii reprezentanți ai materialismului vulgar; a încercat să reînvie concepțiile mecaniciste asupra naturii și societății. A scris o serie de lucrări de fiziologie; opera sa filozofică principală este: „Der Kreislauf des Lebens”. — 53.

Monitor — pseudonim sub care un social-democrat german oportunist a publicat în aprilie 1915 un articol în ziarul conservator „Preussische Jahrbücher”. Autorul articolului elogia fățiș centrismul social-democrației, care permite oportuniștilor să camufleze cu fraze „de stînga” politica colaborării de clasă cu burghezia, și cerea continuarea acestei politici avantajoase pentru oportuniști și burghezie. — 253, 345.

Morel, Edmund Dean (1873—1924) — publicist burghez englez, pacifist. La începutul secolului al XX-lea a participat la mișcarea de eliberare națională împotriva colonialiștilor belgieni în Congo. Înainte de războiul imperialist mondial a aderat la aripa de stînga a partidului liberal. La începutul războiului a intrat în Partidul laburist independent. Unul din întemeietorii și conducătorii Ligii controlului democratic, organizație pacifistă. Într-o serie de lucrări ale sale a demască activ politica imperialistă a guvernului englez de pregătire a războiului mondial. În 1917 a fost întemnițat pentru propagandă antimilitaristă. Din 1922 — deputat în parlament. — 268—269.

Most, Johann Joseph (1846—1906) — social-democrat german, apoi anarhist. În anii 1874—1878 a fost ales deputat în Reichstag. După publicarea în 1878 a legii excepționale împotriva socialiștilor, Most a emigrat la Londra, unde a editat ziarul anarhist „Freiheit”. În 1882 Most a emigrat în S.U.A., unde a continuat să editeze ziarul „Freiheit”. În anii care au urmat s-a retras din mișcarea muncitorească. — 80.

Muranov, M.K. (1873—1959) — bolșevic, de profesie muncitor lăcătuș. Membru al P.M.S.D.R. din 1904, a dus muncă de partid la Harkov. Deputat în Duma a IV-a de stat din partea muncitorilor din gubernia Harkov, a făcut parte din fracțiunea bolșevică din Dumă. A colaborat la ziarul bolșevic „Pravda”. Arestat în noiembrie 1914 împreună cu ceilalți deputați bolșevici pentru activitate revoluționară îndreptată împotriva războiului imperialist, a fost deportat în 1915 în ținutul Turuhan. În anii 1917—1923 a lucrat în cadrul aparatului C.C. al P.C. (b); la congresele al VI-lea, al VIII-lea și al IX-lea ale partidului a fost ales în Comitetul Central. Din 1922 pînă în 1934 a fost membru al Comisiei centrale de control

de pe lângă C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. — 167, 171, 172, 261, 337—338.

Mussolini, Benito (1883—1945) — căpetenie a fasciștilor italieni, între anii 1922 și 1943 — dictator fascist al Italiei, unul dintre principalii criminali de război. Și-a început activitatea politică intrând în partidul socialist. La începutul războiului imperialist mondial a trecut fățiș de partea burgheziei imperialiste, fapt pentru care în decembrie 1914 a fost exclus din partid. În 1919 a organizat detașamentele fasciste de luptă împotriva mișcării revoluționare și în 1922 a reușit să acapareze puterea. Împreună cu Germania hitleristă, Italia fascistă a dezlănțuit cel de-al doilea război mondial, iar în 1941 a atacat U.R.S.S. Zdrobirea armatelor germană și italiană și intensificarea mișcării antifasciste în Italia au dus în iulie 1943 la prăbușirea dictaturii lui Mussolini. În anii 1943—1945 a condus guvernul de pe teritoriul Italiei ocupat de hitleriști. În aprilie 1945 a fost prins de partizanii italieni și executat în urma unei sentințe a tribunalului militar al Comitetului de eliberare națională al Italiei de nord. — 114, 338.

N

Napoleon al III-lea (Bonaparte, Ludovic) (1808—1873) — împărat al Franței din 1852 pînă în 1870; nepotul lui Napoleon I. După înfrîngerea revoluției din 1848 a fost ales președinte al Republicii Franceze; în noaptea de 1 spre 2 decembrie 1851 a săvîrșit o lovitură de stat, a cărei analiză a fost făcută de K. Marx în lucrarea „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 115—217). — 136, 138, 225, 314, 323.

Natanson (Bobrov), M.A. (1850—1919) — reprezentant al narodnicilor revoluționari, ulterior socialist-revoluționar. A intrat în mișcarea revoluționară în 1869. A fost unul dintre fondatorii partidului „Zemlea i volea”; în 1893 a participat activ la crearea partidului „Narodnoe pravo”. De la începutul secolului al XX-lea, membru al partidului socialiștilor-revoluționari, a făcut parte din C.C. al acestui partid. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe o poziție internaționalistă inconsecventă, a manifestat șovăieli în direcția centrismului. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost unul din fondatorii partidului socialiștilor-revoluționari de stînga. În 1918 a condamnat rebeliunea socialiștilor-revoluționari de stînga împotriva Puterii sovietice. — 157, 159.

Nenarokomov, G.P. (n. 1874) — procuror la Curtea de justiție țaristă. În februarie 1915 a fost acuzator în procesul intentat de autoritățile țariste deputaților bolșevici în Duma a IV-a de stat. — 337.

Nicolaie al II-lea (Romanov) (1868—1918) — ultimul împărat al Rusiei, a domnit din 1894 pînă la revoluția burghezo-democratică

din februarie 1917. A fost executat la 17 iulie 1918 la Ekaterinburg (Sverdlovsk), în urma unei hotărâri a Sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din regiunea Ural. — 18, 105, 108, 224, 303, 332.

P

Paish, George (1867—1957) — economist burghez englez și statistician, pacifist. A fost colaborator al redacției ziarului conservator englez „The Statist” (1881—1900) și unul din redactorii lui (1900—1916). În anii 1914—1916 a fost consilier al trezoreriei Angliei pentru problemele financiare și economice. A fost președinte și membru al câtorva societăți științifice de economie și statistică. Autor a o serie de lucrări de economie și politică mondială. — 223, 231.

Pannekoek, Anthony (1873—1960) — social-democrat olandez. În 1907 a fost unul dintre fondatorii ziarului „De Tribune”, organ al aripii de stînga a Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda, care în 1909 a constituit Partidul social-democrat din Olanda (partidul „tribuniștilor”). Începînd din 1910 s-a aflat în strînsă legătură cu social-democrații de stînga din Germania și a colaborat activ la publicațiile lor. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții internaționaliste, a participat la editarea revistei „Vorbote”, organul teoretic al stîngii zimmerwaldiene. În anii 1918—1921 a fost membru al Partidului Comunist din Olanda și a participat la lucrările Internaționalei Comuniste. S-a situat pe o poziție ultrastîngistă, sectară. V. I. Lenin, în lucrarea sa „Stîngismul” — boala copilăriei comunismului”, a supus unei aspre critici concepțiile lui Pannekoek și ale celorlalți „ultrastîngiști”. În 1921, Pannekoek s-a retras din partidul comunist și curînd după aceea a încetat să mai desfășoare o activitate politică susținută. — 36, 102, 152, 217, 250, 303, 304, 327.

Peșkov, A.M. — vezi Gorki, A.M.

Petrovski, G.I. (1878—1958) — unul dintre cei mai vechi participanți la mișcarea muncitorească revoluționară, bolșevic, ulterior proeminent activist sovietic de partid și de stat. Membru de partid din 1897. În timpul primei revoluții ruse a fost unul dintre conducătorii mișcării muncitorești din Ekaterinoslav (azi Dnepropetrovsk). Deputat în Duma a IV-a de stat din partea muncitorilor guberniei Ekaterinoslav, a făcut parte din fracțiunea bolșevică din Dumă. În noiembrie 1914 a fost arestat împreună cu ceilalți deputați bolșevici pentru activitate revoluționară îndreptată împotriva războiului imperialist și deportat, în 1915, în ținutul Turuhan. A participat activ la Revoluția Socialistă din Octombrie. În anii 1917—1919 a fost comisar al poporului pentru afacerile interne al R.S.F.S.R., din 1919 pînă în 1938 a fost președintele C.E.C. al Ucrainei; după înființarea U.R.S.S. — vicepreședinte al C.E.C. al U.R.S.S.; în anii 1938—1940 — vicepreședinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. În anii 1926—1939 a fost membru supleant al Biroului Politic al C.C.

al P.C. (b) al U.R.S.S. Începînd din 1940 — director adjunct al Muzeului revoluției al U.R.S.S. — 167, 171, 172, 174, 338.

Plehanov, G.V. (1856—1918) — militant de seamă al mișcării muncitorești ruse și internaționale, primul propagator al marxismului în Rusia. În 1883 a înființat la Geneva prima organizație marxistă rusă, grupul „Eliberarea muncii”. Plehanov a luptat împotriva narodnicismului și a combătut revizionismul din mișcarea muncitorească internațională. La începutul primului deceniu al secolului nostru a făcut parte din redacția ziarului „Iskra” și a revistei „Zarea”.

În perioada 1883—1903, Plehanov a scris o serie de lucrări care au avut un rol de seamă în apărarea și propagarea concepției materialiste despre lume: „Socialismul și lupta politică”, „Divergențele noastre”, „Contribuții la dezvoltarea concepției moniste asupra istoriei”, „Contribuții la istoria materialismului”, „Rolul personalității în istorie” și altele. Dar încă de pe atunci au început să se manifeste la Plehanov unele greșeli serioase, care au constituit germenele concepțiilor sale menșevice de mai târziu. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., el s-a situat pe o poziție împăciuitoare față de oportunism, iar mai târziu s-a alăturat menșevicilor. În perioada revoluției din 1905—1907 s-a situat pe poziții menșevice în toate problemele fundamentale. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar a luat atitudine împotriva revizuirii marxismului de către machiști și împotriva lichidatorismului, situîndu-se în fruntea grupului „menșevicilor-partiții”. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe pozițiile social-șovinismului. Cînd s-a întors în Rusia după revoluția burghezo-democratică din februarie 1917, Plehanov s-a situat în fruntea grupului „Edinstvo”, grup de extremă dreaptă al menșevicilor defensiști, și a luat o atitudine hotărîtă împotriva bolșevicilor, împotriva revoluției socialiste, considerînd că în Rusia nu s-au creat încă condițiile pentru trecerea la socialism. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine negativă, dar nu a participat la lupta împotriva Puterii sovietice.

V. I. Lenin a dat o înaltă prețuire scrierilor filozofice ale lui Plehanov și rolului său în răspîndirea marxismului în Rusia, dar, în același timp, l-a criticat cu asprime pentru abaterile lui de la marxism și pentru greșelile serioase comise de el în activitatea lui politică. — 21, 23, 30, 36, 37, 87, 104, 105, 109, 111, 112, 113, 115, 117, 118, 119, 125, 135, 141, 165, 166, 179—181, 187, 188, 190, 202, 213, 214, 215, 219, 220—221, 222—224, 225, 226, 243—244, 251, 252, 255, 264, 271—272, 275, 284, 294—295, 298, 319, 322, 326, 338, 339, 346, 351, 353, 369, 380.

Poincaré, Raymond (1860—1934) — om politic burghez francez, de profesie avocat. În 1887 a fost ales în Camera deputaților. Începînd din 1893 a intrat în mai multe guverne; a fost exponentul celor mai agresive cercuri ale burgheziei franceze. În 1912 a devenit prim-ministru, iar din 1913 pînă în 1920 a fost președinte al Franței. În aceste posturi s-a manifestat ca partizan activ al pregătirii războiului imperialist mondial, fapt care i-a adus apelativul de

„Poincaré-război“. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost unul din organizatorii intervenției militare străine împotriva Rusiei Sovietice. În anii 1922—1924 și 1926—1929 a fost prim-ministru al Franței. Politica lui s-a distins printr-o orientare vădit antisovietică, prin ofensiva împotriva drepturilor vitale și a libertăților democratice ale oamenilor muncii francezi, prin persecutarea comuniștilor francezi. — 18.

Potresov, A.N. (1869—1934) — unul dintre liderii menșevismului. În anii reacțiunii și ai noului avânt revoluționar s-a manifestat ca ideolog al lichidatorismului; a avut un rol important în conducerea revistelor menșevice „Vozrojenie“, „Nașa Zarea“ și a altor organe ale menșevicilor-lichidatori. În timpul războiului imperialist mondial, a fost social-șovinist. După Revoluția Socialistă din Octombrie a emigrat; în străinătate a colaborat la „Dni“, săptămânalul lui Kerenski, în coloanele căruia s-a dedat la atacuri împotriva Rusiei Sovietice. — 120, 124, 133—153, 181—183, 185, 197, 198, 223, 261, 275, 335, 349.

Proudhon, Pierre-Joseph (1809—1865) — publicist, economist și sociolog francez, ideolog al micii burghezii, unul dintre întemeietorii anarhismului; de profesiune zețar. În 1840 a publicat cartea „Ce este proprietatea?“ El visa la eternizarea micii proprietăți private și critica de pe poziții mic-burgheze marea proprietate capitalistă, propunea să se organizeze o „bancă populară“ specială, care, prin acordarea de „credit gratuit“, să ajute pe muncitori să-și procure mijloace de producție proprii și să devină meseriași. Același caracter reacționar avea și proiectul lui utopic care prevedea crearea unor „bănci de schimb“ speciale, cu ajutorul cărora oamenii muncii ar putea să-și asigure desfacerea „echitabilă“ a produselor muncii lor și în același timp să nu se atingă de proprietatea capitalistă asupra uneltelor și mijloacelor de producție. Considerînd statul ca izvor principal al contradicțiilor de clasă, Proudhon a propus proiecte utopice de „lichidare“ pașnică a „statului“ și a propovăduit o atitudine negativă față de lupta politică. În 1846 a apărut cartea sa „Sistemul contradicțiilor economice sau Filozofia mizeriei“, în care sînt expuse concepțiile sale filozofice și economice mic-burgheze. În lucrarea sa „Mizeria filozofiei“, Marx a făcut o critică nimicitoare cărții lui Proudhon, demonstrînd inconsistența ei științifică. Ales în perioada revoluției din 1848 în Adunarea constituantă, Proudhon a condamnat acțiunile revoluționare ale clasei muncitoare. El a aprobat lovitura de stat bonapartistă de la 2 decembrie 1851, după care a urmat instaurarea în Franța a regimului celui de-al doilea Imperiu. — 48, 49, 82.

Purișkevici, V. M. (1870—1920) — mare moșier, ultrareacționar inveterat, monarhist. A fost unul dintre inițiatorii creării organizației ultrareacționare „Uniunea poporului rus“. În 1907 a ieșit din această uniune și a creat o nouă organizație contrarevoluționară monarhistă: „Oastea arhanghelului Mihail“; deputat în Dumele a II-a, a III-a

și a IV-a de stat; și-a câștigat o tristă faimă prin discursurile sale antisemite și pogromiste rostite în Dumă. După Revoluția Socialistă din Octombrie a luptat activ împotriva Puterii sovietice. — 107, 108, 120, 274, 275.

Q

Quarck, Max (1860—1930) — social-democrat de dreapta german, jurist și publicist. În anii 1859—1917 a fost redactorul ziarului „Volksstimme”, organ al social-democrației germane. A colaborat activ la o serie de periodice socialiste, printre care revista teoretică „Die Neue Zeit” și ziarul „Vorwärts”, organul central al partidului. În perioada războiului imperialist mondial — social-șovinist, adept convins al politicii de colaborare a social-democrației cu clasele dominante din Germania. — 300, 301, 302.

R

Radek, K.B. (1885—1939) — a participat de la începutul secolului al XX-lea la mișcarea social-democrată din Galiția, Polonia și Germania; a colaborat la publicațiile social-democraților de stînga germani. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții internaționaliste, manifestînd însă șovăieli în direcția centrismului; a adoptat o poziție greșită în problema dreptului națiunilor la autodeterminare. A intrat în partidul bolșevic în 1917. În perioada discutării păcii de la Brest — „comunist de stînga”. Din 1923 participant activ la opoziția troțkistă, fapt pentru care în 1927 a fost exclus din partid de Congresul al XV-lea al P.C. (b) din Rusia. Reprimit în 1930, a fost din nou exclus din partid în 1936 pentru activitate antipartinică. — 217.

Radișev, A. N. (1749—1802) — scriitor de seamă rus, iluminist revoluționar, autor al renumitei opere „Călătorie de la Petersburg la Moscova” publicată ilegal în 1790 în 650 de exemplare. Această carte, care demasca rînduielele absolutiste iobăgiste și situația grea a poporului rus, era prima luare fățișă de poziție în literatura rusă împotriva iobăgiei și conținea un apel înflăcărat la revoluția populară și la răsturnarea țarismului.

Din ordinul Ecaterinei a II-a Radișev a fost arestat, închis în fortăreața Petropavlovsk și condamnat la moarte, pedeapsă comutată în deportare pe 10 ani în Siberia (închisoarea Ilim), iar cartea sa a fost arsă. În 1801 lui Radișev i s-a permis să se întoarcă la Petersburg și să lucreze în Comisia de alcătuire a unui cod de legi. El a cerut desființarea imediată a iobăgiei și proclamarea egalității tuturor păturilor sociale în fața legii. Fiind amenințat de noi persecuții din partea cîrmuirii țariste s-a sinucis.

Lucrările și activitatea lui Radișev au jucat un rol de seamă în dezvoltarea mișcării revoluționare de eliberare din Rusia. — 106.

Racovski, C. (1873—1941) — a participat de la sfârșitul secolului trecut la mișcarea social-democrată din Bulgaria, România, Elveția, Franța. În anii războiului imperialist mondial — centrist. A intrat în partidul bolșevic în 1917. După Revoluția Socialistă din Octombrie a deținut munci de răspundere în aparatul de partid și de stat. Din 1918 — președinte al Consiliului economiei naționale al Ucrainei, din 1923 a lucrat în diplomație în Anglia și Franța. Fiind unul din participanții activi ai opoziției troțkiste, în 1927 a fost exclus din partid de Congresul al XV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. Reprimit în 1935, în 1938 a fost din nou exclus din partid pentru activitate antipartinică. — 327.

Ratner, M.B. (Borisov, M.) — bundist, publicist. În 1898 a criticat în revista „Russkoe Bogatstvo” de pe poziții revizioniste „Capitalul” lui Marx. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste; autor al articolului „Misiune eliberatoare” și «patriotism», articol apărut în publicația bundistă „Informaționni Listok” nr. 7 pe 1915. — 177.

Reazanov (Goldendah), D.B. (Bukvoed) (1870—1938) — a intrat în mișcarea social-democrată în ultimul deceniu al secolului trecut. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții centriste, a colaborat la „Golos” și „Nașe Slovo”, ziare troțkisto-menșevice. La Congresul al VI-lea al partidului (1917) a fost primit în rândurile P.M.S.D. (b) din Rusia. După Revoluția Socialistă din Octombrie a activat în mișcarea sindicală, a fost unul dintre organizatorii Institutului „K. Marx și F. Engels” și directorul acestui institut până în 1931. La începutul anului 1918 a ieșit în mod temporar din rândurile partidului, nefiind de acord cu felul cum a fost pusă problema păcii de la Brest-Litovsk; în timpul discuției asupra sindicatelor (1920—1921) s-a situat pe o poziție antipartinică, ceea ce a dus la înlăturarea lui din munca în cadrul sindicatelor. În februarie 1931 a fost exclus din rândurile P.C. (b) al U.R.S.S. pentru sprijinul dat menșevicilor în activitatea lor contrarevoluționară. — 286, 287, 290.

Renner, Karl (1870—1950) — om politic austriac, liderul și teoreticianul social-democraților de dreapta din Austria. Unul dintre ideologii așa-zisului „austro-marxism” și autorii teoriei burghezo-naționaliste a „autonomiei cultural-naționale”. În perioada primului război mondial — social-șovinist. În 1919—1920 — cancelar al Austriei, în 1945—1950 — președintele Austriei. — 331.

Repington, Charles Kort (1858—1925) — ofițer și corespondent militar, unul din reprezentanții cercurilor militariste imperialiste engleze. A participat la războaiele de crotopire ale colonialiștilor englezi împotriva Afganistanului, Sudanului de răsărit și republicilor bure din Africa de sud. A fost corespondent de război al ziarelor burgheze engleze „The Times” și „Daily Telegraph”. A scris o serie de lucrări cu privire la pregătirea și desfășurarea războiului imperialist mondial. — 269.

Ricardo, David (1772—1823) — eminent economist englez, autorul lucrărilor „Despre principiile economiei politice și ale impunerii fiscale“, „Despre protecția agriculturii“ și al altor lucrări, în care și-a găsit încununarea economia politică burgheză clasică. Apărînd interesele burgheziei în lupta ei împotriva rămășițelor feudalismului, Ricardo susținea principiul liberei concurențe, cerînd înlăturarea tuturor îngrădirilor care frînau dezvoltarea producției capitaliste. Insemnătatea istorică a lui Ricardo pentru știința economică rezidă, în primul rînd, în a sa teorie a valorii bazate pe muncă, pe care a căutat s-o pună la baza întregii economii politice. Dezvoltînd teoria valorii a lui A. Smith, Ricardo a demonstrat că valoarea este determinată de munca cheltuită pentru producerea mărfii, că din această sursă izvorăsc atît salariul muncitorului cît și veniturile neprovenite din muncă: profitul și renta. El a descoperit antagonismul dintre salariul muncitorului și profitul capitalistului, adică a scos la iveală conflictul dintre interesele proletariatului și ale burgheziei. Dar mărginirea sa de clasă l-a împiedicat pe Ricardo să facă o analiză cu adevărat științifică a capitalismului, să dezvăluie secretul exploatării capitaliste. El considera că producția de mărfuri și capitalismul constituie forma eternă și firească a producției sociale. El n-a dezvăluit natura socială a valorii, n-a văzut deosebirea dintre valoare și prețul de producție și n-a putut să înțeleagă originea și esența banilor.

Concepțiile teoretice ale lui Ricardo au fost criticate de K. Marx în „Capitalul“, în „Teorii asupra plusvalorii“ și în alte lucrări. — 68.

Riezler, Kurt (Ruedorffer) (1882—1955) — diplomat, filozof și publicist german, unul din reprezentanții aripii liberal-momarhiste a burgheziei imperialiste din Germania. Începînd din 1906 a lucrat în cadrul secției politice a Ministerului Afacerilor Externe al Germaniei. Între anii 1915 și 1917 a fost consilier al lui Betman-Holweg, cancelarul Reichului german, a sprijinit activ politica acestuia de colaborare cu aripa oportunistă a social-democrației germane în războiul imperialist. În 1918 — consilier al Ambasadei germane la Moscova. Autorul unor lucrări de politică mondială. — 248.

Robespierre, Maximilien Marie-Isidor (1758—1794) — unul dintre conducătorii revoluției burgheze franceze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea; șeful guvernului iacobin, care exprima interesele burgheziei democrat-revoluționare — în special ale micii burghezii — angajată, împreună cu masele de oameni ai muncii, în lupta împotriva reacțiunii feudale. Robespierre s-a bucurat de o mare popularitate în mase. În urma loviturii contrarevoluționare de la 27 iulie 1794 (9 thermidor, după calendarul republican), guvernul iacobin a fost răsturnat, Robespierre și partizanii lui au fost arestați și executați fără judecată. — 226.

Rodbertus-Jagetzow, Johann-Karl (1805—1875) — economist vulgar german, mare moșier prusian, unul dintre teoreticienii „socialismu-

lui de stat". Rodbertus considera că contradicțiile dintre muncă și capital pot fi rezolvate printr-o serie de reforme pe care trebuie să le înfăptuiască statul iuncheresc prusac. Neînțelegînd originea plusvalorii și esența contradicției fundamentale a capitalismului, Rodbertus considera că crizele economice se datoresc subconsumului maselor muncitoare. Existența rentei funciare o atribuia lipsei de cheltuieli pentru materii prime în agricultură. Principalele lucrări ale lui Rodbertus sînt „Contribuții la cunoașterea orînduirii noastre de stat și economice“, „Scrisori sociale către von Kirchmann“. — 68.

Rodicev, F.I. (n. 1856) — moșier din Tver și fruntaș al zemstvelor, unul dintre liderii partidului cadet, membru al C.C. al acestui partid. A fost deputat în cele patru Dume de stat. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost numit de guvernul provizoriu burghez comisar pentru problemele Finlandei. După Revoluția Socialistă din Octombrie — emigrant alb. — 106.

Roland Holst, Henriette (1869—1952) — socialistă de stînga, olandeză, publicistă. A activat în direcția organizării asociațiilor de femei, a aderat la aripa stîngă a social-democraților olandezi, care, începînd din 1907, s-au grupat în jurul ziarului „De Tribune“ și au constituit în 1909 Partidul social-democrat din Olanda. La începutul războiului imperialist mondial s-a situat pe o poziție centristă, după aceea însă s-a alăturat internaționaliștilor, a participat la editarea revistei „Vorbote“, organ teoretic al stîngii zimmerwaldiene. În anii 1918—1927 a făcut parte din Partidul Comunist din Olanda și a participat la lucrările Internaționalei Comuniste. În 1927 a ieșit din partidul comunist; ulterior a alunecat pe pozițiile socialismului creștin. — 327.

Romanovii — dinastia țarilor și împăraților ruși care au domnit din 1613 pînă în 1917. — 107, 332.

Roșin, V. — *vezi* Savinkov, B.V.

Rosenfeld, L.B. — *vezi* Kamenev, L.B.

Rubanovici, I.A. (1860—1920) — unul dintre liderii socialiștilor-revoluționari. A reprezentat partidul socialiștilor-revoluționari la congresele socialiste internaționale de la Amsterdam (1904) și Stuttgart (1907). Membru al Biroului socialist internațional. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. După Revoluția Socialistă din Octombrie s-a manifestat ca adversar al Puterii sovietice. — 105, 115, 117, 157, 158, 159, 284, 333.

Ruge, Arnold (1802—1880) — publicist german, tînar hegelian; radical burghez. Împreună cu K. Marx a editat la Paris, în 1844, „Deutsch-Französische Jahrbücher“. Curînd Marx s-a despărțit de Ruge. În 1848 Ruge a fost deputat în Adunarea națională de la Frankfurt, făcînd parte din aripa stîngă; în 1850—1860 — unul

dintre liderii emigrației mic-burgeze germane în Anglia; după 1866 — național-liberal, partizan al lui Bismarck; a militat în presă pentru unificarea Germaniei sub egida Prusiei. — 47. 81.

Ruedorffer — vezi Riezler, Kurt.

S

Salandra, Antonio (1853—1931) — om de stat italian, unul dintre liderii aripii de extremă dreaptă a „blocului liberal“ al monopolurilor industriale și al marilor agrarieni din Italia. Din 1886 — membru în Camera deputaților din Italia. A fost ministru al agriculturii, ministru de finanțe și ministru al trezoreriei. Între anii 1914 și 1916 — președinte al Consiliului de Miniștri al Italiei, unul dintre inițiatorii intrării acesteia în războiul imperialist mondial de partea Antantei. După război, reprezentant al Italiei la Conferința de pace de la Paris și în Liga națiunilor. A sprijinit fascismul italian în lupta pentru acapararea puterii; după venirea fasciștilor la putere, în 1922—1924, a colaborat cu guvernul Mussolini. Din 1925 s-a retras din activitatea politică. — 226.

Samoilov, F.N. (1882—1952) — bolșevic, de profesiune muncitor textilist. Membru de partid din 1903, a participat activ la prima revoluție rusă; a dus muncă de partid la Ivanovo-Voznesensk. Deputat în Duma a IV-a de stat din partea muncitorilor guberniei Vladimir, a făcut parte din fracțiunea bolșevică din Dumă. În noiembrie 1914 a fost arestat împreună cu ceilalți deputați bolșevici pentru propagandă revoluționară împotriva războiului imperialist, iar în 1915 deportat în ținutul Turuhan. După revoluția burghezodemocratică din februarie 1917 a lucrat în aparatul de partid și de stat la Ivanovo-Voznesensk. După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat în Ucraina și la Moscova. Din 1921 — membru al C.E.C. din Rusia; din 1922 a lucrat la Comisia centrală de control a P.C. (b) din Rusia și la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C. (b) din Rusia; a fost vicepreședintele Asociației unionale a vechilor bolșevici; în 1937—1941 — directorul Muzeului revoluției al U.R.S.S. — 167.

Sartorius von Waltershausen, August (n. 1852) — economist burghez german, apologet al imperialismului german. În anii 1888—1918 — profesor la Universitatea din Strasbourg; a scris o serie de lucrări de economie și politică mondială. — 248.

Savinkov, B. V. (Ropșin, V.) (1879—1925) — fruntaș de seamă al partidului socialist-revoluționar, unul dintre conducătorii „organizației de luptă“ a acestui partid. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. După revoluția din februarie 1917 a fost subsecretar de stat la Ministerul de Război, apoi guvernator general militar al Petrogradului. După Revoluția Socialistă din Octombrie a participat la organizarea mai multor

rebeliuni contrarevoluționare și a intervenției militare împotriva Republicii sovietice. În 1924 a venit clandestin în U.R.S.S. și a fost arestat. Colegiul militar al Tribunalului Suprem al U.R.S.S. l-a condamnat pe Savinkov la moarte prin împușcare, dar printr-o hotărâre a C.E.C. al U.R.S.S. pedeapsa capitală a fost comutată în închisoare pe termen de 10 ani. În 1925 s-a sinucis în închisoare. — 156, 225.

Schapper, Karl (1812—1870) — militant de seamă al mișcării muncitorești germane și internaționale. A participat intens la activitatea Ligii comuniștilor. În februarie—mai 1849 a fost președinte al Uniunii muncitorești din Colonia. În iulie 1850 a emigrat în Anglia; a făcut parte din C.C. al Ligii comuniștilor, unde, împreună cu A. Willich, s-a ridicat împotriva majorității Comitetului Central, în frunte cu K. Marx și F. Engels, devenind unul din liderii fracțiunii sectariste aventuriste a Ligii. Dându-și seama că a adoptat o poziție greșită, în 1856 s-a apropiat din nou de Marx și Engels; în 1865, la propunerea lui Marx, a fost cooptat în Consiliul General al Internaționalei I. — 78.

Scheidemann, Filip (1865—1939) — unul dintre liderii aripii de extremă dreaptă, oportunistă, a social-democrației germane. În 1903 a intrat în fracțiunea social-democrată din Reichstag. Din 1911 — membru al conducerii partidului social-democrat din Germania. În anii războiului imperialist mondial — social-șovinist inveterat. În timpul revoluției din noiembrie 1918 din Germania a făcut parte din consiliul contrarevoluționar al împușcărilor populului, a fost inspiratorul agitației reacționare împotriva membrilor organizației „Spartacus”. În februarie—iunie 1919 a condus guvernul de coaliție al Republicii de la Weimar, a fost unul din organizatorii reprimării sângeroase a mișcării muncitorești germane din anii 1918—1921. Ulterior n-a mai participat intens la activitatea politică. — 202, 245, 253, 261, 262, 302, 343.

Schmidt, Konrad (1863—1932) — economist și filozof german. La începutul activității sale înclina să recunoască doctrina economică a lui Marx, ulterior a devenit revizionist. În filozofie s-a situat pe pozițiile neokantianismului. — 365.

Schultze, Ernest (1874—1943) — economist burghez german, apologet al imperialismului german. Din 1922 profesor la școala superioară de comerț de la Leipzig, din 1925 — director al institutului de economie mondială. A scris lucrări de economie și politică mondială. — 233.

Sembat, Marcel (1862—1922) — unul din liderii reformiști ai Partidului socialist francez, ziarist. A colaborat activ la presa socialistă franceză. Din 1893 — membru în Camera deputaților. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist. Din august 1914 până în septembrie 1917 a fost ministru al lucrărilor publice în „guvernul apărării naționale”, guvern imperialist al Franței. În fe-

bruarie 1915 a participat la Conferința de la Londra a socialiștilor din țările Antantei convocată în scopul unirii lor pe baza unui program social-șovinist. — 102, 157, 202, 252, 261, 302, 338, 343, 380.

Semkovski, S. (Bronștein, S.I.) (n. 1882) — social-democrat, menșevic. A făcut parte din redacția „Pravdei” de la Viena a lui Troțki, a colaborat la organele de presă ale menșevicilor-lichidatori și la publicațiile social-democrate din străinătate. V. I. Lenin, într-o serie de lucrări ale sale, a criticat cu asprime poziția lui Semkovski în problema națională și în alte probleme. În perioada primului război mondial, Semkovski s-a situat pe poziții centriste. În 1917, întorcându-se din emigrație, a intrat în C.C. menșevic. În 1920 i-a părăsit pe menșevici. Ulterior a fost profesor la o serie de instituții de învățământ superior din Ucraina; a desfășurat activitate științifică și publicistică. — 275, 280, 286, 287, 289, 290, 294—296, 297.

Sinclair, Upton (n. 1878) — scriitor american. A creat o serie de romane sociale („Jungla”, „Regele Cărbune”, „Petrolul” etc.) care demascau în mod realist exploatarea cruntă a muncii de către capital, cinismul modului de viață burghez. Concepția sa despre lume a rămas însă aceea a unui socialist utopic și reformist mic-burghez. De pe aceste poziții a luptat și împotriva războiului imperialist mondial. — 270—271.

Smirnov, E. — *vezi* Gurevici, E.L.

Smith, Adam (1723—1790) — economist englez, unul dintre reprezentanții cei mai de seamă ai economiei politice burgheze clasice. În lucrarea sa „Studiu asupra naturii și cauzelor avuției națiunilor”, el a afirmat pentru prima oară că izvorul valorii îl constituie munca, indiferent de ramura de producție în care ea este cheltuită. Pornind de la această teză, el a tras o concluzie extrem de importantă, și anume că salariul muncitorului reprezintă o parte din produsul muncii lui și este determinat de valoarea mijloacelor lui de existență, că izvorul veniturilor capitaliștilor și ale proprietarilor funciari îl constituie tot munca muncitorilor. Smith a fost primul care a caracterizat structura de clasă a societății capitaliste, arătând că ea se compune din trei clase: muncitori, capitaliști și proprietari funciari; dar, din cauza caracterului limitat al concepțiilor sale burgheze, el a negat existența luptei de clasă în această societate. Relevând meritele lui Smith în dezvoltarea economiei politice, K. Marx a arătat totodată mărginirea burgheză a concepțiilor lui, caracterul lor contradictoriu și eronat. Smith confunda determinarea justă a valorii mărfurilor prin timpul de muncă pe care îl conțin cu valoarea muncii însăși. Susținând că în capitalism valoarea se compune numai din venituri — salariu, profit și rentă —, el omitea în mod greșit valoarea capitalului constant consumat în procesul de producție a mărfii. Tezele greșite ale lui Smith au fost

folosite de economiștii burghezi vulgari în scopul apărării ideologice a capitalismului. — 64.

Sorge, Friedrich Adolf (1828—1906) — socialist german, militant de seamă al mișcării muncitorești și socialiste internaționale, prieten și tovarăș de luptă al lui K. Marx și F. Engels. A participat la revoluția din 1848—1849 din Germania. După înfrângerea revoluției a emigrat în Elveția, iar apoi în America. A fost organizatorul secțiilor Internaționalei I din America: Secretar al Consiliului General al Internaționalei I (1872—1874). A participat activ la fondarea Partidului muncitoresc socialist din S.U.A. și a Uniunii muncitorești internaționale. A pregătit pentru tipar corespondența sa cu K. Marx, F. Engels și alții. Activitatea lui Sorge a fost mult apreciată de Lenin, care îl numea veteran al Internaționalei I. — 79, 267.

Stein, Lorenz (1815—1890) — specialist burghez german în problemele statului, economist vulgar; profesor la Universitatea din Kiel (1846—1851) și Viena (1855—1885). Concepția sa despre lume, pornind de la teoria idealistă conservatoare a lui Hegel cu privire la monarhia „situată deasupra claselor”, îmbina în mod eclectic idealismul și materialismul. A aplicat la analiza realității social-politice dialectica idealistă, care avea un caracter apologetic. În lucrările sale a elogiat monarhia constituțională burghezo-nobiliară, înfățișând-o drept o monarhie „socială” care reprezintă, chipurile, interesele generale ale întregului popor și împacă contradicțiile de clasă antagoniste. Engels îl includea pe Stein printre „filozofii speculativi arhi-subtili care traduceau tezele autorilor străini într-un limbaj hegelian pe care nu-l înțelegeau”. (K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 13, București, Editura politică, 1962, p. 508). — 55.

Ströbel, Henrich (1869—1945) — social-democrat german, centrist. Între anii 1905 și 1916 a fost membru al redacției ziarului „Vorwärts”, organul central al social-democrației germane. Între anii 1900 și 1918 — deputat în Landtagul Prusiei. La începutul primului război mondial, Ströbel s-a ridicat împotriva social-șovinismului și războiului imperialist, a aderat la grupul de stînga „International”, unde reprezenta un curent care oscila spre kautskism. În 1916 a trecut definitiv pe pozițiile kautskismului; în 1917 a fost unul din inițiatorii fondării Partidului social-democrat independent din Germania. În noiembrie 1918 — ianuarie 1919 a fost ministru în guvernul Prusiei. În 1919 a revenit în partidul social-democrat, dar în 1931 l-a părăsit, nefiind de acord cu politica conducerii partidului. Din 1922 a fost deputat în Reichstagul german. A atacat cu vehemență partidul bolșevic și U.R.S.S. — 253.

Struve, P. B. (1870—1944) — economist și publicist burghez, unul dintre liderii partidului cadet. În ultimul deceniu al secolului trecut a fost unul dintre reprezentanții cei mai de seamă ai „marxismului legal”; Struve a procedat la o „completare” și la o „critică” a teoriei economice și filozofice a lui K. Marx; a căutat să adapteze marxismul și mișcarea muncitorească la interesele burgheziei. Struve

a fost unul dintre teoreticienii și organizatorii „Uniunii eliberării”, organizație monarhistă-liberală (1903—1905), și redactor al organului ei ilegal, revista „Osvobojdenie”. O dată cu înființarea, în 1905, a partidului cadet, el devine membru al Comitetului Central al acestui partid. Struve a fost unul dintre ideologii imperialismului rus. După Revoluția Socialistă din Octombrie s-a manifestat ca un dușman inveterat al Puterii sovietice, a fost membru al guvernului contrarevoluționar al lui Vranghel și, în cele din urmă, emigrant alb. — 95—96, 226.

Südekum, Albert (1871—1944) — unul dintre liderii oportuniști ai social-democrației germane, revizionist. Din 1900 pînă în 1918 deputat în Reichstag. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist inveterat. A propagat concepții imperialiste în problema colonială, luptînd împotriva mișcării revoluționare a clasei muncitoare. În anii 1918—1920 a fost ministru de finanțe al Prusiei. Într-o serie de lucrări, V. I. Lenin l-a atacat cu vehemență pe Südekum, calificîndu-l pe el și pe adepții săi drept o bandă de „lachei vrednici de dispreț ai kaiserului și ai burgheziei”. Cuvîntul „Südekum” a devenit un nume comun, desemnînd tipul de oportunist inveterat și social-șovinist. — 9, 30, 94, 112, 115, 117, 118, 124, 156, 219, 238, 242, 251—252, 261, 262, 265, 297, 302, 338, 342, 346, 371.

Ș

Șagov, N. R. (1882—1918) — participant activ la mișcarea revoluționară, bolșevic, deputat în Duma a IV-a de stat din partea guberniei Kostroma, de profesiune muncitor țesător. În Dumă a făcut parte din fracțiunea bolșevică. În 1914 a fost arestat împreună cu ceilalți membri ai fracțiunii bolșevice din Dumă pentru activitate revoluționară îndreptată împotriva războiului și deportat în Siberia, de unde s-a întors abia în 1917. — 167.

Șaliapin, F. I. (1873—1938) — celebru cîntăreț rus, a exercitat o puternică influență pe plan mondial asupra stilului interpretativ al muzicii de operă. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost director artistic al Teatrului Marinski, a participat la crearea Teatrului mare dramatic. În 1918 i s-a decernat titlul de artist al poporului al Republicii. În 1922 a emigrat. — 95.

Șleapnikov, A. G. (Belenin) (1885—1937) — a intrat în partid în 1901. A dus muncă de partid la Sormovo, Petersburg, Murom și Moscova. În 1914 a fost trimis la Stockholm de C.C. al P.M.S.D.R. avînd sarcina de a stabili legătura între Biroul din străinătate al C.C. și partea din Rusia a C.C. și Comitetul din Petrograd. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 — membru al Comitetului din Petersburg al P.M.S.D.R. (b), membru al Comitetului executiv al Sovietului de deputați al muncitorilor și soldaților din Petrograd și președinte al Uniunii din Petrograd a metalurgiștilor.

După Revoluția Socialistă din Octombrie a lucrat pe linie sindicală și în economie. În anii 1920—1922 — organizator și lider al grupului antipartinic „opozitia muncitorească”. În 1933, în timpul curățirii rîndurilor partidului, a fost exclus din P.C.(b) al U.R.S.S. — 111.

T

Tevzaia, V. — vezi Mașinadze, B.

Thiers, Adolphe (1797—1877) — om politic și istoric reacționar burghez francez. După căderea celui de-al doilea Imperiu (4 septembrie 1870) a fost unul dintre conducătorii de fapt ai guvernului reacționar, al cărui șef a devenit la 17 februarie 1871. A fost unul dintre principalii organizatori ai războiului civil și ai reprimării Comunei din Paris. Ca istoric a aderat la curentul istoriografic burghez din perioada Restaurației. Rolul jucat de Thiers în istoria Franței a fost caracterizat în mod amănunțit de K. Marx în lucrarea „Războiul civil din Franța” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 338—345). — 58, 287.

Thierry, Augustin (1795—1856) — istoric burghez francez de orientare liberală, unul dintre creatorii teoriei burghize a luptei de clasă. Recunoscînd împărțirea societății în clase și lupta de clasă a burgheziei împotriva nobilimii, Thierry a încercat să dovedească că clasele din Europa feudală au apărut ca urmare a supunerii unor popoare de către altele. A acordat o mare atenție studierii istoriei „stării a treia”, pe care o considera drept o clasă unitară. A avut o atitudine negativă față de acțiunile revoluționare ale maselor populare.

Cele mai importante lucrări ale lui Thierry sînt : „Istoria cuceririi Angliei de către normanzi”, „Istoria originii și succeselor stării a treia” și altele. — 58.

Thomas, Albert (1878—1932) — om politic francez, social-reformist. Din 1910 — unul dintre liderii fracțiunii parlamentare a partidului socialist. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist. A făcut parte din guvernul burghez al Franței în calitate de ministru pentru înarmare. După revoluția burghez-democrată din februarie 1917 a venit în Rusia pentru a face agitație în favoarea continuării războiului. În 1919 a fost unul dintre organizatorii Internaționalei (a II-a) de la Berna. Între anii 1919 și 1932 a condus Biroul internațional al muncii de pe lîngă Liga națiunilor. — 2.

Trevelyan, Charles Philipps (n. 1870) — om politic englez, pacifist. Între anii 1899 și 1918 — deputat în parlament din partea partidului laburist. Din 1908 — secretar parlamentar al Ministerului Instrucțiunii. La începutul războiului imperialist mondial a demisionat din acest post în semn de protest împotriva politicii imperialiste a guvernului englez. A fost unul dintre întemeietorii și conducătorii organizației pacifiste Liga controlului democratic. În 1918 a aderat la Partidul laburist independent. Între anii 1922 și 1931 — deputat

în parlament. În 1924 și 1929—1931 a fost ministru al instrucțiunii în guvernele laburiste ale lui R. MacDonald. — 372.

Troelstra, Piter J. (1860—1930) — militant al mișcării muncitorești olandeze, socialist de dreapta. A fost unul dintre întemeietorii (în 1894) și liderii Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda. La începutul acestui secol a părăsit poziția internaționalistă și a alunecat spre oportunismul extrem. A dus lupta împotriva aripii de stînga a Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda, care, începînd din 1907, s-a grupat în jurul ziarului „De Tribune” și a constituit, în 1909, Partidul social-democrat din Olanda. În timpul războiului imperialist mondial s-a manifestat ca un social-șovinist germanofil. V. I. Lenin, în repetate rînduri a criticat cu asprime politica oportunistă a lui Troelstra, pe care l-a calificat drept un model de „conducător venal, oportunist, care slujește burghezia și înșală pe muncitori” (Opere, vol. 30, București, E.S.P.L.P. 1956, p. 19). — 152, 200, 202, 250, 343.

Troțki (Bronștein), L. D. (1879—1940) — dușman inveterat al leninismului. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar, camuflîndu-se sub masca „nefracționismului”, s-a situat de fapt pe pozițiile lichidatorilor. În 1912 a fost organizatorul Blocului antipartinic din august. În perioada războiului imperialist mondial s-a situat pe o poziție centristă, a dus lupta împotriva lui V. I. Lenin în problemele războiului, păcii și revoluției. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917, întorcîndu-se din emigrație, a aderat la grupul „interraioniștilor” și, împreună cu ei, la Congresul al VI-lea al P.M.S.D.(b) din Rusia, a fost primit în rîndurile partidului bolșevic. După Revoluția Socialistă din Octombrie a ocupat o serie de posturi în aparatul de stat. În 1918 a luat poziție împotriva păcii de la Brest, iar în 1920—1921 s-a aflat în fruntea opoziției în discuția despre syndicate. Începînd din 1923 a dus o înverșunată luptă fracționistă împotriva liniei generale a partidului, împotriva programului leninist de construire a socialismului, a propagat ideea imposibilității victoriei socialismului în U.R.S.S. Partidul comunist, demascînd troțkismul ca pe o deviere mic-burgheză în partid, l-a zdrobit din punct de vedere ideologic și organizatoric. În 1927, Troțki a fost exclus din partid; în 1929 a fost expulzat din U.R.S.S. pentru activitatea sa antisovietică, iar în 1932 i s-a retras cetățenia sovietică. În străinătate a continuat să ducă lupta împotriva Statului sovietic și a partidului comunist, împotriva mișcării comuniste internaționale. — 125, 146, 147, 149, 286—287, 290, 296, 297, 299, 301, 327, 353.

Turgheniev, I. S. (1818—1883) — mare scriitor rus. — 195.

T

Federbaum, I. A. — vezi Martov, L.

V

Vaillant, Edouard-Marie (1840—1915) — socialist francez, unul dintre conducătorii Internaționalei a II-a. A fost membru al Consiliului General al Internaționalei I și a făcut parte din Comisia executivă a Comunei din Paris. A fost unul dintre inițiatorii înființării Partidului socialist din Franța (1901). În 1905, după fuziunea dintre acest partid și Partidul socialist francez, de orientare reformistă, Vaillant a adoptat, în cele mai importante probleme, o atitudine oportunistă. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe pozițiile social-șovinismului. — 36, 157, 158, 244, 251, 280, 338, 344, 370.

Vandervelde, Emile (1866—1938) — lider al Partidului muncitoresc belgian, președinte al Biroului socialist internațional al Internaționalei a II-a, s-a situat pe o poziție ultraoportunistă. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist; a deținut posturi ministeriale în guvernul burghez. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a venit în Rusia ca să facă agitație pentru continuarea războiului imperialist. Vandervelde a avut o atitudine ostilă față de Revoluția Socialistă din Octombrie, a contribuit din plin la organizarea intervenției militare împotriva Rusiei Sovietice, a depus eforturi susținute pentru refacerea Internaționalei a II-a. În anii 1925—1927 a fost ministru de externe al Belgiei; a participat la încheierea acordurilor de la Locarno (1925), îndreptate împotriva U.R.S.S. A luptat activ împotriva creării frontului unic antifascist al comuniștilor și socialiștilor. Vandervelde a scris o serie de cărți și broșuri. În lucrările lui, după cum arată V. I. Lenin, „eclectismul mic-burghez” se ridică „împotriva marxismului, sofistica împotriva dialecticii, reformismul filistin împotriva revoluției proletare” (Opere, vol. 28, București, Editura politică, 1959, p. 318). — 2, 23, 102, 113, 117, 122, 153, 157, 158, 179—180, 188, 202, 215, 252, 261, 337, 340, 343, 352, 369, 371.

Viviani, René (1863—1925) — om politic francez; de profesie avocat. Începând din 1893 a fost în repetate rânduri ales deputat; în parlament a făcut parte din grupul așa-zisilor „socialiști independenți”, care colaborau fățiș cu partidele burgheze. În 1906 a părăsit partidul socialist; împreună cu Millerand și cu alți renegați a înghesbat în 1911 așa-zisul „partid socialist republican”, partid burghez. Între anii 1906 și 1917 a deținut posturi ministeriale. Din 1914 până în 1915 a fost prim-ministru. Între anii 1920 și 1921 a fost reprezentantul Franței la Liga Națiunilor, în 1921—1922 a reprezentat Franța la Conferința de la Washington. — 176.

Vogt, Karl (1817—1895) — naturalist german, unul dintre principalii reprezentanți ai materialismului vulgar. A participat la revoluția din 1848—1849 din Germania. După înfrângerea revoluției a emigrat în Elveția. A scris o serie de lucrări în domeniul zoologiei, geologiei și fiziologiei. Adept al materialismului vulgar, el afirma

că „gîndirea se află față de creier aproape în același raport ca fierea față de ficat sau urina față de rinichi” („Scrisori de fiziologie”, Petersburg 1867, p. 298). Fiind un adversar înverșunat al socialismului științific, a participat la prigonirea revoluționarilor proletari, a făcut declarații calomnioase cu privire la activitatea lui K. Marx și F. Engels. În pamfletul „Domnul Vogt” (1860), Marx l-a demascat pe Vogt ca agent secret plătit al lui Ludovic Bonaparte (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 14, București, Editura politică, 1963, p. 421—738). — 53.

W

Webb, Sidney (1859—1947) — cunoscut militant englez pe tărîm social, reformist. A scris împreună cu soția sa, Beatrice Webb, o serie de lucrări de istorie și teorie a mișcării muncitorești engleze. Ideolog al micii burghezii și al aristocrației muncitorești, Sidney Webb a căutat să demonstreze în lucrările sale că problema muncitorească poate fi rezolvată în mod pașnic în cadrul societății capitaliste. Sidney Webb a fost unul dintre întemeietorii organizației reformiste Societatea fabiană. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe pozițiile social-șovinismului; a făcut parte din primul (1924) și din cel de-al doilea guvern laburist (1929—1931). Webb a avut o atitudine de simpatie față de Uniunea Sovietică. — 267.

Wendel, Herman (1884—1936) — social-democrat, literat și publicist german. Înainte de războiul imperialist mondial a aderat la aripa de stînga a social-democrației germane. A colaborat activ la presa ei, inclusiv la revista teoretică „Die Neue Zeit”. Între anii 1911 și 1918 a fost deputat în Reichstag. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. După război nu a mai desfășurat o activitate politică intensă. — 368, 369.

Westphalen — vezi Marx, Jenny.

Westphalen von, Ferdinand Otto Wilhelm Henning (1799—1876) — om de stat reacționar prusian, unul dintre reprezentanții aristocrației feudale prusiene, monarhist. Fratele soției lui K. Marx, Jenny von Westphalen. Între anii 1850 și 1859 — ministru al afacerilor interne al Prusiei; a promovat o politică reacționară. — 47.

Wilhelm al II-lea (Hohenzollern) (1859—1941) — împărat al Germaniei și rege al Prusiei (1888—1918). — 5, 16, 224.

Willich, August (1810—1878) — a participat la mișcarea revoluționară din Germania. În 1847 a intrat în Liga comuniștilor. În perioada revoluției din 1848—1849 din Germania a participat la o serie de acțiuni armate ale republicanilor din sudul Germaniei. După înfrîngerea revoluției a emigrat în Elveția, iar apoi în Anglia. A fost unul dintre liderii fracțiunii sectariste și aventuriere care s-a

desprins în 1850 de Liga comuniștilor. K. Marx și F. Engels au luat atitudine împotriva tacticii lui Willich și a adeptilor săi. În 1853 Willich a plecat în S.U.A., unde a participat activ la războiul civil (1861—1865), deținând diferite posturi de comandă în armata statelor din Nord. — 78.

X

X — *vezi* Maslov, P.P.

Z

Zetkin, Clara (1857—1933) — militantă de seamă a mișcării muncitorești germane și internaționale, a participat la întemeierea Partidului Comunist din Germania; scriitoare de talent, orator și tribun înflăcărat. Făcînd parte din aripa de stînga a social-democrației germane, Clara Zetkin, împreună cu R. Luxemburg, F. Mehring și K. Liebknecht, a participat activ la lupta împotriva lui Bernstein și a celorlalți oportuniști. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe pozițiile internaționalismului revoluționar și a luptat împotriva social-șovinismului. Totuși la Conferința socialistă internațională a femeilor care a avut loc la Berna în martie 1915 a manifestat oscilări spre centrism. În 1916 a intrat în grupul „Internațional”, iar apoi în „Uniunea Spartacus”. În 1919 a devenit membră a Partidului Comunist din Germania; a fost aleasă în Comitetul Central. La Congresul al III-lea al Internaționalei Comuniste a fost aleasă în Comitetul Executiv al Internaționalei, în cadrul căruia a condus Secretariatul internațional pentru problemele femeilor. Din 1924 și pînă la sfîrșitul vieții a fost președintă a Comitetului executiv al Organizației internaționale pentru ajutorarea luptătorilor revoluției („Ajutorul roșu”). — 343.

Zibordi, Giovanni (1870—1943) — socialist italian, scriitor. A combătut obscurantismul întreținut de biserica catolică. A colaborat la revistele reformiste „La Giustizia” și „Critica Sociale”. În anii 1914—1921 — membru în Camera deputaților a Italiei. În timpul războiului imperialist mondial a demascat social-șovinismul din partidele socialiste ale Internaționalei a II-a, considerînd însă imposibilă organizarea luptei revoluționare împotriva războiului. — 9, 10.

DATE DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA
LUI V. I. LENIN
(Iulie 1914 — august 1915)

1914

*Iulie 1914—
august 1915*

Lenin locuiește în satul Poronino (Austro-Ungaria), iar după aceea la Berna (Elveția); el conduce lupta partidului bolșevic și a clasei muncitoare din Rusia împotriva războiului imperialist, pentru doborârea țarismului și capitalismului; elaborează teoria și tactica partidului în problema războiului, păcii și revoluției; redactează ziarul „Soșial-Demokrat”; unește elementele revoluționare din cadrul social-democrației internaționale.

*19 iulie
(1 august)*

Lenin află în satul Poronino că Germania a declarat război Rusiei. El examinează împreună cu bolșevicii care s-au strâns la locuința sa situația creată; subliniază necesitatea de a găsi noi forme și mijloace ale muncii de partid în condiții de război, de a restabili legăturile cu organizațiile de partid din Rusia, care fuseseră întrerupte din cauza războiului; își exprimă convingerea că războiul va grăbi revoluția.

*Iulie, 20
(august, 2)*

Într-o scrisoare adresată lui M. W. Kobezky la Copenhaga (Danemarca), Lenin îl roagă să-l țină la curent și să-i comunice știrile mai importante (în special cu privire la Rusia) din ziarele care nu pot să ajungă la Poronino; întreabă dacă Kobezky are legături cu Stockholmul și dacă ar putea să transmită scrisori.

*Iulie, 25
(august, 7)*

În urma unui denunț fals, prin care Lenin era acuzat de spionaj, autoritățile austriece efectuează o percheziție la locuința sa. Lui Lenin i se dă dispoziție să se prezinte la jandarmeria din Nowy Targ, capitală de județ din Galiția.

Lenin trimite o telegramă directorului poliției din Cracovia prin care îl roagă să confirme că el este emigrant politic și protestează împotriva reținerii sale ilegale.

Iulie, 26
(*august, 8*)

Lenin se prezintă la jandarmeria din Nowy Targ, unde este arestat.

26^a iulie—
6 august
(*8—19 august*)

Lenin se află în închisoarea din Nowy Targ ; în celulă el discută cu țărani arestați, îi învață cum să obțină mai repede și mai bine rezolvarea problemelor lor, scrie petiții, declarații etc. Pe când se afla în închisoare, Lenin reflectează asupra sarcinilor și tacticii partidului bolșevic în legătură cu războiul imperialist care începuse.

August, 5 (18)

Dosarul de urmărire împotriva lui Lenin este clăsat „din lipsă de temeiuri pentru încêperea unei acțiuni penale“.

August, 6 (19)

Lenin este eliberat din închisoare și se reîntoarce la Poronino.

August, 7 (20)

Intr-un post-scriptum la o scrisoare a N. K. Krupskaia către V. Adler, Lenin îi mulțumește acestuia și lui G. Diamand că l-au ajutat să se elibereze din închisoare.

August, 13 (26)

Lenin obține la Nowy Targ permisiunea de a pleca din Poronino la Viena prin Cracovia.

Între 13 și
23 august
(*26 august*
și 5 septembrie)

Lenin pleacă din Poronino la Cracovia împreună cu N. K. Krupskaia și cu mama ei, Elizaveta Vasilievna. La Cracovia Lenin obține permisiunea de a pleca din Austria într-o țară neutră — Elveția. În drum spre Elveția, el se oprește o zi la Viena și-l vizitează pe V. Adler.

August, 23
(*septembrie, 5*)

În drum spre Berna, Lenin trimite din Zürich lui V. Adler o carte poștală în care îi mulțumește că l-a ajutat să plece din Austro-Ungaria în Elveția.

Lenin sosește cu familia la Berna.

Seara, Lenin îi face o vizită lui R. Grimm, secretar al Partidului social-democrat din Elveția, discută cu el o serie de probleme cu privire la caracterul războiului, falimentul Internaționalei a II-a, sarcinile și tactica clasei muncitoare și a partidului ei în condiții de război.

August, 23—24
(*septembrie, 5—6*)

Lenin scrie tezele despre război.

August, 24
(septembrie, 6)

Într-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski la Geneva, Lenin îl anunță că a sosit cu bine la Berna și că intenționează să se stabilească aici ; îl roagă să-i comunice care sînt condițiile de trai din Geneva, să se intereseze cum poate fi folosită biblioteca „Societatea cititorilor“ din Geneva ; întreabă dacă există acolo o tipografie și dacă s-ar putea tipări un „manifest etc.“ împotriva războiului și împotriva social-șovinistilor ; se interesează dacă mai sînt și alți bolșevici la Geneva și dacă pleacă vreunul în Rusia.

August, 24—26
(septembrie, 6—8)

Lenin conduce consfătuirea bolșevicilor de la Berna, prezintă un referat cu privire la atitudinea partidului bolșevic față de război. Tezele lui Lenin sînt adoptate ca „rezoluție a unui grup de social-democrați“.

August, după
26 (8 septem-
brie)

Lenin scrie prefața la tezele despre război — rezoluția consfătuirii de la Berna a bolșevicilor. Tezele, intitulate „Sarcinile social-democrației revoluționare în războiul european“, semnate „Un grup de social-democrați, membri ai P.M.S.D.R.“, sînt transcrise de mîna în cîteva exemplare și trimise secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. V. I. Lenin îl însărcinează pe F. N. Samoilov, deputat în Duma a IV-a de stat, să ducă tezele în Rusia. Lenin pregătește tezele pentru a fi tipărite în foaie volantă.

Lenin se întîlnește și discută cu bolșevicii care au venit la Berna de la Lausanne.

August, 27
(septembrie, 9)

Lenin scrie o scrisoare lui V. A. Tihomirov la Poronino, în care îl anunță că a sosit la Berna, că F. N. Samoilov pleacă în curînd în Rusia și îi arată pe ce căi pot fi stabilite legăturile cu Rusia.

Sfîrșitul lunii
august — sep-
tembrie

Lenin lucrează la biblioteca din Berna ; el studiază literatura cu privire la imperialism, la război și în legătură cu problemele sociale și economice. Lenin face extrase din ziarele și revistele germane, franceze, elvețiene și italiene în caietul intitulat „Note despre război“ ; întocmește o bibliografie.

El scrie articolul „Războiul european și socialismul internațional“. Articolul n-a fost terminat.

Septembrie,
2 (15)

Într-o scrisoare adresată redacției publicațiilor „Granat“, Lenin îi face cunoscut că intenționează să locuiască la Berna ; roagă să i se comunice noul

- termen stabilit pentru predarea articolului „Karl Marx (Scurtă schiță biografică și expunere a marxismului)“, care i-a fost comandat pentru Enciclopedia „Granat“.
- Septembrie, după 14 (27)* Într-o scrisoare de răspuns adresată lui V. A. Karpinski, Lenin scrie că s-a organizat editarea literaturii bolșevice, obiectează împotriva observației lui Karpinski la „tezele despre război“ referitoare la atenuarea criticii făcute social-democrației germane, subliniind „necesitatea de a combate din răspuțeri abjectul șovinism“.
- Prima jumătate a lunii septembrie—noiembrie* Lenin continuă să lucreze la articolul „Karl Marx“; studiază lucrările lui K. Marx și F. Engels, corespondența lui K. Marx cu F. Engels și cu alte persoane, literatura cu privire la Marx și marxism.
- Prima jumătate a lunii septembrie — 1915* Lenin studiază literatură filozofică, conspectează cărțile lui Hegel „Știința logicii“, „Prelegeri de istorie a filozofiei“, cartea lui Feuerbach „Expunerea, analiza și critica filozofiei lui Leibnitz“ etc; face scurte însemnări asupra conținutului cărților citite și își notează observațiile; scrie fragmentul „Cu privire la dialectică“.
- Septembrie, 15 (28)* Într-o scrisoare adresată lui I. S. Ganețki la Poronino, Lenin îl roagă să se intereseze la Neymarck dacă au fost expediate în Elveția „hîrțile“ (manuscrisul cu privire la problema agrară) care i-au fost luate la percheziție.
- A doua jumătate a lunii septembrie—octombrie* Lenin lucrează la broșura „Războiul european și socialismul european“; strînge material, scoate extrase din cărți, din articolele și notele din presa străină și rusă, își notează observațiile, întocmește planul broșurii. Broșura n-a fost scrisă.
- Septembrie, înainte de 27 (10 octombrie)* Lenin ține la Berna un referat cu privire la război.
- Septembrie, 27 (octombrie, 10)* Lenin asistă la Berna la referatul intitulat „Războiul și social-democrația“, ținut de V. Kosovski (M. I. Levinson), unul din liderii Bundului. Face scurte însemnări asupra referatului, ia cuvîntul în cadrul discuțiilor și critică acest referat.
- Septembrie, înainte de 28 (11 octombrie)* Lenin prelucrează tezele „Sarcinile social-democrației revoluționare în războiul european“ pentru a fi publicate sub formă de manifest în numele unui grup de membri ai P.M.S.D.R.

Lenin trimite lui V. A. Karpinski manifestul împreună cu o scrisoare și-i încredințează sarcina de a organiza editarea manifestului, păstrînd totodată cea mai riguroasă conspirativitate.

Lenin poartă corespondență cu bolșevicii aflați la Lausanne în legătură cu referatul cu privire la atitudinea socialiștilor față de război pe care G. V. Plehanov urma să-l țină acolo ; îi anunță că vrea să asiste la referat și le comunică data cînd va sosi la Lausanne.

*Septembrie, 28
(octombrie, 11)*

Lenin sosește de la Berna la Lausanne ; se întîlnește și discută cu bolșevicii care se aflau acolo ; seara asistă la referatul lui G. V. Plehanov, face într-un caiet scurte însemnări asupra referatului și ia cuvîntul în cadrul discuțiilor, criticînd concepțiile șoviniste ale lui Plehanov.

Intr-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin îl anunță că a luat cuvîntul pe marginea referatului lui G. V. Plehanov și că intenționează să țină la 13 octombrie (st.n.) un referat la Lausanne, iar a doua zi — referatul „Războiul european și socialismul european“ la Geneva. Il roagă să organizeze ținerea acestui referat astfel ca să se obțină „maximum de public și totodată minimum de publicitate pentru a se evita informarea poliției și amestecul ei“.

Octombrie, 1 (14) Lenin ține la Lausanne referatul cu tema „Proletariatul și războiul“.

Octombrie, 2 (15) Lenin ține la Geneva referatul cu tema „Războiul european și socialismul“ și își notează pe scurt discuțiile care au avut loc pe marginea acestui referat.

Octombrie, 3 (16) După reîntoarcerea sa la Berna, Lenin primește de la A. G. Șleapnikov, reprezentantul Comitetului din Petrograd și al C.C. al P.M.S.D.R. care se afla la Stockholm, scrisori prin care este înștiințat că partea din Rusia a C.C. al P.M.S.D.R., fracțiunea bolșevică din Dumă și organizațiile de partid din Rusia au aprobat și au aderat la tezele lui Lenin despre război ; în aceste scrisori Lenin era informat asupra situației din Rusia și era rugat să dea explicații mai amănunțite în legătură cu tactica și lozincile partidului în condițiile războiului imperialist.

Octombrie, 4 (17) Lenin și, la indicația sa, N. K. Krupskaja poartă prin intermediul lui A. G. Șleapnikov o vastă corespondență cu Biroul din Rusia al C.C. al P.M.S.D.R., cu Comitetul din Petrograd, cu deputații bolșevici din Duma a IV-a de stat și cu organizațiile de partid locale.

Octombrie, 4 (17) Într-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin confirmă primirea scrisorilor sale și trimite salutări „tuturor prietenilor din Rusia”; explică amănunțit tactica social-democrației revoluționare și lozincile bolșevice în condiții de război; subliniază importanța luptei consecvente și organizate împotriva șovinismului, „împotriva oportunismului internațional și împotriva celor care îl camuflează”, atrage atenția asupra pericolului deosebit pe care-l reprezenta centrismul — kautskismul; îl roagă să-i expună mai amănunțit conținutul manifestului Comitetului din Petrograd cu privire la război, să-i comunice care sînt părerile muncitorilor și care e raportul de forțe în organizațiile de partid din Petrograd.

Lenin își scrie observațiile pe marginea proiectului de răspuns al bolșevicilor, primit din Rusia, referitor la telegrama lui E. Vandervelde către fracțiunea social-democrată din Dumă prin care acesta o îndemna să sprijine guvernul țarist în războiul cu Germania.

Într-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin îl anunță că s-au primit „vești îmbucurătoare” din Rusia, că s-a hotărît să se reia editarea ziarului „Soțial-Demokrat”, Organul Central al P.M.S.D.R., și să se publice în numărul următor, 33, manifestul cu privire la atitudinea bolșevicilor față de război: „Pe luni — scrie Lenin — îți vom trimite mici modificări la manifest și o altă semnătură (căci acum, după ce am luat legătura cu Rusia, apărem în mod oficial)”. Îi trasează lui V. A. Karpinski sarcina de a organiza tipărirea ziarului „Soțial-Demokrat” la Geneva.

Octombrie, 4 (17) sau 5 (18) Lenin trimite lui V. A. Karpinski modificările la manifest și „Răspuns lui Vandervelde”, îi dă indicații în legătură cu tipărirea nr. 33 al ziarului „Soțial-Demokrat” și îl roagă să-i trimită o corectură.

Octombrie, 8 (21) Lenin trimite o scrisoare lui A. G. Șleapnikov în care arată că, în cazul convocării Dumei, e de

dorit ca în intervențiile și declarațiile ei fracțiunea bolșevică să se situeze „pe poziții consecvente“ ; atrage atenția asupra pericolului pe care îl prezintă intrigile lichidatorilor și oportuniștilor, subliniază necesitatea de a urma o linie principală și de a lupta cu hotărâre împotriva oportunismului internațional. Lenin anexează la scrisoare observațiile sale la „Răspuns lui Vandervelde“.

Octombrie, 13 (26) Lenin ține la Clarence (Elveția) un referat cu privire la război și își notează discuțiile care au avut loc pe marginea acestui referat.

Octombrie, 14 (27) Într-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin îi mulțumește că a trimis informații pentru O.C. cu privire la evenimentele din Rusia ; dă indicații cum trebuie organizat transportul în Rusia prin Stockholm „al scrisorilor (1), al oamenilor (2) și publicațiilor (3)“ ; critică aspru poziția lui Kautsky, Troelstra și a altor oportuniști, demască manevrele lor ; recomandă să se ajungă la o apropiere cu Höglund și cu alți social-democrați de stînga suedezi ; subliniază că „esența sarcinii pe care o avem de îndeplinit acum în Rusia constă în a organiza o ripostă ideologică împotriva oportuniștilor din Internațională și împotriva lui Kautsky“.

Octombrie, nu mai devreme de 14 (27) Lenin ține la Casa poporului din Zürich referatul „Războiul și social-democrația“ ; își notează discuțiile pe marginea referatului, discuții care au fost purtate două seri la rînd. La referat au asistat circa 400 de persoane, printre care social-democrați din diferite țări.

Octombrie, 17 (30) Într-o scrisoare adresată lui M. W. Kobezky la Copenhaga, N. K. Krupskaja îl anunță că V. I. Lenin îl roagă să-i trimită tăieturi cu materiale din presa daneză în care se vorbește de falimentul Internaționalei a II-a.

Octombrie, 18 (31) Într-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin arată că bolșevicii nu vor participa la nici o conferință convocată de social-șoviniști și cen-triști ; cere să nu „se exprime — nici direct, nici indirect — nici cea mai mică încredere în nici unul dintre oportuniști“ ; îi scrie să se informeze dacă nu s-ar putea edita publicații social-democrate în Suedia ; subliniază că sarcina principală a social-democrației revoluționare este de a duce un război necruțător împotriva șovinismului ca-

muflat sub lozinca „apărării patriei“, îndeosebi împotriva „șovinismului socialist“ al lui Plehanov, Guesde, Kautsky, de a propaga ideea revoluției și a transformării războiului imperialist în război civil.

*Octombrie,
înainte de 19
(1 noiembrie)*

Lenin scrie o scrisoare secției din Paris a bolșevicilor, în care-și exprimă satisfacția că majoritatea secției a rămas pe pozițiile socialismului revoluționar.

*Octombrie, 19
(noiembrie, 1)*

După o întrerupere de un an apare, sub redacția lui Lenin, nr. 33 al ziarului „Soțial-Demokrat“, Organul Central al P.M.S.D.R. ; în el se publică manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia“ și articolul „Situația din Internaționala socialistă și sarcinile ei“, ambele scrise de Lenin.

*Octombrie, nu
înainte de 19
(1 noiembrie)*

Lenin trimite Biroului socialist internațional manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia“.

*Între 29 octombrie
și 9 noiembrie
(11 și 21
noiembrie)*

Lenin adresează redacțiilor ziarelor „Vorwärts“ și „Arbeiter-Zeitung“ o scrisoare în care-și exprimă protestul împotriva faptului că aceste ziare au denaturat conținutul referatului cu privire la război și socialism pe care el l-a ținut la Zürich.

*Octombrie, nu
înainte de 31
(13 noiembrie)*

Într-o scrisoare adresată lui K. Radek, colaborator la publicațiile social-democraților de stînga germani, Lenin îl întreabă dacă nu s-ar putea să se publice în limba germană manifestul C.C. al P.M.S.D.R. „Războiul și social-democrația din Rusia“.

*Octombrie-
august 1915*

Lenin și, la indicația sa, N. K. Krupskaja poartă corespondență cu secția din Paris a P.M.S.D.R. prin secretarul secției, G. I. Belenki, și membrii ei S. I. Gopner, L. N. Stal și alții.

Noiembrie, 1 (14)

Într-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin îl anunță că nr. 33 al ziarului „Soțial-Demokrat“ a fost transportat într-un punct din apropierea graniței și că în curînd va fi trimis în Rusia ; scrie că manifestul C.C. al P.M.S.D.R. a fost publicat în formă prescurtată în ziarul „La Sentinelle“, care apare în localitatea La Chaux-de-Fonds (Elveția), și își exprimă dorința ca el să fie tipărit în ziarele din Geneva.

Intr-o scrisoare adresată surorii sale A. I. Ulianova-Elizarova la Petrograd, Lenin confirmă primirea scrisorilor trimise de ea și de M. T. Elizarov; scrie cum o duce și cum muncește la Berna, că a terminat articolul „Karl Marx”; își exprimă îngrijorarea în legătură cu cărțile rămase la Poronino; roagă să-i comunice dacă n-ar putea fi reluată editarea revistei „Proșveșcenie”.

Intr-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin își exprimă satisfacția „că O.C. a fost primit și că va merge acolo unde trebuie”; îi dă lui Șleapnikov indicații cum să vorbească la congresul social-democraților suedezi; explică amănunțit caracterul greșit al lozincii „pace” în condițiile războiului imperialist.

La indicația lui Lenin, manifestul C.C. al P.M.S.D.R. este trimis lui A. M. Kollontai pentru a fi publicat în ziarele social-democraților de stînga suedezi și norvegieni.

Noiembrie, 4 (17) Lenin expediază în Rusia, redacției Dicționarului enciclopedic „Granat”, manuscrisul articolului „Karl Marx”.

Intr-o scrisoare adresată secretarului redacției publicațiilor „Granat”, Lenin îl anunță că a trimis articolul „Karl Marx”; își exprimă dorința ca toate citatele din lucrările și scrisorile lui K. Marx și F. Engels date în acest articol să fie păstrate, întrucît conțin cele mai importante teze ale marxismului; roagă să i se trimită corectura sau articolul în pagini.

Noiembrie, 5 (18) Intr-un post-scriptum la o scrisoare adresată de N. K. Krupskaja lui V. A. Karpinski, Lenin îl anunță că i-a trimis nr. 265 al ziarului „La Sentinelle”, unde este publicat manifestul C.C. al P.M.S.D.R., și-l roagă să-l publice și în alte ziare; scrie că manifestul a mai fost trimis cîtorva ziare franceze, engleze și germane.

Noiembrie, 7 (20) Intr-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin dă indicația să se tipărească încă 1 000 de exemplare din nr. 33 al ziarului „Soșial-Demokrat”.

Noiembrie, 8 (21) În legătură cu agitația șovinistă desfășurată de G. V. Plehanov, Lenin trasează lui V. A. Karpinski sarcina de a organiza ținerea de către

I. F. Armand a unui referat în limba franceză cu tema „Diverse curente în rândurile socialiștilor ruși în ceea ce privește atitudinea față de război“.

Noiembrie, 9 (22)
— *august 1915* În scrisorile adresate lui V. A. Karpinski, Lenin dă indicații practice privind pregătirea apariției nr. 34—44 ale ziarului „Soțial-Demokrat“.

Noiembrie, 12 (25) Aflînd din ziare că bolșevicii care au participat la consfătuirea de la Ozerki (lîngă Petrograd) au fost arestați, Lenin trimite o telegramă lui K. H. Branting, unul dintre conducătorii social-democrației suedeze, rugîndu-l să afle dacă au fost arestați membrii Frațiunii P.M.S.D.R. participanți la această consfătuire.

Intr-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin îl anunță că a trimis o telegramă lui K. H. Branting; se pronunță categoric împotriva plecării lui A. G. Șleapnikov din Stockholm în Danemarca; subliniază însemnătatea stabilirii unor legături sistematice, permanente și vaste cu Rusia.

Noiembrie, 15 (28) Intr-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin îl anunță că a primit o telegramă de răspuns de la K. H. Branting prin care se confirmă arestarea membrilor Frațiunii P.M.S.D.R.; arată ce greuțai întîmpină partidul în activitatea sa și-și exprimă convingerea că bolșevicii vor birui aceste greuțai; cere lui Șleapnikov să se străduiască „din răsputeri să stabilească legături la Petersburg“.

Intre 15 și
25 noiembrie
(28 noiembrie
și 8 decembrie) Intr-o scrisoare adresată Aleksandrei Kollontai la Cristiania (Oslo), Lenin îi mulțumește că i-a trimis apelul către femeii adoptat de membrii grupului de sprijinire de la Stockholm al P.M.S.D.R. și că se oferă să trimită pentru O.C. știri despre Anglia; relevînd necesitatea unei apropieri și a stabilirii unor legături între internaționaliștii de stînga, Lenin explică de ce este greșit punctul de vedere al lui Kollontai în problema lozincilor „război civil“ și „pace“, subliniază caracterul periculos și dăunător al „tendinței de unificare de-a valma“.

Mai devreme
de 22 noiembrie
(5 decembrie) Lenin citește apelul „Din partea scriitorilor, pictorilor și artiștilor“ semnat, printre alții, și de M. Gorki și publicat în nr. 223 al ziarului

- „Russkoe Slovo“, face însemnări și sublinieri ; publică în „Soțial-Demokrat“ nota „Către autorul «Cîntecului șoimului»“.
- Noiembrie, 22 (decembrie, 5)* Articolele lui Lenin „Un glas din Germania despre război“ și „Către autorul «Cîntecului șoimului»“ apar în nr. 34 al ziarului „Soțial-Demokrat“.
- Noiembrie, mai târziu de 22 (5 decembrie)* Intr-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin își exprimă dorința ca S. M. Semkov, care locuia la Geneva, să-i trimită scurte extrase din tot ce era mai interesant și mai important în ziarul „Vorwärts“, „pentru a putea urmări comportarea ziarului «Vorwärts»“, precum și extrase din ziarele germane din America.
- Noiembrie, 26 (decembrie, 9)* Intr-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin scrie că „va trebui să mai aștinăm puțin“ cu nr. 36 al ziarului „Soțial-Demokrat“ ; își exprimă dezacordul față de observațiile lui Karpinski la articolul „Mîndria națională a velicorușilor“.
- Noiembrie, 29 (decembrie, 12)* Articolele lui Lenin „Șovinism mort și socialism viu (cum să restabilim Internaționala ?)“ și „Mîndria națională a velicorușilor“ apar în nr. 35 al ziarului „Soțial-Demokrat“.
- Mai devreme de 3 (16 decembrie)* Lenin scrie o scrisoare lui M. W. Kobezky în care îl roagă să-i trimită informații în legătură cu mișcarea muncitorească din țările scandinave și în legătură cu acțiunile întreprinse acolo împotriva social-șovinismului.
- Decembrie, 3 (16)* Lenin asistă la Berna la referatul lui L. Martov „Războiul și criza socialismului“ și ia cuvîntul la discuții criticînd poziția acestuia.
- Decembrie, 9 (22)* Intr-o scrisoare adresată Mariei Ilinicina Ulianova la Moscova, Lenin o roagă să găsească un editor pentru o carte a sa în problema agrară, pe care el intenționează s-o scrie, și să se intereseze la redacția publicațiilor „Granat“ dacă s-a primit articolul său „Karl Marx“.
- Decembrie, nu înainte de 15 (28)* Intr-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin indică poziția pe care acesta trebuie s-o adopte în caz că va participa la conferința din ianuarie de la Copenhaga a socialiștilor din țările neutre, iar în post-scriptum își exprimă

părerea că în general e mai bine să nu participe la această conferință.

*Decembrie, în
noaptea de 18
spre 19 (de
31 decembrie spre
1 ianuarie 1915)*

În noaptea de Anul nou, Lenin se întâlnește și discută cu bolșevicii din grupul de la Baugy și din câteva secții ale P.M.S.D.R. veniți la el.

*Decembrie, 21
(3 ianuarie 1915)*

Într-o telegramă adresată secretarului redacției publicațiilor „Granat”, Lenin consimte ca articolul „Karl Marx” să fie scurtat din cauza rigorilor cenzurii.

Într-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin îl roagă să se gândească dacă n-ar fi posibil ca ziarul „Soșial-Demokrat” să apară săptămânal.

*Între 21 decembrie
și 3 ianuarie 1915
(3—16 ianuarie)*

Lenin discută cu R. Grimm problema atitudinii față de conferința socialiștilor din țările neutre convocată pentru 17 ianuarie la Copenhaga.

Într-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin îi dă indicația să nu participe la conferința de la Copenhaga, ci să trimită numai manifestul C.C. al P.M.S.D.R.

*Decembrie, 22
(4 ianuarie 1915)*

Într-o scrisoare adresată secretarului redacției publicațiilor „Granat”, Lenin confirmă că este de acord să se omită din cauza rigorilor cenzurii două capite din articolul „Karl Marx” — „Socialismul” și „Tactica luptei de clasă a proletariatului” — și își exprimă regretul în legătură cu aceasta; întreabă dacă nu s-ar putea introduce unele modificări în capitolul cu privire la dialectică; își exprimă dorința de a scrie pentru Dicționarul enciclopedic articole privind economia politică, politica, mișcarea muncitorească, filozofia etc.; comunică, de asemenea, că N. K. Krupskaja s-ar putea angaja să scrie articole pe teme de pedagogie.

*Decembrie, 25
(7 ianuarie 1915)*

Într-o scrisoare adresată grupului de la Baugy în numele redacției ziarului „Soșial-Demokrat” și al Biroului din străinătate al C.C. al P.M.S.D.R., Lenin atrage atenția că este inadmisibil să se editeze ziarul „Zvezda” separat de O.C., subliniază însemnătatea concentrării mijloacelor materiale și a forțelor publicistice pentru editarea Organului Central.

- Decembrie, 27*
(9 ianuarie 1915) Articolul lui Lenin „Și acum? (Sarcinile partidelor muncitorești în legătură cu oportunismul și social-șovinismul)“ apare în nr. 36 al ziarului „Sozial-Demokrat“.
- Decembrie, 28*
(10 ianuarie 1915) Lenin redactează proiectul de scrisoare al Biroului din străinătate al C.C. către secțiile din străinătate în care le comunică convocarea congresului secțiilor din străinătate și în care se referă la o serie de alte probleme.
- Decembrie, 30*
(12 ianuarie 1915) Într-o scrisoare trimisă la Constantinopol lui M. M. Melenevski (Basku) — unul dintre conducătorii organizației burghezo-naționaliste „Uniunea de eliberare a Ucrainei“ —, Lenin respinge propunerea acestuia de a acționa în comun, subliniază că bolșevicii, aflându-se pe pozițiile social-democrației revoluționare, „nu au același drum“ cu „Uniunea“, care apără interesele burgheziei naționaliste.
- Sfârșitul lunii*
decembrie Într-o scrisoare adresată Aleksandrei Kollontai, Lenin o anunță că a primit din partea Partidului laburist independent din Anglia ancheta, cu rugămintea de a răspunde la întrebările cu privire la atitudinea bolșevicilor față de război și față de lozinca păcii; subliniază că pe primul plan trebuie să se situeze „propaganda în favoarea organizației ilegale și a războiului civil pe care proletariatul trebuie să-l ducă împotriva burgheziei“.
- Lenin răspunde Partidului laburist independent din Anglia și explică poziția bolșevicilor.
- Decembrie —*
ianuarie 1915 Lenin și, la indicația sa, N. K. Krupskaia poartă corespondență cu S. G. Buacidze (Noe) care se află la Sofia.
- Decembrie —*
august 1915 Lenin și, la indicația sa, N. K. Krupskaia poartă corespondență cu M. M. Litvinov, secretarul secției de la Londra a P.M.S.D.R.

1915

- Ianuarie, 4*
și 11 (17 și 24) În scrisorile sale adresate Inesei Armand, Lenin face observații critice amănunțite asupra planului broșurii ei pentru muncitoare.
- Ianuarie, mai*
târziu de 14 (27) Lenin face însemnări în broșura lui C. Legien „Warum müssen die Gewerkschaftsfunktionäre

sich mehr am inneren Parteileben beteiligen?“ („De ce funcționarii sindicatelor trebuie să participe mai activ la viața internă de partid?“), Berlin, 1915. Lenin critică această broșură în lucrarea sa „Falimentul Internaționalei a II-a“.

*Ianuarie, 17
sau 18 (30 sau 31)*

Într-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin aprobă planul acestuia în legătură cu plecarea în Rusia și-l sfătuiește „să-l pregătească cât mai sistematic și mai amănunțit“; îl anunță că a primit ziarul „Nașe Slovo“, care a început să apară în locul ziarului „Golos“, și că în tabăra lichidatorilor se manifestă divergențe; scrie că în curînd va apărea nr. 37 al ziarului „Soțial-Demokrat“.

*Ianuarie, 19
(februarie, 1)*

Articolele lui Lenin „Südekumii ruși“ și „Ce fel de «unitate» a proclamat Larin la Congresul din Suedia?“ apar în nr. 37 al ziarului „Soțial-Demokrat“.

*Ianuarie, înainte
de 23 (5 februarie)*

Lenin trimite lui A. G. Șleapnikov manifeste pentru a fi expediate în Rusia.

*Mai devreme
de 27 ianuarie
(9 februarie)*

Lenin scrie proiectul de declarație al C.C. al P.M.S.D.R. pentru conferința de la Londra a socialiștilor din țările Antantei.

Într-o scrisoare adresată lui M. M. Litvinov, Lenin trimite proiectul de declarație al C.C. al P.M.S.D.R. pentru a fi citit la conferința socialiștilor din țările Antantei.

*Ianuarie, 27
(februarie, 9)*

Lenin scrie o scrisoare redacției ziarului „Nașe Slovo“ în care, în numele C.C. al P.M.S.D.R., se declară de acord cu propunerea redacției de a discuta planul unor acțiuni comune împotriva „social-patriotismului oficial“ în legătură cu conferința socialiștilor din țările Antantei și expune textul proiectului de declarație al C.C. al P.M.S.D.R.; arată că Comitetul de organizare și Bundul se situează pe pozițiile „social-patriotismului oficial“.

Într-o scrisoare adresată Mariei Ilinicina Ulianova, Lenin îi mulțumește pentru cărțile trimise, scrie despre viața pe care o duce la Berna; relevă că în Partidul social-democrat din Germania au crescut tendințele antișoviniste și roagă să i se trimită cărți și tăieturi din ziare și reviste în legătură cu oportunismul.

- Ianuarie, 29*
(februarie, 11) Într-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin îl înștiințează despre propunerea redacției ziarului „Nașe Slovo“, despre scrisoarea lui C. Huysmans, transmisă de M. M. Litvinov, referitoare la convocarea la 20 februarie a Comitetului executiv al Biroului socialist internațional și la tratativele cu delegați ai Angliei, Franței și Rusiei, demască esența acestor manevre ; scrie despre răspunsul pe care l-a dat ziarul „Nașe Slovo“, subliniind că „nu prea sînt mari speranțele de înțelegere cu ei“ ; arată că „în Rusia și în întreaga lume se conturează o nouă grupare principală a forțelor în rîndurile social-democrației : pe de o parte, șoviniștii („social-patrioții“) și prietenii, apărătorii lor, iar pe de altă parte antișoviniștii“ ; face cunoscut că a avut o convorbire cu doi plehanoviști veniți la Berna și dă sfaturi în legătură cu atitudinea față de ei.
- Sfîrșitul lunii ianuarie* Într-o telegramă adresată lui E. B. Boș și G. L. Peatakov la New York, Lenin îi anunță că a fost convocată la Berna conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. și-i invită să vină la conferință.
- Mai tîrziu de ianuarie* Lenin scrie articolul „Sub pavilion străin“.
- Februarie, 7 (20)* Într-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin cere secției bolșevicilor de la Geneva să ia măsuri pentru a asigura apariția cu regularitate a ziarului „Soțial-Demokrat“, Organul Central.
- Februarie, 10 (23)* Lenin participă la Berna la un miting internațional de protest al social-democraților și al membrilor sindicatelor împotriva arestării în Rusia a deputaților bolșevici din Duma de stat.
- Februarie, înainte de 14 (27)* Lenin conduce pregătirile pentru conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R., dă indicații concrete în legătură cu convocarea conferinței, scrie proiectele principalelor rezoluții.
- Februarie, 14 — 19 (februarie, 27 — martie 4)* Lenin conduce lucrările conferinței secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R. care se ține la Berna ; el prezintă raportul în problema principală de pe ordinea de zi a conferinței — „Războiul și sarcinile partidului“, participă la discutarea rezoluțiilor conferinței ; discută cu delegații.

În numele redacției O.C., Lenin duce tratative cu E. B. Boș, G. L. Peatakov și N. I. Buharin în legătură cu pregătirea editării revistei „Kommunist“.

*Februarie,
înainte de 18
(3 martie)*

Lenin face însemnări în broșura lui J. Borchardt „Vor und nach dem 4. August 1914“ („Înainte și după 4 august 1914“), Berlin, 1915; scrie despre ea în articolul său „Cum păzesc poliția și reacționarii unitatea social-democrației germane“.

*Februarie, 18
(martie, 3)*

Articolele lui Lenin „Cum păzesc poliția și reacționarii unitatea social-democrației germane“ și „Conferința de la Londra“ apar în nr. 39 al ziarului „Sozial-Demokrat“.

*Februarie, 27
(martie, 12)*

Lenin scrie o scrisoare socialistei olandeze H. Roland-Holst în legătură cu pregătirea conferinței socialiste internaționale a femeilor.

Martie, 10 (23)

Lenin scrie o scrisoare de răspuns redacției ziarului „Naše Slovo“, care propusese din nou, după Conferința de la Londra a socialiștilor din țările Antantei, Comitetului Central al P.M.S.D.R. să întreprindă acțiuni comune în vederea unirii internaționaliștilor; obiectează împotriva faptului că „Naše Slovo“ include în rândurile internaționaliștilor Comitetul de organizare și Bundul, care în realitate sprijină pe social-șoviști; subliniază că pentru unirea internaționaliștilor este obligatorie ruptura organizatorică hotărâtă cu orice fel de oportunism.

Martie, 11 (24)

Lenin participă la înmormântarea Elisavetei Vasilievna Krupskaja.

*Martie, înainte
de 13 (26)*

Lenin scrie un proiect de rezoluție pentru Conferința socialistă internațională a femeilor.

*Martie, 13—15
(26—28)*

Lenin conduce activitatea delegației C.C. al P.M.S.D.R. la Conferința socialistă internațională a femeilor care se ține la Berna; discută cu R. Grimm despre proiectul de rezoluție al conferinței.

*Între 13 și 15
(26 și 28) martie*

Lenin îl vizitează pe bolșevicul A. Skovno, care se afla internat în spital.

Martie, 16 (29)

Articolele lui V. I. Lenin „Conferința secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.“, „Ce-a dovedit procesul Frațiunii muncitorești social-democrate

- din Rusia ?", „În legătură cu Conferința de la Londra", „Ilustrarea lozincii războiului civil" apar în nr. 40 al ziarului „Soțial-Demokrat".
- Martie, înainte de 21 (3 aprilie)* Lenin citește raportul delegației C.C. la Conferința socialistă internațională a femeilor ; conduce pregătirile delegației C.C. al P.M.S.D.R. pentru Conferința socialistă internațională a tineretului.
- Martie, 21 (aprilie, 3)* Lenin scrie și semnează în numele C.C. al P.M.S.D.R. o adeverință (în limba germană) prin care se atestă că I. F. Armand (Inessa) și G. I. Safarov (Egorov) sînt împuterniciți să participe la Conferința socialistă internațională a tineretului ca reprezentanți ai organizațiilor de tineret care aderă la C.C. al P.M.S.D.R.
- Martie, 22—24 (aprilie, 4—6)* Lenin conduce activitatea delegației C.C. al P.M.S.D.R. la Conferința socialistă internațională a tineretului care se ține la Berna.
- Mai tîrziu de luna martie — înainte de luna septembrie* Lenin face observații și însemnări în broșurile socialistului francez P. Golay „Le socialisme qui meurt et le socialisme qui doit renaître" („Socialismul care moare și socialismul care trebuie să renască"), Lausanne, 1915, și „Guerre de liberté ?" („Război pentru libertate ?"), Lausanne, 1915. Lenin a analizat broșura „Socialismul care moare și socialismul care trebuie să renască" în articolul „Glasul unui socialist francez cinstit".
- Aprilie, 4—6 (17—19)* În corespondența sa cu I. Bogrovski și I. S. Ganețki, Lenin examinează posibilitatea de a muta redacția ziarului „Soțial-Demokrat" la Stockholm.
- Aprilie, nu înainte de 14 (27)* Lenin scrie planul referatului sau articolului „Întîi Mai și războiul".
- Aprilie, înainte de 18 (1 mai)* Lenin face observații și însemnări în broșura lui K. Kautsky „Die Internationalität und der Krieg" („Internaționalismul și războiul"), Berlin, 1915. Lenin critică această broșură în lucrările sale „Sofismele social-șoviniștilor" și „Falimentul Internaționalei a II-a".
- Aprilie, 18 (mai, 1)* Articolele lui Lenin „Sofismele social-șoviniștilor", „Problema unirii internaționaliștilor", „Filantropii burghezi și social-democrația revoluționară" apar în nr. 41 al ziarului „Soțial-Demokrat".

- Aprilie, înainte de 19 (2 mai)* Lenin dă indicații secției din Paris a bolșevicilor cu privire la organizarea unui club al social-democraților internaționaliști.
- Aprilie, 22 (mai, 5)* Într-o scrisoare adresată lui H. Górtter, social-democrat de stînga olandez, Lenin aprobă ideea editării unei reviste socialiste internaționale; întocmește un plan de editare în limba germană a unor broșuri îndreptate împotriva social-șovinismului internațional.
- Aprilie* V. I. Lenin și N. K. Krupskaia trimit secției din Paris a bolșevicilor felicitări cu prilejul zilei de 1 Mai.
- Sfîrșitul lunii aprilie — începutul lunii mai* Lenin conduce la Berna o ședință a redacției revistei „Kommunist” consacrată problemelor de organizare.
- Începutul lunii mai—septembrie* Lenin conduce lucrările de pregătire a editării nr. 1 al revistei „Kommunist”; scrie articole pentru revistă; redactează articole scrise de alte persoane; duce lupta împotriva lui N. I. Buharin, G. L. Peatakov și E. B. Boș, care se situau pe o poziție greșită într-o serie de probleme principiale și căutau să transforme revista într-un organ fracționist al lor.
- Mai, 8 (21)* Articolul lui Lenin „Falimentul internaționalismului plătonic” apare în nr. 42 al ziarului „Sozial-Demokrat”.
- Mai, mai târziu de 9 (22)* Într-o scrisoare adresată Aleksandrei Kollontai, Lenin face observații critice pe marginea articolelor ei din „Naše Slovo” și a celor scrise pentru revista „Kommunist”, articole în care era aprobată poziția nejustă a social-democraților de stînga din țările scandinave care se pronunțau împotriva punctului din programul-minimum cu privire la „înarmarea poporului”; o roagă să adune și să pregătească pentru revista „Kommunist” material referitor la lupta dintre cele două curente, oportunist și revoluționar, din cadrul social-democrației din țările scandinave.
- Mai, 19 (iunie, 1)* Articolul lui Lenin „Despre lupta împotriva social-șovinismului”, precum și rezoluția prezentată de delegația C.C. al P.M.S.D.R. la Conferința socialistă internațională a femeilor, rezoluția scrisă tot de el, apar în suplimentul la nr. 42 al ziarului „Sozial-Demokrat”.

- Lenin primește de la S. G. Buacidze (Noe) din Sofia o scrisoare în care se vorbește despre lupta dusă de social-democrații de stînga bulgari („tesniacii”) împotriva războiului.
- Mai, 20
(iunie, 2)* Lenin primește de la S. G. Buacidze (Noe) o scrisoare în care se vorbește despre partidele social-democrate din Balcani și despre atitudinea lor față de ziarul „Sozial-Demokrat“.
- Mai, mai tîrziu
de 20 (2 iunie)* Lenin primește din Bulgaria trei numere ale revistei „Novo Vreme“, ziarul „Rabotniceski Vestnik“ și 3 numere ale revistei „Narod“, organ al social-democrațiilor „largi“.
- Mai, înainte de
24 (6 iunie)* Dată fiind boala lui N. K. Krupskaja, Lenin pleacă de la Berna în cătunul de munte Sörenberg (Elveția).
- Nu mai tîrziu
de luna mai* Lenin studiază lucrarea lui K. Klausewitz „Vom Kriege“, Band I—III („Despre război“, vol. I—III) ; face extrase din ea și scrie observații. Lenin citează această carte în lucrările sale „Falimentul Internaționalei a II-a“ și „Socialismul și războiul“.
- Lenin face observații și însemnări în broșura lui H. Cunow „Parteizusammenbruch?“ („Falimentul partidului?“), Berlin, 1915. Lenin critică această broșură în lucrarea sa „Falimentul Internaționalei a II-a“.
- A doua jumătate
a lunii mai —
prima jumătate
a lunii iunie* Lenin scrie pentru revista „Kommunist“ articolul „Falimentul Internaționalei a II-a“.
- Începutul lunii
iunie-august* Lenin poartă corespondență cu social-democrații de stînga internaționaliști din diverse țări cu scopul de a-i uni și de a pregăti acțiuni comune în vederea apropiatei conferințe socialiste internaționale ; trasează secțiilor bolșevice sarcina de a stabili legături cu elementele internaționaliste din diverse țări, de a organiza traducerea și editarea principalelor documente ale partidului în legătură cu războiul imperialist mondial : manifestul C.C. al P.M.S.D.R., rezoluția Conferinței de la Berna ; conduce pregătirile pentru conferința socialistă internațională de la Zimmerwald.

*Iunie, mai târziu
de 6 (19)*

Intr-o scrisoare adresată lui K. Radek la Berna, Lenin condamnă acțiunile lui R. Grimm, care voia să pregătească convocarea conferinței socialiste internaționale fără a ține seama de C.C. al P.M.S.D.R. și să prezinte la această conferință un program centrist; Lenin formulează poziția bolșevicilor: „1) să mergem dacă ne vor chema; 2) să-i unim *din timp* pe «cei de stînga», *adică* pe adepții *acțiunilor revoluționare* împotriva *propriului* lor guvern”; 3) să prezentăm în numele bolșevicilor, olandezilor și germanilor de stînga un proiect de rezoluție împotriva kautskiștilor; 4) să desemnăm 2—3 vorbitori la conferință.

Intr-o scrisoare adresată socialistului olandez D. Wynkoop la Zwolle (Olanda), Lenin vorbește despre frămîntarea revoluționară care a început și despre încercările lui K. Kautsky și ale altor centriști „de a o potoli” cu ajutorul „frazelor de stînga” despre pace; subliniază necesitatea de a sprijini dezvoltarea mișcării revoluționare sub lozinca transformării războiului imperialist în război civil; îl înștiințează că urmează să se țină o conferință a internaționaliștilor, întrebă dacă partidul social-democraților de stînga olandezi ar putea să trimită un reprezentant la conferință și dacă Wynkoop socoate că ar fi posibil ca P.M.S.D.R. și partidul social-democraților de stînga olandezi să prezinte o declarație (sau rezoluție) comună la această conferință.

Iunie, 11 (24)

Intr-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin îl roagă să-i trimită nr. 2 al ziarului „Izvestiia O. K.”, precum și toate cărțile noi apărute la Geneva; îl întrebă cum își petrece zilele de odihnă și cum își vede de sănătate; îl sfătuiește să se plimbe mai mult cu bicicleta și să facă băi.

*Iunie, mai
târziu de 11 (24)*

Lenin scrie pentru revista „Kommunist” articolul „Cum se îmbină servilismul față de reacțiune cu jocul de-a democrația?”.

*Mai târziu de
28 iunie (11 iulie)*

Intr-o scrisoare adresată Aleksandrei Kollontai, Lenin o înștiințează că a avut loc prima consfătuire pentru pregătirea unei conferințe socialiste internaționale și că s-a hotărît să se țină o a doua consfătuire, scrie că e necesar să participe la această consfătuire social-democrații de stînga suedezi și norvegieni; o roagă să traducă de ur-

gență în limbile suedeză și norvegiană manifestul C.C. al P.M.S.D.R. și rezoluțiile Conferinței de la Berna a secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R., să stabilească legătura cu cei de stînga din țările scandinave și să se intereseze dacă ei sînt de acord ca pe această bază să se pregătească o declarație sau o rezoluție comună; explică poziția C.C. al P.M.S.D.R., arată că cei de stînga trebuie să vină la conferință cu o declarație ideologică comună — declarație care să condamne neapărat pe social-șoviniști și pe oportuniști —, să prezinte un program de acțiuni revoluționare, să se pronunțe împotriva lozincii „apărării patriei” etc.

Intr-o scrisoare adresată lui K. Radek la Berna, Lenin îl înștiințează că îi trimite raportul delegatului C.C. al P.M.S.D.R. la consfătuirea preliminară pentru pregătirea unei conferințe socialiste internaționale, îl roagă să scoată o copie și s-o trimită pentru a fi publicată în revista „Lichtstrahlen”; subliniază că cei de stînga din Germania trebuie să se unească și să acționeze în comun; consideră că ar fi extrem de important să se discute cu o parte din ei și-l roagă pe Radek să organizeze în acest scop o întrevvedere.

*Nu mai tîrziu
de luna iunie*

Lenin face însemnări în broșurile: „Socialism and War” („Socialismul și războiul”), The Clarion Press, London; E. D. Morel. „The outbreak of the War” („Cum a izbucnit războiul”). Despre aceste broșuri Lenin scrie în articolul „Pacifismul englez și aversiunea englezilor față de teorie”.

Iunie

Lenin scrie articolul „Pacifismul englez și aversiunea englezilor față de teorie”.

Iunie—iulie

Lenin face însemnări la cartea lui E. David „Die Sozialdemokratie im Weltkrieg” („Socialdemocrația în războiul mondial”), Berlin, 1915. Lenin supune această carte unei analize critice în articolul „Principala lucrare a oportunistului german în problema războiului” și amintește de ea și în alte lucrări.

Lenin scrie pentru revista „Kommunist” articolul „Principala lucrare a oportunistului german în problema războiului”.

Iunie—august

În timp ce se afla la Sörenberg, Lenin poartă corespondență cu G. E. Zinoviev, membru al redacției ziarului „Sozial-Demokrat”, în legătură cu editarea O.C. și a revistei „Kommunist”.

- Iunie—septembrie* Lenin își scrie observațiile la articolul lui M. N. Pokrovski „Cine poartă vina declanșării războiului“, articol scris pentru revista „Kommunist“, și ajunge la concluzia că el nu poate fi publicat în această revistă.
- Începutul lunii iulie—august* Lenin scrie articolele „Cu privire la aprecierea lozincii «pace»“ și „Problema păcii“.
- Lenin scrie broșura „Socialismul și războiul (Atitudinea P.M.S.D.R. față de război)“.
- Iulie, înainte de 8 (21)* Lenin scrie planul articolului „Despre înfrângerea propriei țări în războiul imperialist“.
- Iulie, 8 (21)* Într-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin îl întreabă dacă nu s-ar putea culege mai ieftin la Geneva broșura „Socialismul și războiul“; îl roagă să-i facă un deviz și să-i comunice cât va dura culesul.
- Iulie, mai târziu de 11 (24)* Într-o scrisoare adresată lui D. Wynkoop, Lenin îi atrage atenția asupra necesității elaborării rapide și în bune condiții a „unei declarații internaționale de principii din partea stângii marxiste“; critică greșelile social-democraților de stînga în problema înarmării poporului, subliniază însemnătatea apărării dreptului națiunilor la autodeterminare; condamnă poziția centristă a lui H. Roland-Holst; arată că sarcina cea mai importantă a social-democraților de stînga este „de a trage o linie de demarcație netă între stînga marxistă, pe de o parte, și oportuniști (și kautskiști) și anarhiști, pe de altă parte“; subliniază necesitatea ca în presa ilegală să se explice maselor problemele luptei revoluționare.
- Mai devreme de 13 (26) iulie* Lenin scrie proiectul de rezoluție (declarație) al social-democraților de stînga pentru prima conferință socialistă internațională care urma să aibă loc.
- Iulie, 13 (26)* Într-o scrisoare adresată Aleksandrei Kollontai, Lenin explică importanța și necesitatea revindicării programatice cu privire la înarmarea poporului precum și a dreptului națiunilor la autodeterminare, arată de ce e greșită poziția unor elemente de stînga în aceste probleme; o anunță că i-a trimis proiectul de declarație (rezoluție) al internaționaliștilor de stînga pentru conferința

socialistă internațională, o roagă să-l traducă și să-l transmită celor de stînga din Suedia și Norvegia și să-i comunice observațiile ei.

Articolele lui Lenin „Despre înfrîngerea propriului guvern în războiul imperialist” și „Situția din cadrul social-democrației din Rusia” apar în nr. 43 al ziarului „Soțial-Demokrat”.

Iulie, înainte de 14 (27)

Intr-o scrisoare adresată lui D. Wynkoop, Lenin îl anunță că i-a trimis proiectul de rezoluție al internaționaliștilor de stînga pentru prima conferință socialistă internațională.

Iulie, 15 (28)

Intr-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin îl anunță că broșura „Socialismul și războiul” a fost scrisă „în întregime” și-l roagă să urgenceze editarea ei.

Iulie, mai tîrziu de 17 (30)

Lenin primește o scrisoare din partea unor prizonieri ruși din Germania în care e rugat să răspundă la o serie de întrebări.

La indicația lui Lenin, N. K. Krupskaja poartă corespondență cu prizonieri de război aflați în Germania.

Iulie, înainte de 22 (4 august)

Intr-o scrisoare adresată lui K. Radek, Lenin îl anunță că a primit și a expediat la adresa indicată scrisoarea lui K. Radek către D. Wynkoop însoțită de un post-scriptum al său ; arată că C.C. al P.M.S.D.R. a și pregătit un proiect de declarație pentru a fi prezentat în numele celor de stînga la conferința socialistă internațională și roagă să i se trimită cît mai repede amendamentele sau contraproiectele ; subliniază că pentru social-democrații de stînga cel mai important lucru este să prezinte o declarație de principii clară, completă și precisă ; arată că social-democrații de stînga germani trebuie să se unească și să prezinte o declarație precisă ; critică poziția greșită a lui Radek în această problemă.

August, 2 (15)

Lenin primește o scrisoare de la D. Blagoev care conține știri despre mișcarea revoluționară și despre lupta împotriva războiului imperialist în Balcani.

August, 2 sau 3 (15 sau 16)

Intr-o scrisoare adresată lui S. N. Ravici la Geneva, Lenin dă indicații în legătură cu editarea broșurii „Socialismul și războiul”, scrie că tre-

buie publicate ca supliment la broșură manifestul C.C. al P.M.S.D.R., rezoluția Consfătuirii de la Poronino a C.C. cu unii activiști de partid (1913) cu privire la problema națională și rezoluția Conferinței de la Berna a secțiilor din străinătate ale P.M.S.D.R.

*August, 3 sau 4
(16 sau 17)*

Intr-o scrisoare adresată lui V. A. Karpinski, Lenin trimite textul notei din partea redacției cu privire la lozinca Statelor Unite ale Europei din manifestul C.C. al P.M.S.D.R. și roagă să fie introdus în manifest la locul respectiv.

*August, înainte
de 6 (19)*

Intr-o scrisoare adresată Aleksandrei Kollontai, Lenin o înștiințează că a fost amînată convocarea celei de-a doua consfătuirii preliminare pentru pregătirea conferinței socialiste internaționale; arată că social-democrații de stînga din Suedia și Norvegia trebuie să obțină singuri invitație la conferință, iar cererile, rugămințile și declarațiile lor să le trimită C.C. al P.M.S.D.R.; roagă să-i trimită amendamentele la proiectul de declarație; întreabă dacă cei de stînga din Scandinavia sînt de acord „cu manifestul nostru comun, al celor de stînga din diferite țări (independent de conferință)“.

August, 6 (19)

Intr-o scrisoare adresată lui V. M. Kasparov la Berna, Lenin îl anunță că la 5 septembrie se deschide conferința socialistă internațională; arată că este important ca broșura „Socialismul și războiul“ să apară în limba germană înainte de această dată; îl roagă să ajute la editarea rapidă a broșurii.

Intr-o scrisoare adresată lui K. Radek, Lenin critică proiectul de declarație pentru conferința socialistă internațională scris de acesta: „Nici un cuvînt despre social-șovinism și (=) oportunism și despre combaterea lor!! De ce să înfrumusețăm răul și să ascundem de ochii maselor muncitorești pe principalul lor dușman din rîndurile partidelor social-democrate?... Proiectul d-tale e prea «academic», nu este o chemare la luptă, un manifest combativ“; roagă să i se trimită traducerea în limba germană a proiectului său de declarație și traducerea rezoluției Consfătuirii de la Poronino a C.C. al P.M.S.D.R. cu unii activiști de partid (1913) cu privire la

problema națională ; subliniază importanța apariției înainte de conferință a broșurii „Socialismul și războiul” în limba germană.

*August, mai
tirziu de 6 (19)*

Intr-o scrisoare adresată Aleksandrei Kollontai, Lenin confirmă primirea declarației norvegienilor de stînga ; subliniază însemnătatea unor acțiuni internaționale comune ale elementelor de stînga ; explică necesitatea de a face distincție între tipurile de războaie și de a sprijini războaiele de eliberare națională.

August, 10 (23)

Intr-o scrisoare adresată lui A. G. Șleapnikov, Lenin dă indicații în legătură cu plecarea acestuia în Rusia ; scrie în legătură cu apariția nr. 44 al ziarului „Soțial-Demokrat”, a revistei „Kommunist” și a broșurii „Socialismul și războiul” ; remarcă cu satisfacție că evenimentele din Rusia confirmă justetea poziției bolșevicilor și a lozincii „înfrîngerii propriului guvern în război”, arată că eșecurile militare contribuie la zdruncinarea țarismului și înlesnesc realizarea unei alianțe între muncitorii revoluționari din Rusia și cei din alte țări ; indică tactica partidului în cazul victoriei lui asupra țarismului ; arată că e necesar să se formeze în modul cel mai conspirativ în 2—3 centre grupuri de conducere, să se refacă Biroul din Rusia al C.C., să se stabilească legături trainice și permanente între acesta și Biroul din străinătate al C.C.

Articolul lui V. I. Lenin „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei” apare în nr. 44 al ziarului „Soțial-Demokrat”.

*August, 10—14
(23—27)*

Lenin face corectura broșurii „Socialismul și războiul” ; în scrisorile adresate lui V. A. Karpinski și S. N. Ravici, el dă indicații în legătură cu modificările și completările din corectură, organizează traducerea broșurii în limba germană.

*August, înainte
de 23 (5 septembrie)*

Intr-o scrisoare către E. I. Rivlina la Lausanne, Lenin o anunță că deschiderea conferinței socialiste internaționale a fost fixată pentru 5 septembrie ; o roagă să-i întrebe pe socialiștii P. Gollay și Ch. Naine dacă vor să participe la conferință și să-i scrie despre starea lor de spirit.

Într-o scrisoare adresată Aleksandrei Kollontai, Lenin o anunță că conferința a fost fixată pentru 5 septembrie; o roagă să urgenteze plecarea reprezentanților social-democrați de stînga suedezi și norvegieni astfel ca ei să sosească în Elveția nu mai tîrziu de 3 septembrie; subliniază că „obiectivul principal al luptei va fi următorul: trebuie declarată sau nu în Prinzipienerklärung o luptă necruțătoare (pînă la sciziune inclusiv) împotriva *oportunismului* = social-șovinismului ?”.

CUPRINS

Prefață	VII
-------------------	-----

1914

SARCINILE SOCIAL-DEMOCRAȚIEI REVOLUȚIONARE IN RĂZBOIUL EUROPEAN	1—7
Rezoluția unui grup de social-democrați	1
RĂZBOIUL EUROPEAN ȘI SOCIALISMUL INTERNAȚIONAL	8—11
RĂZBOIUL ȘI SOCIAL-DEMOCRAȚIA DIN RUSIA	13—22
*CUVINTARE ROSTITĂ IN LEGĂTURĂ CU REFERATUL „ATITUDINEA SOCIALIȘTILOR FAȚĂ DE RĂZBOI“, ȚINUT DE G. V. PLEHANOV LA 28 SEPTEMBRIE (11 OCTOMBRIE) 1914. <i>Scurtă relatare apărută în presă</i>	23—25
*REFERAT PE TEMA : „PROLETARIATUL ȘI RĂZBOIUL“ 1 (14) OCTOMBRIE 1914. <i>Relatare apărută în presă</i>	26—34
SITUAȚIA DIN INTERNAȚIONALA SOCIALISTĂ ȘI SARCINILE EI	35—41
KARL MARX (<i>Scurtă schiță biografică și expunere a marxismului</i>)	43—92
Prefață	45
Doctrina lui Marx	50
↳ Materialismul filozofic	51

* Cu asterisc sînt notate titlurile date de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S.

Dialectica	53
Concepția materialistă a istoriei	55
Lupta de clasă	58
Doctrina economică a lui Marx	60
Valoarea	60
Plusvaloarea	62
Socialismul	72
Tactica luptei de clasă a proletariatului	75
Bibliografie	81
UN GLAS DIN GERMANIA DESPRE RĂZBOI	93—94
CĂTRE AUTORUL „CÎNTECULUI ȘOIMULUI“	95—96
ȘOVINISM MORT ȘI SOCIALISM VIU (<i>Cum să restabilim Internaționala ?</i>)	97—104
MÎNDRIA NAȚIONALĂ A VELICORUȘILOR	105—109
1915	
ȘI ACUM ? (<i>Sarcinile partidelor muncitorești în legătură cu oportunismul și social-șovinismul</i>)	110—117
SÛDEKUMII RUȘI	118—124
CE FEL DE „UNITATE“ A PROCLAMAT LARIN LA CONGRESUL DIN SUECIA ?	125—127
*PROIECT DE DECLARAȚIE A C.C. AL P.M.S.D.R. PENTRU CONFERINȚA DE LA LONDRA A SOCIA- LIȘTILOR DIN ȚĂRILE ANTANTEI	128—129
*NOTĂ „DIN PARTEA REDACȚIEI“ LA ARTICOLUL „UCRAINA ȘI RĂZBOIUL“	130
SUB PAVILION STRĂIN	131—153
I	135
II	141
III	146
CUM PĂZESC POLIȚIA ȘI REACȚIONARIII UNITATEA SOCIAL-DEMOCRAȚIEI GERMANE	154—156
CONFERINȚA DE LA LONDRA	157—159

CONFERINȚA SECȚIILOR DIN STRĂINĂTATE ALE P.M.S.D.R.	160—166
Rezoluțiile conferinței	160
Cu privire la caracterul războiului	161
Cu privire la lozinca „apărării patriei“	161
Lozincile social-democrației revoluționare	162
Oportunismul și falimentul Internaționalei a II-a Internaționala a III-a	163 164
Pacifismul și lozinca păcii	164
Înfrângerea monarhiei țariste	165
Atitudinea față de alte partide și grupuri	165
CE-A DOVEDIT PROCESUL FRAȚIUNII MUNCITO- REȘTI SOCIAL-DEMOCRATE DIN RUSIA ?	167—175
ÎN LEGĂTURĂ CU CONFERINȚA DE LA LONDRA	176—178
ILUSTRAREA LOZINCII RĂZBOIULUI CIVIL	179—180
SOFISMELE SOCIAL-ȘOVINIȘTILOR	181—185
PROBLEMA UNIRII INTERNAȚIONALIȘTILOR	186—190
FILANTROPII BURGHEZI ȘI SOCIAL-DEMOCRAȚIA REVOLUȚIONARĂ	191—193
FALIMENTUL INTERNAȚIONALISMULUI PLATONIC	194—199
DESPRE LUPTA ÎMPOTRIVA SOCIAL-ȘOVINISMULUI	200—204
*PROIECT DE REZOLUȚIE A CONFERINȚEI SOCIA- LISTE INTERNAȚIONALE A FEMEILOR	205—207
FALIMENTUL INTERNAȚIONALEI A II-a	209—265
I	212
II	217
III	222
IV	228
V	232
VI	238
VII	246
VIII	255
IX	261
PACIFISMUL ENGLEZ ȘI AVERSIUNEA ENGLEZILOR FAȚĂ DE TEORIE	266—272

CUM SE IMBINĂ SERVILISMUL FAȚĂ DE REACȚI- UNE CU JOCUL DE-A DEMOCRAȚIA ?	273—276
PRINCIPALA LUCRARE A OPORTUNISMULUI GER- MAN ÎN PROBLEMA RĂZBOIULUI	277—281
*PROIECTUL DE REZOLUȚIE AL SOCIAL-DEMOCRA- ȚILOR DE STINGA PENTRU PRIMA CONFERINȚĂ SOCIALISTĂ INTERNAȚIONALĂ	282—285
DESPRE INFRÎNGEREA PROPRIULUI GUVERN ÎN RĂZBOIUL IMPERIALIST	286—292
SITUAȚIA DIN CADRUL SOCIAL-DEMOCRAȚIEI DIN RUSIA	293—299
CU PRIVIRE LA APRECIEREA LOZINCII „PACE”	300—302
PROBLEMA PĂCII	303—308
SOCIALISMUL ȘI RĂZBOIUL (<i>Atitudinea P.M.S.D.R. fașă de război</i>)	309—354
Prefață la prima ediție (apărută în străinătate)	311
Prefață la ediția a doua	312
<i>Capitolul I. Principiile socialismului și răz- boiul din 1914—1915</i>	313
Atitudinea socialiștilor față de războaie	313
Tipuri istorice de războaie din epoca modernă	314
Deosebirea dintre războiul de agresiune și războiul de apărare	314
Războiul actual este un război imperialist	315
Războiul dintre marii proprietari de sclavi pentru menținerea și consolidarea sclaviei	316
„Războiul este continuarea politicii prin alte mij- loace (și anume : prin mijloace violente)”	318
Exemplul Belgiei	319
Pentru ce luptă Rusia ?	320
Ce este social-șovinismul ?	321
Manifestul de la Basel	321
False referiri la Marx și Engels	322
Falimentul Internaționalei a II-a	323
Social-șovinismul este oportunism dus la desă- vârșire	324

Unitatea cu oportuniștii înseamnă alianța muncitorilor cu „propria” lor burghezie națională și scindarea clasei muncitoare revoluționare internațională	325
„Kautskismul”	326
Lozinca marxiştilor este lozinca social-democrației revoluționare	327
Exemplul fraternizării în tranșee	328
Însemnătatea organizațiilor ilegale	329
Despre înfrângerea „propriului” guvern în războiul imperialist	329
Despre pacifism și lozinca păcii	330
Despre dreptul națiunilor la autodeterminare	331
<i>Capitolul al II-lea. Clasele și partidele din Rusia</i>	332
Burghezia și războiul	332
Clasa muncitoare și războiul	334
Fracțiunea muncitorească social-democrată din Rusia și războiul	335
<i>Capitolul al III-lea. Refacerea Internaționalei</i>	339
Metoda social-șoviniștilor și a „centrului”	339
Situația din rîndurile opoziției	341
Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia și Internaționala a III-a	345
<i>Capitolul al IV-lea. Istoria sciziunii și actuala situație a social-democrației din Rusia</i>	346
„Economistii” și vechea „Iskră” (1894—1903)	347
Menșevismul și bolșevismul (1903—1908)	348
Marxismul și lichidatorismul (1908—1914)	348
Marxismul și social-șovinismul (1914—1915)	350
Situația actuală din partidul social-democrat din Rusia	351
Sarcinile partidului nostru	354
IN JURUL LOZINCII STATELOR UNITE ALE EUROPEI	355—359
*NOTA REDACȚIEI ZIARULUI „SOCIAL-DEMOKRAT” LA MANIFESTUL C.C. AL P.M.S.D.R. CU PRIVIRE LA RĂZBOI	360

MATERIALE PREGĂTITOARE

*PLANUL ARTICOLULUI „KARL MARX“	362—365
*LOZINCA TRANSFORMĂRII RĂZBOIULUI IMPERIALIST ÎN RĂZBOI CIVIL	366
*PLANUL BROȘURII „RĂZBOIUL EUROPEAN ȘI SOCIALISMUL EUROPEAN“	367—374
*PROIECTUL PUNCTULUI TREI AL REZOLUȚIEI „O.C. ȘI CREAREA UNUI NOU ZIAR“, ADOPTATĂ DE CĂTRE CONFERINȚA SECȚIILOR DIN STRĂINĂTATE ALE P.M.S.D.R.	375
INTII MAI ȘI RĂZBOIUL	376—384
Introducere	376
Falimentul patriilor burgheze naționale	376
Falimentul partidelor social-democrate oficiale	379
Falimentul iluziilor mic-burgheze cu privire la capitalism	381
Spulberarea visurilor pacifismului	382
Roadele falimentului iluziilor	383
*PLANUL ARTICOLULUI DESPRE INFRÎNGEREA PROPRIEI ȚĂRI ÎN RĂZBOIUL IMPERIALIST	385—386
*VARIANTA PROIECTULUI DE REZOLUȚIE AL SOCIAL-DEMOCRAȚILOR DE STINGA PENTRU PRIMA CONFERINȚĂ SOCIALISTĂ INTERNAȚIONALĂ	387—389

— — — — —

Lista lucrărilor lui V. I. Lenin care n-au fost găsite pînă în prezent (*iulie 1914—august 1915*) 393—397

Lista publicațiilor la a căror redactare a participat V. I. Lenin 398

Lista de lucrări care s-ar putea să fie ale lui V. I. Lenin 399—400

Adnotări 401—468

Indice de lucrări și izvoare citate sau menționate de V. I. Lenin 469—501

Indice de nume 502—553

Date din viața și activitatea lui V. I. Lenin 554—579

— — — — —

I L U S T R A Ț I I

Manuscrisul introducerii lui V. I. Lenin la tezele „Sarcinile social-democrației revoluționare în războiul european” — 1914	3
Afișul prin care se anunța referatul lui V. I. Lenin „Războiul european și socialismul” — 2 (15) octombrie 1914	31
Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin „Karl Marx”. Iulie—noiembrie 1914	46—47
Prima pagină a ziarului „Soțial-demokrat” nr. 40 din 29 martie 1915 cu articolele lui V. I. Lenin „Ce-a dovedit procesul Frațiunii muncitorești social-democrate din Rusia” și „În legătură cu Conferința de la Londra”	169
Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin „Întâi mai și războiul”. — 1915	377

Dat la cules 02.04.1964. Bun de tipar 21.05.1964. Apărut 1964. Hirtie scris I A de 63 g/m², 540×840/16. Coli editoriale 41,10. Coli de tipar 38,50. Planşe 1 offset 5 culori. A 4922/1964. C.Z. pentru biblioteci 3C23=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 5769/40.240 la Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piaţa Scintei nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

